

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GENEL TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

TUNA BULGAR KAĞANI
SİMEON VE DÖNEMİ (863-927)

Ayşe KAZDAL

2502150087

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MUALLA UYDU YÜCEL

İSTANBUL-2022

ÖZ

TUNA BULGAR KAĞANI SİMEON VE DÖNEMİ (893-927)

AYŞE KAZDAL

Tuna Bulgar Kağanlığı tarihinin “büyük” olarak adlandırılan kağanı I. Büyük Simeon (893-927), I. Bulgar Kağanlığı ya da Tuna Bulgar Kağanlığı’nı Orta çağda ekonomik ve siyasî açıdan güçlendirerek Doğu Avrupa’nın en güçlü devletlerinden biri haline getirmiştir. İstanbul Patriği Nikolaos Mystikos tarafından 913 yılında imparator olarak taçlandırılan Simeon döneminde Bulgarlar, Balkan yarımadasının büyük bir kısmını hâkimiyetleri altına almışlardır. Başarılı bir hükümdar olmasının yanısıra mükemmel bir komutan da olan Kağan Simeon döneminde Bulgar ülkesinin sınırları Karadeniz, Adriyatik ve Ege Denizi’ne kadar yayılmıştır. Kağan Simeon yönetimindeki Bulgar Kağanlığı, Bizans’ın vasalı olmaktan çıkmış hatta birçok konuda onu kontrol eder hale gelmiştir. Bu nedenle Simeon dönemi tarihçiler tarafından “*Bulgar Tarihinin Altın Dönemi*” olarak adlandırılmıştır.

Gençliğinde İstanbul’da aldığı iyi eğitim sayesinde ileride hem çok iyi bir bilgin hem de iyi bir eğitimci olduğunu kanıtlayan Simeon, Bulgar edebiyatına da *altın çağını* yaşatmıştır. Bulgar Kağanlığı’nda olduğu kadar Slav dünyasında da kültür ve din alanında yaptığı hizmetler açısından önemli bir yere sahip olan Simeon, dindar, alçak gönüllü ve hatta aşırı mütevazı bir insan olmasına rağmen siyasî olarak kendini Bizans imparatorlarından çok daha üstün görmüştür. Bu duygular onun ve Tuna Bulgar Kağanlığı’nın gelecek yıllardaki hayatını çok fazla etkileyecektir.

Kaynaklar Simeon’un her zaman “*Romalıların ve Bulgarların İmparatoru*” olmayı hedeflediğini söylemektedir. 913 yılında İstanbul Patriği tarafından taçlandırılmasına rağmen bazı kaynaklar onun Patrik tarafından aldatıldığını ve sadece Bulgar İmparatoru unvanını aldığından bahsetmektedir. Bu duruma tepki gösteren Simeon 913 yılından ölümüne kadar Bizans topraklarına ve İstanbul’a yaptığı akınlarda hep bu hedefin peşinden koşmuştur. Hükümdarlığının son yıllarında Simeon, mühürlerinde *Roma ve Bulgar imparatoru* veya sadece *Roma imparatoru* unvanını kullanmıştır. Simeon’un hangi unvan ile taçlandırıldığı Bizans mı yoksa Bulgar imparatoru mu olduğu konusundaki tartışmalar bir yüzyıl boyunca sürmüştür ki bu bugün bile hâlâ tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tuna Bulgar Kağanlığı, Kağan Simeon, İmparator, Basileus, Patrik, Bizans, Doğu Roma İmparatorluğu, Nikolaos Mystikos.

ABSTRACT

DANUBE BULGARIAN KAGAN SIMEON AND HIS ERA

AYŞE KAZDAL

Known as one of the “**Great**” leader in Bulgarian history, Kagan I. Simeon Veliki (893-927), played a critical role in building the Bulgarian state, also known as Danube Bulgarian Khaganate, into one of the most powerful empires of Eastern Europe in the Middle Ages. The era of Simeon is therefore, referred to as the “Golden Period in Bulgarian History”. In the year 913 AD, Nikolaos Mystikos, the Ecumenical Patriarch of Byzantine Constantinople, crowned Simeon 'Emperor of the Bulgarian state' in the Balkan peninsula and praised the Kagan on his excellence as a military leader (893-927). As Emperor, Simeon pushed the borders of the Bulgarian state out to three seas, Black Sea, Adriatic and Aegean and changed the status of the Bulgarian state as one that was merely a vassal of the Byzantium empire to one that arguably controlled it.

Not only was the Kagan a significant statesman and military leader but also one that was a scholar as he placed great importance on education. His influence lead to what is known as the Golden age of Bulgarian literature. Simeon, who provided several services to society and culture within the Bulgarian states was known as a humble, religious and modest individual. In the latter part of his life, Simeon pursued the idea of becoming the leader of all “Romans and Bulgarians”, as he believed that politically his was more significant in status than those of the Byzantium empire.

After the year 913, building this country became his main purpose as he ordered several raids to Byzantium lands and Constantinople. To some historians, the Kagan rightfully earned this title, whereas others have argued that it was earned through manipulation and deceit. This debate between historians has lasted nearly a Century and has therefore brought light to the importance of Simeon’s place in history.

Keywords: Danubian Bulgaria, Bulgaria, Kagan Simeon, Emperor, Basileus, Patriarchate, Byzantium, East Roman Empire, Nikolaos Mystikos.

ÖNSÖZ

Türkistan'dan Orta Avrupa'ya kadar uzanan çok geniş bir coğrafyada varlık gösteren ve tarihi milattan önceki yüzyıllara kadar uzanan Türk milletinin içerisinde kendisine özel bir yer edinen Bulgar boyunun kurduğu Tuna Bulgar Kağanlığı'nın en önemli liderlerinden biri olan Kağan Simeon (Büyük) hakkında Türkiye'de yapılan bilimsel araştırmalar ne yazık ki yok denecek kadar azdır (Bulgar tarih yazımında unvan olarak Çar olarak nitelendirilen Simeon'u, tezimizde Türk tarih yazımına ve Türk kağanlıklarında verilen unvana uygun olarak "Kağan" olarak nitelendirmeyi uygun bulduk). Kafkasların ve Karadeniz'in kuzeyindeki bozkırlardan gelip Balkanlarda Bizans'ı zor durumda bırakacak kadar büyük bir kağanlık kuran Bulgarlar, 450-950 yılları arasında Doğu Avrupa ve Doğu Roma tarihinde "Bulgar Çağı" adı da verilebilecek derecede önemli bir rol oynamışlar ve Bizans İmparatorluğu'na karşı büyük bir tehdit oluşturmuşlardır. Bugüne kadar yapılan arkeolojik ve dil araştırmalarının ışığında bilim dünyasının kurucularının Türk oldukları konusunda şüphe duymadığı, Tuna Bulgar Kağanlığı veya Batılı tarihçilerin Birinci Bulgar İmparatorluğu adını verdikleri bu kağanlık, ilk başta sahip olduğu Türk karakterini, yıllar içinde Slavlarla karışarak kaybetmiştir. Tezimizin konusu Orta çağda Doğu Avrupa'da büyük bir güç olan Birinci Bulgar Kağanlığı'na altın devrini yaşatan Büyük Kağan Simeon ve onun dönemi (893-927) üzerinedir.

Bulgarlar ve Kağan Simeon ile ilgili bilgilerin çok büyük bir bölümünü Bizanslı tarihçilerin eserlerinden öğrenmekteyiz ki bu ana kaynaklar çok çeşitli olup kısa ve uzun kronikler, siyasî ve askerî el kitapçıkları, menâkıbnâmeler (azizleri konu alan kitaplar), azizlerin notları, Konstantinopol.'deki (İstanbul) siyasî ve entelektüel elit tabakasının yazışmalarından oluşmaktadır. Bu kaynakların çoğu maalesef tarafsız bir bakış açısı ile yazılmadığından dolayı önyargılar ile doludur. Tezimizi yazarken bunları dikkatli bir şekilde incelememiz ve doğruluklarını diğer kaynaklar ile karşılaştırmamız gerekmiştir ama ne yazık ki Bulgar tarihi ile ilgili elimizde Bulgar literatürüne ait orijinal kaynakların çok fazla olmaması bizi sıkıntıya düşürmüştür. Erken Bulgar döneminde bazı azizlerin yazmış olduğu dinî eserler, Slavca yazılmış *Bulgar Hakanları Listesi* adlı belge ve Bulgarlara ait yazıtlardan başka ana kaynak bulunmamaktadır. Bu sebeple tezimizi yazarken Kağan Simeon dönemi ile ilgili güvenilir kaynakları aramakla işe başladık. Bizans tarihçileri ve kronikçilerinin yazdıkları dışında Bizans'ta o dönemin yüksek devlet görevlilerinin Kağan Simeon ile yaptığı yazışmaların (haberleşmelerin), o dönemi aydınlatmak konusunda çok büyük önemi olduğunu görerek tezimizi mektuplar (haberleşmeler) üzerine inşa etmeye karar verdik.

Kağan Simeon ile ilgili en önemli ana kaynakların başında, onu tanıyan çağdaşı İstanbul Patriği Nikolaos Mystikos (Mysticus)'un yazdığı mektuplar gelmektedir. Patrik Nikolaos Mystikos 912/913 yılından 925'te ölünceye kadar Kağan Simeon'a mektuplar yazmıştır. Mystikos'un Bulgarlar ve Türklerle ilgili toplam otuz dört adet mektubu vardır ve bu mektuplardan yirmi altı tanesi Bulgar kağanı Simeon'a yazılmıştır. Bunlara ek olarak Bulgar Patriği ve Bulgar meclisindeki Simeon'un en yakın komutanına yazılmış mektuplarda bulunmaktadır ki ana kaynak olması nedeniyle bu mektupların tamamı tercüme edilerek Kağan Simeon ve dönemini aydınlatmak amacıyla tezimizde kullanılmıştır. Ayrıca Nikolaos Mystikos'un, yazdığı mektuplardan, Bulgarlar dışında diğer Türk boyları Avarlar, Peçenekler, Batı Türkleri ve Ruslar hakkında da bilgi edinmek mümkündür. Mektuplar genellikle Kağan Simeon'a verilen dinsel öğütlerden ve onun İstanbul'a karşı yapmayı düşündüğü seferleri engellemeye çalışan paragraflardan oluşmaktadır. Simeon hakkında gerekli bilgileri verdiğini düşündüğümüz mektuplar, diğerlerine göre daha güvenilir kaynak olmalarına rağmen tam anlamıyla yine de yeterli değildir.

Simeon ile Bizans hükümet yetkililerinden biri olan ve tarihçilerin Orta Çağ Avrupa'sında gerçekleşen *İlk Ekonomik Savaş* adını verdikleri Bizans-Bulgar savaşında (894-896) İmparator VI. Leon'un temsilcisi olan Magister Leon Khoirosphaktes ile 894-896 yılları arasında Simeon arasında yaşanan haberleşmeler yani mektuplarda kullandığımız kaynaklarımız arasındadır. Bu mektupların o dönemde yaşanan olayları anlamamız açısından yararlı olacağını düşünerek Türkçe'ye çevirdik ve diğer kaynaklarla karşılaştırmalı olarak eleştirisini yaptıktan sonra tezimizde kullandık. Ayrıca Patrik Mystikos'un 901-907 yılları arasında birinci dönem patrikliğinde yazmış olduğu mektupların kayıp olması bu kaynağa Kağan Simeon'un hâkimiyetinin ilk yılları ile ilgili tek kaynak olma özelliğini kazandırmıştır.

Üçüncü haberleşme kaynağımız ise Kağan Simeon ve İmparator Romanos Lekapenos arasındaki yazışmalardır. Romanos Lekapenos adına mektupları imparatorluk sekreteri (πρωτοασηκρητης) Theodoros Daphnopates yazmıştır. Tezimize bu mektupları da dahil ettik. Yukarıda da belirttiğimiz Bizanslı yetkililer Kağan Simeon'a mektuplar yazmışlardır. Hiç şüphe yok ki Kağan Simeon'da bu yüksek devlet görevlilerine cevâbi mektuplar yazmıştır. Ancak ne yazık ki kaynaklarda bir, iki tanesinin dışında Kağan Simeon'a ait mektuplar günümüze kadar ulaşamamış, kaybolmuştur [Bu durum bize kaynakların Kağan Simeon konusunda ne kadar ön yargılı olduğunu bir kez daha kanıtlamakta ve gerçeğin ortaya çıkmaması için belgelerde tahribat yapabileceklerini düşündürmektedir]. Grek kaynakları içinde haberleşmelerin dışında tezimiz açısından özel bir öneme sahip olduğuna inandığımız ve içerisinde Kağan Simeon'u tasvir eden figürleri bulundurması nedeniyle *Bulgarlarla Antlaşma*

(Επὶ τῇ τῶν Βουλγάρων συμβάσει) adlı bir Hitabe'yi de kullandık. Hitabe, 927'de Bulgarlarla Bizans arasında yapılan barışla ilgili veya bu olaydan kısa bir süre sonra gerçekleşen barışın neticeleri ile bağlantılı olarak Bizans imparatorluk meclisinde okunmuştur. Hitabe'de anlatılanlar ile dönemin kronikçilerinin yazdıkları arasında tam bir çelişki bulunmaktadır ki bu dönemi aydınlatmak açısından bizce Hitabe kaynaklardan daha önemlidir. Bu Hitabe'nin yazarının X. yüzyılın ilk yarısının Bizans entelektüel hayatının seçkin figürü ve imparator Romanos Lekapenos'un özel sekreteri Theodoros Daphnopates olma ihtimali çok fazladır. Theodoros Daphnopates ile ilgili bilgiler ve kaynakça Paul Stephenson'dan alınarak kullanılmıştır.

Kağan Simeon ile ilgili en değerli kaynaklardan bir tanesi de Alman imparatoru Otto'nun Liudprand adlı elçisinin yazmış olduğu *Antapodosis* adlı eseridir. Latin kaynakları arasında önemli bir yere sahip olan bu eser, Simeon'un çocukluk ve gençlik dönemi ile ilgili bilgi aldığımız tek ana kaynak olma özelliğine sahiptir.

Simeon dönemini aydınlatmak amacıyla mektuplar dışında kullandığımız diğer kaynaklar arasında Bizans kroniklerinden Theophanes Continuatus'un "*Chronographia*" ve İmparator VI. Leon'un "*Taktika*" adlı eseri gelmektedir. Yine entellektüel İmparator Konstantinos Porphyrogenetos'un *De Administrando Imperio*'sı ile Leon Diakonos'un Alice Marry Talbot ve Denis F. Sullivan tarafından "*The History of Leo the Deacon Byzantine Military Expansion in the Tenth Century*" adı ile çevrilmiş olan eseri, Simeon dönemini aydınlatmak için yararlandığımız kaynak eserler arasındadır. Ayrıca dönemi en iyi anlatan kaynaklardan biri olan Ioannes Skylitzes'in "*Synopsis Historiarum*" adlı eserini tezimizde kullandık zira bu eser olmadan Kağan Simeon'u ve Bulgarları yazmak ve bu dönemi aydınlatmaya çalışmak mümkün değildir.

Simeon ile ilgili önemli olan meselelerden biri de *Simeon'un taçlandırılması* veya *taç giydirilmesi* olayıdır. Tezimizde biz de bu olayı Logothete'nin Kroniğindeki yazılı bilgilerden ve bu tarihçiyi kaynak olarak eserine dâhil eden tarihçilerin kayıtlarından elde ederek ve karşılaştırmalar yaparak kullandık.

Bulgar kağanı Simeon'un hayatı ve dönemini incelerken azizlerin yazdıkları eserler de tezimize dahil edilmiştir. Slav dilini müdafaa eden Hrabr adlı keşişin yazmış olduğu eser, o dönemin Slav diliyle yazılmış ilk Bulgar eseri olması bakımından da önemlidir. Ayrıca Ioannes Exarch'ın önsözünde Simeon'dan övgüyle söz ettiği ve Preslav'daki dinî hayat ve yapılardan bahseden "*Şestodnev*" (Altı Gün) adlı eseri de dönemin olaylarına şahit olduğu için Simeon ve dönemi için çok fazla önem arz etmektedir.

Tezimiz giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Bulgar kelimesinin etimolojisi, Bulgarların tarih sahnesine çıkışları Latin ve Grekçe yazılmış orijinal kaynaklara dayanılarak ele alınmış ve bu konudaki Türkçe ve yabancı araştırma eserlerden yararlanılmıştır. Birinci bölümde Büyük Bulgar Kağanlığı ve kurucusu Kubrat Han anlatılırken o dönemin ana kaynaklarından Theophanes ve Nikophoros Confessor gibi Bizans tarihçilerinin eserlerine başvurulmuştur. Yine Bulgarların Tuna nehrini geçerek Dobruca bölgesine gelmeleri ile bu bölgede kurdukları Tuna Bulgar Kağanlığı hem Bizans ve Latin ana kaynaklarından hem de Bulgar tarih yazımında çok önemli bir yere sahip olan Zlatarsky'in eserinden faydalanarak anlatılmıştır. Bulgar tarihi denilince ilk akla gelen eserlerden biri olan Steve Runciman'ın I. Bulgar İmparatorluğu adlı eseri de bu bölümde sıklıkla atıf yaptığımız eserler arasında yerini almıştır.

İkinci bölümde Kağan Simeon ile ilgili Bizans, Latin ve Bulgar-Slav kaynakları ile Simeon'un doğumu, çocukluk yılları ve gençliğinin geçtiği İstanbul ele alınmıştır. Bu bölümü özellikle Latin yazar Liudprand ve Bizans Patriği Nikolaos Mystikos'un orijinal ana kaynakları ile diğer araştırma eserlerini kullanarak yazmaya çalıştık ancak ne yazık ki Bizans kaynaklarının hemen yanı başlarında kuzey sınırlarında komşu oldukları bir devletin hükümdarı hakkında verdikleri bilgilerin çok az olması bizde şaşkınlık yaratmıştır zira bu hükümdar bizzat İstanbul'da eğitim görmüş ve hayatının neredeyse on yılını İstanbul'da geçirmiştir. Ayrıca Bizans tarihçilerinin bu önemli kişilik hakkındaki bilgilerinin bu kadar az olması da düşündürücüdür. İkinci bölümü Simeon'un kardeşi Vladimir-Rasete'nin yerine tahta geçerek hükümdar olması ile başlayan dönemi ele alarak bitirdik.

Üçüncü bölümde Kağan Simeon'un siyasî hayatını, Bizans İmparatorluğu ile ilişkilerini anlatırken Balkanlarda büyük bir güç haline gelen Bulgar Kağanlığı'nın komşuları olan Hırvat, Sırp ve Yunan halkları ile ilişkisini ve bu devletler üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışırken Bizans ile yapmış olduğu egemenlik savaşına değindik. Üçüncü bölümün en önemli konusu Simeon'un taçlandırılması olayıdır ki bu konuda Bizans ana kaynakları birbirinden farklı bilgiler vermektedir. Bu yüzden konuyla ilgili Bizans kaynaklarının tamamını inceleyip, eleştirisini yaparak en doğru sonuca ulaşmaya çalıştık.

Dördüncü bölümde Simeon'un askerî hayatını en ince detayına kadar ele almaya çalıştık, özellikle I. ve II. İstanbul seferleri ile bunların tarihî sonuçlarını ve bu seferlerin Bulgar ve Bizans İmparatorluğu'nda sebep olduğu olaylar üzerinde durduk. Patrik Nikolaos bu seferler sırasında hiç ara vermeksizin Simeon'a mektuplar yazmış ve onu vaz geçirmeye çalışmıştır. Bu nedenle tezimizin ana kaynağı durumunda olan Patrik Nikolaos'ın mektuplarının özetlerini ve eleştirisini bu bölümde yapmayı uygun bulduk. Simeon imparator unvanı ile taçlandırıldıktan

sonra kullandığı mühürlerinde *barışsever imparator Simeon* unvanını kullanmıştır (913 yılından sonra). Tarihçiler Simeon'un Doğu Avrupa'da hâkimiyeti altındaki topraklarda istikrarlı ve düzenli bir yönetim kurmaya ve barışı hâkim kılmaya çalıştığını belirterek onun bu hareketini *pax-Simeon (Simeon barışı)* olarak adlandırmışlardır ki biz de çalışmamızda bu durumu irdelemeye çalıştık.

Dördüncü bölümde Simeon'un kişilik özelliklerini anlatmaya çalışırken tarihî kaynaklardan yararlanarak karakterinin belli başlı özelliklerini tanıtmaya özen gösterdik. Yine aynı bölümde Simeon'un hâkimiyeti altındaki Preslav ve Bulgaristan'da yaşanan mimarî ve kültürel gelişmeler (değişimler) ile Simeon'un Slav dini, dili ve edebiyatına yapmış olduğu katkıları dönemin Bulgar kaynaklarından yararlanarak anlattık. Simeon gerçekten Türk tarihine damgasını vurmuş büyük bir hükümdardır. Fakat o aynı zamanda Bulgarlar ve Slavlar arasında Hristiyanlığın yerleşmesinde ve Slav dünyasında Hristiyanlığın yayılmasında çok emeği geçmiş iyi bir öğretmen ve bilgindir de. Onun bu çalışmalarını ve gayretlerini özellikle Slav kaynakları inceleyerek ve bu konuda yazılmış literatürden faydalanarak hazırladık. Bu bölümde ele aldığımız bir diğer konu ise Simeon'un Hırvatlar ile yaptığı son mücadele, ölümü ve sonrasında yerine geçen oğlu Peter dönemi, Bizans ile yapılan barış ve Peter'in Bizans tarafından resmen *basileus* olarak tanınmasıdır. Daha sonra tezimizi sonuç bölümü ile sonlandırdık.

Tezimizde geçen Latin ve Grekçe isim, yer adları ve terimlerini Türkçe okunuşlarına göre vermeyi tercih ettik. Örneğin Constantinopol yerine Konstantinopol. veya İstanbul'u kullandığımız gibi imparator Constantine yerine Konstantinos'u kullanmamız gibi. Fakat Türkçe'de rastlamadığımız ve karşılığı olmayan isim ve yer adlarında ise orijinallerini kullanarak haklarında dipnotlarda bilgi vermeye çalıştık. Bu konuda Alexander Kazhdan'ın *The Oxford Dictionary of Byzantium* adlı eseri en fazla kullandığımız kaynak oldu.

Bu çalışmamda bana yol gösteren ve her zaman yardımcı olan engin bilgisine hayran olduğum danışman hocam Prof. Dr. Mualla Uydu Yücel'e en içten teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca beni hep destekleyen ve daima yanımda duran sevgili eşim Recep Kazdal'a, aradığım belgeleri ve kitapları bularak bana ulaştıran evlatlarıma (Zeynep, Ayşegül, Hande ve Deniz'e) çok teşekkür ederim

İSTANBUL, 2021

AYŞE KAZDAL

İÇİNDEKİLER

ÖZ	II
ABSTRACT	III
ÖNSÖZ	IV
KISALTMALAR LİSTESİ	XI
GİRİŞ	1
BULGARLAR	1

Bulgar Etimolojisi ve İlk Dönem Bulgar Tarihi	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BULGARLARIN TARİHTE ORTAYA KOYDUKLARI SİYASİ OLUŞUMLAR

1.1 Büyük Bulgar Kağanlığı	16
1.2 Tuna Bulgar Kağanlığı veya I. Bulgar Kağanlığı	24

İKİNCİ BÖLÜM

KAĞAN SİMEON İLE İLGİLİ KAYNAKLAR VE DOĞUMUNDAN TAHTA ÇIKIŞINA KADAR OLAN DÖNEM

2.1 Bizans Kaynakları	52
2.2 Latin Kaynakları	70
2.3 Bulgar-Slav Kaynakları	72
2.4 Kağan Simeon Doğumu, Çocukluğu ve Gençliği	74
2.5 Tahta Çıkışı ve Hükümdar oluşu	81

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİYASİ YAŞAMI (893-927)

3.1 VI. Leon Döneminde Bulgar-Bizans ilişkileri	85
3.2 VII. Konstantinos Porphyrogennetos Döneminde Bulgar-Bizans ilişkileri ve Simeon'un Taçlandırılması (Mektuplar Ek-3-4-5-6)	122
3.3 Romanos Lekapenos Döneminde Bulgar-Bizans ilişkileri	165
3.4 Sırplarla ilişkiler	193
3.5 Hırvatlarla ilişkiler	195
3.6 Grek Halkı ile ilişkiler	197

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ASKERİ YAŞAMI, KİŞİLİĞİ, ÖLÜMÜ VE KÜLTÜREL FAALİYETLERİ

4.1 Asker olarak Kağan Simeon Yönetimi	200
4.2 İstanbul Kuşatmaları ve Patrik Nikolaos'un Mektupları	204
4.3 Patrik Nikolaos'un Mektupları	208
4.4 Mektupların Tahlili ve Simeon'un Kişiliği	245

4.5	Dönemin Kaynaklarının Simeon’a Bakışı.....	250
4.6	Kültürel Değişim, İmar Faaliyetleri	255
4.7	Simeon’un Ölümü.....	264
4.8	Kağan Simeon’dan Sonraki Dönem: Kağan Petır Dönemi (927-969) ve Petır’ın Kağan/İmparator (Basileus) Unvanının Bizans İmparatorluğu Tarafından Kabul Edilmesi	265
SONUÇ		276
KAYNAKÇA		279
EKLER.....		293
.....		293
ÖZGEÇMİŞ		317

KISALTMALAR LİSTESİ

A.g.e.	: Adı Geçen Eser
A.g.m.	: Adı Geçen Makale
A.y.	: Aynı Yer
Bs.	: Baskı
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
D.A.I.	: De Administrando Imperio
De.	: Derleyen
DOP.	: Dumbarton Oaks Papers
Ed.	: Editör
GAAD.	: Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi
Gr.	: Grekçe
Haz.	: Hazırlayan
Md.	: Günümüzde
s.	: Sayfalar
Red.	: Redaktör
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TDAV.	: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı
TDİD.	: Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi
TDVİA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TKAE.	: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü

Trans. : Tercüme
TTK. : Türk Tarih Kurumu
Vol. : Volume
Yay. : Yayın
Bs. : Baskı

GİRİŞ

BULGARLAR

Bulgar Etimolojisi ve İlk Dönem Bulgar Tarihi

Bulgar Türkleri, Orta çağda 450-950 yılları arasında tam beş yüz yıl Adriyatik'ten İtil boylarına kadar Doğu Avrupa'ya hâkim olarak güçlü devletler kurmuşlardır. Bulgarların Doğu Avrupa'nın demografik, siyasî, kültürel ve dinî yapısını değiştirerek gelişmesine neden olduğu bu dönemi “Bulgar Çağı” olarakta nitelendirebiliriz¹. Her Türk boyu gibi devlet kurma ve yönetme becerisine sahip Bulgar Türkleri², Tuna Bulgar ve İtil Bulgar Kağanlıklarını kurarak bu bölgelerdeki halkların gelişmesine ve medeniyetine katkı sağladıkları gibi Macaristan, Hırvatistan, Bosna, Polonya, Romanya ve Sırbistan devletlerinin kurucu unsuru olarak da tarihî bir rol oynamışlardır³. Bulgarların Slav dünyası⁴ üzerindeki etkisi ise diğer milletlere nazaran çok daha fazladır, Slavların devlet kurmalarında ve bir millet olarak tarihteki yerlerini almalarında Tuna Bulgar Kağanlığı'nın katkısı tartışılmazdır. Ayrıca Tuna Bulgar Kağanlığı döneminde Bulgarlar, bağımsız Ortodoks Hristiyan Kilisesinin kurulmasını sağladıkları gibi ibadetlerini de Slavca yapmışlardır. Böylece Slav dünyasında Hristiyanlığın yayılmasında ve kökleşmesinde önemli bir rol oynamışlardır⁵.

Bulgarların kimlikleri konusunda uzun süren tartışmalar sırasında onların Fin-Ugor, Slav⁶ ve Moğol asıllı oldukları ileri sürülmüştür. Nihayet 1882 yılında H. Wámbéry tarafından

¹O. Karatay, *Bulgarlar: Yitik Bir Türk Kavmi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018, s.56.

²Tuna Bulgar Kağanlığı hükümdarları Kurum, Omurtag ve Malamir han adına dikilen kitâbelerde de görüleceği üzere Tanrının *kut* verdiği Türk hükümdarları, Türk cihân hâkimiyeti ülküsü ile hareket ederek dünyada adaleti ve düzeni sağlamaya çalışmışlardır. İ. Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Yay., İstanbul 2010, s.239-240.

³Macaristan, Tataristan, Hırvatistan ve Bosna devletlerinin kurucu unsurlarının kökeni Bulgar Han'ı Kubrat ve Attila'ya dolayısıyla kutlu Hun-Dulo soyuna bağlanmaktadır. Karatay, *Bulgarlar*, s.13.

⁴F. Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, Cambridge University Press, Cambridge 2006, s.105. Slavlar, Bulgarlar'dan yaklaşık bir buçuk asır önce Balkanlar'a gelip yerleşmişler ve burada bulunan yerli halklardan İllir ile Trak kavimlerini kendi bünyeleri içinde eriterek karışmışlardır. Bulgarlar, Slavlar ile ilişki kuran, merkezi devlet teşkilatına sahip ilk devlettir. Hatta denilebilir ki Slavların millet olmasında Türkler'in payı büyüktür. Anlaşıldığı kadarıyla Balkanlar'a geldiklerinde 10.000 kadar nüfusa sahip Bulgarlar kalabalık Slav nüfusu içinde erimiş ve zamanla asimile olmuşlardır. G. Feher, *Bulgar Türkleri Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1984, s.46.

⁵Feher, *a.g.e.*, s.4.

⁶Hint-Avrupalı Ari bir boy olan Slavların ilk vatanının, Vistül Nehri, Pripet Havzası ve Orta Özi sahasında olduğu anlaşılmaktadır. Slavlar'a, milat sırasında *Vened* dendiğini bazı Slavların *Ant* olarak adlandırıldıklarını biliyoruz. Milattan sonraki yüzyıllarda Orta Özi boyunu takip ederek Karadeniz'e doğru gelen Slavların Türk boyları ile özellikle M.S. 398 yılları civarında başlayan Büyük Göçler sırasında Batı Hunları ile temas ettiği anlaşılmaktadır. Bazı Slavlar milattan sonra batı yönünde Elbe boyuna kadar yayılmışlardır. Slavların, tarih sahnesine çıkmalarında ve teşkilatlanmalarında Türk ve German boylarının etkisi olduğunu, Slav ve Sovyet tarihçileri reddetmelerine rağmen bunda gerçek payı olduğunu düşüneler daha çoktur. A. N. Kurat, *IV- XVIII*.

ileri sürülen, İvan Siminov'un da desteklediği Bulgarların Türk asıllı olduklarına dair görüş, 1922-1939 yılları arasında Bulgaristan'da arkeolojik ve sanat tarihi araştırmaları yapan G. Fehér ile Türk filolojisi uzmanı Gy. Németh ve L. Răsonyî'nin dil incelemelerinin sonucunda kesinlik kazanmıştır⁷. Bulgarlar Türk'tür, boy adı olarak “*Bulgar*” kelimesi ilk defa Bizans kaynaklarından VII. yüzyıl tarihçisi Antakyalı İoannes'in 482 yılına dair verdiği kayıtlarda geçmektedir. Bizans imparatoru Zenon (474-475, 476-491), Ostrogot (Doğu Gotları) tehlikesine karşı Bulgarlardan askerî yardım istemektedir ki bu boy kaynaklarda Karadeniz'in kuzey-batı kıyılarında yaşayan bir topluluk olarak zikredilmektedir. İoannes'in *Βούλγαροι* olarak kaydettiği Bulgarlar, bundan böyle Bizans kroniklerinde bu isimle anılmışlardır⁸.

Tarihi kayıtlarda ilk defa *Βούλγαροι* şeklinde geçen Bulgarların isimleri ve bunun kökeni ile ilgili olarak çeşitli görüşler ileri sürülmüşse de bunlar arasında kabul edilebilir olanı G. Németh'in yaptığı açıklamadır. G. Németh *Bulgar* kelimesini Türkçede “*karişmiş olmak, karişmak, kariştirilmek*” anlamına gelen “*Bulga*” fiilinden –r geniş zaman eki ile türemiş “*karişik, karişmış*” anlamını alan bir sıfat olduğunu ileri sürmüştür. Fakat T. Tekin

Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri, TTK. Yay., Ankara 1972, s.9-11. Hun ordusunda çok sayıda Alan, German, Slav ve İranî boyların yer aldığı görülmektedir. Ö. Tolan, “Avrupa Hunlarında Devlet Teşkilatı ve Sosyo ekonomik Yapı”, *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl 7, S.20, Aralık 2014, s.97-127, s.104; O. Karatay, “Avar Hakimiyeti ve Balkanların Slavlaşması”, *Balkanlar El Kitabı, Cilt I: Tarih*, Der., O. Karatay-B.A. Gökdağ, Araştırma ve Kültür Vakfı, İstanbul 2006, s.89; D.P. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars For Early Medieval Balkan Hegemony: Silver-Lined Skulls and Blinded Armies*, Palgrave Macmillan, USA 2017, s.11; F. Dvornik, *The Slavs Their Early History and Civilization*, American Academy of Arts and Sciences, Boston 1956, s.3; A. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium, Vol. III*, Oxford University Press, Oxford 1991, s.1916-1918. VII. yüzyılın başlarında Slavlar, Avarlar ile Balkan yarımadasının güney kıyıları hariç neredeyse tamamına yayılmışlar, İmparator Heraklios'un (610-641) hakimiyetinin ilk yıllarında Bizans'ın İlyrikum Eyaleti ve Dalmaçya bölgelerinde Slav yerleşim yerleri kurarak bu bölgelerdeki Romalılaşmış halkın kaçmasına ve bu bölgelerin Slavlaşmasına neden olmuşlardır (613-615). Avarlar, Avar ordusu içinde görev yapan Slavlar'a askerî bakımdan önderlik yapmışlardır. Slav ve Hırvat dillerine yerleşen bazı askerî ve siyasî terimlerde Avar etkisini görmek mümkündür. T. Živković, “The Urban Landcape of Early Medieval Slavic Principalities in the Territories of the Former Praefectura Illyricum and in the Province of Dalmatia (ca. 610–950)”, *The World of The Slavs, Studies on the East, West and South Slavs: Civitas, Oppidas, Villas and Archeological Evidence (7th to 11thCenturies AD)*, Belgrade 2013, s.19-20; İ. Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s.159; Karatay, *Avar Hâkimiyeti ve Balkanların Slavlaşması*, s.91; A. A. Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, çev. Arif Müfid Mansel, c.1, Maarif Matbaası, Ankara 1943, s.215.

⁷Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s.190; M. Uydu Yücel, *İlk Rus Yıllıklarına Göre Türkler*, TTK. Yay., Ankara 2007, s.68; A. Kayapınar, “Bulgarların Balkanlara Göçü ve Tuna Bulgar Devleti”, *Balkanlar El Kitabı, Cilt I: Tarih*, Der., O. Karatay-B.A. Gökdağ, Araştırma ve Kültür Vakfı, İstanbul 2006, s.105; İ. Kafesoğlu, “Türk Bulgar'ların Tarih ve Kültürüne Kısa Bir Bakış”, *GAAD, S.11*, İstanbul 1983, s.92; R. Browing, *Byzantium and Bulgaria, A Comparative Study Across The Early Medieval Frontier*, Londra 1975, s.45; Karatay, *Bulgarlar*, s.21.

⁸U. Üren, “Büyük Bulgar Devleti”, *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, Ed. O. Karatay-S. Acar, Kitabevi Yay., İstanbul 2013, s.252; D. Koç, *Rus Kaynaklarına Göre İlk Müslüman Türk Devleti: İtil Bulgar Devleti*, İ.Ü. Sos. Bil. Ens., Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2010, s.28; Karatay, *Bulgarlar*, s.57; B. Küçükspahioğlu, “Ankhialos Savaşının Sonuna Kadar Bizans-Bulgar İlişkileri”, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S.14, 2008, s.212; T. Tekin, *Tuna Bulgarları ve Dilleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 530, Ankara 1987, s.62; Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.92; İ. Zimonyi, “Bulgarlar ve Ogurlar”, *Genel Türk Tarihi II*, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.204; S. Runciman, *A History of the First Bulgarian Empire*, Londra 1930, s.5.

“*Bulga*”nın geçişli bir fiil olduğunu, –r geniş zaman eki ile elde edilmiş “*Bulgar*”ın “karıştıran” anlamına geldiğini iddia ederek buna karşı çıkmıştır. Németh’de daha sonra “*Bulgar*”ın, *karıştıran-isyan çıkaran* manasına geldiğini öne sürmüştür.

Tarihi Köktürk Yazıtlarında izine rastlanan *Bulgak*, *Bulganç*=*karışıklık* kelimeleri de karıştıran anlamına gelmekte ve bu şekilde “*bulgar*” kelimesi de Türkçe’den başka dille açıklanamamaktadır. Bugün bile Türkistan’da ve Türkiye’de *bulamak* kelimesi kullanılmakta ve karışmış anlamına gelmektedir⁹.

Németh Bulgar etimolojisini 470 ve 480 yılları arasında Doğu Avrupa’da gerçekleşen tarihi olaylar ile doğrulamaya çalışmıştır. Németh’e göre Attila’nın ölümü sonrasında (455) Avrupa Hun Kağanlığı¹⁰ hızlı bir çöküş ve dağılma sürecine girmiştir. Attila’nın oğulları ve onlara tabii boylar arasında çıkan mücadeleler sonucunda oğlu İlek, Gepid Kralı Ardarik ile yaptığı savaşı kaybederek ölmüştür (454). Diğer oğlu Dengizik, Bizans’a karşı yaptığı savaşı kaybetmiş ve kafası kesilerek, İstanbul’da teşhir edilmiştir (469). En küçük oğlu İrnek (İrnik, Ernak) komutasında Orta Avrupa’yı terk eden Hun kitleleri Karadeniz’in kuzeybatı kıyılarında, Baserabya civarında yaşamaya başlamış ve Doğu Avrupa’ya göç ederek, Karadeniz’in kuzeyindeki düzlüklere gelen diğer Türk zümreleri yani *Ogur Türkleri* ile karışarak (461-465) tarihte Bulgarlar olarak bilinen Türk devletinin halkını oluşturmuşlardır¹¹. Zaten Bulgarlar’a ait en eski tarihi kaynak niteliği taşıyan kitabeldeki “*Bulgar Hakanlar Listesi*”nde Attila’nın oğlu İrnek ikinci sırada yer almakta ve kutlu Hun-Dulo soyundan

⁹Klaus Schwarz, “Nomads of The Western Eurasian Steppes, Oğurs, Onoğurs and Khazars”, P. Golden, Ed. Cătălin Hriban *Studies on the Peoples and Cultures of the Eurasian Steppes*, Bükreş 2011, s.142-143; T. Tekin, *a.g.e.*, s.62. Talat Tekin, Németh’in teorisine karşı çıkarak “bulga” kelimesinin geçişli bir fiil olduğunu bu yüzden –r geniş zaman ekiyle elde edilen “bulgar” kelimesinin karışmış, karışık değil de tarihi hadiseyi doğrulayacak şekilde karıştıran manasına gelebileceğini söylemektedir. Orhun Yazıtlarında da Türkçe fiili, “karışıklık çıkarmak, isyan çıkarmak, kurulu düzeni bozmak” anlamında geçmektedir. Zaten daha sonra Németh bu etimolojik çözümden vazgeçmiş bu adı bulga- “isyan çıkarmak” fiili ile açıklamıştır. İ. Zimonyi, “Bulgarlar ve Ogurlar”, *Genel Türk Tarihi II*, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.204; Koç, *a.g.t.*, s.28; Karatay, *Bulgarlar*, s.20; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.105; Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.92; L. Răsonyi, *Tarihte Türklük*, TKAE. Yay., Ankara 1971, s.121.

¹⁰Avrupa’da Kavimler göçünü başlatan Hunlar Karpatlar, Transilvanya ve bugünkü Macaristan topraklarını ele geçirip, Orta Tuna boyu ve Tisa havzasında hakimiyet kurarak Orta Avrupa’dan Doğu Avrupa’ya kadar uzanan büyük bir kağanlığın sahibi olmuşlardır. Avrupa Hunları imparatorluk topraklarında yaşayan Slav, Sarmat, Ostrogot ve Gepidler gibi German kavimleri de hakimiyetleri altına almışlardır. Kurat, *a.g.e.*, s.19-20; A. Ahmetbeyoğlu, “Avrupa Hunları”, *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, Ed.: O. Karatay-S. Acar, Kitabevi Matbaası, İstanbul 2013, s.152.

¹¹A. Ahmetbeyoğlu, *Avrupa Hun İmparatorluğu*, TTK Yay., Ankara 2001, s.126-127; A. Taşağıl, “İdil Bulgar Hanlığı”, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.21, İstanbul 2000, s.472; Küçüksipahioğlu, *a.g.m.*, s.210; Kafesoğlu, *a.g.e.*, s.190; Kurat, *a.g.e.*, s.109; P. B. Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, çev. O. Karatay, Ötüken Yay., İstanbul 2013, s.104; Karatay, *Bulgarlar*, s.20; C. Kelly, *Attila: Hunlar ve Roma İmparatorluğunun Çöküşü*, çev. T. Kaçar, Alfa Yay., İstanbul 2008, s.263.

gösterilmektedir¹². İrnek'in Bulgar konfederasyonunun toprakları, batıda Tuna'nın kollarında yer alan ve Greklerin Onglos (köşe, bucak), Osmanlı Türklerinin ise daha sonra Bucak adını verdikleri bölge ile Kafkas Dağlarının kuzey batısındaki Kuban bölgesi arasında uzanan Karadeniz'in kuzeyindeki bozkırları kapsamıştır¹³.

Avrupa Hunlarının bakiyeleri ile karışarak Bulgar adlı yeni bir konfederasyon oluşturan ve Türklüklerinden emin olduğumuz Ogur-Türk toplulukları hakkındaki ilk bilgileri yine bir Bizans tarihçisi Priskos¹⁴ vermektedir. Priskos eserinde

“Aşağı yukarı bu sıralarda Saragur (Sarı Ogur), Urog (Ogur) ve Onogurlar Doğu Romalılara elçiler gönderdiler. Bu kavimler Sabirlerle (Savir) yapılan harp neticesinde meskün oldukları yerlerden çıkartılmışlardı ve komşu ülkelerin topraklarını istila etmişlerdi. Sabirleri Abarlar (Avar) püskürtmüşlerdi. Abarları ise okyanus kıyısında oturan ve bir yandan denizden yükselen büyük buharlarla sislerin, diğer taraftan şimdiye kadar duyulmamış pek çok yırtıcı kuş (griffon) 'un yaklaşmasından kaçan kavimler vatanlarından çıkartılmışlardı... Bu felaketler neticesi hareketlenerek komşu ülkelere hücum ettiler. Bütün bu kavimler hücumun şiddetinden dolayı mukavemet edemedi bulundukları yerleri terk edip kaçıyorlardı. Öyle ki yeni bir yurt arayan Saragurlar ilerlediler ve Acatir Hunlarına rastladılar. Onları harple yenerek tabi kıldılar ve Romalıların dostluğunu kazanmak maksadıyla elçiler yolladılar. İmparator elçileri iyi kabul etti ve hediyelerle memnun ederek geri gönderdi”¹⁵.

Priskos'da geçen Urog ile Ogur kelimeleri arasındaki benzerliği kurduğumuzda burada tek bir Ogur boyu ve onun Türkler'deki ikili düzene göre ayrılmış olan iki boyu olduğunu, fakat çevirmenlerin bunu üç boy olarak yanlış şekilde tercüme ettiğini anlamak zor olmayacaktır. Saragurlar, Sarı-Ogur yani Ak-Ogur olduğuna göre On-Ogurları'da Kara-Ogur

¹²A. Ahmetbeyoğlu, “Bulgar Hakanlar Listesi”, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, S.14, 1994, s.1-8, s.3; Karatay, *Bulgarlar*, s.21; J.V.A. Fine Jr, *The Early Medieval Balkans. A Critical Survey from the Sixth to the Late Twelfth Century*, Ann Arbor 1983, s.66; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.8; “Bulgar Hakanları Listesi”nde birinci sırada yer alan Avitokhol'un ve 153-154 yıllarında batıya göç eden Kuzey Hunlarının hükümdarı olduğu tahmin edilmektedir. Ahmetbeyoğlu, *Bulgar Hakanlar Listesi*, s.3.

¹³Tekin, *a.g.e.*, s.1; Kafesoğlu, *a.g.e.*, s.191.

¹⁴V.yüzyıl Bizans tarihçisi, Attila'ya gönderilen elçilik heyetinde yer almış ve bu vazifesi sırasında gördüklerini kaleme alarak V. yüzyıl Avrupa Hun Kağanlığı ve Attila hakkında çok değerli bilgiler vermiştir. Ayrıca Hunların yanı sıra V. yüzyılda Batı Sibirya boyları arasında görülen göç hâdisesiyle, Sabarlar, Avarlar ve Ogurlar hakkında ilk bilgileri veren tarihçidir. G. Moravcsik, *Türk Tarihinin Bizans Kaynakları*, çev. Hüseyin Namık Orkun, Sümer Basımevi, Ankara 1938, s.9; C. Kelly, *Attila, Hunlar ve Roma İmparatorluğunun Çöküşü*, s.341.

¹⁵A. Ahmetbeyoğlu, *Grek Seyyahı Priskos (V. Asır)'a Göre Avrupa Hunları*, TDAV Yayınları, İstanbul 1995, s.65-66; Feher, *a.g.e.*, s.4; L.N. Gumilëv, *Hazar Çevresinde Bin Yıl*, çev. D. Ahsen Batur, Selenge Yay., İstanbul 2003, s.187; Üren, *a.g.m.*, s.251. Priskos, Ogur elçilerinin dönemin Bizans İmparatoru IV. Leon (457-474) tarafından çok iyi ağırlandığını ve daha sonra Bizans ile müttefik olan Saragurların Sâsânîlere karşı mücadelede onlarla birlikte İberia (Gürcistan) ve Armenia'ya yaptığı akınlardan bahsetmiştir. Ahmetbeyoğlu, *Grek Seyyahı Priskos (V. Asır)'a Göre Avrupa Hunları*, s.65; A. Ahmetbeyoğlu, “Bulgarları Oluşturan Boylardan Kutrigular ve Utrigurlar”, *İ.Ü Tarih Dergisi*, S.51, İstanbul 2010, s.1-20, s.4.

olarak adlandırmamız gerekmektedir¹⁶. Kaynaklarda da yazılı olduğu üzere Saragurlar, Ağaçerilere saldırarak onları yok etmişlerdir. Saragurlar daha sonra Bizans ile müttefik olarak Perslere karşı savaşmışlar ve İberya (Bugünkü Gürcistan) ile Ermeni ülkelerini tahrip etmişlerdir. Bundan sonra Saragur ve Ogur boyları ile ilgili olarak kaynaklarda çok fazla bilgi olmadığı göze çarpmaktadır. Bunun nedeni ise bu boyların zayıflaması ve diğer boy birliklerine katıldığı şeklinde açıklanmaktadır¹⁷.

Priskos'un yazdıklarından da anlaşılacağı gibi Avar (Abar) baskısı üzerine İli Nehri havzasındaki yurtlarından ayrılarak batı istikametinde yola çıkan Sabirler¹⁸, Ogurların bulunduğu Batı Sibirya bölgesine gelmişler ve onları sıkıştırarak yurtlarından ayrılmasına sebep olmuşlardır¹⁹. Batı Sibirya'daki yurtlarından ayrılan Ogurların büyük çoğunluğu ise batıya yönelerek, Karadeniz'in kuzeyine gelmişler ve bu sahada yayılmışlardır. IV. yüzyıl ile VII. yüzyıl arasında Karadeniz-Hazar bozkırlarında hüküm sürmekte olan sayısız Türk-Ogur boyu²⁰ ile Besarabya civarında Karadeniz'in kuzeybatı kıyılarında yaşamakta olan Avrupa Hunlarının bakiyeleri karışmaya başlamışlar ve kaynaklarda belirtildiği gibi bu Ogurlar ile Avrupa Hun bakiyelerinin karışımından yeni bir Türk boyu olan Bulgarlar ortaya çıkmıştır²¹.

Türk-Ogur boy birlikleri Hunlarla karışıp Bulgar olarak adlandırılmadan önce ve sonrasında Saragur (Sarı/Ak/Ogur), Bittigur (Beş-Ogur), Ultingur (Altı-Ogur), Kutrigur veya Kutrugur (Dokuz-Ogur), Ungur ya da Onugur (On-Ogur) ve Utigur, Utrigur, Utrigur veya Uturgur (Otuz-Ogur) olarak isimlendirilmişler ve boylar birliği halinde yaşamışlardır. Araştırmalar sonucunda Ogurların, Oğuzların kardeşi ve batı kolu olduğu anlaşılmaktadır. Ogurlar da aynı Oğuzlar gibi boylar birliği, bodun adı verilen ve birliğe bağlı boyların sayısını gösteren federasyonlar halinde yaşamışlardır.

¹⁶O. Karatay, *Macarlar, Kökler ve Türkler*, Ötüken Yay., İstanbul 2020, s.48; Kafesoğlu, *a.g.e.*, s.191; Feher, *a.g.e.*, s.4.

¹⁷Feher, *a.g.e.*, s.4-5; Karatay, *Macarlar, Kökler ve Türkler*, s.49.

¹⁸Hun dönemi sonrasında Kafkaslara gelerek burada adından çokça söz edilen Türk kavmi. O. Karatay, "Doğu Avrupa'nın Esrarengiz Kavmi: "Suvarlar", *TDİD*, C.10, S. 1, İzmir 2010, s.99-116.

¹⁹Karatay, *Macarlar, Kökler ve Türkler*, s.47; Feher, *a.g.e.*, s.5; Ünlü Rus tarihçisi L. N. Gumilëv burada adı geçen halklardan Saragurlar, Onogurlar ve Urogların (Ogur) eski Bulgarların ataları olan Ogurlar olduğunu, Savirlerin, Sibirya taygaları kenarında yaşayan Samoyed grubuna ait bir halk ve Avarların da bir Cungarya kabilesi olduğu tespitini yapmıştır. Gumilëv, *a.g.e.*, s.187.

²⁰Priskos'ta eserinde Hun bakiyeleri ile Bulgarları oluşturan Ogur boylarından, Ugor, Onogur ve Şaragur adlı boyların Karadeniz'in kuzeyinde, Tuna nehrinin kolları ile İtil arasındaki bozkırlarda yerleşmiş olduklarını kaydetmektedir. E.A. Thompson, *The Huns*, Blacwell Publishing, UK 1999, s.175; Tekin, *a.g.e.*, s.1; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.8; Feher, *a.g.e.*, s.4.

²¹Uydu Yücel, *İlk Rus Yıllıklarına Göre Türkler*, s.68; Tekin, *a.g.e.*, s.1; Karatay, *Macarlar, Kökler ve Türkler*, s.48; Üren, *a.g.m.*, s.256.

Ogur adı Oğuzca'nın Çuvaşça söyleniş biçiminden kaynaklanmaktadır. Bu iki Türk topluluğunun çok eski dönemlerde birbirlerinden ayrılmış olmaları sebebiyle dillerinde bazı fonetik değişimler meydana gelmiştir (en geç M.Ö. 3.asırdan önce)²². Zaten Rus bilim insanları da Kazakistan'daki Bulgar Türklerine ait yaptıkları araştırmaların bulguları ışığında, Ogurların diğer Türk topluluklarından farklı kültür tarzları ve dil yapıları sebebi ile eski Türk toplulukları arasında özel bir etnik grup olduğunu kanıtlamışlardır.

Türkologlarca -LİR Türkçesi olarak adlandırılan Türk lehçesine sahip Bulgar Türklerinin dillerindeki en önemli fark ana Türkçe'deki Z sesine karşılık R'li lehçe ile konuşmalarıdır. Ogur lehçesindeki başka bir farkta söz başındaki y yerine d harfinin söylenmesidir. Eski Grek coğrafyacısı Ptolemy (M.S. 160-170), Ural nehrini *Δάιζ* olarak adlandırırken, Menander bu formu *Δάιχ*= D'aiq veya *Cayıq* şeklinde telaffüz etmektedir. Bulgar/ Oğurca'daki Cayıq'ın Türkçe'deki karşılığı *Yayıq*'dır. Bu ad bize Bulgarların atalarının M.S. II. yüzyılda Batı Sibirya'da İtil (Volga)'e doğru uzanan topraklarda yaşadığını ve Yayık nehrini kendi dilleri ile adlandırdığını göstermesi bakımından önemlidir²³. Arkeolojik bulgular incelendiğinde Batı Sibirya ve Yayık bölgelerinde, Ogur Türkleri ile yaşayan Ugor unsurlarının da olduğu görülecektir. Ogur Türklerinin batıya Avrupa'ya göçlerinde yanlarında Macarlarında²⁴ olduğu hatta onların Ogur boylar federasyonunun bir

²²Kafesoğlu, a.g.e., s.191.

²³P. B. Golden, *Hazar Çalışmaları*, çev. Egemen Çağrı Mızrak, Selenge Yayınları, İstanbul 2006, s.54; Fehér, a.g.e., s.15; Kafesoğlu, a.g.m., s.94.

²⁴M.Ö. 1000 yıllarında Ural dağlarının Avrupa'ya bakan ormanlık yamaçlarında yaşayan Fin-Ugor kavminin doğu kolu Ugorların idaresindeki boy birliği, daha güneye ve güney doğuya göç etmiş ve Ogur Türklerinin, Onogurların vatanına gelmişlerdir. Beş asır boyunca Karadeniz'in kuzeyi ve Ten bozkırlarında Türk Onogurlarla birlikte yaşadıkları dönemde onlarla kaynaşmışlar ve Onogur ismini kendilerine mal ederek Ungar, Hungarus, Hongrois gibi isimler almışlar ve etnik olarak Macarlaşma sürecini tamamlamışlardır. Macarlar, Türk boylarından hayvancılık, ziraat, bağcılık, bahçecilik ve sanatla ilgili pek çok kavramı da bu dönemde öğrenmişlerdir. Macar Türkolog Răsonyi'nin de belirttiği gibi Macarların babası Türk anası ise Fin-Ugorlardır. F. Eckhart, *Macaristan Tarihi*, Macarcadan Çeviren: İbrahim Kafesoğlu, 2. Basım, TTK. Yay., Ankara 2010, s.2; Karatay, *Macarlar, Kökler ve Türkler*, s.58; Răsonyi, a.g.e., s.121. En Erken Macar kaynakları Gesta Hungarorum ve Simon Kezai'nin aynı adı taşıyan yıllıkları ile Avrupa kaynakları da Macarları Hungarus, Ungar, Hungarian, Venger olarak adlandırmışlar ve Hunlar ile Macarları akraba kabul eden efsaneler ile etnik kökeni açıklamaya çalışmışlardır. F. Eckhart, a.g.e., s.2; Karatay, *Macarlar, Kökler ve Türkler*, s.58; Răsonyi, a.g.e., s.121. Macarların bu bölgede yaşadıkları dönemde Yedi Macar (Hetumoger) boy birliği olarak Türk teşkilatına uygun biçimde örgütlendiklerini, Fin-Ugor kökenli Nyék-Negmen ve Megyer-Mişer, Türk kökenli Kürt-Gyurmat-Yurmatı, Tarján-Gayna-Tarkan, Jenő-Yeney, Kér ve Keszi-Kese-Tabın gibi isimlerle anılmışlardır. Macarlar Ten boylarında yaşadıkları dönemde Onogurlar, Sabirler, Köktürkler ve Hazarlar ile yakın ilişki içerisinde olmuşlar hatta bu Türk boylarının hâkimiyeti altına girmişlerdir. VI. yüzyıldan VII. yüzyılın ortalarına kadar Büyük Bulgar Kağanlığı'nın bağımlısı olarak yaşayan Macarların tarihine Türk kültürü damgasını vurmuş ve çoğunlukla batı kaynaklarında yer alan Ungari veya Hungrois adı bu dönemde kazanılmıştır. VII. yüzyılın sonlarına doğru Büyük Bulgar Kağanlığı'nın yıkılışından sonra yedi boydan oluşan Macarlar Hazarların hâkimiyeti altına girmişler ve onlara vergi ödemişlerdir. VIII. yüzyılın başlarında Hazar hâkimiyetinin zayıflaması sonucunda Macar boy birliği Levedia adı verilen bölgeye, Ten ve Özi nehirleri ile Azak denizinin kuzeyine yerleşmiş, Hazarlardan ayrılan ve savaşçı kimlikleri ile öne çıkan Kabarlar ile ittifak yapmıştır. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.16; Karatay, *Macarlar, Kökler ve Türkler*, s.20-21, s.151; András

parçasını oluşturduğu anlaşılmaktadır²⁵. Ogur Türkçesinin Fin-Ugor halklarının dillerinden etkilendiğini bazı sözcükler ortaya koymaktadır²⁶.

Ogur Tükleri, M.Ö. III. yüzyıl sonlarında Asya Hun Kağanlığı'nın batı kolunu oluşturan bir birlik olup Tarbagatay'ın kuzeyi ve Kobdo bölgesinde yaşamışlardır. Bazı tarihçiler, Çin kaynaklarına dayanarak Bulgarların ataları sayılan Onugur (On-Ogur)'ların Ting-Lingler'den neşet ettiğini söylemektedirler. *Ting-Li* sözcüğü, Çin kaynağı Shi-ch'i'de Wu-kie olarak geçmekte ve Türkçe Teyin-li (Sincap-lı) anlamına gelmektedir. F. Hirth, Wu-kie kelimesinin asıl söylenişinin *Ugır* olduğunu iddia ederken, Németh'e göre Ugır, Türkçe Ogur'dan başka bir şey değildir.

Türkistan'da Güney Asya Hun Kağanlığında Çi-çi Tanhu'nun ölümünden sonra çöküş başlamış ve sonrasında (M.Ö.36) Hun bakiyeleri batıya göç ederek kurdukları kağanlığa bağlanan Ogurlar'dan Saragurlar, Attila döneminde önemli rol oynamışlardır²⁷. Yukarıdaki

Róna-Tas, *Hungarians and Europe in the Early Middle Ages: An Introduction to Early Hungarian History*, Central European University Press, UK 1999, s.322; Răsonyi, *a.g.e.*, s.120. Macarlar birlikte yaşadıkları Onogurlar, Hazarlar ve diğer Türk boylarından hayvancılık, çiftçilik ve günlük hayatta kullanılan yüzlerce kelimeyi alarak kullanmışlardır. En eski Macar şahıs ve yer adlarının Türkçe olduğu boy isimlerine bakıldığında da görülecektir. Türkçe kökten gelen boy isimleri, Yormatı (Yorulmayan), Kürt (Kar çığı), Ker (Dev), Kesi (Parça) ve Tarhan (rütbe unvanları)'dır. Bundan başka kaynaklar incelendiğinde Macarların eski Türk runik (Sekel oyma yazısı) yazısını kullanmış oldukları görülecektir. Răsonyi, *a.g.e.*, s.118-121; F. Eckhart, *a.g.e.*, s.4. IX. yüzyılda bu boy birliğine Hazarlardan ayrılan Kabarların da dahil olduğu düşünülmektedir. Macar boy isimlerini çok özenli kayıt tuttuğu bilinen Konstantinos, *De Administrando Imperio* adlı eserinde açıklamış olup başka kaynaklarda bu boy isimlerine rastlanmamaktadır. Bu boy isimlerinin hem Macarca hem de Başkurtça oluşu Macarlar ile Başkurtlar arasındaki bağlantıyı gösterdiği gibi Başkurdistan topraklarının Macarların yaşadığı Magna Hungaria, yani "Büyük Macaristan" olarak adlandırılması, Macarlar, Başkurtlar ve Onogurların bu bölgede beraber yaşamış olduklarını göstermektedir. İslâm kaynaklarından 921 yılında Bulgar ülkesine giden İbn Fadlan, İtil nehri yakınlarında yaşayan Başkurtların varlığından bahsetmiştir. Yine İslâm alimlerinden Yakut el-Hamevî, 1220'li yıllarda yazdığı eserinde Tuna boylarında Macaristan'da yaşayan ve eğitim görmek için Halep'e gelen Macarlardan, Hungar ülkesinden gelenlerdende Başkurtlar olarak bahsetmesi bize İslâm alimlerinin Tuna boyundaki Macarlar ile İtil nehrinin doğusunda yaşayan Başkurtlar arasındaki bağlantıyı bildiklerini göstermektedir. Ayrıca Batılı kaynaklarda Başkurt-Macar ilişkisine dikkat çekmişlerdir. 1236 yılında Macar rahip Julianus, Roma elçisi Wilhem Rubruck ve Plano Carpini 1245-1247'de doğuya yaptıkları seyahatlerde İtil nehri yakınlarındaki Başkurt ülkesinden, burada yaşayan Macarlardan bahsetmişler ve Başkurtlar ile Macarların aynı dili konuştuklarını ifade etmişlerdir. E. Çoban, "Ana Hatlarıyla Erken Dönem Macar Ortaçağına Bakış", *Balkanlar El Kitabı, Cilt I: Tarih*, Der., O. Karatay-B.A. Gökdağ, Araştırma ve Kültür Vakfı, İstanbul 2006, s.165; O. Karatay, "Macarlar", *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, Ed. O. Karatay-S. Acar, Kitabevi Yay., İstanbul 2013, s.430-431; İbn Fazlan, *Seyahatnâme*, Önsöz ve Tercüme: Ramazan Şeşen, Bedir Yay., İstanbul 1995, s.41-43; A. Duran, F. Ç. Orhun, "Macarlar, Macaristan ve Turancılık", *History Studies*, 11/2, Nisan 2019, s.557-571, s.559; Kurat, *a.g.e.*, s.46; Karatay, *Macarlar, Kökler ve Türkler*, s.101; Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s.271.

²⁵Golden, *Hazar Çalışmaları*, s.55; Feher, *a.g.e.*, s.6; Karatay, *Macarlar, Kökler ve Türkler*, s.60.

²⁶P.B. Golden, "Rusya'nın Orman Kuşağı Halkları", De. Denis Sinor, *Erken İç Asya Tarihi*, İstanbul 2012, s.318.

²⁷Kafesoğlu, *a.g.e.*, s.192-193; Kurat, *a.g.e.*, s.108-109; Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.94. Erken Bizans döneminde Aşağı Tuna sınırı kuzeyden gelen boylar tarafından devamlı olarak ihlal edilmiş ve Bizans bu boyların imparatorluk topraklarını istila etmeleri karşısında çaresiz kalmıştır. IV. yüzyılda Gotlar, V. yüzyılda Hunlar, Tuna nehrini geçerek imparatorluk topraklarına yerleşmişlerdir. İmparator Justinianus döneminde Aşağı Tuna sınır hattına istihkam kaleleri inşa edilmişse de bu sınır VII. yüzyıl başlarında Slavlar ve Avarlar tarafından geçilmiştir. D. Obelensky, *The Byzantine Commonwealth, Eastern Europe 500-1453*, Cardinal, London 1974, s.27.

açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Ogur-Bulgar Türkleri anayurtları İç Asya'dan batıya doğru milattan önceki yüzyıllarda göç etmişlerdir. Ogur-Bulgarları İsa'nın doğumu sırasında Orta İtil ve Kama çevresinde, M.S. II. yüzyılda ise İtil ve Yayık nehirleri civarında yaşamışlardır. M.S. III. ve IV. yüzyıldan itibaren Ogur-Bulgar Türklerinin Kafkasya'ya doğru kaydıkları anlaşılmaktadır²⁸.

Her ne kadar Ogurlar ile Bulgarların kastedildiği ve dönemin kaynaklarına dayanılarak Ogur-Bulgar oymaklarının 463 yılında Sibiry'a'dan Kafkasya'ya göç ettikleri iddia ediliyorsa da bazı tarihçiler Bulgarların daha önce, M.Ö. II. yüzyıl sonlarında Kafkaslar'da bulunduklarını iddia ederek buna karşı çıkmaktadırlar. Antakyalı İoannes ile hemen hemen aynı dönemlerde eser veren Horenli Musa (Movses Khorenats)'nın Süryani Mar-Abbas Katina'ya dayanarak yazdığı eserde, M.Ö. II. yüzyılda Kafkasların kuzey eteklerinde ve Kuban nehri boylarında Bulgarların yaşadığı anlatılmaktadır ki bu bölge ile bugünkü Karaçay-Balkar arazisi kastedilmektedir. Süryani yazar Hatip Zakharias'da 555 yılı civarında Kuzey Kafkasya'da “*Hazar Kapısı*”²⁹ civarlarında yaşayan Bulgarlardan bahsetmektedir. Ayrıca Horenli Musa'yı destekleyen bir başka kaynak olan ve 334 yılında yazılan bir Roma takviminde “*Ziezi ex quo Vulgares*” (Çeçenlerden olan Bulgarlar) cümlesinde Vulgares (Bulgarlar) adı geçmekte ve onların Çeçenistan'da yaşadığı anlatılmaktadır ki bu Priskos'un verdiği haberden tam 150 yıl öncedir. İslâm kaynaklarından Mes'ûdî'de Bulgar-Ogurların kökenlerini Kafkasya'da aramamız gerektiğine dair bilgi veren kaynakların başında gelmektedir. İşte bu nedenle Priskos'da geçen üç Ogur topluluğunun dışında Kafkaslar'daki Bulgar varlığının daha önceki bir tarihe dayandığı düşünülmektedir³⁰. Fakat bunların hepsinden daha da dikkat çekici olanı Bizans tarihçisi Malalas'ın eserinde bahsetmiş olduğu Bulgarlardır. Malalas, Troy döneminde Achilles'in, Lykomedes'den ayrılırken yanında Argoslar ve Myrmidonlardan, yani *Bulgarlar* olarak adlandırılan 3000 askerden oluşan bir ordunun bulunduğunu yazmıştır³¹. Malalas, Myrmidonları, Bulgarlar olarak nitelendirirken

²⁸Feher, *a.g.e.*, s.27-28.

²⁹Derbent-Bâb el-Abvâb. Arapça Kapıların Kapısı anlamına da gelen ve Kafkasya'nın kuzeyini güneyine bağlayan geçit yollarından en önemlisidir. Tarih boyunca çeşitli boyların kuzeyden güneye, güneyden kuzeye geçişleri bu geçitten olmuştur. Karatay, *Macarlar, Kökler ve Türkler*, s.116.

³⁰Arap, Ermeni ve Latin kaynaklarına göre M.Ö. ki yüzyıllarda Kafkasya'da Bulgar varlığını tespit etmek mümkün olmaktadır. Karatay, *Bulgarlar*, s.57-58; Feher, *a.g.e.* s.13; Üren, *a.g.m.*, s.257-259; Karatay, *Macarlar, Kökler ve Türkler*, s.49. İslâm tarihçilerinden Mes'ûdî, eseri *Mürûc ez Zeheb*'te Valandar adındaki bir şehirden ve diğer eseri *Tenbih*'de de Vİndriyye denen konargöçer Bulgarlardan bahsetmektedir. Tarihi olayın 322 yılında gerçekleştiği düşünülmektedir. Üren, *a.g.m.*, s.259.

³¹E. Jeffreys, M. Jeffreys, R. Scott, *The Cronicles of John Malalas*, Australian Association for Byzantine Studies Vol. 4, Melbourne 1986, s.48; Bo, s.97-98; A. Kazdal, “Bizans Kaynaklarından Zosimus ve Malalas'ın Eserlerinde Türkler (Tercüme, Tahlil)”, *Basılmamış YLT*, İstanbul 2015, s.48.

Malalas Kroniğinin Slavca tercümesinde Myrmidonların, Bulgar ve Hunlar olarak adlandırıldığı görülmektedir. E. Thompson, Hunlarla ilgili kitabında Malalas gibi tarihçilerin eserlerinde çağdaşları olan boyları, o devirde bilinen isimleri ile çağırmayı yeğlediklerini belirtmiştir³². Nitekim eserinde de görüleceği üzere Malalas, Geç Roma tarihçilerinden Zosimus veya çağdaşlarının yaptığı gibi Hunları hiçbir zaman İskitler olarak adlandırmamıştır. Bu nedenle M.Ö. 1100-1200 yılında gerçekleşen bir savaşta Grekler ile Bulgar ve Hunların adının zikredilmesi gerçekten çok ilginçtir. Bazı tarihçilerin Malalas'ın verdiği bilgilerin ikincil kaynaklardan alınma olduğunu belirtmelerine ve Malalas'ın bunlardan bazılarını hiç görmediğini ileri sürmelerine rağmen Malalas, kendisinin bu bölümü Koslu Sisypheos'un, Diktys'den aldığını ve kendisinin de onu kaynak olarak kullandığını yazmıştır³³. İleride bahsedeceğimiz üzere Bulgar Han'ı Simeon, Bizans imparatoru olarak taçlandırılmak istediğinde de Bulgarların bu topraklarda Bizans'tan daha eski ve daha fazla hak sahibi olduğunu iddia ederken Malalas'ın yazdıklarını kanıt olarak gösterecektir.

Bulgar konfederasyonunu oluşturan Ogurlardan en önemli iki boy Kutrigur ve Utigur federasyonlarıdır. Bizans kaynaklarının onları ve konfederasyonu oluşturan diğer Ogur boylarını hem arkaik Hun hem de onların sahip oldukları boy adı ile bahsederek, eserlerine yansıtmaları çok dikkat çekici ve Türk tarihi açısından çok önemlidir³⁴. Bizanslı tarihçiler genellikle Balkanlar'daki Türklerden bahsederken Skythai (İskit) ve Hun tabirini kullanmalarına rağmen Priskos, Bulgarları oluşturan Ogur, Saragur ve Onogur boylarını anlatırken özellikle onların isimlerini zikretmiştir.

Yine VI. Yüzyıl Bizans tarihçilerinden Prokopios, 539-540 yıllarında Bizans İmparatorluğu'nun batı eyaletlerini yakıp yıkan boylardan hem Hunlar olarak hem de Ten (Don) ve Özi (Dinyeper) arasında yaşayan Kutrigur ve Utigurlar olarak bahsetmektedir³⁵. Jordanes ise çağdaşı Prokopios'un Utigur ve Kutrigurları yerleştirdiği bölgeye, Bulgarları yerleştirmekte ve bu iki boydan hiç bahsetmemektedir. Prokopios'un eserini devam ettiren tarihçi Agathias'da Bulgarların İskit ve Hun adlarından başka adlara sahip olduklarını belirterek onları Kutrigur, Utigur, Ultizur ve Grugundi-Vurugund olarak isimlendirmiştir³⁶.

³²E. A. Thompson, *The Huns*, Blackwell Publishing, UK 2006, s.23.

³³E. Jeffreys, M. Jeffreys, R. Scott, *The Chronicles of John Malalas*, Australian Association for Byzantine Studies vol. 4, Melbourne 1986, s.56.

³⁴Feher, *a.g.e.*, s.27-28.

³⁵Prokopios, "Gotlar'la Savaş" adlı eserinde *Eulisyia* adlı bir ülkeden bahseder ve bu ülkede yaşayan Hun kağanının Utigur ve Kutrigur adlarında iki oğlu olduğunu belirtir. Golden, *Hazar Çalışmaları*, s.40-45; Feher, *a.g.e.*, s.27-28; Üren, *a.g.m.*, s.260; Fine Jr, *a.g.e.*, s.312.

³⁶M. İ. Artamanov, *Hazar Tarihi Türkler, Yahudiler, Ruslar*, çev. D. Ahsen Batur, Selenge Yayınları, 3. bs., İstanbul 2008, s.115; H. Aydın, *Bizans Kaynağı Theophanes Confessor'un Kroniğinde Türkler: 284-813*, Kronik

Bizans kronikçilerinden Malalas, Marcellinus Comes ve Theophanes'in kroniklerinde Hunlar³⁷ olarak adlandırılan boyu Bulgarlar olarak nitelendirmektedir. Yine Theophanes, asi Vitalianus'un ordusunun büyük bir bölümünün Hun ve Bulgarlardan oluştuğunu belirtirken hem Bulgarlar ile Hunları özdeşleştirmekte hem de farklı halklar olarak tanıtmaktadır³⁸.

Bu durum bize İrnek'in kurduğu devletin dayandığı boyun Bulgarlar olduğunu, bunları tanımlamak için kaynaklarda ilk zamanlar Bulgar ve Hun kelimelerinin birlikte kullanıldığını fakat daha sonra Bulgar kelimesinin ön plana çıktığını ve Bulgarları oluşturan boylardan Kutrigurlar ve Utrigurların da üst kimlik olarak Bulgar'ı benimsediklerini göstermektedir. Zaten zayıf ve mağlup boyun güçlü ve galip boya katılması gerekliliğine dayanan bozkır kanunlarına göre Hun Kağanlığı'nın yıkılışından sonraki dönem ile IX. yüzyılda Peçeneklerin³⁹ bu bölgeye gelişi arasındaki zaman diliminde çeşitli asıllarda Türk boylarının Bulgarlaştığı anlaşılmaktadır⁴⁰.

İrnek'in halefi Muncuk ve ondan sonra gelen dört hükümdar döneminde de Bulgarları oluşturan Ogurların idarî bakımdan birbirlerinden ayrı olarak boylar halinde yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bu boyların VI. yüzyılın ortalarına kadar yerleşim bölgeleri şu şekildedir; Otuz-Ogurlar (Utigur), Ten ve İtil bölgesinde, On-Ogurlar, Azak Denizi'nin doğusunda Kuban Nehri civarında, Dokuz-Ogurlar ise (Kutigur), Ten ve Özi Nehri civarında yaşamaktadırlar⁴¹. Bulgar Türkleri yani Kutigur ve Utrigurlar idarî olarak her ne kadar birbirlerinden ayrı örgütlere sahip olsalar da kendi aralarında siyasî birlikteliklerini korumaya çalışmışlardır⁴². Bu gruplar Bizans İmparatorluğu ile bazen dostça ilişkiler kurmuş fakat çoğu zaman Bizans topraklarına akınlar yaparak Bizans'la mücadele etmişlerdir. Bu arada Bizans'ın Bulgar tehlikesinden kurtulabilmek, barbarları etkisizleştirmek amacıyla uyguladığı

Yay., İstanbul 2021, s.145. Aslında Bizans kaynaklarında Hunlar ya da Kutrigurlar olarak adlandırılan Bulgarların içinde çok sayıda Hun bakiyelerinin olduğunu düşünmek daha gerçekçi olacaktır; Karatay, *Bulgarlar*, s.70; Runciman, *A History*, s.6.

³⁷Karatay, *Bulgarlar*, s.72; Theophanes'in Hun adı altında anlattığı bu Türk askeri birliği, Kutrigular'dan boy beyi Sinnion'a bağlı birliktir. Bu birlik 532-534 yılları arasında Kuzey Afrika'da meydana gelen Roma ve Vandal mücadelesinde Bizanslı başkomutan Belisarius'un ordusunda bulunmuştur. Ahmetbeyoğlu, *Bulgarları Oluşturan Boylardan Kutrigurlar ve Utigurlar*, s.9; Aydın, *a.g.e.*, s.135-136; Runciman, *A History*, s.7.

³⁸Artamanov, *a.g.e.*, s.110.

³⁹IX. yüzyıl İslâm kaynaklarında kendilerinden ilk defa *Becânâk* şeklinde bahsedilen Peçenekler, Yunan kaynaklarında; *Patzinak*, *Pecenaci*, *Pacinacae*, *Pezengi*, Latince kaynaklarda; *Pacinacae*, *Bissen*, *Bizzenus*, Hırvatça; *Pečenezi*, Macar kaynaklarında; *Besenyő(k)*, *Beseneu*, *Besseneyö*, Ermenice; *Badzinag*, Rus kaynaklarında; Peçenyeg, Çin kaynaklarında; *Pei Ju*, *Pei Chen*, *Pei Nou*, Türkçe; *Beçenek* veya *Bacanak* olarak adlandırılmışlardır. Kafesoğlu, *a.g.e.*, s.173; M. Uydu Yücel, "Peçenekler", *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, Ed. O. Karatay-S. Acar, Kitabevi Yay., İstanbul 2013, s.449.

⁴⁰Karatay, *Bulgarlar*, s.68.

⁴¹Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.95; Küçüksipahioğlu, *a.g.m.*, s.212.

⁴²Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.95; Küçüksipahioğlu, *a.g.m.*, s.212; Feher, *a.g.e.*, s.28; Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s.193.

politika icabı bu boylar ya birbirlerine karşı kıskırtılmış veya para karşılığı Bizans'ın hizmetine alınarak birbirleri ile mücadele etmeleri sağlanmış⁴³. VI. yüzyıl Bizans tarihçisi Menandar'e göre Utrigur ve Kutrigur boyları birbiri ile akrabadır. O bunu Utrigur önderlerinden Saldilx (sandal?)'in; *Kutrigurların onlarla aynı dili konuştuklarını, aynı hayat tarzına sahip olduklarını, aynı giysilerden giydikleri ve kendileriyle akraba olduklarına* ilişkin sözleriyle açıklamaktadır⁴⁴. Utrigurların Dokuz-Ogurlar olarak adlandırılan Kutrigurlar'ı batıya, Tuna'ya doğru göçe zorlamaları neticesinde Kutrigurlar Bizans topraklarına karşı saldırılarda bulunmuşlardır. Dokuz-Ogur Bulgarları (Kutrigurlar), 489, 493, 499 ve 504 yıllarında Trakya'ya seferler düzenlemişlerdir. Özellikle 499 yılındaki saldırıda 15.000 kişilik Bizans ordusunu yenen Bulgarlar, Trakya içlerine kadar sokulmuşlardır. Dokuz-Ogur Bulgarları (Kutrigurlar), 513-515 tarihleri arasında I. Anastasius (491-518) döneminde gerçekleşen Vitalianus ayaklanmasında aktif rol oynayarak Vitalianus'a yardım etmişlerdir. Tarihçi Malalas'ın verdiği bilgilere göre Bulgarların (Kutrigurlar) saldırılarını önlemek isteyen I. Anastasius, İstanbul'u savunmak amacıyla 512 yılında inşaatı tamamlanan meşhur Uzun Sur'u⁴⁵ yaptırmıştır⁴⁶. Bu tarihten başlayarak 559 yılına kadar kaynaklarda Kutrigular, doğudan Balkanlar'a akın eden halk kitlesi olarak tanımlanmaktadırlar⁴⁷.

Kutrigurlar, Bizans İmparatoru I. Justinianus (527-565) döneminde de Bizans ile mücadele etmeye devam etmişlerdir. İmparator I. Justinianus, Kutrigurların akınlarına karşı Tuna Nehri üzerinde seksen tane kale inşa ettirmişse de Kutrigurların Balkanları yağmalamalarının önüne geçememiştir. Tarihçi Prokopios'un verdiği bilgiye göre Hunlar yani Bulgarlar, Slavlarla birlikte Avrupa'ya hücum ederek, birçok kenti tahrip ederek vergiye

⁴³Uydu Yücel, *İlk Rus Yıllıklarına Göre Türkler*, s.69; Golden, *Türk Halkları tarihine Giriş*, s.255; Fine Jr, *a.g.e.*, s.43.

⁴⁴Koç, *a.g.t.*, s.28; Utrigurların yöneticisi Sandilkh, yöneticileri başka olsa da Kutrigurların kendilerinden olduğunu belirtmiştir. Artamanov, *a.g.e.*, s.132; Üren, *a.g.m.*, s.261; Karatay, *Bulgarlar*, s.70; Bizans tarihçisi Prokopios'un kaynaklarda yer alan ifadesine göre "Azak'ın doğusunda yaşayanlara eskiden Kimmer denirdi; şimdi Utrigur deniyor", Utrigurlar Azak'ın doğusunda yaşamaktadırlar ve bu kavim anayurdundan hiç ayrılmamıştır. Bu durum bize kardeş kavim olan Kutrigurlar ve Utrigurların yurdunun Kuzey Kafkasya olduğunu göstermektedir. Karatay, *Bulgarlar*, s.61.

⁴⁵Uzun Sur. Bizans imparatoru I. Anastasius (491-518) tarafından kuzeyden Kutrigurların ya da Bulgarların akınlarına karşı koymak amacıyla, Marmara ve Karadeniz arasında 75 km. Uzunluğundaki Çin seddine benzer yapı. O. Karatay, "Doğu Avrupa Türk Tarihi", *Karadeniz Araştırmaları III*, s.25; Küçükspahioğlu, *a.g.m.*, s.213; Aydın, *a.g.e.*, s.277.

⁴⁶Küçükspahioğlu, *a.g.m.*, s.212; Räsöny, *a.g.e.*, s.90; Feher, *a.g.e.*, s.27; Kafesoğlu, *a.g.e.*, s.188; Aydın, *a.g.e.*, s.142; Browning, *a.g.e.*, s.29; Runciman, *A History*, s.6; Kazdal, *a.g.t.*, s.48; Üren, *a.g.m.*, s.261.

⁴⁷Feher, *a.g.e.*, s.27.

bağlamışlardır⁴⁸. Malalas, Bulgarların 529-530 yıllarında Illyricum'a⁴⁹ akınlar yaptıklarını ve 535 ve 539'da Moesia'yı işgal ettiklerini belirtmiştir⁵⁰. Tarihçi Prokopios 551 yılında Gepidlerin Pannonia'yı⁵¹ işgal etmelerini fırsat bilen Kutrigurların Bizans şehirlerini yakıp yıkmaya başladıklarını, bunun üzerine İmparator I. Justinianus'un Utrigurlar'ı Kutrigurlar'a karşı kışkırtıp onlardan yardım istediğini anlatmaktadır. Utrigurlar, Got-Tetraksit gibi komşu boyların da yardımıyla Kutrigurları büyük bir yenilgiye uğratmışlardır. Mağlup olan Kutrigurların bir kısmı Trakya'da iskân edilerek Bizans savunmasına yardım etmek amacıyla konuşlandırılmışlardır⁵². Kutrigurlar güçlerini kaybetmelerine karşın 558-559 yıllarında liderleri Zabergan önderliğinde harekete geçerek, Bizans şehirlerini yağmalamışlar ve İstanbul'a kadar gelmişlerdir⁵³. Bizans Kutrigur tehlikesinden komutan Belisarios sayesinde kurtulmuştur. Bütün bunlar, yani Utrigurlar ve Kutrigular arasındaki savaş bu iki halkın birbirini kırmasına neden olacak kadar ileri gitmiş, geride kalanlar ise diğer boyların idaresi altına girerek varlıklarını sürdürmeye çalışmışlardır. Bu durum 558'de Avarların⁵⁴ ortaya çıkışına kadar devam etmiştir. Hazar kıyılarından harekete geçerek Ogur toprakları boyunca ilerleyen Uar-Hunlar (Sahte Avarlar) Karadeniz bozkırlarını işgal ederek Utrigur ve Kutrigular'ı hâkimiyetleri altına almışlar ve bir kısım Kutriguru yanlarına alarak Orta Avrupa'ya (Pannonia) kadar gitmişlerdir. Avar yurdunda ve ordusunda Kutrigurların sayısının

⁴⁸Küçükşipahioğlu, *a.g.m.*, s.213; Karatay, *Doğu Avrupa Türk Tarihine Ana Hatları*, s.25; Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.95; Feher, *a.g.e.*, s.38; Dvornik, *a.g.e.*, s.38; Karatay, *Bulgarlar*, s.114; A. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III, Oxford University Press, Oxford 1991, s.1916; A. P. Vlasto, *The Entry of the Slavs Into Christendom: An Introduction to the Medieval History of The Slavs*, Cambridge University Press, UK 1970, s.3; Kafesoğlu, *a.g.e.*, s.159; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.11.

⁴⁹Dalmaçya kıyısında yer alan Roma Eyaleti, İliya. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.987.

⁵⁰Küçükşipahioğlu, *a.g.m.*, s.213; Üren, *a.g.m.*, s.262; Misya Bölgesi. Makedonya'nın kuzeyinden Varna'ya kadar uzanan, Trakya'nın kuzeyi ile Romanya'nın güneyini kapsayan bölgedir. Aydın, *a.g.e.* s.294.

⁵¹Macar toprakları; daha doğrusu Batı Macaristan. İsmi Panonya'dan almıştır. Üren, *a.g.m.*, s.262.

⁵²Küçükşipahioğlu, *a.g.m.*, s.215; Feher, *a.g.e.*, s.38.

⁵³Üren, *a.g.m.*, s.262; Karatay, *Bulgarlar*, s.114.

⁵⁴Bugün Avrupa Avar Kağanlığı kurucularının Türk olduğu kesinlik kazanmasına rağmen Avarların etnik olarak hangi boya ait oldukları görüşü uzun yıllar tartışılmıştır. Bu konuda Bizans tarihçisi Theophilaktos Simokkates'in ortaya atmış olduğu Avrupa'ya gelenlerin "Sahte Avarlar" olduğu iddiası bilim adamlarının uzunca bir süre uğraştırmış olmakla birlikte son yıllarda yapılan araştırmalar Avarların Moğol değil de Türk oldukları görüşünün kabul görmesini sağlamıştır. Kafesoğlu, *a.g.e.*, s.154-155; Râsony, *a.g.e.*, s.78; Karatay, *Bulgarlar*, s.86; 558-805 yılları arasında Orta Avrupa'da Panonya merkezli kurulmuş bir devlet olan Avar hakanlığı, Frank krallığı ve Bizans İmparatorluğu arasında yer almıştır. Güçlü bir orduya ve kuvvetli bir idari teşkilata sahip olan Avarları oluşturan halklar arasında çeşitli etnik boylar bulunmaktadır. Germen, Slav, Hun bakiyeleri ve Kutrigur Bulgarlarını hâkimiyetleri altına alan Avarlar, Germen, Slav boylarını yardımcı kuvvetler olarak Avar ordusunda kullanmışlardır. Avarlar, 587 yılında Moesia ve Küçük İskitya adı verilen Balkan topraklarına ve Trakya'ya düzenledikleri akınlarda Slavlar ile hareket etmiş ve daha sonra Slavları bu bölgelerde iskân ederek Slav nüfusunun yoğunlaşmasına neden olmuştur. Avar-Türk dönemi Slavların Balkanlar'a yerleşimi ve Slav devlet teşkilatının gelişmesi açısından çok önemli olup, Avarların katkısı yadsınamaz bir gerçeklik olarak durmaktadır. Râsony, *a.g.e.*, s.80; Kurat, *a.g.e.*, s.25-28; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.11; Aydın, *a.g.e.*, s.77; Feher, *a.g.e.*, s.79; Dvornik, *a.g.e.*, s.38; Karatay, *Bulgarlar*, s.114.

fazla olduğu tahmin edilmektedir. Tarihî kayıtlarda Kutrigurlar'ın ismine Macaristan'da savaşı Avar ordusu askerleri arasında ve 626 yılında Avarların İstanbul kuşatması sırasında rastlanmaktadır⁵⁵.

Avar yönetimi altında yaşayan Kutrigur-Bulgar Türkleri, 630 yılında Avar kağanının ölümü üzerine Panonya'da çıkan iç savaşta, yeni kağanın kendilerinden olmasını isteyerek isyan etmişlerdir. Dokuz bin kişilik bir kuvvet ile Avar ordusuna karşı koymaya çalışan Bulgar Beyi Panonya'dan sürgün edilmiş ve Bavyera'ya kaçarak Frank kralı Dogobert'e sığınmıştır. Frank kralı Dogobert, Bulgarların bir süre ülkesinde kalmalarına izin vermiş fakat daha sonra onların öldürülmelerini emretmiştir. Bunun üzerine Bulgar Beyi yanındakilerle birlikte Marco Vinodorum'a kaçmış ve Longobard kralı Walluc'a sığınmıştır. Panonya'daki Bulgar isyanını yöneten kişinin Kutrigur beyi olduğu bilinmekle beraber bazı tarihçiler onun Büyük Bulgar Kağanlığı'nın kurucusu Kubrat Kağan⁵⁶ veya Organa olabileceğini iddia etmişlerdir⁵⁷. Avar yurdunda meydana gelen isyanın, Kubrat Han'la bir ilgisi olmamasına rağmen onun desteklediği Kutrigurlar tarafından yapılmış olması ihtimali çok fazladır. Bu isyanın Bulgar topraklarını büyüttüğü ve Özi'ye kadar genişlettiğini söylemek de mümkündür⁵⁸.

Avarların Kutrigurları hâkimiyetleri altına alıp Orta Avrupa'ya götürdüğü dönemde Azak Denizi'nin doğusunda Kuban yakınlarında Kuzey Kafkasya bozkırlarında yaşayan Bulgar, Onogur ve Utrigurlar, VI. yüzyılın sonlarında Batı Köktürklerin⁵⁹ hâkimiyeti altına girmişlerdir (599). Köktürk⁶⁰ ve Avarlara karşı direnen Utigur⁶¹ ve Kutrigurlar, bu mücadeleler sırasında çok kayıp vermişlerdir. Buna karşın Kafkasların kuzey kısımlarında yaşayan Bulgar ve Onogurlar bu istilayı kayıp vermeden atlatmışlardır. Hatta Köktürk hâkimiyeti zamanında Bulgarların rahat yaşadıkları ve Bulgar kimliğinin bu dönemde

⁵⁵Tarihi kayıtlardan Avar Kağanı Bayan'ın 568'de Dalmaçya'ya on bin Kutrigur askeri göndermiş olduğu yazılıdır. Feher, *a.g.e.*, s.30; Şerif Baştaç, "İtil (Volga) Bulgar Devleti", *Tarihte Türk Devletleri I*, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yay., Ankara 1987, s.184; Fine Jr, *a.g.e.*, s.43; Küçüksipahioğlu, *a.g.m.*, s.215; Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.96; Theophanes, Avarların İstanbul kuşatması için 625 tarihini verirken günümüz tarihçileri bu tarihi düzelterek 626 yılında karar kılmışlardır. Karatay, *Bulgarlar*, s.120; Tekin, *a.g.e.*, s.2; Runciman, *A History*, s.10.

⁵⁶ Türk devletlerin hükümdarlarına verilen unvan.

⁵⁷Ali Ahmetbeyoğlu, "Kubrat Han ve Büyük Bulgar Devleti'nin Kuruluşu", *Karadeniz Araştırmaları*, Sayı 13, 2007, s.38; Feher, *a.g.e.*, s.39; Tekin, *a.g.e.*, s.3.

⁵⁸Karatay, *Bulgarlar*, s.81; Üren, *a.g.m.*, s.263.

⁵⁹A. Taşağıl, *Gök-Türkler I*, TTK Yay., Ankara 2003, s.VII.

⁶⁰Tarihte ilk defa resmi devlet adı olarak Türk adını kullanan ve bir millete isim verme şerefine erişen Göktürk Hakanlığı Bumin Kağan tarafından 552 yılında kurulmuştur. Kafesoğlu, *a.g.e.*, s.92-124; Taşağıl, *Gök-Türkler I*, s.VII.

⁶¹Tarihçi Menandros, Batı Köktürk Kağanı İstemi'nin tiginlerinden Turksanthos'un (Türkşad), Utigurların Türk milletine karşı çıktığını fakat başarılı olamadıklarını ve bu yüzden de Köktürklerin tebaası ve kölesi olduklarını belirttiğini söyler. Karatay, *Bulgarlar*, s.76.

pekiştiği düşünülmektedir ki bu durum onların daha sonra kuracakları kağanlığın oluşmasına zemin hazırlamıştır⁶².

Köktürk Kağanlığı içinde baş gösteren iç savaşlar, karışıklıklar ve T'ieh-le (Oğuz, Ogur, Uygur) isyanları (603), Köktürklerin hâkimiyeti altında yaşayan ve batı kanadını koruma vazifesi gören Onogur, Bulgarlar ile batı bozkırlarında yaşayan halklar üzerindeki otoritesini kaybetmesine, bu grupların harekete geçerek, isyan etmelerine ve bağımsızlıklarını kazanmalarına neden olmuştur⁶³. Hazarların⁶⁴ yönetiminde yaşayan Onogur ve Bulgarların bağımsızlıklarını ne zaman kazandıkları hakkında kesin bir tarih vermek mümkün değildir⁶⁵. Ayrıca Avarların 626 yılında başarısız sonuçlanan İstanbul kuşatmasından sonra güç kaybetmesi de hâkimiyetleri altında bulunan Bulgar boylarının bağımsız olarak hareket etmelerine neden olmuştur⁶⁶.

İşte Köktürk ve Avar Kağanlığı'nın hâkimiyeti altında yaşayan Bulgar-Onogurların VII. yüzyılın ilk yarısında bağımsız bir boy birliği haline geldiği ve bu boyun kurucusunun Gostun olduğu anlaşılmaktadır. Bizans kaynaklarındaki adı Organ-as olarak geçen Gostun'un 603 yılında Bulgarların lideri olduğu tarihi kayıtlarda mevcuttur. Gostun'un ne kadar süre Onogurları yönettiğini bilmediğimiz gibi kendisi hakkında da çok fazla bilgiye sahip değiliz. Bulgar Hakanlar Listesine göre Avitokhol ve İrnek'ten sonra adı geçen ve *Ermi* sülalesine mensûp Gostun, domuz yılının 9. ayında başa geçmiş, şegor yani sığır yılına kadar 2 yıl *vali* olarak hüküm sürmüştür. Bazı tarihçiler, Gostun'un Kubrat'ın dayısı ya da amcası Organa⁶⁷ ile aynı kişi olduğunu belirtmektedirler⁶⁸. 619 yılında Onogur-Bulgarlarının lideri Organa'dır. Kubrat'ın amcası Organa'nın yanında yetiştiği ve ona yardımcı olduğu düşünülmektedir. Bulgar boy beyi Organa, Bizans ile iyi ilişkiler kurmak amacıyla İstanbul'a gelmiştir.

⁶²Golden, *Hazar Çalışmaları*, s.44; Fine Jr, *a.g.e.*, s.44; Karatay, *Doğu Avrupa Türk Tarihinin Ana Hatları*, s.26; Köktürk hakimiyetindeki Bulgarların görevi, Köktürk ülkesinin batı yani Avar-Kutrigur sınırını korumaktır. Karatay, *Bulgarlar*, s.75-77; Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.96; Feher, *a.g.e.*, s.30; Küçüksipahioğlu, *a.g.m.*, s.215; Üren, *a.g.m.*, s.263.

⁶³Mualla Uydu Yücel, "Hazar Kağanlığı", *Türkler Ansiklopedisi*, C. 2, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.150; Şerif Baştav, "Hazar Kağanlığı Tarihi", *Tarihte Türk Devletleri I*, Üniversitesi Rektörlüğü Yay., Ankara 1987, s.140; Karatay, *Bulgarlar*, s.77; Karatay, *Doğu Avrupa Türk Tarihinin Ana Hatları*, s.26.

⁶⁴Doğu Avrupa'da çok önemli bir devlet kurmuş ve Türk oldukları, Orta Asya menşeli oldukları bilinen Türkler. Uydu Yücel, *İlk Rus Yıllıklarına Göre Türkler*, s.20.

⁶⁵Hazarların Sabir, Onogur, Oğur boylarını düzenli birlikler olarak teşkilatlandırdıkları anlaşılmaktadır. Uydu Yücel, *Hazar Kağanlığı*, s.150; Baştav, *Hazar Kağanlığı Tarihi*, *Tarihte Türk Devletleri I*, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yay., Ankara 1987, s.140.

⁶⁶Ahmetbeyoğlu, *Kubrat Han ve Büyük Bulgar Devleti'nin Kuruluşu*, s.36; Karatay, *Avar Hakimiyeti ve Balkanların Slavlaşması*, s.91.

⁶⁷Bulgar-Dulo hanedanının kurucusu ve Kubrat Han'ın amcası olan Hun-Ogur Reisi. Ahmetbeyoğlu, *Kubrat Han ve Büyük Bulgar Devleti'nin Kuruluşu*, s.41.

⁶⁸Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.100; Uydu Yücel, *Hazar Kağanlığı*, s.150; Baştav, *Hazar Kağanlığı Tarihi*, s.140; Üren, *a.g.m.*, s.266.

İmparator Herakleios tarafından büyük bir memnuniyet ile karşılanan Organa bu ziyaret sırasında vaftiz edilmiş ve vaftiz babası da imparator Herakleios olmuştur. Nitekim bu bilgiye dönemin kaynaklarından Nikophoros ve İznikli İoannes’de rastlıyoruz onlara göre Organa’nın yeğeni Kubrat, amcası Organa ile İstanbul’a gelerek Hristiyan olmuştur⁶⁹. Patrik Nikophoros, 619 yılında gerçekleşen olayı

“619 yılında Hun boyunun efendisi (Yunancada kirios) arhontları⁷⁰ ve doriforları (mızraklı askerleri) ile imparatorun kendisini Hristiyanlığın gizlerine dâhil etmesini dileyerek Bizans’a geldi. İmparator (Heraklios) da onu istekli bir şekilde kabul etti ve Roma’nın arhontları Hun arhontlarını Tanrısal kubbede evlat edindiler, bunların kadınlarını da eşleri olarak. Tanrısal gizlere dâhil edilenlere imparatorluk hediye ve unvanları bahşedilmiştir: İmparator bunların önderini “partikious”⁷¹ unvanına layık bulmuş ve hediyelerle Hun Kağanlığı’na (geri) bırakmış”,

şeklinde anlatmaktadır. Avar-Sâsânî ittifakına karşı Bulgarlar ile iyi ilişkiler kurmak isteyen Heraklios’un bu gelişmelerden çok memnun kaldığı, Organa ve maiyetindekilere hediyeler verdiği ayrıca Organa’yı *partikious* unvanı ile ödüllendirdiği anlaşılmaktadır⁷². Bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere Organa, Bizans açısından önemli bir liderdir ve en azından onun döneminde Bulgar boyları, Bizans ile ittifak yapacak kadar da kuvvetlenmişlerdir⁷³.

⁶⁹Küçükspahioğlu, *a.g.m.*, s.217; Karatay, *Bulgarlar*, s.78; Fine Jr, *a.g.e.*, s.307.

⁷⁰Bulgar Kağanlığı yöneticilerine verilen isim. Fine Jr, *a.g.e.*, s.299.

⁷¹Bizans İmparatorluğu’nda yüksek bir asalet rütbesi. Fine Jr, *a.g.e.*, s.303; Üst düzey soyluluk unvanı. Aydın, *a.g.e.*, s.296.

⁷²Nikophoros, Patriarch of Constantinople, *Short History*, Trans: Cyril Mango, Washington 1990, s.51; Karatay, *Bulgarlar*, s.78; Küçükspahioğlu, *a.g.m.*, s.216.

⁷³Golden, *Hazar Çalışmaları*, s.44; Fine Jr, *a.g.e.*, s.44; Küçükspahioğlu, *a.g.m.*, s.215; Karatay, *Bulgarlar*, s.78-79; Üren, *a.g.m.*, s.264; Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s.255.

BİRİNCİ BÖLÜM

BULGARLARIN TARİHTE ORTAYA KOYDUKLARI SİYASİ OLUŞUMLAR

1.1 Büyük Bulgar Kağanlığı

630 yılında Köktürk Kağanlığı'nın yıkılmasından ve Çin hâkimiyeti altına girmesinden sonra kaynaklarda Onogurlar-Bulgarlar⁷⁴ olarak adlandırılan Türk boyları, 635 yılında Kubrat Han'ın önderliğinde Avar hakimiyetine başkaldırarak “*Büyük Bulgar Kağanlığı*” (635-665), *Magna Bulgaria* ya da *Palaia Bulgaria* olarak anılan kağanlığı kurmuşlardır⁷⁵. Kubrat Han, Özi'den İran sınırına kadar uzanan Doğu Avrupa'daki tüm Türk varlığını (Karadeniz'in kuzeyinde, Azak Denizi ve Kafkaslarda yaşayan tüm Ogur, Onogur, Otuzogur ve Kutrigurlar) tek bir kağanlık çatısı altında birleştirmiş ve Bulgar kimliğinin kendisine bağlı boylarca benimsenmesini sağlamıştır⁷⁶. Ne yazık ki bu kağanlığın hâkimiyeti uzun süreli olmamış, kırk yılın sonunda dağılmıştır. Bu kağanlığın kurucusu, ilk dönemleri ve bulunduğu topraklar hakkında çağdaş kaynaklarda dâhil olmak üzere pek fazla bilgi bulunmamaktadır⁷⁷.

Büyük Bulgar Kağanlığı'nın kurucusu olduğu kabul edilen Kubrat Han, farklı kaynaklarda *Kubrat*, *Kovrat*, *Kuvrat*, *Kvuratos*, *Khubrat*, *Kubratos*, *Koubratos*, *Kobratog*, *Kourt* ve *Kurt* olarak adlandırılmıştır. Bu adın Türkçe olduğu ve “*toplayan, derleyen*” yani halkı, devleti bir araya getiren manasına geldiği, bazı görüş ayrılıklarına rağmen araştırmacılar

⁷⁴Theophanes ve Nikophoros, Büyük Bulgar Devleti'ni kuran halkı *Onogurdur* olarak adlandırmışlardır. Zimonyi, *a.g.m.*, s.606-616.

⁷⁵Golden, *Rusya'nın Orman Kuşağı Halkları*, s.352; Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.96; Küçüksipahioğlu, *a.g.m.*, s.215; Fine Jr, *a.g.e.*, s.44; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.8; Üren, *a.g.m.*, s.265; Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s.255.

⁷⁶Karatay, *Doğu Avrupa Türk Tarihinin Ana Hatları*, s.26; Feher, *a.g.e.*, s.31; Fine Jr, *a.g.e.*, s.44.

⁷⁷Kubrat dönemi ile ilgili bilgi veren çağdaş kaynaklar arasında en önemlileri, Theophanes (VIII. yy. ikinci yarısı ile IX. yy. ilk yarısı), Nikophoros (IX.yy.), Paulus Diocanus (VII.yy.), Thepylaktos Simokkates (VII.yy) gibi Bizans tarihçilerinin eserleri ile Ermeni Coğrafya kitaplarıdır. A. Ahmetbeyoğlu, “Kubrat Han ve Büyük Bulgar Devleti'nin Kuruluşu”, *Karadeniz Araştırmaları*, Sayı 13, Bahar 2007, s.35-42, s.35.

tarafından kabul edilmektedir⁷⁸ Orhun Yazıtlarında Bilge Kağan ve Kültigin adına dikilen taşlarda yer alan kubratmak kelimesi de aynı anlama gelmektedir. Kubrat'ın (Kurt) Doula hükümdar sülalesine mensup olduğu, bu hanedanında Mo-tun'dan beri Hun tanhuları yetiştiren T'u-ko (Tu-ku) ailesi olduğu ileri sürülerek Kubrat Han, soy olarak Asya Hunları'na bağlanmıştır. Yine 765-766 yılları arasında yazıldığı tahmin edilen “*Bulgar Hakanlar Listesi*”⁷⁹ adlı Grekçe kitabede, Kubrat'ın Şegur Veçem (sığır yılının üçüncü ayı)'de tahta geçtiği (605) ve yine bir Şegur Veçem yılı olan 641'e kadar kağanlık yaptığı belirtilmiş, Avitohol ve İrnek adlı hükümdarlar, Kubrat'ın ataları olarak gösterilmiştir. Başka bir tahmine göre ise Kubrat, Batı Köktürk kağanının yeğenidir ve soyu Aşina ailesine dayanmaktadır⁸⁰. “*Bulgar Hakanlar Listesi*” adlı secerede, Bulgarların ikiye bölünüp, başka halkların idaresi altına girmelerine kadar geçen iki yüz yıllık dönemde Bulgar hanlarından bahsedilmemektedir. Bulgar Hanları listesi, Bulgarların bağımsızlıklarını kazanmalarından sonra ilk sırada iki yıl *genel vali* olarak onları yönetmiş olan Ermi boyundan Hostun (Gostun) adında birinin ismi ile devam etmektedir. Avitohol ve İrnek'in yarı efsanevî yönetiminden yüz elli yıl sonra ilk gerçek Bulgar yönetici konumundaki Gostun'un, Kubrat'ın dayısı Organa olduğu iddia edilmişse de Organa adının şecerede hiç geçmediği göz önüne alındığında onun ülüş sahibi bir Türk kağanı olabileceği düşünülmüştür⁸¹.

Dönemin çağdaş kaynaklarından Theophanes'in⁸² kroniğinde Kubrat Han, “*adı geçen (Büyük) Bulgar ve Kotragların efendisi Kroat*” ifadesiyle kağanlığın kurucusu olarak tanımlanmaktadır. Kubrat'ın Büyük Bulgar Kağanlığı'nın kurucusu olduğu konusunda tarihçiler arasında fikir birliği olduğu göze çarpmaktadır. Nitekim Patrik Nikephoros'da⁸³

⁷⁸A. Vambery, G. Feher, J.B. Bury, B. Munkacsı, B. Szasz, V. Beşevliev, ismin anlamının Türkçe'de *kurt* olduğunu belirtirken, Gy. Nemeth, L. Bazin, P. B. Golden ise, *Kobratos'un* Türkçe aslı Kubrat kelimesinin “toplamak” demek olduğunu hatırlatarak yani halkı, devleti bir araya getiren manasına geldiği düşüncesindedirler. Ahmetbeyoğlu, *Kubrat Han ve Büyük Bulgarya Devleti'nin Kuruluşu*, s.36; Tekin, *a.g.e.*, s.3; Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.97; Üren, *a.g.m.*, s.265; Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s.255; Runciman, *A History*, s.11; Aydın, *a.g.e.*, s.76.

⁷⁹Orta çağ Grekçesi ile yazılmış bu kitabe sonradan Slavca'ya tercüme edilmiş ve günümüze kadar bu şekilde ulaşmıştır. Bugün elimizde bulunan yazmanın üç nüshası sırasıyla XV. yy., XVI. yy. başları ve yine XVI. yüzyılda istinsah edilmiştir. İlk iki nüsha Moskova Tarih Müzesi'nde, üçüncüsü ise Leningrad Halk Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Ahmetbeyoğlu, *Bulgar Hakanlar Listesi*, s.2.

⁸⁰Kafesoğlu, *a.g.e.*, s.195-196; Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.98; Runciman, *A History*, s.11.

⁸¹Ahmetbeyoğlu, *Bulgar Hakanlar Listesi*, s.2; Runciman, *A History*, s.11.

⁸²IX. Yüzyılın en önemli tarihi kaynaklarından birinin müellifi, Eserinde (*Khronographia*) 284-813 yıllarını anlatırken, Hun, Bulgar, Avar, Sabir ve Hazarlar'la ilgili değerli bilgiler vermektedir. W. Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, Palgrave Macmillan, USA, 2013, s.63-78; Theophanes Confessor, *The Chronicle Of Theophanes Confessor*, Trans; Cyril Mango and Roger Scott with the assistance of G. Greatrex, New York 1997; A. Ahmetbeyoğlu, “Tarihçi Theophanes Confessor ve Eserinin Türk Tarihi Açısından Ehemmiyeti”, *Sosyoloji Dergisi*, 3. Dizi, 19. S., 2009/2, s.285-296; Fine Jr, *a.g.e.*, s.313; Aydın, *a.g.e.*, s.3-4.

⁸³Bizans Tarihçisi, İstanbul Patrikliği görevinde bulunmuştur. *Breviarium* adlı eserinde 602 ve 769 yılları arasında geçen olayları anlatmaktadır. Türk tarihi açısından çok önemli olan Kısa Tarih (Concise History), adlı

“Kısa Tarih”inde 635 yılına atıfta bulunarak Onogurların Han’ı olarak tanımladığı Kubrat’la ilgili şu bilgileri vermektedir:

“Tam da o zamanlarda Organa’nın akrabası Hunno-Hundurların hükümdarı Kubrat, Avar Kağanı’na karşı ayaklandı ve onun etrafındaki bütün halkı aşağılamalara tabi tutarak öz topraklarından kovdu. Heraklios’a⁸⁴ elçiler gönderdi ve onunla barış imzaladı. Onlar ömürlerinin sonuna kadar bunu muhafaza ettiler. Heraklios da ona hediyeler gönderdi ve ‘partikious unvanı verdi’”⁸⁵.

Kubrat Han büyük bir ihtimalle Avar-Sâsânî ittifakına karşı müttefik arayan Bizans İmparatoru Heraklios (610-641)’un çabaları sonucunda Bizans ile anlaşarak Bulgarlar üzerindeki Avar hâkimiyetine son vermiştir⁸⁶. Kubrat’ın yardımlarına karşılık imparator Heraklios’da ona hediyeler vermiş ve Kubrat’ı “partikious” (soylu) makamı ile onurlandırmıştır. Kubrat’a verilen bu unvanın dinî bir anlamı olmadığı sadece aristokrat ve soylu kişilere verilen bir unvan olduğu anlaşılmaktadır. Kubrat’ın Herakleios’la iyi dost olduğu ve onun ölümünden sonra karısı Martina ve çocuklarını kollayıp koruduğu anlaşılmaktadır⁸⁷.

Büyük Bulgar Kağanlığı’nın sınırları tam olarak bilinmemekle birlikte Kubrat’ın Büyük Bulgar Kağanlığı, Bizans, Ermeni ve Süryani kaynaklarında Kuzey Kafkasya’da gösterilmiş ve “Patria Onoguria” olarak adlandırılmıştır⁸⁸. Çağdaş kaynakların özellikle Theophanes’in kroniğinde verdiği bilgiler, yanlış coğrafi tasvirlerle dolu olmasına rağmen Büyük Bulgarya ve bulunduğu yer hakkında bizi bilgilendirmektedir. Birçok araştırmacının üzerinde tartıştığı yer sorununa son noktayı Rona-Tas koymuştur. Rona-Tas, Büyük Bulgar Kağanlığı’nın merkezini şimdiki Harkov civarına konumlandırmakta, Büyük Bulgar

eserinde Kubrat ve Onogurlardan bahsetmektedir. Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s.26-37; Nikophoros Patriarch of Constantinople, *Short History*, Trans: Cyril Mango, Washington 1990; Fine Jr, *a.g.e.*, s.312.

⁸⁴Bizans İmparatoru, 610-641 tarihleri arasında imparatorluk yapmıştır. Küçüksipahioğlu, *a.g.m.*, s.215.

⁸⁵F. Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, Cambridge University Press, Cambridge 2006, s.77; Golden, *Hazar Çalışmaları*, s.55-56; Ahmetbeyoğlu, *Kubrat Han ve Büyük Bulgarya Devleti’nin Kuruluşu*, s.38.

⁸⁶Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s.255; Feher, *a.g.e.*, s.31; Bizans ile görüşmeleri başlatan kişinin Organa olduğu, Kubrat’ın bu dönemde çocuk olduğu ve İstanbul’a gelerek vaftiz edildiğini Ioannes Nikiu Vakayinamesinde anlatmaktadır. Rona-Tas’da aynı görüştedir, ona göre Bizans’la ilişkileri başlatan Organa olmalıdır. Andras Rona-Tas, “Kubrat Han’ın Büyük Bulgar Devleti”, Ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, *Türkler Ansiklopedisi*, C.II, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002, s.625-626; Karatay, *Bulgarlar*, s.79-81; Fine Jr, *a.g.e.*, s.44.

⁸⁷Artamanov, *a.g.e.*, s.216. Artamanov eserinde Kubrat’ın Bizans’ın işlerine karıştığını ve Heraklios’un çocuklarının haklarını savunduğunu belirtir ve onun Konstantinos’a karşı olduğunu söyler. Bu durum Bizans’ta halk ve ordunun isyan çıkarmasına neden olmuştur. Küçüksipahioğlu, *a.g.m.*, s.217; Fine Jr, *a.g.e.*, s.44; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.9.

⁸⁸Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.98; Runciman, *A History*, s.11.

ülkesinin, Azak nehrinin kuzeyindeki saha merkez olmak üzere Özi Bölgesi'nde kurulduğunu ve sınırlarının Ten boylarından Asku (Bug) nehrine kadar uzandığını ifade etmektedir⁸⁹. 1912 yılında Ukrayna'da Mala Pereşçepino köyü yakınlarında yapılan bir kazıda Kubrat Han'a ait olduğu düşünülen üzerinde yazıların olduğu bir yüzük bulunmuş ve bununla ilgili yapılan çalışmaların sonucunda Rona-Tas'ın değerlendirme ve tespitlerinin doğru olabileceği sonucuna varılmıştır⁹⁰.

Büyük Bulgar Kağanlığı'nda 635-665 yılları arasında yaşanan olaylar hakkındaki bilgilerimiz kısıtlıdır. O dönemde Bulgarlar ile Hazar Kağanlığı arasında mücadelelerin yaşandığı ve Kubrat Han'ın askerî ve idarî yetenekleri sayesinde Bulgarların Hazarlara direndiği anlaşılmaktadır. Fakat Han'ın ölümünden sonra Hazarların baskıları neticesinde Büyük Bulgar Kağanlığı parçalanarak yıkılmıştır⁹¹.

Kubrat Han'ın ne zaman öldüğü konusunda da elimizde kesin bir tarih bulunmamaktadır. Kubrat Han döneminde kullanılan sikkeler incelendiğinde Kubrat Han'ın 642 yılında, "Bulgar Hakanlar Listesi"ne göre ise 665 yılında öldüğü düşünülmektedir⁹². Bizans tarihçisi Theophanes, Kubrat Han'ın Bizans İmparatoru II. Konstans (641-668) devrinde öldüğünü belirtmektedir ki Theophanes'in bu kaydı "Bulgar Hanlar Listesi" ile de örtüşmektedir. Zira "Bulgar Hakanlar Listesi"ne göre 605 yılında iktidara gelen Kubrat Han 60 yıl hüküm sürmüştür. Böylece onun 665 yılında öldüğünü söylemek mümkünse de bu tarih kesin değildir⁹³.

Karadeniz'in kuzeyi ve Kafkaslarda güçlenen Hazar Kağanlığı'nın baskısı Bulgar Kağanlığı'nın yıkılmasına ve Hazarların Karadeniz'e kadar tüm bölgeyi ele geçirmesine neden olmuştur⁹⁴. Büyük Bulgar Kağanı Kubrat Han⁹⁵ ölmeden önce oğullarına hiçbir durumda birbirlerinden ve vatanlarından ayrılmamalarını nasihat etmesine rağmen oğullarının

⁸⁹Ahmetbeyoğlu, *Kubrat Han ve Büyük Bulgarya Devleti'nin Kuruluşu*, s.40; Rona-Tas, *Kubrat Han'ın Büyük Bulgar Devleti*, s.625-629.

⁹⁰Ahmetbeyoğlu, *Kubrat Han ve Büyük Bulgarya Devleti'nin Kuruluşu*, s.40-42; Rona-Tas, *Kubrat Han'ın Büyük Bulgar Devleti*, s.625-629; Üren, *a.g.m.*, s.265.

⁹¹Karatay, *Bulgarlar*, s.82; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.9; Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s.255; Üren, *a.g.m.*, s.265; Runciman, *A History*, s.3.

⁹²Róna-Tas, *Hungarians and Europe in the early Middle Ages*, s.216-218; Rona-Tas, *Kubrat Han'ın Büyük Bulgar Devleti*, s.625-626. Andras Rona, eldeki verilere dayanarak Bulgar Hanı'nın 642 ve 647 yılları arasındaki bir dönemde öldüğünü söylemektedir; Üren, *a.g.m.*, s.266.

⁹³Golden, *Hazar Çalışmaları*, s.55-56; Ahmetbeyoğlu, *Kubrat Han ve Büyük Bulgarya Devleti'nin Kuruluşu*, s.42.

⁹⁴Üren, *a.g.m.*, s.266; Ahmetbeyoğlu, *Kubrat Han ve Büyük Bulgarya Devleti'nin Kuruluşu*, s.42; Feher, *a.g.e.*, s.31.

⁹⁵Onogurlar ve Kutrigurlar başta olmak üzere Karadeniz kıyılarındaki bütün Ogurları birleştirerek bir devlet kuran Kubrat Han ölümünden sonra yeni bir etnogezi yani Bulgar'ı başlatmıştır ki bundan sonra bütün bu boylar Bulgar adı ile anılacaktır. Ahmetbeyoğlu, *Kubrat Han ve Büyük Bulgarya Devleti'nin Kuruluşu*, s.42.

Hazarların baskıları karşısında daha fazla dayanamadıkları anlaşılmaktadır⁹⁶. Bizans tarihçileri Theophanes ve Nikophoros'un kaydettiğine göre Kubrat'ın ölümünden sonra aralarında anlaşmazlık çıkan beş oğlu kağanlığın birliğini koruyamamışlar ve babalarının tavsiyelerine uymayarak birbirlerinden ayrılmışlardır. Kendilerine bağlı bulunan boylarla birlikte göç ettikleri (yaklaşık olarak 660 yılında) anlaşılan Kubrat'ın evlatlarının Hristiyanlığı kabul edip, din değiştirdiklerine dair elimizde hiçbir delil bulunmamaktadır⁹⁷. Theophanes şu bilgileri aktarmaktadır:

“Kardeşlerin en büyüğü olan Batbayan ata topraklarının doğu kısmını alarak vatanında kaldı ve Hazarlara boyun eğdi. Kotragos adındaki ikinci kardeş Ten nehrini geçerek en büyük kardeşinin karşısına yerleşti. Dördüncü ve beşinci kardeşler İstr Nehrini, ya da Tuna'ya, geçtiler ve onlardan biri Panonya'ya Avarlara gitti ve Avar Hakanı'nın hâkimiyetine girdi ve kuvvetleriyle orada kaldı, diğeri ise Ravenna'da Pentapolis'e yerleşti ve Hristiyan Kralı'nın hâkimiyetini tanıdı. Onların arkasından gelen Asparuh adındaki üçüncü kardeş de Danapris (Özi) ve Danastris (Turla)'i geçerek Oglos'a⁹⁸ ulaştıktan sonra bu yerin güvenli olduğu ve iki taraftan da istilâ edilemez bir konuma sahip olduğu kanısına vardığı için buraya yerleşti”⁹⁹.

Nikophoros ve Theophanes'in anlattıklarına göre Kubrat'ın en büyük oğlu Batbayan (Baianos) babasının vasiyetine uymuş, Macarlar ve Onogurlar ile Büyük Bulgar topraklarında kalmıştır. Batbayan, Hazarlara karşı direnmesine rağmen sonunda Hazar hâkimiyetini tanımak zorunda kalmıştır. Bu bölgede günümüzde yaşamakta olan Karaçay-Balkarların etnik kökeninin bir kısmını bu Bulgarların oluşturduğu düşünülmektedir. Otuz Ogurların lideri Kotragos (Kotrag)¹⁰⁰, Ten nehrini aşarak kardeşinin topraklarının karşısına geçmiş ve bu bölgeye yerleşmiştir. Kotrag'ın tebaası ile İtil'e doğru gittiği ve sonradan kurulacak olan İtil-Bulgar Hanlığının tebaasının onun halkı tarafından oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Kardeşlerden Alzeco (Alçak), İtalya'nın kuzeyine giderek Ravenna şehrine yerleşmiş ve Roma'nın hâkimiyetini kabul etmiştir. Kuber olduğu düşünülen dördüncü kardeş de Tuna nehrini geçerek Panonya'ya yerleşmiştir. Kuber ilk önce burada yaşayan Avarların hâkimiyetini tanımışsa da daha sonra Makedonya'ya kaçarak tarihte ilk Sırp devletini

⁹⁶Kubrat'ın oğullarının Hazarlara karşı direnişinin on yıl sürdüğü tahmin edilmektedir; Karatay, *Bulgarlar*, s.83.

⁹⁷Fine Jr, *a.g.e.*, s.44; Küçüksipahioğlu, *a.g.m.*, s.217; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.48.

⁹⁸Bizans kaynaklarında *köşe* ve *bucak* anlamına gelen bir isim, Slavca *ogol*, köşe anlamına gelmektedir. Osmanlı döneminde bu bölgeye Ogol'un Türkçe karşılığı *Bucak* adı verilmiştir. Golden, *Hazar Çalışmaları*, s.56; Runciman, *A History*, s.3.

⁹⁹Aydın, *a.g.e.*, s.199; Koç, *a.g.t.*, s.42.

¹⁰⁰Bu adın Kubrat'ın oğullarından biri olmayıp, onunla ayrılan Kutigur boy adı olduğu düşünülmektedir. Golden, *Hazar Çalışmaları*, s.56.

kurmuştur. İlk Sırp krallarının Türkçe isimler taşıdıkları bilinmektedir. Üçüncü kardeş Asparuh bir süre ağabeyi Batbayan'a bağlı kalmış ise de bir süre sonra kendi halkı (Onogurlar)¹⁰¹ ile Ten-Özi arasındaki yurtlarından ayrılarak Turla ve Prut arasındaki bölgeye Beserabya'ya (Onglos) göç etmiştir. Bu bölgenin yeteri kadar güvenli olmadığını düşünen Asparuh komutasındaki Bulgarlar, güneye doğru Dobruca yönüne akınlara başlamışlar ve 679 tarihinde Tuna'yı geçerek Dobruca'yı işgal etmişlerdir¹⁰². Bulgarların anayurtlarından göçleri ile ilgili olarak elimizde belgeler bulunmaktadır. Bulgar göçlerinden neredeyse iki yüz yıl sonra Hazar Kağanı Yusuf, Endülüs Emevi halifesinin başdanışmanı Hasday bin Şaprut'a yazdığı mektupta, “Yaşadığım ülkede önceden Vu-nunturlar (Onogundur, Onogur) vardı. Atalarımız Hazarlar onlarla savaştı. Vununturlar kalabalıktı, denizdeki kumlar kadar kalabalık, fakat Hazarlara karşı duramadılar. Ülkelerini bırakıp kaçtılar... Tuna adlı nehre varıncaya kadar” diyerek, Bulgarlarla, Hazarlar arasındaki mücadeleyi ve Bulgarların Tuna nehrine göçlerini anlatmaktadır. Yine başka bir kaynak olan *Ermeni Coğrafyası* da iki kağanlık arasındaki mücadele ve göçleri buna yakın bir şekilde “Hazarlar yüzünden Bulgar Dağlarından kaçan ve oraya yerleşmeden önce Avarları süren Kubrat'ın oğlu Asparuh, Tuna deltasında bir adada¹⁰³ yaşıyordu” anlatırken aynı zamanda Kubrat'ın oğlu Asparuh'un Balkanlar'a yerleşmesinden de bahsetmektedir¹⁰⁴.

İmparator, tarihçi Konstantinos Porphyrogennetos, Theophanes ve Nikophoros'ın kayıtlarına dayanarak Bulgarların göçünü doğrulamakta ve Bulgarların Tuna nehrini İmparator IV. Konstantinos (668-685) döneminin sonunda geçtiklerini ve gerçek isimlerinin de daha önce adlandırıldıkları gibi Onogurlar olduğunu söylemektedir¹⁰⁵.

Bizans İmparatoru IV. Konstantinos Pogonatus ise bu dönemde yeni halife I. Muaviye komutasındaki Arapların karadan ve denizden yaptıkları akınları durdurmak ile meşgul

¹⁰¹Tuna Bulgar Türkleri'nin hâkim sınıfı Onogurlar'dır. Fakat batıda bulunan Kutrigurlarda Asparuh'a katılarak onunla Baserabya'ya göç etmişlerdir. Feher, *a.g.e.*, s.40.

¹⁰²Theophanes Confessor, *a.g.e.*, s.358; Nikophoros Patriarch of Constantinople, *a.g.e.*, s.89; Artamanov, *Hazar Tarihi Türkler, Yahudiler, Ruslar*, s.226; O. Karatay, *Hazarlar: Yahudi Türkler, Kripto Yay.*, Ankara 2015, s.70-71; Uydu Yücel, *İlk Rus Yıllıklarına Göre Türkler*, s.70; Fine Jr, *a.g.e.*, s.67; Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.99; Küçüksipahioğlu, *a.g.m.*, s.217-218; Karatay, *Doğu Avrupa Türk Tarihinin Ana Hatları*, s.26-27; Karatay, *Bulgarlar*, s.83, s.134-135; Feher, *a.g.e.* s.31; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.49; Runciman, *A History*, s.3.

¹⁰³Tuna nehrinin kuzeyindeki Peuke veya Peuce (Bucak) adası. Karatay, *Bulgarlar*, s.137, s.172; V. Zlatarski, *İstoriya na Bilgarskata Dırjava prez Srednite Vekove: Pirvo Bilgarsko Tsarstvo T. I/II*, Akademično İzdatelstvo Prof. Marin Drinov, Sofya 2002, s.193; Üren, *a.g.m.*, s.269.

¹⁰⁴Karatay, *Bulgarlar*, s.82-83; O. Karatay, “Tuna Bulgar Devleti'nin İlk Asrı; Balkanlarda Tutunma ve Pekişme (681-803)”, *TDİD*, Kış 2010, s.4-5; Feher, *a.g.e.*, s.31; Runciman, *A History*, s.11.

¹⁰⁵A. Toynbee, *Constantine Porphyrogennetius and His World*, Oxford University Press, 1973, s.440; D. Koç, *a.g.t.*, s.44; Curta, *a.g.e.*, s.104-106; Ermeni Coğrafyası adlı kitabın yazarı Şiraklı Ananias'da Bulgar dağlarından bahsetmektedir ki bu yer Kuzey Kafkas dağlarının kuzey yüzü olmalıdır. Karatay, *Bulgarlar*, s.90-100.

olmuştur. Arap orduları Anadolu'ya hücumlarını arttırarak İstanbul'u kuşatmışlardır (674-678). Fakat Arap ordularının 678 tarihinde hem karada ve hem de denizde Bizans tarafından yenilgiye uğratılması, Bizans Devleti'nin büyük bir prestij kazanmasına neden olmuş, Balkanlar'daki Slav boy reisleri ile bazı Avar grupları Bizans hâkimiyetini kabul etmek durumunda kalmışlardır. İşte tam da bu sırada Bizans'ın Araplar ile meşgul olmasından yararlanan Asparuh komutasındaki Bulgarlar 679 yılında Tuna nehrini geçerek Dobruca'yı ele geçirmiştir¹⁰⁶. Zaten bu bölgede yaşayan Slavların askerî olarak Bulgarlara karşı koyabilmesi de mümkün değildir. Balkanlar'a¹⁰⁷ gelen bu yeni gruptan ve yaşanan gelişmelerden haberdar olan İmparator IV. Konstantinos Pogonatus, Bulgarların büyük bir tehdit olduğunu kavramış ve onların Bizans'ın Balkanlar'daki hâkimiyetine zarar vereceğinden korkmuştur. Bu nedenle imparator, Bulgarlar üzerine büyük bir sefer yapmaya karar vermiştir. Kuzeyden gelen bu ırka karşı Bizans ordusu, Anadolu'dan getirilip Trakya'ya sevk edilen kara ordusu ile imparatorun bizzat komuta ettiği donanmadan oluşmuştur. Bizans ordusu, karadan ve denizden Tuna nehrine doğru harekete geçmiş (680), Bizans'ın süvari birlikleri Tuna nehrini geçerken, imparatorun başında bulunduğu donanma da Karadeniz'i geçerek Tuna nehrinin kuzeyine çıkarma yaparak Onglos olarak adlandırılan bölgeye gelmiştir. Bu kadar büyük bir güç karşısında Bulgar birlikleri, Baserabya'daki bataklık

¹⁰⁶Bulgarların bu bölgede yaşamayı seçmeleri stratejik açıdan çok doğru bir karardır. Çünkü bölgenin az ilerisinde yer alan bataklık, savunma açısından onlara çok fazla kolaylık sağlayacaktır. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.48.

¹⁰⁷Kavimlerin geçit yeri olan ve IV. yüzyıldan günümüze kadar farklı uluslar arasında mücadelenin aralıksız olarak sürdüğü, Avrupa'nın güneydoğusunda yer alan Balkan Yarımadası, bulunduğu coğrafi konum nedeniyle Avrupa'yı Asya ve Afrika'ya bağlayan bir köprü vazifesi görmektedir; aynı zamanda da Akdeniz ile Avrupa'nın birbiri ile kaynaşmasını sağlamaktadır. Yarımada ismini veren "Balkan" terimi Türkçe, sarp ve sıralar halinde uzanan dağlar veya ağaçlarla kaplı dağlar silsilesi anlamına gelmektedir. Eski ve Orta Çağ kaynaklarında Aşağı Tuna'nın güneyindeki dağların *Haemus* olarak adlandırıldığı ve Balkan dağlarının Karadeniz'e yakın olan alçak kısımlarına Türkler tarafından Haemus kelimesinden türediği iddia edilen *Emine Balkan* adının verildiği bilinmektedir. Ayrıca Balkan kelimesi bazı Türk lehçelerinde "dağ" anlamında kullanılmakta hatta Hazar'ın doğusunda yer alan dağ sırasına Balhan (Balkan) adının verildiği bilinmektedir. Bölgede yaşayan Türklerin Emine-Balkanı, Koca Balkan ismini vermiş olduğu bu dağlar, XIX. yüzyılın ilk yarısında Fransız jeolog Ami Boué tarafından Balkan olarak tanımlanmış ve bu tarihten sonra da bu terim Balkan Yarımadasının hem coğrafi ve hem de siyasi ismi olarak literatürde yerini almıştır. Obelensky, *a.g.e.*, s.20; R. Özey, "Balkanların Coğrafi Yapısı", *Balkanlar El Kitabı, Cilt I: Tarih, Vakfı*, İstanbul, 2006, s.14; A. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium, Vol. I*, Oxford University Press, Oxford 1991, s.248-249; A. Arrowsmith (the Younger.) *A Compendium of Ancient and Modern Geography*, for the use of Eton School, London 1831, s.42; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium, Vol. I*, s.248. K. Karpat, "Balkanlar" Madde *T.D.V.İ.A.*, V. 5, İstanbul 1992, s.25-26; J. B. Burry, *History of the Later Roman Empire, Volume I*, Dover Publications Inc., New York 1958, s.266. Balkanların en eski halkları olan, Hint-Avrupa dil ailesine ait İllirler, Daklar ve Traklar, V. ve VI. yüzyıldaki Slav akınlarından kaçarak dağlara sığınmışlar daha sonra X. ve XI. yüzyıllarda Vlakhs ve Albanınlar olarak ortaya çıkmışlardır. Obelensky, *a.g.e.*, s.22; Fine Jr, *a.g.e.*, s.2; E. Bektaş, "Balkanlarda Tarih Öncesi ve Erken Uygarlıklar", *Balkanlar El Kitabı, Cilt I: Tarih, Vakfı*, 2006, İstanbul, s.48; Fine Jr, *a.g.e.*, s.308.

bölgeye geri çekilerek, saklanmışlardır¹⁰⁸. Ancak imparator ordusunun başında olmak yerine birliklerine Bulgarlar ile savaş emrini vererek İstanbul'da toplanan Sinod'a¹⁰⁹ katılmak bahanesiyle (ya da hastalık) geri dönmüştür.

Hem imparatorun geri dönmesi hem de Tuna bataklıklarında hareket kabiliyetinin sınırlı olması ordunun morali bozulmuştur. Bu nedenle Bizans ordusu Tuna'nın kuzeyinden geri çekilme kararı alarak nehir boyuna, Mesembria'ya ((Nesebır) doğru düzensiz geri çekilmeye başlamıştır. İşte Bulgarlar tam da bu sırada saklandıkları yerlerden çıkarak Bizans ordusunu mağlup ederek büyük kayıplar verdirmişlerdir. Büyük bir zafer kazanan Bulgarlar (680), ilk önce nehri geçerek Tuna ve Balkan Dağları arasındaki bölgeyi (Dobruca), daha sonra da aşağı Moezya (Moesia) ve Trakya vilayetini ele geçirmişler, Filibe-Burgaz çizgisinin kuzeyine yerleşmişlerdir. Çaresiz kalan IV. Konstantinos Pogonatus 681 yılında Bulgarlar ile bir barış anlaşması imzalamak zorunda kalmıştır. Bu antlaşmaya göre Bizans İmparatorluğu Tuna Bulgar Kağanlığı'nı resmen tanımış ve yıllık vergi ödemeyi kabul etmiştir¹¹⁰.

Dönemin çağdaş tarihçisi Theophanes, IV. Konstantinos Pogonatus ve Bulgar lider Asparuh tarafından imzalanan bu barış anlaşmasını “*Romalılar için utanç verici*” olarak nitelendirmiştir. Günümüz tarihçilerinden S. Runciman ise Grek kaynaklarını referans göstererek yazdığı bölümde Tuna nehrini geçerek, Moesia bölgesine gelen Asparuh ve halkının zafer kazanmış olduğunu ve IV. Konstantinos'un onlarla başa çıkamadığını söyleyerek Bulgarların ve hatta onlardan geriye kalan torunlarının hâlâ bu bölgede yaşamakta olduğunu kaydetmiştir¹¹¹.

Bulgarların kazandığı bu zaferden sonra yapılan anlaşma ile Bizans İmparatorluğu ilk defa kendi toprakları üzerinde, Tuna nehri, Balkan dağları ve Karadeniz arasındaki bölgede yer alan Eski Moesia¹¹² eyaletinde başka bir devletin hâkimiyet kurmasına razı olmuş,

¹⁰⁸Bizans kaynaklarında yazıldığı gibi Bulgarların meydan savaşından kaçınmaları ve düşmana pusu kurarak yenilgiye uğratmaları, Bulgarların yeterli sayıda kuvvete sahip olmamaları ile açıklanabilir. Karatay, *Bulgarlar*, s.139; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.49; Runciman, *A History*, s.27.

¹⁰⁹Sinod. Kilise konseyi. Fine Jr, *a.g.e.*, s.304; Aydın, *a.g.e.*, s.299.

¹¹⁰O. Karatay, “Doğu Avrupa Türk Tarihinin Anahatları. Altın Orda Öncesi Dönem”, *Karadeniz Araştırmaları*, Sayı 3 (Güz 2004), s.27; Uydu Yücel, *İlk Rus Yıllıklarına Göre Türkler*, s.70; Feher, *a.g.e.*, s.44-46; G. Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, çev. Fikret İşıltan, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 5. Baskı, Ankara 1999, s.114-116; A. A. Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, çev. Arif Müfid Mansel, c.1, Maarif Matbaası, Ankara 1943, s.277; Karatay, *Bulgarlar*, s.139; Tekin, *a.g.e.*, s.5; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.107; A. Ahmetbeyoğlu, “Yurt Tutan Hükümdar Asparuh Han ve Tuna Bulgar Devleti'nin Kuruluşu”, *Omeljan Pristak Armağanı*, Sakarya 2007, (Bahar 2007), s.400-401; Küçüksipahioğlu, *a.g.m.*, s.219; Feher, *a.g.e.*, s.44-45; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.50; Vasiliev, *a.g.e.*, s.277; O. Karatay, “Tuna Bulgarları”, *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, Ed. O. Karatay-S. Acar, Kitabevi Yay., İstanbul 2013, s.276.

¹¹¹Runciman, *A History*, s.4; Tekin, *a.g.e.*, s.5; Ahmetbeyoğlu, *Yurt Tutan Hükümdar Asparuh Han ve Tuna Bulgar Devleti'nin Kuruluşu*, s.400.

¹¹²Güney Tuna bölgesi ve Dobruca; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.50.

bağımsız bir Bulgar Türk Kağanlığı /Tuna Bulgar Kağanlığı'nı resmen kabul etmiştir. Bulgar Türk dönemi, Bulgar Kağanlığı'nın en parlak dönemini teşkil etmiş olup Bulgarlar, bu tarihten itibaren Balkanlarda ve Orta Avrupa'da çok önemli bir siyasî varlık haline gelmiştir¹¹³.

Merkeziyetçi bir yönetime ve iyi teşkilatlanmış bir orduya sahip güçlü Bulgar Kağanlığı, Bizans İmparatorluğu'nun hâkimiyetinin zayıf olduğu sahalarda ve özellikle Balkanlarda huzuru ve sükûnu sağlayabilmiş bu da Balkanları maddî ve manevî yönden kalkındırıp geliştirmiştir. Ayrıca Bulgarlar, Slavlarla ittifak yaparak, Slavların teşkilâtlanmalarına ve ekonomik, kültürel olarak gelişmelerine katkıda bulunarak onların Slav milleti haline gelmelerine neden olmuşlardır. Bugün nüfusunun çoğunluğunu Slavların oluşturduğu Doğu Avrupa'da kurulmuş Slav devletlerinin ve Rusya'nın kültürel, dinî ve idarî yönden gelişmesinde ve ilerlemesinde yani kısaca Slav medeniyetinin kökleşmesinde Bulgar Türk Kağanlığı'nın çok önemli payı bulunmaktadır¹¹⁴.

1.2 Tuna Bulgar Kağanlığı veya I. Bulgar Kağanlığı

Tuna Bulgar Kağanlığı'nın ilk hükümdarı Asparuh (679-702), hakkındaki bilgilerimiz ne yazık ki çok fazla değildir. Kubrat Han'ın ortanca oğlu Asparuh'un ismi kaynaklarda Asparuh, Esperuh, Esperih, Esberuh, Esperî, Esperik şeklinde geçmektedir. Bulgar Hanları Listesi'in de Esperix olarak geçen bu isim, Türkçede "*delice doğan*" manasına gelmektedir. Sondaki -k küçültme eki olup Asparuh'un anlamı Doğancıktır. Bulgar Hanları Listesi'ne göre Asparuh, on iki aylı Türk takviminin vereni-alem (ejderha yılının 11. ayında) ayında kağan olmuş ve 61 yıl hüküm sürmüştür¹¹⁵. Bulgar Hanları Listesi'in de Asparuh ile ilgili verilen tarihler çok dikkatle ele alınmalı ve mutlaka diğer kaynaklar ile karşılaştırılmalıdır¹¹⁶. Asparuh'un soyu da aynı babası Kubrat gibi Du-lo sülalesine dayanmaktadır¹¹⁷.

681 yılında kurulan I. Bulgar Kağanlığı veya Tuna Bulgar Kağanlığı'nın kapsadığı coğrafi alan Romanya'nın Eflak ve Boğdan bölgeleri (Baserabya), Dobruca ve kuzey

¹¹³Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.107; Tekin, *a.g.e.*, s.5. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.117-118; Feher, *a.g.e.*, s.45; Fine Jr, *a.g.e.*, s.67; Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.103; Küçüksipahioğlu, *a.g.m.*, s.219.

¹¹⁴Ahmetbeyoğlu, *Yurt Tutan Hükümdar Asparuh Han*, s.400-401; Feher, *a.g.e.*, s.46; Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.103.

¹¹⁵Bulgar Hanları Listesi'nde Asparuh ve ondan sonra gelen hanlar "*prens*" olarak tanımlanmaktadır. Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.100.

¹¹⁶Listede verilen tarihler, sadece Asparuh'un hükümdarlık süresini kapsamıyor olabilir. Listeye naiplik, velihtlik ve ortak hükümdarlık sürelerinin de dahil edilmiş olabileceğini düşünmek zorundayız. Böylelikle 620 yılında doğan ve 643 yılında tigin olarak ordasının başına geçen Asparuh'un 61 yıl hükümdar olarak görev yapmasını mantıklı şekilde açıklayabiliriz. Karatay, *Bulgarlar*, s.170-171; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.277.

¹¹⁷Ahmetbeyoğlu, *Bulgar Hakanlar Listesi*, s.7-8; Karatay, *Tuna Bulgar Devleti'nin İlk Asrı*, s.7; Ahmetbeyoğlu, *Yurt Tutan Hükümdar Asparuh Han*, s.396; Karatay, *Bulgarlar*, s.140-141; Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.100; Tekin, *a.g.e.*, s.53; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.108.

Bulgaristan bölgesidir. Bu kağanlığın sınırları doğuda Karadeniz'e batıda Askar nehrine, güneyde ise Balkan Geçitlerine kadar uzanmaktadır. Kafkaslardan batıya doğru göç eden Bulgarlar şimdi Bizans İmparatorluğu ve Avar Kağanlığı'na komşu olmuşlardır. Asparuh Han ile Dobruca'ya gelen Bulgar-Onogurların (Asparuh'un ordası) sayısının yüz bin kişi olduğu ve bunların içinden on bin kişinin savaşçı olduğu tahmin edilmektedir. Asparuh Han yeni ele geçirdiği topraklarda sayıca az olduğunu çok kısa süre içerisinde fark etmiştir. Bizans tarafından resmî olarak tanınan Asparuh, hâkimiyetini sağlamlaştırmak ve devletin savunmasını güçlendirmek adına Bulgar-Türk kağanlık sistemini uygulamaya koymuştur. Bu nedenle bu bölgeye daha önce yerleşmiş bulunan Slavlar ile anlaşarak onlarla ittifak ilişkisi içerisine girmeyi tercih etmiştir. Bulgarlar yeni kazandıkları toprakların sınır bölgelerine hâkimiyetleri altına aldıkları ya da kendilerine ilhak eden Slav boylarını iskân ederek sınırlarını koruma altına almışlardır. Yedi Slav boyunun askerî güçlerine Avar cenahını koruma görevi vererek batı sınırlarını korumaya alırken; kendileri de Sever boyu ile Dobruca-Deliorman bölgesine yerleşerek, Bizans sınırının korumasını birlikte üstlenmişlerdir. Slav boyları liderleri jupanlar (zhupani) önderliğinde bir taraftan özerk olarak yaşamlarını devam ettirmişler diğer taraftan da Bulgarlara vergi verip gerektiğinde askerî yardım sağlamışlardır. Ayrıca Bulgarlar, Karadeniz ve Balkan Dağları'ndan gelebilecek her türlü tehlikeye karşılık sınırlarındaki korumasız bölgelere sınır istihkâmları, toprak tabyalar inşa ederek ülkelerinin müdafaasını sağlamaya çalışmışlardır. Bulgarların yerleşim alanlarının batıdaki Avar ve doğudaki Hazar kağanlıklarından çok uzakta Bizans'a yakın olması, Asparuh'un Bizans'tan korkmadığını ve Bizans'a doğru genişlemek istediğini göstermesi bakımından önemlidir¹¹⁸. Ülkenin idarî teşkilâtını kurmaya çalışan Asparuh, Slavları¹¹⁹ sınır bölgelerine Bulgarları ise ülkenin merkezine iskân ederek, yerleşik düzene geçmiştir¹²⁰. Bu kadar kısa sürede yerleşik hayata geçmeleri onların bu hayat düzenine alışık oldukları biçiminde yorumlanabilir. Asparuh Han, Tuna nehrinin güneyinde, Şumnu ili sınırları içerisinde kalan Pliska'yı inşa

¹¹⁸Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.117-118; Karatay, *Bulgarlar*, s.140; Feher, *a.g.e.*, s.46-47; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.50; D. M. Lang, *The Bulgarians From Pagan Time To The Ottoman Conquest*, Thames and Hudson, 1976, s.43; Fine Jr, *a.g.e.*, s.69; Obelensky, *a.g.e.*, s.64; Tekin, *a.g.e.*, s.33; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.107; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.276; Vasiliev, *a.g.e.*, s.277.

¹¹⁹Slavların yönetici grubu savaşçılar ve asillerden (jupan) oluşmaktadır. Bulgar hâkimiyetindeki Slavların askerî, güvenlik, vergi ödemeleri Bulgar boylar tarafından denetlenirken, günlük hayata dahil işler de jupanlar veya kabilelerin yaşlıları tarafından yönetilmektedir ki bu iki başlı yönetim şeflerin otoritesini sağlamlaştırmış ve yarı-bağımsız olarak hareket etmelerini sağlamıştır. Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.18; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.13-14; Kafesoğlu, *a.g.e.*, s.157; Fine Jr, *a.g.e.*, s.304.

¹²⁰Asparuh'un Slavlar ile Bulgarları ayrı yaşaması için yapmış olduğu idari teşkilat başarısızlığa uğramış, Slavlar ve Bulgarlar yıllar içinde birbirleri ile kaynaşarak yeni bir ulus meydana getirmişlerdir. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.50; Runciman, *A History*, s.28-29.

etmiştir ki bu şehir daha sonra Tuna Bulgar Kağanlığı'nın başkenti olacaktır¹²¹. Bu arada Bulgar Türk Kağanlığı ile barış imzalayan Bizans İmparatoru IV. Konstantinos, ülkesinin yanı başında kurulan bu devletin varlığından endişe etmektedir. İmparator Bizans'ın batı sınırlarını güven altına almak için Balkanlarda savunma amaçlı ilk Trakya thema'sını¹²² 687 yılında oluşturmuştur¹²³.

Asparuh'un iktidarının son zamanlarında Bizans İmparatoru II. Justinianus (685-695, 705-711), Bizans tahtına geçmiştir. II. Justinianus döneminde Bulgarlar ve imparatorluk arasındaki ilişkilere bu hükümdarın iç sorunlarından kaynaklanan problemler damgasını vurmuş, Bulgarlar Bizans'ın taht kavgalarında belirleyici rol oynayarak Bizans'ın içişlerine müdahil olmuşlardır. İmparator II. Justinianus Araplar ile barış yaparak ülkesinin doğudaki topraklarını güven altına aldıktan sonra Bulgarlar ile yapılan anlaşmayı feshederek, vergiyi ödemeyi reddetmiş ve Balkanlar'da hâkimiyetini sağlamak amacıyla Selanik yönüne doğru sefere çıkmıştır. Onun neden Bulgarlar üzerine değil de bu bölgeye doğru sefer yaptığı araştırıldığında Bulgarlar ile iş birliği yapan yerli Slavları¹²⁴ ve Bulgarları cezalandırmak amacıyla olduğu görülecektir (688-689)¹²⁵. II. Justinianus, savaşın ilk dönemlerinde Trakya'ya doğru ilerleyerek kendisine karşı koymaya çalışan Bulgar ve Slav kuvvetlerine karşı başarılı olmuş ve onları yenerek geri püskürtmüştür. II. Justinianus bundan sonra Selanik'e doğru harekâtına devam etmiş ve burada yaşayan pek çok Slav'ı esir alarak Anadolu'ya göndermiştir. Fakat imparator II. Justinianus dönüş yolunda Rodop dağlarının güneyindeki geçitlerden geçerken Bulgarların saldırısına uğramış, Bizans ordusunun büyük kısmı yok edilmiştir (689). Bu savaşta yaralanan II. Justinianus, elindeki ganimetleri bırakarak

¹²¹Karatay, *Bulgarlar*, s.140; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.50; J. Shephard, *Emergent Elites and Byzantium In the Balkans and East-Central Europe*, Ashgate Variorum, UK 2011, s.229.

¹²²VII. yüzyılda Bizans İmparatorluğu'nda İmparator Herakleios'un yaptığı askerî reformlar çerçevesinde kurulan bölgelere verilen isim. İmparatorluk toprakları başlangıçta dört büyük thema'ya (Anatolikon, Opsikion, Armeniakon, Kibyraioton) ayrılmıştır. H. Bolat, "Ioannes Sklitzes'in Bizans Tarihi İsimli Eserinin XII-XXIII. Bölümlerinin Çevirisi (959-1057)", Marmara Üniversitesi, *BYLT*, İstanbul 2016, s.229; Fine Jr, *a.g.e.*, s.304.

¹²³Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.50; Fine Jr, *a.g.e.*, s.70; L. Brubaker, J. Haldon, *Byzantium in the Iconoclast Era c. 680–850: A History*, Cambridge University Press, UK 2015, s.164.

¹²⁴II. Justinianus, itaat altına alınan Slavları, Anadolu'daki Opsikon Thema'sına yerleştirmiştir. Böylelikle imparator II. Konstans zamanından beri Slavların Anadolu'ya iskân edilmesi siyaseti devam etmiş, Anadolu'da Slavların sayısı gittikçe artmıştır. Bu tarihlerde Opsikon thema'sında yaşayan Slavlar 30.000 kişilik bir ordu çıkarabilecek kuvvete sahip olmuşlardır. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.122; Vasiliev, *a.g.e.*, s.276.

¹²⁵II. Justinianus'un başka bir amacı daha bulunmaktadır. O, Bulgar ve Slav tehlikesine karşı Balkanlarda yeni bir Hellas themi oluşturmak istemektedir. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.51; Ostrogorsky *a.g.e.*, s.121; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.108; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.277.

kaçmış ve canını zor kurtarmıştır. Bu arada Bulgarlar, Slavlar üzerindeki hâkimiyetlerini daha da güçlendirmişler ve Pliska'yı ilk başkentleri ilan etmişlerdir¹²⁶.

701 yılında ölen Asparuh Han'ın yerine oğlu Tervel Han (701-718) geçmiştir. Tervel'in adı Bizans kaynaklarında Terbelis, Terebillus olarak kaydedilmiştir. Adı, Türkçe “töre, töre, el”, Çuvaş terev, “dayanak, destek” anlamına gelen kökten türemiştir. Bulgar Hanları Listesi'ne göre Tervel, koyun (tekou-çitem) yılında tahta geçmiştir. Tervel'in listeye göre 21 yıllık kağanlık yaptığı ve ölüm tarihinin Bizans kaynakları tarafından bir iki yıl yanlış kaydedilmiş olabileceği düşünülmektedir zira onun *ikincil kağanlık* yani kanat eliği olarak görev yaptığı yılların hükümdarlık süresi olarak listeye ilave edildiği düşünülmektedir¹²⁷. Güçlü bir kişiliğe sahip Tervel Han, Bulgarların başına geçtiğinde Bizans İmparatorluğu'nda iç karışıklıklar ve taht kavgaları devam etmekte idi. Nitekim bu dönemden II. Justinianus'da üzerine düşeni almış ve 695 yılında Kırım Yarımadasındaki Kerson'a sürgüne gönderilmiştir. Burada Hazar kağanı ile hem dost hem de akrabalık ilişkisi kurarak, siyasî faaliyetlerini arttırmış, daha sonra ise tekrar Bizans tahtına geçmek arzusu ile Bulgar Han'ı Tervel Han'dan yardım isteyerek, ona sığınmıştır. Theophanes'e göre II. Justinianus, Tervel'e yardımlarına karşılık pek çok hediye ile kendi kızını ona verme vaadinde bulunmuştur. Bizans imparatorunun damadı olma sözü alan Tervel Han, yanına II. Justinianus'u alarak 705 yılında ordusu ile İstanbul'a yürümüştür. İstanbul halkı mevcut imparator II. Tiberius Aspar'ın (688-705) destek vermemiş ve II. Justinianus, Tervel Han'ın ve kendi taraftarlarının desteği ile yeniden tahta çıkmıştır. II. Justinianus, yardımlarından dolayı Tervel Han'ı şehre davet ederek, “*ceasar*”¹²⁸ unvanı ile ödüllendirmiş, para, silah, pahalı ipek giysiler gibi değerli hediyeleri Bulgar karargâhına göndermiş ve günümüzde Zağra adı verilen bölgeyi Bulgarlara bırakmıştır¹²⁹. Bütün bu yaşanan olaylar, Bizans'ın Tuna Bulgar Kağanlığı'nı bir kez daha

¹²⁶Theophanes Confessor, *a.g.e.*, s.508; Nikophoros Patriarch of Constantinople, *a.g.e.*, s.93; Runciman, *A History*, s.30; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.107; Feher, *a.g.e.*, s.48; Karatay, *Bulgarlar*, s.141; Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s.258; Fine Jr, *a.g.e.*, s.71; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.51.

¹²⁷Karatay, *Bulgarlar*, s.141; Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.100; Tekin, *a.g.e.*, s.13; Küçüksipahioğlu, *a.g.m.*, s.220; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.278.

¹²⁸Tervel Han, *Cesar* (Gr: *kaisar*) unvanı ile ödüllendirilmiştir. Her ne kadar bu unvan o dönemde önemini yitirmiş olsa da imparatorluk unvanından sonra en şerefli unvandır. Ayrıca İmparator bu unvanı vermekle Tuna Bulgar Kağanlığı'nı bir kez daha hukukî olarak tanımıştır. Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.108; Fine Jr, *a.g.e.*, s.300.

¹²⁹Zağra'nın Bulgarlara verildiğine dair durum şüphelidir. Bazı tarihçiler II. Justinianus'un Zağra'yı Tervel'e verdiğini iddia ederlerken diğerleri IX. yüzyıldan önce yazılmış kaynaklarda böyle bir bölgenin verildiğine dair kayıt olmadığını bu nedenle VII. ve VIII. yüzyıllarda Bulgar dağlarının Bizans-Bulgar sınırını oluşturmaya devam ettiğini söylemektedirler. Fine Jr, *a.g.e.*, s.74; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.231; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.278; Runciman, *A History*, s.31.

hukukî açıdan tanıdığını; Bulgarların ve Tervel Han'ın Bizans'ın iç işlerine karışacak kadar kuvvetlendiğini gösterdiği gibi; Bizans imparatorunun ilk defa yabancı bir devlet başkanını *ceasar* unvanı ile ödüllendirmesini ve yıllık vergiyi de arttırmasını sağlayarak genç Bulgar Kağanlığı'nın içinde yaşayan halkların (Bulgarlar ve Slavlar) hanlarına daha fazla bir sadakatle bağlanmasını da sağlamıştır. Ayrıca Bulgarların onlara vaat ettiği hakları değerlendiren Slav halkı, Bizans İmparatorluğu dışında başka halklar ile de yaşayabileceğini anlamıştır¹³⁰. Bulgarlar ile Bizans İmparatorluğu arasındaki bu sıcak ilişkiler çok uzun süre devam etmemiştir. Bulgarların güçlendiğini ve tehlikeli olmaya başladığını fark eden II. Justinianus, Tervel'e ödenmekte olan verginin fazlalığını bahane ederek 708 yılında Bulgar ülkesini istila etmek üzere Bulgar Türkleri'ne karşı saldırıya geçmiştir. Fakat Bulgar ordusu, Bizans topraklarına beklemedik bir saldırı yaparak II. Justinianus'u gafil avlamış, Anchialos (Ahyolu, Bg. Pomorie) kentinin hemen dışında kapana kısılan Bizans ordusu yenilerek, bozguna uğratılmıştır. İmparator ancak kaçarak canını kurtarabilmiştir (708). Başkent Pliska yakınlarında bulunan ve Tervel'i at üstünde, uzun saçlı ve miğferli olarak betimleyen, kabartma *Madara Heykeli* bu zaferin anısına inşa edilmiştir¹³¹. Heykelin alt tarafında bulunan yazıtlar, Tuna Bulgar Kağanlığı ile ilgili elimize ulaşan ilk yazılı belgedir ve tarihi açıdan büyük bir önem arz etmektedir.

II. Justinianus'un Tervel Han ile yaptığı anlaşma, Tuna Bulgar Kağanlığı'nın Balkanlar'daki varlığını bir kez daha Bizanslılara kabul ettirdiği gibi Tervel Han'ı da tatmin etmiştir. II. Justinianus'un saldırgan politikalarına rağmen anlaşma gereği, Tervel Han, II. Justinianus'a yardım etmeye devam etmiştir. II. Justinianus Kırım'da başlayan bir isyan dolayısıyla, düşmanlarını cezalandırmak amacıyla bir intikâm seferine çıktığında Tervel Han yine yardım amacıyla üç bin Bulgar askerini onun yanına yollamıştır. Bulgarların yardımına rağmen isyan başarılı olmuş, II. Justinianus hayatını ve tahtını kaybetmiştir (711)¹³².

II. Justinianus'dan sonra tahta çıkan Ermeni asıllı Bizans İmparatoru Phippikos (711-713) döneminde Bulgarlar II. Justinianus'un intikâmını almak için tüm Trakya bölgesini hiçbir direnişle karşılaşmadan geçerek, İstanbul'a baskınlar düzenleyip kentin etrafında ne buldularsa yağmalamışlardır. İstanbul'daki karışıklığı düzene koymak üzere Anadolu'dan

¹³⁰Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.108; Feher, *a.g.e.*, s.49; Karatay, *Bulgarlar*, s.142; Tekin, *a.g.e.*, s.5; Küçükspahioğlu, *a.g.m.* s.221; Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.102; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.52; Fine Jr, *a.g.e.*, s.74; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.133.

¹³¹Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.202,346; Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s.258; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.278-279; Karatay, *Bulgarlar*, s.143; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.231.

¹³²Karatay, *Bulgarlar*, s.144; Küçükspahioğlu, *a.g.m.*, s.222; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.133; Feher, *a.g.e.*, s.49; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.279; Runciman, *A History*, s.32.

(Marmara'nın güneyinden) İstanbul'a getirilen birlikler isyan ederek Phippikos'u tahtan indirmişler ve yerine II. Anastasius'u geçirmişlerdir (713-715). Fakat II. Anastasius'da iki yıl tahta kalabilmiş, sonrasında tahtan indirilerek yerini III. Theodosius getirilmiştir (715-717). III. Theodosius, kendisini devirerek tekrar tahta çıkmak isteyen II. Anastasius'un Bulgarlar'dan yardım istediğini ve Tervel'le anlaşma yapmak istediğini öğrenmiştir. İmparatorun hem iç karışıklıklar karşısında hâkimiyetini garanti altına almak hem de o dönemde Anadolu'da tehlikeli olmaya başlayan Arap akınlarına karşı koyabilmek amacıyla batıdaki Bulgarlar ile barış içerisinde olması gerekmiştir. Bu nedenle de III. Theodosius ile Tervel Han iki ülke arasındaki sorunların çözümü amacıyla 716 yılında kalıcı yeni bir barış antlaşması imzalamışlardır. Antlaşmaya göre iki ülke arasındaki sınırlar belirlenerek, sabit hale getirilmiştir. Buna göre Bizans-Bulgar sınırı, Kuzey Trakya'da Burgaz Körfezinden başlayıp, Edirne-Filibe yolunun Meriç nehri ile birleştiği hat arasına kadar uzanmaktadır. Yine antlaşmanın maddelerine göre Bizans, Bulgarlar'a yaptığı ödemeyi arttırarak yıllık 30.000 libre altın haraç ödemeyi kabul etmiştir ki antlaşmada aksattığı haraçtan bahsedilmiş olması daha önce Bulgarların imparatorluğu vergiye bağlamış olduğunun bir göstergesi olması açısından da önemlidir. İki devlet karşılıklı olarak ellerinde tutmakta oldukları esirleri, göçmenleri ve siyasî mültecileri birbirlerine göndermeyi taahhüt etmişlerdir. Barış antlaşmasının maddeleri arasında yer alan en önemli konulardan biri de iki ülke arasında yapılan ticaret ile ilgilidir. Buna göre iki ülke arasındaki ticaret normalleştirilerek, resmî olarak düzenlenecektir. İki ülke arasındaki pazarlarda her iki ülkenin tüccarları serbest şekilde ticaret yapabilecektir. Bu antlaşma ile Tuna Bulgar Kağanlığı, kuruluşundan otuz beş sene gibi kısa bir süre sonra hem Doğu Avrupa'da önemli bir güç haline gelmiş hem de devletler arası ticarete önemsenmesi gereken bir aktör olduğunu kanıtlamıştır. İki devlet arasındaki anlaşmanın kalıcı ve samimi olduğunu gören Tervel Han'ın Bulgarları, 717-718 yılları arasında İstanbul'u kuşatan Araplara karşı Bizans'ın yanında yer alarak, başkenti birlikte savunup¹³³ Arapların başarısızlığa uğramasına neden olmuşlardır¹³⁴. Fakat bu anlaşma Bizans tahtına çıkan III. Leon (717-741) zamanında Bulgarların II. Anastasius'a destek vermeleri

¹³³Bizans ordusu ve donanması karada ve denizde Arapları İstanbul'dan uzaklaştırmaya çalışırken Tervel Han da Bizans'a yardımcı olmak üzere askerlerini İstanbul'a yollayarak Arapların kuşatmayı kaldırılmalarında önemli rol oynamıştır. Ayrıca yine Bulgar askerleri Trakya kırsalında Araplara saldırarak büyük zararlar vermişlerdir; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.53; Fine Jr, *a.g.e.*, s.75; Vasiliev, *a.g.e.*, s.301; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.279; Brubaker, Haldon, *a.g.e.*, s.512; Runciman, *A History*, s.33.

¹³⁴Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s.258; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.279; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.146; Kayapınar, *a.g.m.*, s.109; Karatay, *Tuna Bulgar Devleti'nin İlk Asrı*, s.9-10; Fine Jr, *a.g.e.*, s.75; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.52; Fine Jr, *a.g.e.*, s.74; Küçüksipahioğlu, *a.g.m.*, s.223; Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.103; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.231.

üzerine geçersiz kalmıştır. Bulgarlar, Bizans tahtına çıkan III. Leon'a karşı II. Anastasius'a destek vermek amacıyla Ereğli'ye hatta İstanbul'a kadar gelmişlerdir. Fakat III. Leon, işbirlikçileri ortaya çıkararak onları öldürmüş, Bulgarlarda II. Anastasius'u teslim etmişler ve mükâfatlarını aldıktan sonra ülkelerine geri dönmüşlerdir (718)¹³⁵. 718 yılında gerçekleşen bu olayda Tervel Han'ın ismi son kez geçmiştir. Bu nedenle onun bu tarihte ölmüş olduğu kabul edilir¹³⁶. Görüldüğü üzere Bulgarlar bu dönemde o kadar güçlenmişlerdir ki Bizans'taki taht kavgalarına müdahil olabilmişler ve istedikleri zaman İstanbul'a gelerek surların dışında kalan bölgeleri yağmalayabilmişlerdir.

Tervel Han'ın ölümünden sonra Bizans kaynaklarında 37 yıl Bulgar Türkleri ile ilgili pek fazla bilgiye rastlamıyoruz. Bizans kaynaklarının bu dönemdeki suskunluğu, Bizans-Bulgar antlaşması nedeniyle Bulgarların Bizans topraklarında görülmediği şeklinde yorumlanabileceği gibi Bizans İmparatorluğu'ndaki iç karışıklıklar ve Arap tehlikesi de onların dikkatlerini başka yöne çevirmelerine neden olmuş olabilir. Bu nedenle Bulgar hükümdarlarının isimlerini ancak "Bulgar Hanları Listesi"nden öğrenmek durumunda kalıyoruz. Bazılarına göre Tervel'den sonra ismini bilmediğimiz bir han, Pristak'a göre Tövirem (Tvirem)¹³⁷ (718-724), Bulgar tahtına geçmiş ve 21 yıl hüküm sürmüştür. 724-739 yılları arasında Dulo oymağının son hanı Sevar'ı¹³⁸ Bulgarların başında görüyoruz, onun kağanlık süresi ise 15 yıldır. Sevar Han'ın ölümü ile Bulgarlarda Dulo hanedanlığı sona ermiş, hâkimiyet Vukil veya Ukil soyuna geçmiştir. Yine bu dönemden sonra Bizans kaynaklarında tekrar Bulgarlar hakkında bilgi verilmeye başlanmıştır. Buna göre Bizans kaynaklarında Krumesiz olarak adlandırılan Vukil soyundan Kormisoş (739-756), "*Bulgar Hanları Listesi*"ne göre *şegor tvrim* yani sığır yılının dokuzuncu ayında kağan olmuş ve 17 yıl Bulgarlara kağanlık yapmıştır¹³⁹.

Kormisoş Han'ın Bulgarların lideri olarak başa geçtiği dönemde Bulgar Kağanlığı'nda hanedan değişikliği dolayısıyla iç karışıklıklar yaşandığı tahmin edilmektedir ki tarihçiler bu değişikliğin başlıca sebebinin ülkedeki Bulgar-Slav ilişkilerinden kaynaklandığını düşünmektedirler. Dulo hanedanlığı kurucusu Asparuh ve onun soyundan gelen liderlerin büyük ölçüde Bizans kültürünün etkisi altında kaldığı ve imparatorluk ile iyi geçinme taraftarı

¹³⁵Theophanes Confessor, *a.g.e.*, s.552; Nikophoros Patriarch of Constantinople, *a.g.e.*, s.127; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.145-146.

¹³⁶Karatay, *Bulgarlar*, s.145, s.179-180; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.280.

¹³⁷İsimsiz Han olarak da adlandırılmaktadır. Karatay, *Bulgarlar*, s.145, s.181.

¹³⁸İsmi anlamı, esmer veya köstebek olabilir. Karatay, *Bulgarlar*, s.145.

¹³⁹Uydu Yücel, *İlk Rus Yıllıklarına Göre Türkler*, s.71; Karatay, *Bulgarlar*, s.145-146; Tekin, *a.g.e.*, s.6; Feher, *a.g.e.*, s.50; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.110; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.278-281.

oldukları ayrıca Slavları kucaklayan bir siyaset uyguladıkları bilinmektedir. Buna karşılık Bizans ile savaş taraftarı olan Türk asıllı boylar (Hun-Bulgar) bu siyasete karşı çıkarak, sahip oldukları ayrıcalıkları kaybetmemek ve Slavlarla paylaşmak istememişlerdir. İşte bu nedenden dolayı 739 yılında Bulgar ülkesinde huzursuzluklar yaşanmış ve boyarların¹⁴⁰ (yüksek dereceli beyler) tepkilerini ortaya koyması sonucunda hanedan değişikliği gerçekleşmiş olabilir. Fakat bütün bunlar, kaynaklarda yeteri kadar bilgi bulunmadığı için tahminden öteye geçmemektedir. Bulgar ülkesinde bu dönem bir mücadele olmadığı gibi hanedan değişikliği barışçıl bir şekilde de gerçekleşmiş olabilir. Zaten Kormisoş Han'ın uzun yıllar Bulgarların başında olması da belirli bir istikrar ortamının varlığına işaret etmektedir¹⁴¹. Kormisoş'un hâkimiyetinin son yıllarında Bizans İmparatorluğu'nun başına V. Konstantinos Koprominos (741-775) geçmiş ve bu dönemde Bizans- Bulgar ilişkileri giderek bozulmaya başlamıştır. İmparator V. Konstantinos Koprominos Arapları yenilgiye uğratarak, ülkesindeki iç karışıklıklara son verdikten sonra batıya dönmüş ve Bulgar Türkeri'ne karşı saldırıya geçmek üzere hazırlıklara başlamıştır. İlk önce Trakya'ya devamlı akınlar yapan Bulgarlara karşı sınır bölgelerinde kaleler inşa ettirmiş (yeni istihkâmlar) ve bu kalelere doğudaki savaşlardan esir alarak, tehcir ettirdiği Ermenileri ve Suriyelileri yerleştirmiştir (754-755). Bu durumdan rahatsız olan Bulgarlar, Bizans'tan vergi istemişlerse de imparator Bulgar elçileri aşağılayarak geri göndermiştir (756). İsteklerinin reddedilmesinin 716 yılında yapılmış Bizans antlaşmasına aykırı olduğunu düşünen Bulgarlar, Trakya'ya akınlar düzenleyerek “uzun sur”a kadar ilerlemişlerdir. Fakat Bizans bu ataklara hem karadan hem de denizden yaptığı karşı saldırılar ile cevap vermiştir. İmparator donanmayı Karadeniz yolu ile Tuna nehri civarına yollarken kendisi de ordusu ile Bulgar topraklarına girmiştir. Bulgarları *Markellai* denilen yerde yapılan savaş sonucunda büyük bir yenilgiye uğrattınca Bulgarlar barış istemek zorunda kalmışlardır. Nikephoros imparatorun zaferini şu sözlerle anlatmaktadır:

“İmparator onları yendi ve kanlı bir takiple kovaladı. Ardından da karadan ve denizden bir karşı sefere çıktı. Gemiler Tuna'dan girdiler ve Bulgarlara büyük zarar verdiler. Çaresiz kalan Bulgarlar barış istediler”.

Bundan kısa bir süre sonra Kormisoş han ölmüştür¹⁴². Bu savaş V. Konstantinos Koprominos'un Bulgar Kağanlığı'nı yok etmek üzere karadan ve denizden Bulgarlar üzerine

¹⁴⁰Bulgar Kağanlığı'ndaki soylu sınıfı. Bu kişiler genellikle askeri sınıfa mensuptur ve erken Bulgar tarihinde Türk-Bulgar ailelerinden oluşmaktadır. Bu terim Rusya'da da kullanılmıştır. Fine Jr, *a.g.e.*, s.300.

¹⁴¹Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s.258; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.54; Karatay, *Bulgarlar*, s.146-147, s.183; Fine Jr, *a.g.e.*, s.75-76; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.156.

¹⁴²Karatay, *Bulgarlar*, s.147, s.183; Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.103; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.156; Feher, *a.g.e.*, s.50; Fine Jr, *a.g.e.*, s.76; Küçükşipahioğlu, *a.g.m.*, s.224; Vasiliev, *a.g.e.*, s.303; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.281.

yaptığı dokuz seferden birincisidir. Bizans İmparatoru V. Konstantinos, Bulgarları yok etmek üzere yaptığı bu azimkâr mücadeleden dolayı “*ilk Bulgar öldürücüsü*” (Bulgaroktonus) olarak anılmıştır¹⁴³. Kormisoş’un ölümünden sonra yerine oğlu Sevinek geçmiştir (756-761). Sevinek Han’ın ismi *Liste*’de “Vinek” olarak geçmektedir. Listede ilk harfin silindiği, Sevinek’in Grek kaynaklarında “Savinos” olarak geçmesinden dolayı ismin aslının Sevinek veya Sövinek olduğu kabul edilmekte ve Türkçe sev- kökünü taşıdığı düşünülmektedir. Bizans İmparatorluğu ve Bulgarlar arasında her ne kadar barış sağlanmış gibi görünse de Sevinek Han döneminde Bulgar ülkesinde savaş yanlısı zümrenin çok güçlü olduğu, barışa razı olmayıp Bizans ile savaşı sürdürmek niyetinde olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan Bizans İmparatoru V. Konstantinos Koprominos’da Bulgarlara karşı saldırı siyaseti güttüğü gibi Bulgar ülkesinde yaşayan unsurları da Bulgarlara karşı kışkırtmaya devam etmiştir ki 758 yılında Makedonya’daki Slavları Bulgarlara karşı kışkırttığı da bilinmektedir. V. Konstantinos Koprominos 759 yılında tekrar Bulgaristan’a karşı saldırıya geçmişse de Bergaba Geçidi’ndeki savaşta çok ağır bir yenilgi almıştır. V. Konstantinos, pek çok üst düzey komutanını bu savaş sonucunda kaybetmiş ve kendisi de perişan bir şekilde İstanbul’a dönmüştür¹⁴⁴. Kormisoş ve Sevinek Han dönemlerinde Bulgar ülkesinde Slavların devlet kademelerinde görev aldığı ve güçlenmeye başladıkları görülmektedir ki bu ülkedeki Bulgar beylerini rahatsız etmiş ve iç karışıklığa sebep olmuştur. Bulgar beylerinin Sevinek Han’a karşı yaptığı ittifak sonucunda çıkan iç savaşta Sevinek Han hayatını kaybetmiş, yerine Ugain oymağından Teleç¹⁴⁵ (Teletzes, 761-764) geçmiştir. Teleç Han’dan korkan Makedonya’daki Slavlardan yaklaşık olarak 208 bin kişilik büyük bir kitle Bulgar ülkesinden ayrılmış ve Bizans tarafından Sakarya havzasına yerleştirilmiştir. Bu durum Bulgar Türkleri açısından insan kaybı demektir¹⁴⁶. Bizans İmparatoru V. Konstantinos Koprominos’un Bulgar ülkesine yaptığı seferler sonucunda Bulgar ülkesinin bir kaosa doğru sürüklendiği iddia edilse de aslında Bulgarların kendi yaşadıkları iç meseleler yüzünden ülkede bir türlü iç huzurun

¹⁴³Vasiliev, *a.g.e.*, s.303; V. Konstantinos, Bulgarların hâkimiyetindeki bölgelere dokuz sefer yapmıştır. Tarihleri 759-760, 762-763, 763-764, 764-764, 766, 772 ve 774-775 dir. Bunlardan sadece 763, 765 ve 772-774 yıllarındaki seferlerinde önemli başarılar elde etmiştir. Brubaker-Haldon, *a.g.e.*, s.165.

¹⁴⁴Karatay, *Bulgarlar*, s.184, s.148; Küçüksipahioğlu, *a.g.m.*, s.224; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.232.

¹⁴⁵Tekin, *a.g.e.*, s.7; Karatay, *Bulgarlar*, s.184, s.148; Feher, *a.g.e.*, s.51.

¹⁴⁶Karatay, *Bulgarlar*, s.184-185, s.148; Theophanes, bu hükümdar döneminde çok sayıda Slav’ın Bulgar ülkesinden kaçarak Artanas’a (Şile) yerleştiğini yazar. Zlatarski, Teleç’in Hun-Bulgar beylerinden olduğunu, Teleç’in hanedanlığı Slavlar’a dayanan Sevinek Han’ı öldürmekle Slavlar karşısında çok anlamlı bir zafer kazanmış olduğunu ve ondan korkan Slavların Bizans’a kaçtığını anlatır. Theophanes, *a.g.e.*, s.599; Fine Jr, *a.g.e.*, s.76; V. Zlatarski, *İstoriya na Bilgarskata Dirjava prez Srednite Vekove: Pirvo Bilgarsko Tsarstvo T. I/II*, Akademično İzdatelstvo Prof. Marin Drinov, Sofya 2002, s.282; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.156; Karatay, *Bulgarlar*, s.222; Runciman, *A History*, s.38.

sağlanamadığı görülmektedir ki bu dönemde Bulgar ülkesinde boylar arasındaki çekişmeler yüzünden tam bir iç savaş havası hâkim olmuştur. Teleç Han hem sebep olduğu insan kaybını hem de boylar arasında itibarını yükseltmek amacıyla Bizans'a karşı büyük sefer hazırlığına girişmiş ve Trakya'ya saldırılarda bulunmuştur. Bulgar meselesini bitirmek isteyen Bizans imparatoru, bu saldırıya çok sayıdaki askerî birliği Trakya'ya sevk ederek ayrıca Bizans donanmasını da Karadeniz üzerinden Tuna'ya yollayarak karşılık vermiştir. 30 Haziran 763'te iki ordu daha önce II. Justinianus zamanında Bulgar-Bizans savaşına sahne olan *Ankhialos*'da karşı karşıya gelmiştir. Bu meydan savaşında Bulgar-Slav ordusu, Bizans karşısında büyük bir yenilgi almış ve Bulgar ordusunun neredeyse tamamı yok edilmiştir. Bulgarlara karşı kazandığı zaferle, büyük bir gurur içerisinde ülkesine dönen Bizans imparatoru, Bulgar esirleri de yanında İstanbul'a getirmiştir. Zaferini hipodromda büyük şenliklerle kutlayan imparator, yanında getirdiği esirleri halka teslim etmiş ve işkence yapılarak öldürülmelerine neden olmuştur. Savaş alanından kaçan Teleç ise Bulgarlar tarafından bu başarısızlığın sebebi olarak görülmüş ve diğer bir Bulgar ayrılıkçısının isyan etmesine neden olmuştur. İsyan sonunda Teleç öldürülerek yerine Kormiş Han'ın kayınbiraderi olan Savin getirilmiştir¹⁴⁷.Vokil oymağından Savin (765-767), iç karışıklıklara son vermek için çok çabalamış ve bu amaçla Bizans'a barış talebinde bulunmuştur. Onun bu talebi, antlaşmanın hükümlerine karşı çıkan Bulgarlar tarafından ülkenin Bizans tarafından alınacağı ve kendilerinin Bizans'ın köleleri olacakları korkusuyla reddedilmiş ve Savin de tahtan indirilmiştir¹⁴⁸.Can korkusuyla V. Konstantinos'a sığınan Savin onun tarafından büyük bir memnuniyetle kabul edilmiştir. Bundan sonra yaşanan olaylar, Bulgarlar açısından tam anlamıyla bir kaostur. Bir taraftan Bizans imparatoru Savin Han'ı kendi yurttaşlarına karşı silah olarak kullanıp Bulgarları egemenliği altına almaya çalışmış diğer taraftan da Bulgar ülkesinde taht için verilen mücadeleler sürmüştür. Savin Han'ın yerine Umor Han¹⁴⁹geçmişse de bu han ancak kırk gün hanlık yapabilmiş daha sonra da öldürülmüştür. Umor Han'ın yerine gelen Bayan Han (Baianos, Paganos, Kampaganos) barış için Bizans imparatoru ile görüşme talebinde bulunmuştur. Bulgarların iç işlerine karışarak, istediği hanı Bulgar ülkesinin başına

¹⁴⁷Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.111; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.156-157; Karatay, *Bulgarlar*, s.184-185; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.282.

¹⁴⁸Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.233.

¹⁴⁹Bulgar Hanları Listesi'ne göre Teleç'ten sonra onun yerine Umor/Umar Han geçmiştir. Fakat Bizans kaynakları Kormiş Han'ın kayınbiraderi Sevin (Savin) Han'ın başa geçtiğini söylemektedirler. Nikephoros, Bulgar Han'ı Umor'un Savin tarafından atandığını yazmıştır. Liste'nin Bizans kaynakları ile uyumsuzluğunu kısa süre hanlık yapan Bulgar hanlarının İstanbul'da önemsenmediği şeklinde yorumlayabileceğimiz gibi Bulgarlarda devlet idaresinde aynı Hazar Kağanlığı gibi ortak kağanlık müessesinin var olabileceği gerçeğini göz önünde bulundurmamız lazımdır. Karatay, *Bulgarlar*, s.149.

getirmek isteyen V. Konstantinos bu teklifi kabul etmiştir. Trakya’da yapılan görüşmede, Bulgarların sıkıntılarının farkında olan imparator, görüşmeler sona ermeden toplantıdan ayrılarak Bulgar topraklarına saldırmış ancak başarılı olamayarak geri dönmüştür. Nikephoros, bu görüşmelerin ardından Bayan Han’ın ihanet suçlamasıyla kendi adamları tarafından öldürüldüğünü yerine gelen Toktu’nun da aynı akıbete uğradığını belirtmiştir¹⁵⁰.

Bulgaristan’daki bu iç karışıklığın Telerig’in (777-804) başa geçmesiyle düzelmeye başladığı iddia edilse de daha sonra yaşanan gelişmeler, tam olarak istikrarın sağlanabildiğini söylemeyi mümkün kılmamaktadır. Bulgaristan’da Telerig zamanında bile boylar arasında taht kavgaları, iktidar mücadelesi devam etmiştir. Bunun yanında Bizans İmparatorluğu da Bulgarlara karşı üstün ve güçlü olmasına rağmen askerî başarısızlıkları nedeniyle Bulgarlara karşı kalıcı bir darbe indirememiş, onlardan toprak kazanamamış ve Bulgar Kağanlığı üzerinde hâkimiyet sağlayamamıştır. Bulgar Kağanlığı’nın çok güçlü temeller üzerinde kurulmuş olması içte ve dışta yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen devletin dimdik ayakta durmasını sağlamıştır. Bulgarların tek eksiği, onları toparlayacak ve bir arada olmalarını sağlayacak güçlü bir hanın yokluğu olmuştur. Telerig Han’ın hâkimiyetinin ilk dönemlerinde V. Konstantinos Bizans kara birlikleri ve donanmasını toplayarak Bulgar topraklarına çıkarma yapmışsa da Varna’ya kadar gitmiş ancak bir meydan savaşı yapmaktan çekinmiştir, Bulgarlarda çatışmaya girmeyince her iki tarafta da barış yapmaya razı olmuştur (773). Yine aynı yıl Telerig Han, Makedonya’daki Slavları Bulgaristan’a götürmek üzere oraya bir ordu yollamıştır. Bu durumu haber alan Bizans İmparatoru V. Konstantinos, Bulgarlar üzerine bir sefere çıkarak büyük bir zafer kazanmıştır. Telerig Han Bulgar ülkesinde çok sayıda Bizans casusunun varlığından haberdar olmuş ve onların Bulgar ülkesinde yaşanan olayları ve gelecek planlarını Bizans imparatoruna haber verdiklerinden şüphelenmiştir. Telerig Han ülkesinde duruma hâkim olmak amacıyla bu casusları ortaya çıkaracak bir plan hazırlığına girişmiştir. Bizans imparatoruna bir mektup göndererek, Bizans’a kaçıp sığınmak istediğini ve bunun için ülkede kimlere güvenebileceğinin kendisine bildirmesini istemiştir. İmparatorun Bulgaristan’daki işbirlikçilerinin ismini ona vermesi üzerine de hepsini öldürtmüştür. Bu durumu haber alan V. Konstantinos, Bulgarlar üzerine bir sefere çıkmış fakat yolda hastalanarak ölmüştür (775). Böylece, Telerig ve Bulgarlar, Bulgar Kağanlığı’nı yok

¹⁵⁰Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s.258; Karatay, *Bulgarlar*, s.148-149, s.185-186; Feher, *a.g.e.*, s.51; Tekin, *a.g.e.*, s.7; Küçükspahioğlu, *a.g.m.*, s.225; Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.103; Fine Jr, *a.g.e.*, s.77; Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.166; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.156-157; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.282-283.

etmeye çalışan V. Konstantinos'dan ve Bulgar ülkesindeki Bizans işbirlikçilerinden kurtulmuşlardır¹⁵¹.

Telerig Han¹⁵² Bulgar Kağanlığı'nı yeniden yapılandırmayı başarmış olmasına rağmen ülkedeki savaş yanhılarını memnun etmekte zorlanmış bu yüzden de iç çekişmeler devam etmiştir. Telerig Han çareyi, iki yıl önce aldattığı Bizanslılara sığınmakta bulmuştur ki o sırada Bizans tahtında annesi bir Hazar tengrikeni (prensesi) olan IV. Leon (775-802) bulunmaktadır. Telerig Han orada Hristiyanlığı kabul etmiş ve bir Bizans prensesi ile evlenmiştir (777)¹⁵³.

VIII. yüzyılın sonlarına doğru Bulgar Kağanlığı'nın başına Kardam Han (777-802) geçmiştir. Kardam Han tecrübeli ve teşkilatçı bir kişiliğe sahip olup ilk önce ülkedeki iç karışıklıkları sona erdirmiş ve savaşlardan yorgun olan Bulgar halkını korumak için uzun süre Bizans ile mücadele etmekten kaçınmıştır. Telerig ile başlayan toparlanma, barıştan yana olan bu han döneminde iyice düzelmiş, merkezî otorite güçlenmiştir. Bundan sonra Kardam Han, dış siyasette etkili olmaya ve Bulgar nüfûz alanı olarak kabul ettiği bölgelerde Bizans ile çatışmaya başlamıştır. Makedonya'daki Slavları ve Bulgar Türklerini kendi tebaaları olarak kabul eden Bulgarlar bu bölgeye akınlar yapmışlar ve Struma'ya kadar uzanmışlardır. Bulgarlar bölgede bulunan Bizans heyetine saldırarak, öldürmüşler ayrıca vergi olarak toplanan mallara da el koymuşlardır. Bu sırada Bizans tahtında bulunan VI. Konstantinos (780-797), Kardam Han'ın bu saldırılarına karşı sefere çıkmıştır. Fakat kendi arazisi içinde, Edirne yakınlarında Bulgarlarla yaptığı savaşta yenilerek geri çekilmek zorunda kalmıştır (791). VI. Konstantinos 792 yılında bu defa denizden Bulgaristan'a doğru sefere çıkmıştır. Burgaz körfezindeki Karbolat kalesi yakınlarında meydana gelen savaşta Bizans yine ağır bir yenilgi alarak çekilmiştir. Bu savaşın ardından belki de Kardam Han'ın ağır istekleri nedeniyle barış yapılmamıştır.

Kardam Han güçlendikçe Bizans İmparatorluğu'ndan eskiden alınan vergiyi yeniden almak hevesine düşmüş ve VI. Konstantinos'dan yıllık vergi talebinde bulunmuştur. Bu

¹⁵¹Theophanes Confessor, *a.g.e.*, s.618-619; Karatay, *Bulgarlar*, s.188-188, s.149-150, s.223; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.111; Fine Jr, *a.g.e.*, s.77; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.232; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.283; Runciman, *A History*, s.42.

¹⁵²Telerig Han ülkesindeki Slav unsurların değerini anlamış ve kağanlığın gücünü bu unsur üzerine dayandırmayı düşünmüştür. Bu nedenle iç ve dış Slavların birleştirilmesini düşünen ilk Bulgar hükümdarıdır. Ancak bu düşüncesini gerçekleştirememiştir. Ancak ondan sonra gelen halefleri onun bu düşüncesini Bulgar dış politikasında uygulamaya koymuşlardır. Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.111; Fine Jr, *a.g.e.*, s.77.

¹⁵³Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s.259; Feher, *a.g.e.*, s.51; Karatay, *Bulgarlar*, s.150, s.188; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.111; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.283; Brubaker-Haldon, *a.g.e.*, s.250; Runciman, *A History*, s.43.

istekte bulunurken de verilmediği takdirde bütün Trakya'yı yakıp yıkarak, tahrip edeceğini bildirmiştir. Bunun üzerine VI. Konstantinos, Anadolu birliklerinin de katıldığı büyük bir orduyu Bulgarlar üzerine yollamıştır. Fakat tecrübeli devlet adamı Kardam, Bizans ordusunun karşısına çıkamamış, açık bir meydan savaşı yerine savunma stratejisi izleyerek ormanlık bölgelere çekilmiştir. Karşısında savaştıracak kimseyi bulamayan imparator geri çekilerek İstanbul'a dönmüştür (769). Bu savaş sonrasında Tuna Bulgar Kağanlığı ve Bizans arasında Bulgarlar lehine bir anlaşma yapılmış ve Bizans Bulgarlara yıllık haraç ödemeye mecbur kalmıştır¹⁵⁴. Kardam Han döneminin son yıllarına doğru Avar Kağanlığı, Frank imparatorluğu tarafından yıkılarak toprakları işgal edildiğinde Kardam Han'da Avarlara ait olan Macar ovasının doğu kısımlarını topraklarına katmıştır. Yine Avarların yıkılmasıyla Erdel bölgesinde yaşayan bazı Bulgar boyları da (Panonya Bulgarları) Tuna Bulgar Kağanlığı'na katılmıştır. Her ne kadar bazı tarihçiler, Avar topraklarının ele geçirilmesinin, Panonya Bulgarları ile Pliska Bulgarlarının bireyleşmesinin Kurum Han döneminde olduğunu iddia etseler de bu ele geçirmenin ve birleşmenin Kardam Han döneminde olmuş olma ihtimali daha yüksek gözükmemektedir. Çünkü ancak birleşmeden sonra muhtemelen Kubrat Han'ın dördüncü oğlu Kuber Han'ın soyundan gelen Bulgar boyarlarının reisi Kurum Han, kendi boyuyla beraber Tuna Bulgar Kağanlığı'na katılmış ve bir hanedan değişikliği sonucunda tahta çıkmıştır. Tuna Bulgar Kağanlığı kendisine katılan savaşçı Bulgar boyları ile taze kan kazanarak daha da güçlenmiştir ki zaten Kurum Han zamanında yaşanan gelişmeler de bunu kanıtlar nitelikte olmuştur¹⁵⁵.

Ülkede Telerig ve Kardam Han ile başlayan toparlanma, Bulgarların Balkanlar'daki hâkimiyetini pekiştirmiş, Kurum Han'ın¹⁵⁶ 803 yılında tahta geçmesiyle Bulgarların tarihteki yükselişi ve topraklarının genişleme devri başlamıştır (803-814)¹⁵⁷. Kurum Han tahta çıkmadan önce Avrupa'da ve Bizans'da yaşanan çok önemli gelişmeler Bulgarlar'ı fazlasıyla etkilemiştir. Avrupa'da Frank Devleti'nin başına büyük Şarlman (Carolus Magnus)¹⁵⁸ geçmiş,

¹⁵⁴Theophanes Confessor, *a.g.e.*, s.646; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.284; Karatay, *Bulgarlar*, s.151-152, s.189-190; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.111-112; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.68; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.63; Runciman, *A History*, s.49.

¹⁵⁵Runciman, Kurum Han döneminde Bulgarların savaş gücünün arttığını bunun da Erdel Bulgarlarının katılımıyla gerçekleştiğini iddia etmektedir. Karatay, *Bulgarlar*, s.193-194, s.151-152.

¹⁵⁶Daha önce Avarlar tarafından esir olarak alınan Kubrat'ın dördüncü oğlu Kuber ve onun taraftarlarını oluşturan Erdel ve Orta Tuna Bölgesi Bulgarları (Panonya Bulgarları) Avarlar'ın yıkılışından sonra akrabaları olan Bulgar-Slav Devleti'ne katılmışlar, onların lideri Kurum Han, Kardam Han'ın yerine tahta geçmiştir. Böylelikle Pliska Bulgarları, akrabaları Panonya Bulgarları'ı ile birleşmiş, taht tekrar Dulo hanedanlığına geçmiştir. Karatay, *Bulgarlar*, s.193-194; Runciman, *A History*, s.51-52.

¹⁵⁷Feher, *a.g.e.*, s.52; Karatay, *Bulgarlar*, s.193.

¹⁵⁸Şarlman'a 25 Aralık 800'de Roma'da imparatorluk tacı giydirilmiştir. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.172; Vasiliev, *a.g.e.*, s.334; Runciman, *A History*, s.50.

Avar Kağanlığı'nı ortadan kaldırarak hâkimiyetini Tisa nehrine kadar uzatırken, İtalya'da yaşayan Lombardları¹⁵⁹ itaat altına almıştır. Uzunca bir süre kargaşa içinde debelenen Bizans'ta ise Nikephoros tahtta çıkmıştır (802-811). Bu sırada Roma Kilisesi ve İstanbul Patrikliği arasındaki mücadele uzun zamandır devam etmektedir. Roma Kilisesi tasvir kırıkcılık döneminde Bizans'ta tek başına alınan kararları reddetmekte ve Güney İtalya ile İlyricum'un Roma Kilisesi'ne geri verilmesini istemektedir. Bu durum Roma Kilisesi ile Bizans İmparatorluğu arasındaki ilişkilerin soğumasına, Frankların kuvvetlenmesine, Roma Kilisesi'nin Bizans ile bağlarını kopararak Frankları müttefik olarak kabul etmesine neden olmuştur. Roma Kilisesi ve Papa III. Leon, imparator olarak taçlandığı Frank imparatoru Şarlman'ı Bizans imparatorunun yerine koymuştur¹⁶⁰. Böylece daha önce Roma ile Bizans'ın dinî bakımdan doğu ve batı kiliseleri olarak ikiye bölünmesiyle ortaya çıkan ayrılık şimdi de iki imparatorluğun ortaya çıkışı ile siyasî olarak da bir bölünmeyi beraberinde getirmiştir¹⁶¹.

İşte Bulgar Han'ı Kurum, Avrupa'da sınırların yeniden oluştuğu bir dönemde tahta çıkmıştır. Kurum Han'ın ismi “*kale, şehir*”, “*toy, düğün*”, “*taş, kaya*” ve “*duruş, vakar*” gibi birden fazla Türkçe kelime ile açıklanmakta ve Kurum Han'ın ismine yazıtlarda Krum-os ve Krumes-is şeklinde rastlanmaktadır¹⁶². Madara Kaya Kabartmasına göre Tekü Sektem'de yani koyun yılının 8. ayında tahta çıkan Kurum Han'ın kökeni ve tahta çıkışı ile ilgili farklı görüşler ileri sürülmüştür. Kurum Han'la ilgili ortaya atılan görüşlerden bazıları şunlardır. Patrik Nikolaos Mystikos'un Bulgar Han'ı Simeon'a yazdığı mektubu okuduğumuzda Patrik'in, Simeon'un kavminden, “*Perslerden daha önce Avar boyu ki siz onlarla aynı boy olup birbirinizden ayrıldınız*” şeklinde Avar olarak bahsettiği görülmektedir. Buna göre Kurum, Avar hâkimiyetindeki topraklarda Bulgarların yanı sıra değişik kökenden çok fazla sayıda insana liderlik eden Bulgar boy beylerinden biridir. Güçlü bir kişiliğe sahip olan Kurum, karizmatik liderliği, cesur bir asker oluşu gibi nedenlerden dolayı diğer Bulgar beylerinin de sadakatini kazanmış ve Bulgar tahtına çıktığında Bulgaristan'da yeni bir hanedanlığın kurucusu olmuştur¹⁶³. Bir diğer görüşe göre ise Kurum Han, Panonya Onogur

¹⁵⁹Germen asıllı bir kavim olan Lombardlar, İtalya'da hüküm sürmüşlerdir. Gotlar'dan sonra İtalya'ya gelerek bölgenin kuzey ve batı bölgelerinde hâkimiyet kurmuşlardır.

¹⁶⁰Bizans ve Roma'ya göre dünya nizamı, bütün Hristiyan cemaatlerini (oikumene) kapsayan ve tek bir imparatorun yönettiği devletlerden oluşmaktadır. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.172; Vasiliev, *a.g.e.*, s.334.

¹⁶¹Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.170-172; Feher, *a.g.e.*, s.52; Karatay, *Avar Hakimiyeti ve Balkanların Slavlaşması*, s.92; Karatay, *Bulgarlar*, s.154; A. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, Oxford University Press, Oxford 1991, s.803.

¹⁶²Tekin, *a.g.e.*, s.52; Karatay, *Bulgarlar*, s.153, s.195; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.285.

¹⁶³Bazı tarihçiler Avarlardan kaçan Kurum Han ve boylarının Batı Eflak düzlüklerinden Bulgar topraklarına geldiklerini ve Kurum Han'ın Kardam Han'ın ölümü sonrasında boylar arasında çıkan anlaşmazlıktan istifade ederek belki zorbalıkla veya Bulgar beylerini razı ederek başa geçtiğini söylemektedirler. R. J. H. Jenkins, L. G.

Bulgarlarındandır ve soyunun Kubrat Han'a dolayısıyla da Dulo hanedanlığına dayandığı ve bu nedenle de zaten Tuna Bulgarları ile akraba olduğu iddia edilerek onun Dulo hanedanlığının yaşayan tek varisi olduğu için Bulgarları yönetme hakkına sahip olduğu ve bu yüzden de Bulgar Han'ı olmaya hak kazanarak, tahta çıktığı söylenmektedir. Üçüncü ve son görüş ise Kurum'un soyunun belli olmadığı, onun Panonya Bulgarlarından değil de Avarlarla savaştan Tuna Bulgarlarından olduğu ve daha sonra Bulgar Kağanlığı'nın başına geçtiğidir¹⁶⁴. Bu arada Kurum Han'ın tahta çıktığı dönemde Erdel bölgesinde yaşayan Panonya Bulgarları da Tuna Bulgarları ile aynı kağanlık çatısı altında birleşmişlerdir¹⁶⁵.

Kurum Han hâkimiyetinin ilk yıllarında Avar meselesi ile uğraşmıştır. Frankların Avar Kağanlığı'nı yıkmasından sonra Avar ülkesinin doğusunda kalan Avar bakiyeleri üzerine yürüyen Kurum onları yenmiş, Tizsa ırmağının doğusunda kalan bölgeyi (Doğu Macaristan ve Erdel) işgal ederek Bulgar topraklarına katmış ve buralarda yaşayan Avar ve Slav boylarını da Bulgar hâkimiyetine almıştır (805). Böylelikle Bulgar ülkesinin toprakları iki katı genişleyerek, batıda Tizsa nehrine kadar uzanırken, Tizsa nehri, Franklar ve Bulgarlar arasındaki yeni sınırı oluşturmuştur. Bulgarların kuzey sınırı da değişmiş, Karpat dağlarının yamaçlarına kadar genişleyen Bulgar ülkesi Tizsa nehrinden Özi'ye kadar uzanmıştır¹⁶⁶.

Kurum Han'ın başa geçmesiyle Bulgarların kuvvetlenmeye başladığını fark eden Bizans imparatoru Nikephoros, sınır anlaşmazlıklarını bahane ederek 807 yılında Bulgaristan üzerine bir sefere çıkmışsa da Edirne'ye ulaştığında arkasından isyan çıkacağını duyunca hemen geri dönmüştür. Bizans'ın geri çekilmesi üzerine cesaretlenen Bulgarlar, güneye doğru akın yaparak Makedonya'ya saldırmışlardır¹⁶⁷. Bu akında Slavların da desteğini sağlayan Bulgarlar, bölgenin komutanının hayatını yitirmesine ve yerel kuvvetlerin ağır kayıplar vermesine neden oldukları gibi daha sonra elde ettikleri yüklü ganimetlerle ülkelerine geri dönmüşlerdir (808). Kurum Han tüm Slavları kendi devletinin çatısı altında birleştirmek istemiştir. Bu nedenle müstahkem kalelerin alınması onun için çok önemli olmuştur. Bizans'ın Bulgar Kağanlığı'na karşı savunma amaçlı kurmuş olduğu Burgaz, Edirne, Filibe müstahkem

Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Dumbarton Oaks, Washington 1973, Ep.X, lines, 20-45, s.71[İngilizce]; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.71; Karatay, *Bulgarlar*, s.194; Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.103; Runciman, *A History*, s.51.

¹⁶⁴Karatay, *Bulgarlar*, s.153, s.193-194;

¹⁶⁵Karatay, *Bulgarlar*, s.193-194, s.151-152; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.182.

¹⁶⁶Feher, *a.g.e.*, s.52; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.71; Karatay, *Bulgarlar*, s.194; Fine Jr, *a.g.e.*, s.94-95; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.182; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.233.

¹⁶⁷Bizans imparatorluğu, Balkanlarda sahip olduğu toprakları themalar şeklinde örgütleyerek idare etmeye çalışmıştır. Makedonya teması da bu amaçla 802 yılında özel bir thema olarak kurulmuştur. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.182.

hattını geçerek 809 yılında yine bir kale olan Sofya'yı (Serdica) kuşatarak almıştır¹⁶⁸. Bu alma Bulgarlar tarafından Slav Makedonya'sına yapılacak akınlar için stratejik öneme sahip Ustruma nehri yolunun açılmasını beraberinde getirmiştir. Görüleceği üzere Kurum'un bu akını aslında Bulgarların Ege Deniz'ine inmek ve Slavları Bulgar hâkimiyetine alma stratejisinin bir parçasıdır. Kurum Han'ın 808 ve 809 yıllarında kazandığı zaferlere karşılık vermek isteyen Nikephoros, büyük bir ordu toplayarak doğrudan doğruya Bulgarların başkenti Pliska'ya yürümüştür. İmparator Nikephoros Kurum Han'ın barış teklifine aldırmadan Pliska'ya ulaşmış ve hemen akabinde şehri yağmalatmıştır. Kurum imparatorun bu saldırısına cevap vermeyerek halkı ile geri çekilmeyi tercih etmiştir. Nikephoros, Pliska'ya kadar ulaştığında, şehri yağmalatmış ve Bulgar hazinesine de el koymuştur (İlkbahar, 811). Kurum Han'ın geri çekilmesini kaçmak olarak nitelendiren Nikephoros, Kurum Han'ın yaptığı planlardan habersiz zafer sarhoşluğu içerisinde kutlamasını yapmıştır. Ancak bu kutlama uzun sürmemiş 26 Temmuz 811'de dönüşü geçen Bizans ordusu, Verbitsa Geçidinde Bulgar ordusunun kurduğu tuzağa düşmekten kurtulamamıştır¹⁶⁹. Bizans, tarihinin en büyük yenilgilerinden birini alırken, Bizans ordusunun neredeyse tamamına yakını yok edilmiş ve imparator Nikephoros'da hayatını kaybetmiştir¹⁷⁰. Bu zaferden sonra Kurum, Balkan Dağları'nın güneyindeki toprakların tamamını ve Karadeniz kıyısındaki kale şehirleri tek tek zapt etmiştir. Burgaz körfezindeki Develtos (md. Develt köyü), Anchialus (Ahyoulu),

¹⁶⁸Sofya'nın alınışı sonrasında Makedonya Slavlarının Kurum Han'a karşı saygı ve sevgisi çoğalmıştır; Karatay, *Bulgarlar*, s.196, s.224; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.76; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.235; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.286; Brubaker- Haldon, *a.g.e.*, s.358; Runciman, *A History*, s.53.
¹⁶⁹Nikephoros'un yerine geçen oğlu Stauracius bu savaşta aldığı yaralar sebebiyle birkaç hafta imparatorluk yapabildikten sonra ölmüştür. Onun yerine geçen Mihail Rangabe ise Kurum Han'a karşı 813 yılında sefere çıkmış fakat bu sefere karşı çıkan askerin isyan etmesi sonucu tahtan indirilmiştir. Kurum Han tarihe iki Doğu Roma imparatorunun ölümüne ve bir diğerinin de tahtan inmesine neden olmuş Roma düşmanı tek hükümdar olarak geçmiştir. Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.287-288; Karatay, *Bulgarlar*, s.151-152, s.197; Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.104; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.235; Brubaker-Haldon, *a.g.e.*, s.358; Runciman, *A History*, s.57.

¹⁷⁰Theophanes, Confessor, *a.g.e.*, s.672-674; P. Stephenson, "About The Emperor Nikephoros And How He Leaves His Bones in Bulgaria" A context for the Controversial Chronicle of 811, *Dumbarton Oaks Papers* 60 (2006), s.87-88; R. Browning, "Notes on the Scriptor Incertus de Leone Armenio", *Byzantion*, 35, 1965, s.389-411, s.390; Michel le Syrien, *Chronique de Michel le Syrien Patriarche Jacobite d'Antioche*, Yay. J. B. Chabot, C.II, Paris 1901, s.17. Adlarını verdiğimiz kitaplarda yazarlar, Kurum'un zafer kutlamasını gayet detaylı bir şekilde anlatırlar. Kurum Han'ın kağanlığı merkezileştirme çabaları sonucunda Bulgar boyarlarının gücünün azaldığını ve Slavların öne çıktığı ayrıca Kurum ile Nikephoros'un Makedonya'daki Slavlar üzerinden güç dengesini sağlamaya çalıştıkları açıkça görülmektedir. Bu nedenle Kurum'un, Slavlarla iş birliği yapmış olması, zaferini Slavca "zdravista" diyerek kutlaması ve Slav Dragomir adlı elçiyi İstanbul'a yollaması Slavların Bulgar Kağanlığı'nda öne çıktığı gibi bir izlenim vermektedir. Fine Jr, *a.g.e.* s.101-102; Karatay, *Bulgarlar*, s.156; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.89; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.287. Ayrıca kaynaklarda bu zaferden sonra Kurum Han'ın adet üzerine ölen imparatorun kafatasından bir içki kâsesi yaptırdığı kaydedilmiştir. Ancak eski Türklerde böyle bir adetin olduğuna dair net bir bilgiye sahip değiliz. Kaynakların Nikephoros'a normal ölümü ve üzülmeleri, onu diğer imparatorlardan ayrı anmalarına sebep olmuş ve bu şekilde ölümsüz kılmak istemişleridir. Karatay, *Bulgarlar*, s.156.

Philippopolis (Filibe), Mesembria (Nesebır) gibi Bizans'ın kuzey hududundaki önemli istihkam kaleleri Bulgarların eline geçmiştir¹⁷¹. 812 yılında tahta çıkan imparator Mihail Rangabe, Bulgarlar üzerine sefere çıkmışsa da ordunun isyan etmesi üzerine geri dönmüştür (812). Kurum Han elde ettiği zaferden ve kazanmış olduğu maddi ganimetlerden oldukça memnun kalmıştır. Üstün durumda olmasına rağmen Bizans imparatoruna barış teklif etmiş fakat aldığı yenilgiden dolayı gururu kırılan Bizans imparatoru ne yaptığını bilmeden çaresizlik içinde Bulgarların üzerine saldırıya geçmiştir. 813 yılında Edirne yakınlarında Versinika'da karşılaşan iki ordu arasındaki savaş, Bizanslıların bire on üstünlüğüne rağmen Bulgarların zaferi ile sonuçlanmıştır. Bu gelişmeler üstüne I. Mihail Rangabe tahtan indirilmiştir¹⁷².

Bizans'ta birlikler arasında yaşanan kaos sonrasında I. Mihail Rangabe'nin yerine Anadolu birliklerinin komutanı V. Leon (813-820) tahta geçmiştir. Bizans'ı kendi isteği şartlar üzerinden barışa zorlamak isteyen Krum Han 813 yılında İstanbul'u kuşatmıştır¹⁷³. Aslında kenti almak gibi bir niyeti olmamış, sadece yeni yönetimle müzakereler yapmak istemiştir. Fakat bu amacına ulaşmadan İstanbul'dan ayrılmak zorunda kalmıştır zira tahta yeni çıkan imparator V. Leon'un barış şartlarını konuşmak gibi bir niyetinin olmadığını görmüştür. Onun bütün amacı Kurum'a tuzak kurup, onu öldürmek olmuştur. Kendisine yapılan suikasttan hafif yaralarla kurtulan Kurum, bunun intikâmını almak için Marmara kıyısı boyunca ilerleyerek bütün Trakya'yı yakıp yıkmıştır. Gelibolu üzerinden Edirne'ye gitmiş, kenti kuşatarak ele geçirmiş ve halkının Tuna nehrinin kuzeyine göç ettirilmesini sağlamıştır. V. Leon Mesembria'ya da bir sefer yapmış ama ne yazık ki hiçbir şey elde edemeden geri dönmek zorunda kalmıştır. Kurum'un buna cevabı daha sert olmuş, Arkadiopolis'ten (Lüleburgaz) elli bin kişiyi daha toplayıp götürmüştür¹⁷⁴. Bütün bu

¹⁷¹Bulgarların bu başarısı karşısında Strimon gibi Makedonya'ki kaleler, Bulgarlara teslim olmaya başlamıştır. Karatay, *Bulgarlar*, s.157, s.198-201. Kurum Han, Mesembria'da çok miktarda altın ve gümüş ayrıca Grek ateşi stoklarını ele geçirmiştir. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.172; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.113; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.92-95; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.287-288.

¹⁷²Kurum Han, I. Mihail Rangabe'yi mağlup etmiş, Bizans'ı ortadan kaldırmayı kendinde hak görerek, "Altın mızrağını Yaldızlı Kapu'ya asmağa" and içmiştir. Sardika (Sofya)'yı Niş ve Belgrad kalelerini işgal etmiş, Orta Avrupa ile Yakın Doğu arasındaki en büyük ticaret ve askerî sevkiyat yolunu kontrol altına almıştır. Vasiliev, *a.g.e.*, s.354; Kafesoğlu, *a.g.e.*, s.198; Karatay, *Bulgarlar*, s.154-158, s.198-201; Feher, *a.g.e.*, s.52; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.186-187; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.101; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.235.

¹⁷³Kurum Han'ın barış şartları şunları kapsamaktadır: Bulgarlardan Bizans'a sığınanlar iade edilecek, Grek tüccarlar belirli Pazar yerlerinde ticaret yapacaklar ve Bizans Bulgaristan'a yıllık vergi verecek. Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.113; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.103.

¹⁷⁴Kurum'un Edirne, Sofya ve Lüleburgaz gibi şehirlerden Bizans ahalisini toplayarak göç ettirmesi Trakya'daki Bizans varlığını azaltma stratejisi olarak görülebilir. Fakat Bizans'lı esirlerin Bulgaristan topraklarına yerleştirilmesi, Bulgar ve Slavların Hristiyanlaşmasına ve daha sonra da Bulgarların Slavlaşarak kimliklerini

hazırlıklardan sonra İstanbul'un alınması için önünde hiçbir engel kalmadığını gören Kurum Han, "Altın Mızrağını Yıldızlı Kapı'ya" saplamak üzere ettiği yemini yerine getirmek için sefer hazırlıklarına başlamıştır. Avarlar ve Slavların da olduğu yardımcı kuvvetler eşliğinde büyük bir ordu ile İstanbul'a doğru yola çıkmaya hazırlandığı bir sırada (bazı kaynaklarda İstanbul surları önünde) aynen Attila'ya¹⁷⁵ olduğu gibi burnundan kan boşalması sonucu hayatını kaybetmiştir (13 Nisan 814)¹⁷⁶.

Kurum Han dönemi, I. Bulgar Kağanlığı'nın en parlak dönemlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Kurum Han ile güçlenen Bulgar Kağanlığı, Bizans'la savaşlar yaparak Bizans'a ait bölgeleri ve ticarî merkezleri ele geçirmiş, toprak kazanımlarının yanı sıra Bulgar hazinesini de zenginleştirmiştir. Böylece Bulgar Kağanlığı Doğu Avrupa'da önemli bir askerî ve siyasî güç haline gelmiştir. Bulgar boyarları ile Slavlar arasında yaşanan gerginliğe ve taht kavgalarına bir çözüm bulmak isteyen Kurum Han, devlet otoritesini sağlamlaştırmanın en iyi yolunun merkezî idareyi güçlendirmek ve kanunlar yaparak halk arasında ayrımcılığa son vermek olduğunun bilinci ile hareket etmiştir. Bu nedenle Kurum Han, Bulgar ülkesinde yasa koyuculuğu görevini üstlenmiş, halkın ve devletin gereksinimlerini karşılayacak kanunlar yaparak düzeni sağlamaya gayret etmiştir¹⁷⁷. Kurum Han döneminde Bulgar ülkesinde imar faaliyetleri de devam etmiş, İmparator Nikephoros'un 811 yılında yakıp yıktığı başkent Pliska'yı yeniden imar etmiş, heykeller ve anıtlarla süslemiştir¹⁷⁸. Kurum döneminde Niş, Belgrad, Sofya ve Doğu Macaristan topraklarının ele geçirilmesi sonucunda Bizans'tan orta

kaybetmesine neden olacaktır. Karatay, *Bulgarlar*, s.202; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.114; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.107; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.235; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.289.

¹⁷⁵Avrupa Hunları Kağanı Attila (445-453), Batı Roma İmparatorluğu'nu kendisine bağladıktan sonra Sâsâniler üzerine sefer yaparak dünya hakimiyeti kurmak üzere harekete geçmeye karar vermiş, İtalya seferinden dönüştü, rivayet edilen hikâyeye göre zifaf gecesinde ağzından ve burnundan kan boşalarak ölmüştür. Kafesoğlu, *a.g.e.*, s.81; A. Ahmetbeyoğlu, "Avrupa Hunları", *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, Ed. O. Karatay-S. Acar, Kitabevi Yay., İstanbul 2013, s.178; C. Kelly, *Attila: Hunlar ve Roma İmparatorluğunun Çöküşü*, s.261.

¹⁷⁶Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.166-167; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.288; Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s.259; Karatay, *Bulgarlar*, s.202-203, 158-159; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.114; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.110; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.188; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.236; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.289; Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.106; Brubaker-Haldon, *a.g.e.*, s.366; Runciman, *A History*, s.69.

¹⁷⁷Bulgar ülkesinde Slav ve Bulgar halkları kendi geleneksel kanunlarına göre hareket etmektedirler. Bu da devletin toplum üzerindeki otoritesinin zayıflamasına ve kargaşa çıkmasına neden olmaktadır. Ayrıca Kurum Han, Balkanlar'daki Slavların da desteğini kazanmak istiyordu. Bu nedenle ülkesinde yaşayan Slavların da Bulgarlar ile eşit haklara sahip olması gerektiğini düşünüyordu. İşte bu yasalarla halklar arasındaki ayrımcılığı ortadan kaldırarak devletin bütünleştirici olmasını sağlamaya çalışmıştır. Kurum Han'ın koyduğu kanunları X. yüzyılda yazılmış Bizans ansiklopedisi Suidas'dan öğrenmekteyiz. Bulgar tarihçi Zlatarski ise Kurum'un en büyük özelliğinin kanun koyuculuk olduğunu belirtmektedir. Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.115, 205; Fine Jr, *a.g.e.*, s.100; Runciman, *A History*, s.69.

¹⁷⁸Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.115.

Tuna bölgesine giden ticaret yolu Bulgarların kontrolüne geçmiştir. Yine ilerleyen zamanlarda Üsküp'ün ele geçirilmesi ile Selanik-Belgrad yolu da Bulgarların kontrolüne geçmiştir. Bu şekilde de Bizans-Balkanlar-Orta Avrupa arasındaki ticarî ve askerî güzergâhın hâkimiyeti tamamen Bulgarların kontrolünde olmuştur¹⁷⁹.

Kurum'un ölümünden sonra Bulgar Kağanlığı'nda kısa süren bir belirsizlik dönemi yaşanmış, Dukum, Ditseng ve Tsuk (Tuk) adlarındaki beyler taht için bir süre birbirleri ile mücadele etmişlerdir. Fakat Kurum Han'ın oğlu Omurtag (814-831 (814-831))¹⁸⁰ Bulgar Kağanlığı'nın başına geçmiştir. Kurum Han gibi savaşçı bir babası olmasına rağmen Omurtag Han, hem savaşlardan yorulan Bulgarları maddî ve manevî olarak dinlendirmek hem de boyarlar ile Slav liderlerin sadakatini sağlamlaştırarak merkezî idareyi güçlendirmek gibi sebepler yüzünden barışçı bir politika izlemiş ve hâkimiyeti eline geçirdikten sonra Bizans ile on yıllık süreçlerde yenilenmek üzere 30 yıllık bir anlaşma imzalamıştır¹⁸¹. Bizans tarihçilerinin pek bahsetmek istemediği bu antlaşmaya ait kitabe, Pliska'daki Bulgar ikametgâh bölgesine yerleştirilen mermer bir sütuna yazılı olarak bulunmuştur. Kitabede; Bizans ve Bulgarlar arasındaki sınır, Omurtag Han'ın barış isteği, Bizans imparatoruna elçi göndermesi ve barışın otuz yıl nasıl sürmüştüğüne dair bilgiler yer almaktadır¹⁸². Omurtag'ın barışsever bir kağan olması, Türk-Bulgar boyarlarından desteğini alarak ülkede gittikçe yayılan Slav-Hristiyanlığına karşı tedbirler almasını engellememiştir. Makedonya üzerinden Bulgar ülkesinde Slav ve Türk asıllı nüfus arasında Hristiyanlığın yayılması, ülkenin Bizans egemenliğine girmesi anlamına geldiği için Omurtag, çok sert tedbirler almış, bunun sonucunda Slav kitleleri Bizans'a sığınmıştır¹⁸³. Türklerin devlet geleneğinde

¹⁷⁹Feher, *a.g.e.*, s.53; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.113; Tekin, *a.g.e.*, s.8.

¹⁸⁰İsmi "kartalcık" manasına gelmektedir. Tekin, *a.g.e.*, s.53; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.110; Karatay, *Bulgarlar*, s.159; Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s.261.

¹⁸¹Barış teklifinin Omurtag'ı yoksa V. Leon tarafından mı yapıldığı konusu karanlık olup V. Leon'un Bulgarlar üzerine yaptığı sefer ve Mesembria yakınlarında kazandığı küçük zafer sonucunda aralarında barış anlaşması imzalandığı bilinmektedir. Runciman, *A History*, s.72; bu anlaşma ile Bizans, Bulgarların kazandığı toprakları resmen tanımış, Bizans-Bulgar sınırı belirlenmiştir. Bulgarlar, Kurum Han döneminde Bulgaristan'a getirilen Hristiyanların Bizans'a dönmelerine izin vermişlerdir. Bu anlaşma Bizans imparatoru II. Mihail döneminde de (820-829) yenilenmiş, Bizans-Bulgar ilişkileri barış içerisinde devam etmiş, hatta Omurtag müttefik olarak Bizans'ta çıkan Thomas isyanının (823) bastırılmasında imparatora yardım etmiştir. Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.117; Anlaşma iki tarafın dini inançlarına uygun olarak yapılmıştır. Fine Jr, *a.g.e.*, s.106; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.188, s.192; Feher, *a.g.e.*, s.53; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.236-237; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.289; Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s.261; Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.154-156; Brubaker-Haldon, *a.g.e.*, s.387.

¹⁸²Süleymanköy (Novi Pazar). Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.167; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.116; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.236; Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.154-155.

¹⁸³Omurtag Han, ülkesindeki Slav ve Bulgarların Hristiyanlaşmasının Bulgar Türklüğüne zarar vereceğine inanan ve Türklük için çırpınan bir hükümdardır. Bu nedenle Slavların Hristiyanlaşmasına karşı en acımasız tedbirleri almaktan çekinmemiş, onlarla mücadele etmiştir. Omurtag Han'ın Pliska'da inşa ettirdiği ünlü kitabede

tebaalarının inançlarına mümkün olduğunca hoşgörölü yaklaşılmasına rağmen Omurtag'ın bu davranışı Slavları ihanet içerisinde görmesinden kaynaklanmış olmalıdır. Ona göre Hristiyanlaşmak Bizanslı olmak ve onun yörüngesine girerek onun yanında yer almak demektir¹⁸⁴.

Omurtag, Bizans'la anlaşma sağladıktan sonra dikkatini Bulgar Kağanlığı'nın kuzeybatı ve kuzeydoğu sınırlarında yoğunlaşan hareketlere çevirmiştir. Türkistan'dan başlayan yeni bir göç dalgası ile Peçeneklerin batıya doğru sürükledikleri Macarların yaşadıkları Ten nehri kıyılarından ayrılarak Özi nehri civarında Bulgar topraklarına girmeleri üzerine Omurtag Han Macarlarla savaşmak durumunda kalmıştır. Bulgarların kuzeybatı sınır komşusu olan Frank Devleti ile Bulgarlar arasında 824-829 yılları arasında bu bölgede yaşayan Abodritler, Brani-çevler ve Timoklu isimli Slav boyları yüzünden ilişkiler gerginleşmiştir. Frank Devletinin Slav boylarını kışkırtarak Bulgar Kağanlığı'ndan ayırmak istemesi ile büyüyen sorun, Omurtag Han'ın Franklara askerî bir harekâta bulunmasını zorunlu kılmıştır. Frankları yenilgiye uğratan Omurtag, Franklar ile barış antlaşması imzalamıştır. Anlaşma ile Bulgarlar, Güneydoğu Panonya bölgesini ve Sirmium (Srem) şehrini Franklara bırakmışlardır. Omurtag Han Franklarla barış içerisinde yaşamak istemesine rağmen Frankların saldırıları devam etmiştir. Bunun üzerine Franklar üzerine bir sefer düzenleyen Omurtag Han, Sava-Drava havzasını ele geçirmiştir. 832 yılında Frank Devleti ile yapılan anlaşma sonucunda Bulgarlara bırakılan topraklar içinde yer alan Maroş Nehri vadisindeki Avrupa'nın en büyük tuz yatakları tekrar işletmeye açılmıştır¹⁸⁵. Bu durum Bulgar Kağanlığı'nın ekonomik olarak zenginleşmesini sağladığı gibi o dönemde tuz gibi stratejik değeri olan bir madene sahip olmak, Bulgarların daha da güçlenmesini ve Avrupa'daki diğer devletler karşısında üstünlük elde etmesini de sağlamıştır¹⁸⁶.

Omurtag Han döneminde Bulgarların komşu ülkeler ile barış yapmış olmaları onların enerjilerini maddî olarak tüketmemelerine, askerî mücadeleye girmemelerine de vesile olmuştur. Bu nedenle Omurtag Han ülkesinin idarî¹⁸⁷, mimarî ve kültürel alanları ile daha

Omurtag Han'ın 821 yılında isyancı Thomas'a karşı yapmış olduğu seferin anısına yapılmıştır. Burada Han'ın "Yunanlıları ve Slavları yendiği" yazılıdır. F. Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.156; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.117; Karatay, *Bulgarlar*, s.229; Runciman, *A History*, s.77.

¹⁸⁴Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.290; Karatay, *Bulgarlar*, s.161, 230-231.

¹⁸⁵Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.107; Kafesoğlu, *a.g.e.*, s.198; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.117; Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.159; Runciman, *A History*, s.82.

¹⁸⁶Kafesoğlu, *a.g.m.*, s.107; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.125.

¹⁸⁷Omurtag Han döneminde kağanlık yönetimi yeniden yapılandırılarak daha merkezî hale getirilmiş ve güçlendirilmiştir. Boyarların boylarla ilişkileri kesilerek politik güçleri azaltılmış, kağanlık yönetiminde

fazla ilgilenme imkânı bularak ülkesini her bakımdan kalkındırmıştır. Ülkesini imar etmeye çalışan Omurtag, kesme taştan yapılmış saraylar, şehirler, suyolları ve abidevî anıtlar inşa etmiştir. Büyük Çit'in¹⁸⁸ yapımı dışında İmparator Nikephoros tarafından yakılan Pliska şehrinin yeniden imarı için uğraşan Han, 821 yılında kendisine ikinci bir saray inşa ettirmiştir. Pliska şehrinin güneyinde, Tizsa Nehri yakınlarında inşa edilen saray yıllar sonra devletin merkezi olacaktır (Preslav)¹⁸⁹. Omurtag döneminde dikilen yazıtlar arasında en önemlileri, Madara Kaya Kabartması¹⁹⁰ ile Omurtag'ın mezarının (kurganı) olduğu Sveşari-Mumcular bölgesindeki yazıtlardır. Bu yazıtların çoğunun dili Grekçe'dir, sadece iki tanesi Grek harfleri ile yazılmış olmakla birlikte Bulgar-Ogur (Ogurca) Türkçesi'dir¹⁹¹. Omurtag devrinde kağanlığın idarî olarak teşkilatlanması tamamlanmış, iktisat ve kültür alanında sağlanan gelişmelerle Bulgar Kağanlığı Orta Avrupa'da daha büyük bir güce kavuşmuştur¹⁹².

Omurtag'tan sonra sırasıyla Malamir (831-836?) ve Presiam/Persyan (836-853)¹⁹³ hanlar Bulgar Kağanlığı'nın başına geçmiştir. Malamir Han ve dönemi hakkındaki bilgilerimiz kısıtlıdır ve sadece o dönemden kalma birkaç yazıttaki yazılı bilgidir. Bunlardan biri olan ve Şumnu'da yer alan mermer bir yazıtta; Omurtag'ın genç oğlunun yüksek devlet görevlisi Kavkhan İşbul (Isbul) ile kağanlığı yönettiğinden bahsedilmektedir. Buna göre Bizans İmparatorluğu, Bulgar Kağanlığı'ndaki taht değişikliğinden yararlanarak Malamir Han'ın ilk yıllarında Bulgar topraklarına saldırmıştır. Bu saldırıyı geri püskürten Bulgarlar, sınırdaki Bizans kalelerine karşı atağa geçmişler, Bizans'ın Trakya topraklarına akınlar yaparak Filibe'ye kadar ilerlemişlerdir. Bu yazıt özellikle Bizans İmparatorluğu'nun Bulgar-Bizans anlaşmasını ihlal ettiğini göstermektedir. Bu küçük mücadele dışında Bulgarlar komşu devletler ile iyi ilişkilerini sürdürmüşler, Frank Devleti ve Bizans İmparatorluğu ile yaptıkları barış devam etmiştir. Malamir Han, dış politikada olduğu gibi iç politikada da

hiyerarşik olarak görev almaları sağlanırken yönetimin en tepesinde yer alan hana bağımlı hale getirilmişlerdir. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.125; Runciman, *A History*, s.84.

¹⁸⁸Bulgarların Omurtag Han döneminde Trakya sınırını korumak amacıyla Develtus'dan Macrolivada'ya kadar inşa ettikleri topraktan yapılmış istihkam surları, Erkesiya olarak adlandırılır. Runciman, *A History*, s.73.

¹⁸⁹Runciman, *A History*, s.77; Fine Jr, *a.g.e.*, s.106; Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.156; Preslav ve Pliska'da inşa edilen yapılarda Bizans ve Latin etkilerinden daha çok Sâsâni etkisi taşındığı görülmektedir. Karatay, *Bulgarlar*, s.229; Fine Jr, *a.g.e.*, s.106-107; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.123.

¹⁹⁰A. Ahmetbeyoğlu, "Madara Kaya Kabartması ve Kitabeleri", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız Hatıra Sayısı, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1994, s.35.

¹⁹¹Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.117; Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s.261.

¹⁹²Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.125.

¹⁹³Bazı tarihçiler Malamir ile Persiam'ın aynı kişi olduğunu ileri sürerek Omurtag ile Boris arasında sadece Malamir'in olduğunu belirtirler. Tarihçi Runciman Persiam'ın yüksek düzey bir komutan olduğunu iddia ederek Malamir Han'ın 852'ye kadar Bulgar tahtında olduğunu öne sürmektedir. Karatay, *Bulgarlar*, s.161; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.127.

babası Omurtag döneminde uygulanan siyaseti aynen devam ettirmiş onun döneminde de boyarlar hediyeler ve ziyafetler ile memnun edilirken Bulgar Kağanlığı'nda Hristiyan karşıtlığı devam etmiştir. Yine Malamir Han'a ait bir yazıtta Smolyan kasabasında Hristiyanların sınırı ihlal ettikleri, Kavkhan İşbul'un onlara karşı bir sefer düzenleyerek onları cezalandırdığı yazılıdır ki bu da bize Hristiyanların işlediği suçların cezasız bırakılmadığını gösteren bir örnektir. Ayrıca Malamir Han bu konuda en yakınlarına karşı bile acımasız davranmıştır. Bunun en acı örneklerinden biri Malamir Han'ın, Hristiyan olan ağabeyi Enravota'yı öldürtmesidir¹⁹⁴.

Malamir Han'ın ölümünden sonra Bulgar tahtına Persiam geçmiştir. Persiam Han, Bizans İmparatorluğu ile iyi ilişkiler içerisinde olmuş hatta İmparator Theophilos'a (829-842) Selanik'te çıkan bir Slav isyanının bastırılmasında yardımcı olmuştur. Ama bu yardıma Bizans ordusu Bulgarların Makedonya'ya doğru genişleyeceğini düşünerek Batı Trakya'ya saldırmakla karşılık vermiştir. Persiam Han, Bizans'ın bu nankörce davranışı karşısında incinmiş ve Filibe kentine inşa ettirdiği yazıtta onların yaptıklarını dile getirmiştir¹⁹⁵. Persiam'ın anlaşmayı yenilemesinden sonra Bizans ile Bulgarlar bu küçük saldırının dışında anlaşmaya uygun olarak barış içerisinde yaşamışlar ve 846 yılına kadar da birbirleri ile karşı karşıya gelmemişlerdir. Her ne kadar Presiam Han Bizans'a karşı saldırıda bulunmamış olsa da Bulgar Kağanlığı'nın hâkimiyetini, Bulgar ve Slav halkların birlikte yaşadığı orta ve batı Balkanlar'a kadar genişletmek için elinden geleni yapmış, özellikle Makedonya, Kosava ve Raska'daki Slav boyları üzerinde hâkimiyet kurarak onların Bulgar Kağanlığı'na ilhakı için çalışmıştır. Presiam döneminde Bulgarlar, batıda Vardar nehrine ve güney batıda ise Adriyatik kıyılarına kadar ulaşarak Bulgar topraklarının genişlemesine neden olmuşlar ve neredeyse Makedonya'nın büyük bir kısmında hâkim bir duruma gelmişlerdir¹⁹⁶. Raska'ya kadar ilerleyen Bulgarlar burada ilk defa Bizans'ın kışkırttığı Sırlar ile çatışmaya girmişlerse de bir sonuç elde edememişlerdir (839)¹⁹⁷. Persiam Han döneminde Bulgar ülkesinin genişlemesine paralel olarak ülkede yaşayan Slavların ve Hristiyanların nüfusu artmıştır. Bu

¹⁹⁴Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.118; Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.165; Karatay, *Bulgarlar*, s.162; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.126; Fine Jr, *a.g.e.*, s.109; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.291; Brubaker-Haldon, *a.g.e.*, s.407.

¹⁹⁵Yazıtta "Bir kişi gerçeği söylediğinde Tanrı görür ve yine bir kişi yalan söylediğinde Tanrı onu da görür. Bulgarlar, Hristiyanlara çok fazla iyilik yaptı. Fakat onlar bunu unuttu. Ama Tanrı görüyor". Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.127.

¹⁹⁶Uydu Yücel, *İlk Rus Yıllıklarına Göre Türkler*, s.72; Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s.262; Feher, *a.g.e.*, s.54; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.118; Runciman, *A History*, s.87.

¹⁹⁷Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.291; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.128; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.118.

durum Persiam Han'ın seleflerinin aksine Slavları tekrar kazanma isteğinin uyanmasına ve Hristiyanlara karşı daha yumuşak bir politika izlemesine yol açmıştır. Onun döneminde Slavlar kağanlık hizmetine alınmış, Türk-Bulgarları ile yerli Slav halk arasındaki evlilikler artmıştır. Ayrıca yerli Slav halk dilinin yönetim kademelerinde kullanılması, yazıtların dilinin Grekçe olması da kağanlığın ve Türklerin gitgide Slavlaşmakta olduğunun bir göstergesi olmuştur¹⁹⁸.

Tarihçiler Boris Han (Bogaris)¹⁹⁹ (852-899) ile I. Bulgar Kağanlığı'nın Bulgar-Türk karakterini yansıtan Hristiyanlık öncesi döneminin kapandığını, gittikçe Slavlaşan Bulgarların Hristiyanlığı kabulü ile Bulgar tarihinde Hristiyanlık döneminin başladığını iddia etmektedirler²⁰⁰. Boris Han tahta geçtiğinde Bulgarlar, Balkan Yarımadası'nın neredeyse tamamını, Eflak ve Erdel'in bazı bölgelerini, Panonya'nın büyük bir kısmını kontrol altına almış olup Bulgar ülkesinin sınırları Karadeniz'den Arnavutluk'a kadar uzanmakta idi. Boris Han başa geçtiğinde ilk iş olarak Franklar ve Bizans ile yapılmış anlaşmayı yenilemiştir. Fakat bu sırada Doğu Avrupa'da siyasal olarak yaşanan gelişmeler Bulgarları da etkilemiş ve Boris'in dikkatini ülkenin kuzeybatısına çevirmesine neden olmuştur. Frankların hâkimiyetinden kurtulan Moravya Slavları, Knyaz Rostislav idâresinde Orta Tuna boylarında Moravya Devletini kurmuşlardır. Knyaz Rostislav, Franklara karşı Boris Han'dan yardım istemiştir. Bulgarlar ve Moravya Slavları ortak bir harekâtla Franklara saldırmışlarsa da başarılı olamamışlardır çünkü Franklar vasalları olan Hırvatları Bulgarlara karşı harekete geçirmişlerdir. Bunun üzerine Hırvatlar'a saldıran Boris Han başarılı olamayarak yenilmiştir (854)²⁰¹. Bu yenilginin ardından Makedonya ve Arnavutluk'taki hâkimiyetini sağlamlaştırmak isteyen Boris Han, Knyaz Vladimir'in ölümü sonrasında parçalanma sürecine giren Raskan Sırplarının bu durumundan istifade ederek onlara karşı harekâta

¹⁹⁸Kafesoğlu, *a.g.e.*, s.199; Karatay, *Bulgarlar*, s.232; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.130; Feher, *a.g.e.*, s.54.

¹⁹⁹Boris'in asıl ismi Türkçe "*bars, pars*" kelimesinin Bulgar Türkçesindeki söylenişinden başka bir şey değildir ve Bars ismi Türkler arasında yaygın olarak kullanılmaktadır. Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.292; Karatay, *Bulgarlar*, s.232.

²⁰⁰Aslında Slavlaşma Bulgarlar için belki de kaçınılmaz bir son olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü Asparuh ile Dobruca'ya gelen Bulgar halkının sayısı ancak 200 bini bulmaktadır. Ayrıca Bulgar topraklarının Batı Trakya ve Makedonya'ya doğru genişlemesi sonucunda buradaki yerel Slavlar ile Bizans-Grek halkın nüfusa katılması ile Bulgarlar iyice azınlık durumuna düşmüşlerdir. Bulgarların Slav halka karışarak erimelerinin bir başka sebebi de yerleşik hayata geçişleri olmuştur. Böylece Bozkır toplumunun önemli özelliklerinden biri olan soy koruma geleneği ortadan kalkmıştır. Ayrıca Bulgar ülkesindeki Hristiyan nüfusun artması ve Bulgarların Hristiyanlığı kabulü de Bulgar halkının Slavlar'a karışmasını ve Slavlaşmanın çabuklaşmasını sağlamıştır. Karatay, *Bulgarlar*, s.233-235; Feher, *a.g.e.*, s.55; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.130.

²⁰¹Runciman, *A History*, s.91; Constantine Porphyrogenitos *De Admnistrando Impreio*, Yunanca Metni Editleyen Gyula Moravcsik, İngilizceye çev. R. H. J. Jenkins, Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies Trustees for Harvard University, Washington 1967, s.151; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.119.

girişmiş ancak büyük bir yenilgiye uğramıştır. Oğlu Vladimir ve 12 boyarı Sırlar tarafından esir alınan Boris, Sırlarla barış yapmak zorunda kalmıştır (855 ile 860 arasında bir tarihte)²⁰².

Moravya Devletinin giderek güçlenmesi, Orta Tuna bölgesindeki Slavlar üzerindeki nüfûzunu giderek artırıp Bulgarların çıkarlarına zarar vermesi üzerine dış politikasını değiştiren Boris Han, Frank İmparatoru Ludwing (840-876) ile müttefik olmaya karar vermiş ve onunla yakın bir dostluk kurmuştur (863). İkisinin ilişkileri sırasında Boris, hem Hristiyanlık hakkında daha fazla bilgi sahibi olmuş hem de Hristiyanlığı kabul etmekle kendisinin ve ülkesinin kazanımlarının neler olacağını anlama fırsatı bulmuştur²⁰³. Boris Han 864 yılında imparator Ludwig'e Katolik kilisesinin himayesinde Hristiyan olmak istediğini bildirmiştir. Yine aynı dönemde Knyaz Rostislav, Bulgar-Frank ittifakını etkisiz hale getirmek için Bizans'a başvurarak ondan yardım istemiştir. Knyaz Ratislav, Bizans'a müttefik olmayı teklif etmenin yanı sıra ondan ülkesindeki Frank misyonerlerin tehdidinden kurtulmak için Ortodoks din görevlilerinin ülkesine gönderilmesini istemiştir. Bu dönemde Bizans'ın başında bulunan III. Mihail (842-867)²⁰⁴ onun bu isteğine olumlu cevap vermiş ve Bizans sınırları dışında kalan Slav dünyasının Hristiyanlaşmasına neden olacak Konstantinos (Kiril) ve Methodios²⁰⁵ adlı Yunanlı iki kardeşi bu ülkeye göndermiştir. Bizans İmparatorluğu, Franklar ile Bulgarların ittifak yaparak, Boris'in Latin Kilisesi'ne bağlanmasını, Papanın otoritesinin Balkanlarda genişlemesini, bu ülkelerde Bizans hegemonyasının tehlikeye düşmesi olarak görmektedirler ki bu hem Bizans yönetim (ekümenik) anlayışına hem de Bizans Ortodoks Kilisesi'nin ilkelerine aykırıdır²⁰⁶. Ayrıca Bizans'ın Moravya Slavlarına yardım etmesi Bizans İmparatorluğu'nun pek çok bakımdan kazançlı çıkmasına neden olacaktır. Balkanlarda

²⁰²Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.119; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.292; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.131-133; Porphyrogennitos, *De Admnistrando İmpreio*, s.155; Runciman, *A History*, s.92-93.

²⁰³Boris, tüm ülkenin Hristiyanlaşmasının ülkede yaşayan Bulgar ve Slavlar arasındaki dinî ve kültürel farklılıkları ortadan kaldıracağına ve Slavlar ile Bulgarların birbirine kenetleneneğine inanmaktadır. Ayrıca Boris'in Hristiyan olması, idareci olarak ona büyük avantaj sağlayarak halkını ve boyarlarını idare etmesini kolaylaştıracaktır. Çünkü o dönemin hükümdarlık anlayışına göre, Hristiyan bir hükümdar, Tanrının yeryüzündeki elçisi olup bütün tebaası ona itaat etmekle yükümlüdür. Bunlara ek olarak Hristiyanlaşmış bir Bulgar Kağanlığı'nın statüsü, Hristiyan Avrupa'da çok farklı olacak ve daha da kuvvetlenecektir. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.134; Fine Jr, *a.g.e.*, s.118; Karatay, *Bulgarlar*, s.238.

²⁰⁴Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.208; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.119.

²⁰⁵*Konstantinos ve Methodios* adlı Selanikli iki misyoner kardeş, Bizans imparatoru III. Mihail'in başarılı patriği ve dayısı Ceasar Bardas tarafından Moravya devletinin ricası üzerine Slav dünyasında Hristiyanlığı yaymak amacıyla bu ülkeye gönderilmiştir. Konstantinos bir Slav alfabesi oluşturmuştur. Bu alfabe, ilk önce *Glagolitik* daha sonra ise *Kiril Alfabesi* olarak adlandırılmıştır. Konstantinos ve Methodios, Hristiyanların Kutsal Kitap'ı İncil'i Slavca'ya çevirmiş ve ibadetleri Slav dilinde yaparak Slav halkın Hristiyanlaşması yolunda çok büyük işler başararak, Slav dünyasının havarileri olmuşlardır. Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.120; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.214; Runciman, *A History*, s.124; Fine Jr, *The Early Medieval Balkans, a.g.e.*, s.113.

²⁰⁶Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.215; Fine Jr, *a.g.e.*, s.116; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.119; Runciman, *A History*, s.101-103.

yaşayan halkların arasında Ortodoks inancın yayılması ile hem Bizans hem de Ortodoks Kilisesi'nin hâkimiyeti güçlenecek, Papalığın gücü zayıflayacaktır. Yine Moravya'da Ortodoks inancının güçlenmesi Bizans ile Moravya arasına sıkışmış olan Bulgar hâkimiyetindeki topraklarda yaşayan Slav halkının Hristiyanlaşarak, Bulgarlar için daha büyük bir sorun haline gelmesinende neden olacaktır²⁰⁷.

Bulgarlar, Moravya'ya saldırdıkları sırada Bulgaristan'ın doğu kesimleri depremlerle sarsıldığı gibi ülkede çok büyük bir kıtlık da baş göstermiştir. Bu durumu değerlendiren Bizans otoriteleri, güç durumunda olan Bulgaristan'a karadan ve denizden sefer düzenleyerek Mesembria'ya kadar hiçbir güçlükle karşılaşmadan ulaşmışlardır. Boris çok zor bir durumda kalmıştır. Fakat o akılcı bir diplomasi ile bu durumdan en az zararla kurtulmanın yolunu bulmuş ve Bizans'a barış teklif etmiştir. Bizans İmparatorluğu bu teklifi kabul etmiştir ki anlaşma maddelerine göre Bulgarlar ve Frank Devleti arasındaki ittifak daimî olarak sona erdirilecek, Boris ve Bulgar halkı Hristiyanlığı kabul edecek ve İstanbul'dan gönderilecek din adamlarının Bulgarları vaftiz etmesine izin verilecektir²⁰⁸. Aslında Bulgarlar toprak kazanımı açısından fazla bir şey kaybetmemişler ve bu anlaşmadan kârlı çıkmışlardır. Develtos, Mesembria ve Ankhialos şehirleri Bizans İmparatorluğu'nun kontrolüne bırakılırken, Struma ve Mesta bölgelerinin resmî olarak Bulgarlara ait olduğu ile Makedonya ve Arnavutluk topraklarındaki Bulgar kazanımları da kabul edilmiştir²⁰⁹.

Boris Han, 864 yılında Hristiyanlığı resmen kabul etmiş ve vaftiz babası imparator III. Mihail'in ismini alarak Mihail-Boris²¹⁰ olarak adlandırılmış ve Bizanslı din adamlarının Bulgaristan'a gelerek halkı vaftiz etmelerine de izin vermiştir²¹¹. Tuna Bulgar Kağanlığı ve

²⁰⁷Boris Han, hakimiyetinin ilk dönemlerinde Sırlara ve Hırvatlara karşı yapmış olduğu savaşları kaybetmiştir. Bu durum otoritesinin azalmasına ve hakimiyetindeki boyarların sadakatinin zayıflamasına neden olmuştur. Bulgar ülkesindeki Slav halkın Hristiyanlaşarak Bizans yörüngesine girmesi, ülkede isyanların ve bölünmenin yolunu açacak ve Bizans'ın bu ülke üzerinde baskı oluşturmaya neden olacaktır. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.134; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.215.

²⁰⁸Runciman, *A History*, s.103-104; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.292; Feher, *a.g.e.*, s.56; Uydu Yücel, *İlk Rus Yıllıklarına Göre Türkler*, s.72; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.136; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.120; Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s.262-263; J. J. Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi* (M.S. 803-1081), Kabalcı Yay., İstanbul 2012, s.70-71; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.215; Karatay, *Macarlar, Kökler ve Türkler*, s.24.

²⁰⁹Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.136; Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.168.

²¹⁰Boris Han'ın vaftiz olarak Mihail ismini aldığını gösteren kanıt, Pliska'daki bir mühürde bulunmuştur. F. Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.168.

²¹¹John Sklitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, İngilizceye çev. John Wortley, Cambridge University Press, New York 2010, s.90-91; Fine Jr, *a.g.e.*, s.118; Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s.263; Boris'in Hristiyan olmasının en önemli nedeni Bulgar Kağanlığı içerisinde yer alan Trakya ve Makedonya'daki halkın Hristiyanlaşarak sayılarının fazlalaşmasıdır. Bu nedenle Bulgar Türkler'i de etkilenecek bu dini kabul etmeye başlamışlardır. Uydu Yücel, *İlk Rus Yıllıklarına Göre Türkler*, s.72; Boris'in Hristiyanlığı kabul ettiğini

Boris Han'ın Hristiyanlığı kabul edişinde, etnik farklılıkları sona erdirmek, hanın otoritesini güçlendirmek, Hristiyan devletler ile eşit statüye sahip olarak onlardan gelecek tehlikeleri önlemek gibi iç ve dış nedenlerin etkili olduğu bilinmektedir. Boris Han, halk arasındaki etnik bölünmeyi sona erdirmenin en iyi yolunun halkı tek bir dinde birleştirip, “tek ulus-tekk millet” yaratmanın Büyük Bulgar Kağanlığı'nın yaşaması ve geleceğı açısından gerekli görmüştür. Bazı tarihçiler Boris Han'ın günümüzden bin yıl önce ulus-devlet ilkesini hayata geçiren bir lider olduğunu iddia etmektedirler²¹².

Boris Han'ın Hristiyanlığı kabul etmesi ülkedeki Bulgar-Türk boyarların büyük bir isyan çıkarmasına neden olmuştur. Boyarlar hem eski kadim inançlarını kaybetmek istemiyorlar hem de Hristiyanlığın kabulünün Slavlaşmak olacağını düşündüklerinden buna karşı çıkıyorlardı. Ayrıca Boris Han'ın Bizans'a karşı son dönemde göstermiş olduğu zayıf politika boyarların ona karşı memnuniyetsizliğini daha da arttırmıştır. Hangi nedenden olursa olsun Boyarlar isyan ederek Pliska'ya doğru harekete geçmişler ve Boris Han'ın yaşadığı sarayı kuşatmışlardır. Boris Han kaynaklarda geçen şekli ile biraz da efsanevî bir biçimde onları yenmiş ve isyan çıkaran boyarlardan 52 tanesini aileleri ile öldürmüştür (866)²¹³. Boyarların Bizans egemenliğine karşı çıkmaları gibi Boris Han'da Bulgar kilisesinin İstanbul Patrikliğine bağlanmasına karşı çıkmış ve Bulgar patrikliğinin Bizans'a bağlanmasının Bizans İmparatorluğu'nun ülkesindeki etkinliğini arttıracğını çok iyi tahmin etmiştir. Bu yüzden din değiştirip inançlı bir Hristiyan olmasına rağmen ülkesinin çıkarlarının bağımsız bir milli kilise oluşturmaktan geçtiğinin bilincinde olmuştur. Ülkesindeki Bizanslı din adamlarından kurtulmak isteyen Boris bir kez daha diplomaside ne kadar usta olduğunu kanıtlayacaktır. Amacına ulaşmak için Papa Nikolaus²¹⁴ ve Patrik Photios'a²¹⁵ mektuplar yazmış ve bu ikisi arasında mekik dokumuştur. Bu sırada İstanbul ve Roma Kiliseleri arasında yaşanan ayrılığa

gösteren yazıt, Arnavutluk'un Ballsh şehrinde bulunmuştur. Üstünde yazılı olan tarih 865/866 yılına aittir. Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.168.

²¹²Ne yazık ki Tuna Bulgar Kağanlığı'nın kurucu unsurları olan Bulgarlar, bu ulus devlet içerisinde eriyecek ve Slavlaşacaklardır. Ancak Bulgarların Hristiyanlığın kabulü ile hemen Slavlaştıklarını düşünmekde çok yanlıştır. Hristiyan karşıtı Bulgar boyarlar ile Boris Han arasında başlayan mücadele uzun yıllar hatta onun oğlu Vladimir Han döneminde bile sürecektir. Zlatarski 1930'larda yazdığı eserinde Boris'in Batı'dan bin yıl önce ulus-devlet ilkesini hayata geçirdiğini “tek devlet-tekk millet” siyasetini benimsediğini yazmaktadır. Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.293; Karatay, *Bulgarlar*, s.236; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.120; Runciman, *A History*, s.127.

²¹³Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.137; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.215; Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.169; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.293; Runciman, *A History*, s.106.

²¹⁴Roma Kilisesi Papa I. Nikolas 858-867 tarihleri arasında görev yapmıştır. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.567.

²¹⁵İstanbul Patriğı (858-867; 877-886), dönemin en büyük bilginlerinden biri olan Photios, siyaset ve diplomaside de çok beceriklidir. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.210.

onun bu çabalarını kolaylaştırmıştır²¹⁶. En sonunda 870 yılında İstanbul'da toplanan *synod*'da alınan kararlar neticesinde Bulgar başpiskoposluğu, İstanbul patrikliğinin hâkimiyet haklarını tanımakla birlikte bağımsızlığını İstanbul Ortadoks kilisesine kabul ettirmiş ve bu durum I. Bulgar Kağanlığı'nın Bizans İmparatorluğu tarafından yıkılışına kadar sürmüştür. Bulgar başpiskoposu mevki olarak İstanbul patriğinden sonra ikinci sırada gelmektedir²¹⁷.

İstanbul ile arasındaki sorunları hallettiğini düşünen Boris Han Bulgaristan'da imar faaliyetlerine girişerek hem dinî hem de dünyevî yapılarla ülkesini imar etmeye çalışmıştır. İlk iş olarak Pliska'da şehitler adına görkemli bir anıt yaptırarak bunu Malamir tarafından şehit edilen Hristiyanlar anısına diktirmiştir²¹⁸. Boris Han yeni dinin çok çabuk yayılmasını sağlamak için ülkesinin değişik bölgelerinde yedi katedral ve çok sayıda kilise inşa ettirmiştir ki Pliska'da yaptırmış olduğu büyük kilise bunların içinde en görkemli olanıdır. Ayrıca bazı pagan tapınaklarını yıktırdığı gibi bazılarını da kiliseye çevirmiştir²¹⁹.

Boris Han, Bizanslı din adamlarının ülkede Hristiyanlığı yayma şekliinden ve onların kalitesizliğinden şikayetçi olmuştur. Bu arada Bulgar halkı da bu din adamlarının anlattıklarından hiçbir şey anlamamış ve onların kendilerini aşağılamalarından rahatsızlık duymuştur. Boris bu durumdan Bizans'ın Moravya'ya misyoner olarak gönderdiği Kiril ve Methodios'un çalışmaları ve öğrencilerinin yardımları sayesinde kurtulmuştur. Konstantinos-Kiril'in geliştirdiği alfabe, Yunan alfabesinin Bulgarca kullanımından türemiştir ve bu dilin Moravya'daki halktan daha çok Bulgar ülkesindeki Slavlar üzerinde etkili olacağı açıktır. Methodios'un Moravya'dan kovulan öğrencileri, Clement ve Nahum 886 yılında Bulgar ülkesine gelmişler ve Boris tarafından büyük bir memnuniyetle karşılanmışlardır. Onların Bulgar ülkesine gelişleri, Slav Hristiyanlık tarihinde dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Boris'in himayesinde Pliska ve Ohrid'de kurulan misyonerlik merkezlerinde çalışmalarına

²¹⁶Patrik Photios ve Papa I. Nikolas daha doğrusu Roma ve İstanbul Kiliseleri arasındaki *Kutsal Ruh'un Baba'dan Oğul'a* geçişi konusunda batı doktrini ile İstanbul arasındaki ayrılık, İstanbul'da toplanan *synod* da Patrik Photios'un Roma doktrinini sapıklık olarak nitelendirmesine ve Nikolas'ı aforoz ederek Roma'nın Bizans Kilisesine müdahalesini kanun dışı ilan etmesine yol açmıştır (867). Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.215-216; Runciman, *A History*, s.108; Fine Jr, *a.g.e.*, s.120-121. Ayrıca 867 yılında İstanbul'da gerçekleşen bir darbe ile Basileios (867-886), imparator III. Mihail'i öldürerek Bizans imparatorluk tahtına çıkmıştır. Basileios, Photios'u azlederek onun yerine Ignatios'u patrik yapmıştır. Ignatios, selefi Photios'a nazaran Bulgar başpiskoposluğu konusunda daha ılımlıdır.

²¹⁷Runciman, *A History*, s.114; Fine Jr, *a.g.e.*, s.124; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.219; Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.173; Feher, *a.g.e.*, s.56.

²¹⁸Bu anıt Hristiyan olduğu gerekçesi ile Malamir tarafından öldürülen Boris'in amcası Zvinitsa adına inşa edilerek Omurtag'ın sarayının yakınına dikilmiştir. Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.169.

²¹⁹Fine Jr, *a.g.e.*, s.129; Boris Han'ın Pliska'da yaptırdığı kilise o dönemde Avrupa'nın en uzun kilisesi olarak bilinmektedir ve Bulgar başpiskoposu burada ikamet etmektedir. Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.174.

devam eden Methodios-Kiril'in öğrencileri, yanlarında getirdikleri Slavca dinî metinlerin yanı sıra burada da Yunanca metinlerin Slavca tercümesini yapmışlar ve kiliselerde dinî ayinlerde kullanılacak olan yerel dilin oluşmasını (Eski-Kilise Slavcası veya Bulgar-Makedonya Slavcası) sağladıkları gibi kiliseye Slavca metinler kazandırmışlardır²²⁰. İşte din adına yapılan bütün bu çalışmalar, kilisede ortak Slavca'nın kullanılması, Slav ve Bulgar halklarını birbirine yakınlaştırdığı gibi Bulgarların da zamanla kendi dilleri olan Bulgarca'yı konuşmayı bırakıp çoğunluğa uyarak Slavca konuşmalarına sebep olmuştur. Hristiyanlaşma, kendi dillerini yitirmeleri Bulgar Türklerinin zaman içinde kendi kimliklerini de yitirerek Slavlaşmalarına neden olmuştur. Kağanlığın ve halkın ismi Türkçe Bulgar olarak kalmış, fakat Bulgar Türkleri Slav halkının içine karışarak erimişlerdir. Zaten tarihi kaynaklara baktığımızda Boris'in hâkimiyetinden sonra tarihçilerin onları Bulgar ve Slav halklar olarak ayırmadan Bulgarlar olarak nitelendirdiğini görmekteyiz. Buna rağmen Bulgarların Türklüklerini ve dinî inançlarını hemen kaybetmedikleri, Boris'in oğlu Vladimir döneminde bile hâlâ etkili Bulgar boylarının olduğu, dönemin olaylarına tanık olan tarihçi imparator Konstantinos Porphyrogennetos'un 950 yılı civarında yazmış olduğu eserinde Bulgar ve Slavları ayrı halklar olarak gösterdiği görülmektedir. Bu da Türk Bulgarların her şeye rağmen kimliklerini ve dillerini uzun süre korumuş olduklarına işaret etmektedir²²¹.

Boris Han bundan sonra tahtan ayrılıncaya kadar geçen yirmi beş yılda ülkesini barış içerisinde yönetmiş ve 889 yılında kendi arzusu ile tahtan ayrılarak yerini oğlu Vladimir'e bırakmıştır²²².

²²⁰Fine Jr, *a.g.e.*, s.127; Karatay, *Bulgarlar*, s.239; Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s.263; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.220; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.141-142; J.J. Norwich, *A Short History of Byzantium*, Penguin Books, London 2013, s.146.

²²¹Karatay, *Bulgarlar*, s.240; Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.294; Feher, *a.g.e.*, s.57.

²²²Feher, *a.g.e.*, s.57; Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.177; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.143; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.120; Runciman, *A History*, s.130.

İKİNCİ BÖLÜM

KAĞAN SİMEON İLE İLGİLİ KAYNAKLAR VE DOĞUMUNDAN TAHTA ÇIKIŞINA KADAR OLAN DÖNEM

2.1 Bizans Kaynakları

Kağan Simeon dönemi ile ilgili Orta çağ Bizans tarihçileri ile kronikçilerinin eserlerini tanıtmadan önce onlar hakkında ön bir bilgi vermenin yararlı olacağını düşünüyoruz. Geleneksel geç Roma tarihçiliğini örnek alan Orta çağ Bizans tarihçiliği, tarih yazımında öğretici ve ahlâkî değerlere vurgu yapmaya çalışarak bundan sonuçlar elde etmeyi hedeflemiştir. Genellikle Bizans devletinin hizmetinde çalışan tarihçilerin eserlerinde, Bizans devletinin siyaseti ve devlet adamları övülmekte ve olaylar anlatılırken dönemin siyasî ve dinî değerlerine uygun şekilde yorumlar yapılmaktadır. Orta çağ döneminin tarihçileri genellikle dönemin olaylarını (600-1025 yılları arasındaki) aradan çok uzun süre geçtikten sonra yazmış, tarihi olayları ya imparatoru memnun etmek veya görevlerinde yükselmek için çarpıtmışlardır. Bunun içinde imparatorun seleflerini ve Bizans'ın düşmanlarını kötülemekten kaçınmamışlardır. Bu eserlerin çoğu objektiflikten uzak, ön yargılarla ve gerçek dışı bilgilerle dolu olup, güvenilmezdir²²³. Bu nedenle bu kaynakları kullanırken çok dikkatli olmak ve

²²³Whittow, *a.g.e.*, s.7, s.9.

doğruluklarını başka kaynaklarla kıyaslamak (mümkün olduğu kadar) bizim hazırlayacağımız tez açısından çok önem arz etmektedir.

Nikolaos Mystikos

901-907 ve 912-925 tarihleri arasında iki dönem İstanbul Ortodoks Kilisesi patrikliği yapan İtalyan asıllı Nikolaos 852’de İtalya’da doğmuş, 15 Mayıs 925 yılında patriklik görevini yürüttüğü sırada İstanbul’da ölmüştür. Çok çalkantılı bir kariyer hayatı olan Nikolaos ayrıca İmparator Aleksandros’un (912-913) ölümü üzerine tahta çıkan VII. Konstantinos Porphyrogennetos’un (913-959) çok genç yaşta oluşu nedeniyle Naipier heyeti başkanlığına getirilmiş ve kısa bir dönem de olsa Bizans İmparatorluğu’nun yöneticiliğini yaparak dış ilişkilerini yürütmüştür (912-913)²²⁴. İstanbul Patriği Patrik Photios’un da²²⁵ akrabası olan Nikolaos gençliğinde Patrik Photios’un ders verdiği *Magnavra* yüksek okulunda²²⁶ eğitim almış ve Photios’un evinde yaşamıştır²²⁷. İlerleyen dönemde Nikolaos, Patrik Photios’a yakınlığı sebebiyle Patriğin görevden azledilmesi üzerine İmparator VI. Leon döneminde (886) Kadıköy’de bir manastıra (St. Tryphon manastırı) sürgüne gönderilmiştir (887)²²⁸. Fakat daha sonra imparator VI. Leon beraber öğrenim gördüğü arkadaşı Nikolaos’ı önce mystikos²²⁹, daha sonra İstanbul patrikliği görevine getirerek kendisini affettirmiştir (1 Mart

²²⁴Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.XV; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1466; M. Whittow, *The Making of Orthodox Byzantium, 600–1025*, Berkeley–Los Angeles 1996, s.6.

²²⁵Tarihçi, bilgin ve hoca olan Photios, IX. yüzyılın en zeki ve aydın kişisi olarak kabul edilmektedir. 858-67 ve 877-86 tarihleri arasında iki dönem İstanbul patriği olarak görev yapmıştır. Photios, 810- 893 yılları arasında yazılan “*Bibliotheca*” (Ansiklopedi) adlı eserin hazırlayıcısıdır. Ayrıca dinî nutuklar ve mektuplarda yazmıştır. W. Treadgold, *The Early Byzantine Historians*, Palgrave Macmillan, New York 2007, s.79-80; Vasiliev, *a.g.e.*, s.373.

²²⁶İmparator III. Mihail’in (842-867) dayısı, Sezar Bardas tarafından kurulan yüksek mektep dönemin bilim ve irfan merkezi olarak bilinmektedir. Okulun başında bilgin, matematikçi Leon bulunmaktadır. Patrik Photios’da hoca olarak bu mektepte ders vermiştir. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.209-210; Vasiliev, *a.g.e.*, s.371-372; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1267-1268.

²²⁷Nikolaos’ın, Patrik Photios’un evinde yaşadığı ve bir köle olduğu da iddia edilmektedir. Bunun sebebi kaynaklarda Nikolaos’ın Patrik Photios’un *oikogens’u* olarak tasvir edilmesinden ve bu kelimenin Antikçağ Grekçesine göre aynı evde büyümüş köle anlamına gelmesinden kaynaklanmaktadır. Fakat Nikolaos’ın, Photios’un aile üyelerinden biri veya bir akrabası olduğu anlaşılmaktadır. Yine Photios’un Patrik Nikolaos ile İmparator VI. Leon’un vaftiz babası olduğu ve her ikisinin de onun okulunda okudukları iddia edilmektedir. Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.XV; Vasiliev, *a.g.e.*, s.372.

²²⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.XV; Norwich, *A Short*, s.158; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.218.

²²⁹Bizans İmparatorluğu’nda imparatorun özel işleri ile ilgilenen yüksek devlet görevlisi. Bu memuriyetin Bizans’ta IX. yüzyılın ikinci yarısından sonra varlığına şahit olunmaktadır. Leon Khoirosphaktes’in I. Basileios’un özel sekreterliğine getirilmesi ile ortaya çıkmıştır. İmparatorun çok yakınında olan mystikos’ların görevi, imparatorluğun hukukî işlerini yürütmektir. Çok iyi bir eğitim almış mystikos’ların en ünlüleri, Nikolaos Mystikos ve Theodoros Daphnopates’dir. Bu memuriyet makamı XIV. yüzyıla kadar Bizans’ta varlığını sürdürmüştür. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1431.

901)²³⁰. Çok güçlü bir kişiliğe sahip olan Nikolaos, hiç kimseye boyun eğmeyen bir karaktere sahip olduğu gibi hem Kilisenin hem de kendisinin çıkarlarını korumak adına her türlü hareketin içinde yer almıştır. Nitekim bu yönü ile de kendisini bu göreve getiren VI. Leon'un dördüncü defa evlenmek isteğine karşı çıkmış hatta ona karşı düzenlenen komplonun içinde bizzat yer almaktan kaçınmamıştır²³¹. Bir din adamı olarak elinde muazzam bir güç bulunduran Nikolaos Mystikos, VI. Leon'un 906 yılı Noel'inde Ayasofya'ya girmesine izin vermemiştir. Nikolaos'ın dördüncü defa evlenmesine izin vermeyeceğini anlayan VI. Leon kendi kilisesini çiğneyerek Roma kilisesine başvurmuş ve papa III. Sergius'dan aldığı özel bir izinle evlenmiştir. Ayrıca yine bu izine dayanarak Patrik Nikolaos'ı görevden almış ve İstanbul yakınlarındaki Galakrenai²³² manastırına sürgüne yollayarak yerine Euthymius'u²³³ getirmiştir (907-912)²³⁴.

VI. Leon'un ölümünden sonra imparator olan Aleksandros tarafından tekrar patriklik makamına getirilen Nikolaos Mystikos (Mayıs 912), Aleksandros'un ölümü üzerine tahta çıkan VI. Konstantinos Porphyrogennetos'un çocuk yaşta olması nedeniyle oluşturulan Niyâbet Heyeti'nin başkanlığı görevini de yürütmüştür. Nikolaos'ın Bizans İmparatorluğu'nun başında olduğu o kısa dönemdeki en önemli olay, Bulgar Kağanı Simeon'un İstanbul surlarına kadar gelip Nikolaos ile yaptığı antlaşmadır (913)²³⁵. Kağan Simeon ve döneminde yaşanan olaylara, *Kağan Simeon ve Patrik-Naip Nikolaos Mystikos, Simeon'un Taçlandırılması* adlı bölümümüzde yer vereceğimiz için burada girmiyoruz. Nikolaos'ın ikinci dönem patrikliği sırasında onun yaptığı hatalar yüzünden kendi taraftarları ile Euthymius taraftarları arasında çıkan ayrılık (*schism*) ancak 920 yılında kilise grupları arasında sağlanan birlik ile sona erdirilmiştir. Nikolaos Mystikos, 919 yılında imparator olan Romanos Lakapenos'un hem danışmalığını hem de patriklik görevini yürüttüğü sırada ölmüştür (925)²³⁶.

²³⁰Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.XVI; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1466.

²³¹Amaçları doğrultusunda her türlü entrikayı çeviren, yalan söylemekten kaçınmayan Nikolaos Mystikos'ın VI. Leon döneminde gerçekleşen Konstantinos Dukas ve İmparator Aleksandros'un ölümünden sonra gerçekleşen Andronikos Dukas isyanlarında parmağı olduğuna dair çok kuvvetli şüpheler bulunmaktadır. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1466.

²³²İstanbul'da bir kilise. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1466.

²³³İstanbul patriği (907-912), imparator VI. Leon tarafından Nikolaos Mystikos'un yerine atanmıştır. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.756.

²³⁴Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.242; S. Runciman, *The Emperor Romanus Lekapenos and his Reign*, Cambridge University Press, 1988, UK, s.42-43; Runciman, *A History*, s.153-154; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1466; Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s.125; Fine Jr, *a.g.e.*, s.310.

²³⁵Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.XIX-XXI; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.244.

²³⁶Vasiliev, *a.g.e.*, s.422-423.

Nikolaos Mystikos'un yaklaşık yüz altmış tane olan mektuplarının kronolojisinin analizini yaptığımızda mektupların büyük bir bölümünün Nikolaos'un ikinci patriklik döneminde yani 913-925 yılları arasında yazılmış olduğunu görürüz. Buna göre Nikolaos'un mektuplarının çoğunu naiplik yaptığı dönem (913-919) ile İmparator Romanos Lakapenos dönemine indirgememiz mümkündür (921-925). Nikolaos'un birinci patriklik dönemi sırasında yazmış olduğu mektupların sayısının az olduğu, birçoğunu kendisinin saklayıp yok ettiği veya görevliler tarafından el konulduğu düşünülmektedir. Mektuplar, kronolojik olarak belli bir tarih sırasına göre yazılmamış olsa da Kağan Simeon'a yazdıklarında olduğu gibi belli bir döneme ait birbiri ardına yazılmış uzun mektuplardan oluşmaktadır²³⁷.

Mektupların içeriği genellikle X. yüzyılın ilk çeyreğinde gerçekleşen olaylar ile ilgili olup; Bizans kilisesinde gruplar arasında gerçekleşen mücadeleler, Bizans Ortodoks Kilisesi ve Papalık arasındaki sorunlar, Bizans İmparatorluğu ile komşu devletler İtalya, Bulgaristan ve Kafkasya'da yaşananlar ilişkiler üzerinedir ve bu mektuplar bu ülkelerin tarihleri açısından paha biçilmez değerde çok kıymetlidirler²³⁸. Nikolaos, Bizans İmparatorluğu'nda dış ilişkilerden sorumlu olduğu için diğer ülkelerin devlet başkanlarına, Girit'in Arap emirine, Bulgar Kağanı Simeon'a, papaya resmî mektuplar yazdığı gibi kendi ülkesindeki üst düzey devlet adamlarına, Bizans İmparatoru Romanos Lakapenos'a, piskoposlara, keşişlere ve çok sayıda devlet memuruna da mektuplar yazmıştır²³⁹. Daha önce de belirttiğimiz gibi Patrik Nikolaos'ın Bulgar Kağan'ı Simeon'a ve Bulgar devlet adamlarına yazmış olduğu yirmi altı mektup, Tuna Bulgar Kağanlığı ve Kağan Simeon dönemini, özellikle 913-925 yılları arasında geçen olayları aydınlatmak açısından paha biçilmez değerde olup çok önemlidir ve neredeyse elimizdeki tek çağdaş kaynak niteliğindedir²⁴⁰. Patrik Nikolaos'ın, *Bulgar Dosyası* adı verilen ve Simeon'a övgüler yağdırdığı mektuplarında aslında dönemin olayları net olarak anlatılmamaktadır. Buna rağmen tarihçiler yine de Nikolaos'un ima yollu anlatımlarından Kağan Simeon ve Bulgarlar hakkında bilgi edinmeye çalışmışlardır. Bu yazışmalar genellikle Patriğin ikinci çalışma dönemine rastlamaktadır. Yukarıda bahsettiğimiz gibi *Bulgar Dosyası* adı verilen mektupların ilkinin 913 yılında gerçekleşen barış görüşmelerinden sonra göndermiştir. 919 yılında mektuplara ara verip kesintiye uğramasına rağmen Patrik, bu dönemden ölümüne kadar Simeon'a mektuplar yollamaya devam etmiştir. Patrik ve Simeon

²³⁷Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.XXX; Fine Jr, *a.g.e.*, s.312.

²³⁸Vasiliev, *a.g.e.*, s.421, s.461; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1466; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.4; Whittow, *a.g.e.*, s.6.

²³⁹Patriğin Arapların 904 yılında Selanik'i ele geçirmeleri üzerine yazdığı nutuk önemli eserleri arasında yer alır. Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s. XXVII.

²⁴⁰Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.200; Mirosław, J. Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, Poland 2013, s.7-10.

arasındaki haberleşmeler Romanos Lakapenos'un tahtı zorla zapt ettiğine inanarak onunla görüşmeyi reddeden Kağan Simeon ile Bizans'ın ilişkilerini sürdürebilmesi açısından çok değerlidir²⁴¹. Bu arada Nikolaos'un mektupları yazarken en büyük amacı Bizans İmparatorluğu ile Bulgar Kağanı arasında arabuluculuk yapmak olmuştur. Patriğin Kağan Simeon'u İstanbul'a veya Hristiyanlara karşı yapmayı düşündüğü savaşlardan vazgeçirmek için yazmış olduğu mektuplar genellikle dinî öğütler ve tavsiyelerle bezenmiş olup, tarihî olaylara atıfta bulunmaktadır. Mektupların üslûbu yalvarırcasına yapılmış ricalarla doludur ki patrik Nikolaos kendisi de bu mektupların “*müreккеple değil, göz yaşlarıyla yazılmış*” olduğunu itiraf etmiştir. Bazı bilim insanları Bizans açısından bu şekilde yazılmış mektupların yüz kızartıcı olduğunu, Kağan Simeon'un Nikolaos'a yazdığı cevabî mektuplarda patriği aşağılayarak, her türlü hakareti yapmasının karşılığında patriğin çok sabırlı ve duyarsız hareket ettiğini düşünmektedirler; buna karşı bazı tarihçiler de patriğin mektuplarının içeriğinin son derece ustaca planlanarak kurnaz bir biçimde yazıldığını söylemektedirler. Patriğin Simeon'a yazdığı satırlarda dindar ve prensiplerine son derece bağlı bir din adamı imajı çizerken, Kağan Simeon'un İstanbul'u ele geçirmesini önlemek, Bulgar kilisesinin İstanbul'a bağımlı kalmasını sağlamak amacıyla onu manipüle etmeye çalıştığı ve bu yüzden de her türlü aşağılanmaya ve hakarete razı olarak tam bir diplomat gibi davrandığı kabul edilmektedir. Bu arada yine bazı bilim insanları Nikolaos'un Simeon'a yazmış olduğu mektupların içeriğinin değiştirilmiş veya bazı bölümlerinin sonradan eklenmiş olabileceğini, böylelikle de Bizans imparatorluk siyasî görüşüne uygun olarak tekrar yazılmış olabileceklerini de düşünmektedirler. Patrik Photios'un okulunda yetişen ve neredeyse onunla aynı fikirlere sahip Nikolaos'da aynen Photios gibi rasyonel düşünceye inanmıştır. Olayların gidişatına göre din adamı olmasına rağmen bazen Eski Ahit'te yer alan emirlere karşı çıkmış hatta imparatorluk gelenekleri içerisinde normal sayılacak davranışlara bile sınır koymaktan kaçınmamıştır. Teoloji konusunda kendine özgü fikirleri bulunmayan Nikolaos'ın dünyanın içinde bulunduğu problemleri karşılıklı anlayış ve diyalog ile çözüleceğine inanan hümanist bir yapıya sahip olduğu ileri sürülmüştür²⁴². Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde de görüleceği üzere kanaatimizce Nikolaos amacına erişebilmek için bir din adamına

²⁴¹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.XXVI; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.8; Whittow, *a.g.e.*, s.6.

²⁴²Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1466-1467; Vasiliev, *a.g.e.*, s.372; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.8.

yakışmayacak her türlü entrikayı yapabilecek ve her çeşit yalanı söyleyebilecek karakterde bir yapıya sahip olmuştur²⁴³.

Nikolaos'un mektuplarında ayrıca Avar, Peçenek ve Macarlardan da bahsedilmekte ve bu boyların idarî ve sosyal hayatlarını aydınlatıcı bilgiler verilmektedir²⁴⁴.

Patrik Nikolaos'un el yazması mektupları Vatikan'da Patmos 178 (P) adlı koleksiyonda bulunmuştur. IX. ve X. yüzyılda yazılmış olan Patmos 178, patriğin 166 mektubunun bulunduğu tek ve bağımsız eserdir. Patmos 178 adlı el yazmasını kopyalayan kişinin eğitimli olmamasına rağmen işine çok özen gösterdiği ve büyük bir dikkatle çalıştığı anlaşılmaktadır. Patmos 178 (P) koleksiyonundaki metinler Belluna Başpiskoposu Luigi Lollino tarafından XVI. yüzyılda Vatikan'da bir araya getirilmiştir (Vat. = Vaticanus gr.1780, part II (= fols.83-225), paper, late XVI cent. P. Canart, *Codices Vaticani Graeci 1745-1962*, I (Rome, 1970), 120-22). Patriğin bu külliyyatta bulunmayan bazı mektuplarının Patmos 706 (Q), Vienna (Phil.gr.342) ve Angelicus (gr. 13) adlı nüshalarda bulunduğu özellikle Patmos 706 (Q)'deki bazı mektupların Simeon Logothete'ye ait olduğu ve Patrik Nikolaos'un mektupları ile karıştırıldığı anlaşılmaktadır²⁴⁵.

Leon Khoirosphaktes

Bizans-Bulgar ilişkileri hakkındaki bir diğer önemli kaynağımız Bulgar Kağanı Simeon'a yazdığı mektuplardan tanıdığımız Leon Khoirosphaktes'tir. Diplomat ve yazar olan Leon tahmini olarak 845 ile 850 tarihleri arasında doğmuş, 919 yılında ölmüştür. Bizans İmparatorluğu'nda üst düzey görevlerde bulunmuş bir ailenin çocuğu olan Leon Khoirosphaktes, tarihçi Theophanes Confessor'un²⁴⁶ akrabasıdır. Leon, imparatorluk

²⁴³Bizans ideolojisinde amaca erişebilmek için ilahî ve beşerî yasaları çiğnemek, yalan söyleyip, her türlü cani davranışta bulunmak, gerçekleri saklamak hedefe ulaşabilmek açısından mubah görülmektedir. Bu kişiler işledikleri günahların kilise tarafından affedileceğine böylelikle faziletli olarak yollarına devam edebileceklerine inanmaktadırlar. Patrik de bu ideolojiye inanan kişiler arasındadır. P. Mutaftçıyev, *Bulgarlara ve Bizans'a Dair Bir Kitap*, çev. A. N. Ş. Taş, Janet 45 Yay., 2006, s.33. Nicholas Hristiyan bir din adamı olmasına rağmen kendi deyimi ile pagan Peçeneklerle yapılan ittifakı desteklemekte ve anlaşma için gerekli olan pagan kurban ayininin yaratacağı (veya yarattığı) skandalı örtmek, bu suçun günahını temizlemek amacıyla özel bir kefaret cezasını uygulamaya koymuştur. Bununla ilgili bilgiler onun yazmış olduğu 66 ve 67 numaralı mektuplarda bulunmaktadır Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.XXIII; Whittow, *a.g.e.*, s.286; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.200; Fine Jr, *a.g.e.*, s.133.

²⁴⁴Vasiliev, *a.g.e.*, s.401; Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.XXIII, s.XIX; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1466; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.9-10.

²⁴⁵Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.XXXI-XXXIII; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III, s.1983.

²⁴⁶Theophanes Confessor. Tarihçi, kronik yazarı, Roma İmparatoru Diocletianus'un M.S. 284 yılında tahta çıkışı ile Bizans imparatoru Michael'in M.S. 813 yılında tahttan düşüşü arasındaki zaman diliminde cereyan eden siyasî, dinî ve kültürel hadiseleri kapsayan bir dünya tarihi yazmıştır. Eser, Türk tarihi açısından önemli bir ana kaynaktır. Aydın, *a.g.e.*, s.5.

ailesinden genç bir kızla evlenirken kendi ailesinden Zoe Karbonopsina'da İmparator VI. Leon ile dördüncü evliliğini yapmıştır. Tarihçi Taberî²⁴⁷ Leon'un imparator VII. Konstantinos Porphyregennetos'un amcası olduğunu söylemektedir. Dönemindeki pek çok aristokrat ailenin evlatlarını gönderdiği matematikçi, filozof Leon'un okuluna gitmiş ve seküler eğitim almıştır. Ayrıca okulun hocası Photios'un derslerine katılarak dinî şiirler ile dinî eserleri de inceleme imkânı bulmuştur. İmparator I. Basileios döneminde yüksek devlet memuru olarak *mystikos* ve *kanikleios*²⁴⁸ görevlerinde bulunmuş; 896 yılından sonra ise *magistros*²⁴⁹ olarak hizmet etmiştir²⁵⁰. VI. Leon döneminde Araplar ile Bulgarlar arasındaki sorunları çözmek üzere Bulgarlara (896) ve Araplara (905) elçi olarak gönderilmiştir. 907'de Andronikos Doukas, 913'te Konstantinos Doukas isyanlarına katılmış, 913 yılında kafası tıraş edilerek Stoudios Kilisesine (İmrahor Camii) hapsedilmiştir. Leon hicivler, ilahiler ve dinî konular üzerine başka eserler de yazmıştır²⁵¹. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde detaylı olarak inceleyeceğimiz üzere Leon Khoirosphaktés büyük bir ihtimalle Kağan Simeon ile İstanbul'da okumuş olmalıdır. Leon'un Kağan Simeon'a yazmış olduğu mektuplardan Simeon'u çok iyi tanıdığı anlaşılmaktadır. Bunu VI. Leon'ın Bulgarlara elçi olarak Leon Khoirosphaktés'i seçmesinden ve Simeon'a yazdığı mektuplardan anlıyoruz²⁵². Leon Khoirosphaktés Simeon'a on bir mektup yazarken, Simeon da ona günümüze ulaştığı kadarı ile üç mektup yazmıştır. Belki yazdığı mektupların hepsine bir karşılık vermiştir ama biz sadece günümüze ulaşan üçünü biliyoruz. Yine Leon Khoirosphaktés'in imparator VI. Leon'a Bulgar sorunu nedeniyle yazmış olduğu yirmi üç numaralı diplomatik mektupta tarihî açıdan çok değerli bir kaynaktır. Kağan Simeon ve Leon Khoirosphaktés arasındaki yazışmaların kopyaları X. yüzyılın sonları veya XI. yüzyılın ilk yıllarında yazılmış ve XIX. yüzyılın sonlarında Patmos koleksiyonunda bulunmuştur²⁵³.

Theodoros Daphnopates: Bulgarlarla Antlaşma

²⁴⁷Taberî. İslam tarihçisi.839 yılında Tabaristan'da doğmuştur. 923 yılında Bağdat'ta ölmüştür. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III, s.2003.

²⁴⁸Kanikleios. Bizans İmparatorluğu'nda imparatorun özel sekreteri görevinde bulunan yüksek devlet görevlisi. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1101.

²⁴⁹Magistros. Bizans İmparatorluğu'nda yüksek devlet görevlisi. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1267.

²⁵⁰G. Kolias, *Léon Choerosphactés*, Athènes 1939, s.16-18.

²⁵¹Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. I, s.425-426; Kolias, *Léon Choerosphactés*, s.20; Ostrogorsky, a.g.e., s.244; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.7.

²⁵²Ostrogorsky, a.g.e., s.200.

²⁵³Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.7; Fine Jr, a.g.e., s.311.

890 ve 900 yılları arasındaki bir tarihte doğmuş olduğu tahmin edilen Theodoros Daphnopates, Bizans İmparatorluğu'nda hem devlet görevlisi olarak hizmet etmiş hem de tarihçi ve yazar olarak tanınmıştır. Theodoros, İmparator Romanos Lekapenos (920-944) döneminde patrikios²⁵⁴ rütbesi ile imparatorluk meclisinin en üst düzey makamına getirilerek (prôtasêekrêtis)²⁵⁵ Bizans'ın dış politikalarından sorumlu tutulmuş ve daha sonraki yıllarda Romanos'un özel sekreterliğini de (mystikos) yaparak magistros²⁵⁶ görevlerinde bulunmuştur²⁵⁷. VII. Konstantinos'un (944-959) tek başına imparatorluğu yönettiği dönemde belki de Romanos'a bağlılığı nedeniyle gözden düşüp etkisini yitirmesine rağmen prôtasêekrêtis makamında kalmaya devam etmiş ancak kendisine herhangi bir diplomatik görev verilmemiştir. VII. Konstantinos'un oğlu II. Romanos (959-963) döneminde İstanbul valisi (eparch of Constantinople) olarak atanmış ve yine patrikios rütbesi ile ordunun logothetes'i makamına yükseltirilerek ödüllendirilmiştir²⁵⁸. I. Romanos Lakapenos döneminde dış ilişkilerden sorumlu olduğu dönemde imparator adına on tane mektup yazmıştır (925-933). Mektupları gönderdiği devlet adamları arasında Papa, Herakleia metropoliti, Bizans'taki tüm metropolitler, Mısır Emiri ve Bulgar Kağanı Simeon'da bulunmaktadır. Theodoros'un imparator Romanos adına 923 yılının sonbaharında Bulgar Kağanı Simeon'a yazdığı üç mektup Kağan Simeon'un imparatorluk iddiası ile ilgili olup ana kaynak olması nedeniyle çok değerlidir. Simeon'un kendisini imparator ilan etmesine karşılık Theodoros, İmparator Romanos adına yazdığı 5. mektupta Simeon'u Bizans imparatorunun manevî kardeşi ve Bulgarların *eksousiatês*'i olarak nitelendirmesine rağmen 6. ve 7. mektuplarında onu hâlâ manevî kardeşi olarak görüp hitap etmiş ancak Bulgar imparatoru olarak nitelendirmemiştir²⁵⁹.

Tarihçi Skylitzes, "*Synopsis Historiarum*" (Tarihin Özeti) adlı eserinde Daphnopates'i kaynak olarak kullandığı tarihçiler arasında sayarak onu tarihçi olarak tanımlamıştır. Yine o, eserinde "*I. Basileios'un Hayatı*" ile "*Theophanes Continuatus Kroniği*"nin I. bölümünü Theodoros Daphnopates'den aldığını belirtmiştir²⁶⁰. Theodoros Daphnopates'in Kağan Simeon'a yazdığı mektuplar, tarihî açıdan değerli olmasına rağmen Bizans resmî görüşlerini yansıttığı için tarafsız değildir. Buna rağmen Bizans ve Tuna Bulgar Kağanlığı arasındaki

²⁵⁴Bizans'ta devlet görevlilerine verilen en yüksek şeref unvanı. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.197.

²⁵⁵Bizans imparatorluk meclisinde görev yapan yüksek devlet görevlilerinin başındaki kişi. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III, s.1743; P. Stephenson.info

²⁵⁶Bizans İmparatorluğu'nda görev yapan memurların başındaki en kıdemli kişi. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1267.

²⁵⁷Yazdığı çalışmalara koyduğu başlıklardan görevinin ne olduğu ile ilgili bilgi almaktayız. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. I, s.588; Runciman, *The Emperor Romanos*, s.11.

²⁵⁸Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s.179.

²⁵⁹Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.11-12.

²⁶⁰Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.197; Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s.177.

ilişkiler ile Kağan Simeon dönemini aydınlatması bakımından önemlidir. Bundan başka Bulgar tarihi ve Kağan Simeon ile ilgili kaynaklar arasında 927 yılında Bulgarlar ile Bizans İmparatorluğu arasında yapılan barıştan sonra yazılan “*Bulgarlarla Antlaşma*” adlı Hitabe’nin de yine Theodoros Daphnopates tarafından yazıldığı düşünülmektedir. Bu duruma Theophanes Continuatus kroniğinin yazarının yazım üslûbu ile “*Bulgarlarla Antlaşma*” adlı anonim Hitabe’nin üslûbunun birbirine çok benzemesi kanıt olarak gösterilmektedir. Theodoros Daphnopates’in, “*Bulgarlarla Antlaşma*” adlı Hitabe’sinde kişiler tanımlanmamakla beraber 913 yılında Bizans İmparatorluğu’nun Kağan Simeon ile yaptığı mücadelenin önemli olaylarına, özellikle de 913’teki Kağan Simeon’un taçlandırılmasına değinmekte, mitolojik olaylara ve İncil’den pasajlara yer vermekle birlikte anlatımı ağdalı ve zordur²⁶¹. Bu Hitabe’nin aydınlatılması tezimiz ve Simeon’un politikasını anlamamız açısından çok gerekli olup, tenkitli bir biçimde incelenmiştir. 961 yılında emekli olduğu ve aynı yıl öldüğü düşünülen Theodoros Daphnopates’in dinî öğütlerden, azizlerin hayatını anlatan vaazlardan oluşan eserleri de bulunmaktadır²⁶².

Theophanes Continuatus: Chronographia

Theophanes Confessor’un eserinin devamı olan ve yazarları Theophanes’i taklit ettiklerinden dolayı Theophanes’in Ardılları (Theophanes’in Zeyl’i) olarak da isimlendirilen bu eser, 813-963 yılları arasında geçen olayları anlatmakta ve IX.-X. yüzyıllara ait en önemli kaynaklardan biri olarak kabul edilmektedir²⁶³. Eser, Vatikan’da XI. yüzyılda tek bir el yazması halinde bulunmuştur (Vat. Gr 167). Önsözünde de belirtildiği üzere eser, VII. Konstantinos tarafından derlenmiş olsa da eseri yazan o değildir. Skylitzes’in *Prooimion*’da atıf yaptığı ve kaynak olarak kullandığı *Theophanes Continuatus* ve *Basileios’un Hayatı* adlı eserlerin yazarı büyük bir ihtimalle Theodoros Daphnopates’dir. Yani Theodoros Daphnopates ile Theophanes Continuatus’un isimsiz yazarı aynı şahıs olmalıdır ve Theodoros Daphnopates, imparator VII. Konstantinos adına bu çalışmayı yapmıştır²⁶⁴.

Theophanes Continuatus adlı eser yazarları bilinmeyen dört bağımsız bölümden oluştuğu için anonim olarak kabul edilmektedir. Eserin başlığı oldukça uzundur ve kısmen

²⁶¹Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.11-12; Fine Jr, *a.g.e.*, s.309.

²⁶²Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. I, Oxford University Press, Oxford 1991, s.588; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.11; İ. Dujcev, “On The Treaty of 927 with The Bulgarians”, *Dumbarton Oaks Papers* 32 (1978); 29-75, s.242; Whittow, *a.g.e.*, s.286.

²⁶³R. Jenkins, *Byzantium: The Imperial Centuries AD 610-1071*, Canada 1996, s.257.

²⁶⁴Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s.190; Vasiliev, *a.g.e.*, s.460; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.197; Fine Jr, *a.g.e.*, s.313.

zarar görmüştür. İlk bölüm dört kitaptan oluşmakta ve yazarının kim olduğu bilinmemektedir. Yazar, 813-867 yılları arasında geçen olayları anlattığı eserinde kendisinin Theophanes Confessor'un devamı olduğunu ifade etse de üslûbu Theophanes'den farklı olup tarihî olaylardan kronolojiye uygun şekilde bahsetmek yerine imparatorların biyografilerini yazmayı tercih etmiştir. Bu bölümde tarihçi Niketas'ın *Gizli Tarih*'i ile “*İmparatorluk Saltanatı*” adlı eserleri kaynak olarak da kullanılmıştır²⁶⁵.

Eserin ikinci bölümü VII. Konstantinos'un büyükbabası I. Basileios'un biyografisine ayrılmış olup *I. Basileios'un Hayatı* adını taşımaktadır. VII. Konstantinos'un büyükbabası I. Basileios'u övmek üzere yazılmış olan bu eserin hem yazarı hem üslûbu belirsizdir hem de hiçbir yazım kuralına uyulmamıştır. Kronik mi, bibliyografya mı, kaside mi veya dinî övgü mü olduğu anlaşılamamakta, tümünü birden içeren bir yazım türüne sahip olduğu görülmektedir. Eserin önsözünde VII. Konstantinos eseri kendisinin yazdığını söylese de eserin başlığına bakıldığında imparatorun sadece eser için kaynak topladığı ve eserin “yazar” diye adlandırılan başka biri tarafından yazılmış olduğu anlaşılmaktadır. Kısaca önsöz ile başlığı karşılaştırdığımızda şu sonuca ulaşabiliyoruz: VII. Konstantinos eser için gerekli kaynağı toplamış ve yazmıştır fakat eğitimi böyle bir tarih yazımına elverişli olmadığı için bir başka yazar bu çalışmayı düzelterek tekrar yazmıştır. VII. Konstantinos eserinin içeriğini geniş tutup İstanbul'un 324 tarihinde kuruluşundan kendi dönemine kadar gelen tarihini yazmak istemişse de bunun imkânsızlığını görerek sadece büyükbabası I. Basileios'un dönemi ile sınırlı kalmış ve eserin gelecekteki imparatorlara örnek olsun diye yazıldığını belirtmiştir. Kaynakları arasında Niketas'ın *Gizli Tarih*'i, Photios'un I. Basileios ile ilgili kasidesi olduğu gibi döneminde şahit olduğu olayları ve imparatorluk arşivini de inceleyerek kaynak olarak kullanmıştır²⁶⁶.

III. bölüm birbirinden farklı iki bölümden oluşmaktadır. İlk kısmında imparatorlar VI. Leon, Aleksandros ve VII. Konstantinos'un küçük yaşta olduğu dönemler ile I. Romanos Lekapenos dönemi ve 948 yılına kadar VII. Konstantinos dönemi hakkında bilgi verilmektedir. Bu kısım Simeon Logothetes'in kroniğinden kopya edilmiştir ki bu nedenle tarihçiler açısından fazla bir değer taşımamaktadır. III. Bölümün ikinci kısımda VII. Konstantinos'un tek başına iktidar olduğu yıllar ile II. Romanos dönemi anlatılmaktadır ve Skylitzes'in *prooimion*'da atıf yaptığı üzere bu bölümünde yazarı Theodoros

²⁶⁵L. Kayapınar, “Bizans Kaynaklarının Neşri: Türkiye'deki Durum”, *Cumhuriyet Döneminde Türkiye de Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu*, Ankara Mart 2010, ed. Prof. Dr. Mehmet Öz, Ankara 2011, s.141-205, s.164; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III, s.2061-2062.

²⁶⁶Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s.165-169; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.197.

Daphnopates'dir. Yazar Romanos dönemini anlatırken onun tarım politikasını eleştirmekte ve VII. Konstantinos'un (onun kahramanı) alicenap siyaseti ile karşılaştırmaktadır. Ayrıca bu bölümde Phokas ailesinden de övgü ile söz etmektedir²⁶⁷. Eserin III. bölümünde Türkler olarak tanımlanan Macarlardan bahsedilmektedir. III. bölüm Tuna Bulgar Kağanlığı ve Kağan Simeon dönemi hakkında oldukça geniş bilgiler vermekte ve Krum, Omurtag ve Boris-Mihail han dönemleri de anlatılmaktadır²⁶⁸.

Simeon Logothete²⁶⁹

Logothete'nin Dünya Tarihi Kroniği, Bizans tarih yazımının en popüler eseri olup otuzdan fazla değişik el yazmasında muhafaza edilmiştir. Theophanes Confessor'ın eserinin devamı niteliğinde olan ve "Yaradılıştan" başlayarak X. yüzyılın ortalarına kadar yaşanan olayların anlatıldığı kronik (813-948), üç bölümden oluşmuştur ve üç değişik bakış açısı ve üslup ile yazılmıştır. Eserde I. Romanos Lakapenos döneminden övgü ile söz edilirken Makedonya hanedanlığının (913-948) ilk iki hükümdarı I. Basileios ve VI. Leon dönemleri kıyasıya eleştirilmiştir²⁷⁰. Logothete kroniğinin günümüze kadar ulaşan nüshalarını şu şekilde sıralayabiliriz: Melitenoslu Theodosios, Georgios Monakhos'un Zeyli (Pseudo-Simeon), Leon Grammatikos'un Kroniği, Slavca tercüme ve yayınlanmamış pek çok el yazması. Simeon Logothete'nin eserin başlığında kendisine yapmış olduğu atıf, rütbe ve çalıştığı bölüm dışında kimliği hakkında ne yazık ki çok daha fazla bir bilgiye sahip değiliz. Logothete'nin *Azizlerin Hayatı* adlı eserin sahibi Simeon Metaphrastes ile aynı kişi olduğunu iddia eden bazı tarihçiler olduğu gibi, her iki Simeon'un da *magistros* rütbesi dışında ortak hiçbir yanlarının olmadığını ve her ikisinin de farklı kişiler olduğunu ileri sürenler tarihçiler de vardır. İki Simeon'un aynı kişi olduğunu ileri süren tarihçiler, Simeon Logothete'nin doğum ve ölüm yıllarının tarihi kayıtlarda yazılanlardan farklı olduğunu, bu karışıklığa daha önce yaşamış ve devlet hizmetinde çalışmış başka bir Simeon'un sebep olduğunu öne sürmektedirler²⁷¹.

²⁶⁷L.Kayapınar, *a.g.m.*, s.164; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III, s.2061-2062.

²⁶⁸Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.197; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III, s.2062. Runciman, *The Emperor Romanus*, s.2.

²⁶⁹Bizans'ta genellikle ofislerin başında bulunan ama özellikle maliye bölümlerinin başındaki yüksek devlet görevlilerine verilen unvan. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1247.

²⁷⁰Whittow, *a.g.e.*, s.8; Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s.203; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III, s.1982; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.197; Runciman, *The Emperor Romanus Lecapenus and His Reign*, s.1; Fine Jr, *a.g.e.*, s.311.

²⁷¹Logothete'nin kimliği hakkında kafa karışıklığının sebebi Michael Psellus ve Mark Eugenikos'un Simeon Metaphrastes'in VI. Leon zamanında 905 yılında devlet hizmetinde çalışmaya başladığını ve II. Basileios (976-1025) döneminde hâlâ devlet hizmetinde logothete olarak görev yaptığını iddia etmelerinden kaynaklanmaktadır. Buna göre Simeon Metaphrastes olduğu düşünülen Simeon Logothete'nin 70 yıllık bir devlet kariyeri olacaktır

Kendisi gibi *patrician*²⁷² ve *protoasecretis*²⁷³ unvanına sahip bir baba veya büyükbabanın torunu olduğu tahmin edilen Simeon Logothete, 925 yılında İstanbul'da varlıklı bir ailenin evladı olarak dünyaya gelmiştir. VII. Konstantinos döneminde (945-959) 945 yılında *asecretis*²⁷⁴ olmuş ve 959 yılında Theodoros Daphnopates'in yerine *protoasecretis*liğe getirilmiş ve 968 yılına kadar da bu görevde kalmıştır. 968 yılında ise magister rütbesi ile logothete görevine getirilmiş ve 990 yılında ölmüştür.

Simeon Logothete, Protospatharius Manuel'i kaynak olarak kullandığı kroniğinin ilk baskısını 962 yılında ikinci baskısını ise bundan kısa bir süre sonra 963 yılında yapmıştır. Anlaşıldığı kadarıyla iki baskı da II. Nikephoros döneminde (963-969) yapılmıştır. Simeon'un 969 yılında logothete unvanını elde ettiğini düşündüğümüzde unvanın eser tamamlandıktan sonra ilave edildiği anlaşılmaktadır. Eserin bir bölümünde VII. Konstantinos Porphyrogennetos için yazmış olduğu övgü niteliğindeki yazı ve şiir de yer almaktadır. Dönemin tarihçileri Leon Diakanos, Antakyalı Yahya eserlerinde Simeon Logothete'den bahsetmiş, hatta Antakyalı Yahya, Simeon Logothete'nin azizlerin hayatını anlatan bir eser yazmaya başladığını söylemiştir ki bundan Simeon Metaphrastes'in Simeon Logothete ile aynı kişi olduğu sonucunun çıkarıldığı düşünülmektedir²⁷⁵.

Eserinde önsöz bulunmadığı gibi kaç bölümden oluştuğuna dair de bir fikrimiz yoktur. Buna rağmen Simeon'un kaynak olarak kullandığı tarihçileri şu şekilde sıralayabiliriz. George Syncellus, Theophanes Continuatus, George Monk, Paphlagonianlı Niketas ve Genesis. Yazar bu kaynakları kullanırken çok titiz bir çalışma yaparak kaynakları taramış ve bu kaynakları doğrudan almak yerine onların kaynak olarak kullandığı eserlerin özetini yapmayı tercih etmiştir. Devlet hizmetinde çalışan Simeon'un devlet arşivlerine istediği gibi ulaşabildiği ve buradaki görevli memurların kaynakların özetini yaparak ona yardım etmiş

ki bu imkânsızdır. P. Stephenson.info; Bir diğer problem de Nikolaos Mystikos'un mektupları arasında Simeon'un mektuplarının da bulunmuş olmasıdır. Simeon'un 981 yılında yazdığı düşünülen iki mektubun 912 yılında mektuplarını yazmış olan Nikolaos'un külliyatına karışmış olabileceği ihtimalini göz ardı eden kişiler iki Simeon'un aynı kişi olduğunu iddia etmektedirler. Fakat mektubun tarihi Simeon'un logothete unvanı ile X. yüzyılda devlet hizmetinde bulunduğunu kanıtlamaktadır. Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s.204; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III, s.1982-1983; Vasiliev, *a.g.e.*, s.460; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.1; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.197.

²⁷²Bizans'ta yüksek devlet görevlisi. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol.III, s.1600.

²⁷³İmparatorluk sekreteri, asecretis olarak anılan bu unvan daha sonraki yüzyıllarda bu şekilde adlandırılmıştır. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. I, s.204.

²⁷⁴Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. I, s.204.

²⁷⁵Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s.207-209; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III, s.1983.

olduğu anlaşılmaktadır²⁷⁶. Yine Simeon İmparator III. Mihail ile I. Basileios dönemini anlatırken Bizans yıllıklarından da faydalanmış, 913-948 yıllarını ise kendi gözlemlerine dayanarak tasvir etmiştir. Kaynaklarını güvenilir olan tarihçiler arasından seçen ve bunları gayet uygun bir zaman aralığında anlatan Simeon'un verdiği bilgiler diğer tarihçilere göre daha güvenilir ve okunur bulunmuştur²⁷⁷.

Ioannes Skylitzes: Synopsis Historiarum²⁷⁸

XI. yüzyılın ikinci yarısında yaşayan Skylitzes'in hayatı hakkında çok fazla bir bilgiye sahip değiliz. Günümüzdeki bazı bilim insanları soyadının Skylitzes olup olmadığı noktasında bile kararsızdır. Skylitzes'i kaynak olarak kullanan George Cedrenus ve Ioannes Zonaras, onu Trakyalı Ioannes olarak adlandırmışlardır. Bu yüzden de Trakya'da 1040 yılında küçük bir şehirde doğduğu ve bir soyadına sahip olduğu içinde önemli bir ailenin ferdi olduğu tahmin edilmektedir. Küçük yaşlarda İstanbul'a gelmiş ve iyi bir hukuk eğitimi almıştır. Yazdıklarından da anlaşılacağı üzere Bizans'ta *droungarios*²⁷⁹ ve *kouropalates*²⁸⁰ olarak devlet memurluğu görevlerinde bulunmuş, İmparator X. Konstantinos Dukas (1059-1067) döneminde İstanbul'da hakimlik yapmış, ilerleyen yıllarda daha üst düzey görevlere getirilmiş, *protovestiarios*²⁸¹, İstanbul valisi²⁸² (1090) olmuş ve *kouropalates* unvanı ile Bizans ordusuna (1094)²⁸³ hizmet ettiği dönemde de emekliye ayrılmıştır.

Ioannes Skylitzes'in "*Synopsis Historiarum*" (Tarihin Özeti) adlı kroniği 811-1057 yıllarını kapsamakta ve Amorion ile Makedonya hanedanlıkları döneminde yaşanan olayları anlatmaktadır. İki değişik başlığı bulunan eserin birinci baskısı "*Synopsis Historiarum*" (Tarihin Özeti) diğeri ise "*Epitome of History*" (Tarihin Kısa Bir Özeti) olarak adlandırılmıştır. Eser Theophanes Confessor'un devamı olarak bilinmekte, Skylitzes eserinin önsözünde bu tarihçinin ve Syncellus'un tarih bilgilerinin çok güvenilir olduğunu söyleyerek

²⁷⁶Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s.209-210; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.1; Fine Jr, *a.g.e.*, s.311.

²⁷⁷Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III, s.1983.

²⁷⁸Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s.329.

²⁷⁹Droungarios, Bizans İmparatorluğu'nda eyaletlerdeki orduda görevli yüksek rütbeli askerlere verilen unvan. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. I, s.663.

²⁸⁰Kouropalates. Geç Roma döneminde şehir yöneticilerine verilen bir unvan. Bu unvan VI. yüzyıldan itibaren imparatorluk mülklerini yönetmekle ilgili yüksek devlet görevlilerine verilmiştir. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1155.

²⁸¹Saray baş nazırı. Fine Jr, *a.g.e.*, s.303.

²⁸²Geç Roma döneminde idarî ve malî kurumların başındaki yönetici. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III, s.1713.

²⁸³Bizans ordusunda yüksek bir rütbe. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1155.

onları övmekte ve döneminin pek çok tarihçisi ile kıyaslayarak diğerlerini başarısız bulmaktadır²⁸⁴.

Skylitzes önsözde belirttiği gibi eserini kendi hatıralarından değil de “*yaşlı insanların söylediklerinden öğrendiği her şeyi*”, eski tarihçilerin anlattıklarından derleyerek yazmış ve çok değişik kaynaklardan yararlanmıştır²⁸⁵. Bu nedenle de anlatımlarında bazen çelişkili sonuçların yer almasına bazen de bölümler arasında üslûp farklılığının oluşmasına neden olmuştur. I. Romanos’un hâkimiyet dönemini anlatırken başından sonuna kadar Theophanes Continuatus’tan yararlanmış, İmparator Nikephoros Phokas’ın dönemini anlatırken Leon Diakonos’tan ve günümüze kadar ulaşamamış daha pek çok kaynaktan faydalanmıştır. XI. yüzyılın en önemli eserlerinden biri olarak kabul edilen Skylitzes’in eseri bu bakımdan da büyük önem arz etmektedir²⁸⁶. Skylitzes, Theodoros Daphnopates, Genesius, Deakon Nikophoros, Sideli Theodore, Sebastealı Theodore ve Keşiş İoannes’in eserlerini kaynak olarak kullanmış ve kaynaklardaki bilgilerin özetini yaptıktan sonra önyargılı olduğunu düşündüğü bölümleri çıkararak sadece gerçekleri yazmaya özen göstermiştir. Skylitzes, daha sonra muhtemelen 1095 yılında eserine 1057-1079 yılları arasında geçen olayları da ekleyerek ikinci baskısını yapmış ve bu eserine *Epitome of History* (Tarihin Özeti) ismini vererek değiştirmiştir. Bu arada Skylitzes’in zeyli olarak adlandırılan bir eser daha bulunmaktadır ki onun da Skylitzes tarafından yazıldığı (1105) ve Skylitzes’in bu eserde, M. Attaliates ve M. Psellos’dan alıntılar yaptığı anlaşılmaktadır²⁸⁷.

Bugün Madrid kütüphanesinde bulunan Skylitzes’in el yazması eserinde (Bibl. Nac. Vitr. 26-2) 574 tane minyatür vardır. Minyatürlerin resimli tasviri, yazılı metin ile uyum içerisinde olup Grekçe yazılmış resimli kroniklerden günümüze kadar gelen tek kitaptır. Skylitzes’in eserinin minyatürlü kopyası XII. yüzyılda Sicilya’da hazırlanmıştır. Eserin dili Grekçedir ve eserde Türk boyları hakkında da bilgi verilmektedir²⁸⁸.

İmparator VI. Leon: Taktika

VI. Leon Bizans imparatorudur ve İmparator I. Basileios’un ikinci erkek çocuğu olarak 866 yılında İstanbul’da doğmuş ve 886-912 yılları arasında devleti yönetmiştir.

²⁸⁴Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s.329, s.332; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III, s.1914; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.197-198; Fine Jr, *a.g.e.*, s.312.

²⁸⁵Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s.332.

²⁸⁶Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.198.

²⁸⁷Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s.332-336; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.294.

²⁸⁸Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III, s.1914; Kayapınar, *a.g.m.*, s.166-167.

Eğitimi Patrik Photios'un okulunda ondan ders alarak tamamlamıştır. Kitaplara aşırı düşkünlüğünün yanısıra çok dindar bir kişi olarak tanınan VI. Leon, edebiyatla ilgilenmiş, dinî vaazlar ile dinî ilahiler yazmıştır. Bütün bu çalışmalar, hayatta iken kendisine “*Bilge*” unvanının verilmesini sağlamış, adı etrafında yaratılan efsaneler öldükten sonra da hak etmediği halde bir peygamber, bir kâhin ve münecim olarak anılmasına neden olmuştur²⁸⁹. Günümüzde Ayasofya'da VI. Leon'un İsa önünde eğilerek, diz çöktüğünü gösteren mozaik Patrik Nikolaos Mystikos'un emri ile 920 yılında oraya yerleştirilmiştir. Yanlış, hatalı işler yapan VI. Leon'un affedildiğini göstermektedir²⁹⁰.

İmparator olarak içeride ve dışarıda uyguladığı yanlış siyaset sonucunda Bizans İmparatorluğu'nda bunalımlar yaratarak kaosa sebep olmuştur. Dindar olmasına rağmen dinî kurallara aykırı olarak üç kere evlenmiş ancak eşleri ve çocukları ya ölmüş veya fazla yaşamamıştır. Bu nedenle Zoe Karbonopsina ile dördüncü evliliğini yapmış ve *Tetragamy* olarak adlandırılan çok büyük bir bunalıma, kilisenin bölünmesine ve kilise gruplarının oluşmasına neden olmuştur. Yine Bizans yönetici sınıfının kendisini desteklemesine rağmen aristokrat ve zengin kesimlere karşı uyguladığı politikada başarısız olarak, zengin büyük toprak sahiplerinin isyan etmelerine ve çatışmaların yaşanmasına sebep olmuştur. Bizans İmparatorluğu onun döneminde dış politikada da tam anlamıyla başarısız bir dönem yaşamıştır. Aldığı yanlış kararlar sonrasında Bulgarlar ile savaş yapmak zorunda kalmış ancak kaybetmiştir. Arapların 902'de Bizans'ın batıda Sicilya'daki son kalesi olan Taormina'yı işgal etmelerini önleyemediği gibi 904 yılında Arap korsan Tarsus Emîri Leon'un Selanik'i yakıp yıkmasını ve yağmalamasını da önleyememiştir²⁹¹.

Siyasette başarısız olmasına rağmen Bizans İmparatorluğu'nda idarî ve siyâsî düzenin hukuk kurallarına uygun olarak yeniden düzenlenmesini sağlayacak eski kanunların ayıklanarak yeniden yapılanması işini yani kanun koyuculuk görevini de büyük bir ciddiyetle ve başarıyla yapmıştır. VI. Leon'un *Basilika* ve *Novella Kolleksiyonu* adlı kanun eserleri Orta çağ Bizans döneminin kilise, medenî ve kamu hukukuna ait kanunları içermektedir. Kanunlar Grekçe olarak basılmış ve Bizans hukukunun temelini teşkil ederek halka büyük kolaylık sağlamıştır²⁹².

²⁸⁹Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.226; Jenkins, *Byzantium*, s.199; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.344.

²⁹⁰Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1210-1211.

²⁹¹Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.239-240; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III, s.1211; Jenkins, *Byzantium*, s.202.

²⁹²Kanunların hazırlanmasında VI. Leon'dan daha çok danışmanı Stylianos Zautzes'in emeği vardır. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.227-228; Jenkins, *Byzantium*, s.208.

Bundan başka VI. Leon askerlik ve askerî taktiklerden bahseden savaş sanatı ile ilgili *Taktika* of Leo VI, *Taktika* adlı bir kitapta yazmıştır. Kitapta Bulgar ve Macarların askerî yapılanmasından ve savaş taktiklerinden bahsedilmektedir²⁹³. Bu nedenle Türk tarihi açısından önemlidir²⁹⁴.

Konstantinos Porphyrogennetos: *De Administrando Imperio*

Makedon Hanedanlığı üyesi olarak Bizans tahtına çıkan Konstantinos, babası İmparator VI. Leon'un Zoe Karbonopsina ile yapmış olduğu dördüncü evlilikten gayri meşru oğlu olarak 905 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiş ve 959 yılında ölmüştür. Annesi ile babasının evliliğinin kabul edilmemesi yüzünden veliaht olarak kabul görmemiş ve bu durum *Tetragamy* olarak adlandırılan çok büyük bir bunalımın kahramanı olmasına ve babası VI. Leon ile İstanbul Ortodoks Kilisesi arasındaki ayrılığın büyüyerek pek çok mücadelenin yaşanmasına sebep olmuştur. 908 yılında babası tarafından yardımcı hükümdar ilan edilmiş, İmparator Aleksandros'un ölümü üzerine daha çocuk yaşta olduğu için tahta geçememiş, devlet Naipiler Heyeti tarafından yönetilmiştir. İmparatorluktaki naipler, Patrik Nikolaos Mystikos, annesi Zoe ve ondan sonra tahta çıkan I. Romanos Lekapenos onu tahtan uzaklaştırmışlar ve neredeyse 33 yıl boyunca imparatorluk tacını taşımasına rağmen imparatorluk gücünden uzak kalmış, onların hâkimiyetine ses çıkaramamış ve bir köşeye çekilerek tarih ve bilim ile meşgul olmuştur. I. Romanos Lekapenos'un kızı Helen ile evlenmiş, talih ona I. Romanos'un erkek çocukları tahtan uzaklaştırılmasından sonra gülmüş ve tek başına 945'ten sonra bağımsız olarak hüküm sürmüştür. Konstantinos'un Bizans İmparatorluğu'ndaki tarihî rolü devlet adamlığından ziyade bilim sahasında gösterdiği başarılar ve yazdığı kitaplardan gelmektedir²⁹⁵.

Konstantinos, başta oğlu veliaht Romanos olmak üzere sonraki kuşaklar için öğretici ve rehber niteliğinde ansiklopediler, tarihi eserler yazarak veya yazılmasını teşvik ederek Bizans kültür dünyasına çok büyük katkılarda bulunmuş, bilimsel faaliyetlerin önünü açarak ilerlemesini sağlamıştır. Nitekim dünyadaki faydalı eski eserleri ve eski tarihçilerin eserlerini toplatarak kopya edilmelerini sağlamış ve *Excerpta de legationibus* (Excerpta) ile *Geoponika*

²⁹³Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.201, s.237; Runciman, *The Emperor Romanus Lekapenos*, s.3.

²⁹⁴Bu eserin Türklerle ilgili kısmı Türkçe'ye çevrilmiştir. B. Çelik, "10. Yüzyıl Bizans Kaynakları VI. Leon, I. Nikholas (İstanbul Patriği), Diyakoz Leon'un Eserlerinde Türkler", İstanbul Üniversitesi, *BYLT*, İstanbul 2020, s.29-37.

²⁹⁵Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.260; Jenkins, *Byzantium*, s.222; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.3; Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s.153-165; Fine Jr, *a.g.e.*, s.309.

adlı eserlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur²⁹⁶. VII. Konstantinos imparatorluğun idarî, uluslararası ilişkilerini anlatan üç kitap daha yazmıştır. Bunlar; 934 yılında yazmaya başladığı ve imparatorluğun askerî eyaletlerinin anlatıldığı “*De Thematibus*” (*Eyaletler Kitabı*), VII. Konstantinos döneminde ve imparatorluk arşivlerinden derlediği imparatorluk törenlerinin ve kuralların derlendiği “*De Ceremoniis aulae Byzantinae*” (*Seromoniler Kitabı*) ile oğlu II. Romanos’a imparatorluk yönetimi hakkında verdiği öğütlerden oluşan “*De Administrando Imperio*” (*İmparatorluğun Yönetimi Kitabı*)’dur. İmparatorluğun Yönetimi ve Seromoniler kitaplarını bitirememiş ve eserlerinde yazarlık kabiliyetine güvenemediği için de genellikle diğer kaynakları kopyalamayı tercih etmiştir²⁹⁷.

VII. Konstantinos, büyük babası I. Basileios’u öven ve ondan sonra gelen haleflerini kötüleyen bir eserin yazılmasını da teşvik etmiştir. *I. Basileios’un Hayatı* adlı eserde, Genesis’un *İmparatorluk Saltanatı* adlı eseri ile Theophanes Continuatus’un I. ve IV. Kitapları kaynak olarak kullanılmış ve bu eser Theophanes Continuatus’un yazmış olduğu V. Kitap olarak kabul edilmiştir. Eserde Romanos Lekapenos’un dönemindeki bütün görevliler rüşvet alan ve savaş sevmeyen komutanlar olarak nitelendirilmiştir. Eserin yazarı Theophanes Continuatus, VII. Konstantinos’un imparatorluğa yeni bir hayat ile yeniden doğuşu getirdiğini ve Makedonya Rönesans’ı ruhunu başlattığını söylemektedir. Aynı zamanda iyi bir ressam olan Konstantinos, marangoz ve mücevher işçiliğinde de ustadır²⁹⁸. İmparator VII. Konstantinos *İmparatorluğun Yönetimi* adlı kitabında Türk boyları Peçenek, Oğuz, Hazar ve Macarlardan bahsetmiştir. Macarlardan sürekli olarak Türk diye bahsetmesi Türk ve Macar tarihi açısından önemlidir. Kağan Simeon döneminin çağdaşı olmasına rağmen Kağan Simeon’dan ve Bulgarlardan çok fazla bahsetmemiş olması da ilginçtir. Bununla beraber VII. Konstantinos, Bulgar-Sırp ilişkileri ve Bulgarların Bizans imparatorluk ailesi içindeki yeri hakkında da önemli ve değerli bilgiler vermiştir²⁹⁹.

Leon Diakonos (Diyakoz)³⁰⁰

²⁹⁶Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol.I, s.503; VII. Konstantinos Excepta (Ansiklopedi) adlı eserin önsözünde bu eserde tarihteki 53 değişik konunun yer aldığı büyük olayların anlatıldığını söylemektedir. Excepta adlı eser sayesinde Priskos, Eunapios, Menander ve Antakya’lı Ioannes gibi bazı tarihçilerin eserleri günümüze kadar kaybolmadan gelebilmiştir. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.767; Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s.157; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.200-201.

²⁹⁷Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s.155-157; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.260; Jenkins, *Byzantium*, s.262; Fine Jr, *a.g.e.*, s.309.

²⁹⁸Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. I, s.502-503; Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s.164; Jenkins, *Byzantium*, s.257.

²⁹⁹Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.6, s.90; Konstantinos’un *De Administrando Imperio* adlı eseri Türkçe’ye çevrilmiştir. K. Porphyrogenitus, *De Administrando Imperio*, çev. ve not., İ. Aslan, İstanbul 2020.

³⁰⁰Hristiyanlıkta papazın yardımcısı olan din adamı. Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s.236.

Tarihçi kimliği ile tanınan Leon, 950 yılında batı Anadolu'da Efes yakınlarında Caleō adlı küçük bir kasabada doğmuş, 992 veya 994 yılında İstanbul'da ölmüştür. Babası tarafından İstanbul'a gönderilmiş, eserinde de ifade ettiği gibi 966-968 yıllarında İstanbul'da eğitim almıştır. Dinî eğitimin yanı sıra tarihi eserlere de meraklı olan Leon, Herodot, Agathias, Herodian, Prokopius, Theopylact gibi birçok tarihçinin eserlerini okumuş ve onlardan etkilenmiştir. Zaten bir papaz olarak çok da alışılmadık bir biçimde tarihe olan merakı onun ileride bir tarih eseri yazmayı ve böylelikle mesleğinde yükselmeyi planladığını göstermektedir. 975 yılında 25 yaşında saraya diyakoz yani yardımcı papaz olarak atanan Leon, 978 yılında genç II. Basileios'un Bulgarlara karşı yürüttüğü kampanya sırasında ona eşlik etmişse de Bulgarların hazırladığı tuzaktan canını ancak kaçarak kurtarabilmiştir. Leon bu sefer sırasında gördüklerini daha sonra tarihinde yazmış ve 919 yılında Bulgarlar ile Bizans arasında Ankhialus'da gerçekleşen bu savaş hakkında bilgi vermiştir³⁰¹. On ciltten oluşan eserinde 959-976 yılları arasında Bizans İmparatorluğu'nda yaşanan olaylar ile imparatorlar Nikephoros Phokas (963-969) ve Ioannes Tzimistsez (Çimişkes)'in (969-976) seferlerini anlatmıştır. Bulgar tarihi açısından da önemli olan eserde I. Simeon ve oğlu Petır dönemleri, Rusların Bulgaristan'ı işgali ve bu işgal üzerine harekete geçen Bizans İmparatoru İoannes Çimiskes'in Bulgaristan'da kazandığı zaferi tafsilatlı biçimde anlatılmaktadır. Yine 969-970 yılları arasında Rusların yaptığı bir sefer sırasında Hunların onların müttefikleri olduğundan bahsedilmektedir³⁰².

Leon Diyakoz eserinin önsözünde VII. Konstantinos dönemini diğer tarihçilerin yeteri kadar tatmin edici şekilde anlattığını söyleyerek; eserinin başlangıç tarihini bu imparatorun hâkimiyetinden sonra 959 yılı olarak belirler. Kendisinin şahit olduğu veya ondan yaşça daha büyük olan görgü tanıklarının anlattıklarını veya tarihçilerin yazdıklarını eserinde kaynak olarak kullanır. Leon'un kaynak olarak kullandığı tarihçiler Simeon Logothete, Pseudo Simeon ve Diyakoz Nikophoros'dur. Eserini gayet başarılı bir şekilde Agathias ve Prokopios'u taklit ederek yazmış olan Leon'un eserinin dili eski Antik Yunan lehçesi olup gayet akıcı ve anlaşılır niteliktedir. Olayları eski tarihçilerin anlatımlarına benzer şekilde tasvir etmiştir³⁰³. II. Kitabında Nikophoros'un kardeşi Leon Phokas'ın Macarları yenilgiye uğrattığını, IV. Kitapta 965 yılında Nikophoros'un Bulgarlar'a vergi ödemeyi reddederek, Rus knyazı Svyatoslav'ı Bulgarlara karşı kışkırtıp Bulgaristan'a saldırttığını³⁰⁴, V. Kitapta Ruslar

³⁰¹Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s.236-237; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.197.

³⁰²Fine Jr, *a.g.e.*, s.309.

³⁰³Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s.243.

³⁰⁴Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.271.

ile barbarların Bulgaristan'ı istila etmelerini anlatmaktadır. Leon ayrıca eserinde Türkler, Bulgarlar ve Hunlar hakkında da bilgi vermiştir³⁰⁵.

2.2 Latin Kaynakları

Liudprand: *Antapodosis*

Lombardiyalı devlet adamı, diplomat ve tarihçi olan Liudprand, 920-972 yılları arasında yaşamıştır. Eserlerinde başarılı Lombardiya kralı Liudprand'ın ismi ile benzer değişik isimleri Liudprandus, Liudprandus, Liudprand, Lioutio, Liucius, Liuzo ve Lioutsios'u kullanmıştır. Fakat modern tarihçiler bugün onu en uzun eserinde kullandığı isimle yani Liudprand olarak adlandırmakta ve X. yüzyılın en önemli yazarlarından biri olarak kabul etmektedirler³⁰⁶. Zengin ve ünlü bir ailenin oğlu olarak İtalya sarayında Kral Hugh'un yanında büyüyen Liudprand (927-947) gerekli eğitimin ardından Pavia'da deacon (papaz) olarak görev almış, Kral Hugh'un ölümünden sonra onun yerine geçen II. Berengar'ın (950-961) meclisinde onun özel sekreteri ve bakanı olarak İtalya kralına hizmet etmiştir. II. Berengar ve Liudprand'ın arası bozulunca da Frank Kralı Otto'nun yanına sığınarak ondan koruma talep etmiştir. Liudprand, Kral Otto'nun kilisesinde görev almış, elçi olarak onun İtalya gezisine katılmış ve daha da sonra İtalya'da Cremona piskoposluğu görevine getirilmiştir (961)³⁰⁷.

Liudprand ve ailesi İtalya devletine diplomat olarak hizmet etmişlerdir. Liudprand'ın babası ve üvey babası Bizans'a gelen elçilik heyetlerine başkanlık ederken (927 ve 942 yıllarında), Liudprand'ın kendisi de en az üç defa İstanbul'a elçi olarak gelmiştir. Birinci elçiliğini 17 Eylül 949 ile 1 Mart 950 tarihleri arasında II. Berengar adına yapmış ve bu gezi onun Bizans saray çevresinde tanınmasını ve VII. Konstantinos Porphyrogenetos ile arkadaş olmasını sağlamıştır. Liudprand'ın, VII. Konstantinos'un *De administrando* adlı eserinden günümüze kadar ulaşamayıp kaybolan kısmındaki Bizans tarihçilerinin eserlerini alarak kaynak olarak kullandığı anlaşılmaktadır³⁰⁸. Liudprand'ın da dâhil olduğu ikinci elçilik heyeti 4 Haziran ve 2 Ekim 968 yılları arasında İstanbul'da bulunmuştur. Heyet, İstanbul'a Bizans ve Frank krallığı arasındaki ilişkileri düzeltmek ve İmparator II. Nikephoros Phokas'dan

³⁰⁵Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1217; Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s.241-242, s.243; Çelik, *a.g.t.*, s.143-155.

³⁰⁶Liudprand, *The Complete Works of Liudprand of Cremona*, Trans. Paola Squatriti, The Catholic University of American Press, Washington, D.C. 2007, s.3.

³⁰⁷Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol.II, s.1241-1242; Liudprand, *a.g.e.*, s.5; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.143.

³⁰⁸Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.143-145; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1241-1242; Jenkins, *Byzantium*, s.263; Fine Jr, *a.g.e.*, s.311.

Büyük lakâplı Kral Otto'nun oğlu için Bizans sarayından bir gelin alma amacıyla gelmiştir. Ama ne yazık ki bu elçilik ziyareti başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Birinci elçiliğinin aksine İstanbul'da çok soğuk karşılanan Liudprand'ın, Otto için hazırladığı *Relatio de Legatione Constantinopolitana* (İstanbul Sefaretnamesi) adlı eser, Bizans hakkında yazılmış hem en eğlenceli hem de en kötü niyetli yorumlarla dolu bir diplomatik gezi raporudur (969 yılında yazılmıştır)³⁰⁹. 971 yılında Köln başpiskoposunun başkanlık yaptığı Bizanslı Theophana'yı II. Otto'ya gelin götürmek için üçüncü defa Bizans'a gelen elçilik heyetinin içinde de yer alan Liudprand'ın, bu gezi sırasında hayatını kaybettiği tahmin edilmektedir. Bu gezi bir önceki gezi gibi olmamış, başarıya ulaşarak Bizans ve Frank imparatorlukları arasında barış tesis edilmiştir³¹⁰.

X. yüzyıl tarihçileri içinde en önemlilerinden biri olarak kabul edilen Liudprand aynı zamanda döneminin en popüler ve en çok okunan yazarlarından biridir. Özellikle Avrupa devletleri ile Bizans İmparatorluğu arasındaki siyasî ilişkileri, papalığın gizli kalmış aykırı olayları ile hem doğu hem de batı uygarlıkları hakkında verdiği bilgiler çok önemlidir ve bu yönü ile de ender kaynaklardandır. Liudprand'ın tarihî roman formatında düzenlenmiş eseri, *Retributon* (*Misilleme*, *İntikâm*) veya *Antapodosis*, *Elçilik* ve *İstanbul Sefaretnamesi* olarak adlandırılan üç bölümden oluşmaktadır. Yine dinî öğütlerden oluşan bir vaazı da bulunmaktadır³¹¹. Liudprand *Retributon* adlı eserini 958-960 yıllarında Grekçe olarak kaleme almıştır. Orta çağ Avrupa devletleri, Almanya, İtalya ve Bizans hakkında bilgi vermek üzere hazırlanmış olan bu eser, isimden de anlaşılacağı üzere tanrının günâhkâr kullarını hak ettikleri şekilde cezalandırarak, ilahî adaletin gerçekleşeceği varsayımından hareket etmiş ve tamamen intikâm, öç alma duygularından esinlenerek yazılmıştır. Nitekim eser, II. Berengar'a karşı düşmanca bir edebî önsözle başlamaktadır. Liudprand'ın İstanbul'a yapmış olduğu birinci elçilik dönemini de kapsayan eserde 888-950 yılları arasında Bizans'ta geçen olaylar, Liudprand'ın kişisel gözlemlerine veya olaylara şahit olmuş diğer görgü tanıklarının ifadelerine dayanılarak verilmiştir. Eserde yine Bizans İmparatorluğu ile ilgili olarak Bizans diplomasisi, saray çevreleri, dinî ve resmî törenler ve sarayın günlük hayatı hakkında bilgiler bulunmaktadır³¹². Kağan Simeon'un Bizans'ta geçirdiği çocukluk ve gençlik yılları ile ilgili

³⁰⁹Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.198; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.164-165; Vasiliev, *a.g.e.*, s.414; Jenkins, *Byzantium*, s.286.

³¹⁰Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.180; Liudprand, *a.g.e.*, s.5, s.30; Vasiliev, *a.g.e.*, s.415.

³¹¹Liudprand, *a.g.e.*, s.8.

³¹²Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1241-1242.

elimizdeki tek kaynak, Liudprand'ın *Retribution* adlı eseridir ve bu bakımdan çok önemlidir³¹³.

Liudprand'ın olayları gözlemleme, olaylar hakkındaki bilgisi ve olayları hiciv sanatı ile süsleyerek kinayeli biçimde anlatma yeteneği olağanüstüdür. Fakat eserlerinde kullanmış olduğu dilin değişkenlik göstermesi, bazen dostça bazen düşmanca tasvirlerle dolu yorumlar yapması onun davranışlarının tutarsız ve döneke olduğu şeklinde ithamlara maruz kalmasına neden olmuştur. Liudprand'ın hayat hikâyesi göz önüne alındığında, yaşam şartları ve koşullar değiştikçe onun da yazım stilini ve yorumlarını değiştirdiği gözden uzak tutulmamalıdır. Örneğin İstanbul'a ilk gelişinde VII. Konstantinos tarafından gayet güzel karşılanmış ve onunla dost olmuştur fakat ikinci gelişinde bunun tam aksi olmuş düşmanca bir davranışla karşılaşan ve aşağılanan Liudprand sadece gerçekleri yazmıştır³¹⁴. Ayrıca *Retribution* adlı eserinde tarihsel olayları anlatırken kronolojik bazı karışıklıklar yapmaktan da kaçamamıştır³¹⁵.

2.3 Bulgar-Slav Kaynakları

John (Ioannes) Exarch³¹⁶

Bulgar kökenli olan ve eserlerinde sık sık büyük bir gururla bunu ifade eden Ioannes Exarch büyük bir ihtimalle Boris han tarafından İstanbul'a gönderilmiştir. Ioannes'in İstanbul'da Simeon ile aynı okulda eğitim gördüğü ve ikisinin sınıf arkadaşı olduğu tahmin edilmektedir. İstanbul'da ilahiyat ve felsefe eğitimi alan Ioannes çok iyi derecede Yunanca bilmektedir. Ioannes'in doğum ve ölüm tarihleri ile ilgili elimizde kesin bir bilgi yoktur. Ölüm tarihinin 917 ile 927 yılları arasındaki bir tarihte olduğu düşünülmektedir. Eğitiminin ardından ülkesine dönen Ioannes Bulgar Han'ı Boris tarafından Pliska'da kurulan ve daha sonra Simeon tarafından Preslav'a nakledilen ve Pliska-Preslav Edebiyat Okulu olarak adlandırılan okulda bilim adamı, yazar olarak görev yapmıştır. Bulgar Kağanı Simeon ile yakın ilişki içerisinde olan Ioannes onun hükümdarlık döneminde Bulgar kilisesinin exarchlığı görevini de yürütmüş

³¹³Liudprand, *a.g.e.*, s. 47, s.122-129.

³¹⁴Jenkins, *Byzantium*, s.265, s.287.

³¹⁵Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1241-1242.

³¹⁶İdarî yönetimde pek çok sivil ve dinî görevlilere verilen isim, vilayetlerin yöneticileri exarch olarak adlandırıldıkları gibi vilayetin en yüksek din görevlisine de verilen isimdir. Dinî olarak başpiskopos anlamına gelen bu unvan çok geniş arazilerde çalışan hem metropollere hem de patriklere de verilmiştir. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.767.

ve Preslav'daki entelektüel çevrenin en önemli kişilerinden biri olmuştur. Ioannes, Boris'in kardeşi rahip Duks'un isteği üzerine Ioannes Damascus'un (Yuhannâ ed-Dımaşkî) Ortodoks inancı ile ilgili eserini tercüme etmiş ve Aziz Basileios'un Hexameron adlı eserini Slavca'ya uyarlamıştır. Ioannes, Bizanslı yorumcuların ve keşiş Meletios'un eserlerinden derlediği *Shestodniev* adlı eserin önsözünü bizzat kendisi hazırlamıştır. Ortodoks kozmolojisi ve kültürünü içinde barındıran *Shestodniev* bir çeşit ansiklopedi niteliğindedir ve Ioannes kendi fikirlerini de bu esere eklemiştir. Eserde Ioannes Exarch ve Kağan Simeon dönemindeki Bulgaristan, Kağan Simeon, başkent Preslav ve saray çevresi kısaca X. yüzyıldaki Bulgar medeniyeti hakkında çok değerli bilgiler verilmektedir. Ayrıca Ioannes Exarch *Shestodniev* adlı eserin önsözünde Slav harfleri ve eserleri Grekçe'den Slavca'ya tercüme eden bir tercümanın yaşadığı zorlukları anlatmaktadır³¹⁷. Ioannes'in Hristiyan babalarının eserlerinden yapmış olduğu tercümeler eski Slav kilise dilinde yeni teknik kavramların yerleştirilmesine neden olmuştur ki Ioannes bundan dolayı yaşadığı zorlukları anlatmaktadır. Engin bilgisi, edebi uzmanlığı Ioannes'in Orta çağ Slav edebiyatının gelişmesine katkı sunarak çok önemli bir rol oynamasını sağlamıştır. Ayrıca yine Slav edebiyatı ve erken dönem Rus edebiyatı üzerinde de büyük bir etki yapmıştır.

Hrabr (Hrabŭr Cernorizec)

Keşiş ve Slav olduğu tahmin edilen Hrabr adlı din adamının günümüzde Bulgar asıllı olduğu ve Simeon tahta çıkmadan önce onunla çalıştığı düşünülmektedir. Hrabr, Simeon'un kurduğu Preslav Edebiyat okulunda çalışmış ve Grek eserlerin Slavca'ya tercümesine yardım etmiştir. X. yüzyılda yazdığı (893 yılından sonra 921 yılından önce), *Mektuplar* adlı eserinde Galgolitik³¹⁸ alfabenin Grek alfabesi kadar değerli olduğunu ve Galgolitik alfabenin Slavcaya daha uyumlu olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Eserin seksenden fazla nüshası bulunmakta ve en eski nüshasının 1348 yılında yazıldığı bilinmektedir. Eser Orta çağ döneminde Bulgaristan, Sırbistan, Rusya ve Moldavya'da çok popüler olup çok fazla rağbet görmüştür. Bunun yanı sıra erken dönem Bulgar tarihi ile ilgili Slavca yazılmış en eski kaynak olması bakımından da son derece önemli ve değerlidir³¹⁹.

³¹⁷Runciman, *The Emperor Romanus*, s.3; Runciman, *A History*, s.139; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1069-1070; Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.217; Fine Jr, *a.g.e.*, s.311.

³¹⁸X. yüzyılda Konstantinos Kiril tarafından oluşturulan ve Kilise Slavcasında kullanılan en eski alfabe. Slavlar Glagolitik alfabeden sonra Kiril alfabesini kullanmışlardır. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.853; Fine Jr, *a.g.e.*, s.300.

³¹⁹Runciman, *A History*, s.271; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.954; F. Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500–1300)*, Brill NV, Leiden 2019, s.219; Fine Jr, *a.g.e.*, s.134-135.

Ohridli Clement

Bazı kaynaklar tarafından Bulgaristan Ortodoks kilisesinin kurucusu olarak kabul edilen Clement, Konstantinos Kiril ve Methodios'un öğrencisidir ve onun hayatı ile ilgili bilgileri Ohridli Theophylaktos'un eserlerinden öğreniyoruz. Makedonya kökenli olduğu tahmin edilen Clement, Konstantinos Kiril ve Methodios'la beraber Moravya'ya gitmiş ve orada yirmi yıl kalmıştır. 885 yılında Bulgaristan'a gelmiş, Boris-Mihail tarafından Makedonya'ya (Kutmichevica)³²⁰ piskopos olarak gönderilmiş ve ölünceye kadar da bu görevde kalmıştır. Bu bölgede yaşayan halka vaazlar vererek, onları eğitmeye ve din değiştirmelerini sağlamaya çalışmış, Slavca kasideler, ahlakî vaazlar ile Konstantinos Kiril ile Methodios'un hayat hikâyelerinin yer aldığı eserler yazmıştır. Onun belki de Slavca'ya yaptığı en büyük hizmet, Kağan Simeon döneminde Glagolitik alfabeyi Kiril harfleri ile değiştirerek Kiril Alfabesini oluşturmasıdır: Slav edebiyatının kurucuları arasında sayılan Clement aynı zamanda iyi bir öğretmendir. Clement, Ohrid'de kurulmuş olan okulda geleceğin rahiplerini yetiştirmiştir ki kendi söylemi ile bunların sayısı üç bin beş yüzün üzerindedir³²¹.

Aziz George'ın Mucizeleri Adlı Eseri.

Kağan Simeon döneminde Bulgarlar ve Macarlar arasında yaşanan savaşı (894) ve bir askerin mucizevî kurtuluşunu anlatan eserde, Kağan Simeon'un tahta çıkışı hakkında da bilgiler bulunmaktadır³²².

2.4 Kağan Simeon Doğumu, Çocukluğu ve Gençliği

Kağan Simeon, Boris-Mihail Han'ın (852-889) vaftiz olarak Maria ismini alan eşinden dünyaya gelen üçüncü oğludur. Simeon'un beş kardeşi vardır. Erkek kardeşleri Vladimir-Rasate ve Gabriel yaşça ondan büyüktürler. Yine Jacob isimli küçük erkek kardeşi ile Eupraxia ve Anna isimli iki kız kardeşi vardır. Simeon'un erkek kardeşlerinden Gabriel ve Jacob'un çok genç yaşta hayatlarını kaybettikleri düşünülürken, Vladimir-Rasate dışında hiçbirinin tarihsel olarak fazla bir rol oynamadıkları anlaşılmaktadır. Kız kardeşlerinden

³²⁰Bugünkü Makedonya'nın güneyini kapsayan bölge, Yunanistan'ın kuzeyi, Arnavutluk'un doğusunda yer almaktadır. Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500–1300)*, s.209.

³²¹Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1133-1134; Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500–1300)*, s.211.

³²²Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2013, s.13.

Eupraxia rahibe olarak hayatını devam ettirmiş, Anna ise kaynaklardaki kayıtlardan da anlaşılacağı üzere Moravya kraliyet ailesinden biri ile evlendirilmiştir³²³.

Kağan Simeon'un doğum tarihini yani kesin olarak hangi tarihte doğduğunu bilmiyoruz. 863 ve 865 yılları arasında babasının Hristiyanlığı kabul ettiği dönemlerde doğmuş olduğu³²⁴ ve babası ile vaftiz edildiği düşünülmektedir³²⁵. Onun bu tarihlerde doğmuş olduğunu kanıtlayan en önemli kaynak, Patrik Nikolaos'ın Simeon'a yazmış olduğu mektuplardır. Patrik Nikolaos yirmi yedi numaralı mektubunda Simeon'u *barış çocuğu* olarak tasvir etmekte ve onun barış döneminde doğduğunu söylemektedir. Nikolaos mektubunda Simeon'a;

*“O halde sen (sevgili oğlum) barışın oğlu olduğun için ve -barış döneminde kutsal babandan barışın oğlu olarak dünyaya geldiğin için- dünyaya barışı armağan eden Mesih'in elinden kendi ulusunu yönetmek hakkını elde eden biri olarak sen de barışı sağlayacak koşulların peşinden koşmalı ve Romalıların size karşı işlemiş olduğu günâhların karşılığı olarak barışın ruhuna uygun taleplerde bulunmalısın”*³²⁶

diye yazarak aslında bize Simeon'un doğmuş olduğu tarihle ilgili bilgi vermektedir. Yine Patrik Nikolaos 924 yılında Simeon'a yazmış olduğu yirmi dokuz numaralı mektupta onun altmış yaşına yaklaşmakta olduğundan bahsetmektedir. Nikolaos'ın, Simeon'a

“Gençlik çağını bırakalı çok uzun zaman oldu. Gençlerde bile hayattan beklenen umutlar çoğu zaman aldatici olabilir: fakat gençliğimiz geçtiğinde, özellikle altmışıncı yılımıza yaklaşırken ve benim tahminime göre sen ya altmış yaşına yaklaşıyorsun veya içindesin.”

diye yazması bizim Simeon'un yaşı ile ilgili bilgi edinmemize yardımcı olmaktadır. Eğer Simeon 924'te altmış yaşına yaklaşıyorsa bu kaynağa dayanarak Simeon'un 864 yılında doğmuş olduğunu söyleyebiliriz ki Boris Han'ın Hristiyanlığı kabul etmiş olduğu tarihte yaklaşık olarak 864 yılıdır³²⁷.

³²³Runciman, *A History*, Londra 1930, s.133; Mirosław J. Leszka (Łódź), “The Monk Versus the Philosopher From the History of the Bulgarian Byzantine War 894–896”, *Studia Ceranea* 1, 2011, s.55-70, s.56; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol.III, s.1984; K. Marinow, “In The Shackles of The Evil One Portrayal of Tsar Symeon I the Great (893–927) in the Oration “On the Treaty with the Bulgarians”, *Studia Ceranea* I, “A Journal of the Waldemar Ceran Research Centre for the History and Culture of the Mediterranean Area and South-East Europe” 1, 2011, s.157-190, s.157; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.26.

³²⁴Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III, s.1984; Leszka, *The Monk Versus the Philosopher From the History of the Bulgarian Byzantine War 894–896*, s.56; Marinow, *In The Shackles of The Evil One Portrayal of Tsar Symeon I the Great (893–927)* s.157; Fine Jr, *a.g.e.*, s.132.

³²⁵Zlatarski, *a.g.e.*, s.280; Marinow, *In The Shackles of The Evil One Portrayal of Tsar Symeon I the Great (893–927)*, s.157; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.141.

³²⁶Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXVII, Lines, 65-67, s.191-193 [İngilizce].

³²⁷Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXIX, Lines, 44-46, s.201 [İngilizce]; Fine Jr, *a.g.e.*, s.119, s.132; Tekin, *a.g.e.*, s.9.

Simeon'un doğduğu yıllarda Bulgar ülkesinde hâlâ eski Türk dinine bağlı boyar ve kişiler olmasına karşılık, Bulgar sarayında Türk dininden ve geleneklerinden uzaklaşıldığı ve Simeon'un tam anlamıyla bir Hristiyan olarak yetiştirildiği anlaşılmaktadır. Simeon çocukluk dönemini Bulgar başkenti Pliska'da babasının yanında geçirmiş ve ilk eğitimini burada almıştır³²⁸. Boris Han, büyük oğlu Vladimir-Rasate'nin kendisinden sonra tahta geçmesini arzu ederek onu tam bir veliaht olarak yetiştirmiştir. Kaynaklar, Vladimir-Rasate'in gençliğinde Babası Boris-Mihail Han ile Sırp savaşlarına katıldığını ve Sırp tarafından esir alındığını yazmaktadır³²⁹. Babası Boris-Mihail Han'ın kendisine biçtiği kaderi yaşayan Simeon'da onun tarafından iyi bir dinî eğitim almak üzere İstanbul'a gönderilmiştir. Boris'in niyeti çocukluğunda üstün dinî meziyetlere sahip olduğunu düşündüğü Simeon'un ileride Bulgar Patriği olarak bağımsız Bulgar Kilisesinin başına geçmesi olmuştur³³⁰.

Ne yazık ki çocuk yaşta Bulgarların soylu rehinesi³³¹ olarak İstanbul'a gönderilen Simeon'un hangi tarihler arasında bu şehirde yaşadığı ile oradaki yaşam şartları hakkında elimizde kesin bir bilgi bulunmamaktadır. İstanbul'da geçirdiği yıllara ait kısıtlı bilgileri biz daha önce de bahsettiğimiz gibi sadece 949 yılında İstanbul'u ziyaret eden Cremonalı elçi, diplomat, tarihçi ve piskopos Liudprand'ın seyahat notlarından elde etmekteyiz³³². Liudprand'ın Simeon ile ilgili vermiş olduğu bilgilerin çoğu Bizans kaynaklarından değil de İstanbul'da yaşayan görgü tanıklarından veya 927 tarihinde İstanbul'u elçi olarak ziyaret eden babasından elde etmiş olduğu ileri sürülmektedir. Liudprand'ın Simeon'un ölümünden 20 yıl sonra İstanbul'a gelmiş olduğunu düşündüğümüzde İstanbul halkının hâlâ Simeon'u unutmamış olmasını onun bu ülkede yaratmış olduğu etkiye bağlamak gerekir³³³.

Liudprand'ın notlarına göre 13-14 yaşlarında İstanbul'a gelen Simeon bu şehirde on yıl kalmıştır (878-888). Buna göre Bulgar Han'ı Boris-Mihail, Bulgaristan ve Bizans arasındaki

³²⁸Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.26.

³²⁹Fine Jr, *a.g.e.*, s.112; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.118; Hupchick, *The Bulgarian -Byzantine Wars*, s.151-152; Runciman, *A History*, s.133.

³³⁰Leszka, *The Monk versus the Philosopher From the History of the Bulgarian Byzantine War 894–896*, s.56; Marinow, *In The Shackles of The Evil One Portrayal of Tsar Symeon I the Great (893–927)*, s.157; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.26; Runciman, *A History*, s.137; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.38; Hupchick, *The Bulgarian -Byzantine Wars*, s.151; Fine Jr, *The Early Medieval Balkans, a.g.e.*, s.132.

³³¹Lang, *a.g.e.*, s.62; Roma İmparatorluğunda ve daha sonra da Doğu Roma yani Bizans İmparatorluğu'nda gördüğümüz gelenek üzere yabancı ülke hükümdarlarının genç çocuklarını imparatorluk sarayına rehine olarak kabul ettiklerini ve bunu da kendi inisiyatifleri olarak gösterdiklerini biliyoruz. Doğu Roma'ya göre genç yaşında başkente gelerek Roma yaşam tarzına uygun şekilde yetiştirilen bu “barbarlar” sayesinde yabancı devletlerin gelecek nesilleri Roma düzenine uygun olarak hareket edeceklerdir. Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.136-137; Vasiliev, *a.g.e.*, s.399.

³³²Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.141; Liudprand, *a.g.e.*, s.47; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.1; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.27.

³³³Liudprand, *a.g.e.*, s.47; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.27-28.

barışa ve iyi ilişkilere güvenerek, oğlunu 23 Ekim 877 yılında tekrar Patriklik koltuğuna oturan Photios'a³³⁴ emanet etmiştir. Simeon'un İstanbul'a gelirken yanında bir arkadaşının olduğunu ve onun da büyük bir ihtimalle Ioannes Exarch olduğu tahmin edilmektedir. Bazı bilim adamları ise Simeon'un İstanbul'da 872/4 ve 887 yılları arasında yaşadığını ve bu sürenin on dört yıl olduğunu öne sürmüşlerdir³³⁵.

İstanbul'da Magnavra³³⁶ sarayında yaşayan Simeon, saraydaki Magnavra Okulunda (Bizans Üniversitesi) eğitim görmüş ve Photios'un Slav okulunda da dinî eğitim almıştır. Tarihçiler büyük bir ihtimalle İmparator I. Basileios'un oğlu VI. Leon'la Kağan Simeon'un birlikte saraydaki okulda eğitim gördüklerini ve Photios'un öğrencisi olduğunu söylemektedirler. Simeon İstanbul'daki üniversitede gramer, diyalektik, felsefî bilimler, retorik, aritmetik, astronomi, geometri ve müzik dersleri almış ve Helen sanatı ile ilgilenmiştir. Bizans'ta o dönemde üniversitedeki seküler eğitim son derece ağır olmuş ve her derste uzmanlaşacak şekilde eğitim verilmiştir. Simeon gibi son derece zeki ve çalışkan bir öğrenci bütün bu bilimleri başarılı bir şekilde öğrenmiş ve içselleştirmiştir. Bunu daha sonra ona verilen Yarı-Grek lakâbından anlamak mümkündür³³⁷. Yine Antik Yunan edebiyatı konusunda uzmanlaştığı ve bu konuda yetkin olduğu konusunda da kuşkuya yer yoktur. Liudprand, Simeon'un Aristo'nun felsefe ve Demosthenes'in retorik sanatı hakkındaki eserlerini okuduğunu, bu konularda uzmanlaştığını söylemektedir³³⁸. Nitekim Bizans devlet adamlarının Simeon'a yazdığı mektuplardan anladığımız onun, Antik Grek edebiyatı şairi Homeros'a karşı derin bir sevgi duyduğudur. Patrik Nikolaos Mystikos başkalarına yazdığı mektuplarda genellikle alıntı olarak klasik dönem eserleri ile kilise yazarlarını tercih etmesine rağmen sadece Simeon'a yazdığı mektuplarda *Homeros'un İlyada adlı eserinden iki defa*

³³⁴Patrik Photios, 874 veya 875 yılları arasında yaşadığı sürgünden başkente geri dönerek Magnavra'daki üniversitenin başına geçmiş ve imparator Basileios'un oğullarının eğitime göz kulak olmuştur. Photios 23 Ekim 877'de ikinci defa Patriklik koltuğuna oturmuştur. Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.87; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.29.

³³⁵Fine Jr, *a.g.e.*, s.132; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.141; A. Ilieva, T. Tomov, The Shape of the Market: Mapping the Book of the Eparch, *BMGS* 22, 1998, s.105-116; J. Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.31.

³³⁶İstanbul'da büyük saray kompleksi içerisinde yer alan tören, kabul ve merasim salonu. Aydın, *a.g.e.*, s.293.

³³⁷Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.97; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.26; Jenkins, *Byzantium*, s.201; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.226; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.151-152; Fine Jr, *a.g.e.*, s.132; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.32.

³³⁸Liudprand, *a.g.e.*, s.124; Runciman, *A History*, s.137; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.38; Lang, *a.g.e.*, s.62; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.141; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.152; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.32; Dujcev, *a.g.e.*, s.233.

alıntı yapmış³³⁹, Plato³⁴⁰ ve Demosthenes'den³⁴¹ bahsetmiştir. Yine Simeon 894-896 yılları arasında Bulgarlar ve Bizans İmparatorluğu arasında yaşanan savaşlar sırasında Bizans adına elçilik yapan Leon Khoirosphaktes'e yazdığı mektupta Homeros'dan alıntı yapmıştır. Bu iki devlet adamı da Simeon'u çok iyi tanımakta ve onun Antik Yunan edebiyatına düşkünlüğünü bilmektedirler³⁴².

Simeon'un eğitimi ve entelektüel birikimi konusunda özellikle Nikolaos Mystikos'un verdiği bilgiler önemlidir. Mystikos, mektuplarından birinde Simeon'un tarih bilgisinin çok engin olduğunu anlatarak, onun tarih çalışmalarını çok büyük bir ciddiyetle yaptığını belirtmekte ve “*senin karakterinin ne kadar ciddi olduğunu bildiğimden ve aynı ciddiyeti, çalışkanlığı antik çağ tarihi çalışmalarına uyguladığını gördüğümünden dolayı*”³⁴³ diyerek Simeon'un çalışkanlığını övmektedir. Nikolaos birden fazla mektubunda Simeon'u *sofias* (bilge) olarak tanımlamaktadır, şöyle ki; “*Mükemmel bilgeliğe sahip, Tanrının ayrıcalık bahşettiği Bulgar Ulusunu şan ve şeref ile zirveye taşıyan Simeon*”³⁴⁴ diye yazmıştır. Simeon, Nikolaos'ın bilge olarak tanımladığı tek kişidir³⁴⁵.

Simeon Magnavra'daki eğitimin ardından belki de babasının isteği üzerine İstanbul'da bir manastıra rahip adayı olarak girmiş ve rahiplik yemini etmiştir. Bundan sonra geri kalan günlerini İmparatorluğun başkenti İstanbul'da dinî çalışmalar ve ibadete ağırlık vererek geçirmiştir³⁴⁶. İlerleyen bölümlerde de görüleceği üzere rahiplik yemini eden Simeon'un manastır eğitimine çok önem verdiği ve teşvik ettiği bilinmektedir. Simeon'un İstanbul'da

³³⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XI, lines, 87-8, s.79 [İngilizce], Ep. XVIII, Lines, 80, s.125 [İngilizce].

³⁴⁰Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VIII, Lines, 71-83, s.51 [İngilizce]; Ep. IX, Lines, 60-61, s.57 [İngilizce]; Ep. XXI, Lines, 108, s.137 [İngilizce]

³⁴¹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XIV, lines, 96-97, s.97 [İngilizce].

³⁴²Nicholas Mystikos Simeon'a yazdığı mektuplarda Antik Çağ yazarlarının yazdıklarına atıfta bulunarak iki kez Homeros'dan üç kez Platon'dan ve bir kere de Demosthenes'den bahsederken, Leon Choerosphaktes bir mektubunda Homeros'un bir şiirinden alıntı yapmıştır. Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.13; Shephard *Emergent Elites and Byzantium*, s.155; Kolias, *a.g.e.*, s.82-83; Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XI, lines, 87-8, s.77-79 [İngilizce].

³⁴³Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XX, Lines, 92-93, s.135-137 [İngilizce]; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.346; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.34.

³⁴⁴Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XIV, Lines, 60-65, s.95-97 [İngilizce].

³⁴⁵Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. III, Lines, 3-10, s. 17, 19 [İngilizce]; Nikolaos'ın Simeon'u bilge olarak tanımladığı diğer satırlar sırasıyla VIII, X, XI numaralı mektuplarda yer almaktadır. Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.11-60-61-70-72. Nicholas mektuplarında “*bilge*” kavramını neredeyse hiç kullanmamıştır. Sadece Simeon'a hitap ederken bu sıfatı onu tanımlamak amacıyla yazmıştır ki gerçekten de Simeon bilgeliği ile ünlüdür; S. Tougher, *The Reign of Leo VI (886–912). Politics and People*, Leiden–New York–Koln 1997, s.112; Hupchick, *The Bulgarian -Byzantine Wars*, s.151; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.346.

³⁴⁶Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.152; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.38; Leszka (Łódź), *The Monk versus the Philosopher From the History of the Bulgarian Byzantine War 894–896*, s.56; Lang, *a.g.e.*, s.62; Fine Jr, *a.g.e.*, s.132.

günlerini geçirdiği manastırın ruhanî lideri büyük bir ihtimalle keşiş Arsenius'dur. Patrik Photios'un da özel bir önem verdiği Arsenius, Balkanlar'dan İstanbul'a gelen Bulgar ve Slav rahiplerin yetişmesinde görev yapmıştır. Arsenius'un Simeon'un ruhanî lideri olduğu ve ondan çok fazla etkilendiği tahmin edilmektedir. Bu kilisede Simeon adını alan Bulgar lider, hayatının sonuna kadar bu isimle anılmıştır³⁴⁷.

Grek eğitimi ile yetişen, Grekçe'yi çok iyi bilen, teolojide uzmanlaşan ve Bizans kültürü ile donanan Simeon'un, çağdaşları tarafından "**Hemiargos**" (**Semi-Grek**) "**Yarı-Yunan**" olarak adlandırıldığı bilinmektedir³⁴⁸. O güne kadar literatürde kimse tarafından kullanılmamış Hemiargos unvanının Simeon'a neden verildiği konusunda tarihçiler ikiye bölünmüş durumdadır. Bazı tarihçiler ona bu lakâbın Grek edebiyatına özellikle Homeros'a düşkünlüğü nedeniyle verildiğini ve Hemiargos'un yeni bir terim olduğunu göz önünde bulundurmanız gerektiğini belirtirken; bazıları da Simeon'un Grekçe'yi barbar aksanı ile konuştuğunu ve pozitif eğitimi yarıda bırakıp keşiş elbiseleri giyerek kiliseye girmesi nedeniyle verildiğini belirtirler³⁴⁹. Ayrıca Simeon'un bir müzik aleti çaldığı, sesinin güzel olduğu ve İncil'de yazılan Kral Davud³⁵⁰ gibi çok güzel şarkı söylediği de tarihi kayıtlara not düşülerek belirtilmiştir³⁵¹.

Simeon İstanbul'da geçirdiği yıllar ve aldığı eğitim sonucunda yeterli donanıma sahip olarak tam bir entelektüel olmuştur. Daha sonraki yıllarda babasının yerine hükümdar olduktan sonra bu birikimini akıllıca kullanmayı bilmiş, ülkesinin kültürel olarak kalkınmasına çalışmış ve bunda da oldukça başarılı olmuştur. Simeon daha sonra muhtemelen 888'te Konstantinos Kiril'in müritleri ile ülkesine geri dönmüş ve Preslav dışında yer alan

³⁴⁷Leszka (Łódź), *The Monk versus the Philosopher From the History of the Bulgarian Byzantine War 894-896*, s.56; Zlatarski, *a.g.e.*, s.280-282; Fine, *a.g.e.*, s.132-133; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.142; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.36.

³⁴⁸Hupchick, *The Bulgarian -Byzantine Wars*, s.151-152; Liudprand, *a.g.e.*, s.124.

³⁴⁹Bizanslı çağdaşlarının Simeon'a neden bu lakabı verdikleri, Simeon'u övdükleri mi yoksa küçümsedikleri mi hâlâ tartışma konusudur ve tarihçiler arasında görüş ayrılığı bulunmaktadır. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.210; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.28; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.141; Fine Jr, *a.g.e.*, s.132. Hatta bazı tarihçiler Simeon'un İstanbul'da yaşadığı dönemde Bizans soyluları tarafından "**Yarı-Grek**" olarak devamlı aşağılandığını ve bu nedenle kendisinin Bizans'a karşı derin bir nefret duyduğunu açıklamışlardır. R. Browing, *Byzantium and Bulgaria, A Comparative Study Across The Early Medieval Frontier*, Londra 1975, s.57.

³⁵⁰İncil'e göre İsrail'in en büyük krallarından biri olarak kabul edilen Kral Davud, Bizans imparatorluğu dinî çevrelerinde Eski Ahit'te yer alan Zebur (Mezmurlar)'un yazarı olarak kabul edilir. Yine Bizanslılar, Kral Davud'u Hristiyan müziği ve şiirinin yaratıcısı olarak kabul ederek ona ayrı bir saygı gösterirler. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. I, s.588.

³⁵¹Marinow, *In The Shackles of The Evil One Portrayal of Tsar Symeon I the Great (893-927)*, s.157.

Panteleimon³⁵² adlı bir manastırda yaşamaya başlayarak rahip ve bilim adamı olarak çalışmalarına devam etmiştir³⁵³. Panteleimon'da manastırda Bulgar entelektüel hayatının merkezinde yer alarak aynı zamanda saray çevreleri, Bulgar kilisesinin üst düzey yetkilileri ve özellikle de babası Boris-Mihail ile yakın bir ilişki içerisinde olmuştur. Bu nedenle Simeon'un Bulgaristan'ın iç ve dış politikalarından kopmadığı ve bu konularda bilgisi olduğunu düşünülmektedir³⁵⁴.

Kaynaklar genç Simeon'un İstanbul'dan ülkesi Bulgaristan'a geri gelirken yanında çok sayıda kitap getirdiğini yazmaktadır. Simeon'un Bulgaristan'da ilk görevi, Yunanca Kutsal kitaplar ile dünyevî kitapların Slavca'ya çevrilmesi ile ilgili büyük bir projeyi yönetmeye başlaması olmuştur³⁵⁵. Simeon'un Bulgar edebî hayatına kazandırdıklarını anlamak için çağdaşlarının Simeon hakkında verdiği bilgilere bakmak yeterli olacaktır. Dönemin kaynakları Simeon'u, İskenderiye Kütüphanesinin kurucusu II. Ptolemy³⁵⁶ (285–246) ile sanat ve edebiyat aşığı Kral Davud ile karşılaştırmaktadır. Onun döneminde Bulgar edebiyatına hizmet etmiş kişiler arasında Ohridli Clement, Naum, Preslavlı Konstantine ve Ioannes Exarch bulunmakta olup bunların eski Bulgar-Slav edebiyatı ve Simeon dönemi hakkında verdikleri bilgiler eşsizdir³⁵⁷. Kaynaklara göre iyi bir eğitimci olan Simeon ülkesinde Ortodoks Hristiyanlığın yerleşmesi ve yayılması için çok çalışmıştır. O ayrıca hiç durmadan çalışan bir arıya benzetilerek sürekli eserler veren, Kilise babalarının öğretilerini boyarlarına aktaran ve boyarlarını ahlâken ve ilmen eğitmeye çalışan biri olarak tanıtılmaktadır³⁵⁸. Simeon'un seküler eğitiminin ardından keşiş elbisesi giyerek rahip olması ve Bulgaristan'da Panteleimon manastırında çalışması hakkında pek çok spekülasyon yapılmıştır. Bazı bilim insanları

³⁵²Patleina (veya Ticha) Manastırı. Son zamanlarda bu bölgedeki kalıntılar üzerinde yapılan arkeolojik araştırmalar bu yapının bir manastıra mı yoksa Bulgar asillerinin yaşadığı bir yapıya mı ait olduğu konusunda şüphelere yol açmıştır. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.210.

³⁵³Leszka, *The Monk versus the Philosopher From the History of the Bulgarian Byzantine War 894–896*, s.57; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.153; Fine Jr, *a.g.e.*, s.132; Simeon Bulgaristan'a dönüp manastırdaki çalışmalarına başladığında İstanbul'da beraber olduğu din adamları da burada Slav dili ve edebiyatı üzerinde çalışmalar yapmışlardır. Zlatarski, *a.g.e.*, s.282.

³⁵⁴Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.41.

³⁵⁵Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.153; Runciman, *A History*, s.137; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.346; Fine Jr, *a.g.e.*, s.132-133; Obelensky, *a.g.e.*, s.142-143; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.31; Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500–1300)*, s.214.

³⁵⁶II. Ptolemy. Ptolemyos kralı Soter'in oğlu, İskenderiye kütüphanesinin kurucusu. B. A. Todorov, "The Bulgarians between the Two Romes: The Discourse of Power in Medieval Bulgaria", *PHD Dissertation*, University of California, Los Angeles 2007, s.140.

³⁵⁷Leszka, *The Monk Versus the Philosopher From the History of the Bulgarian Byzantine War 894–896*, s.57; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.31.

³⁵⁸Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.347; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.142; Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500–1300)*, s.214; J. Shephard, "Bulgaria: the other Balkan Empire", *Cambridge Medieval History III*, Cambridge University Press, Cambridge 1999, s.572.

dönemin Bizans İmparatoru I. Basileios (811-886) ve İstanbul Patriği I. Photios'un (810-893) Slavlar ve Bulgarlar arasında Hristiyanlığı yaymak için misyonerlik faaliyetlerini teşvik ettiklerini ve bu nedenle Konstantin Kiril ve Methodius'un öğrencilerinin Bulgaristan'daki faaliyetlerini desteklediklerini ve Simeon'un da onların başına getirildiğini iddia etmektedirler. Fakat kaynakların yetersizliği nedeniyle bu iddiaların çok fazla bir geçerliliği bulunmamaktadır³⁵⁹.

Simeon İstanbul'da yaşadığı dönemde Bizans İmparatorluğu'nun edebî zenginliği ve mimarî eserlerinin ihtişamından çok fazla etkilenmiş ve bunların aynısını Bulgar halkı içinde uygulamak istemiştir. İstanbul'daki binaların görkemi ve ihtişamı Simeon'a ilham vermiş ve Bulgaristan'ın yeni merkezi Preslav'ın da aynı İstanbul gibi gelişmesi için çalışmıştır³⁶⁰. Simeon'un edebî ve mimarî faaliyetlerini ilerideki bölümlerde alt başlık altında inceleyeceğiz. İstanbul'daki eğitimi sırasında Bizans uygarlığı, imparatorluğun siyasî kurumları ve imparatorluk ideolojisi hakkında bilgi edinme imkânı bulmuş ve Bizans İmparatorluğu'nun gücünden ve ihtişamından çok etkilenmiştir. İşte bütün bunlar onun gelecekteki hayatının şekillenmesine ve bu amaç doğrultusunda mücadele etmesine neden olacaktır³⁶¹. Simeon muhtemelen 888 yılında ülkesi Bulgaristan'a geri dönmüştür³⁶². Orta çağın bu en güçlü hükümdarı ilerleyen yıllarda sadece bir rahip ve iyi bir eğitimci değil aynı zamanda karizmatik bir lider, bilge bir hükümdar ve uluslararası ilişkilerde usta bir diplomat, mahir bir komutan olduğunu da gösterecektir³⁶³.

2.5 Tahta Çıkışı ve Hükümdar oluşu

Simeon ülkesine geri döndüğünde babası Boris-Mihail taht için hazırladığı oğlu Vladimir adına tahtan feragat etmiş ve bir manastırda inzivaya çekilmiştir. Boris'in yerine geçen oğlu Rasate-Vladimir (889-893), hakkında bildiklerimiz ne yazık ki pek fazla değildir. Kaynaklarda onun gençliğinde Babası Boris-Mihail ile Sırp savaşlarına katıldığını, Sırlar tarafından esir alındığını ve hükümdar olduktan sonra Alman Kralı Arnulf ile ittifak yaparak onun elçilik heyetini 892 yılında kabul ettiğini görmekteyiz ki bu arada Vladimir, babasının

³⁵⁹Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.36.

³⁶⁰Runciman, *A History*, s.141; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.38.

³⁶¹Ilieva, Tomov, *a.g.m.*, s.105-116; Obelensky, *a.g.e.*, s.133; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.33; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.153.

³⁶²Fine Jr, *a.g.e.*, s.132

³⁶³Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.151; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.346.

siyasetini terk ederek Frank kralı ile anlaşma yoluna gitmek istemiştir³⁶⁴. Vladimir döneminde Boris'in ortadan kaldırmaya çalıştığı Bulgar aristokrasisi etkin konuma geçerek Vladimir'i etkisi altına almayı başarmıştır. Hükümet idaresi aşırı derecede müsrifleşerek, eğlenceden başka bir şey düşünmez olmuştur. Bu arada eski dinî törenler yeniden tanıtılıp kutlanmaya başlanmıştır. Hristiyanlık dinî, atalarının dininden dönme ve Bizans'a tabî olmak anlamına geldiği için bu dine karşı olan Bulgar boyarlarının tarafını tutan Vladimir, Hristiyanları takibe başlamış, onlara işkence yaptırmış hatta Bizanslı din adamlarını öldürtmüştür³⁶⁵. Bulgaristan'da başlayan isyan sonucunda asiler Pliska'ya yürüyerek Knyaz Boris'i öldürmek üzere harekete geçmişler ve Pliska'daki Şapel de dâhil olmak üzere dinî yapıları, kiliseleri tahrip etmişlerdir. Bu kaotik durum ülkede dört yıl sürmüştür³⁶⁶. Vladimir'in Hristiyanlığı terk edip eski Türk inancına dönmesi bardağı taşıran son damla olmuş, bugüne değin verdiği çabaların mahvolacağını düşünen Boris 893'te manastırdan çıkıp, eski muhafız birlikleri ile oğlunun üzerine yürümüş, sahip olduğu muazzam otoriteyi kullanarak yönetimi devralmış ve oğlu Vladimir'i iktidardan uzaklaştırmıştır³⁶⁷. Bununla da yetinmemiş ve oğlu Vladimir'i işkence ile öldürttükten sonra yerine diğer oğlu Simeon'u getirmek istemiştir³⁶⁸. Bu isteğinin yasalara uygun olması için de Preslav'da boyarlardan oluşan bir konsili toplantıya çağırmıştır (893). Bu konsile bölgesel valiler, devletin ileri gelen görevlileri ile Bulgar ve Slav liderler de

³⁶⁴Runciman, *A History*, s.92-93, s.133; Fine Jr, *a.g.e.*, s.130; Obelensky, *a.g.e.*, s.133; W. Treadgold, "The Long Revival", *A History of the Byzantine State and Society*, Stanford University Press, Stanford California 1997, s.463.

³⁶⁵Runciman, *The Emperor Romanus*, s.38; Leszka, *The Monk versus the Philosopher From the History of the Bulgarian Byzantine War 894–896*, s.56; Jenkins, *Byzantium*, s.202; Browing, *a.g.e.*, s.56-57; Marinow, *In The Shackles of The Evil One Portrayal of Tsar Symeon I the Great (893–927)*, s.157-190, s.157; Runciman, *A History*, s.134; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.14; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.143; Obelensky, *a.g.e.*, s.133; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.463.

³⁶⁶A. Kayapınar, "Tuna Bulgar Devleti (679-1018)", *Türkler Ansiklopedisi, Cilt II*, Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.630-640, s.635; Runciman, *A History*, s.133-134; Fine Jr, *a.g.e.*, s.130; Obelensky, *a.g.e.*, s.133; Lang, *a.g.e.*, s.61; Jenkins, *Byzantium*, s.202; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.137.

³⁶⁷Karatay, *Tuna Bulgarları*, s.293; Browing, *a.g.e.*, s.57; Marinow, *In The Shackles of The Evil One Portrayal of Tsar Symeon I the Great (893–927)*, s.157; Obelensky, *a.g.e.*, s.133; Lang, *a.g.e.*, s.61; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.11, s.14; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.143; Fine Jr, *a.g.e.*, s.130; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.238; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.568; Leszka, *The Monk Versus the Philosopher From the History of the Bulgarian Byzantine War 894–896*, s.57; Tougher, *a.g.e.*, s.172; Browing, *a.g.e.*, s.57; Jenkins, *Byzantium*, s.201; Whittow, *a.g.e.*, s.285.

³⁶⁸Leszka (Łódź), *The Monk Versus the Philosopher*, s.57; Tougher, *a.g.e.*, s.172; Browing, *a.g.e.*, s.57; Jenkins, *Byzantium*, s.201; Aslında Vladimir'in hayatını normal bir şekilde kaybettiği iddia edilmektedir. Bizans kaynaklarında da Boris'in oğlunu öldürttüğüne dair bir ima bulunmamaktadır. Whittow, *a.g.e.*, s.285; Obelensky, *a.g.e.*, s.133; Runciman, *A History*, s.133; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.143; Fine Jr, *a.g.e.*, s.130; Yine Whittow, Vladimir'in Hristiyan karşıtı hareketlerde bulunduğu konusunda şüpheleri olduğunu ve onun muhtemelen doğal sebeplerle öldüğünü düşünmektedir. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.147; Nikolov, *Studies in Medieval*, s.158; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.568; Aziz George'nin mucizeleri adlı eserde Simeon'un kardeşi Vladimir-Rasate'yi tahtan uzaklaştırarak yerine kendisinin geçtiği yazılıdır. K. Petkov, *The Voices of Medieval Bulgaria, Seventh-Fifteenth Century*, Brill, 2008, s.44.

katılmış olup konsilin, Vladimir'in tahtan uzaklaştırılmasını ve din adamı olarak yetişen genç Simeon'un manastır yeminini bozarak hükümdar olarak tahta geçmesini kabul etmelerini sağlamışlardır³⁶⁹. Bazı kaynaklar Boris-Mihail'in Vladimir'i devirmek amacıyla yaptığı darbede, tahtı kendisi için isteyen Simeon'un ve Bizans'ın aktif rol oynadığını yazmaktadırlar. Gençliğini İstanbul'da geçirmiş olan Simeon'un Bizans'ın büyük gücünden ve maddî ihtişamından çok fazla etkilendiği³⁷⁰, imparatorluğun gelişmiş siyasî felsefesi ve dinî kültürünü de ilk elden tanıma fırsatı bularak bunları özümsemişti ve tahtı kendisi için istemiş olduğu düşünülebilir. Ayrıca Bizans'ta yetişmiş olan Simeon hükümdar olduğunda Bizans için onunla iyi ilişkiler geliştirmek ve ondan faydalanmak daha kolay olacağı için bu iktidar değişikliği Bizans'ın lehine yorumlanmıştır³⁷¹. Bulgar kaynağı olan Aziz George'nun mucizeleri adlı esere atıf yapan bazı tarihçiler Bulgar Han'ı Boris-Mihail'in oğlu Vladimir'e karşı yapmış olduğu zalimce davranışları saklamak adına Simeon'un Vladimir'e darbe yaparak yerine geçtiğini iddia etmektedirler. Fakat Simeon'un Preslav'da toplanan konsilin aldığı kararlardan sonra hükümdar olduğu anlaşılmaktadır³⁷². Simeon'un devlet adamı olarak Bulgarların başına geçmesi her ne kadar zorunluluktan kaynaklanmış ve Simeon'un arzusu dışında gerçekleşmiş olsa da onun yeminini bozup Bulgar Han'ı olması geniş çevrelerde daha doğrusu Bizans kilise çevrelerinde olumlu karşılanmamış, dönemin yazarı John Moschus, Slavca kaleme aldığı "*Limonarion*" eserinde "*Kağanlığı bırakıp [veya gücü] rahip olan bir kişinin şeref ve şan kazanmış olacağını ama aynı kişinin rahiplik elbisesini bırakmasının ona büyük bir utanç kazandırdığını*" söyleyerek eleştirmiştir. Ancak Simeon knyaz³⁷³ olarak hükümdarlık gücü kazanmasına rağmen basit ve mütevazı bir hayat sürmeye devam etmiştir³⁷⁴.

Bizanslılar tarafından *yarı Grek* olarak adlandırılan Simeon'un kardeşinin yerine Bulgar tahtına geçmesi, gelecek adına umutlanan Bizans İmparatorluğu yetkililerinin ne kadar yanıldıklarını ortaya çıkaracaktır. Bulgar Han'ı Simeon hükümdar olduktan sonra Bulgar-Slav milliyetçiliğine odaklanmış³⁷⁵ ve Bizans'tan siyasî ve kültürel bağımsızlığını elde ederek onlarla eşit olmak arzusunda olmuştur. Bu nedenle de kendisine ve halkına yapılacak herhangi

³⁶⁹Leszka (Łódź), *The Monk Versus*, s.57; Obelensky, *a.g.e.*, s.133; Browing, *a.g.e.*, s.57; Runciman, *A History*, s.133; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.143; Fine Jr, *a.g.e.*, s.130.

³⁷⁰Jenkins, *Byzantium*, s.201-202; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.153; Tougher, *a.g.e.*, s.173.

³⁷¹Obelensky, *a.g.e.*, s.133; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.153.

³⁷²Petkov, *a.g.e.*, s.15; Zlatarski, *a.g.e.*, s.282.

³⁷³Bulgarlarda prens anlamına gelen ve Bulgar hükümdarlarının kullandığı unvan. Fine Jr, *a.g.e.*, s.302.

³⁷⁴Leszka, *The Monk versus*, s.57.

³⁷⁵Tougher, *a.g.e.*, s.173; Runciman, *A History*, s.137; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.151.

bir tecavüz karşısında bağımsızlığını korumak adına her türlü girişimde bulunabileceğini gösterecektir³⁷⁶. Bu büyük hedef, yani Bulgarların lideri olmak, bütün devletin siyasî, askerî, kültürel ve ekonomik patronu olma hayali Simeon'un tüm siyasî görüşlerine hâkim olmuş ve Ortodoks Hristiyanlık felsefesini benimseyen dinî bütün bir insan olarak, bu doğrultuda kendisini “Musa” yerine koymuş ve hedef olarak Bulgarları “*vaat edilen*” topraklara götürme, yani imparatorluk olarak Bizans'la eşit olmayı amaçlamıştır³⁷⁷. Patrik Nikolaos Simeon'a yazdığı yirmi beş numaralı mektupta Simeon'un kendisini Musa ile bir tuttuğunu ifade etmiştir:

“Mektubunda (Tanrının seçtiği oğlum) yapmış olduğun işleri anlatarak büyük (ilahi) Musa ve onun hatıralarını kastediyorsun. Fakat senin yaptığın işlerle Musa'nın ne alâkâsı olabilir? Tanrıdan ne gibi ilhamlar aldın? Şu anda yapmakta olduğun işleri emreden İlahi Gücü nereden buldun? Hangi köleliği, hangi baskıyı gördün de sanki Tanrının insanların kurtarıcısı olarak ortaya çıktın? Senin yaptığın zulüm dolu eylemler yüzünden etkilenen Tanrı halkının yaşadığı günlük sıkıntılar nedeniyle sık sık bağırarak ağladığımdan dolayı bu konu hakkında daha fazla konuşmak istemiyorum”.

Bu şekilde Simeon ile Musa'yı kıyaslayarak, Simeon'un Bulgar halkını kurtarmak için ne gibi işler yaptığını sorgulamıştır³⁷⁸.

Konsil eski Türk dininin³⁷⁹ başkenti ve boyarların bulunduğu Pliska'nın Preslav'a³⁸⁰ taşınmasını sağlayarak bu şehri yeni Bulgar başkenti olarak ilan etmiştir. Ayrıca Hristiyanlığın devletin resmî dinî olduğunu ve Yunancanın Slavca ile değiştirilerek, bu dilin kiliselerde ve ayinlerde kullanılmasını isteyerek ülkenin resmî ve kilise dili olarak kabul etmesini sağlamıştır. Bu arada babası Boris-Mihail, Simeon'a ağabeyi Vladimir döneminde yaşanan olayların tekrarlanması halinde yine aynı şeyleri yapacağını söyleyerek tehdit etmiştir. Bu düzenlemeleri yapan Boris tekrar manastıra kapanmış ve 907 yılında ölmüştür³⁸¹.

³⁷⁶Tougher, *a.g.e.*, s.173-174; Browing, *a.g.e.*, s.58.

³⁷⁷Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.153; Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXV, s.176; Leszka, *The Monk versus*, s.61.

³⁷⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXV. Lines, 67-83, s.177 [İngilizce]; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.572.

³⁷⁹Tabiat kuvvetlerine inanma, atalar kültü, Türk inanç sisteminde yer almasına rağmen Türklerin en eski dini, yaratıcısı Tengri olan Gök-Tanrı dinidir. Eski Türk dininde manevi olarak en büyük varlık Tanrı olarak kabul edilmiş, ona inanılmış ve ibadet yapılmıştır. Kaynaklar, Asya Hunları, Kök-türkler, Tuna Bulgarları ve Oğuzlar'ın Gök-Tanrı dinine inandığını göstermektedir. Kafesoğlu, *a.g.e.*, s.290-301; Feher, *a.g.e.*, s.4-5.

³⁸⁰Bulgar başkenti Pliska, Preslav'a nakledilmiş olmasına rağmen yeni başkentte aynı Pliska gibi Heamus dağlarının kuzeyinde yer almaktadır. Whittow, *a.g.e.*, s.287.

³⁸¹Kayapınar, *Tuna Bulgar Devleti (679-1018)*, s.630-640; Browing, *a.g.e.*, s.57; Obelensky, *a.g.e.*, s.133; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.143; Fine Jr, *a.g.e.*, s.130; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.65; Runciman, *A History*, s.134; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.568; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.463.

Simeon'un hükümdarlığının ilk dönemlerinde babasının vasiyeti gereği kendisini Ortodoks Hristiyanlığın ülkesinde güçlenmesine adanmış ve aynı babası Boris-Mihail gibi bu dönemde bastırılmış olduğu mühürlerde Hristiyan öğeleri kullanarak halkı buna alıştırmaya çalıştığı gözlemlenmektedir. Arkeolojik kazılardan elde edilen mühürlerde; *Tanrı ve Meryem'in yardımı ile Bulgar prensi Simeon*, yazıları dikkat çekmektedir³⁸².

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİYASİ YAŞAMI (893-927)

3.1 VI. Leon Döneminde Bulgar-Bizans ilişkileri

Yirmili yaşların sonuna doğru knyaz olarak tahta çıkan Bulgar lider Simeon bir yıl sonra kendini zorlu bir sürecin içinde bulmuştur. Bu dönemde Bizans İmparatorluğu'nun başında *bilge* ve *filozof* olarak adlandırılan VI. Leon (886-912) bulunmaktadır³⁸³. Çok ilginçtir ki Bizans İmparatorluğu'nda aynı dönemlerde ve aynı çevrede eğitim görmüş bu iki entelektüel liderden Simeon *Kral Davud*'a benzetilirken yaptığı kehanetler ile ünlü VI. Leon *Kral Süleyman*'a benzetilmektedir. Her iki liderde üstün özelliklere sahip Photios'un okulunda okumuş, klasik Yunan edebiyatı eğitiminin yansıra bununla bağdaşan Ortodoks öğretileri öğrenmede de ileri bir seviyeye ulaşmışlardır. Bunda Photios'un her iki lideri de etkileyen önemli bir şahsiyet olmasının payı büyüktür. VI. Leon'un 886 yılında imparator

³⁸²Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.568.

³⁸³Jenkins, *Byzantium*, s.198. VI. Leon Kral Süleyman ile benzeştirilmektedir. Leszka, *The Monk versus*, s.57; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.94.

olmasından sonra geçen ilk yedi yıl içerisinde Bulgarlar ile ilişkilerinde kayda değer bir kriz yaşanmamıştır. Hatta 893 yılında Simeon'un Vladimir'in yerine geçmesi Bizans'ta sevinçle karşılanmıştır zira gençliğini Bizans'ta geçirmiş ve Bizans kültüründen çok fazla etkilenmiş bir hükümdarın kendileri için çok faydalı olacağını ve iki ülke arasındaki ilişkilerin Simeon'un babası Boris döneminden bile daha mükemmel olacağını düşünmüşlerdir. Fakat bu konuda ne kadar yanıldıklarını çok kısa bir süre sonra anlayacaklardır ki Simeon Bizans İmparatorluğu'nun en tehlikeli düşmanlarından biri olacaktır³⁸⁴.

Bu dönem için ayrıca belirtmemiz gereken husus, İmparator VI. Leon'un Bizans sarayında görevini kötüye kullanan kişilerin oyuncağı olduğudur. Nitekim 894 yılında İmparatorluk meclisinde gerçekleşen bir entrika sonucunda VI. Leon, hem danışmanı hem de kayınpederi olan Basileopator³⁸⁵ Stylianos Zaoutzes'in tavsiyelerine uyararak onun kölesi Mourikos'un³⁸⁶ koruması altındaki iki Yunanlı tüccar *Stauracius* ve *Cosmas*'a Bulgar ticaretinin tekeli teslim etmiştir. Bu durumu lehlerine çevirmeye çalışan bu iki tüccar, sadece mallar üzerine fazla vergi koymakla kalmamışlar aynı zamanda İstanbul'daki Bulgar tezgâhlarının Selanik'e kaydırılması için ısrar etmişlerdir³⁸⁷. Bulgar pazarının Selanik'e nakledilmesi hem ekonomik anlamda Bulgar çıkarlarına ket vurmuş hem de yolun uzaklığı ve tehlikelerle dolu oluşu onların aleyhine olmuştur. Kronikçilerin anlattığına göre bu durum yine Stauracius ve Cosmas'ın işine gelmiştir zira onlar başkent İstanbul'dan uzakta olacaklar ve yapacakları yolsuzlukları daha kolay bir şekilde gizleyebileceklerdir. Böylece Tervel Han döneminde 716 yılında imzalanan antlaşma ile İstanbul'da yaşayan ve kendi işyerlerini açarak birtakım ayrıcalıklara sahip olan Bulgar tüccarları³⁸⁸ bu haktan mahrum kalmışlar, Bulgar

³⁸⁴Tougher, *a.g.e.*, s.173; Browing, *a.g.e.*, s.57; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.1984; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.463.

³⁸⁵Bizans'ta imparatorun kayınpederi olan kişilere verilen unvan. İmparatorun koruyucusu. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. I, s.263.

³⁸⁶Stylianos Zaoutzes, VI. Leon döneminde *logothetes* olarak adlandırılan başbakanlık mevkiinde bulunmuş ve devlet politikasının asıl idarecisi konumunda olmuştur. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.233; W. Treadgold, "Recovery and Victory (780-1025)", *A Concise History of Byzantium*, Palgrave, New York 2001, s.135; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.94.

³⁸⁷Fine Jr, *a.g.e.*, s.137; Skylitzes, *a.g.e.*, s.170; Tougher, *a.g.e.*, s.173; Browing, *a.g.e.*, s.58; Obelensky, *a.g.e.*, s.145; Runciman, *The Emperor Romanus Lekapenus*, s.38; Jenkins, *Byzantium*, s.202; Kolias, *a.g.e.*, s.22; Todorov, *a.g.t.*, s.129.

³⁸⁸Bulgar ve Bizans arasındaki ekonomik ilişkiler sürekli canlı tutulmuştur. Her iki ülkenin daha önceden yapmış olduğu antlaşmalar sayesinde Bulgar tüccarlar hem İstanbul'da koloniler halinde ikamet edebilmekte hem de uygun gümrük vergilerine tabii tutularak ayrıcalıklı ulus olmanın keyfini sürmekte idiler. Bulgarların İstanbul'da St. Mamas bölgesinde kendi tezgâhları olduğu gibi Bizans İmparatorluğu'nun her köşesinden gelen mallar kolaylıkla Bulgar tüccarlar tarafından Bulgarya ve Rus bozkırlarına ulaşabilmektedir. Fine Jr, *a.g.e.*, s.137; Runciman, *The Emperor Romanus Lekapenus*, s.38; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.154; Runciman, *A History*, s.144-145; Leszka, *The Monk versus*, s.59; Marinow, *In The Shackles*, s.158.

pazarı İstanbul'dan Selanik'e nakledilmiş ve gümrük vergileri de yükseltilmiştir³⁸⁹. Bu nedenle Bulgar tüccarları bundan sonra İmparatorluğun doğusundan gelen malları kendileri değil de Bizanslı tüccarlar aracılığı ile almak durumunda kaldıkları gibi gemiyle gelen mallara da daha fazla para ödemek zorunda kalmışlardır. Yine *Pazar* yerinin değişmesi nedeniyle Basileopator Stylianos Zaoutzes'in iki arkadaşının mallara uyguladığı haksız yüksek gümrük vergileri de onları oldukça fazla zorlamıştır³⁹⁰. Ancak ileri sürülen Pazar yerinin değiştirilmesi görüşüne katılmayan iki Yunanlı tarihçi Nikolaos Oikonomides ve Joannes Karayannopoulos'a göre Bulgarların Bulgar pazarının taşınması gibi bir sorunları olmamıştır, burada esas önemli olan Bulgar tüccarların ödemekle yükümlü olduğu vergilerin artırılması olmuştur. Nitekim Nikolaos Oikonomides, Bulgar pazarının sadece bir bölümünün Selanik'e taşındığını ve burada tüccarların ödedikleri verginin çok fazla arttırıldığını ileri sürerken, Joannes Karayannopoulos ise Bulgar ticaretinin hiçbir şekilde İstanbul'dan Selanik'e taşınmadığını ancak Bulgar tüccarlarının diğer tüccarlardan ayrı tutulduğunu ve yükümlü oldukları vergiyi arttırdıklarını söylemiştir³⁹¹.

Pazar yerinin değişmesinin Bulgarları ne şekilde etkilediğini daha iyi anlayabilmek için Bulgar ekonomisi ile Bulgarların ticaret yaptıkları şehirler ve Bulgarların hâkimiyeti altındaki ticaret yolları hakkında bilgi vermemiz gerekmektedir. Bulgarlar ile Bizans İmparatorluğu arasında yapılan ticaret VIII. yüzyıldan beri Bulgarlar açısından büyük önem taşımaktadır. Bulgarlar, Moesia ve Kuzey Trakya bölgesinden elde ettikleri ürünlerden Bulgar tahılı mısır, canlı hayvan, keten, kereste, şarap, kürk, mum ve balı İstanbul ve Batı Karadeniz kıyılarında yer alan şehirlere ihraç etmişler, buna karşılık İstanbul'dan işlenmiş ürün olarak çok değerli boyalı ipek elbiseler, mücevher, porselen, gümüş, altın ve baharatlar almışlardır³⁹². Bulgar tüccarlar da mallarını aynı diğer yabancı ülke tüccarları gibi İstanbul'da Pazar (mitaton) yerinde satmışlardır. Bu tüccarların İstanbul'da kalış süreleri üç ile altı ay arasında değişmekte olup mallarını sadece bu pazar yerinde satmışlar ve sattıkları mal üzerinden yüzde on gibi bir vergiyi de vermekle yükümlü tutulmuşlardır³⁹³. Bulgar hâkimiyetinin IX. yüzyılda

³⁸⁹Runciman, *The Emperor Romanus Lekapenus and his reign*, s.38; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.153-154; Runciman, *A History*, s.144-145; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III, s.1984; Fine Jr, *a.g.e.*, s.137; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.238; Jenkins, *Byzantium*, s.202; Tougher, *a.g.e.*, p 96; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.121; Browing, *a.g.e.*, s.58; Kolias, *a.g.e.*, s.22; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.463

³⁹⁰Fine Jr, *a.g.e.*, s.137; Browing, *a.g.e.*, s.58; Runciman, *The Emperor Romanus Lekapenus*, s.38; Runciman, *A History*, s.144; Leszka, *The Monk versus*, s.59; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.463.

³⁹¹Leszka, *The Monk versus*, s.59; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.70.

³⁹²Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.339; Obelensky, *a.g.e.*, s.145; Browing, *a.g.e.*, s.58; Jenkins, *Byzantium*, s.202.

³⁹³Browning, *a.g.e.*, s.58.

Makedonya'ya kadar uzanması sonucunda Selanik şehri Bulgarlar açısından ayrı bir önem kazanmış ve Bulgar ticareti için ikinci bir pazar yeri olmuştur. Bulgar Kağanlığı'nın batı bölgelerindeki şehirlerden Selanik'e kadar uzanan Morava-Vardar ticaret yolu Bulgar Kağanlığı'nın mallarını Selanik'te satabilmelerine olanak sağlamasına rağmen ikinci derecede önemlidir. Ülkenin en işlek ticaret yolları Bulgar ülkesinin ortasından ve doğu kısımlarından geçerek İstanbul'a ulaşmaktadır. Hatta bu yollardan biri de yine Batı Karadeniz kıyısında yer alan Bulgar şehirlerinden geçmekteydi. Güney Rusya bozkırlarından İstanbul'a yapılan ticarete yoğun ölçüde deniz yolu kullanılmıştır. Kara yolu tercih edildiğinde ise tacirler ve yolcular, Preslav, Edirne, Silistre ve Selanik güzergâhını kullanarak İstanbul'a ulaşmışlardır. Bütün bu yollar Aşağı Tuna'yı Balkan Dağları geçitleri üzerinden İstanbul'a bağlarken bunların içinde en önemlisi Belgrad-İstanbul güzergâhı olmuştur³⁹⁴. Yine Avrupa'dan Aşağı Tuna'dan Balkan Dağlarını geçerek İstanbul'a ulaşan karayolunun en işlek olanı da Belgrad-İstanbul hattı olmuştur. Bu hat iki ana yoldan oluşmuştur: birincisi Belgrad-Niş-Filibe-Edirne-İstanbul (Via Egnatia)³⁹⁵, ikincisi Belgrad-Niş, Selanik-Kavala-Keşan-İstanbul hattıdır³⁹⁶. Ayrıca Arnavutluk'un Draç (Durozzo) Limanı'ndan Selanik'e ve oradan da İstanbul'a giden bir yol daha vardır ve bu yol Romalılar zamanında Roma lejyonları tarafından Ortadoğu'ya ulaşmak için kullanılmıştır. İşte Bulgar tüccarlarının ticaret yaparken bu yolları kullanmaları sonucunda Silistre, Varna, Pliska, Preslav, Niş, Sofya ve Filibe şehirleri oldukça fazla zenginleşmişlerdir³⁹⁷. Bütün bu olup bitenler yani Bulgar tüccarların başkent İstanbul'dan uzaklaştırılarak doğudan (Karadeniz'den İstanbul'a) gelen malları doğrudan değil de Bizans komisyoncuları aracılığı ile elde etmeleri çok fazla etkilenmelerine ve durumu Simeon'a şikâyet etmelerine neden olmuştur³⁹⁸. G. Feher'in bu duruma yorumu Bulgar toplumunda ticaretin çok önemli olduğu ve Bulgarların Bizans'ın bu olumsuz tavrı karşısında suskun kalmalarını beklemenin imkânsız olduğu şeklindedir³⁹⁹. Ayrıca Simeon'un Bulgar

³⁹⁴Runciman, *A History*, s.144; Obelensky, *a.g.e.*, s.145.

³⁹⁵Beksaç, *a.g.m.*, s.47; Fine Jr, *a.g.e.*, s.12.

³⁹⁶İmparator Konstantinos Porphyrogennetos kitabı *De Administrando Imperio*'da bu önemli ticaret rotası ile ilgili bilgi vermektedir. Orta Avrupa'dan başlayan yol, Belgrad'da Balkan Yarımadasına girmekte ve günümüzün tren yolları gibi Niş'de ikiye ayrılarak bir kolu Sofya, Filibe, Edirne ve İstanbul'a kadar uzanırken diğer kolu güneye doğru keskin bir kavisle Selanik'e kadar uzanmaktadır. Bu da Bulgaristan'dan geçen yolda sürekli bir ticaret akışı ve bu yolla zenginleşen Bulgar tüccarları anlamına gelmektedir. Porphyrogennitos, *De Admnistrando Impreio*, s.177; Runciman, *A History*, s.144.

³⁹⁷Obelensky, *a.g.e.*, s.145; Runciman, *A History*, s.144; Browing, *a.g.e.*, s.24.

³⁹⁸Runciman, *A History*, s.144; Fine Jr, *a.g.e.*, s.137; Jenkins, *Byzantium*, s.202.

³⁹⁹Feher, *a.g.e.*, s.1.

tüccarlarının haklarını korumak ve ticaretin engellenmesi suretiyle devletin gelirlerinin düşmesini engellemek istemesinden daha doğal bir şey yoktur⁴⁰⁰.

Bizans İmparatorluğu'nun nedensiz bir şekilde, keyfi olarak aldığı kararlar sonrasında ticarî ilişkileri bozulan Simeon' bu kararı resmî olarak protesto etmiş fakat VI. Leon onu ve elçilerini hiç umursamamış, hakaretler yağdırarak aşağılamıştır⁴⁰¹. Genç Simeon için despotça alınan bu kararlar karşısında ülkesinin ekonomik çıkarlarını ve kendisinin halkın gözündeki saygınlığını korumak için savaşmaktan başka çare kalmamıştır. O her ne kadar babası Boris-Mihail'in desteğini alarak bu makama gelmiş olsa da Bulgar ülkesinde düzenin devamını sağlamak, boyarların isyanını ve Hristiyanlığın yayılmasından rahatsız olan Bulgarları da memnun etmek zorundadır⁴⁰². İşte o dönem tarihçilerinin verdikleri bilgilere göre Orta Çağ'ın “*ilk ekonomik savaşı*” olarak adlandırılan bu savaş çok basit ekonomik nedenlerle çıkmış gibi gözükmetedir (894)⁴⁰³. Savaşın çıkış nedeni üzerinde araştırmacılar arasında fikir ayrılıkları yaşanmaktadır. Bazı tarihçiler VI. Leon'un danışmanlarının tavsiyesini dinleyerek bu ekonomik kararları aldığını ve savaşın tamamen ticarî sebeplerle çıktığını söylerken bazıları da Bizans'ın Bulgar Ülkesi üzerinde hâkimiyetini korumak amacıyla Bulgarları ekonomik kararlar ile sıkıştırmaya çalıştığını iddia etmektedirler. Bu konu üzerinde yapılan tartışmaları aydınlatmak amacıyla ilk önce bu kararın alındığı tarihi yani Bulgar tüccarlarının durumunun kötüleşmesinin hangi tarihte gerçekleştiğine bir bakmak gerekir. Bazı tarihçiler kararların alındığı yılı 893 veya 894 yılı olarak belirterek, bu durumun Preslav konsilinin gerçekleştiği döneme yani Yunan dilinin ve Yunanlı papazların Bulgar Kilisesinden tasfiye edilmesine karşılık olarak alındığını söylemişlerdir ki onlara göre bu bir ticarî meseledir ve Preslav konsilinin aldığı kararlar karşısında verilmiştir ve bu sırada da ülkenin başında bulunan kişi Simeon'dur. G. Cankova-Petkova gibi tarihçiler ile diğerleri de kararın alındığı tarihi *Stylianos Zaoutzes*'in basileopator olduğu 889 yılına yerleştirmektedirler. Tarihçi R. J. H. Jenkins, 889 yılının ağustos ayı olması gerekir derken, Jenkins'in araştırmalarını göz önünde bulunduran T. Vasilevski ise 892 yılını öne sürmüştür ki her ikisi de VI. Leon'un Bulgar tüccarlarının ticaretlerinin aleyhine olarak aldığı bu kararlar sırasında Bulgarların başında

⁴⁰⁰Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.14-15; Obelensky, *a.g.e.*, s.145; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.94.

⁴⁰¹Tougher, *a.g.e.*, s.173; Obelensky, *a.g.e.*, s.145; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.340; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.14; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III, s.1984; Fine Jr, *a.g.e.*, s.137; Jenkins, *Byzantium*, s.202; Kolias, *a.g.e.*, s.22; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.574.

⁴⁰²Runciman, *A History*, s.145; Leszka, *The Monk*, s.59; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.14; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.153; Jenkins, *Byzantium*, s.202; Marinow, *In The Shackles*, s.158; M. J. Leszka, K. Marinow, *The Bulgarian State in 927-969. The Epoch of Tsar Petur I*, Uniwersytet Łódzki 2018, s.36.

⁴⁰³Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.121; Leszka, *The Monk versus*, s.59.

Vladimir-Rasate'nin bulunduğunu ve VI. Leon'un onun anti-Bizans politikasına karşı bir cevap olarak bu kararı aldığını iddia etmektedirler. Onlara göre bu kararın alınmasında VI. Leon'un Bulgarları baskı altında tutma istediği yatmaktadır. Bu iki görüş dışında alınan ekonomik kararları başka sebeplere bağlayan tarihçiler de bulunmaktadır. Onlara göre VI. Leon konuya ekonomik olarak bakmakta ve sadece İstanbul'da değil diğer Bizans şehirlerinde de ticaretin gelişmesini istemektedir. Bir diğer görüşü ileri sürenler ise Theophanes Continuatus'a dayanarak şunu söylemektedirler: VI. Leon'un çevresel etkilere karşı duyarlılığı bu kararı almasında etkili olmuştur⁴⁰⁴. Tarihçi P. Magdalino ise olaya daha değişik bir gözle bakarak tarihi olayların kronikçiler tarafından çarpıtıldığını söylemektedir. Ona göre kronikçiler Bulgarlar ile Bizans arasında başlayan ve uzun yıllar süren bu çatışmanın sorumlusu olarak Stylianos Zaoutzes'in VI. Leon üzerindeki etkisine ve Bizans ticaretinde görülen bu yozlaşmaya bağlamaktadırlar. Halbûki Magdalino'nun kendisi Pazar yerinin Selanik'e nakledilmesini VI. Leon'un dindarlığına ve Aziz Demetrios'a⁴⁰⁵ duyduğu aşırı sevgiye bağlamaktadır. Aziz Demetrios'a duyduğu bu sevgi İmparator VI. Leon'un onu hapisteyken rüyasında görmesi ve kendisine bir müjde vermesinden kaynaklamıştır. Nitekim VI. Leon imparator olduktan sonra onun şehrine, kilisesine ve tarikatına yardımda bulunarak ödüllendirmek istemiş ve bu yüzden de Simeon'un protestolarını hiç düşünmeden reddetmiştir⁴⁰⁶.

Bizans'ın bu tek taraflı kararını Bulgarlar hiçbir şekilde kabul etmek niyetinde olmamışlardır. Simeon harekete geçmeden önce barış yoluyla anlaşmazlığı çözmeyi denemiş ancak Bizans'ın taviz vermez tutumu yüzünden savaşmak durumunda kalmıştır. Genellikle Bizans tarihçileri, Theophanes Continuatus'un isimsiz yazarının da söylediği gibi Simeon'un Bulgar tüccarların durumunu savaş için kesinlikle bahane (*πρόφασιν*) olarak kullandığı görüşündedirler⁴⁰⁷. Günümüz tarihçileri ise Simeon'un Bizans İmparatorluğu'na savaş açması konusunda ikiye ayrılmışlardır. *Zlatarsky*, *Kazhdan*, *Runciman* ve *Browning* gibi tarihçiler Simeon'un bu ticarî anlaşmazlığı kaşıyarak savaşı bahane olarak kullandığını asıl amacının çok daha büyük, imparatorluğu ele geçirme arzusu olduğunu söylemektedirler⁴⁰⁸. Yine

⁴⁰⁴Leszka, *The Monk Versus*, s.60-61.

⁴⁰⁵Selanik şehrini koruduğuna inanılan aziz, asker. İ. K. Zenbilci, "Aziz Demetrios: Selanik'in Koruyucu Azizi, Yaşam Öyküsü ve Mucizeleriyle İlişkili Belgeler, Kültü ve Tasvirleri", *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, C., 3, S. 2, Aralık 2020, s.362.

⁴⁰⁶Tougher, *a.g.e.*, s.96; Skylitzes, *a.g.e.*, s.170; Zenbilci, *a.g.m.*, s.366.

⁴⁰⁷Leszka, *The Monk versus*, s.61; Fine Jr, *a.g.e.*, s.137; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.570.

⁴⁰⁸Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III. s.1984; Jenkins, *Byzantium*, s.201; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.153.

Jenkins’de Simeon’un Bizans’a karşı açmış olduğu bu ilk savaşın meşru gerekçelere dayandığını yazmakla birlikte Simeon’un bitip tükenmez bir arzu ile Bizans egemenliğini ele geçirme hırslarının da bunda rol oynadığından bahsetmektedir⁴⁰⁹. Simeon’un bir taraftan meşru gerekçelere sahip olduğunu söylemek diğer taraftan da Simeon’un Bizans tahtına sahip olma hırslarından bahsetmek taraflı bir bakış açısını önümüze koymaktadır. Jenkins, *Bizans İmparatorluk Yüzyılları* adlı kitabında bu bilgilerin kaynağı olarak Euthymius’u kullanmıştır ki bu din adamının kayıtları oldukça abartılı ve Simeon’a karşı düşmanca hislerle doludur⁴¹⁰. Bu nedenle onun bu ifadelerini tarafsız olarak değerlendirmek doğru değildir. Görüşlerden biri de yeni tahta çıkmış, hayatının büyük bir bölümünü Bizans’ta geçirmiş ve lakâbı yarı-Grek olan bir hükümdarın kendini içerideki boyarlarına Bizans’ın vekili olmadığını, halkının çıkarlarını, ülkesinin bağımsızlığını koruyabilecek kadar güçlü bir lider olduğunu gösterme ve Bizans İmparatorluğu’na boyun eğmediğini kanıtlama arzusunun da büyük bir rol oynamış olmasıdır⁴¹¹. Bu görüşte olan tarihçiler, Bulgar kilisesinin İstanbul’dan ayrılarak bağımsızlığını kazanmasına ve Slav edebiyatı kültürünün gelişmesine bakarak Simeon’un yeni doğmakta olan Bulgar-Slav kimliğini korumak arzusu ile hareket ettiğini söylemektedirler⁴¹². Bağımsız bir ülke olarak Bulgar çıkarlarını savunmak için savaş açmayı göze almak büyük bir riske girmek olduğu gibi Fine’nın da belirttiği gibi Simeon 897’den 913 yılına kadar Bizans İmparatorluğu ile barış içerisinde olması onun savaş çıkartmak için bahane aradığı yorumlarını boşa çıkarmaktadır⁴¹³. Fine gibi I. Bozhilov’da Simeon’un hâkimiyetinin ilk yıllarında Bizans İmparatorluğu ile savaşmak için neden aramadığını, Simeon için o dönemde en başta gelen sorunun iç olaylar, Ortodoks Hristiyanlığın ülkede yerleşmesi ve Bulgarların kültürel olarak Bizans İmparatorluğu ile eşit düzeye gelmesi için çalışmalar yapmak olduğunu söylemiştir. Hatta Bozhilov daha da ileri giderek 894 yılında yaşanan bir Bizans-Bulgar savaşı yerine 894 ve 904 yılları arasında art arda yaşanan dört çatışmadan bahsetmektedir ki bunlardan ilk iki mücadele Bizans’ın verdiği yanlış kararlar sonucunda Bulgarların bu durumu düzeltmeye çalışmaları neticesinde gerçekleşmiştir⁴¹⁴. Tabiidir ki Bizans tarihçisi Skylitzes eserinde bu olayı anlatırken objektif davranmamış ve Simeon’u savaş çıkarmak için bahaneler aramakla suçlamıştır. Fakat yine aynı tarihçi olayı anlatırken

⁴⁰⁹Jenkins, *Byzantium*, s.202; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.1.

⁴¹⁰Fine Jr, *a.g.e.*, s.158.

⁴¹¹Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.153; Fine Jr, *a.g.e.*, s.137; Leszka, *The Monk versus*, s.61; Tougher, *a.g.e.*, s.174; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.15.

⁴¹²Leszka, *The Monk versus*, s.61; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.121; Whittow, *a.g.e.*, s.286.

⁴¹³Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.153; Fine Jr, *a.g.e.*, s.137; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.2.

⁴¹⁴Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.2-3.

Basileopator Zautzes'in açgözlü tüccarlarla arkadaş olan Mousikos adlı kölesini de suçlamaktan geri durmamıştır. Skylitzes: Savaşın nedenlerini Theophanes Contuniatos şu sözlerle açıklamaktadır:

“Bulgarların archon’u Simeon’dan Romalılara karşı silahlanacağını belirten bir mesaj gelmiştir ve savaşmasının nedeni aşağıda yazılı olan bahaneler yüzündendir. Basileopator Zaoutzes’in Musikos adında hadım ağası bir kölesi bulunmaktadır. Musikos, kendi menfaatleri ve para için her şeyi yapabilecek derecede açgözlü Yunanlı Staurakios ve Kosmas adındaki iki tüccarla dost olmuştu. İşte bu iki tüccar Bulgarlarla yapılan ticaretten gelir elde etmek konusunda çok istekli idiler. Bu iki tüccar, Musikos aracılığı ile Pazar yerini başkentten Thessalonica’e taşıdılar ve Bulgarları daha fazla gümrük vergisi ile yükümlendirdiler. Bulgarlar bu konu hakkında Simeon’u bilgilendirdikleri zaman o da konu hakkında VI. Leon’u bilgilendirdi. Zaoutzes’in etkisi altında bulunan VI. Leon bu durumun saçma olduğunu düşündü. Bu nedenle öfkeye kapılan Simeon ordusunu silahlandırdı ve Romalılara karşı savaş açtı⁴¹⁵.

Bu metin büyük ölçüde diğer kaynaklarda da kullanılmış ve tarihçiler Bizans ile Bulgarlar arasındaki savaşın başlıca sebebinin ekonomik olduğu ile savaşın sorumlusunun Simeon olduğu sonucuna varmışlardır⁴¹⁶. Fakat savaşın gerçek sorumlusu acaba Simeon’ mudur? Bulgar pazarının İstanbul’dan Selanik’e nakledilmesi ve Bulgar mallarına daha yüksek gümrük vergisi uygulanması gerçekten de Bulgar liderin güçlü doğu komşusuna karşı savaş açmayı göze alacağı kadar önemli midir? Tarihçilerin birçoğu VI. Leon’un bu yaptırımının, Bizans ile ticaret yapan Bulgar tüccarlarının koşullarını kesinlikle kötüleştirdiği konusunda hemfikirdir. Gümrük vergilerinin arttırılarak yeniden düzenlenmesi maliyetleri arttırdığı gibi yeni pazar yerinin Selanik şehrine nakledilmesi sadece Tuna Bulgaryasından yeni bölgeye giden yola olan uzaklığı arttırmamış aynı zamanda yolun tehlikeli oluşu tüccarlar için de büyük bir risk olmuştur.

Bulgar ülkesinin Bizans imparatorunun keyfi olarak aldığı bu karar sonrasında maddi olarak etkileneceği çok açıktır. İşte bu nedenle Simeon’un ülkesinin çıkarlarını korumak adına derhal savaş kararı vermesi şaşırtıcı değildir⁴¹⁷.

Simeon’u savaşa zorlayan kişisel sebeplerin ne olduğu konusunda fazla yorum yapmamıza gerek yoktur. O Bizanslılara bu konuyu görüşmeler yolu ile halletmeyi teklif etmiş fakat ret cevabı almıştır. Belki de VI. Leon onun yeni hükümdar olduğunu, rahip olarak

⁴¹⁵Leszka, *The Monk Versus*, s.58-59.

⁴¹⁶Leszka, *The Monk Versus*, s.59; Obelensky, *a.g.e.*, s.144.

⁴¹⁷Kolias, *a.g.e.*, s.22; Leszka, *The Monk versus*, s.58-59; Browing, *a.g.e.*, s.59; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.340; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.153.

yetiştirildiğini, Bulgarya'ya döndükten sonra da yine rahip olarak manastırda yaşadığını⁴¹⁸ ve bu yüzden de devlet idaresinden, siyasetten hiç anlamadığını ve bu savaşa girmeyeceğini düşünmüş olmalıdır⁴¹⁹. Ayrıca VI. Leon iki ülke arasında Boris döneminden beri devam eden barış antlaşmasına da güven duymuştur. Bu arada Simeon'un hem ülkesinin bağımsızlığını koruma hem de dinî ve kültürel olarak Bizans'tan ayrı hakaret etmek amacıyla savaşı göze aldığını ileri sürenlere de hak verilebilir. Aslında Bizans'ın bu konuda Bulgarya'ya yapmış olduğu yardımları da göz önünde bulundurmamak gerekmektedir. Methodios'un öğrencileri olan Clement, Naum ve Konstantinos'un Bulgarya'ya sığınmaları ve Boris'in onlardan faydalanarak Hristiyanlığa ait eserlerin Slavcaya tercümesi ile başlayan dinî ve kültürel etkinlikler Simeon döneminde artarak devam etmiştir. Yine Boris zamanında başlayan Slav din adamları ile Slavca dinî ayinler onun döneminde yapılan dinî çalışmalar ile daha da ileriye taşınmıştır. Simeon şimdi kültürel yönden de Bizans'a kafa tutmaya hazırdır. Bütün bunların yanı sıra Simeon, *Ptolemy* ile eş tutulmuş, Nikolaos Mystikos ona yazdığı mektuplarda onun kitap özellikle tarih kitaplarına olan sevgisinden bahsetmiştir⁴²⁰.

Bizans kaynakları her ne kadar Simeon'u haksız, VI. Leon'u masum göstermeye çalışırsa çalışsın ülkesinin ekonomik çıkarlarını ve gelirini korumaya çalışan Simeon tabiidir ki bu konuda elinden geleni yapmaya çalışmıştır. Bilge imparator VI. Leon'un yazdıklarına baktığımızda özellikle onun evlilik konusunda söyledikleri ile yaptıkları eylemler arasında çok büyük farklılıklar olduğunu görürüz. Kanaatimizce haksız olduğu bir savaşta onu haklı çıkarmaya çalışmak tamamen çifte standartlı bir görüş olarak kalmaya mahkûmdur. Zaten Bizans kaynakları detaylıca incelendiğinde 890'lı yıllarda savaşı çıkartmaya çalışan tarafın VI. Leon ve Bizans olduğu açıkça ortadadır.

Simeon, VI. Leon'a yapmış olduğu taleplerin karşılıksız kalması üzerine bu durumu protesto etmiş ancak Bizans imparatoru onun bu protestolarına hiç önem vermemiştir. Bunun üzerine ordularını sefere hazır hale getiren Simeon, 894 yılında Bizans İmparatorluğu'na savaş açmıştır⁴²¹. İmparatorluk topraklarını işgal etmiş ve Makedonya themasına (Doğu

⁴¹⁸Browning, *a.g.e.*, s.59; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.12.

⁴¹⁹Leszka, *The Monk Versus*, s. 62; Tougher, *a.g.e.*, s.174; Browning, *a.g.e.*, s.57.

⁴²⁰Tougher, *a.g.e.*, s.173-175; Browning, *a.g.e.*, s.58.

⁴²¹Runciman, *The Emperor Romanus*, s.38; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.238, s.242; Jenkins, *Byzantium*, s.202; Skylitzes, *a.g.e.*, s.170; Leszka, *The Monk Versus*, s.62; Runciman, *A History*, s.145; Obelensky, *a.g.e.*, s.145; Fine Jr, *a.g.e.*, s.137; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.15; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.154.

Trakya) ait Edirne'deki kırsal bölgeleri yakıp yıkmıştır⁴²². Bizans çok zor durumda kalmıştır zira bu sırada imparatorluğun en gözde birlikleri olan Balkan teması orduları, tagmata (ordu) komutanları Nikophoros Phokas komutasında Tarsus Araplarına karşı savaşmak üzere Anadolu'da bulunuyordu⁴²³. İmparator VI. Leon başkomutan *Prokopios Krenites* ve Ermeni yardımcısı komutan *Kourtikios* idaresinde elindeki yedek kuvvetler ile ücretli Hazar askerlerinin de içinde yer aldığı saray muhafızlarından oluşan bir orduyu imparatorluk topraklarına saldıran Bulgar ordusuna karşı göndermiştir. İki ordu Edirne yakınlarında karşı karşıya geldiğinde Bulgar ordusu, sayıca Bizans ordusundan daha az olmasına rağmen Bizanslıları büyük bir yenilgiye uğratmıştır. Bizanslı komutanlar Krenites ve Kourtikios savaş meydanında hayatlarını kaybederken Bizans ordusunda büyük bir kıyım yaşanmıştır. Ayrıca imparatorluk muhafız ordusunun (hetaireia) kayıpları da çok fazla olmuştur⁴²⁴. Bu savaş Bulgarlar ile Bizans İmparatorluğu arasında neredeyse elli yıl süren barış ortamından sonra gerçekleşen ilk savaş olmuştur⁴²⁵. Skylitzes bu savaşı eserinde şu sözlerle anlatmıştır:

“Simeon'un Romalılara karşı savaş açtığını duyan imparatorun kendisi de savaşa hazırlanmıştır. İmparator çok fazla sayıda görevlilerden ve askerlerden oluşan büyük bir orduyu ve ayrıca Kourtikios'u Prokopios Krenites'in emrine vermiştir ki Prokopios Krenites komutan olarak hizmet etmektedir ve onu Simeon'a karşı savaşması için yollamıştır. İki ordu Makedonya'da karşı karşıya gelmiş ve Romalılar çok kötü bir şekilde savaşı kaybetmişlerdir. Prokopios Krenites, Kourtikios ve imparatorluk ordusundan (hetaireia) çok fazla sayıda asker katledilmiştir. Simeon esir aldığı imparatorun maiyetine ait muhafızların burunlarını kesmiş ve Romalıları rezil etmek üzere onları şehre (Konstantinopol.) göndermiştir.” İmparator bu büyük felaket ve Simeon tarafından küçük düşürülmekten dolayı çok fazla utanç duymuştur⁴²⁶.

Skylitzes'in de belirttiği gibi Simeon, VI. Leon'un kendisini aşağılamasına çok sert tepki göstermiş ve savaştan sonra imparatorluk muhafız ordusunda yer alan Hazarlı esirlerin burunlarını keserek İstanbul'a yollamıştır⁴²⁷. Bu acımasız hareketi ile Simeon gerçek bir lider

⁴²²Fine Jr, *a.g.e.*, s.137; Obelensky, *a.g.e.*, s.145; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.154; Browing, *a.g.e.*, s.59; Leszka, *The Monk versus*, s.62; Treadgold, *A Concise History of Byzantium*, s.135; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.570; Treadgold, *The Long Revival*, s.463.

⁴²³Runciman, *A History of the First Bulgarian Empire*, s.144-145; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.154; Obelensky, *a.g.e.*, s.145; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.463.

⁴²⁴Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.155; Tougher, *a.g.e.*, s.175; Runciman, *A History*, s.145; Fine Jr, *a.g.e.*, s.138; Browing, *Byzantium and Bulgaria*, s.59; Leszka, *The Monk versus*, s.62.

⁴²⁵Browning, *a.g.e.*, s.59; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.15.

⁴²⁶Skylitzes, *a.g.e.*, s.170.

⁴²⁷Browning, *a.g.e.*, s.59; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.15; Runciman, *A History*, s.145; Leszka, *The Monk versus*, s.62; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.155; Fine Jr, *a.g.e.*, s.138; Whittow, *a.g.e.*, s.286.

gibi kararlı davranarak imparatoru yaptığı davranışlardan dolayı halkının gözü önünde aşağılayıp, şerefine leke sürerken aynı zamanda onun savaşa devam etmemesini ve barış görüşmelerine başlamasını sağlamaya da çalışmıştır⁴²⁸. Bazı tarihçiler ise Simeon'un Bizanslı esirlerin değilde Hristiyan olmayan Hazarlı askerlerin burunlarını kesmekle hem inanç birliği içinde olduğu Bizanslıların gururunu rencide etmekten kaçınarak iyi niyet gösterisi ile dindar bir Hristiyan olduğunu göstermek istemiş olabileceğini hem de Hazarlara bile hükmeden büyük bir güç ile Bizans İmparatorluğu'nu aşağılayarak ders vermek istediğini ileri sürmüşlerdir⁴²⁹.

Simeon barış görüşmeleri beklentisi içindeyken, Hazarlı esirlerin durumunu gören İmparator VI. Leon büyük bir öfkeye kapılmış ve her zaman olduğu gibi Bizans siyasetinin *“diğer insanların sizin savaşınızda savaşmasını sağlayın”*⁴³⁰ şeklinde ifade edebileceğimiz geleneksel prensiplerinden birine başvurarak Bulgarlar ile başa çıkabilmek amacıyla kendine müttefikler aramaya başlamıştır⁴³¹. İmparator VI. Leon bu nedenle ilk olarak Kral Arnulf'a bir elçilik heyeti yollamışsa da bundan bir sonuç almayı başaramamıştır⁴³². İmparator Leon'un o dönemde yaptıkları Skylitzes'in eserinde:

“Simeon tarafından küçük düşürülen ve bu felaket karşısında çok utanan VI. Leon, patrician⁴³³ Skeleros'u Tuna'nın karşı kıyısına yollayarak, orada yaşayan Türkleri ve Macarları (onlara denildiği gibi) nehri geçmeleri ve ellerinden gelen en iyisini yaparak Bulgarya'yı mahvetmeleri için ikna etmesini istediğini” kaydedilmiştir⁴³⁴. Theophanes Continuatus ise: *İmparator VI. Leo esirleri görünce öfkeyle Skeleros olarak adlandırılan Niketas'ı gemilerle (dromonlar)⁴³⁵ Tuna'ya yollayarak Simeon ile savaşmalarını sağlamak amacıyla onlara hediyeler vererek ikna etmesini istemiştir”*

sözleriyle anlatarak olayı neredeyse Skylitzes ile aynı şekilde aktarmıştır⁴³⁶. Skylitzes devamında:

⁴²⁸Leszka, *The Monk versus*, s. 62; Fine Jr, *a.g.e.*, s.138; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.155; Tougher, *a.g.e.*, s.174; Artamanov, *Hazar Tarihi Türkler, Yahudiler, Ruslar*, s.444-445; Browing, *a.g.e.*, s.59; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.15.

⁴²⁹Leszka, *The Monk versus*, s.62; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.15; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.571-572.

⁴³⁰Tougher, *a.g.e.*, s.176.

⁴³¹Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.238; Browing, *a.g.e.*, s.59; Obelensky, *a.g.e.*, s.145.

⁴³²Runciman, *A History*, s.145.

⁴³³Patrician: Bizans imparatoru tarafından asillere verilen yüksek rütbe. Nadiren Bizans imparatorları bu unvanı yabancı prensleri onurlandırmak üzere verirlerdi. Fine Jr, *a.g.e.*, s.303.

⁴³⁴Skylitzes, *a.g.e.*, s.171.

⁴³⁵Dromon. Savaş gemisi. Aydın, *a.g.e.*, s.287.

⁴³⁶Leszka, *The Monk Versus*, s.62.

Niketas Türklerle anlaşma yapar, onları Bulgarlara karşı silahlanmaya, esirler almaya ve daha sonra bu esirleri imparatora geri vermeleri için ikna eder ki bu arada imparator Bulgarlara karşı karadan ve denizden savaş açmaya karar vermiştir. İmparator patrician ve droungarios Eustathios'u amiral olarak donanmanın başına, Andrew'ın ölümünden sonra domestic scholai'nin başına getirdiği patrician Nikephoros Phokas'ı ise Bizans kara ordularının komutanlığına atamıştır. Bütün bu kuvvetler Bulgarya'ya yakınlaşıp birleşmek üzereyken, barış adına hâlâ umutlu olan imparator Konstantiniakos'u Simeon'a elçi olarak yollar. Simeon bu kişinin iyi niyetle gelmediğini düşünüp onu derhal tutuklatıp hapse attırır"

bilgisini vermektedir⁴³⁷.

Gerçekten de olaylar Skylitzes'in yukarıda anlattığı şekilde gerçekleşmiştir. Bu arada savaşı kazanan Simeon ve ordusu Bulgarya'ya geri dönmüştür⁴³⁸. Simeon'un neden bu şekilde davrandığı konusunda ancak tahminde bulunabiliriz. Simeon belki de kazandığı bu zaferin İstanbul'da yaratacağı etki ile VI. Leon'u eski ticaret rotasına dönmeye zorlayabileceğini düşünmüş olabilir ya da kaynaklarda da belirtildiği üzere ülkenin kuzeyinden gelebilecek tehlikelere karşı ülkesini savunmak üzere bu hareketi yapmış olabilir⁴³⁹. Simeon'un beklentilerinin aksine imparator VI. Leon, yenilginin ve aşağılanmanın öcünü almak maksadıyla bozkırların güçlü ulusu ve o dönemde Özi ile Tuna nehirleri arasında daha doğrusu Tuna nehrinin kuzeyinde Baserabya ovasında yaşamakta olan Macarlar ile askerî bir ittifak kurarak anlaşma yapmanın peşine düşmüştür⁴⁴⁰. Bu nedenle 894 yılının son aylarında veya 895 yılının başlarında yüklü miktarda altınla Patrikios Niketas Skleros'u Macarlara yollamış ve ona emir vererek Macarların yardımını sağlamasını istemiştir. Skleros, Macar liderler Kende veya ulu Kurszán (ölümü 904) ve Gyula başkomutan Árpád (845/855-907)'la⁴⁴¹ irtibat

⁴³⁷Skylitzes, *a.g.e.*, s.171.

⁴³⁸Runciman Simeon'un ordusu ile Trakya üzerinden İstanbul'a kadar yaklaştığını söylemektedir. Runciman, *A History*, s.145; Leszka, *The Monk versus*, s.62; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.155.

⁴³⁹Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.155; Leszka, *The Monk versus*, s.62.

⁴⁴⁰Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.238; Runciman, *A History*, s.145; Obelensky, *a.g.e.*, s.145; Fine Jr, *a.g.e.*, s.138; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.38; Leszka, *The Monk versus*, s.62.

⁴⁴¹IX. yüzyılda doğudan gelen Oğuzların baskıları sonucunda Peçenekler İtil nehrine geçerek Doğu Avrupa'ya göç etmeye başlayınca Hazar Kağanı Peçenekler'e karşı bir güç oluşturmak amacıyla Macar reislerinden Levedi'yi Türklerin başına yönetici olarak atamak istemiştir. Levedi bu görevi kabul etmeyerek yerine Álmos (855-895) veya onun oğlu Árpád'ın (890? -907 veya 895-900) atanmasını istemiştir. Macarlar yönetici olarak Arpad'ı seçmişler ve Arpad, Hazar adetine göre kalkanlar üzerinde kaldırılarak bütün Macarların reisi seçilmiştir. Árpád'ın Macarların başına getirilmesi ile Macar devletinin temelleri atılmıştır. Bu bilgi Macar yıllıklarında da aynı şekilde geçmektedir. İslâm kaynaklarından İbn Rüsteh'e göre ise bu dönemde Macarların iki yöneticisi bulunmaktadır. Bunlardan künde, kende lakâbı ile anılan kutsal yönetici, cula, gyula lakâplı diğeri ise fiili yönetici ve başkomutanlık görevini yürütmektedir. IX. yüzyılda doğudan gelen Oğuzların baskıları sonucunda Peçenekler Doğu Avrupa'ya göç edince Macarlar 889 yılında daha batıya doğru ilerleyerek Etelköz'e (bugünkü Moldavya ile Basarebya arasındaki topraklar) yerleşmişlerdir. Macarlar, Etelköz'de bulundukları dönemde Bizanslılar, Hazarlar, Tuna Bulgar Kağanlığı, Doğu Slavları ve Rus-Varegler'le komşu olmuşlar ve dönemin

kurup onlarla bir antlaşma yaparak,⁴⁴² Macarların Bulgarya'yı işgal etmeleri konusunda onları razı etmiştir. Buna göre Macarlar, Bulgarya'yı Bulgar güçlerinin konuşlanmadığı doğu Wallachia (Eflak) bölgesinden işgal edeceklerdir. Yine Macarlar Tuna nehrini geçerek Bulgarların Dobrudzha ve Doğu Tuna vadi bölgesine doğru ilerleyecekler ve Bulgarlara mümkün olan en fazla zararı vereceklerdir. Macarlar o dönemde doğu sınırlarında yaşayan Peçenekler tarafından sıkıştırıldıklarından dolayı bu teklifi kabul etmiş olmalıdırlar⁴⁴³. Bu arada Bizans donanması da bölgeye yabancı olan Macarların Tuna'dan güneye Bulgar arazisine geçiş ve dönüşleri sırasında onlara yardımcı olacak ve geriden saldırıya uğramalarının önüne geçecektir. Sklereos daha sonra Bulgarya'ya karşı yapılacak seferin bir an önce başlaması için İstanbul'a dönmüştür⁴⁴⁴.

Stratejisini Bulgarları yenmek üzerine kuran İmparator VI. Leon bu arada Anadolu'da Araplarla barış yaparak, esas ordusunu Anadolu'dan Trakya'ya kaydırmayı planlamış ve Simeon'un dikkatini güney sınırlarına çekmeyi düşünmüştür⁴⁴⁵. Böylece Bulgarlar güneyden saldırıya geçecek olan Bizans ordusu ile mücadele ederken Macarlar⁴⁴⁶, Bulgarları arkadan

önemli ticarî güzergâhlarından biri olan Varg-Bizans ticarî yolunu kontrolleri altına almışlardır. Ayrıca Hazarlar adına Doğu Slav boylarının vergisini de toplayan Macarlar, bu ilişkiler sayesinde Slav dilinden pek çok kelimeyi de bu dönemde dillerine katmışlardır. Porphyrogenetos, *De Adminstrando Imperio*, s.173; Uydu Yücel, *Türkistan'dan Tuna'ya Peçenekler*, s.89; F. Eckhart, a.g.e., s.8; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.16; Karatay, *Macarlar*, s.440-441; Róna-Tas, *Hungarians and Europe in the Early Middle Ages*, s.386; Çoban, a.g.m., s.166; Karatay, *Macarlar, Kökler ve Türkler*, s.157.

⁴⁴²Artamanov, *Hazar Tarihi*, s.445; Browing, a.g.e., s.59; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.155; Leszka, *The Monk versus*, s.62; Runciman, *A History*, s.145; Whittow, a.g.e., s.287; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.81.

⁴⁴³Runciman, *A History*, s.145; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.156.

⁴⁴⁴Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.156; Leszka, *The Monk versus*, s.62.

⁴⁴⁵Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.156.

⁴⁴⁶IV. Leon, halkının Hristiyan iman birliği içerisinde bulunduğu Bulgarlara karşı savaşta pagan Macarlar ile birlikte olmasını bütün Hristiyanların babası olan kendisini haksız bir duruma düşüreceğinin de farkında olmuştur. Bu yüzden de VI. Leon *Taktika* adlı eserinde Hristiyan Bulgar kardeşlerinin kanını akıtmanın son derece yanlış olduğunu fakat “*Tanrının Takdiri*” sonucunda pagan Macarların barışı bozan Bulgarlara karşı savaşta Bizans'ın yardımına geldiklerini ve ayrıca Romalıların iman birliği içinde oldukları kardeşlerinin kanı ile ellerini kirletmek için gönüllü olmadıklarını söyleyerek kendini savunmaya çalışmıştır. Yine İmparator VI. Leon eserinde “*Mademki Türklerden bahsediyoruz, o halde bizim onlar hakkında gereksiz yargılara vardığımız düşünülmemelidir. Onlar hakkında bilgi verirken, savaş için nasıl hazırlık yaparlar ve onlara karşı savaşmak isteyenler nasıl hazırlanmalıdır? Bu konular hakkında tasvirler yapabiliriz. Haydi şimdi onlar bizim müttefikimiz olduğu dönemlerde onlarla yaşadığımız bazı önemli tecrübeleri yazıya dökelim. O dönemde Bulgarlar barış anlaşmasını göz ardı ettiler ve bütün Trakya kırsal kesimine akınlar yaptılar (894). Hepimizin imparatoru olan Tanrımız Mesih'e ettikleri yemini bozan Bulgarlara karşı adalet tecelli etti ve en kısa zamanda gerekli şekilde cezalandırıldılar. Bizim ordularımız Saracenlere (Araplar) karşı savaşırken, Tanrı'nın takdiri sonucunda Romalıların yerine Türkler, Bulgarlara karşı sefere çıktı. İmparatorluk donanmasının gemileri Türkleri Tuna nehrinin karşı kıyısına geçirerek yardımcı oldu. <Yüce Tanrı> Türkleri, Hristiyanlara karşı günâhkarca silaha sarılmış olan Bulgar ordusuna karşı gönderdi ki onlar sanki kamunun cellatları gibi üç çarpışmada Bulgarları kesin olarak yenilgiye uğrattılar. Böylelikle Hristiyan Romalılar, arzulu şekilde Hristiyan Bulgarların kanı ile lekelenmek zorunda kalmadılar*”. G. T. Dennis, *The Taktika of Leo*, Text, Translation, and Commentary, Dumbarton Oaks, Washington 2014, s.455, XVIII, 40; Leszka, *The Monk versus*, s.63; Runciman, *A History*, s.146; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.81.

vrabileceklerdir. İmparatorun kendisi de Macarlar Tuna'nın kuzeyine döndükten sonra yenilmiş olan Bulgarlarla istediği gibi bir anlaşma yapabilecektir. 895 yılında VI. Leon'un imparatorluk ordusu Nikephoros Phokas (kendisi *domestic of schools*'un başına getirilmiştir) komutası altında Balkanlarda toplandığında Anadolu'dan geri gelen Trakya ve Makedonya thematic birlikleri, tagmata ile bazı Anadolu birliklerinden oluşuyordu. Bu arada imparatorluk donanması da yeni amiral *droungarios patrician Evstathios* komutasında Tuna'ya doğru yelken açarak Macarlarla buluşmaya gidiyordu⁴⁴⁷. Skylitzes, “İmparator VI. Leon'un *patrician* ve *droungarios Eustathios*'u amiral ve Andrew'in yerine *domestic of scholai*'in başına getirdiği *patrician Phokas*'ı ise orduların komutanı olarak atadığını”⁴⁴⁸ yazmaktadır.

895 yılında kalabalık Bizans ordusu Bulgarya'nın güney sınırında konuşlanmıştı. Belki de Kağan Simeon, VI. Leon'un ekonomik sorunları giderme yerine savaşı büyütme düşüncesinde olduğunu görerek şaşırılmıştır. Buna rağmen ordusunu güney sınırına konuşlandırabilmiştir. Bu arada kaynaklar iki Ortodoks Hristiyan devlet arasındaki çarpışmayı önlemek amacıyla VI. Leon'un *quaestor*⁴⁴⁹ Konstantiniakos'u barış teklifi sunmak üzere Preslav'a yolladığından bahsetmektedirler. Aslında büyük bir ihtimalle İmparator VI. Leon, Simeon'un yaklaşan tehdit karşısında korkup barış yapabileceğini ummuştur. Skylitzes, “İmparatorluk kara ve deniz ordularının Bulgarya'ya yaklaşmakta olduğu sırada VI. Leon'un hâlâ barış için umutlu olduğunu ve bu nedenle *quaestor Konstantiniakos*'u Simeon'a yolladığını, fakat onun iyi niyetle gelmediğini düşünen Simeon'un onu tutuklayıp hapse attırdığını” yazmaktadır⁴⁵⁰. Kaynaklar Simeon'un çok kuşkucu ve acımasız bir olduğunu kaydetmişlerdir. Bu bilgidен hareketle Bizans İmparatorluk diplomasisinin ne kadar zekice ve kurnazca yapıldığını bilen Simeon belki de bunun bir hile olduğunu düşünmüş ve Macarlar hakkında anlatılanlara inanmamıştır. Elçi *quaestor Konstantiniakos*'u gözaltına alıran Simeon Bizans'ın barış teklifine cevap bile vermemiştir⁴⁵¹.

Simeon'un elçi *quaestor Konstantiniakos*'u hapsedmesi üzerine İmparatorluk ordularının komutanı Phokas harekete geçerek *Büyük Çit*'i geçmiş ve kuzey Trakya üzerinden Bulgar topraklarına doğru ilerlemiştir. Phokas'ın ordusunun asıl amacı Bulgarların dikkatini

⁴⁴⁷Jenkins, *Byzantium*, s.202; Skylitzes, *a.g.e.*, s.171; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.239; Runciman, *A History*, s.146; Browing, *a.g.e.*, s.59; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.16.

⁴⁴⁸Skylitzes, *a.g.e.*, s.171.

⁴⁴⁹Sacri palatii, Bizans İmparatorluğu'nda hukuk işlerinin başındaki saray memuru. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.572.

⁴⁵⁰Skylitzes, *a.g.e.*, s.171; Runciman, *A History*, s.146; Browing, *a.g.e.*, s.59; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.157; Leszka, *The Monk versus*, s.64.

⁴⁵¹Runciman, *A History*, s.146; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.157; Skylitzes, *a.g.e.*, s.171; Leszka, *The Monk versus*, s.64; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.15.

Balkan Dağlarının güneyinde gerçekleştirecekleri hareketlerle oyalamak ve yardımcı kuvvet olarak kuzey doğudan gelecek olan Macar akınlarından uzaklaştırmaktır. Phokas'ın Bulgarya üzerine yaptığı bu sefer boyunca Bizans ordusunun dağ geçitlerini geçerek Bulgarların ülkesine saldırdığına dair elimizde bir bilgi bulunmamaktadır. Yine Bizans imparatorluk güçlerinin Trakya'daki savaşta sonucu belirleyici umumî bir çarpışmaya girdiğine dair de hiçbir kaynakta bir bilgiye rastlamıyoruz⁴⁵². Buna karşılık sadece Simeon'un Macarlara arkadan saldırmadan önce Bizans ile olan “*ilişkilerinden*” bahsedilmektedir⁴⁵³. Zaten Macar kroniklerinde de Greklerin Bulgarlara yardım ettiğinden fakat her ikisinin de yenildiğinden söz edilmektedir⁴⁵⁴. Skylitzes'in *Bizans Tarihi Özeti* adlı çalışmasında da anlattığı gibi Macarlar Bulgarları yenilgiye uğratmışlar;

Simeon Nikophoras Phokas komutasındaki Bizans ordusu ile meşgulken Türkler Tuna nehrini geçerek Bulgarya'ya girmişler ve her tarafı yakıp yıkarak harabeye çevirmişlerdir. Bunu öğrenen Simeon, Phokas ile mücadele etmekten vazgeçerek Macarlar (Türkler) üzerine yürümüştür. Bulgarlar ile çarpışmak konusunda çok istekli olan Türkler; Tuna nehrini geçerek onlara saldırmışlar ve çok ağır yenilgiye uğratmışlardır. Macarlar karşısında mağlup olan Simeon için hayatını kurtarmaktan başka yapacak iş kalmamıştır. Çaresizlik içerisinde kalan Simeon Dorostolon (Silistre) kalesine sığınmıştır⁴⁵⁵.

Phokas Tuna nehrinin güneyinde Bulgarları oyalamaya devam ederken Gyula Arpad'ın en büyük oğlu Levente (Liüntika)⁴⁵⁶ tarafından kumanda edilen Macar askerleri Batı Tuna deltasının kuzey kıyılarına ulaşmışlardır. Tuna nehrini atıyla geçmeye çalışan Levente bunda başarısız olunca kendisini karşı kıyıya geçirecek olan Bizans gemilerini beklemeye başlamıştır. Bu sırada Tuna nehrine ulaşan Bizans gemileri, Amiral Evstathios'un emri ile Tuna'da geçişi engelleyen sazlıkları temizlemişlerdir. Bundan sonra Levente komutasındaki Macar askerleri, Bizans gemileri ile karşı kıyıya geçirilerek Kuzey Dobruca'da konuşlandırılmışlar ve buradan Bulgarya içlerine doğru harekete geçmişlerdir. Ülkesinin

⁴⁵²Bu durumun sebebi Bizans İmparatorluğu ile Tarsus Arapları arasında yapılmış olan barışın pek de sağlam olmadığı gösterilmektedir. Herhangi bir zorunluluk karşısında yani barışın sona ermesi durumunda Bizans ordusu kısa zamanda Araplar ile savaşabilecektir. Zaten Bizanslılarda Macar akınlarının Simeon'u barışa razı edebileceğini düşünmüşlerdir; Browing, *a.g.e.*, s.59; Fine Jr, *a.g.e.*, s.138; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.157; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.15; Runciman, *A History*, s.146.

⁴⁵³Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.157.

⁴⁵⁴*Anonymi Historia Ducum Hungariae*, s.XLI; Runciman, *A History*, s.150.

⁴⁵⁵Skylitzes, *a.g.e.*, s.171.

⁴⁵⁶Konstantin Porphyrogenetos bu dönemde Macarların prensinin Leventen olduğunu söylese de Leventen kesinlikle Arpad'ın oğlu değildir. Leventen Macarların Bulgarya'ya saldırıları sırasında Macar ordusunun başkomutanı olmalıdır. Artamanov, *a.g.e.*, s.445.

kalbine doğru yapılan bu ani Macar akınları karşısında Simeon ne yapacağını bilemez durumda kalmıştır. Bizanslılar güneyden Macarlar kuzeyden Bulgarya'yı sıkıştırmışlardır. Korkusuz ve cesur Macar savaşçıları Bulgar ülkesine saldırarak yakıp yıkmaya ve yağmalamaya başlamışlardır⁴⁵⁷.

Macarların yavaş ve sınırlı saldırılarda bulunan Bizans ordusuna nazaran çok daha büyük tehlike olduğunun farkına varan Simeon, yeterli sayıda askerini Bizans ordusunu oyalamak amacıyla güneyde bırakıp, esas kuvvetlerini ve köylüleri yanına alarak kuzeye Macarlarla savaşmak üzere yola çıkmıştır. Macarların Bulgar topraklarına yaptıkları bu ilk akında, Bulgar ordusu kısa sürede dağılarak çok büyük kayıplar vermiş ve Simeon Mundraga (belki de Tutrankan veya Ploska adasındaki kaleye)'ya sığınmak zorunda kalmıştır. Macarlar piyade ve kuşatma araç gereçleri olmadığı için Bulgar kalelerini kuşatmayı düşünmemişler, yeterli ganimet elde ettiklerini düşünerek yurtlarına geri dönmüşlerdir. İkinci Macar akınında (895 yılının bahar veya yaz aylarında) Macarlar yine aynı rotayı izlemişler⁴⁵⁸, Tuna nehrinin doğusuna güney Dobruca'ya doğru hücum etmişlerdir. İki ordu güney Dobruca düzlüklerinde karşı karşıya gelerek çarpışmaya başlamıştır. Simeon'un ordusu büyük bir bozguna uğrayarak yenilmiştir. Macarlar kaçak Bulgar askerlerini tâkip ederek onları kılıçtan geçirmişler ve ülkede büyük bir kargaşaya sebep olmuşlardır. Bu durumda yapacak başka bir şey kalmadığını anlayan Simeon yanındakilerle birlikte Tuna Nehri kıyısında bulunan Silistre kalesine sığınmıştır. Macarlar daha sonra Simeon'un başkenti Preslav'da bulunan kaleyi denetim altına almışlardır. Runciman ve bazı tarihçiler Macarların Preslav önlerinde Nikophoras Phokas ile karşılaştığını ve ona on binlerce Bulgar esirini sattığını kaydetmişlerdir⁴⁵⁹. Skylitzes "*Zafer kazanan Türkler, imparatora teklif götürerek ellerinde tuttukları esirleri fidye karşılığı alabileceğini söylediler-ki o bazı vatandaşlarını bu kişilerin paralarını ödemeleri için oraya gönderdi ve onları ele geçirdi*" bilgisini vermektedir⁴⁶⁰.

⁴⁵⁷Bulgarya, Bizans İmparatoru V. Konstantinos zamanında da buna benzer bir durumla karşı karşıya kalarak yok olmak tehlikesi geçirmiştir. Fakat Macar askerleri Konstantinos'un *thematic* ordularından çok daha fazla etkili olmuş, ülkenin kuzeyini yakıp yıkarak, tahrip etmişlerdir; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.158; Runciman, *A History*, s.146; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.239; Browing, *a.g.e.*, s.59; Jenkins, *Byzantium*, s.202; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.87; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.464; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.98; Vasiliev, *a.g.e.*, s.400.

⁴⁵⁸Leszka, *The Monk Versus*, s.63; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.159; Porphyrogenetos, *De Adminstrando Imperio*, s.177.

⁴⁵⁹Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.159; Fine Jr, *a.g.e.*, s.138; Runciman, *A History*, s.146; Artamanov *a.g.e.*, s.445; Obolensky, *a.g.e.*, s.146; Leszka, *The Monk Versus*, s.64; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.16; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.570; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.464.

⁴⁶⁰Skylitzes, *a.g.e.*, s.171.

Bundan sonra Levente ve adamları yanlarında taşıdıkları ganimetler ve esirlerle beraber Tuna nehrinin girişinde demirlemiş olan Bizans donanması ile buluşmak üzere kuzeye doğru ilerlemişlerdir. Simeon onların bu geçişine sessiz kalarak Macarlar ile yeni bir çarpışmaya girmekten kaçınmıştır. Macarlar donanma aracılığı ile İstanbul'a mesaj göndererek VI. Leon'a esirleri satmak istediklerini söylemişlerdir⁴⁶¹. Bu arada Bulgarlar eski hanları ve yeni rahip olan Boris-Mihail'den yardım istemişlerse de Boris onlara sadece dâa etmelerini ve üç gün oruç tutmalarını tavsiye ederek bir yardımda bulunamıştır⁴⁶². Bu durum Boris'in Simeon'a ne kadar güvendiğini göstermesi açısından önemlidir.

Macarların Avrupa ilişkilerine ilk müdahalesi olarak görülen Bulgarlar ile mücadeleleri sırasında Nikephoros Phokas komutasındaki Bizans ordusu da Bulgaristan'ın güney sınır bölgesini işgal etmiş, Evstathios komutasındaki imparatorluk donanması Tuna nehrinin girişini abluka altına almıştır⁴⁶³. Macarlar Bulgarya'yı perişan halde bırakıp ülkelerine dönerken çaresiz kalan Simeon, Bizans donanma komutanı Amiral Evstathios'a ateşkes çağrısında bulunarak, İmparator VI. Leon ile barış müzakerelerine başlamaya hazır olduğunu bildirmiştir⁴⁶⁴. Skylitzes bu durumu şu şekilde anlatmıştır: “*Simeon ve ordusu çok zayıflamıştır, droungarios*⁴⁶⁵ *Evstathios aracılığı ile imparatora barış anlaması teklif etmiştir ki bu isteği de kabul edilmiştir*”⁴⁶⁶.

Bazı bilim insanları VI. Leon'un büyük bir memnuniyetle bu teklifi kabul ettiğini çünkü Hristiyan kanının dökülmesinden çok rahatsız olduğunu iddia etmektedirler⁴⁶⁷. Aslında Bizans tarihçilerinin VI. Leon'un ne kadar iyi bir Hristiyan olduğunu göstermek amacıyla yazmış olduğu bu satırlar çok da gerçekçi değildir. O dönemde Bizans İmparatorluğu ve İmparator VI. Leon çok zor durumdadır. Doğuda Araplar Ermeni topraklarını işgal etmiş batıda ise Franklar İtalya'da Bizans'a ait topraklara saldırarak Benevento'yu işgal etmişlerdir. O dönemin şartları VI. Leon'u barış yapmaya zorlamıştır. Fakat kronikçiler bu durumu sanki VI. Leon'nun kalbinin bu duruma daha fazla dayanamadığı şeklinde ifade ederek, Bizans'ın büyüklüğüne atıf yapmışlardır. İşte yukarıda da açıkladığımız şekilde zor durumda olan İmparator VI. Leon barış görüşmeleri konusunda aceleci davranarak, ateşkesi hemen kabul

⁴⁶¹Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.159.

⁴⁶²Runciman, *A History*, s.146; Leszka, *The Monk Versus*, s.64; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.87.

⁴⁶³Fine Jr, *a.g.e.*, s.138; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.238-239.

⁴⁶⁴Fine Jr, *a.g.e.*, s.138; Runciman, *A History*, s.146; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.159; Obolensky, *a.g.e.*, s.146; Browing, *a.g.e.*, s.59; Jenkins, *Byzantium*, s.202.

⁴⁶⁵İmparatorluk donanması komutanlığı. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.550.

⁴⁶⁶Skylitzes, *a.g.e.*, s.171.

⁴⁶⁷Runciman, *A History*, s.146; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.159; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.81-82.

etmiştir. Bulgar esirlerin tamamının Macarlardan satın alınmasını ve onların Eustathios'un filosu ile İstanbul'a getirilmelerini emretmiştir⁴⁶⁸. İmparator VI. Leon, Amiral Eustathios'un İstanbul'a gelmesini beklerken bu arada Kuzey Trakya'da bulunan Nikophoras Phokas'a askerî hareketliliğe son vermesini ve askerlerini geri çekmesini emretmiştir ki bu şekilde de yanlış kararlarını devam ettirmiştir. VI. Leon yazmış olduğu üçüncü resmî mektubu da Simeon'a göndermiştir. Mektubunda barış görüşmelerine katılacak ve nihaî antlaşmayı yapacak olan Leon Khoirosphaktes ve elçilik görevlilerinin Bulgarya'ya kısa zamanda ulaşacağını belirtmektedir⁴⁶⁹. Skylitzes bu durumu şu cümlelerle anlatmaktadır:

“İmparator VI. Leon, Leo Khoirosphaktes’i ateşkesi düzenlemesi için yollar. Domestic of the scholai’ni başkanı, droungarios Phokas’a emir vererek kuvvetleri ile eve dönmesini ister. Fakat Leo Khoirosphaktes [Bulgarya’ya] ulaştığında Simeon elçinin söylemek zorunda olduğu şeyleri dinlemeye bile tenezzül etmeden onu hapse atar ve büyük bir ordunun başında Türklere karşı yürüyüşe geçer. Bu ani ve beklenmedik şekilde değişen olaylar karşısında imparator [Türklere] yardım teklif edemez. Simeon onların kaçmasını sağlar ve bütün topraklarını istila eder. Kazandığı zaferle mağrur ve kibirli Simeon, imparatora yazdığı mektupta Bulgar esirler ülkelerine geri dönmediği müddetçe barış yapmayacağını bildirir ki bu isteği imparator tarafından kabul edilir. Bundan sonra Simeon’un yakın arkadaşlarından biri olan Theodore, Leo Khoirosphactus ile İstanbul’a varır ve esirler ile ilgilenir”⁴⁷⁰.

İmparator VI. Leon’un bu ani kararı yani Bulgarlar ile herhangi bir barış antlaşması gerçekleşmeden deniz ve kara kuvvetlerini geri çağırması çok hatalı olup Simeon bu durumdan fazlası ile istifade etmeyi bilmiştir⁴⁷¹. Macarların Bulgarya’yı terk etmesi ve Bizans kuvvetlerinin geri çağırılması (895-896 yılı kış ayları) sonucunda hiçbir kuvvetin tehdidi altında kalmayan Simeon durumun tam da istediği gibi olduğunu görerek bu durumdan yararlanmasını bilmiş ve akıllıca davranarak savaşa devam etme kararı almıştır. İlk iş olarak savaş kaçaklarının orduya geri dönmesini sağlayarak orduyu yeniden organize etmiş ve Boyarların mahiyetindeki askerlerle beraber orduya katılmasını temin ederek yeniden genel seferberlik ilan etmiştir. Bu arada kaybolan silahların yerine yenisi yapılmış ve zarar görenler tamir edilmiştir⁴⁷².

⁴⁶⁸Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.160; Jenkins, *Byzantium*, s.202; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.88.

⁴⁶⁹Obolensky, *a.g.e.*, s.146; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.160; Runciman, *A History*, s.146; Fine Jr, *a.g.e.*, s.138; Kolias, *a.g.e.*, s.20.

⁴⁷⁰Skylitzes, *a.g.e.*, s.171.

⁴⁷¹Browning, *a.g.e.*, s.59; Fine Jr, *a.g.e.*, s.138.

⁴⁷²Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.160; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.88-89.

Simeon bir taraftan Macarlar tarafından perişan olmuş ordusunu yenileyip askerî hazırlıklarını tamamlarken diğer taraftan da bir devlet adamı olarak yeni arayışların içerisine girmiştir. Bundan daha da önemlisi Simeon İstanbul'da bulunduğu yıllarda hocalarından öğrenmiş olduğu Bizans siyasetini çok iyi bir şekilde uygulamaya koymuş ve askerî müttefikler arayıp bulmaya teşebbüs etmiştir. Bu şekilde Simeon siyasette Bizanslı ustalarını taklit ederken onlardan daha iyi olduğunu da kanıtlamıştır⁴⁷³. Macar tehlikesinden ülkesini kurtarmak amacıyla Bizans'ın defalarca başvurduğu yola başvuran Simeon, Macarlarla baş edebilecek tek ulusun onların doğu komşuları olan Peçenekler⁴⁷⁴ olduğunu bilmektedir. Bu nedenle Peçenekler'e bir elçilik heyeti yollayarak onların Macarlara saldırması için ikna etmeye karar vermiştir⁴⁷⁵.

⁴⁷³Browning, *a.g.e.*, s.59; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.160; Obolensky, *a.g.e.*, s.146; Leszka, *The Monk versus*, s.64.

⁴⁷⁴Bozkırın en korkusuz ve en cesur savaşçıları olan *Peçenekler* o dönemde Karadeniz'in kuzeyinde Etelköz'ün doğusundaki topraklarda, Macarların doğu düzlüklerinde onlara komşu olarak yaşamaktaydılar. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.160; Browning, *a.g.e.*, s.60; Fine Jr, *a.g.e.*, s.138. Köktürk Kağanlığı'na bağlı boylardan biri olduğu tahmin edilen Peçeneklerin On-ok'ların (Türgişlerin) bir kısmını teşkil ettikleri ve VII. yüzyılda Orta Kazakistan'da Issık göl-Balkaş dolaylarında yaşadıkları düşünülmektedir. Bazı bilim insanları ise yine Köktürkler döneminde Seyhun Nehri kıyılarında yaşayan Kengeres'in Peçeneklerin ataları olduğunu iddia etmektedirler. Oğuzların Aşağı Sır Derya boyuna gelmeleri Peçeneklerin IX. yüzyılın ilk yarısında ana yurttan ayrılıp Yayık (Ural)-Emba ve İtil ırmakları arasına yerleşmesine neden olmuştur. Kurat, *a.g.e.*, s.45. Bozkır boyu olan Peçenekler İtil-Yayık arasında bulundukları dönemde göç sahaları içinde yer alan boylarla temas etmişlerdir. Yaz aylarında Orta İtil bölgesine kadar giderek İtil Bulgarları, kışında Yayık nehri bölgesinde Hazarlar hatta güney Urallarda Başkurtlar ile ilişki içerisinde bulundukları anlaşılmaktadır. Peçeneklerin Hazarlar ile ilişkileri dostça olmaktan çok uzaktır, Peçenekler Hazarların yerleşik halkına ve ticaret kervanlarına baskınlar düzenleyerek çok fazla zarar vermişler ve özellikle Harezm ile itil şehri arasındaki ticareti sekteye uğratmışlardır. İslâm kaynaklarından *İbn Rüsteh* ve *Gerdizi* Hazarlar ve Peçeneklerin sürekli savaştığını ve Hazarların Peçenek ülkesinden esirler alarak İslâm ülkelerine götürdüklerinden bahsetmektedir. IX. yüzyıldan itibaren zayıflamaya başlayan Hazar Kağanlığı, Peçenekler ile mücadele edebilecek durumda değildi. Bu nedenle Peçenekler'e karşı müttefikler aramaya başlamış, Türkistan coğrafyasından beri Peçeneklerin düşmanı olan doğudaki Oğuzlar (Uzlar) ve Macarlar ile iş birliği yaparak Peçenekler'den kurtulmayı ve onları hâkimiyeti altına almayı planlamıştır. Peçenekler Oğuzların (Uzlar) saldırıları karşısında 860-880 yıllarında İtil nehrini geçip Ten boyu ve Kuban Nehri istikametinde batıya doğru gitmişler, bazı Peçenek boyları ise Oğuz hakimiyetini tanıyarak yerlerinde kalmışlardır. İslâm tarihçilerinden İbn Fadlan, 922 yılında İtil Bulgarlarına yaptığı seferden geri dönerken Yayık Nehri yakınlarında Peçenek ülkesinde rastladığı bu Peçenekler hakkında bilgi vermiş ve onların fakir bir hayat sürmekte olduklarını kaydetmiştir. Tarihçi-imparator Konstantinos Porphyrogennetos'da bu bölgedeki Peçenekler hakkında aynı yorumda bulunmuştur. Kurat, *a.g.e.*, s.45-46; Räsönyı, *a.g.e.*, s.130; Róna-Tas, *a.g.e.*, s.237; Uydu Yücel, *Türkistan'dan Tuna'ya Peçenekler*, Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2020, s.69; Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s.277. Hazar Kağanlığı ve Uz ittifakı sonucunda gerçekleşen Peçenekler'in göçü sonrasında Türkistan'dan yeni bir göç dalgasının başlamış, Peçeneklerden sonra Uzlar, Kuman ve Kıpçaklar, Doğu Avrupa ve Balkanlar'a gelmiştir. Bu durum bölgede yeni siyasî ve etnik oluşumların meydana gelmesine, Macar ulusunun Avrupa'da yurt tutarak yerleşmesine, Kiyev Rusyası'nın da giderek daha da güçlenmesine neden olacaktır. Hazarlar ise Peçeneklerle yapılan savaşlardan sonra askerî ve siyasî olarak zayıflamışlar ve uzun süredir ellerinde tuttukları İtil bölgesini Kiyev Knyazlığına terk etmek zorunda kalmışlardır. Uydu Yücel, *Türkistan'dan Tuna'ya Peçenekler*, s.67; Kurat, *a.g.e.*, s.46.

⁴⁷⁵Simeon'un Peçenekler'e elçilik heyeti gönderdiğine dair kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamakla birlikte Simeon mutlak surette bir elçilik heyeti yollamış olmalıdır. Amacı Bizans İmparatorluğu'na karşı Peçeneklerin desteğini sağlamakla bir zamanlar onların Bulgarlara karşı uygulamış olduğu tuzağa bu defa onları düşürmek olmuştur. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.160; Obolensky, *a.g.e.*, s.146; Fine Jr, *a.g.e.*, s.138; Runciman, *A History*, s.147; Leszka, *The Monk*, s.64; Jenkins, *Byzantium*, s.202; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.98.

Simeon'un Peçenekler'e yolladığı elçilik heyetinin yola çıkmasından kısa bir süre sonra Leon Khoirosphaktes Trakya sınırına ulaşmış, Preslav'a varmak ve Simeon ile görüşmek arzusunda olduğunu belirtmiştir. Askerî hazırlıklarla ve Peçeneklerden gelecek olan cevapla meşgul olan Simeon ise elinin güçlü olması için zaman kazanmak istemiş ve barış görüşmeleri için hiç acele etmemiştir. O dönemde savaşı kaybetmiş bir ulusun başında olarak Simeon kendisi ve Bulgarlar açısından uygun şartlar gerçekleşmediği sürece barış görüşmelerine dezavantajla başlayacağını bilincindedir. Zamana ihtiyacı olan Simeon, bu nedenle Leon Khoirosphaktes'a⁴⁷⁶ da daha önce yollanan elçi *Konstantiniakos*'a gösterdiği muamelenin aynısını yapmaya karar vermiş ve Leon Khoirosphaktes'ın Pliska'nın güney doğusunda bulunan Mundraga Kalesine hapsedilmesini emretmiştir⁴⁷⁷.

Kaleye hapsedilen Khoirosphaktes, Simeon ile barış görüşmelerini sadece yazışmalarla yürüteceği konusunda bilgilendirilmiştir. Bu durum barış görüşmelerinin uzamasına sebep olduğu gibi Leon Khoirosphaktes'ın böyle uzak bir yere kapatılmış olması onu hem güçsüzleştirmiş hem de Simeon'un istediği gibi hareket etmesine neden olup barışı geciktirmiştir. Buna rağmen Bizans heyeti Simeon'un isteği doğrultusunda hareket etmek zorunda kalmış, görüşmeler boyunca yazışmalar sürmüş ve tartışmaların ana noktasını esirlerin değişimi oluşturmuştur⁴⁷⁸. Hem vakit kazanmak hem de askerî bakımdan güçlenmek arzusunda olan Simeon Bizans'ı oyalamak niyetiyle hareket etmiştir. Simeon ile Khoirosphaktes arasında 895-896 yılları arasında tam on dört mektuplaşma olmuştur⁴⁷⁹. Bu mektuplar, Simeon ve dönemi açısından çok önemli olup Simeon'dan günümüze ulaşan tek yazılı kaynak hüviyetini taşımaktadırlar.

Leon Khoirosphaktes görüşmelerde başarılı olmak amacıyla Simeon'a yazdığı mektuplarda Simeon'un insan sevgisine ve merhametine atıf yaparak onun ne kadar adaletli bir hükümdar olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Simeon'un Bulgar Kağanlığı'nda şimdiye kadar gelmiş geçmiş arkonlar arasında en fazla insan sevgisi ile dolu, insanlara karşı en nazik

⁴⁷⁶845 veya 850 ile 919 yılları arasında yaşadığı tahmin edilen Khoirosphaktes'ın doğum yeri ile ilgili elimizde bir bilgi bulunmamaktadır. Aristokrat bir aileden gelen Khoirosphaktes'ın karısı aracılığı ile imparatorluk ailesi ile bağları vardır. Gençliğinde Photois okuluna katılarak çok iyi bir hukuk ve din eğitim almış olup İmparatorluk meclisinde önemli rol oynamıştır. Leszka, *The Monk*, s.64; Kolias, *a.g.e.*, s.15-20.

⁴⁷⁷Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.161; Fine Jr, *a.g.e.*, s.138; Obolensky, *a.g.e.*, s.146; Runciman, *A History*, s.146; Leszka, *The Monk versus*, s.64; Browning, *a.g.e.*, s.60; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.15; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.464.

⁴⁷⁸Fine Jr, *a.g.e.*, s.138; Leszka, *The Monk Versus*, s.65.

⁴⁷⁹Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.161; Obolensky, *a.g.e.*, s.146; Fine Jr, *a.g.e.*, s.138; Leszka, *The Monk Versus*, s.64. Bu mektupların kopyaları X. yüzyılın sonunda veya XI. yüzyılın başında basılmıştır. Mektuplar XIX. yüzyılın sonlarında Patmos koleksiyonunda bulunmuştur. Leszka, *The Monk versus*, s.65; Petkov, *a.g.e.*, s.47.

davranan arkon olduğunu belirterek onun merhamet ile hareket ederek adaletli davrandığını yazmıştır⁴⁸⁰. Yazdığı mektuplardan biri şu şekildedir:

Hâkim Léon'dan Bulgaristan Prensine

Ey Prenslerin en merhametlisi, şahsımıza ilettiğin satırların şu anda bana ulaştı. Lakin sana sözlü olarak bir cevap vermekten imtina ediyorum, çünkü bir lisandan bir başka lisana, tercüman aracılığıyla aktarılan mesajlar çok yanıltıcı olabilirler. Dolayısıyla sana yazıyla cevap veriyorum ve senin Romalı esirleri bana iade edeceğini ve bununla da yetinmeyip, hiçbir ödün veya fidye istemeyeceğini ve bunu yaparken de şanlı pederinin sana gösterdiği örneğe uygun hareket edeceğini öngörüyorum. Zaten seni kim aksini yapmaya mecbur kılabilir? Sen ki kötülüklere hep karşı çıkmış ve bu davranışlara insiyaki olarak tiksintiyle bakan bir kimsesin. İşte benim kehanetim böyle ve sen buna uyacaksın. Sağlıcakla kal⁴⁸¹.

Leon Khoirosphaktes, Simeon'u öven bu cümleleri tutuklu olduğu için onun gururunu okşayıp kafasını karıştırmak amacıyla mı yazmıştır yoksa daha önce rahip olan Simeon'un rahipliğe uygun hareket ettiğini düşünen Bizans'ın düşüncelerini mi yansıtmıştır, bilinmez. Bu konuda yorum yapmak ne yazık ki mümkün değildir. Fakat belki de gerçekte Simeon'un insan sevgisi ile dolu olduğunu ve bir Bizans hükümdarında olması gereken bu niteliklerin Bulgar arkhonu tarafından da iyice sindirilmiş olduğunu yeniden hatırlatma ihtiyacı hissetmiş olabilir⁴⁸². Aslında Simeon'un bu görüşmeler sırasında göstermiş olduğu siyasî manevralar, onun ne kadar akıllı, zeki ve usta bir devlet adamı olduğunu kanıtlamaktadır. Bizans'ı çok iyi tanıyan biri olarak Simeon, şimdi Bizans'ı kendi silahı olan Bizans diplomasi ile vurarak onu alt etmenin keyfini yaşamaktadır. Bizans'ı yenmek için zaman kazanmaktan başka derdi olmayan Simeon, elçi Leon Khoirosphaktes'in mektuplarda İmparator VI. Leon'u kendisinin babası olarak tanımlamasına ses çıkarmamış fakat esirlerin değişimi ile ilgili bütün konularda çok acımasız ve zekice hareket etmiştir⁴⁸³. Elçi Leon'un barış adına yaptığı somut teklifleri, Simeon titizlikle inceleyip ya mektuplardaki noktalama işaretlerini veya mektubun içeriğini beğenmeyip tartışma çıkarmıştır ya da alaycı tavırlarla Leon'un kafasını karıştırmıştır⁴⁸⁴. Simeon'un mektupların içeriği konusunda sürekli şüphe içinde olması her ne kadar Bizanslı tarihçiler tarafından acımasızlıkla nitelendirilse de onun Bizans'ın politikası gereği, kendisini

⁴⁸⁰Kolias, *a.g.e.*, Ep.7, s.83; Ep. 9, s.85; Ep. 6, s.81–83.

⁴⁸¹Kolias, *a.g.e.*, Ep.2, s.76.

⁴⁸²Leszka, *The Monk Versus*, s.65.

⁴⁸³Obolensky, *a.g.e.*, s.146; Browing, *a.g.e.*, s.60.

⁴⁸⁴Fine Jr, *a.g.e.*, s.138; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.161; Obolensky, *a.g.e.*, s.146.

kandıracağından kuşku duyması son derece doğaldır. Bu nedenle devamlı Leon Khoirosphaktes’a mektupların içeriğinin ne anlama geldiğini sormuş ve detaylı açıklamalar istemiştir⁴⁸⁵. Ayrıca imparatorluk değerlerini küçümseyerek bunlarla ilgili alaycı ifadeler kullanmaktan kaçınmamıştır. Bütün bu tartışmaların barış adına Simeon’a yapılan teklifler ile hiçbir ilgisi olmadığı gibi elçi Leon, mektupların içeriğini Simeon’un yanlış anladığını kanıtlamakla uğraşıp boşa zaman harcamıştır. Görüşmelerin en önemli konusu esirlerin değişimi olup Simeon⁴⁸⁶, özellikle esirlerin değişimi ile ilgili yazdığı mektupta İmparator VI. Leon hakkında onur kırıcı şekilde küçümseyen ve aşağılayan ifadeler kullanırken Leon Khoirosphaktes’ı da filozofça alt etmenin memnuniyetini çok açık bir şekilde belli etmiştir⁴⁸⁷. Simeon, esirlerin değişimi ile ilgili olarak Leon’a yazdığı mektupta İmparator VI. Leon’un daha önce yapmış olduğu ve herkes tarafından bilinen başarılı güneş tutulması tahminine gönderme yapmış ve eğer imparator bu defa da elinde bulunan esirleri geri göndermeye niyeti olup olmadığı konusunda başarılı şekilde bir tahmin yapabilirse onları geri göndereceğini Khoirosphaktes’a söylemiştir⁴⁸⁸. Elçi Khoirosphaktes imparatorluk ile temasa geçmiş ve daha sonra Simeon’a yazdığı mektupta VI. Leon’un Simeon’un esirleri geri yollamaya niyeti olmadığını düşündüğünü belirtmiştir. Bulgar lider alaycı bir şekilde onları geri vermeye niyeti olduğunu fakat imparator yanlış tahmin ettiği için bundan böyle yapmayacağını belirtmiştir. Simeon “*imparatorunuz ve medyumlarınız geleceği bilmiyor*” diyerek açıkça VI. Leon’un bilge olan ününün boş ve asılsız olduğunu göstermek istemiştir⁴⁸⁹.

Simeon’un yazdığı mektup şu şekildedir:

Bulgaristan Kağanı Simeon’dan, bu ülkedeki ilk misyonunu yürüten hâkim Léon’a
İki yıl önce senin kralın bize güneş tutulmasını haber vererek bizi şaşırtmıştı ve bunu yaparken de bu güneş tutulmasının sadece nerede ve hangi ay, hangi hafta, hangi gün ve hangi saatte gerçekleşeceğini değil, aynı zamanda ne kadar süreceğini de belirtmişti. Rivayete göre, gökyüzündeki gelişmeler ve hareketler konusunda daha başka birçok bilgiye de sahipmiş. Eğer bu doğruysa, o zaman esirler hakkında da gerçeği biliyor olmalı ve mademki biliyor, o zaman esirleri serbest bırakıp bırakmayacağımızı da sana söyleyebilir. O halde, hadi bize açıkla bakalım, bu iki seçenekten hangisine karar vereceğim? Eğer bizim gizli niyetimizi tahmin edebilirsen, Tanrı şahidimdir ki, bu

⁴⁸⁵Obolensky, *a.g.e.*, s.146; Browing, *a.g.e.*, s.60; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.570.

⁴⁸⁶Fine Jr, *a.g.e.*, s.138.

⁴⁸⁷Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.161; Browing, *a.g.e.*, s.60.

⁴⁸⁸Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.212; Fine Jr, *a.g.e.*, s.138; Leszka, *The Monk Versus*, s.66.

⁴⁸⁹Kolias, *a.g.e.*, s.71, s.78; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.212; Runciman, *A History*, s.148; Leszka, *The Monk*, s.66; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.18; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.571.

*kehanetinin mükâfâtı ve görevinin amacına uygun olarak esirler sana iade edilecek.
Sağlıcakla kal⁴⁹⁰.*

Simeon'un Leon Khoirosphaktes'e göndermiş olduğu bu mektup Simeon'dan bize kalan nadir kaynaklardan biri olup son derece önemli ve kıymetlidir⁴⁹¹.

Leon Khoirosphaktes ve Simeon arasındaki mektuplaşmalarda Leon Khoirosphaktes'un genellikle Simeon'u bazı konuları yanlış anlamakla itham ettiği, sekreterlerin yanlış yazdıklarını veya imparatorun barış zamanlarında bu çeşit haberleri bildirmediğini söylediği görülmektedir. Bu gibi durumlarda Simeon Leon'a: "*Oh Magister Leo, ben esirler konusunda hiçbir söz vermedim! Ben sana asla böyle bir şey söylemedim. Esirleri özellikle geleceği çok net göremediğimden dolayı geri yollamayacağım*" dediği kaydedilmiştir. Aslında bu mektubu ile Simeon, Bizans'a güvenmediğini çok açık bir şekilde belli etmiştir⁴⁹². Zaten bütün hareketlerini hesaplı bir şekilde planlayan Simeon bu haberleşmeleri sadece vakit kazanmak amacıyla yapmış, akılcı bir şekilde mektuplardaki kelimelerle oynayıp, eğlenmiştir. Onun bu çeşit mektuplarla ve konuşmalarla kaybedecek zamanı yoktur. Simeon yaptığı pazarlıklar sonucunda istediğini almış, Elçi Leon'un mektubunda belirttiği gibi İmparator VI. Leon ile doğrudan haberleşerek, anlaşmıştır⁴⁹³. Simeon ve Leon Khoirosphaktes arasındaki yazışmalardan da anlaşılacağı üzere Simeon Grekçeyi çok iyi bilmektedir. Kelimeler ve noktalama işaretlerini gerektiği şekilde kullanarak cümlelerin anlamını değiştirebilecek kadar bu dile hâkim olmuştur.

Hâkim, Prokonsül ve Soylu Léon'dan Bulgaristan Kağanı Simeon'a

Şimdi öğrendim ki Kral babana esirleri göndereceğini söylemişsin. Oysa bize de esirleri göndermeyeceğini yazmıştın ki mektubunu senin niyetin doğrultusunda okuyup böyle anlamamızı arzu etmiştin. Babana verdiği bu insanca sözü tut ve bu kuluna anladığım kadarıyla muziplik yaparak layık gördüğün reddi unut; böylece erdemine uyan bir davranışta bulunacaksın ve aynı zamanda her zaman yüce olan iyinin, aşağılık kötü tarafından galebe çalınmasını da engellemiş olacaksın. Ve bunu yaparak babanın ve senin tartışmasız kusursuz insanlar olduğunu kanıtlayacaksın ve bunun için de ölümsüz bir mükafata layık olacaksın. Bizi, hor görülmediğimiz için sadece derin bir üzüntüden âzade kılmış olmayacaksın aynı zamanda da görevimizi layıkıyla yerine getirmiş olmanın onurunu da bize bahşedeceksin. Sağlıkla kal⁴⁹⁴.

⁴⁹⁰Kolias, a.g.e., Ep. I, s.76. Yukarıdaki mektupta yazılmış olan cümlelerden de görüleceği üzere Simeon, Bizans'ta yaşanan olaylardan da haberdardır.

⁴⁹¹Fine Jr, a.g.e., s.138-139.

⁴⁹²Kolias, a.g.e., Ep. V, s.80; Leszka, *The Monk Versus*, s.66.

⁴⁹³Leszka, *The Monk Versus*, s.68; Tougher, a.g.e., s.180.

⁴⁹⁴Kolias, a.g.e., Ep. XIII, s.88.

895 yılının yaz ve sonbahar ayları bu yazışmalar ile geçmiş, görüşmeler uzamış ve Simeon bu süre zarfında istediği zamanı kazanmıştır. Sonbaharın sonuna doğru Peçenekler Simeon'un beklediği haberi ona ulaştırarak Etelköz'de⁴⁹⁵ kamp kurmuş olan Macarlara saldırmaya hazır olduklarını bildirmişlerdir. Trakya'da konuşlanan Bizans ordusunun kendisi için bir tehlike teşkil etmeyeceğini düşünen Simeon, yeniden silahlandığı ordusunu bir araya getirmiş, Tuna nehrini geçerek, kuzey doğuya doğru Macarlara karşı yürüyüşe geçmiştir. Macarlara karşı yapılan kanlı savaştan Bulgarlar zaferle çıkmışlardır⁴⁹⁶. Bu savaşla ilgili bilgiyi günümüze kadar gelen kaynaklar üstünkörü bir şekilde, genelleme yaparak vermişlerdir. Savaş, Eflak düzlüklerinin⁴⁹⁷ en güney ucunda Dobruca'nın kuzeyinde veya Turla veya Aksu (Bug) nehirlerinin kuzeyinde gerçekleşmiş olmalıdır. Savaşın, Bulgarlar ve Peçeneklerin birlikte organize olarak, Peçeneklerin yıkıcı saldırısı ile gerçekleştiği veya sadece Bulgarların tek başına yaptığı ve eş zamanlı olarak Peçeneklerin Etelköz'ü istila etmelerinden fayda sağlayarak yaptıkları bağımsız bir savaş olduğu konusunda karar vermek kolay değildir. Bu konuda kaynaklardan elde ettiğimiz sonuca göre tek bildiğimiz 896 yılının bahar aylarında Etelköz'de yaşayan Macarların, Bulgarlar ve Peçeneklerin yaptığı ortak hamle ile yerlerinden olduklarıdır⁴⁹⁸. Tarihçiler mücadelenin çok kanlı geçtiğini Bulgarların bile yirmi bin askerden fazla kayıpları olduğunu söylemektedirler⁴⁹⁹. Simeon Macarlara

⁴⁹⁵Etelköz. Tuna boylarından Don nehrine kadar uzanan topraklar. Çoban, *a.g.m.*, s.166; Kurat, *a.g.e.*, s.46-47.

⁴⁹⁶Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.161; Obolensky, *a.g.e.*, s.146; Jenkins, *Byzantium*, s.202; Fine Jr, *a.g.e.*, s.138; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.239

⁴⁹⁷Eflak

⁴⁹⁸Macarlar 895 yılında gerçekleşen ikinci bir Peçenek akını ile başa çıkamayacaklarını anlayarak batıya doğru yönelmişler ve Karpat havzasına yerleşmişlerdir. İşte Peçeneklerin batıya yapmış olduğu bu akınlar sonucunda Macarlar Avrupa'da ikinci kavimler göçünü başlatmışlar ve birincisinde Hunların yapmış olduğu gibi Avrupa tarihinde çok önemli olayların gerçekleşmesine sebep olmuşlardır. Kiyev Rusyası'nın güneyinden geçerek, Karpat Dağlarının kuzeybatı kısmında bulunan Veletsky/Verecke Geçidini aşarak Karpat Havzasına inen Macarlar, Tissa ve Tuna nehirleri ile Balaton Gölü çevresine yerleşmişlerdir. 899 yılında Tuna'yı geçerek Pannonya düzlüklerini hakimiyetleri altına almışlar ve 902 yılında Tuna'nın batısındaki topraklardaki hâkimiyetlerini güçlendirerek Moravya'nın işgalini tamamlamışlardır. Bu tarihten itibaren tam iki nesil Batı Avrupa'ya Almanya, Okyanus kıyılarına kadar tüm Fransa arazisini (937), Kuzey İtalya'ya (937) ve İspanya Endülüs bölgesine (942) kadar uzanan akınlarda bulunmuşlar ve bu bölgeleri yağmalamışlardır. Bu durum karşısında tüm Avrupa Macarlardan kurtulmak için, “*Tanrım bizi Macarların oklarından kurtar*” diye duâlar etmeye başlamıştır. Karatay, *Macarlar*, s.442-443; Kurat, *a.g.e.*, s.46-47; Răsony, *a.g.e.*, s.122; Karatay, *Macarlar, Kökler ve Türkler*, s.32; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.9, s.17; Çoban, *a.g.m.*, s.168-169. Macarların yurt tutuşu (*Honfoglalás*) 895-898, 899-900 ve 902 yıllarında yapılan savaşlarla ve üç aşamada gerçekleşmiş, Arpad önderliğindeki Macarlar Tuna nehrinin kuzeyi ve Karpat dağlarının güneyindeki araziye ele geçirerek bu bölgeyi kalıcı yurtları haline getirmişlerdir. Róna-Tas, *a.g.e.*, s.388-389; Karatay, *Macarlar*, s.444. Macarların Avrupa'daki mücadeleleri, İslâm kaynaklarında da anlatılmaktadır. Mesûdî, Türk Macarların İspanya ve Fransa'ya akınlar yaptığından bahsetmiştir. Ayrıca Endülüs memleketlerinde yaşayan İbn Hayyan, İbrahim İbn Yakub, Harun İbn Yahya'da eserlerinde Macarları Türk olarak nitelendirmişlerdir. Bu durum bize Macarların bu milletlere kendilerini Türk olarak tanıttığını kanıtlamaktadır. Karatay, *Macarlar, Kökler ve Türkler*, s.136-137.

⁴⁹⁹Fine Jr, *a.g.e.*, s.139; Leszka, *The Monk Versus*, s.64; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.162; Obolensky, *a.g.e.*, s.146; Runciman, *A History*, s.147; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.90.

saldırırken Peçeneklerin yardımına başvurmuş, Bizans'ın Bulgarlara saldırırken müttefik olarak yardım aldığı Macarları Hristiyanlara karşı kullanmamıştır. Simeon bunu yaparken ne kadar iyi bir Hristiyan olduğunu da göstermek istemiş olabilir⁵⁰⁰.

398 yılında Avrupa'da Hunların baskısı sonucu gerçekleşen Kavimler Göçü sonrasında Avrupa'da yine bir Türk boyu olan Peçeneklerin baskısı sonucunda yaşanan ikinci büyük göçte Macarlar bulundukları bölgeden ayrılarak Karpat Dağları geçitlerinden geçmişler ve bugünde yaşamakta oldukları Tuna havzasının orta bölgelerine, Transilvanya ve Doğu Pannonya bölgesine yerleşmişler⁵⁰¹ ve birkaç yıl sonra da Macar Krallığını kurmuşlardır. Orta Çağın bu güçlü imparatorluğunun yükselişinde Bulgar Kağanı Simeon'un ve Bizans İmparatorluğu'nun Karadeniz'in kuzeyinde birbirlerine karşı gerçekleştirdikleri siyasî mücadelenin doğrudan katkısı vardır. Macarların bu bölgeye gelip yerleşmeleri sonucunda Avrupa siyasetinde meydana gelen değişiklikler sonucunda Moravya Devleti 906 yılında yıkılmıştır. 906 yılında Macar Devleti, Hırvatistan'dan Avusturya sınır bölgelerine ve Bohemya'ya kadar bütün düzlüklerin sahibi olmuştur. Onların bu bölgede Batı ve Doğu Slavları arasına bir kama şeklinde yerleşmesi, İtalya ve Yunanistan'dan Baltıklara kadar uzanan büyük Slav kitlesinin birbirinden ayrılmasına, Batı Slavlarının Slav dilleri ve Slav dünyasından uzaklaşmasına ve Batı Slavları olarak tanımladığımız Çekler, Slovaklar ve Polonyalılar üzerinde Latin egemenliğinin oluşmasına neden olmuştur. Ayrıca Peçeneklerin Baserabya'ya gelmesi ile Macarlar ve onların yakın ilişkide bulunduğu Hazarların birbirlerinden kopmaları da gerçekleşmiştir. Bu durum Hazarların zayıflamasına ve 965 yılında Kiyev Knyazı Svyatoslav tarafından büyük bir darbe yemelerine sebep olmuştur. Bu dönemde Tuna nehrinden Karadeniz'in kuzeyindeki bozkırları da kapsayarak Hazar ülkesine kadar geniş bir alana yayılan Peçenekler⁵⁰², gelecek yüzyıllarda da Bizans İmparatorluğu'nu meşgul etmeye devam etmişlerdir⁵⁰³.

⁵⁰⁰Leszka, *The Monk Versus*, s.64; Vasiliev, *a.g.e.*, s.400.

⁵⁰¹Macarlar, Karpat Dağlarını geçerek Transilvanya ve Doğu Panonya'ya yerleşmişlerdir. Kısa sürede güney Transilvanya ve Panonya'nın tamamını Bulgarların hakimiyetinden koparmışlar ve bu bölgedeki yerel Slav, Bulgar ve Avar sakinlerini kendi hakimiyetleri altına almışlardır. Beş yıl gibi kısa bir sürede Büyük Moravya devletini ortadan kaldırmışlar ve bölgede varlıklarını güçlü bir şekilde hissettirerek bu toprakları vatanları haline getirmişlerdi. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.162; Leszka, *The Monk Versus*, s.64; Fine Jr, *a.g.e.*, s.139; Obolensky, *a.g.e.*, s.146; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.239; Whittow, *a.g.e.*, s.287; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.570; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.98.

⁵⁰²Rus tarihçisi V. Vasilyevskiy, Peçenekler'in Tuna nehrini aşarak Balkan topraklarına girmelerini insanlık tarihi açısından *Kavimler Göçü* kadar büyük bir öneme sahip olduğunu söyleyerek Peçeneklerin Doğu Avrupa ve Balkan tarihinde oynadığı role dikkat çekmiştir. Uydu Yücel, *Türkistan'dan Tuna'ya Peçenekler*, s.194; Kafesoğlu, *a.g.e.*, s.176; Uydu Yücel, *Peçenekler*, s.492.

⁵⁰³Obolensky, *a.g.e.*, s.146; Fine Jr, *a.g.e.*, s.139; Jenkins, *Byzantium*, s.203; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.39; Runciman, *A History*, s.150; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.464.

895 yılında Macarlara karşı girdiği mücadeleyi zaferle sonuçlandıran ve böylece Macar tehlikesinden kurtulan Simeon, Peçeneklerle yaptığı ittifak sonucunda Bizans'a karşı son derece üstün duruma geçmiştir. Onu engelleyecek düşmanlar yenildiği için bundan sonraki hamlesi barış görüşmelerinde istediğini almak üzerine olmuş ve stratejisini de buna uygun olarak yapmıştır. Bu şekilde durumun tam da Simeon'un istediği gibi Bulgarların lehine değişmesi barış şartlarını arzu ettiği şekilde yapmasına sebep olmuştur. Preslav'a dönen Simeon, siyasî şartların değiştiğinin bilincinde olan elçi Khoirosphaktes ile barış görüşmelerine devam etmiş, Leon'a barış şartlarına Nikophoras Phokas tarafından Macarlardan son dönemde satın alınan Bulgar esirlerinin serbest bırakılması koşulunu da eklediğini bildirmiştir. Son derece üzgün olan elçi Khoirosphaktes ise hem Simeon ile barış şartları konusunda pazarlık yapabilecek durumda olamamış hem de o sırada hükümeti ile doğru dürüst iletişim kurmayı başaramamıştır⁵⁰⁴.

Kısa bir süre sonra Bulgar hükümdarı Simeon ile Bizans İmparatoru VI. Leon'un aralarında anlaşmaları sonucunda Simeon, Bizans elçisi Khoirosphaktes ile elçilik heyetini serbest bırakmıştır. Yapılan anlaşmaya göre elçi Khoirosphaktes ile Simeon'un yakını Kavhan Theodore'nin başkanlık ettiği Bulgar ekibi İstanbul'a giderek resmî bir barış antlaşması imzalayarak bu mücadeleyi sona erdirecektir⁵⁰⁵. 896 yılının başlarında Khoirosphaktes ve Bulgar elçilik heyeti İstanbul'a gelmiş, ilk önce Bulgar ve Bizanslı tutsakların değiştirilmesi ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılarak antlaşmaya son şekli verilmeye çalışılmıştır. Esirlerin değişimi sırasında yaşanan zorluklar Simeon'un Bizans'ın elinde tuttuğu Bulgar esirlerin tamamını geri vermeyeceğine inanmasına neden olmuştur. Simeon'un bu şikayetlerini İmparator VI. Leon'a iletip iletmediğini ve bu durumu resmî olarak protesto edip etmediğini bilmiyoruz ama bilinen görüşmelerin başarısızlıkla sonuçlanmış olmasıdır. Bunun üzerine Simeon tüm Bulgar mahkumların kendisine geri verilmediğini iddia ederek ateşkesi bozmuş ve savaşa devam etme kararı almıştır⁵⁰⁶.

Bu karar üzerine Simeon, 896 ilkbaharının sonlarına doğru Bulgar birlikleri ile imparatorluğun Makedonya eyaleti topraklarına doğru akınlara başlamış ve kuzeydoğu Trakya'ya kadar ilerlemiştir. Bulgar akınları yüzünden İmparator VI. Leon'un savaştan

⁵⁰⁴Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.162; Browing, *a.g.e.*, s.60; Runciman, *A History*, s.147; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.18; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.257.

⁵⁰⁵Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.163; Leszka, *The Monk Versus*, s.68; Skylitzes, *a.g.e.*, s.172; Tougher, *a.g.e.*, s.176; Tarihçiler VI. Leon'un savaştan hoşlanmadığını, barışı arzulayarak tutsakları serbest bırakmaya hazır olduğunu iddia etmektedirler. Runciman, *A History*, s.147; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.91.

⁵⁰⁶Runciman, *A History*, s.147; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.163; Leszka, *The Monk Versus*, s.68-69; Fine Jr, *a.g.e.*, s.139; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.92.

başka çaresi kalmamıştır. Ancak ne yazık ki ordularının başkomutanı artık Nikophoras Phokas değildir. İmparatorun danışmanı Stylianos Zaoutzes onun görevden alınarak yerine yeteneksiz Leon Katakalon'un (domestic of the schools) geçmesini sağlamıştır⁵⁰⁷. Komutan yardımcısı olarak patrician, protovestiarius⁵⁰⁸ Theodosios'u seçen Leon Katakalon emrindeki Balkanlar, Anadolu ve İstanbul'dan gelen bazı birlikler ile Bulgarların üzerine yürümüştür⁵⁰⁹.

Bu sırada Bizans ordusunun harekete geçtiğini öğrenen Simeon onlarla karşılaşmak üzere ordusu ile birlikte düşmanın bulunduğu bölgeye doğru yönelmiştir. İki ordu Edirne'nin güney doğusunda *Boulgarophygon*⁵¹⁰ adı verilen ve Grekçe 'de *Bulgar Köprüsü* anlamına gelen bugünkü Babaeski yakınlarında karşı karşıya gelmişlerdir (896 yılı sonu, 897 yılı başları). Çok şiddetli geçen çarpışmanın ardından Bizans ordusu tümüyle dağılmış, komutan yardımcısı Theodosios öldürülmüş ve imparatorluk ordusu Bulgar savaşçılar tarafından bozguna uğratarak tam anlamıyla yok edilmiştir. Bizans İmparatorluğu 811 yılında Krum tarafından komuta edilen Bulgar-Bizans savaşı yenilgisinden⁵¹¹ neredeyse bir yüzyıl sonra Bulgarlara karşı en kötü yenilgiyi almıştır. Bizans'ın kayıpları oldukça fazla olup sayısız komutan ve asker ya öldürülmüş ya yaralanmış ya da esir alınmıştır. Bizans ordusunun komutan Leon Katakalon yakalanmaktan son anda yakınlardaki bir kaleye kaçarak kurtulmuştur. Savaşın korkunçluğunu ve Bizans birliklerinin mahvını Bizans ordusundaki *Stylite Luke* adındaki asker anlatmış ve canını kurtarmak pahasına bütün alacaklarından vazgeçip ordudan ayrıldığını belirtmiştir⁵¹².

Simeon savaşı kazanmış ve bu savaştan elde ettiği yeni esirlerle beraber İstanbul'a doğru yürüyüşe geçmiştir. Simeon'un elindeki esirlerle birlikte hareket etmesi aslında onları yapılacak barış görüşmelerinde elinde koz olarak bulundurma amacına yönelik olmuştur. Yaptığı bu savaştaki gayesi toprak kazanmak veya savaştan sonra İstanbul'u kuşatmak olmamış, sadece stratejisini İstanbul'da yaşayan imparatorluk çevresi ve halkının Bulgar

⁵⁰⁷Leszka, *The Monk Versus*, s.69; Jenkins, *Byzantium*, s.203; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.163; Runciman, *A History*, s.147; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.239, dip not, 2.

⁵⁰⁸Bizans İmparatorluğu'nda devlet memurlarına verilen unvan. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.572.

⁵⁰⁹Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.163; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.91-92.

⁵¹⁰Bugünkü Babaeski, Lüleburgaz yakınlarında yer alır. Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500–1300)*, s.229; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.98.

⁵¹¹811 yılında Kurum Han ve Bulgarlar Verbitsa geçidinde Bizans ordusunu büyük bir yenilgiye uğratmış, İmparator Nikophoros ve komutanların çoğu bu savaşta ölmüştür. Karatay, *Bulgarlar*, s.197.

⁵¹²Runciman, *A History*, s.147; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.163-4; Fine Jr, *a.g.e.*, s.139; Browing, *a.g.e.*, s.60; Skylitzes, *a.g.e.*, s.172-3; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.17; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III, s.1984; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.39; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.239; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.93; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.570; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.98; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.464.

güçleri karşısında korkup barış görüşmelerine devam etmeleri üzerine kurmuş olmasıdır ki bunda da başarıya ulaşmıştır. Arap tarihçi Taberî 897 yılında Simeon'un İstanbul'u kuşattığına dair bir bilgi vermektedir ancak burada verilen bilgiler 913 yılındaki Bulgarların İstanbul kuşatması ile ilgili olmalıdır. Ancak Taberî'nin işaret ettiği Arap esirlerden Simeon'un gelecekte ne planladığını ve neler yapacağını bilmeyen imparator VI. Leon, İstanbul'u savunmak amacıyla yararlanmış olmalıdır⁵¹³.

Simeon İstanbul'a doğru ilerlerken İmparator VI. Leon çaresizlik içerisine düşmüş ve barış görüşmelerinin yenilenmesi ricasında bulunmuştur. Savaşın sonucundan ve ele geçirdiklerinden memnun olan Simeon da bu teklifi memnuniyetle kabul etmiştir⁵¹⁴. İmparator VI. Leon bir kez daha Magister Leon Khoirosphaktes'i onun adına barış görüşmelerinde bulunması için Simeon'a göndermiştir. Leon Khoirosphaktes yapabileceği en iyi barış antlaşmasını yapmak için çabalarken aslında görüşmelerde tüm kozların ve gücün Simeon'un elinde olması işini güçleştirmiş ve Simeon'u bir kez daha şartların efendisi durumuna getirmiştir. 896 yılının sonları veya 897 yılının başlarında yani *Boulgarophygon Savaşı* 'ndan hemen sonra Bulgarlar ile Bizanslılar arasında Magister Leon Khoirosphaktes'in da kendisinden büyük bir övgüyle bahsettiği mektubunda kanıtladığı gibi “*yazılı barış antlaşması imzalanmıştır*”⁵¹⁵. Aslında Simeon'un istekleri gayet makûldür ve daha önce kazanmış olduğu hakların iadesinden başka bir şey değildir⁵¹⁶. Buna göre Bulgarlar ve Bizanslılar arasında daha önce imzalanmış yani 894 yılından önceki ticarî ilişkileri düzenleyen haklar Bulgarlara geri verilmiştir. Bulgar pazarı Selanik'ten İstanbul'a nakledilmiştir⁵¹⁷. İmparatorluğun elinde tuttuğu bütün Bulgar esirler, Simeon'un ele geçirdiği 120.000⁵¹⁸ asker ve sivil Bizanslı tutsakla değiştirilmiştir. İmparator VI. Leon Bulgar

⁵¹³Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.163; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.17; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.94; Vasiliev, *a.g.e.*, s.400.

⁵¹⁴Yine Taberî'nin yazdıklarına göre Simeon gelen elçilere bu toprakların ona atalarından kaldığını söylemiş ve ikisinden biri diğerini mağlup edip zafer kazanmadıkça geri çekilmeyeceğini belirtmiştir. Vasiliev, *a.g.e.*, II-2; Nikolov, *a.g.m.*, s.162.

⁵¹⁵Kolias, *a.g.e.*, Ep. XXIII, s.112-113.

⁵¹⁶Simeon'un barış görüşmelerinde öne sürdüğü şartların neler olduğuna dair Bizans kaynaklarından fazla bir bilgi edinmemiz mümkün olamamaktadır. Çünkü Bizans kaynakları askerî ve siyasî beceriksizlikle sonuçlanmış bir kampanyayı utanç verici kabul ederek, kaynaklarda bunu vermeyi gereksiz görmüştür. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.164; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.18.

⁵¹⁷Runciman, Bulgar tezgâhlarının Selanik'te kalmaya devam ettiğini ve imparatorun Bulgar meclisine her sene çok az bir meblağ vergi ödemeyi kabul ettiğini söylemektedir. Onun bu iddiasının gerçeğe alâkâsı bulunmamaktadır. Book of Eparch'ın yazarına göre IX. yüzyılın sonları ve X. yüzyılda İstanbul'a kumaş ve bal getiren Bulgar tüccarları bu şehrin devamlı ziyaretçileridir. Jenkins'de kitabında kaynaklara göre imparatorun çok fazla para karşılığında antlaşma sağladığını belirtmiştir. Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.18, s.21; Runciman, *A History*, s.148; Jenkins, *Byzantium*, s.203; Runciman, *The Emperor Romanus Lekapenus*, s.39; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.239; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.98.

⁵¹⁸Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.5.

hükümdarı Simeon'a geleneksel yıllık vergiyi ödeme konusunda söz vermiş, Bulgarlar Bizans ile yapılan ticarete en fazla tercih edilen ulus haline gelirken, Bulgar tüccarları ile ilgili ticaretteki bütün yasaklamalar da kaldırılmıştır. Bundan başka Trakya'da Bulgarların lehine bazı bölgesel düzenlemeler yapılmış, bazı küçük sınır karakolları da Bulgarlara teslim edilmiştir⁵¹⁹. Bütün bu tavizlere rağmen Bizans Bulgarlar karşısında Mesembria ve Develtos gibi önemli stratejik kaleler ile Selanik ve Dıraç gibi askerî birliklerin konumlandığı şehirleri elinde tutmayı başaramamış, Bulgaristan'ı kuzey ve güney kanatlardan sıkıştırmaya devam etmiştir⁵²⁰.

Antlaşmadan da anlaşılacağı üzere Simeon'un ülkesi adına elde ettiği maddî kazançlar oldukça fazla olsa da Simeon'un asıl manevî kazancı çok fazla ve önemli olmuştur. Bizans'ın aldığı haksız kararlardan ve ilk yenilgisinden sonra Simeon, ülkesinin kaybını ve kendi imajının maruz kaldığı hasarı hem savaş meydanında hem de diplomatik (siyasî) alanda rakibini alt ederek kazanmıştır. Bundan sonra Simeon Balkanların büyük bir kısmını hâkimiyeti altına alarak bu bölgede kontrolün kendisinde olduğunu herkese göstermiştir. Kaynakların ifadesi ile eski rahip (Simeon), Bizans imparatoru Filozof VI. Leon'u⁵²¹ yenilgiye uğrattırırken Bizans İmparatorluğu Bulgarları yasal olarak ayrı bir halk olarak tanımış ve Bulgarların haklarını resmî olarak kabul etmiştir. Simeon kazandığı zaferle Bulgar

⁵¹⁹Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.164; Runciman, *A History*, s.148; Fine Jr, *a.g.e.*, s.139-140; Browing, *a.g.e.*, s.60; Jenkins, *Byzantium*, s.203; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III, s.1984; Obolensky, *a.g.e.*, s.146-7; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.18; bu anlaşmaya göre Bizans- Bulgar sınırının nereden geçtiği kesin olarak bilinmemektedir. Fine Jr, *a.g.e.*, s.140; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.571; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.105; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.464.

⁵²⁰Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.571.

⁵²¹İmparator VI. Leon savaştan sonra yazdığı *Taktika* adlı eserinde de belirttiği gibi yaşanan savaşın suçunun sadece Bulgarlarda olmadığını kendisi de çok iyi farkında olmuştur ayrıca Hristiyan kardeşlerine karşı savaşarak o da Tanrı'nın emirlerine karşı gelmiştir. Bu nedenle imparator bütün bunların *Tanrı'nın arzusu* ile gerçekleştiği gibi bahane ile hem kendini aklamaya hem de iyi bir Hristiyan olduğunu göstermeye çalışmıştır. Ona göre aynı dine inanmaları Bulgarlar ile Bizanslıların silahlanarak birbirleri ile savaşmalarını önleyemediği gibi gelecekte de bunun yaşanmayacağını garantisi yoktur. İmparator VI. Leon bu savaşta istemeye istemeye (ki eserinde bunun üzerinde önemle durmaktadır) pagan Macarlarla ittifak yapmış ve bu şekilde Hristiyan kanını dökme sorumluluğundan kendisini kurtardığı gibi gelecekte de Bulgarlarla kalıcı bir barış yapmak istediğinde bu durumu kendisine yarar sağlamak için kullanacağını açıkça göstermiştir. İmparator yine net bir şekilde Bulgarlara karşı savaşmayacağını ve o dönemdeki savaş taktiklerini kullanmayacağını yazmıştır ki o bunu yaptığı takdirde Tanrı'nın buyruğuna karşı geleceğini, aynı dine inanan kardeşler arasında kan akmasına neden olacağını bilincinde olmuştur. İmparatorun akla uygun gözüken bu iddialarına göre Bulgarlarda savaşmak istememişler ve onlar Romalıların tavsiyelerini dinleyeceklerine dair söz vermişlerdir. Leszka, *The Monk Versus*, s.63; Runciman, *A History*, s.146; Whittow, *a.g.e.*, s.287; Nitekim VI. Leon eserinde görüşlerini şu şekilde açıklamıştır “*Bulgarlar Mesih ile huzura kavuşmalarına ve Romalıları ile aynı inanca sahip olmalarına rağmen yeminlerini bozmaları sonucu bütün bunları yaşamışlardır. Buna rağmen biz onlara karşı savaşmayı düşünmüyoruz. Şu anda onlara karşı başvuracağımız herhangi bir silahlı hareket Tanrı'ya karşı yapılmış olacaktır. Mademki aynı inanca inanan kardeşleriz ve onlar bizim tavsiyelerimizi dinleyeceklerine dair söz veriyorlar bu nedenle şu an biz de onların bize karşı yapmış oldukları savaşları veya bizim onlara karşı yapmış olduğumuz savaşları anlatmaya istekli değiliz*”. Dennis, *a.g.e.*, s.455, XVIII, 42; Todorov, *a.g.t.*, s.125-126.

hanlarının statüsünün neredeyse Bizans imparatorları ile aynı seviyeye gelmesini sağlamış ve Bizans imparatorlarına gösterilen saygının aynısını Bulgar hanlarına da gösterilmesini istemiştir. Bu nedenle Philotheus'un 899 yılında imparatorluk seremonilerini anlatan tezinde (Klētōrogon)⁵²² belirttiği üzere Bulgar temsilcileri Bizans sarayında özel ayrıcalıklar kazanmışlar, kutsal gün kutlamalarında Bizans'ın yöneticileri ve imparatorla aynı masada oturmuşlardır. Ayrıca dinî günlerde de Bulgar temsilciler için özel davetler verilmiştir⁵²³. Bütün bu bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla Simeon bu dönemde Bizans imparatoru ile eşit statüde olmasını sağlayacak resmî bir talepte bulunmamıştır. Bulgar-Bizans sınırını belirleyen 903-904 yılına ait bir sütundaki yazıtta Simeon aynı babası Boris Mihail gibi *arkhon* olarak tanımlanmakta ve Romalıların ismi Bulgarlardan önce gelmektedir⁵²⁴. Bütün bu kazanımların ötesinde çok daha önemlisi Bulgar Han'ı Simeon kendi yurttaşlarına mükemmel bir lider, seçkin bir komutan ve çok iyi bir diplomat olduğunu kanıtlamış, onların kendisine olan bağlılığını, sadakatini kuvvetlendirmiştir. Bulgarların Simeon'a göstermiş olduğu bağlılık, sadakat, saygı, korku onun bütün hükümdarlığı süresince aynı şekilde devam etmiştir (ülkenin kaosa sürüklendiği yıllar haricinde)⁵²⁵.

Bu savaşta Bulgarların da kayıpları olmuştur. Peçeneklerle yapılan mücadeleden sonra topraklarından ayrılmak zorunda kalan Macarlar, Bulgar hâkimiyetindeki Güney Transilvanya, Panonya ovası ve Tizsa tuz madeninin yer aldığı toprakları elde ederek burada Bulgar Kağanlığı'nın bu toprakları kaybetmesine neden olmuşlardır, Simeon'un elinde sadece geniş Eflak ovası kalmıştır⁵²⁶. Orta Tuna ve Batı ile ilişkileri kesilen Simeon'un bu durumdan pek de şikayetçi olmadığını söyleyen tarihçiler onun şimdiki hedefinin babasının da arzuladığı gibi Balkanlar'da büyük bir güç olmak ve nihayetinde Bizans İmparatorluğu tahtını ele geçirerek Romanların ve Bulgarların basileus'u olarak *Pax Simeon* barışını tesis etmek olduğunu iddia etmişlerdir⁵²⁷.

Antlaşmanın imzalanmasından sonra istekleri yerine gelen, Bulgar-Bizans ticaretini yeniden çözüme kavuşturan ve Bulgar tutsakları geri alan Simeon Bizans topraklarını terk ederek Bulgarya'ya geri dönmüştür. Bizans İmparatorluğu ve Bulgar Kağanlığı arasında çoğunlukla çatışmasız geçen bu on beş yıllık barış döneminde Simeon ülkesinin iç işlerine

⁵²²Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.215.

⁵²³Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.164; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.20-21; Leszka, *The Monk Versus*, s.69; Todorov, *a.g.t.*, s.127; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.98.

⁵²⁴Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.11, s.18; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.568.

⁵²⁵Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.164; Leszka, *The Monk Versus*, s.69; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.98.

⁵²⁶Runciman, *A History*, s.149-150; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.162; Fine Jr, *a.g.e.*, s.139.

⁵²⁷Runciman, *A History*, s.150; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.39; Obolensky, *a.g.e.*, s.147.

ciddi olarak odaklanmıştır. Bulgar ülkesinin mimarî ve kültürel bakımdan gelişmesi için her türlü çabayı gösteren Simeon ilk olarak Bulgar ülkesinde Macar akınları sonucunda meydana gelen tahribatı onarmakla işe başlamıştır. Ayrıca ülkesinin kültür ve dinî konularına eğilmiş ve bu konuda alt yapıyı tamamlayacak pek çok girişimlerde bulunmuştur. Simeon'un bu çabaları onun döneminin kalıcı olarak büyük bir ün kazanmasına ve Bulgar edebiyatının altın devri olarak adlandırılmasına neden olmuştur. Bu dönemde onun dinî konulara verdiği önem ve halkına Ortodoks Hristiyanlığı aşlamak konusundaki hassasiyeti dikkat çekidir. Tüccarların sıkıntısının çözülmesi sonucunda ekonomi tekrar düzelmeye başlamış, ayrıca vergi gelirleri sayesinde Bulgar hazinesi dolmuştur. Simeon ülkesinin başkenti olan Preslav şehrinin imarı için elinden gelen her türlü çabayı göstermiş, şehrin kültürel olarak gelişmesine de yardımcı olmuştur. Preslav şehri barış döneminde büyük bir değişim geçirerek hem Ortodoks-Slav kültürünün hem de Bulgar ticaretinin en büyük merkezlerinden biri olmuştur. Barış dönemi Bulgarya'nın refahını artırarak büyümesini sağlamıştır⁵²⁸. Bulgaryanın edebî, dinî ve mimarî gelişmesi ile ilgili bilgileri daha sonra vereceğimizi için burada sadece kısa bir özetini vermekle yetiniyoruz.

Bizans-Bulgar devletleri arasında “*barış dönemi*” olarak adlandırılan ve genellikle iki ülke arasında ciddi çatışmaların yaşanmadığı bu dönemle ilgili olarak Simeon'un bazı bölgesel sorunları sınırlı askerî harekâtlar ve bunun sonucunda gerçekleşen diplomatik görüşmelerle çözümlemeye çalıştığını görmekteyiz. Bulgar hükümdarı Simeon hâkimiyetinin birinci on yılında Bizans İmparatorluğu aleyhine olarak sadece iki askerî harekât yapmış, bunların dışında Bizans İmparatorluğu ile mücadele içerisinde olmamıştır. Simeon'un bu mücadeleleri yaparken amacı Bulgarya'nın güney ve güneybatısındaki sınırlarını Adriyatik ve Ege Denizi'ne doğru yaymak ve buradaki Slav nüfusu hâkimiyeti altına almaktır. 901 veya 902 yılında Simeon ve Leon Khoirosphaktes arasında geçtiği anlaşılan müzakerelerde Leon, Simeon'un Arnavutluk'un iç bölgesi Dyrrakhion'da yer alan otuz küçük kale ve kalelerin Bizans İmparatorluğu'na geri verilmesi için görüşmeler yaptığını vurgulamış ve; “*Peygamberin de söylediği gibi sanki arslanın ağzından koparılarak Dıraç'taki kalelerin majestelerine hediye olarak verildiğini*” anlatmıştır. Bu durum bize Bizans ve Bulgar sınırındaki bölgede yer alan bu kalelerin Simeon tarafından yine bu dönemde ele geçirildiğini

⁵²⁸Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.164; Runciman, *A History*, s.151; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.2, s.21; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.39; Whittow, *a.g.e.*, s.287.

göstermektedir⁵²⁹. Fakat tarihçi J. Shephard bu görüşlere karşı çıkmakta dönemin kilise adamı ve tarihçilerinden Arethas'ın⁵³⁰ yazdıklarına bakarak bu dönemde Bizans İmparatorluğu ile Bulgar Kağanlığı arasından savaş olmadığını iddia etmektedir. Ona göre Simeon, mektupta ismi geçen Dıraç'taki kaleleri gerçekten de savaşta ele geçirmiş midir? Arethas 902 yılında İstanbul'a gelen Bulgar elçilik heyetinin barış için görüşmeler yaptığını, “düşmanın açıkça barış için görüşmelere” hazır olduğunu belirtmiş ve mevcut anlaşmanın Bizanslılar için uygun olmadığını, Simeon'un bunu uzatmak istediğini düşünerek VI. Leon'un düşmanlarına saldırması gerektiğini söylemiştir. Burada Simeon'un saldırılarından bahsedilmemiş, saldırının VI. Leon tarafından yapılması istenmiştir. Buradan anladığımız Bulgarlar ile Bizanslıların daha önce bir savaş yaptıkları veya o anda savaşıyor olduklarıdır. Tarihçi Zlaratsky'de Simeon'un bu kaleleri ele geçirmek için savaş yapmadığını muhtemelen bu kalelerde yaşayan insanların kendi istekleri ile Simeon'un hâkimiyeti altına girmiş olabileceklerini söylemektedir⁵³¹. Aslında Simeon daha sonra Romanos Lekapenos'a yazdığı mektupta Silistre ve diğer bölgelerin atalarından onlara kaldığını söyleyerek, Bulgarların Balkan Yarımadasındaki tarihi haklarına vurgu yapmıştır⁵³².

Bu dönemde Bulgarlar ile Bizans İmparatorluğu arasındaki ikinci mücadele 904 yılında gerçekleşmiştir. Bu konuya girmeden önce Bizans İmparatorluğu'nun X. yüzyıl başlarında içinde bulunduğu dönem hakkında kısaca bilgi vermek istiyoruz. Bulgarlar ile 890'lı yılların sonuna doğru yapılan savaş Bizans İmparatorluğu'nu zayıflatmış, Bizans toprakları Anadolu ve Akdeniz'de Arapların saldırılarına açık hale gelmiştir. Araplar 902 yılında Sicilya adasını ele geçirmişler, bundan başka İmparatorluğun Adriyatik ve Ege kıyılarına akınlar yapmışlar, Teselya ve Poleponnesus sahillerine saldırıp yağmalayarak bu bölgeleri harabeye çevirmişlerdir⁵³³. Bizans donanması, Arap korsanlarının Doğu Akdeniz ve Sicilya

⁵²⁹Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.164; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.2, s.21; Kolias, *a.g.e.*, Ep. XXIII, s.112-113; Whittow, *a.g.e.*, s.287; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.100; Runciman, *A History*, s.148; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.571.

⁵³⁰Bizans rahibi ve tarihçisi, Kayseri başpiskoposu Arethas, VI. Leon'un 906 yılında gerçekleşen dördüncü evliliğine karşı çıktığı için Yunanistan'a sürgüne yollanmıştır. Yunanistan'da yazdığı mektuplar X. yüzyıl Atina'sı için çok değerli kaynak niteliğindedir. Fine Jr, *a.g.e.*, s.309.

⁵³¹Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.4-5; Bizans ve Bulgar Devleti arasındaki sınırlar kesin olarak belirlenmiş değildir. Sınır bölgelerinde yarı bağımsız Slav boyları yaşamakta olus. Bunların sınırları ile devletlerin sınırları örtüşmektedir. Bizans topraklarında yaşayan bu yarı bağımsız Slav boyları Bizans'a sadakatle bağlı olmalarına rağmen muhtemelen Bulgarlara vergi ödemişlerdir. Fine Jr, *a.g.e.*, s.140; Runciman, *A History*, s.151; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.166.

⁵³²Nikolov, *a.g.m.*, s.162; Yine Tarihçi Al-Taberî 894-96 Bulgar-Bizans mücadelesi sırasında Bulgar Han'ı Simeon'un Bulgar topraklarının atalarından ona miras kaldığını ve bu toprakları bırakmayacağını söylediğini iddia etmektedir. Leszka, *Symeon I Wielki*, s.94.

⁵³³Jenkins, *Byzantium*, s.203; Fine Jr, *a.g.e.*, s.140;

limanlarından atağa geçerek kıyılarına saldırması karşısında çaresiz kalmıştır. 904 yılının 31 Temmuz’unda Arap korsan Tripolili Leo (Gulam Zurafa)⁵³⁴ adındaki Bizans asıllı Yunanlı ki zaten kendisi Ege kıyılarına yaptığı baskınlarla ünlenmiştir, Selanik şehrini kuşatarak, üç gün sonunda şehri teslim almış ve korkunç bir yıkım yapmıştır. Bundan sonra Araplar yağmadan ele geçirdikleri büyük miktarda ganimet ve çok sayıda esirle birlikte geri çekilmişlerdir⁵³⁵.

Bulgar Kağanlığı IX. yüzyılın ortalarından itibaren Makedonya Themasının büyük bir bölümünü kontrolü altında tutmuştur. Bu bölgede yaşayan bazı Slav boyları Bizans İmparatorluğu sınırları içinde kalmalarına rağmen Bulgarlara vergi ödemişlerdir. Ayrıca bölgedeki Slav nüfusun da Bizans askerî otoritelerinin gönüllülük esasına dayanan askerî yardım çağrılarını cevapsız bırakması Slavların imparatorluğa karşı bağlılıklarını sorgulamalarına neden olmuştur. Yine Arap akınlarının sebep olduğu büyük felaket de Makedonya’nın askerî olarak güçsüz kalmasına sebep olmuştur. Bu arada bölgede yaşayan Slav boylarının Bizans’a karşı gösterdikleri hoşnutsuzluğa güvenen Simeon, Makedonya’nın askerî ve demografik açıdan güçsüz olduğuna karar vererek Makedonya’nın güney ve batı kesimlerine müdahale etmesinin doğru bir strateji olacağına karar vermiştir. Bulgarlar, Makedonya’nın dağlarını aşarak kıyı şeridine doğru akın akın gelmişler, ilerledikçe de Slav yerleşimcilerden aldıkları destekle, kendilerine engel olacak, karşı koyacak herhangi bir gücün kalmamasını sağlayarak yanmış yıkılmış Selanik’e ulaşmışlardır. Bizans İmparatorluk güçleri Selanik felaketi sonrasında son derece duyarsız kalmış ve yeni başlayan Bulgar tehlikesine karşı askerî mücadele verme konusunda etkili olamamışlardır. Çaresiz kalan İmparator VI. Leon, Leon Khoiropaktes’den yardım istemiş ve onu Bulgarların Ege’deki kıyı şeridine ulaşmasını engellemek amacıyla görüşmeler yapması için üçüncü kez Simeon’a göndermiştir⁵³⁶.

Simeon şartlar müsait olmasına rağmen Selanik şehrini ele geçirmek için çaba sarf etmemiştir bunu söylememezin sebebi şehri ele geçirmek istediğine dair bir kanıtımızın

⁵³⁴Leo Tripslites, İslamı kabul ederek Gulam zurafa adını almıştır. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.166; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.240.

⁵³⁵Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.166; Runciman, *A History*, s.151; Fine Jr, *a.g.e.*, s.140; Jenkins, *Byzantium*, s.204; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.5-6; Browing, *a.g.e.*, s.61; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.240; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.571; Todorov, *a.g.t.*, s.144; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.99; W. Treadgold, *Byzantium and Its Army 284-1081*, Stanford University Press, USA 1995, s.33.

⁵³⁶Runciman, *A History*, s.152; 897 yılında Bulgarlar ve Bizans arasında imzalanan barıştan hemen sonra imparator VI. Leon Makedonya eyaletindeki themalarda bazı düzenlemeler yaparak Bulgarların bu bölgeye saldırılarının önüne geçebileceğini düşünmüştür. Bu nedenle daha önce Makedonya Themasına dahil olan Selanik Themasını doğuya doğru Batı Trakya’yı kapsayacak şekilde genişleterek yeni Sttrymon Theması haline getirmiş, böylece bu bölgedeki askerî güçlerin kuvvetlenmesini sağlamaya çalışmıştır. Fakat aslında Sttrymon ve Selanik Themaları askeri krizlerde çok zayıf kalacaktır. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.166-167; Fine Jr, *a.g.e.*, p.140; Browing, *a.g.e.*, s.61; Obolensky, *a.g.e.*, s.147.

olmamasıdır. Kısacası Simeon Selanik şehri için savaşmak istememiştir. Leon Khoiropaktes'in de mektubunda belirttiği gibi Selanik Simeon'un “*ikna edilmesi ve bu yönde verilen uğraşlar*” sonucunda kurtarılmıştır⁵³⁷. Anlaşıldığı kadarıyla Simeon ve elçi Leon arasında yapılan görüşmelerde Simeon Selanik'i işgal etmemesi karşılığında kazanımlarının daha fazla olacağı konusunda ikna edilmiş ve istekleri cömert bir şekilde karşılanmıştır. Gerçektende tarihi kayıtlara baktığımızda Simeon'un Makedonya ve Arnavutluk'ta uzun yıllardır, IX. yüzyılın ortalarından beri sahip olduğu bölgesel kazanımları üzerindeki hükümdarlığının kabul edildiğini ve bunlara ilaveten her iki bölgenin güney kısımlarında yeni bölgesel kazanımlar elde ettiğini görüyoruz. Böylece bu bölgede Arnavutluk'ta bulunan Dıraç⁵³⁸ şehrinin güneyinden geçerek Adriyatik Denizi'ne doğru uzanan geniş bir Bulgar koridoru oluşmuştur. Bunlara ilaveten Bulgar ve Bizans arasındaki sınırlar yeniden düzenlenmiş, Olgu Tarkan Theodore tarafından yerleştirilen sınır taşları dikilmiştir⁵³⁹. O dönemde Bulgarya'yı Güney Makedonya'dan ayıran sınır Selanik'in 22 km uzağından, Naresh (Nea Philadelphia) köyünden geçmektedir⁵⁴⁰. Bütün bu görüşmelerin sonucunda Simeon X. yüzyılın başlarında Balkanların güney ve batısında bölgesel olarak genişleme imkânı bulmuş, Makedonya'da kıyı şeridinin kuzeyinde kalan bütün Struma vadisini kontrolü altına alarak, Makedonya ve Arnavutluk bölgesinde yaşayan Slav grupları Bulgar Kağanlığı'nın batı sınırları içine dâhil etmiş ve Ohrid'in güney ve batısında tam bir hâkimiyet kurmuştur⁵⁴¹. Bütün bunlara karşılık Simeon yine de o dönemde Balkanlar'daki Bizans'ın üstünlüğünü kabul etmiş veya sesini çıkarmamıştır. Bu görüşü savunan tarihçiler o dönemde Bizans ve Bulgar sınırının geçtiği Naresh'de dikilmiş olan sınır taşlarından en az ikisindeki Yunanca yazılı kitabeleri kanıt olarak ileri sürmektedirler. Burada Bulgar Han'ı Simeon; “*tanrının atadığı Bulgar prensi (arkhon) Simeon*” (Ek-1.) olarak geçerken; Bizans hükümdarı imparator (basileus) olarak

⁵³⁷Kolias, *a.g.e.*, Ep. XVIII., s.112-113; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.5; Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500–1300)*, s.209.

⁵³⁸Bugünkü Dıraç.

⁵³⁹Shephard, Güney Makedonya'da Bulgar ve Bizans arasındaki sınırı oluşturan Naresh'deki sınır taşının, 31 Ağustos 904 yılında dikildiğini ve bununda Arapların Selanik'e saldırılarından bir ay sonra gerçekleştiğini gösterdiğini söyleyerek sınır taşının oraya yerleştirilmesinin Arap akınları ile alakası olmadığını iddia etmektedir. Ona göre Simeon bu dönemde Selanik'i ele geçirmekten daha çok Selanik'e giden yolları kontrol etmek ve resmi olarak Bulgar-Bizans sınırını belirlemek istemektedir. Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.6-7; Runciman, *A History*, s.152.

⁵⁴⁰Browning, *a.g.e.*, s.61; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.167; Fine Jr, *a.g.e.*, s.140; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.5; Whittow, *a.g.e.*, s.287; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.240; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.107-108; P. Stephenson, *The Legend of Basil the Bulgar-Slayer*, Cambridge University Press, Cambridge, UK 2010, s.12.

⁵⁴¹Fine Jr, *a.g.e.*, s.140; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.167; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.114; Vasiliev, *a.g.e.*, s.401.

tanımlanmaktadır (903-904). Yine o dönemde Simeon adına basılmış Yunanca gümüş mührlerde de Simeon'un aynı babası Boris-Mihail gibi Tanrı ve Meryem'in yardımı ile hükümdarlık yaptığı ve “*Simeon, Bulgar prensi (arkhon)*” unvanı kullandığı görülmektedir⁵⁴².

Bu son görüşmelerden sonra Simeon ülkesinin iç işlerine odaklanmıştır. Bizans İmparatorluğu ise iç sorunlarla uğraşmıştır ki bunlar arasında İmparator VI. Leon'un evlilikleri ve o öldükten sonra yerine geçecek kanunî halefinin olmaması, imparator ve Ortodoks kilisesi arasında çok büyük gerilimlerin doğması ile imparatorluğun dış siyasetini etkileyerek dış düşmanlara karşı etkili olunmaması öne çıkmıştır. İmparator VI. Leon, babası I. Basileios'un ölümü sonrasında tahta çıkmış ve işe babasının dönemindeki idarî yapıyı alt üst ederek başlamıştır⁵⁴³. Kanunî bir mirasçıya sahip olabilmek amacıyla saltanatı süresince Ortodoks kilisesinin kanunlarını hiçe sayarak dört evlilik yapmış ve Zoe Karbonopsi'den 905 yılında bir erkek çocuk sahibi olmuştur ki bu çocuk VII. Konstantinos'tur. 906 yılında ise Zoe Karbonopsi ile evlenerek onu Augusta olarak ilan etmiştir⁵⁴⁴. VI. Leon daha sonra oğlu VII. Konstantinos'u 908 yılında taçlandırarak yardımcı imparator ilan etmiş, bunu yaparken kanunî halef elde edebilmek adına kanunları hiçe saymakla kalmadığı gibi İstanbul Ortodoks Patriği ve arkadaşı Nikolaos (901-907) (912-925) ile Katolik papayı birbirine düşürerek bu amacını gerçekleştirmiştir. VI. Leon Papa III. Sergius'dan özel izin alarak gerçekleştirdiği bu evlilikten sonra Patrik Nikolaos'ı istifaya zorlayarak yerine 907 yılında Euthymius'u getirmiştir. Bu durum İstanbul'da Kilise ve devletin çeşitli fraksiyonlara bölünmesine yol açmış, Kilisenin birliği ancak Temmuz 920 yılında sağlanabilmiştir⁵⁴⁵. Bu arada Simeon'un babası Boris-Mihail 2 Mayıs 907 ölmüştür⁵⁴⁶. Onun ölümü Bulgaristan dışında fazla yankı bulmamıştır. Bu dönemde Bulgar Han'ı Simeon ise Bizans'ta yaşanan gelişmeleri yakından takip etmiş ve orada yaşanan olaylar hakkında bilgi sahibi olmuştur. Daha önce de söylediğimiz gibi imparatorlukta yaşanan olaylar imparatorluğun hem iç hem de dış sorunlarını etkileyerek devleti güçsüzleştirmiştir. Halef-selef imparatorların birbirinden nefret etmesi, yeni gelen halefin, selefin yaptığı işleri kabul etmeyerek sonlandırmasına neden olmuştur. Hasta olan VI. Leon 11 Mayıs 912'de ölmüş, yerine geçen kardeşi Aleksandoros (912-913) zevk ve sefa düşkün bir

⁵⁴²Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.6; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.571.

⁵⁴³Jenkins, *Byzantium*, s.200; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.225; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.117.

⁵⁴⁴Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.168; Jenkins, *Byzantium*, s.215-216; Runciman, *A History*, s.154; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.99.

⁵⁴⁵Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.168; Jenkins, *Byzantium*, s.215-216; Runciman, *A History*, s.154; Obolensky, *a.g.e.*, s.147; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.28; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.242; Treadgold, *A Concise History of Byzantium*, s.136.

⁵⁴⁶Runciman, *A History*, s.152.

kişi olarak aynı VI. Leon'un babasına yaptığı gibi bütün idarî ve dinî yapıyı alt üst ederek, her şeyi tersine döndürmüş, eski hükümetin bütün bakanlarını azlettiği gibi, Patriklik makamı Euthymius'dan alınarak Nikolaos Mystikos'a tekrar geri verilmiştir⁵⁴⁷.

Aleksandros'un tahta çıkışından birkaç ay sonra Bulgar elçilik heyeti yeni imparatoru kutlamak ve İmparator VI. Leon ile imzalanan anlaşmanın yenilenmesini istemek üzere İstanbul'a gelmiştir. Skylitzes bu konuyla ilgili olarak;

Bulgar hükümdar Simeon İmparator Aleksandros'un selefi VI. Leon'un tarafından ödenmeye başlanan vergilerin kendi döneminde de ödenmeye devam edip etmeyeceğini ve Bulgarlar ile Bizans arasındaki barışın Aleksandros tarafından da korunup korunmayacağına dair kuşkularını dağıtmak üzere başkent İstanbul'a elçilerini yollayarak sorgulamıştır. Fakat gururlu Aleksandros, utanç verici bir şekilde Bulgar elçilerini herkesin önünde açıkça aşağılayarak, tehditler savurmuş, vergiyi ödemeyeceğini söyleyerek onları kovmuş ve böylece Simeon'un gözünü korkutmaya çalışmıştır. Bulgaristan'a dönen Bulgar elçilerini karşılayan Simeon, Aleksandros'un tehditlerini ve kendini beğenmiş ifadelerini kolay kolay kabul etme taraftarı olmamış, barış antlaşmasının hükümsüz olduğunu ilan etmiş ve Romalılara karşı sefer hazırlıkları yapmaya başlamıştır⁵⁴⁸.

Kaynaklara göre Aleksandros, elçileri büyük bir kabalığın önünde azarlayarak, Simeon'u aşağılamış ve 897 yılında yapılan anlaşmanın maddelerini tanımadığını söyleyerek, Bulgarlara ödemekle yükümlü oldukları yıllık vergiyi ödemeyi de reddetmiştir⁵⁴⁹.

Elçiler Simeon'a giderek durumu arz etmişler, bunun üzerine Simeon 894 yılında VI. Leon'a verdiği dersin aynısını kardeşi Aleksandros'a vermek üzere ordularının başında İstanbul'a doğru yola çıkmıştır. İşte tam da bu sırada Bizans imparatoru Aleksandros hastalanmış ve iki gün yattıktan sonra ölmüştür. Bu şekilde Aleksandros'un saltanatı çok fazla sürmemiş, iddia edildiğine göre İmparator VI. Leon'un hasta yatağında söylemiş olduğu kehanet gerçekleşmiş⁵⁵⁰ ve böylece on üç ay imparatorluk yapan Aleksandros 6 Haziran 913 tarihinde ölmüştür. Aleksandros ölmeden önce yedi yaşındaki yeğeni Konstantinos

⁵⁴⁷Runciman, *A History*, s.154-155; Jenkins, *Byzantium*, s.227; Fine Jr, *a.g.e.*, s.142; Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s. XXI; Skylitzes, *a.g.e.*, s.186; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.243.

⁵⁴⁸Skylitzes, *a.g.e.*, s.190.

⁵⁴⁹Browning, *a.g.e.*, s.61; Fine Jr, *a.g.e.*, s.143; Jenkins, *Byzantium*, s.227-228; Runciman, *A History*, s.155; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.168; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.46; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.22; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.243; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.574; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.119; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.471.

⁵⁵⁰İmparator VI. Leon hasta yatağında kardeşi Aleksandros'un ziyareti sırasında "İşte on üç aylık adam" diyerek kötülüğün gelmekte olduğunu bildirmiştir. Jenkins, *Byzantium*, s.227; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.243; Whittow, *a.g.e.*, s.88; Skylitzes, *a.g.e.*, s.190; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.108.

Porphyrogennetos'un imparatorluğu yönetemeyeceğini bildiğinden çoğunlukla Slavlardan oluşan bir naipler konseyi oluşturmuş ve başkanlığına da Patrik Nikolaos Mystikos'u atamıştır⁵⁵¹.

Bulgar bilim insanları Preslav'da 1950'lerin son yıllarında yapılan arkeolojik kazılara dayanarak Simeon'un Aleksandros'un kabul edilemez davranışları karşısında ders vermek amacıyla İstanbul'a gelmesi hakkında başka tezler ileriye sürmüşlerdir. Onlar her ne kadar Aleksandros'un vergiyi ödemeyi reddetmesini, Simeon için barış antlaşmasının bozulması ve savaş sebebi için yeterli görseller de Aleksandros'un bu kadar öfkelenmesine neden olan olayın çok daha başka olduğunu iddia etmişlerdir. Buna göre İstanbul'daki sarayda dostları olan Simeon, VI. Leon'un ölümünden sonra imparator olan kardeşi Aleksandros'un VII. Konstantinos'u hadım ederek tahtan uzaklaştıracağı iddialarını duymuş ve çocuk İmparator VII. Konstantinos Porphyrogennetos'u Aleksandros'a karşı korumak amacıyla onun hamiliğini üstlenmiştir. İşte Simeon'un Bizans'ın iç işlerine karışması, Aleksandros'un öfkesine ve antlaşmayı tanımayarak vergiyi ödemeyi reddetmesine yol açmıştır. Bilim insanları Preslav'daki hükümdar sarayında bulunan ve X. yüzyılın ilk çeyreğine ait olduğu düşünülen

duvar resimlerini

⁵⁵¹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.XXI; Jenkins, *Byzantium*, s.230; Fine Jr, *a.g.e.*, s.143; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.168-169; Runciman, *A History*, s.155; Theophanes Continuatus, s.380; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.47; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.23; Browing, *a.g.e.*, s.61; Marinow, *In The Shackles*, s.158; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.244; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.473; Treadgold, *A Concise History of Byzantium*, s.137.

Resim-1. Preslav'daki sarayda yer alan ve Kağan Simeon'ın İmparator Aleksandros'a karşı koruyuculuğunu üstlendiği VII. Konstantinos Porphyregennetos'ın hamisi olduğunu gösteren grafitti⁵⁵².

buna kanıt olarak göstermektedirler. Resimde ata binmiş olarak gösterilen hükümdarın Simeon

ve kucağındaki çocuğunda İmparator Aleksandros'a karşı koruyuculuğunu üstlendiği VII. Konstantinos Porphyregennetos olduğunu ileri sürmektedirler. Bugün her ne kadar bu tez doğrulanmaya muhtaç olsa da bilim insanları bu resmîin neden Preslav'daki sarayın duvarlarına çizilmiş olduğunu açıklayamamaktadırlar⁵⁵³.

3.2 VII. Konstantinos Porphyregennetos Döneminde Bulgar-Bizans İlişkileri ve Simeon'un Taçlandırılması (Mektuplar Ek-3-4-5-6)

İmparator Aleksandros hasta yatağında iken Bizans İmparatorluğu kargaşa içerisine girmiş, doğumu meşru sayılmayan bir çocuğun Bizans imparatorluk tahtına çıkması söz konusu olmuştur. Patrik Nikolaos Mystikos bu durumdan faydalanmak istemiş ve Scholenoi Domestikos'u⁵⁵⁴ Konstantinos Dukas ile anlaşarak bir darbe planlamıştır. Fakat İmparator Aleksandros'un ölmeden hemen önce Nikolaos Mystikos'u Niyâbet Heyeti'nin başına getirmesi, Nikolaos'ın planlarını değiştirmesine neden olmuştur. Nikolaos, Konstantinos Dukas'ı öldürterek ondan kurtulmuş, bu arada yaşanan kargaşada imparatorluğun Avrupa ordusunda yer alan pek çok subay da öldürülmüş ve bu şekilde orduda komutanlıkların kime ait olduğu belli olmamıştır⁵⁵⁵. Tarihçi Shephard patrik Nikolaos'un Konstantinos Dukas'ı gaspçı olarak nitelendirdiğini ve Bulgar Han'ı Simeon'a yazdığı mektupta, çocuk hükümdar VII. Konstantinos Porphyregennotos'u bu gaspçıdan kurtaracak tek kişinin o olduğunu ve ondan yardım istediğini iddia etmektedir⁵⁵⁶. Nikolaos'ın başkanlığında kurulmuş olan ve çocuk yaştaki imparatoru yönetmesi için tayin edilen Niyâbet Heyeti'nin üyeleri içinde

⁵⁵²M.J. Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, Uniwersytet Łódzki, Łódź, 2013, s.121; D.O v č a r o v, *Bălgarski srednovekovni risunki-grafiti*, Sofija 1982, s.334.

⁵⁵³Leszka, *Symeon I Wielki*, s.121-124.

⁵⁵⁴İmparatorluk sarayında muhafız teşkilatına mensup görevli askerler. Aydın, *a.g.e.*, s.299; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.244.

⁵⁵⁵Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.23; Browing, *a.g.e.*, s.61; Jenkins, *Byzantium*, s.231; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.244; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.112-113; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.473.

⁵⁵⁶J. Shephard, "Byzantium in equilibrium, 886-944", *Cambridge Medieval History III*, Cambridge University Press, Cambridge 1999, s.561; Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. V, lines 122-143, s.33-35 [İngilizce].

Magistros Stephen, Magistros Ioannes Eladas gibi saygın devlet adamları bulunmasına karşılık imparator Aleksandros'un gözdeleleri olan Rector John Lazanas, Basilitzes ve Gabrielopulus gibi ahlâksız kişilerde bulunuyordu. Heyette yer alan Magistros Ioannes Eladas ve Magistros Stephen'ın Patrik Nikolaos'ın başkanlığındaki Konsilde Nikolaos'ın baskın karakterine karşı bir muhalefet cephesi oluşturduğu anlaşılmaktadır⁵⁵⁷. Niyâbet Heyeti döneminde (Haziran 913-Şubat 914) Nikolaos Mystikos Bizans İmparatorluğu'nun yöneticisi durumda olup yönetim tamamen onun ellerinde olmuştur. Nikolaos'ın en büyük ilgi alanı ise hizmet etmekte olduğu din olmuştur. Kendisi bu konuda imparatorlarla bile mücadele etmekten kaçınmamış, bu dinin gücünü artırmak amacıyla acımasızca savaşmaktan dahi imtina etmeyen bir kişiliğe sahip olmuştur⁵⁵⁸.

İşte Bizans İmparatorluğu bu karışıklık içerisinde debelenmekteyken Bulgar Han'ı Simeon, Aleksandros'un İmparator VI. Leon ile 897 yılında yaptıkları anlaşmaya uymayarak yıllık vergiyi ödemediğini öne sürerek Bizans topraklarına girmiştir. Hiçbir direnme ile karşılaşmadan Trakya'yı hızlı bir şekilde geçmiş ve Ağustos 913 tarihinde İstanbul'a kadar gelerek ordusunu Haliç'ten Marmara'ya kadar uzanan kara duvarları boyunca konuşlandırarak şehri kuşatma altına almış (ordu Marmara denizi ve Haliç'in yüksek tepelerine kadar uzanan yedi kilometreye varan surların etrafında konuşlanmıştır)⁵⁵⁹ ve bu bölgeden saldırı yapmaya hazırlanmıştır.

Bizans İmparatorluğu'nun kendisi ile yaptığı antlaşmaya uymadığını düşünen ve bu uyumu sağlamak için başkent İstanbul'a akın yapan Simeon için durum şimdi tam da istediği gibidir. İstanbul'da Bizans tahtında çocuk İmparator Konstantinos Porphyrogennotos ve onun gayri meşru olduğunu düşünen Niyâbet Heyeti başkanı Nikolaos ile Niyâbet Heyeti'ndeki kişilerin yetersiz oluşu ve bunun yanında kaos içindeki bir ordunun oluşu onun amacına ulaşması için kolaylaştırıcı etkenler arasında yer almıştır. Ayrıca Simeon'un İstanbul'da saray çevresinde yakın dostlarının bulunması ve onların doğal olarak başkentte yaşanan gelişmeleri Simeon'a iletmeleri de oldukça önemlidir. Simeon'un İstanbul seferi için Bulgaristan'dan

⁵⁵⁷Runciman, *The Emperor Romanus*, s.47-48; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.169-170; Jenkins, *Byzantium*, s.230; Marinow, *In The Shackles*, s.158.

⁵⁵⁸Runciman, *The Emperor Romanus*, s.48; Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.XXI; Browing, *a.g.e.*, s.61; Runciman, *A History*, s.155; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.113.

⁵⁵⁹Simeon İstanbul'u kuşattığında şehri çevreleyen surların tamamının karşısına siperler kazdırmıştır. Modern tarihçiler kale duvarlarına benzer siperler kazmanın Ata kültürüne inanan Bulgarlar'da geleneksel bir adet olduğunu ve bu bölgelerdeki hâkimiyetlerini gösteren sembolik bir amaca hizmet ettiğini ifade etmektedirler. Simeon bu şekilde davranarak 913 yılında Bizans'ın batı bölgelerinin imparatoru olduğunu, Bizans'ı İstanbul'a hapsettiğini göstermek istemiştir. Nitekim Patrik Nikolaos yıllar sonra Simeon'a yazdığı mektupta Batı'nın Bulgarlara değil de Roma İmparatorluğuna (Bizans'a) ait olduğunu ifade edecektir. Todorov, *a.g.t.*, s.147; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.112-112; Jenkins, *Byzantium*, s.231.

yola çıktığı tarihten başlayarak İstanbul kapılarına gelinceye kadar Patrik Nikolaos Mystikos sürekli olarak Simeon'a mektuplar yazmış ve Simeon'u tiranlıkla suçlamıştır. Nikolaos'a göre Ortodoks Hristiyan dünyasında kanunî imparatora başkaldırmak isyan suçudur ve eğer bunu yaparsa yine Hristiyanların birbirleri ile savaşması sonucunda her iki ulusta büyük felaketlere uğrayacak ve insanlık büyük bir yıkımla karşı karşıya kalacaktır⁵⁶⁰.

Nikolaos, mektubuna Simeon'u överek başlamış ve daha sonra duyduklarına inanmadığını belirttikten sonra şu cümlelerle devam etmiştir;

“Onların getirdiği haberlere göre en bilge, en akıllı ve en iyi Hristiyan, Hristiyanlara karşı yaptığı yanlış seferden dolayı tövbekâr olan sen, bir kez daha bu seferin hatırasını şimdiye kadar görülmemiş kadar kötü ve Tanrı'ya karşı daha fazla nefret dolu bir başka seferle örtmeye çalışıyorsun. Savaş için sana hiçbir kötülüğü olmamış, günâhsız, küçük yetim bir çocuğun, imparatorun oğlunun hakkını gasp etmeye kararlı olduğun ve bunu yaparken yani gasp etmenin Tanrının ve insanların gözünde ne kadar tiksindirici olduğunu düşünmediğin anlaşılmaktadır. Tanrının insanların haklarını gasp edenlerden nefret ettiğini ve her yaştan insanın gaspçıları vahşi hayvanlar olarak gördüğünü ve onlardan nefret ettiğini bilmiyor musun? Hayır, bütün bunların hiçbirini dikkate almıyorsun ve yetimlerin babasını da (insanların babası) hesaba katmıyorsun ki O, bu kişilerden nefret eder, iğrenir ve sadece bir imparatora değil mütevazı bir yetime karşı yapılan yanlış hareketin bile intikâmını alır. O ki kendi krallığının efendisi olup, yargılama yetkisine sahiptir ve hükümdar olarak yaptırımlar uygulayabilir.”⁵⁶¹

Nikolaos mektubunda çok iyi bir Hristiyan olan Simeon'un küçük bir çocuğun, bir yetimin haklarını elinden almak istediğini, bunun da tiranlıkla eşdeğer olduğunu söyleyerek onu suçlamış ve bu yaşananlardan büyük üzüntü duyduğunu belirtmiştir. Yine aynı mektubun ilerleyen satırlarında Nikolaos;

“Neler oluyor sevgili oğlum! Hangi kötü ruhlu şeytan, zaferlerini çekemeyenler, seni bu hale getirdi, bir gaspçının adını miras olarak almanıza neden oldu? “Tanrının atadığı prens” olarak anılmak Zorba olarak adlandırılmaktan çok daha iyi değil midir? Hangi iblis zehrini benim oğlumun kulaklarına püskürttü? İlahî adalet önünde hepimiz korku ile ürpermiyor muyuz? Mesih'in yeryüzünde göklere çıkartıp büyüttüğü bu imparatorluğun mahvolacağı düşüncesi ile korkmuyor muyuz? Görmüyor musun oğlum nereye gidiyoruz, yapmak istediğin şey nedir! Tanrı kibirle dolmuş kalplerden nefret eder ve çok fazla gururlanan kişileri bastırmaya çalışır; çok kısa bir süre için onların böyle

⁵⁶⁰Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. III, V, VI, VII; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.170; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.1; Obolensky, *a.g.e.*, s.148, s.156; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.50; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.244; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.123.

⁵⁶¹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. V, lines 18-20, s.27 [İngilizce].

*davranmalarına izin verse bile daha sonra onu tahtından indirmeyi bilir. Dünya üzerinde hiçbir adam kendi başına başarıya ulaşamaz; sen, aklınla, bilgeliğinle, benim sözlerime ihtiyaç duymaksızın, kaç kişinin kötü tavsiyelerine uyarak daha sonra değiştiğini ve kötü durumlara düşerek pişmanlık içinde tövbe ettiğini, akılsızlıkları yüzünden kendilerini suçladıklarını biliyor musun?”*⁵⁶²

Şeklinde yazarak yine Simeon’u zorbalıkla suçlamaktadır. Nikolaos Simeon’un değiştiğini ve başkalarından akıl alarak bu işi yaptığını söylediği bu mektubunda Simeon’un dinî hassasiyetlerini kullanarak onu bu işten vazgeçirmeye çalışmış, bunun için tarihten de örnekler vererek pagan Pers imparatoru ile dinî bütün Hristiyan Simeon’u karşılaştırmıştır: Şöyle ki

*“Şimdi size eski bir hikâyeyi anlatacağım ve bu mevzuyla bitireceğim. Pers İmparatorluğunun gücünü, zenginliğini ve başından beri durmaksızın Romalılar ile devamlı savaştıklarını sizde bilirsiniz Majesteleri; en sonunda âdetleri olduğu üzere Roma İmparatoru Arcadius⁵⁶³ öldüğünde ve imparatorluğu üç yaşındaki oğlu Theodosius’a⁵⁶⁴ bıraktığında Romalılara karşı silahlanarak ayaklanmalarına rağmen, insan ilişkilerinden ve yöneticilikten anlamayan çocuk yaşta bir yöneticiye sahip imparatorluk ile savaşmanın adil ve insanca olmadığını düşündüler: onlar yalnızca Arcadius’a karşı sürdürmekte oldukları savaşı bitirmekle kalmadılar, ayrıca Pers kralı burada İstanbul’daki belli başlı senatörlere de bir elçilik heyeti yolladı. Chosroes⁵⁶⁵ adlı bu kral, bütün Persliler arasında kana susamışlığı ile çok kötü bir ün kazanmıştır. Buna rağmen bu kral önde gelen senatörlere elçilik heyeti yollamaktan başka sürmekte olan savaşı sona erdirdiğini ve küçük imparatoru koruyacağını ilan etmiştir. Ayrıca herhangi biri silahlanıp ona karşı ayaklanmaya kalkarsa, onun yani Chosroes’un bütün gücüyle küçük imparatorun arkasında durarak onu savunacağını, ordusunu yanına alarak onun şehrine gideceğini, büyük bir şevkle ileriye atılacağını, olayları yaratanları yok etmeye çalışacağını ve hepsini denize dökceğini belirtmiştir.”*⁵⁶⁶

Tarihçi Shephard, Nikolaos’un mektubundaki bu ifadelerden Nikolaos’un darbeci Konstantinos Dukas’a karşı Simeon’dan yardım ve Simeon’un çocuk İmparator VII. Konstantinos Porphyregennetos’un koruyuculuğunu üstlenmesini istediği sonucunu çıkarmıştır⁵⁶⁷.

⁵⁶²Jenkins-Westerink *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. V, lines, 64-73, s.31 [İngilizce].

⁵⁶³Arkadios. Roma imparatoru. 395-408 Yılları arasında hükümdarlık yapmıştır. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.49.

⁵⁶⁴II. Theodosios Roma imparatoru (408-450). Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.51.

⁵⁶⁵Chosroes. Tarihte I. Yezdigerd Enûşirvân adıyla bilinen Sâsâni imparatoru. 531-579 yılları arasında hükümdarlık yapmıştır. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.554.

⁵⁶⁶Jenkins-Westerink *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. V, lines, 135-140, s.35 [İngilizce].

⁵⁶⁷Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.561; Todorov, *a.g.t.*, s.120; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.130.

Mektubuna;

“Acımasız bir barbarın ve tanrı tanımaz kralın insanlığını görüyor musun? Kralın fazlasıyla saygıya değer olan bu kararının farkında mısın? Çünkü bir adamın yetim bir çocuğun mülkünün peşinde olup onu elde etmek istemesi, onun sadece canı ruhlu bir kişi olduğunu göstermez, aynı zamanda onun bir eşkiya ve zorba olduğuna da işaret eder”⁵⁶⁸

diyerek devam eden Patrik Nikolaos, mektubunun son satırlarında Simeon’u bu amacından vazgeçmesi için korkutmaya çalışarak onu aforoz etmekle tehdit etmektedir;

“Eğer böyle bir niyetin varsa yani dedikodularında işaret ettiği gibi İstanbul’u zorla ele geçirmek konusunda kararlıysan, bu amacından vazgeçmeli, egemenliğin altındaki topraklara geri dönmeli ve daha önce yapmış olduğumuz gerçek anlaşma⁵⁶⁹ ile yetinmeli ve buna bir zarar vermemeye çalışmalısın: senin de çok iyi bildiğin gibi inat etmeyi sürdürürsen yani bu şehri almaya ısrar edersen seni de asırlar boyunca çözülmez zincirlerle kutsal ruhun kölesi haline getirir, aforoz eder ve gizemli sırlara ulaşmanı yasaklarım. Ahiret gününde senin yanındaki yerimi alıp, söylemem gerekenleri söyleyerek sana karşı tanıklık yapar ve senin bu şehre karşı işlemek istediğin suçu ve günâhlarından kurtulmak için hiç çaba sarf etmediğini, bütün bunları göz ardı ettiğini söylerim. Ayrıca benim seni kurtarmak için çok fazla istekli olduğumu, senin bu ölümcül, keder verici isyanını sona erdirmek için çok çaba sarf ettiğimi, seni günâh işlemekten kurtarmaya ve sonsuza kadar aforoz edilmeni önlemeye çalıştığımı da söylerim. Bu arada şimdi değersiz ellerimi cennete doğru kaldırarak, senin kötü emellerin ve haksız yere kurbanın olan bizler arasındaki sorunla ilgili olarak en adil kararı verene kadar yüce tanrıya yaptığım dâuya devam etmek istiyorum”.

Görüldüğü üzere Patrik onu İstanbul’u almaktan vazgeçirmeye ve büyük bir günâha girmesini önlemeye çalışmıştır⁵⁷⁰. Nikolaos Mektubunu da Simeon’a İstanbul’a gelişinden önce yani Temmuz 913 yılında yazmıştır⁵⁷¹.

Ne yazık ki Patrik Nikolaos’un yalvarmaları, yakarıları etkili olmamış, Simeon ağustos ayında İstanbul’a ulaşmıştır. Bizans kronikçileri ve modern tarihçilerin bir kısmı

⁵⁶⁸Jenkins-Westerink *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. V, lines 122-143, s. 33-35 [İngilizce].

⁵⁶⁹Bulgarlar ile Bizans arasında 896 yılında yapılan anlaşma. Runciman, *The Emperor Romanus*, s.39; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.239; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.1; Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. V, lines 18-20, 64-73, 92-4, 160, 194-5, s.27-31-35-37 [İngilizce]; Obolensky, *a.g.e.*, s.148.

⁵⁷⁰Jenkins-Westerink *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. V, lines 189-207, s.37-39 [İngilizce].

⁵⁷¹Jenkins-Westerink *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.528.

Simeon'u saldırganlıkla suçlarken aslında olaylara yol açan kişinin imparator Aleksandros olduğunu ve onun Bizans-Bulgar anlaşmasına uymadığını gözden kaçırmaktadırlar⁵⁷². Artık Simeon İstanbul surlarının önündedir. Bundan sonra yaşanacak olan “*Simeon'un 913 yılında taçlandırılması*” hadisesi yüzyıllarca hem o dönem tarihçilerini hem de günümüz modern tarihçilerini uğraştıran en önemli konu olacaktır. Bugün bile tarihçiler kendi aralarında bu olayın ne zaman ve nasıl olduğuna dair bir görüş birliğine sahip değillerdir.

İlk önce olayların nasıl gerçekleştiğini o dönem tarihçilerinin kayıtlarını göz önünde bulundurarak anlatmaya çalışalım. Dönemin ana kaynağı olarak kabul edilen Logothete ve ondan alıntı yapan Bizans tarihçilerine göre İstanbul'u kuşatan Simeon ilk başta bu şehri çok kolay bir şekilde ele geçireceğinden son derece emin olmuştur. Fakat kuşatma gerçekleşikten sonra muazzam bir şekilde istihkam edilmiş İstanbul şehrinin karadan zapt edilemez olduğunu görmüş ve kendi donanmasının da olmadığını düşünerek, şehri ele geçiremeyeceğini anlamıştır. Bu arada şehri savunmakta olan askerlerin sayısının çokluğu ile ok ve taş atan aletlerin de farkına varmıştır. Bu durumda kuşatmadan vazgeçen Simeon, Bizans yetkilileri yani Niyâbet Heyeti ve onun başkanı Nikolaos Mystikos⁵⁷³ ile barış için müzakereler yapmaktan ve istediğini bu şekilde elde etmekten başka çaresinin kalmadığını da anlamıştır⁵⁷⁴. Ateşkes kararı alan Simeon imparator Konstantinos ve Patrik ile görüşmek istediğini bildirmiş ve hemen akabinde de Niyâbet Heyeti ile görüşmelerde bulunmak üzere Kavhan Theodore başkanlığındaki bir heyeti İstanbul'a yollamıştır. Birçok toplantının ardından iki tarafında kabul edebileceği bir sonuca varılmıştır. Resmî olarak bir antlaşma imzalanmamasına rağmen görüşmeler sonlandırılmıştır ki, Logothete Kroniğine göre Simeon'un iki oğlu Mihail ve genç Petır Blakhernai Sarayına⁵⁷⁵ davet edilerek burada imparator Konstantinos ile bir akşam yemeği yemişlerdir⁵⁷⁶. Ertesi gün Patrik Nikolaos şehrin

⁵⁷²Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.22-23; Fine Jr, *a.g.e.*, s.143; Jenkins, *Byzantium*, s.231; Obolensky, *a.g.e.*, s.147; Jenkins-Westerink *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.XXI.

⁵⁷³Bazı tarihçiler Patrik Nikolaos ve Simeon'un birbirini tanıdığını iddia etmektedirler. Simeon'un İstanbul'da bulunduğu süre içerisinde Patrik Nikolaos'un da orada olduğu bu nedenle tanışmış olabilecekleri düşünülmektedir. Fakat Bizans kaynakları bunun aksini iddia etmekte ve Nikolaos'ın Simeon'a yazdığı mektupları kanıt olarak göstermektedirler. Buna göre Nikolaos 913 yılında gerçekleşen buluşmadan sonra Simeon'a yazdığı mektupta, ilk buluşmalarının 913'ten sonra gerçekleştiğini ve kısa bir buluşma olduğunu söylemektedir. Jenkins-Westerink *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VII, s.43-45 [İngilizce].

⁵⁷⁴Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.24; Fine Jr, *a.g.e.*, s.144; Jenkins, *Byzantium*, s.231; Runciman, *A History*, s.156; Browing, *a.g.e.*, s.62; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.244; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.113; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.134.

⁵⁷⁵Bizans başkentinin banliyösünde bir semt ve aynı adı taşıyan Bizans sarayı. Aydın, *a.g.e.*, s.280.

⁵⁷⁶Skylitzes, Simeon'un da İstanbul'da Blakhernai Sarayındaki ziyafete gittiğini söylemektedir. Logothete'yi kaynak olarak kullanmıştır. Fakat Logothete ve onu kaynak olarak kullanan diğer tarihçiler sadece Simeon'un oğullarının saraya geldiğini söylemektedirler. Skylitzes'in niye böyle yazdığı bilinmemekte ve bu tamamen muamma olarak kalmaktadır. Belki de Skylitzes, Simeon'un taç giyme töreninin şehrin içerisinde yapılmış

dışına çıkarak Hebdomon'a⁵⁷⁷ gitmiş ve Simeon tarafından büyük bir saygıyla karşılanmıştır⁵⁷⁸. Hebdomon'da Nikolaos, Simeon ve Simeon'un adamları ile bir toplantı gerçekleştirilerek burada antlaşma onaylanmıştır. Hebdomon'da gerçekleşen antlaşma dışında burada Simeon'un taçlandırıldığı bir törende yapılmıştır. Patrik Nikolaos, Simeon'a imparator tacı takarak, onu Kağan (*basileus*) ilan etmiştir. Bu nedenle Bizans'ın resmî olarak Simeon'un unvanını tanımasını ve taçlandırılmasını da barış antlaşması şartlarından biri olarak kabul edebiliriz⁵⁷⁹. Bu antlaşmayı kalıcı hale getirmek için antlaşmanın maddeleri arasında Simeon'un kızlarından biri ile genç Konstantinos arasında bir evliliğin gerçekleşmesi ve bunun ilk aşaması olan nişan yapılmasına dair de bir madde konulmuştur ki bu şekilde bu evlilik anlaşması ile basileus unvanına sahip Bulgar imparatoru Simeon hem çocuk yaştaki Bizans imparatorunun kayınpederi sıfatı ile Bizans hâkimiyetini elinde tutmuş olacak hem de iki imparatorluğun birbiri ile aynı statüye sahip olduğu her iki taraf tarafından da kabul edilmiş olacaktır⁵⁸⁰.

Simeon ve Mystikos arasında yapılan barış antlaşması ve taçlandırma töreninin ki Hebdomon sarayında yapılması bile İstanbul'da eğitim alan, çok iyi bir öğrenci olan Simeon'un hem Bizans ritüellerini hem de nerede gerçekleştirildiklerini çok iyi bildiğini göstermektedir. Hebdomon Sarayı ilk yıllarda Bizans'ta imparatorların resmî olarak göreve başladıklarını ilan ettikleri ve daha sonraki yıllarda ise imparatorların resmî taçlandırılma törenlerinin yapıldığı saraydır. Simeon'un bu sarayı seçmesinin ve Nikolaos'la orada buluşmak istemesinin sebebi de işte bu yüzdendir⁵⁸¹. Hebdomon'da yapılan törende Simeon Patriğin önünde eğilmiş, Patrik Nikolaos'da dâlar eşliğinde, Bulgar Han'ı Simeon'u

olabileceğini düşünerek onun şehre girdiğini iddia etmektedir. Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.26; Runciman ise Bizans etiğine göre yabancı hükümdarların Konstantinopol.'e girişlerine izin verilmediğini, hatta Maria Lekapena'nın Bulgar Kağanı olan kocası Petir'in bile şehre girmesine sadece küçük bir görüşme için izin verildiğini söylemektedir. Runciman, *A History*, s.156.

⁵⁷⁷İstanbul ilinde Bakırköy ilçesinde bulunan antik kent ve burada bulunan dinlenme amaçlı Bizans İmparatorluk sarayı. Aydın, *a.g.e.*, s.288.

⁵⁷⁸Bizans kronikçileri her ne kadar patriğin şehrin dışına çıktığını ve Simeon'un İstanbul'a girmediğini iddia ederek övünselerde barış antlaşması koşullarını dayatarak Bizans'a boyun eğdiren Simeon patrik ve heyeti şehrin dışına çıkartarak ve en az 11 km yürüterek kendisine gelmelerini sağlamış ve mağrur bir şekilde Hebdomon'da beklemiştir. Bu zafer kazanan muzaffer bir hükümdara yakışan bir davranış şeklidir. Todorov, *a.g.t.*, s.149; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.112-113.

⁵⁷⁹Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.30; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.171; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.244; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.123; Jenkins, *Byzantium*, s.232; Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500–1300)*, s.229.

⁵⁸⁰Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.171; Fine Jr, *a.g.e.*, s.145; Obolensky, *a.g.e.*, s.149; Runciman, *A History*, s.157; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.245; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.574; Todorov, *a.g.t.*, s.150.

⁵⁸¹Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.907; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.171; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.29; Todorov, *a.g.t.*, s.147.

metalden yapılmış taçla taçlandırmıştır⁵⁸². Ayrıca Nikolaos'ın mektuplarında da belirttiği gibi “daha önce hiç yapılmamış bir barışın” gerçekten kalıcı olabilmesi ve tam olarak sağlanabilmesi için antlaşmanın Simeon tarafından Hebdomon'da yemin etmesi ile onaylamıştır⁵⁸³. Antlaşmanın sonuçlarından memnun olan Simeon, eylül ayında ordusu ve pek çok hediye ile birlikte topraklarına dönmüştür⁵⁸⁴. Bizanslı tarihçilerinde ifade ettikleri gibi Bizans'tan bugüne kadar görülmemiş imtiyazlar elde eden Bulgarlara bundan sonra yine Patrik Nikolaos Mystikos'un da belirttiği gibi geleneksel olarak her yıl ödenen vergi tekrar ödenmeye başlanmıştır⁵⁸⁵.

Hebdomon'da Nikolaos Mystikos ve Simeon arasında geçen olaylar yani Bulgarlar ile Bizanslılar arasında yapılan antlaşma ile Simeon'un taçlandırılması Logothete Kroniğinde şu şekilde anlatılmaktadır:

“Simeon barış antlaşması teklifinde bulundu, Niyâbet konseyi, onun bu barış önerisini büyük bir memnuniyetle kabul etti ve Simeon barış maddelerini konuşmak üzere onlara temsilcilerini gönderdi, daha sonra Simeon'un iki oğlu, VII. Konstantinos ile Blakhernai'de yemek yediler. Bu arada Nikolaos, şehrin dışına çıkarak Simeon ile buluştu, sınırsız sayıda olduğu söylenen hediyeler Simeon ve oğullarına verildi bununla beraber daha önce adı geçen barışla ilgili bir antlaşma yapılmadan evlerine doğru yola çıktılar”⁵⁸⁶. Simeon'un taçlandırılmasını ise “Nikolaos, Simeon ile buluşmak üzere şehrin dışına çıktı, burada dûalar eşliğinde yani onların söyledikleri gibi taç (stemma) yerine kendi başlığını (epirhrhptarion) onun başına yerleştirdi”

şeklinde anlatılmaktadır⁵⁸⁷. Ayrıca 913 yılında gerçekleşen Bulgar Han'ı Simeon'un taçlandırılmasından on dört yıl sonra Bulgarlar ile 927 yılında yapılan barışın anısına imparatorluk meclisinde söylenen “Bulgarlar ile 927 yılı barışını kutlama, (Επὶ τῇ τῶν

⁵⁸²Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.123; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.29; A. Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III, s.1984.

⁵⁸³Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VIII, lines 91-93, s.51 [İngilizce]; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.31;

⁵⁸⁴Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.171; Jenkins, *Byzantium*, s.232; Fine Jr, *a.g.e.*, s.144; Browing, *a.g.e.*, s.62; Marinow, *In The Shackles*, s.158; Runciman, *A History*, s.156; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.26; Obolensky, *a.g.e.*, s.150; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.50; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.245; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.574; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.113; Treadgold, *A Concise History of Byzantium*, s.137.

⁵⁸⁵Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.113; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.473; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.171; Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VI; Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VIII, lines 89-90, s.51, [İngilizce]; Runciman, *A History*, s.157.

⁵⁸⁶Theophanes Continuatus, s.385, Logothete (Slavonic version), s.126; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.24; Runciman, *A History*, s.156.

⁵⁸⁷Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.26; Jenkins, *Byzantium*, s.232.

Βουλγάρων συμβάσει)” adlı Hitabe’nin yazarı da Logothete’nin söylediklerini tekrarlayarak Nikolaos’ın Simeon’un başına *patrik başlığını* taktığını belirtmiştir⁵⁸⁸.

Logothete ve diğer kronikçiler 913 yılında yaşanan olayları daha sonraki yıllarda kaleme almışlar, bu yüzden de belki de Bizans yöneticilerinin yani Niyâbet Heyeti ile Patrik Nikolaos’ın Bulgar Han’ı Simeon ile bir antlaşma yaparak ona boyun eğdiği şeklinde bir suçlama ile karşı karşıya kalmasını engellemek isteyerek olayları örtbas etmeye ve resmî Bizans görüşü olarak olayları değişik şekilde anlatmaya çalışmışlardır⁵⁸⁹. Zaten Bizans resmî görüşü olarak imparatorluk meclisinde okunan ve kişilerin kesinlikle tanımlanmadığı Hitabe’de de bu kadar çok ağır ödünler veren Niyâbet Heyeti’nin bu işteki sorumluluğunun azaltılmaya çalışıldığı ve Patrik Nikolaos’ın mektuplarından da taçlandırma ile ilgili satırların çıkarılmış olduğu anlaşılmaktadır. Taçlandırma ile ilgili bilgi veren ve bunun sahte olduğunu ileri süren Logothete, barış şartlarının konuşulmasına rağmen bir antlaşma olmadığını belirtmiştir. Fakat Nikolaos bunun aksini söyleyerek bir antlaşma olduğunu belgeleyen satırlar yazmıştır⁵⁹⁰. Bu nedenle bu konu ile ilgili Bizans kaynaklarının verdiği bilgilerin doğruluğu gerçeklikten uzak olup her türlü tartışmaya açıktır. Zaten modern tarihçilerin bu konu üzerinde anlaşmaya varamamalarının sebebi de budur.

O dönemin tanıkları olan tarihçi Logothete ile ondan alıntı yapan kronikçiler ilk elden bilgileri yalanlamakta ve yazdıklarını tartışmaya açmaktadır. Ancak 913 yılında Bulgarlar ile Bizans arasında yapılmış olan antlaşma ile ilgili olarak bu antlaşmanın tanıklarından ve taraflarından biri olan Patrik Nikolaos Mystikos, 914 yılında Simeon’a yazdığı mektupta bir yıl önceki toplantıya gönderme yapmış ve “*Sen her şeyin barış içerisinde olacağına söz verdin, buna uygun olarak Romalılar ve Bulgarlar arasında gerçekten kalıcı bir barış sağlandı*” diyerek antlaşmanın önemine dikkat çekmiş ve “*anlaşmaları ve antları ihlal ettin ki sadece daha önce sen bunların gereklerini yerine getirerek, yeminler etmiştin*” diyerek de Simeon’u uyarmıştır⁵⁹¹. Hebdomon Sarayında gerçekleştirilen bu tören sırasında Nikolaos’ın mektubunda önemini özellikle vurguladığı Bulgar Han’ı Simeon’un ant içme ritüeli de yer almıştır ki anlaşıldığı kadarıyla antlaşmanın sonucunda Simeon yeminler ederek bu antlaşmaya bağlı kalacağına dair söz vermiştir. Hatta “*927 Bulgarlarla Barış Kutlama*” adlı Hitabe’nin yazarı da Simeon’un Hebdomon’da taçlandırılmasının sahte olduğunu

⁵⁸⁸Fine Jr, *a.g.e.*, s.146; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.26; Marinow, *In The Shackles*, s.164; Whittow, *a.g.e.*, s.288.

⁵⁸⁹Fine Jr, *a.g.e.*, s.145, s.147; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.24-25; Obolensky, *a.g.e.*, s.150.

⁵⁹⁰Fine Jr, *a.g.e.*, s.145, s.147; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.24-25; Obolensky, *a.g.e.*, s.150; Whittow, *a.g.e.*, s.288; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.574.

⁵⁹¹Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.24-25; Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VIII, lines, 89-92, 111-112, s.51-53 [İngilizce].

söylemesine rağmen 913 yılında Nikolaos Mystikos ile Simeon arasında İstanbul'un duvarları dışında gerçekleşen özel bir törenden bahsetmektedir. Aslında bu tören çok önemli bir olayın, bir antlaşmanın kutlanmasıdır. Hitabe'den, Simeon'un "*antlaşmanın onaylanması*" teklif ettiğini, bu antlaşmanın da kuşkusuz Nikolaos'ın mektubundaki 914 yılındaki "*antlaşma*" ile aynı olduğu sonucu çıkmaktadır. Bu iki bağımsız kaynağın da belirttiği üzere antlaşma yapılmıştır. Fakat Logothete Kroniğinde bu antlaşmanın varlığı yok sayılarak, özellikle yalanlanmıştır. Bu da bizim *Logothete Kroniği* ile *Hitabe* adlı kaynakları sorgulamamıza yol açmış, onların Simeon ve Niyâbet Heyeti ile ilişkilerini anlatırken yazmış oldukları bilgilerin doğruluğuna inanmamızı güçleştirmiştir⁵⁹².

Yine Logothete "*Simeon'un İstanbul'u çok kolay bir şekilde alabileceğinden emin olduğunu fakat şehrin duvarlarının sağlamlığı ve şehri savunan askerlerin ve Grek ateşlerinin sayısı karşısında bu şehrin alınamayacağını anlayarak barış görüşmelerinde bulunmayı teklif ettiğini*" yazmıştır. Logothete'nin Simeon hakkındaki bu görüşlerine katılmak neredeyse imkânsızdır. J. Shephard'a göre bütün gençliğini İstanbul'da geçirmiş olan Simeon, elbette bu şehri çok iyi tanımakta ve askerî yetenekleri sayesinde surların sağlamlığını bilecek kadar da zeki bir insandır. Ayrıca Simeon'un kuşatmadan sonra surların sağlamlığını anlamış olması gibi bir cümlede tam anlamıyla mantıksız olup inandırıcı değildir. Simeon dostları sayesinde İstanbul'da yaşanan olaylar hakkında da bilgi sahibidir. O, Logothete'nin belirttiği gibi kuşatmayı çaresizlik sonucu değil amacına eriştiği için kaldırmış olmalıdır. Çünkü Simeon, askerleri ile İstanbul'u kuşattığında İstanbul halkı bu gösteriden yeteri kadar etkilenmiş olup, barışa razı olmuştur⁵⁹³.

Daha sonra Bizanslılar her ne kadar 913 yılında resmî barış anlaşmasının görüşülmediğini söyleseler de tarihî kaynakların ışığında bu görüşmelerin yapıldığı anlaşılmaktadır. Zaten Patrik Nikolaos'un 913 yılında yazmış olduğu altı numaralı mektuptaki şu satırlar;

"Şimdi konu hakkında konsilin vermiş olduğu kararı, mektubumu taşıyan kişiler sana ulaştırmak üzere gönderilmişlerdir. Onlar kendi ifadeleri ile benim mektubumu anlatacaklar ve olaylar hakkında seni bilgilendirecektir: anlayacağın üzere, "eğer senin kararın değişmeyecek ve daha önce askerlerini topladığın yere tekrar getirmeyeceksen, seni yeminle temin ederim ki Bulgarlar, Romalılara hiçbir şekilde zarar vermeyecek veya Romalılar Bulgarları incitecek bir hareket

⁵⁹²Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.29; Fine Jr, *a.g.e.*, s.145, s.147; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.171; Jenkins, *Byzantium*, s.232.

⁵⁹³Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.25; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.171; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.137.

yapmayacaktır. Böylelikle başlangıçtan itibaren uyguladığımız gibi anlaşma hayata geçerek işlemeye başlayacaktır. Anlaşma, senin isteğin doğrultusunda Roma İmparatorluğu tarafından daha önce sana yollandığı gibi bu defa Develtos'a⁵⁹⁴ kadar gönderilecektir",

bize görüşmeler sonucunda iki devlet arasında antlaşmanın sağlandığını ve verginin tekrar ödenmeye başlandığını göstermektedir⁵⁹⁵. Eğer Simeon'un resmî antlaşma yapma arzusu reddedilmiş olsaydı o askerî harekâta son verip ülkesine geri dönmezdi. Ayrıca Bizanslılar istekleri yerine getirilmeyen Simeon'un tekrar şehre saldırabileceğini veya kuşatmayı kaldırıp geri çekilse bile savaşa devam edebileceğini, Bizans İmparatorluğu'nun batı eyaletlerine, Trakya ve Makedonya'ya saldırarak korkunç bir yıkım yapabileceğinden endişe ettikleri için bu antlaşmayı imzalamışlar ve Simeon'un bütün isteklerini yerine getirmişlerdir. Bundan başka Niyâbet Heyeti başkanı Patrik Nikolaos'ın ve heyet üyelerinin Simeon'a göstermiş olduğu saygı ile Patrik Nikolaos'ın Simeon'u Ortodoks Hristiyan bir hükümdar olarak örnek gösterip devamlı olarak övmesi, Simeon'un resmî olarak Bulgar imparatoru olarak tanındığını ve böylece bütün arzularını gerçekleştirdiğini ve amacına ulaştığını göstermektedir. Zaten Patrik Nikolaos, çocuk hükümdarın meşruiyetini tanımamakta, Bizans tahtına kimin oturacağından daha çok Bulgar kilisesinin İstanbul Patrikhanesine bağlı kalarak, Bulgar Kilisesi üzerindeki dinî otoritesinin kalıcı olması ile ilgilenmiştir. Bu nedenle Simeon'un da arzusu üzerine yapılmış olan bu anlaşma ile Bizanslıların tabiriyle Simeon'un eşi benzeri görülmemiş istekleri de yerine getirilmiş olmalıdır⁵⁹⁶.

O dönemden başlayarak günümüze kadar törenin ne şekilde gerçekleştirildiği ve Simeon'un hangi amaçla taçlandırıldığı, bunun ne anlama geldiğinin açıklaması tam olarak yapılamamıştır. Tarihçiler, Bizans kaynaklarının ışığında bu olayın değerlendirmesini yapmaya çalışmışlardır ancak burada dikkat edilmesi gereken Bizans resmî görüşünü yansıtan Bizans kaynaklarının gerçekleri ne kadar içerdiği şüphesidir. Ayrıca bazı tarihçiler, Nikolaos'ın yerine geçen imparatoriçe Zoe başkanlığındaki yeni Niyâbet Heyeti'nin Simeon ile yapılan antlaşmayı ve taçlandırmayı reddetmek amacıyla İstanbul'da ustalık ve kibir kokan garip bir hikâye uydurmaya başlamışlardır (ki Bizans'taki otoritelerin genellikle diğer ülke ve liderleri ile ilişkileri yorumlarken Bizans kamuoyunun gururunu okşayacak şekilde özen gösterdikleri bilinmektedir). Bu yeni hikâye daha sonra Bizans'ın resmî görüşü haline

⁵⁹⁴Develtos. Bulgaristan'da bugünkü Debelt yakınlarındaki antik şehir. Aydın, *a.g.e.*, s.287.

⁵⁹⁵Jenkins-Westerink *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VI, lines, 23-45, s. 39-41 [İngilizce].

⁵⁹⁶Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.171; Jenkins, *Byzantium*, s.232; Browing, *a.g.e.*, s.62; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.50; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.244-245; Fine Jr, *a.g.e.*, s.147; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.113.

gelmiştir⁵⁹⁷. Günümüzde tarihçiler arasında bu olayın nasıl gerçekleştiğine dair görüş ayrılığı bulunmaktadır. Runciman, Obelenskiy, Kazhdan gibi tarihçiler, Simeon'un başından itibaren bitip tükenmez bir arzu ile büyük Bizans İmparatorluğu'nun hükümdarı olmak için mücadele ettiğini, bunun içinde bahane ile savaşlar çıkarıp, İstanbul'u ele geçirerek imparatorluk tahtına oturmaya çalıştığını iddia ederlerken; Fine, Bozhilov ve Shephard ise Simeon'un hâkimiyetinin ilk yıllarında Bizans ile düşmanlık içerisinde olmadığını aksine Bizans'ın Simeon'a karşı saldırılarda bulunduğunu fakat ilerleyen yıllarda Bizans'ın Simeon'a karşı gösterdiği hakarethamiz ve antlaşmalara uymayan davranışları sonucunda Simeon'un da Bizans İmparatorluğu'na karşı bütün gücüyle harekete geçerek seferler yaptığını ve Bizans tahtında hak iddia ettiğini belirtmektedirler⁵⁹⁸.

Bu yorumların dışında taçlandırma töreni ile ilgili olarak bazı tarihçilerin kaynakların ışığında Simeon'un imparatorun manevî oğlu olarak taçlandırıldığını iddia ettikleri de görülmektedir. Dölger ve Karlin Hayter, törenin dinsel olduğunu ve Simeon'un Bizans imparatoru tarafından "*resmî manevî evlat olarak kabul edildiğini*" düşünmektedir ki bu Simeon'un Bizans'ın "prensler ve halklar ailesine" kabul edilmesi anlamına gelmektedir⁵⁹⁹. Bu iddia dikkate alınmayacak kadar zayıf bir ihtimal olup Simeon'un bunu kabul etmesi mümkün değildir. Ayrıca Theodoros Daphnapates, *Bulgarlarla 927 Barışı* adlı Hitabe'de Simeon'u ima ederek yazmış olduğu şu satırlarda bu durumu: "*boş gururunun ve hırslarının seline kapılarak çılgına dönen Simeon hem tahtı hem de tacı ele geçirmiş, isyan ederek ve sözünden dönerek kendisini (imparator) ilan etmiş ve mührü (imparator unvanı) kirletmiştir*" diyerek anlatmaktadır. İşte bu nedenle "*babasını*" (Bizans İmparatoru) ve "*yeminini*" (Bizans imparatorunun evladı olmak üzere ettiği yemini) inkâr eden Simeon aynı zamanda Kutsal ruhu da reddetmiş demektir. Theodoros Daphnapates'in Hitabe'de de çok açık bir şekilde belirttiği Bulgar arkonları Bizans imparatorlarının manevî oğullarıdır. Simeon'un yeni unvanının bundan çok farklı bir anlam taşıması lazımdır ki bu da Kağan (imparatordan) unvanından başka bir şey değildir. Simeon 913 yılında Bizans Ortodoks patriği Nikolaos tarafından yasal bir törenle Bulgarların Kağanı (Basileios) olarak taçlandırılmıştır⁶⁰⁰.

⁵⁹⁷Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.172; Browing, *a.g.e.*, s.62; Fine Jr, *a.g.e.*, s.147;

⁵⁹⁸Fine Jr, *a.g.e.*, s.137; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.1-3; Obolensky, *a.g.e.*, s.144; Runciman, *A History*, s.151, s.157; Jenkins, *Byzantium*, s.201-202; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.340.

⁵⁹⁹Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.172; Dujčev, *a.g.m.*, s.247; G. A. Loud, "A re-examination of the coronation of Symeon of Bulgaria in 913 AD," *The Journal of Theological Studies*, Oxford: University Press, Vol. 29, 1978, s.109-110, s.110; Whittow, *a.g.e.*, s.288.

⁶⁰⁰Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.32-33; Fine Jr, *a.g.e.*, s.146; I. Mladjov, "The Crown and the Veil: Titles, Spiritual Kinship, and Diplomacy in Tenth-Century Bulgaro-Byzantine Relation", *History Compass*, April 2015, s.172; Marinow, *In The Shackles*, s.168; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.124.

Bazı tarihçiler Simeon'un Patrik Nikolaos tarafından *ceasar*⁶⁰¹ olarak ödüllendirildiğini düşünmektedirler. Buna benzer bir unvanı Bizans imparatoru II. Justinianus iki yüzyıl önce 705 yılında Tervel Han'a yardımlarından ötürü vermiştir. Ünlü Bulgar tarihçi Zlatarsky'de Bulgarlarla Antlaşma adlı Hitabe'yi yanlış şekilde yorumlayarak Simeon'un *ceasar* olarak taçlandırıldığını düşünenler arasında bulunmaktadır. Fakat Logothete kroniğinde de açıkça görüleceği üzere Patrik Nikolaos, Simeon'un başına ceasarların başına konulan tacı (stefanos) değil de imparatorluk tacını (stemma) yerleştirmiştir. Fine, Bizans otoritelerinin tören ve protokol kuralları konusunda çok titiz olduğunu, bu konuda bilgi veren Logothete gibi yüksek bir Bizans devlet görevlisinin *ceasar tacı* ile imparatorluk tacını ayırabilecek durumda olduğunu belirterek Simeon'un *ceasar* olarak taçlandırılmadığını öne sürmektedir⁶⁰².

Bazı bilim insanları da anlaşmanın şartları arasında Simeon'un evlatlarından birinin Konstantinos Porphyregennetos ile evlilik bağı olduğunu ileri sürerek bu durumda Simeon'un resmî olarak kayınpeder (basileopater, βασιλεοπάτωρ) sıfatı ile taçlandırılmış olduğunu iddia etmişlerdir. Simeon'un bu maddeyi antlaşmaya koydurması onun amaçlarına iyi bir şekilde hizmet edeceğini düşünmüş olmasından ileri gelmektedir. Evlilik gerçekleştiğinde, imparatorun kayınpederi, basileopater unvanlı Simeon, tahta çıkacak reşit olmayan, çocuk yaştaki Bizans İmparatoru VII. Konstantinos'un karşısında daha da güçlenecek ve Bizans İmparatorluğu'nun ortak imparatoru olarak Bizans'ı ele geçirmesinin önünde hiçbir engel kalmayacaktır. Büyük bir ihtimalle barış antlaşmasının şartlarından biri olan bu evlilik bağını öne sürenler tezlerini Eutychius'un kroniğine dayandırmaktadırlar. Eutychius'un özellikle belirttiği gibi Simeon Bizans İmparatorluğu ile evlilik bağı kurmak istediği için İstanbul'u almak gibi bir gaye taşımamıştır. Fakat bu görüşte kendi içerisinde çelişmektedir zira bu unvanı almak Simeon'un fazla işine yaramayacaktır. Sebebi Simeon'un Bizans sarayından uzakta Bulgaristan'da yaşamasıdır çünkü böyle bir göreve getirilecek kişinin İstanbul'da olup siyasî ortama hâkim olması gerekmektedir. Bu görüşü savunan bilim insanları arasında tam bir düşünce birliği bulunmadığı gibi diğer görüşü savunanları ikna etmekten de çok uzaktır. Nitekim onlar Bulgar hükümdarının hiçbir şekilde bu unvanı kazanmaya çalışmadığını, Bizans'ın ve imparatorluk saray meclisi çevresi dışından bir kişinin, bu şerefi elde etme

⁶⁰¹Yardımcı imparatorlara verilen unvan. Ayrıca imparatorlara yardımcı olabilecek birden fazla kişiye verilen unvan. Aydın, *a.g.e.*, s.282.

⁶⁰²Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.172; Fine Jr, *a.g.e.*, s.74, s.145; Loud, *a.g.m.*, s.110; Mladjov, *a.g.m.*, s.172; Whittow, *a.g.e.*, s.288.

şansının gerçekten yüksek olmadığını düşünmektedirler⁶⁰³. Bütün bunları değerlendirdiğimizde söylenebilecek olan antlaşmada Simeon'un kızı ile VII. Konstantinos arasında bir evlilik bağı kurulması ile ilgili maddenin bulunduğu⁶⁰⁴.

Günümüz tarihçilerinin bir bölümü ise Simeon'un büyük bir ihtimalle Bulgarların Kağanı (imparatoru) (*βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων*) olarak taçlandırıldığı düşüncesini kabul etmektedirler (Ek-2a). Onların bu görüşü kabul etmelerinin sebebine en önemli kanıt, 927 yılına ait “*Hitabe*”dir ki Simeon burada Bizans imparatorunun kardeşi olarak adlandırılmıştır. Jenkins’e göre *Bizans imparatorunun kardeşi* kavramı çok önemlidir ve Simeon'un büyük bir ihtimalle *Bulgarların Kağanı* olarak taçlandırıldığına en önemli göstergesidir. Çünkü sahte bile olsa bir taçlandırma olayı olduğunu Bizanslı tarihçilerde yazmaktadır. Eğer Simeon imparator unvanından daha düşük bir unvanla örneğin *ceasar* olarak taçlandırılmış olsa idi, Simeon'dan *imparatorun kardeşi* olarak değil de *imparatorun oğlu* olarak bahsedilmesi gerekirdi. İstanbul’u kuşatan Simeon, siyasi ve stratejik şartların amacına erişebilmesi için yeterli olduğunu görmüştür. Onun amacı ise Bulgar halkının çıkarlarını en iyi şekilde korumaktan ibarettir. Böylelikle Bizans otoritelerinin geçmişte ve o dönemde yaptığı gibi antlaşmaları hiçe sayarak Bulgar haklarını gasp etmesini engelleyecektir. Fakat bunun içinde Bizans imparatoru ile eşit statüde olması gerekmektedir. İşte bu nedenle Simeon, resmî olarak Bizans tarafından imparator (*basileus*) olarak tanınmayı ve taçlandırılmayı istemiştir. Törenin Hebdomon’da yapılması ve Bizans imparatorluk ailesi ile evlilik bağı onun imparatorluğunun meşruluğunu ve saygınlığını daha da arttıracak ve Bizans’ın Bulgarların çıkarlarını zedelemesinin önüne geçecektir. Bu nedenle Hebdomon’da yapılan törende Simeon resmî ve yasal bir şekilde Bulgarların imparatoru (*βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων*) olarak taçlandırılmıştır ve kesin olarak bu tarihten sonra imparator anlamına gelen *Symeōn basileus* unvanlı mühürler bastırmıştır. Mührün arka yüzünde *eirēnopoīs basileus* (barışsever imparator) yazmakta ve Simeon’un 913 yılında Bizans ile yaptığı barışa verdiği önem vurgulanmaktadır. Tarihçiler bu tarihten sonra Simeon’un liderliğinde Slavlar ile

⁶⁰³Fine Jr, *a.g.e.*, s.74, s.145; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.172; Marinow, *In The Shackles*, s.158; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.50; Runciman, *A History*, s.157; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.145.

⁶⁰⁴Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.30; Whittow, *a.g.e.*, s.288; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.574; Tarihçi imparator Konstantinos Porphyrogenetos, Bizans imparatorluğunun yabancı hükümdarlara asla teklif edilmemesi gereken şartlardan birini evlilik antlaşması olarak göstermiştir. Todorov, *a.g.t.*, s.149.

Bulgarlardan oluşan Bulgar Kağanlığı'nın çok büyük ve güçlü bir Ortodoks Hristiyan devletine dönüştüğünü ve bu şekilde bütün Balkanlar'a hâkim olduğunu ifade ederler⁶⁰⁵.

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız Simeon'un taçlandırılması ile ilgili ileri sürülen görüşlerden bir diğeri ise Bizans kronikçilerinin iddiasıdır. Bu iddiaya göre Bulgarların ve Simeon'un başkentten bir an evvel uzaklaşması için Patrik Nikolaos tarafından sahte bir tören düzenlenmiş olup Simeon'un taçlandırılması olayı tamamen gerçek dışıdır. Bu görüş gerçekleri ve olayları çarpıtarak tamamen yeni bir senaryo kurgulamak adına yapılmış olsa bile Simeon'un ölümünden sonra Bizans'ın resmî görüşü haline gelmiştir⁶⁰⁶. Logothete ve ondan alıntı yapan Bizans kronikçileri Simeon'un imparator olarak taçlandırıldığını reddederken, Patrik Mystikos'un kendi başına bağladığı örtünün bir benzerini taç yerine Simeon'un başına yerleştirdiğini ve bu nedenle onu kandırdığını yazmaktadırlar. Yine başka bir yazar Theodoros Daphnapates, Simeon'un 927 yılındaki ölümünden sonra sarayda vermiş olduğu "*Hitabe*"de aynı hikâyeyi anlatmıştır. Jenkins'in yorumlamasına göre "*boş gururunun ve hırslarının seline kapılarak çılgına dönen arkon isyan ederek veya daha ziyade verdiği söze ihanet ederek, kendisi için bazı unvanlar ilan etmiş [imparator] ve bu unvanlar ile mührünü [imparator unvanı] kirletmiş ve şeytan doğmuştur ve o [Simeon]babasının mülküne el koymuştur*"⁶⁰⁷. Hitabe'de Simeon hem tahtı hem de tacı ele geçirerek, babası Bizans imparatorunu reddetmekle ve onun evladı olmak üzere vermiş olduğu sözü unutmakla suçlanmaktadır.

Yine Hitabe'de yazılı olan törenle ilgili bölümlere baktığımızda "[Patrik Nikolaos] birtakım gerçeklerin farkında olarak [913 yılındaki taçlandırma merasiminde] o törende senato üyelerinin imparatorluk makamı için göstermek zorunda oldukları reveransı törenin haricinde tutmuş ve unvanı ona vermiştir"⁶⁰⁸. Kaynaklardan da anlaşılacağı üzere Simeon taç giyme töreninin yapılması konusunda ısrar etmiştir. Nitekim Theodore Daphnapates tarafından yazılmış olan Hitabe'de yer alan satırlardan anladığımız kadarıyla Simeon, Bizans geleneksel taçlandırma töreninde Bizanslı senatörlerin de katılması gerektiğinin farkında olacak kadar Bizans'ı tanımakta ve önemini bilmektedir o yüzden de onların bu törene

⁶⁰⁵Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.33; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.172; Fine Jr, *a.g.e.*, s.74, s.147; Whittow, *a.g.e.*, s.289; Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500–1300)*, s.229; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.574; Todorov, *a.g.t.*, s.146; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.155.

⁶⁰⁶Jenkins, *Byzantium*, s.232; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.214.

⁶⁰⁷Fine Jr, *a.g.e.*, s.74, s.146.

⁶⁰⁸Fine Jr, *a.g.e.*, s.74, s.146; R. J. H. Jenkins, "The Peace with Bulgaria (927) celebrated by Theodore Daphnopates", [in:] *Polychronion. Festschrift F. Dolger zum 75. Geburtstag*, ed. P. Wirth, Heidelberg 1966, s.289.

katılmaları konusunda ısrarcı davranmıştır⁶⁰⁹. Yaşadığı zor durum karşısında Simeon'un arzularını yerine getirmekten başka çaresi kalmayan Patrik Nikolaos, yine de törenin gayri resmî olmasına çalışmış, hem töreni İstanbul'un surları dışında gerçekleştirmiş hem de senatörleri bu törenden uzak tutmuştur⁶¹⁰. Yine bu konudaki kaynağımız olan Hitabe'de yazılanları burada aktarmak isteriz:

“Fakat o karanlığın başlığının [*Haidou kyneē*] altına gizlenen [*Simeon*] diğerlerini yani törene katılanları çağırdı ve antlaşmanın onaylanmasını teklif etti [*yani Nikolaos'ın tören için öngörmüş olduğu gerekli reverans*]. Ancak [*Nikolaos*] buna karşı çıktı ve Romalıların Romalı olmayan bir imparatora reverans yapmalarının berbat bir şey olduğunu açık bir şekilde ifade etti [*her halükârda senato üyeleri bu törenin dışında tutulmuştur*]. Aksine [*Nikolaos şöyle dedi*] “bir süreliğine geçici tacını (*perinoēthen soi diadēma*) tak ve törene katılan kendi arkadaşlarının reverans (*proskynēsis*) yapmalarına izin ver” [*yani büyük bir ihtimalle şehir dışında yapılan törene katılan Bulgar arkadaşlarının reverans yapmalarına izin ver*]”⁶¹¹.

Bu törende göze çarpan bir başka önemli hususta Nikolaos'ın Simeon'a verdiği cevapta görüleceği üzere Romalıların sadece bir *Roma imparatoru* önünde saygıyla eğilerek, reverans yapmaları ve imparatoru onaylamaları konusudur ki Patrik Nikolaos, Romalıların sadece bir Roma imparatoru önünde eğilerek bu ritüeli gerçekleştireceklerini söylemektedir. Patriğe göre Simeon, Roma imparatoru olmayıp sadece Bulgarların imparatorudur. Fakat şaşırtıcı bir şekilde Patrik Nikolaos yine de bu dinsel törendeki ritüelin, Bulgar hükümdarı Simeon'un yakın çevresi ve dost Bulgarlar tarafından icra edilmesi konusunda ısrarcı olmuştur. Eğer ortada bir taçlandırılma olayı yok ise neden Nikolaos bunu istemiştir ki bunu anlamak zordur. Simeon'un yakın çevresindeki Bulgarlarla kutlanmış bile olsa bu ritüelin yapılmış olması Simeon'un 913 yılında Nikolaos tarafından Bulgar hükümdarı (*basileus*) olarak ilan edildiğini ve bu unvana sahip olduğunu göstermektedir. Böylece Simeon'un imparatorluk tacı veya buna benzer bir şeyi takmasının onun hakkı olduğunu kimse inkâr edemeyecektir⁶¹².

J. V. Fine antlaşmanın gerçekleşmeyeceğinden korkan Patriğin Simeon'un yapacaklarından duyduğu endişe ile Hitabe'de yer alan “bir süreliğine geçici tacını (*perinoēthen soi diadēma*) tak” şeklindeki bir ifadeyi kesinlikle Simeon'a söyleyemeyeceğini

⁶⁰⁹Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.27-28.

⁶¹⁰Fine Jr, *a.g.e.*, s.74, s.146.

⁶¹¹Dujčev, *a.g.m.*, s.238-240; Jenkins, *The Peace with Bulgaria (927) celebrated by Theodore Daphnopates*, s.298-300; Fine Jr, *a.g.e.*, s.146.

⁶¹²Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.27-28.

düşünmektedir. Fine, Simeon'un ölümünün ardından 927 yılında Bulgarlar ile yapılan barış antlaşmasından sonra Bizans imparatorluk meclisinde okunmuş bu Hitabe'de olayları örtbas etmek amacıyla sahte bir hikâye yaratıldığını, Simeon ve olaylarla ilgili alaycı bir üslûp kullanıldığını belirtmektedir⁶¹³. Aslında Bizans İmparatorluğu ile Bulgarlar arasında yapılan antlaşma Bizans İmparatorluğu açısından o kadar yüz kızartıcı bir durumdur ki Bizans, bu antlaşma ile Simeon'a verdiği tavizleri ve antlaşmayı geçersiz kılmak için olağanüstü bir çaba göstermiş ve Bizans felsefesine uygun yeni bir hikâye yaratmıştır. Yine Hitabe'deki Patrik Nikolaos'la ilgili yazılanlara baktığımızda onun Simeon'u uzaklaştırmak için yaptığı engellemeler ve kurnazlık dolu davranışları ile ilgili satırlarla karşılaşırız. Fakat işin en ilginç tarafı bütün bu davranışlar Hitabe'de meziyet olarak anlatılmaktadır. Nitekim;

“Kim o adamın [Nikolaos] başvurmuş olduğu yöntemleri, tedbirleri ve aldatmacaları (hilekârlıkları) sayabilir? Onun hangi yöntemleri kullandığını anlatabilmek imkânsızdır ki o [Nikolaos] bunlar sayesinde herhangi bir güç kullanmadan Simeon'u bütün hayatı boyunca kurnazca kandırmayı başarabilmiş ve engellemiştir. Böylece [Simeon] bu onurlu barışı kabul etmiş ve bununla şereflelendirilmiştir. İmparatorun kardeşi olarak nezih bir halkın yönetimini gürültüsüzce üstlenerek ve imparatorluk asasını çocuğa [VII. Konstantine] bırakarak geldiği gibi geri gitmiştir”⁶¹⁴

şeklindeki açıklamalarla Nikolaos'un davranışlarını kutsanmaya çalışılmıştır. Simeon'un uzun yıllar Bizans'ta kaldığı ile zekâsını göz önünde bulunduracak olursak böyle bir kandırmacaya maruz kalmayacağı açıktır⁶¹⁵. Ayrıca olayların baş tanıklarından biri olan Patrik Mystikos, Bizans ile Bulgarlar arasından bir antlaşma yapıldığını söylemektedir ki bu antlaşmanın şartlarından biri de Bizans'ın resmî olarak Simeon'un unvanını tanıyarak onu taçlandırmasıdır⁶¹⁶. Yine Theodoros Daphnapates, “Hitabe”de taçlandırılmanın *sahte* olduğunu ima ederken bile Simeon'un taç ve tahtı gasp ettiğini belirtmektedir. Bütün bu deliller, Hebdomon'da gerçekleşen törenin şekli veya gidişatı ne olursa olsun Patrik Nikolaos'ın Simeon'u imparator olarak tanıdığını ve ona imparator (basileus) unvanını

⁶¹³Fine Jr, *a.g.e.*, s.147.

⁶¹⁴Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.74, s.147; Dujčev, *a.g.m.*, s.238-240; Jenkins, *The Peace with Bulgaria (927) celebrated by Theodore Daphnopates*, s.298-300; A. Nikolov, “Making a new basileus: the case of Symeon of Bulgaria (893-927) reconsidered”, *Rome, Constantinople and Newly-Converted Europe, Archaeological and Historical Evidence, Volume 1*, 2012, s.101.

⁶¹⁵Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.172; Fine Jr, *a.g.e.*, s.74, s.147.

⁶¹⁶Uzun yıllar Bizans'ta yaşayan dinî ve siyâsî ritüelleri çok iyi bilen Simeon'un patriğin davranışlarından şüphelenmesi durumunda taç giyme törenine katılmayacağını, Simeon'un kandırılması gibi bir durumun söz konusu olmadığı belirtilmektedir. Leszka, *Symeon I Wielki*, s.158.

bahsettiğini göstermekte⁶¹⁷ ve bu şekilde Logothete ve diğer Bizanslı kronikçilerin yazdıklarını yalanlamaktadır. Bizans tarihçisi G. Ostrogorsky *Hitabe*'de geçen Simeon'un sahte başlıkla kandırılarak taçlandırılması olayını analiz ederek böyle bir şey olamayacağını, Simeon'un on yıl İstanbul'da kaldığını böyle bir kandırmacaya maruz kalmayacak kadar akıllı ve tecrübeli olduğunu söyleyerek karşı çıkmaktadır. Ostrogorsky'ye göre *Hitabe*'de yer alan tüm hikâye, gerçekten yapılmış olan *taçlandırma törenini* gizlemek amacıyla sonradan uydurulmuştur⁶¹⁸. Zaten Simeon'un ölümünden sonra Bizans ve Bulgarlar arasında 927 yılında yapılan antlaşmaya göre onun yerine geçen oğlu Petır, Bizans tarafından resmen tanınmış ve Bulgarların hükümdarı “*basileus*” olarak ilan edilmiştir⁶¹⁹.

Niyâbet konseyi tarafından 913 yılında gerçekleştirilen ve Simeon'u imparator olarak ilan ettikleri antlaşmadan sonra bu kararından pişmanlık duyan Konsil, antlaşmayı yalanlamak, Simeon'u gaspçı olarak göstermek ve hak etmediği bir unvana erişmek istemekle suçlamıştır. Bunun içinde onun Bulgar imparatoru değil de Roma imparatoru unvanına sahip olmak istediğini öne sürerek bu olayı yalanlamak istemişlerdir. Fakat buna rağmen Simeon'un hâkimiyetinin son yıllarında özellikle 925 yılından sonra *Romalıların imparatoru*, *Romalıların ve Bulgarların imparatoru* unvanını kullandığı bilinmektedir⁶²⁰. Bizans resmî ideolojisine göre ise dünyada tek bir imparator yani Bizans imparatoru vardır, batıda ve doğuda yer alan diğer hükümdarlar onun sadece evlatları statüsündedirler. Çünkü diğer hükümdarların unvanları ne olursa olsun sadece Bizans imparatoru yüce Tanrı'nın takdiri ile dünya üzerindeki tek yetkili imparator olma hakkına sahiptir ve sadece o bu unvanı elinde tutabilir. Simeon bu şekilde davranarak ekümenik düzene isyan etmiştir⁶²¹.

Buraya kadar açıklamaya çalıştığımız Simeon'un taçlandırılması olayına J. Shephard bambaşka bir açıdan yaklaşmış ve Simeon'un İstanbul'a varmadan önce kendini Bulgar imparatoru olarak ilan ettiğini iddia ederek, Simeon'un İstanbul'da Niyâbet Heyeti ile sadece barış görüşmeleri yaptığını belirtmiştir. Bu sonuca ise *Hitabe*'de Simeon'un imparator olarak ilan edildiği paragraf ile Nikolaos Mystikos'un Simeon'a yazmış olduğu mektupları karşılaştırarak ulaştığını söylemiştir. Nikolaos Mystikos'un Simeon'a yazmış olduğu altı numaralı mektuba atıf yaparak:

⁶¹⁷Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.28, s.30. Burada Simeon ile ilgili mühürlerde yer alan unvanların kronolojik sıralamasını incelemekte fayda vardır; Fine Jr, *a.g.e.*, s.74, s.147; Browning, *a.g.e.*, s.62;

⁶¹⁸Fine Jr, *a.g.e.*, s.74, s.147; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.137.

⁶¹⁹Hupchick, *The Bulgarian -Byzantine Wars*, s.223.

⁶²⁰Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.124; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.30.

⁶²¹Hupchick, *The Bulgarian -Byzantine Wars*, s.172.

“Şimdi konu hakkında konsilin vermiş olduğu kararı, mektubumu taşıyan kişiler sana ulaştırmak üzere gönderilmişlerdir. Onlar kendi ifadeleri ile benim mektubumu anlatacaklar ve olaylar hakkında seni bilgilendireceklerdir: anlayacağın üzere, “eğer senin kararın değişmeyecek ve daha önce askerlerini topladığın yere tekrar getirmeyeceksen, seni yeminle temin ederim ki Bulgarlar, Romalılara hiçbir şekilde zarar vermeyecek veya Romalılar Bulgarları incitecek bir hareket yapmayacaktır. Böylelikle başlangıçtan itibaren uyguladığımız gibi “anlaşma” hayata geçerek işlemeye başlayacaktır. Anlaşma, senin isteğin doğrultusunda Roma İmparatorluğu tarafından daha önce sana yollandığı gibi bu defa Develtos’a kadar gönderilecektir.

Ayrıca bu anlaşma, senin hâkimiyetin altındaki topraklarda senin memurların (görevlilerin) tarafından uygulamaya konulacaktır. Bu anlaşmanın bu haliyle yeterli olduğu, başka taleplere gerek olmadığı hatta sizin imparatorluk görevlilerine iş yaptırma ve emir verme doğrultusundaki istekleriniz hiçbir şekilde karşılanmayacağı anlaşılmaktadır”

demektedir. Nikolaos antlaşmanın gereği olarak Bizanslıların Bulgarlara tekrar vergi ödemeye başlamasını teklif ederken, Simeon’a gelen imparatorluk elçilerinin Simeon’un önünde eğilmelerinin gerekmediğini söylemektedir. Zlatarsky altı numaralı mektubun Ağustos 913’te Simeon’un ordusu İstanbul önlerinde iken yazıldığını öne sürmektedir. Buna karşı mektubun devamındaki satırlar (37-38) incelendiğinde Bizans ile Bulgarlar arasında barışın hâkim olduğu ve Simeon’un Bizans sınırını henüz geçmediği anlaşılmaktadır⁶²².

J. Shephard’a göre bu ve bundan önceki beş numaralı mektubu Nikolaos, Bulgar lider sınırı geçmeden önce yazmıştır. Beş numaralı mektupta Nikolaos;

“Mektubumu daha fazla uzatmadan Tanrı’ya karşı nefret dolu ve insanlık için çok tiksindirici olan bu kötü bilgileri seninle açıkça paylaşmak istiyorum. Onların getirdiği haberlere göre en bilge, en akıllı ve en iyi Hristiyan, Hristiyanlara karşı yaptığı yanlış seferden dolayı tövbekâr olan sen, bir kez daha bu seferin hatırasını şimdiye kadar görülmemiş kadar kötü ve Tanrı’ya karşı daha fazla nefret dolu bir başka seferle örtmeye çalışıyorsun. Savaş için, sana hiçbir kötülüğü olmamış, günâhsız, küçük yetim bir çocuğun, imparatorun oğlunun hakkını gasp etmeye kararlı olduğun ve bunu yaparken yani gasp etmenin Tanrının ve insanların gözünde ne kadar tiksindirici olduğunu düşünmediğin anlaşılmaktadır. Tanrının insanların haklarını gasp edenlerden nefret ettiğini ve her yaştan insanın gaspçıları vahşi hayvanlar olarak gördüğünü ve onlardan nefret ettiğini bilmiyor musun?”

⁶²²Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VI, lines 29-34, s.41 [İngilizce]; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.32; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.574.

Diyerek kötü bir haberle sarsıldığını belirtmektedir. O yine bu *kötü habere* dikkatimizi çekerek bunun ne anlama gelebileceğini sorgulamaktadır. Shephard'ın mektuptan çıkarımları arasında Nikolaos'un Simeon'un Bizans'a karşı savaş hazırlıkları yapmakta olduğunun haberlerini veya onun Bizans tahtını ele geçirmek arzusunda olduğuna dair dedikoduları işitmiş olabileceğini ya da beş numaralı mektupta yazdığı gibi Bizanslıların Simeon'a *reverans yapmalarının* gerekmediğini belirtmesinden dolayı Simeon'un özellikle kendi kendisini imparator olarak ilan ettiğini ve onun bu yeni unvanına karşılık Bizans imparatorluk görevlilerinin bundan muaf tutulmalarını istediği anlamının çıkarılabileceği düşünceleri yer almaktadır. Ona göre bu mektuptaki ifadeler bile sadece tek başına Simeon'un sınırı geçmeden önce kendisini Bulgarların hükümdarı (basileus, imparator) olarak ilan ettiğinin göstergesidir⁶²³. Bundan sonra da Nikolaos'un Simeon'u Hebdemon'da yapılan törende Bulgar imparatoru olarak taçlandığı çok açıktır. Simeon'un bu törende hangi tacı taktığına dair elimizde bir bilgi olmamasına rağmen daha sonra Simeon'un 913 yılına ait mühürlerine baktığımızda Simeon'un başında imparatorluk tacı ile imparatorluk elbiseleri giymiş olduğu görülmektedir⁶²⁴. Arkeolojik kazılardan elde edilen Simeon'un bu döneme ait mühürlerinde sadece Bulgarların imparatoru (basileus) olarak adlandırıldığı anlaşılmaktadır⁶²⁵.

Gerçektende Patrik Nikolaos Mystikos bu iki mektuptan sonra yazdığı yedinci mektupta daha önce kullandığı üslûp yüzünden Simeon'dan özür dilemekte ve Simeon'u yaptığı düzenlemelerden dolayı dostça selamlamaktadır. Şöyle ki

*“Oğlum! Daha önce bu konuda çok fazla şey yazdım. Fakat şimdi, benim Mesih aşkıyla yanan oğluma gönderdiğin mektup aracılığı ile senin birtakım hazırlıklar yaptığını öğrenerek, beni sarmış olan o çok derin kederden kurtulmuş bulunuyorum. Şimdi oğlum bu nedenle bu mektubu sana, senin de benim daha önceki babacan sitemim karşında hissettiğin öfkeyi ve kini bir kenara koyman için yazıyorum. Benim sana sitemim kin ve düşmanlık duyguları ile sana zorla bir şeyi yaptırmak amacı ile değil de daha ziyade büyük bir sevgi, hem de bir babanın oğluna duyduğu büyük bir sevgi ve gerçek babalık duyguları ile yapılmıştır”*⁶²⁶.

Mektupta da belirttiği üzere Nikolaos daha önce onu saran derin üzüntüden kurtularak rahatlamıştır. Eğer Simeon kendisini Roma imparatoru olarak ilan etmiş olsaydı ne müzakereler yapılabilir ne de Nikolaos Mystikos rahatlayabilirdi. Shephard'a göre

⁶²³Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.32-33; Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. V, lines 11-21, s.27 [İngilizce]; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.574.

⁶²⁴Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.28-53.

⁶²⁵Petkov, *a.g.e.*, s.34; Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500–1300)*, s.229.

⁶²⁶Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VII, lines 15-20, s.45 [İngilizce].

mektuptaki ifadelerden anlaşıldığı kadarıyla Nikolaos'ın rahatlamasına neden olan olay eğer gerçekten bir ilan etme olayı varsa bu Simeon'un kendisini *Roma imparaturu* olarak değil de *Bulgar imparaturu* olarak ilan etmesinden kaynaklanmıştır. Keza mektupta yazılan Simeon'un yaptıkları düzenlemeler ile ilgili kavramlar kesinlikle Simeon ile Niyâbet Heyeti arasındaki görüşmelerin başlamış olduğunu ve bu görüşmelerinde Simeon İstanbul'a yaklaşmak üzereyken yapıldığını kanıtlamaktadır. Ayrıca Shephard sadece bu mektubun değil mektupla birlikte Hitabe'nin de Simeon'un olayların en başında kendisini *Roma imparaturu* olarak değil de *Bulgar imparaturu (basileus)* olarak ilan ettiği izlenimi verdiğini iddia ederek Logothete Kroniği'nin olaylarla ilgili verdiği bilgilerin yanlış olduğunu ve kuşkuyla yaklaşmamız lazım geldiğini söylemektedir⁶²⁷.

Simeon'un Bizans'ın izni olmaksızın Balkanlar'da hükümdar olarak elde ettiği bu yüce unvan İstanbul'da rahatsızlık ve eleştiriye neden olsa da Simeon büyük bir ihtimalle Bulgar boyarları ve halkı arasında hükümdarlığını sağlamlaştırmış, şan ve şerefini artırmıştır. Barış sözü vererek ülkesine dönen Simeon'un canını sıkan tek şey, imparatorluk unvanının bir imparator tarafından değil de zayıf bir Niyâbet Heyeti tarafından verilmiş olmasıdır. Aslında Simeon'u taçlandırma töreni Bizans'ta sesiz bir şekilde, pek fazla kişinin haberi olmadan gerçekleştirilmiş olmasına rağmen kısa sürede bu durumdan herkesin haberi olmuş ve Simeon'a verilmiş olan imtiyazlar halk arasında memnuniyetsizliğe yol açmıştır. Aynı durum Bizans hükümet yetkilileri arasında da çekişmelere yol açmış ve gerçekten de Nikolaos böyle bir karar aldığı için eleştiri oklarının hedefi haline gelmiştir⁶²⁸.

Simeon'un İstanbul'dan bir an önce ayrılması için verilen imparatorluk tacı ve çocuk imparator Konstantinos ile ilgili evlilik belgesi, Niyâbet Heyeti ve onun başkanı Nikolaos'a karşı muhalefetin büyümesine ve antlaşmanın gerçekleşmesinden beş ay gibi kısa bir süre sonra bir saray darbesinin yaşanmasına neden olmuştur. Konsey üyeleri de Nikolaos'ın kararlarından ve çok fazla güç kazanmasından endişe duyup ona karşı harekete geçmişlerdir. Şubat 914'te niyâbet konseyi başkanı Nikolaos Mystikos ve Niyâbet Heyeti üyeleri Magistros Ioannes Eledas'ın çağrısı ile saraya gelen Konstantinos'un annesi Zoe'nin başkanlığında yapılan bir saray darbesi ile iktidardan uzaklaştırılmışlardır. Öfkeli taraftarları ile kontrolü ele geçiren Zoe, Niyâbet Heyeti üyelerini kendi taraftarları ile değiştirmiştir. Zoe'nin yeni

⁶²⁷Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.33; Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VII, lines 11-14, s.45 [İngilizce]; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.574; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.245.

⁶²⁸Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.33-34; Hupchick, *The Bulgarian -Byzantine Wars*, s.172; Jenkins, *Byzantium*, s.232; Browing, *a.g.e.*, s.63; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.161.

Niyâbet Heyeti üyelerini, Simeon Nikolaos'a yazdığı mektupta aşağılayıcı şekilde küçümseyerek “*hadımlar konseyi*” olarak adlandırmıştır⁶²⁹. Zoe, Euthymius'a patrik olmasını teklif etmesine rağmen o bunu reddetmiştir. Zoe uzun yıllar Mystikos'dan nefret etmesine⁶³⁰ ve ona karşı iyi duygular beslememesine rağmen dönemin şartları Mystikos'un Patrik olarak yerinde kalmasını zorunlu kılmış ve Patrik görevine devam etmiştir. Buna rağmen Patrik Nikolaos sekiz ay kiliseye uğramamıştır. Yeni Niyâbet Heyeti hükümetinin başı olarak Anne-naip Zoe, inisiyatifini eline alarak inandığı politikaları uygulamıştır. Simeon'un imparatorluk unvanının oğlu imparator Konstantinos ile aynı seviyede olmasını uygun görmediğini belirterek imparatorluk unvanının resmî olarak tanınmasını kesin olarak reddetmiştir. Ayrıca Zoe hiçbir şekilde genç Konstantinos'un statüsünün Yarı-Grek bir adamın çocuğu ile evlenerek alçalmasına da izin vermeyeceğini ileride gösterecektir. Bu nedenle Simeon ile yapılan barış antlaşmasının bütün hükümlerini feshettiğini açıklayarak hem tacı hem de nişanı hükümsüz ve yasa dışı ilan etmiştir. Antlaşmayı tümüyle reddettiğini göstermek için de Preslav'a ödenmekte olan yıllık vergiyi ödemeyeceğini açıklamıştır⁶³¹.

Bizans'taki Niyâbet Heyeti değişikliği ve bu heyetin tek tarafı olarak Bulgarlar ile yaptığı antlaşma hükümlerini iptal etmesi Simeon'u hayal kırıklığına uğratmıştır. Bizans'ın diplomasiyi, verilen sözleri ve antlaşmaları hiçe sayarak yapmış olduğu bu hareket, Simeon açısından onun iktidarı devralmasından sonra yapılmış üçüncü büyük haksızlıktır. Simeon Bizanslılara ülkelerinde uygulamakta oldukları politikalarının, kendi ülkesini etkilediğinde buna bağlı olarak olumsuz askerî sonuçları ile karşı karşıya kalacakları konusunda ders vermeye karar vermiştir. Fakat böyle olmasına rağmen Bizans tarihçileri tarafı olarak her defasında Simeon'u haksız bir şekilde saldırgan ve barbar olarak göstermeye çalışarak onun çıkarları için Bizans İmparatorluğu'na saldırdığını söylemişlerdir. Halbûki kurnazca davranarak her defasında antlaşmalara aykırı hareket edenler onlar olmalarına rağmen suçu Simeon'a yüklemeyi tercih etmişlerdir. Yeni Niyâbet Heyeti'nin 913 yılında antlaşmalarla kazanmış olduğu hakları reddetmesinin Simeon'u kızdırmış olduğu aşîkardır. Simeon'a göre

⁶²⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVIII, Lines, 54-64, s.123-125 [İngilizce]; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.245; Jenkins, *Byzantium*, s.232; Runciman, *A History*, s.158; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.52; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.574; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.163; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.113; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.473.

⁶³⁰Patrik Nikolaos, imparator VI. Leon ve Zeo'un evliliğini onaylamış, çocuk imparator Konstantinos'un meşruiyetini de tam olarak tanımamıştır. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.242; Jenkins, *Byzantium*, s.232.

⁶³¹Jenkins, *Byzantium*, s.232-233; Fine Jr, *a.g.e.*, s.74, s.148; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.245; Runciman, *A History*, s.158; Browing, *a.g.e.*, s.63; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.52, s.83; Whittow, *a.g.e.*, s.289; Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500–1300)*, s.230; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.115; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.474; Treadgold, *A Concise History of Byzantium*, s.137; Nikolov, *Making a new basileus: the case of Symeon of Bulgaria (893-927) reconsidered*, s.102.

bu hareket onun makamına ve Bulgar çıkarlarına karşı yapılmıştır. Simeon yeni Niyâbet Heyeti'nin 913 yılında yapılmış olan Hebdomon Antlaşmasına uymasını ve kazanmış olduğu hakları tanınmaya devam etmesini istemiş ve Bizans'ın bu hareketine karşı onların anlayacağı dilden ders vermeye niyetlenmiştir. Bu nedenle Simeon 914 yılının sonbahar aylarının sonuna doğru askerlerinin tekrar imparatorluk topraklarına girmesine ve bu bölgelerde küçük çaplı harekâtlar yapmalarına izin vermiştir. Bulgarlar, Trakya ve Makedonya Themalarının kırsal bölgelerini hiçbir mukavemetle karşılaşmadan tahrip ederek yağmalamışlardır⁶³².

Haklarının verilmesini isteyen Simeon bundan sonra daha da ileri giderek 914 yılının Eylül ayında Makedonya Themasının başkenti Edirne'yi ele geçirmiştir. Bizans kaynaklarının bize verdiği bilgiye göre Simeon, Edirne'yi Ermeni komutan Pankratoukas'a rüşvet vererek almıştır. Komutan Pankratoukas'ta verilen rüşvet karşılığında şehrin kapılarını Bulgar askerlerine açmıştır. Nikolaos Mystikos Edirne'nin alınışı ile ilgili olarak Simeon'u suçlamış ve onun bu saldırısından üzüntü duyduğunu belirtmiştir. Mektuptaki ifadeye göre Nikolaos

*“Geçen yıl seninle karşılaştığımızda bize kalıcı bir barış için söz vermiştin; neden sözünde durmuyorsun? Senin gibi akıllı bir insanın kötü şeytanın kıskançlıkla harekete geçerek, seni yönlendirmesini ve çevirdiği dolapları görebilmesi lazımdır. Eğer gururuna yenilmez, onu kontrol altına alabilirsen uzun yıllar beklediğin şan ve şeref sana verilecektir. Tanrı atalarının ve senin etmiş olduğunuz yeminlerin bozulmasına asla izin vermeyecektir. Onun uzun süre sabır göstermesi, vereceği cezanın daha büyük olacağına işaret etmektedir”*⁶³³

diye yazarak Simeon'a sabır tavsiye etmiştir. Günümüz tarihçileri ise bu iddiaları reddederek Simeon'un Edirne'yi almak gibi bir niyetinin olmadığını onun sadece adamları vasıtası ile yerel halkı zorlayarak kendisine antlaşmada yazılı verginin ödenmesini ve Zoe hükümetinin Hebdomon antlaşmasında yazılı haklarını iade etmesini talep ettiğini belirtmektedirler. Shephard, Simeon'un 913 ve 917 yılları arasında Bizans'a karşı antlaşmayı bozacak büyük bir saldırı yapmadığını, bununla ilgili somut bir delil olmadığını, aksine Bizans'ın 917 yılının yaz ayında Simeon'a karşı büyük bir saldırı gerçekleştirdiğini söylemektedir. Ona göre Bizans kaynakları (ki bunların çoğu Logothete Kroniğini kaynak olarak almıştır) tarafsız değildir. Bizans Niyâbet Heyeti'nin 917 yılının yaz ayında Simeon'a karşı gerçekleştirdiği büyük sefer, 913 yılında yapılan barış antlaşmasından vazgeçmelerini haklı göstermek amacıyla

⁶³²Browning, *a.g.e.*, s.63; Hupchick, *The Bulgarian -Byzantine Wars*, s.173; Fine Jr, *a.g.e.*, s.74, s.148; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. III, s.1984; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.245; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.53; Jenkins, *Byzantium*, s.233.

⁶³³Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VIII, lines 120-131, s.53 [İngilizce]; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.115; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.474.

yapılmıştır. Bunu saklamak amacıyla Simeon'un Bizans'a karşı saldırılarda bulunduğunu söyleyerek, onu saldırgan olarak göstermeye çalışmışlardır. Logothete kroniğinde yazar tarih belirtmeden *"Ioannes Bogas'ın görevinin Simeon'a karşı bir saldırı için Peçeneklerden asker toplamak olduğunu"* yazarken, 914 yılına ait de Bizans hükümeti ile ilgili bilgi vermiş ve *"Bulgar Simeon yine Trakya'yı yağmalyordu"* diye de bir ekleme yaparak saldırıları Simeon'un başlattığı gibi bir izlenim doğmasına neden olmuştur. Halbûki 917 yılına ait Logothete kroniğinin ana kaynağında *"imparatoriçe Zoe, Simeon'un küstahlığı ve Hristiyanlara karşı yapmış olduğu saldırılar karşısında onunla savaşmak ve onu yok etmek için bir plan yaptı"* bilgisi bulunmaktadır. Yani Bulgarlara karşı yapılan Bizans-Peçenek ortak askerî hazırlığı 917 yılında gerçekleşmiştir. Shephard, Logothete'nin Peçenekler ile ilgili hazırlıkları üç yıl önceye yani 917 yılına değil de 914 yılına tarihlediğini ve bu şekilde niyâbet konseyini aklamaya çalıştığını iddia etmiştir. Aslında Shephard'a göre kronikte Simeon'u saldırgan göstermeye çalışan ifadeler sağlam kanıtlara dayanmamaktadır⁶³⁴. Shephard, Logothete kroniğinde Simeon'un 913-917 yılları içerisinde Bizans ile savaştığına işaret eden iki bölüm olduğuna dikkatimizi çeker ki ona göre bu bölümler ile hükümetin Simeon'a karşı yapmış olduğu kara propaganda arasında benzerlik olup Simeon'un o dönemde saldırgan davrandığına dair kesin bir kanıt yoktur. Bu durum yani Simeon'un saldırgan olmadığı ve bu iddiaların Bizans hükümeti tarafından yapıldığı dönemin en yakın şahidi Nikolaos Mystikos'un sekiz ve dokuz numaralı mektubunda yazdığı satırlar ile de ortaya konmuştur⁶³⁵. Nikolaos sekiz numaralı mektupta 913 yılında gerçekleşen buluşmadan sonra Romalılar ve Bulgarlar arasında oluşan bir mücadeleden söz etmemekte, ilişkilerin bozulmasına sebep olarak şeytanı göstermekte ve onu suçlamaktadır. Şöyle ki:

"Ne yazık ki sadece şeytan iblisin kötülüğü! Senin, Tanrının lütfü ile şereflendirilmenin, böyle büyük sevginin ve böyle uzun bir dostluğun üzerinden çok uzun yıllar geçtikten sonra yerini kötü iblise bıraktı ve arkadaşlığın, birliğin yerine bir kez daha bölünmeyi ve düşmanlığı içimize yerleştirdi; iblis, korkusuzca, canavarca bir acımasızlıkla, elinden geldiğince saldırarak Tanrının yarattığı büyük işi, Bulgarlar ve Romalılar arasındaki birliği yok etmeye çalışmaktadır. O yani iblis bu zaman zarfında hiçbir şeye saygı göstermediği gibi uzun yıllar bu iki ulus arasında bir dantel gibi işlenmiş dostluğa da

⁶³⁴Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.34-35; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.173; J. Shephard'ın 914 yılındaki seferin yapıldığı konusunda şüpheleri bulunmaktadır; Zonaras, s.174; Leo the Deacon, *The History of Byzantine Military Expansion in the Tenth Century*, A. M. Talbot and D. F. Sullivan, eds. And trans., Washington, DC 2005, s.171; Skylitzes, *a.g.e.*, s.196; Theo. Cont., s.127; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.53, s.83; Runciman, *A History*, s.159.

⁶³⁵Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.35; Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VIII, Ep. IX; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.165.

saygı göstermemiş hatta bu dostluğu yok etmek amacıyla inatla uğraşmaya devam etmiş ve bizi tanrı gibi yapan ilahi sevginin yok edicisi şeytan, Bulgarlar ile Romalıların birbirlerine kin duyarak, nefret içerisinde anlaşmazlığa sürüklenmesini zevk içerisinde seyretmiştir. İşte sevgili oğlum benim kederimin sebebi bu günlük meselelerdir.”⁶³⁶

Yine aynı mektupta Patrik Nikolaos, Edirne sorunu ile ilgili bu mücadelenin neden yapıldığı konusunda da bize önemli ipuçları vermektedir. Mektuptaki ifadelerden Simeon’un isteğinin ne olduğu konusunda fikir sahibi olabiliyoruz. Nikolaos kısaca Simeon’a;

“Sevgili Oğlum bütün bu saydığım konuların dışında ayrıca başka diğer konuları da göz önünde bulundurmalısın: geçen sene birbirimiz ile karşı karşıya geldiğimizde, gerçekten dostça duygular içerisinde herkese barış içinde olacağına dair söz vermiştin; bundan sonra tüm çekişmeler ve suça neden olan olaylar sona erdirilmeli, her türlü kavgadan vazgeçilmelidir ve Tanrının yardımı ile Romalılar ve Bulgarlar arasında, daha önce hiç gerçekleşmemiş, daha önceki kuşakların hiç denemediği, gerçekten istikrarlı bir barış ortamı kurulmalıdır. Böyle bir iyi niyetin var mı sevgili oğlum? Barışa dair verdiğin sözlere ne oldu?”⁶³⁷

Diyerek bir yıl önce gerçekleşen buluşmadan ve barışın bozulduğundan bahsetmektedir. Mektubun devamını okuduğumuzda ise barışın bozulmasına sebep olan sorunun Edirne olmayıp Bizans’ın barış şartlarını, verginin ödenmemesi, nişanın bozulması ve Simeon’un unvanının kabul edilmemesi olduğu açıkça görülecektir. Nikolaos sanki geçen yıl bu antlaşmayı yapanın kendisi olduğunu unutmuş gibi Simeon’a elindekilerle yetinmesini söyleyerek ona vaaz vermektedir:

“Tanrı her milletin sınırlarını belirlediği gibi, her birine bir unvan ve şeref bahsetti. Bunların birçoğu Tanrı tarafından kendilerine verilen bu şerefi muhafaza edip, uzun süre yaşamışlardır. Fakat diğer birçokları da bu lütfü hiçe sayıp, sanki bu ilahi armağanlar ve şerefler değersizmiş gibi, kendi hesaplarına daha fazla bir şeyler elde etmek adına ısrar etmeyi sürdürdüler. Bu gibi uluslar kısa bir müddet için ilerleyip, yükselse de kısa bir müddet sonra her şeylerini kaybederler. Eğer lütfedip ilişkilerimize bu bakış açısı ile bakabilirsek bunu başarabiliriz.”⁶³⁸

diyerek Simeon’a elindekiler ile yetinmesini tavsiye ederken aynı zamanda geçen sene Simeon’u yeni bir unvan ile onurlandırdığını da itiraf etmektedir. Nikolaos mektubunun devamında;

“Ne demek istediğimi düşün, eğer bazı unvanlar bahsettiğimiz kişiler memnun değil veya bu yapılanlardan hoşnut olmayıp kendisi için daha fazla şeyler elde etmek amacıyla çaba

⁶³⁶Jenkins-Westerink *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VIII, Lines, 25-62, s.43-44 [İngilizce].

⁶³⁷Jenkins-Westerink *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VIII, Lines, 89, s.51 [İngilizce].

⁶³⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VIII, Lines, 65-83, s.49-51 [İngilizce].

gösterirse, biz ona karşı nefret ve öfke ile harekete geçip kızmayacak mıyız? O halde bu nedenle: ölümlü ve yanlış işler yapabilen insanların durumuna uygun bir ödül bahsettiğimizde, o bundan memnun kalmayıp, kendisine verilen hediyeye karşı minnet duymadan fakat buna ilaveten devamlı olarak kendi adına çaba göstermeye devam eder, diğerlerinden daha farklı biri olmaya çalışarak bunu arzularsa, biz ona karşı büyük bir kızgınlık duyarak, hiddetleniriz ve belki de verdiğimiz şerefî elinden alarak onu her şeyden mahrum edebiliriz ve gerçekten onu şerefsiz bir insan yapabiliriz”⁶³⁹

diye yazarak ona vermiş olduğu unvanı geri alabileceğini söyleyip tehdit etmiştir. Bütün bu yazışmalardan çıkan sonucu değerlendirdiğimizde Patrik Nikolaos’un Simeon’u *basileus* unvanı ile taçlandığı açıkça ortadadır. Görüldüğü üzere Patrik Simeon’u Edirne’yi alarak Bizans topraklarını işgal etmekle ve unvanını yükseltmek istemekle suçlamaktadır. Anlaşıldığı kadarıyla Simeon 913’te yaptıkları antlaşmaya göre sahip olduğu haklardan daha fazlasını istemektedir. Bütün bu yazışmalar Patrik Nikolaos’ın gerçektede Simeon’u İstanbul’da Bulgar İmparatorluğu’nun *basileus*’u olarak ilan ettiğini göstermektedir⁶⁴⁰.

Bizans Kroniklerine göre Edirne’nin düşman tarafından ele geçirildiğini öğrenen İmparatoriçe Zoe, kısa bir süre sonra iki yüksek kamu görevlisini Simeon’a yollamış ve bu kişiler Simeon’a verdikleri “*altın ve diğer hediyelerle birlikte şehri geri almayı başarmışlardır*”⁶⁴¹. Bazı bilim insanları bu kaynakları doğru kabul ederek Simeon’un Edirne’yi Bizans’a geri sattığını ve sınırlarının gerisine çekilerek bir yıl sonra tekrar askerî seferlerine devam ettiğini söylemişlerdir. Shephard gibi diğer tarihçiler ise kaynaklarda yazılı olanların tipik Bizans retorik sanatının gerçekleri saklama örnekleri olduğunu iddia ederek aslında gerçeklerin daha farklı olduğunu, kroniklerde Simeon’un Edirne’nin kontrolünü ele geçirdiği ve burada Bulgar askerlerini yerleştirdiğini gösteren bir ipucunun bulunmadığını belirtir. Hatta Shephard, Simeon’un Edirne’yi rüşvetle ele geçirmesinin bile onun 913 antlaşmasına aykırı hareket etmediğini gösterdiğini iddia eder. Ona göre bu olay, Edirne şehri komutanının sınırda iki ülke arasındaki gerilimden faydalanarak sömürdüğü bir olaydır. Simeon’un Edirne’yi geri vermesi ve imparatorluk topraklarını yağmalamaktan vazgeçmesi karşılığında Zoe hükümeti gönülsüzce de olsa 913 antlaşmasına uymak zorunda kalmıştır. Kronikçilerin iddia ettiği gibi Zoe altın ve diğer hediyeleri şehri geri almak için değil de büyük bir ihtimalle Bulgar hükümdarına yapılan yıllık verginin peşin olarak ödenmesi için

⁶³⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VIII, Lines, 71-83, s.49-51 [İngilizce].

⁶⁴⁰Whittow, *a.g.e.*, s.289; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.574; Todorov, *a.g.t.*, s.151.

⁶⁴¹Runciman, *A History*, s.158; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.35; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.53; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.245; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.115; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.165.

göndermiş olmalıdır⁶⁴². Ayrıca Bizanslı yetkililer Simeon'un imparatorluk unvanını taşıması ile kızının Bizans imparatoru ile nişanlanmasını da bu şekilde kabul etmişler ve bundan sonra Bulgarlar ülkelerine geri dönmüşlerdir. Zoe'nin Simeon'a barış antlaşması uyarınca vermiş olduğu tavizlerden dolayı her ikisi arasındaki ilişki bir anlamda kan davası anlayışı içerisine bürünerek bundan sonra da devam edecektir⁶⁴³. Yukarıdaki ayrıntılardan da görüleceği üzere imparatoriçe barış şartlarını yerine getirdiğinde Simeon Edirne'den ayrılmıştır. Ayrıca Edirne'nin kaybedilişi ve tekrar geri alınışı Bizans açısından o sırada geçici bir olay olarak görülmüş olmalıdır. Çünkü Bizans İmparatorluğu bu dönemde Simeon ve Bulgarlardan daha çok batıda İtalya'da Araplara karşı seferler düzenlemiş, Capua şehri yakınlarında Arapları yenen Bizans kuvvetleri bölgede hâkimiyeti yeniden tesis etmiştir. Doğuda Ermeni prens Aşot tekrar krallığın başına getirilmiş ve Araplar ile barış yapılmıştır. Bizans sınırlarının doğusunda ve batısında barış sağlanmıştır. Eğer Simeon ve Bulgarlar gerçekten büyük tehdit olsalardı Bizans'ın imparatorluk birliklerini bu bölgelere göndermesi imkânsız olurdu. Bulgar sınır bölgesinde gerilimli bir havanın olduğu doğru olsa da bu durum iki ülke arasındaki barışı bozacak kadar önemli çarpışmalara dönüşmemiş ve barış devam etmiştir⁶⁴⁴. Zaten Patrik Nikolaos'ın mektuplarında da anlaşılabileceği üzere büyük bir çarpışma yaşanmamıştır. Anlaşıldığı kadarıyla Simeon Edirne'yi kuşatmış ve komutanını şehri teslim olmaya zorlamıştır ki buna neden olarak da Bizans'ın antlaşmayı bozarak vergiyi ödememiş olmasıdır diyebiliriz. İmparatoriçe Zoe'nin vergiyi ödemesi ile Simeon kuşatmayı kaldırmış ve Bulgaristan'a geri dönmüştür. Bizans kroniklerinde bu olayla ilgili yazılanların tamamen Bizanslıları övmeye ve olayları çarpıtmaya yönelik olduğunu da burada ifade etmeliyiz⁶⁴⁵.

914 yılındaki Edirne mutabakatından sonra Bizans İmparatorluğu ile Bulgar Kağanlığı arasındaki ilişkiler bir süre sonra yeniden gerginleşmiştir. Zoe'nin yıllık vergi dışında Simeon'a vermek zorunda kaldığı imtiyazlar onu Simeon'a karşı amansız bir düşman haline getirmiştir. Simeon da Bizans İmparatorluğu'nun antlaşma şartlarına yerine getirip getirmeyeceğinden emin olamamıştır. Bu nedenle Simeon Niyâbet Heyeti'nin antlaşmanın hükümlerine uymasını sağlamaya çalışmasının daha iyi bir hareket olacağına hükmederek,

⁶⁴²Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.34-35.

⁶⁴³Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.35; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.173; Fine Jr, *a.g.e.*, s.74-147; Whittow, *a.g.e.*, s.289; Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500–1300)*, s.230; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.575; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.165.

⁶⁴⁴Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.36; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.173; Jenkins, *Byzantium*, s.233; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.54-83; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.115; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.474.

⁶⁴⁵Todorov, *a.g.t.*, s.151.

Bizans üzerindeki askerî baskısını arttırmıştır. 915 ve 916 yıllarında Simeon'un komutası altındaki Bulgar birlikleri⁶⁴⁶ iki ülke arasındaki sınır bölgelerinde askerî güç gösterisinde bulunarak imparatorluk topraklarında yer alan, korunması sorunlu Selanik ve Dıraç yakınlarına kadar gelmişlerdir ki Bulgarların bu bölgelerde yaptıkları askerî harekâtlar onların bölgesel olarak genişlemesine sebep olmuştur. Bulgarlar ayrıca Yunanistan'a nüfûz ederek iç bölgelere ve Korint Körfezi'ne kadar uzanmışlardır (917). Bulgar ordusu bu bölgeyi Simeon'un ölümüne kadar aralıklarla işgal etmiş ve orada yaşamı insanlar ve hatta azizler için de dayanılmaz kılmıştır. Çile çekmesi ve et yememesi ile ünlü Aziz Luke less, bu dönemde Patras'a göç etmiştir. Buna rağmen yine de bazı tarihçiler Simeon'un stratejisini bu askerî harekâtlar sırasında azami ölçüde dikkatli davranarak kurduğunu ve iki ülke arasındaki düşmanlığı arttıracak kadar büyümesine izin vermediğini de iddia etmişlerdir⁶⁴⁷.

Bu sırada Ermenistan ve İtalya'da büyük zaferler kazanan İmparatoriçe Zoe, Tarsus'taki topraklarından imparatorluk topraklarına büyük bir akın başlatan Arapları da yenmiş ve böylece üçüncü bir zafer daha kazanmıştır. Bu durum İmparatoriçe Zoe'ye büyük bir manevi güç vermiş ve istediği gibi Bizans topraklarına saldırılar düzenleyen ve kendinî meşru Kağan (imparator) olarak tanımlayan en tehlikeli düşmanı Simeon'a karşı hamle yapma isteğini arttırmıştır ancak tek çekincesi Bulgarların nasıl savaştığını bildiği için onların gücünden korkmuş olmasıdır⁶⁴⁸. Kağan Simeon ise batıda Bizans'ı yeteri kadar zorladığını düşünmüş yönünü Bizans'ın Kırım'da Kerson'da bulunan varlıklarına dikmiştir. Bunları tehdit edebilmek için müttefik arayışı içerisine girmiş ve Peçenekleri ortak görerek onlara elçiler göndermiştir. Kerson strategos'u Ioannes Bogas (Phokas), Simeon'un bu faaliyetlerini yakından izlemiş ve gelişmeleri Bizans'a bildirmekle kalmamış, Simeon'un Peçenekler ile bir anlaşma yapmasını da engellemiştir. Simeon'un 896'da Bulgarlara yardım eden Peçenekler'e Etelköz'ü verdiğini biliyoruz. Fakat bu sefer Peçeneklerin kendi yanında savaşmasını sağlayacak büyük bir teklif yapamamış, Peçenekler ile evlilik yoluyla sağlayabileceğini düşündüğü yakınlık ise gerçekleşmemiştir⁶⁴⁹.

Simeon'un Peçenekleri yanına çekebilmek amacıyla yapmış olduğu teklifler Bizans'ın sunduğu kıymetli hediyeler karşısında yeterli olmamış, Bizans'a çağrılan Peçenek heyetleri İstanbul'da gördüklerinden fazlasıyla etkilenmişlerdir. Peçenekler ile Bizans arasında 915

⁶⁴⁶Bizans topraklarına doğru yapılan bütün harekâtları Bulgar Kağanı Simeon bizzat kendisi yönetmiştir.

⁶⁴⁷Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.174; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.84; Runciman, *A History*, s.159; Browing, *a.g.e.*, s.63-64; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.115.

⁶⁴⁸Browning, *a.g.e.*, s.63-64; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.36.

⁶⁴⁹Todorov, *a.g.t.*, s.153; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.115; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.172.

yılında İstanbul'da bir anlaşma yapılmış ve Peçeneklerin geleneklerine uygun şekilde kutlanmıştır. Bizans, Peçenekleri altın ve diğer kıymetli eşyalar ile ikna ederek müttefiki olmalarını sağlamıştır⁶⁵⁰. Simeon uyguladığı stratejinin Zoe hükümetini korkutacağını ve barış antlaşmasının maddelerini uygulayacağını düşünmüştür halbûki bütün bunlar Zoe hükümetini tam aksi yönde etkilemiştir. Zoe, Simeon'u yenilgiye uğratmak ve Bulgarların bağımsız yönetimine son vermek için her türlü adımı atmaya hazırlanmıştır. Bu sırada tabiri caiz ise her iki düşman da satranç tahtası üzerinde râkibini yenebilmek amacıyla her türlü hamleyi yapmaya hazırlanan savaşçılara benzemektedirler⁶⁵¹.

Zoe Bulgarlara karşı Balkanlarda Raskan Sırplarını müttefik olarak yanına çekmeye çalışmış, ayrıca bozkırda yaşayan Peçenekler ve Macarların da yardımı ile büyük bir askerî koalisyon oluşturmayı ve bu büyük koalisyon ile her yönden Bulgarlara saldırarak onları tümüyle yok etmeyi tasarlamıştır. Bizans imparatorluk elçilerinin muhtemelen 915 yılının ilk aylarından itibaren bu üç devletle görüşmelere başladığı, fakat kesin olarak 917 yılı başlarında temasların arttığı bilinmektedir. Bizans hükümeti bu milletleri kendi tarafına çekebilmek amacıyla elçiler aracılığı ile gerekli hediyeleri ve altınları yollamıştır. Tarihî kayıtlar incelendiğinde Macarların bu dönemde Franklar ile savaştıkları için Bizans ile iş birliği yapmadıkları anlaşılmaktadır. Balkanlarda kendileri ile iş birliği yapabilecek Slav gruplarını kendi tarafına çekmeye çalışan Bizans, 897 yılından beri Bulgarların vassalı olan Sırp yöneticisi Knyaz Petır Gojnikoviç'e (892-917) hem para hem de bağımsızlık sözü vererek Bizans'ın müttefiki olması için gayret sarf etmiştir. Dıraç Startegos'u (askerî yöneticisi) Leon Rabdoukhos, Paganya'ya giderek Petır'a para ve bağımsızlık sözü vermiştir. Fakat Raska Sırpları ile iyi ilişki içerisinde bulunmayan ve Petır'ın topraklarına tecavüz ettiği ve Narentani'de hâkimiyet kurduğu Zahumlje (günümüzde Bosna Hersek) ve Duklja'nın (günümüzde Montenegro, Karadağ) Hristiyan Sırp Prensi Knyaz Mihajlo Vieviç, yaşananları Bulgar Han'ı Simeon'a bildirmiştir. O, Simeon'a Petır'ın Macarları da yanlarına alarak Romalılar ile Bulgarlara saldıracağını ve bunun için Petır'a rüşvet teklif ettiklerini de söylemiştir. Hem bu olay hem de Macarların isteksizliği Sırp lider Petır'ın aktif olarak Bizans'ın yanında yer almasını önlemiştir. Olayları duyunca çok öfkelenen Simeon hemen harekete geçmiş 917 yılının ilk aylarında⁶⁵², Olgu Tarkan Theodore Sigritze ve Bolyar

⁶⁵⁰Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.116; Jenkins, *Byzantium*, s.234; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.53.

⁶⁵¹Whittow, *a.g.e.*, s.290; Runciman, *A History*, s.159.

⁶⁵²Bazı tarihçiler Bulgarların 917 yılının ilk aylarında Sırp seferini yaptıklarını iddia etmelerine karşılık Konstantinos Porphyrogennetos, Sırp seferini büyük Bizans seferinden sonra gerçekleştiğini yazmıştır. Fine Jr, *a.g.e.*, s.74-149; Porphyrogennitos, *De Administrando Impreio*, s.157; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.53; Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.211; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.170.

Marmaem komutasındaki bir orduyu Petir'in üzerine göndermiştir. Bulgarlar Petir'ı yakalayıp Bulgaristan'a götürüp hapsedmişlerdir. Yerine ise uzun yıllar Bulgaristan'da yaşamış olan kuzeni Branos'un oğlu prens Pavle'yi geçirerek (917-920), Raskan Sırplarını Bulgaristan'ın vassalı haline getirmiştir⁶⁵³. Bu durum Simeon'un Bizans'a karşı kazandığı büyük bir zafer olarak nitelendirilmiştir⁶⁵⁴.

Tarihler 917 yılını gösterdiğinde Bizans ve İmparatoriçe Zoe, Bulgaristan'a yapılacak büyük sefer için hazırlıklara başlamıştır. Doğu'da Araplar ile yapılan barış sonrasında rahatlayan Bizans Anadolu kuvvetleri ile Melias komutasındaki Ermeni birlikleri, Makedonya ve Trakya eyaletlerinin themata ve tagmata birlikleri temmuz ayının son günlerinde Trakya'da yer alan Diabasis (Büyükçekmece) ovasında toplanmışlardır. Birliklerin sayısal olarak 30000 askerden oluştuğu görülmektedir. Ordunun komutanlığını, Domestic School'un komutanı ve Nikephoros Phokas'ın oğlu Leon Phokas yapmış ve ordu birliklerinin komutanları kendilerini kanıtlamış üst düzey askerlerden oluşmuştur. Tagmata birliklerinin ve Hikanatoi'nin komutanlığını Olbian Marsoules, Exkoubitoi'nin komutanlığını Ioannes Grapson yaparken diğer yardımcı kuvvetlerin komutanlığını Argyros kardeşler Leon, Romanos ve Bardas Phokas⁶⁵⁵ yapmıştır. Melias Ermeni birliklerini komuta ederken imparatorluk danışmanı Konstantinos Lips de yedek birliklerin başında yer almıştır⁶⁵⁶.

Leon Phokas'ın askerî yetenekleri kısıtlı olmasına rağmen onun Bizans kuvvetlerinin başına getirilmesi, Niyâbet Heyeti'nin içindeki kişilerle yakınlığına ve İmparatoriçe Zoe'in ona olan ilgisine bağlanmaktadır. Bizans ordu birliklerinin başarılı olması ve morallerini yükseltmek için her türlü çaba gösterilmiş, askerlerin paraları peşin ödenmiş, İstanbul'daki saraydan getirilen kutsal hac ile askerler kutsanarak, dâualar edilmiştir. Zoe başarılı olmak için ilk saldırıyı kendisinin başlatmasının gerektiğinin bilincinde olmuştur. Bu nedenle ağustos ayının başlarında Bulgaristan'ı işgal etmek üzere harekete geçmiştir. Büyük Çit'i hiç güçlük çekmeden geçen ordu, Burgaz körfezini dolaşarak ayın ortasında Mesembria'nın (günümüzde

⁶⁵³Simeon döneminde Raska Sırpları arasında Hristiyanlık yayılmıştır hatta Simeon Petr'in oğlunun vaftiz babası olmuştur. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.187; Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500–1300)*, s.230; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.55-86; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.576; Treadgold, *The Long Revival*, s.475; Vasiliev, *a.g.e.*, s.401; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.188.

⁶⁵⁴Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.174-175; Fine Jr, *a.g.e.*, s.74, s.148, s.9; Obelensky, *a.g.e.*, s.152; Runciman, *The Emperor Romanus Lekapenus and his reign*, s.85; F. Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.212; Porphyrogenetos, *D.A.I.* s.157. Savaşın ne zaman gerçekleştiği ile tarihi belirsizdir; Vasiliev, *a.g.e.*, s.401.

⁶⁵⁵Leon Phokas'ın kardeşi ve gelecekteki imparator Nikephoros Phokas'ın babası. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.245; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.54.

⁶⁵⁶Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.177; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.474; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.174.

Nişabur)⁶⁵⁷ güneyinde yer alan Ankhialos⁶⁵⁸ limanına ulaşarak burada kamp kurmuştur. Kağan Simeon'un ise durumdan haberi ancak bu kampın kurulmasından sonra olmuştur (20 Ağustos). Bu arada Bulgaristan'a kuzeyden saldırarak olan Peçeneklerin Tuna nehrini geçmesini sağlayacak olan donanmada Amiral Romanos Lekapenos komutasında Tuna'ya doğru demir almıştır. Romanos, Tuna nehrinin kuzey kıyılarında Ioannes Bogas ve Peçenekler ile buluşarak onları karşı kıyıya geçirecektir. Böylece Bizans kuvvetleri güneyden, Peçenekler ise kuzeyden Bulgaristan'a saldıraraklar ve tüm bölgeyi ele geçireceklerdir. Kağan Simeon gerçekten zor durumdadır. Çünkü Macarlar ile kıyaslandığında Peçenekler onlara göre çok daha iyi birer savaşçı ve gözünü budaktan sakınmayan asker bir millettir⁶⁵⁹.

Bizans savaş stratejisini mükemmel bir biçimde hazırlamıştır. Fakat savaş meydanında bu stratejinin hiçbir işe yaramadığını görecektir. Çünkü askeri yöneten komutanların hırsları ve aralarında yaşanan çekişmeler yüzünden ilk fireyi Peçeneklerin Bizans ordusunu terk etmesi ile vermişlerdir. Tarihçi Skylitzes'in anlattığına göre Peçenek atlıları ile Tuna nehri kıyısına ulaşan Ioannes Bogas burada Romanos Lekapenos ile tartışmaya başlamıştır. Tartışmanın uzadığını gören Peçenekler beklemekten yorulmuşlar ve yaşanacak olan savaşın bu iki komutan yüzünden hiç de iyi geçmeyeceğini tahmin ederek, paralarını da peşin aldıkları için tam da savaşın eşiğinde Bizans ordusunu terk etmişlerdir⁶⁶⁰. Bazı tarihçiler Simeon'un Peçenekler ile anlaştığını ve Eflak ovasını onlara bıraktığını iddia etmişlerdir. Buna göre Peçenekler nehri geçip Bulgarlar ile savaşmak yerine Eflak ovasına giderek orayı yağmalamayı tercih etmişlerdir⁶⁶¹.

Sırp, Peçenek ve Macar tehlikesinden kurtularak geriden ve batıdan gelecek olan kuvvetleri bertaraf eden Simeon, şimdi Bizans kuvvetleri ile karşılaşmaya hazır durumdadır. Ordusunu toplayarak Dyulino Geçidi⁶⁶² üzerinden doğu Balkan dağlarını geçmiş ve dağların güney eteklerinde ordusunu konuşlandırmıştır. Simeon'un ordusunu konumlandığı alan Ankhilaos ile Mesembria arasında, kıyı boyunca uzanarak bu iki şehri birbirine bağlayan yolun tam karşısındaki tepelerdir. Burası ayrıca Bizans hatlarını kolaylıkla görebileceği bir

⁶⁵⁷Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.116.

⁶⁵⁸Ankhialos. Burgaz körfezinin kuzeyinde yer alan bugünkü Pomorie. Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500–1300)*, s.230.

⁶⁵⁹Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.116; Jenkins, *Byzantium*, s.234; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.177; Runciman, *A History*, s.161, s.288-289; Runciman, *The Emperor Romanos*, s.55; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.175-176.

⁶⁶⁰Romanos Lekapenos ve Leon Phokas her ikisi de birbirini çok fazla kıskanmakta olup birbirlerini alt etmenin yollarını aramaktadırlar. Fine Jr, *a.g.e.*, s.149; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.575; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.116; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.475.

⁶⁶¹Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.178.

⁶⁶²Burgaz ve Varna arasında Balkan dağlarında yer alan bir geçit.

yerdedir. Bizans birlikleri ise Ankhialos'un kuzey batısındaki ovada kamp kurmuşlardır. Her iki ordu savaşa hazır bir durumda yerlerini almışlardır. Leon Phokas, Bizans ordusunun büyüklüğü ve gücü karşısında Simeon'un yenilgiye uğrayacağından çok emin olmuş, o yüzden de ilk saldırıyı başlatmıştır. 20 Ağustos 917 yılında savaş düzenine geçen Bizans ordusu, kıyı boyunca kuzeye doğru ilerleyerek Bulgar ordusuna saldırmıştır. Bizans birliklerinin ilerlemesini tepelerden seyreden Simeon komutanlarına derhâl savaş düzenine geçmelerini emretmiştir. Kısa süre içerisinde iki ordu Akhilaos (Aheloi) nehrinin⁶⁶³ güneyindeki düzlükte birbirleri ile kıyasıya bir çarpışmaya girmiştir. Simeon komutasındaki Bulgar ordusu Bizans birliklerine tarihin en büyük yenilgilerinden birini tattırarak büyük bir zafer kazanmıştır. Bozguna uğrayan Bizans ordusu kaçmaya çalışırken binlerce asker öldürülmüş, bazıları ise Bulgarlar tarafından tutsak edilmiştir. Hatta kaçan Bizans askerleri panik içerisinde diğer arkadaşlarının atları altında ezilerek ölmüştür. Savaş bittiğinde Bizans ordusu tam anlamıyla yok edilmiş, zafer Bulgarların ve onların büyük lideri Simeon'un olmuştur⁶⁶⁴.

Bu kadar büyük ve açık bir zafer karşısında bile Bizans mağlubiyetine mazeretler aramış ve sanki savaş kazanılmış da büyük aksilikler yaşanması sonucunda Bizans ordusu kaçmak zorunda kalmış gibi sebeplerin arkasına sığınmıştır. Skylitzes, Leon Diyakos ve Theophanes Continuatus eserlerinde Akhilaos savaşı ile ilgili bilgiler vermektedirler. Skylitzes savaştan iki yüzyıl sonra yazdığı eserinde Akhilaos savaşı ile ilgili olarak sıra dışı iki değişik tasvir yapmaktadır. Şöyle ki: *Leon Phokas Bulgar hatlarına karşı başarılı bir saldırı yaparak savaşı başlatmıştır.*

Bulgarlar çok fazla kayıp vererek ova boyunca geri çekilmişlerdir. Bulgar ordusunun savaş düzeni bozulmuş ve Bulgar ordusu kaçmaya başlamıştır. Bu arada hava çok sıcak ve nemlidir. Leon Phokas büyük zaferin an meselesi olduğunu düşünerek bir kaynağın başında su içmek için atından inmiş ve atı savaş seslerinden ürkererek savaş hatlarına doğru kaçmıştır. Bizans askerleri komutanın atını tanımış ve atın sürücüsüz koştuğunu görünce Phokas'ın öldüğünü düşünerek bağırmaya başlamışlardır. Bu moral bozucu haber bütün Bizans hattı boyunca yayılmış ve Bizans askerleri savaş için gerekli şevki kaybederek kaçmaya başlamışlardır. Bütün bu olayları tepelerden izleyen Simeon ise düşman hatlarının yarıldığını görerek Bizans birliklerine saldırmıştır. Bulgarlar geri

⁶⁶³Akhialos, Akhialos nehri. Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500–1300)*, s.230.

⁶⁶⁴Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.116; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.107; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.245; Browing, *a.g.e.*, s.63-64; Whittow, *a.g.e.*, s.290; Jenkins, *Byzantium*, s.235; Runciman, *A History*, s.161; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.55-85; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.575; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.178.

dönerek Bizans hatlarına saldırdığı anda Bizans ordusu büyük bir korkuyla kaçmış ve büyük bir bozgun yaşanmıştır. Binlerce imparatorluk askeri öldürülmüş veya tutsak alınmıştır. Komutanların çoğu öldürülmüştür. Exkoubitoi⁶⁶⁵ komutanı Ioannes Grapson, Konstantinos Lips ve Leon Phokas Mesembria 'ya kaçarak kurtulmuşlardır⁶⁶⁶.

Bu şekilde büyük sefer büyük felakete dönüşmüştür. Savaşın bir diğer tasviri ise tamamen siyasî söyleme dayanmakta olup Romanos ve Leon arasındaki anlaşmazlığı göstermektedir. Buna göre;

Amiral Romanos Lekapenos 'un Mesembria'ya doğru gelmesi ve Bizans kara kuvvetlerini desteklemesi lazımdır. İlk saldırıyı Leon Phokas başlatır. Bulgar hatlarını yararak onların kaçmasına neden olur. Bulgar ordusu bozguna uğrayıp kaçarken Phokas bir mesaj alır. Mesajda Amiral Romanos Lekapenos 'un Niyâbet Heyeti 'ni devirmek üzere donanma ile İstanbul'a doğru yola çıktığı yazılıdır. İmparatorluk tahtında gözü olan Leon Phokas bu haber ile telaşlanarak kampa döner. Bu hareketi yanlış anlayan Bizans birlikleri komutanlarının savaştan kaçtığını düşünür ve panik halinde savaştan kaçmaya başlar. İlk anda bunun bir tuzak, savaş hilesi olduğunu düşünen Simeon geri çekilir fakat Bizans birliklerinin kaçtığını görünce ileriye doğru atılarak Bizans karşısında tarihi zaferini elde eder⁶⁶⁷.

Her iki tasvirde savaş bittikten sonra yazılmıştır. Zoe hükümetinin devrilmesi sırasında aktif rol oynayan ve imparatorluk tahtında gözü olan iki komutanın mağlubiyetin suçunu birbirlerinin üzerine atarak sorumluluktan kurtulmak istemeleri amacıyla bu yola gidilmiş olabilir. Fakat bundan daha da önemlisi bu tasvirler, beğenmedikleri Bulgarlar karşısında bu yenilgiyi komutansız kaldıkları için ordunun moralinin bozulduğu ve panik yüzünde kaçtıkları şeklinde ifade etmeleridir. Her iki tasvir de büyük bir seferin büyük bir mağlubiyete dönüştüğünü yazarken Bulgarların üstün gücü veya savaş stratejisi yüzünden kaybettiklerini değil de Bizans'ın kendi kendini yendiğini söyleyerek halkın gururunu okşamaya çalıştıkları görülmektedir⁶⁶⁸.

Gerçekten Akhilaos savaşı nasıl gerçekleşmiştir? Her iki kaynağımızda yazılanları dikkatli bir biçimde analiz ettikten sonra savaşın nasıl gerçekleştiğini ve Bizans'ın büyük yenilgisini anlayabiliriz. 20 Ağustos 917 günü iki ordu, Bulgar ve Bizans birlikleri, Ankhilaos ovasının biraz yukarısındaki düzlükte karşı karşıya gelmişlerdir. Leon Phokas bütün birliklerini kuzeyden kendilerine saldıracak olan Bulgarların karşısına gelecek şekilde

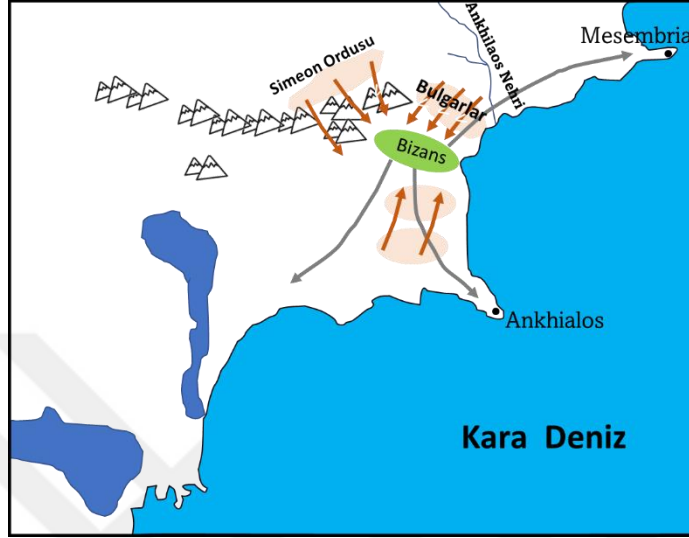
⁶⁶⁵İmparatorluk muhafızlarının seçkin bir kıtası. Aydın, *a.g.e.*, s.288.

⁶⁶⁶Skylitzes, *a.g.e.*, s.197-198.

⁶⁶⁷Skylitzes, *a.g.e.*, s.198-199; Leo the Deacon, *a.g.e.*, s.170-171.

⁶⁶⁸Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.181.

mevzilendirmiştir. Leon Phokas'ın ilk saldırıyı yapmasına izin veren Simeon, Bizans ataklarına karşılık vermek üzere ordusunun bir bölümünü ovaya çekip savaştıırken kendi maiyetindeki askerlerden oluşan bazı birlikleri ayırarak savaş dışında tutmuş ve onları savaş meydanının sağ tarafındaki tepenin eteklerine gizlemiştir. Simeon'un istediği şekilde iki ordu ovada birbirleri ile çarpışmaya girmiş, çok şiddetli geçen çarpışmanın ardından yine

Simeon'un emirlerini uygulayan Bulgar komutanların gözetiminde Bulgar ordusu planlandığı şekilde kuzeye doğru kaçmıştır. Bulgar askerlerinin kaçtığını gören Leon Phokas, düşmanı tümüyle yok etmek amacıyla Bulgarları takibe başlamıştır. Bu takip sırasında Bizans ordusu ve komuta kademesi inanılmaz şekilde dağılmıştır. Bulgarlar ise ne yaptıklarının bilincinde olarak geri çekilmeye devam ederek kaçmışlar ve Bizans birliklerini daha da kuzeye Aheloi nehrine kadar tuzağın içine çekmişlerdir. İşte Türk tarihinde birçok örneğini gördüğümüz sahta ric'at ve pusu⁶⁶⁹ taktiğini kullanarak düşmanını istediği bölgeye çekmeyi başaran Simeon bütün bu olan biteni yukarıdan, tepelerin üzerinden izlemiştir. Düşmanı kuşatmanın ve yok etmenin zamanının geldiğini anladığı anda da ordu komutanlarına geri dönmelerini ve takipçileri ile savaşmalarını emretmiştir (Resim-2).

Resim-2. 917 Ankhilao Savaşını temsili harita⁶⁷⁰.

⁶⁶⁹Türklerin uyguladığı Bozkır savaş usulünün en önemli iki unsuru olan sahta ric'at ve pusu, diğer ülke tarih yazarları tarafından yanlış anlaşılmış ve Türkler'in nizamsız savaşıkları öne sürülmüştür. Halbuki bu teknik yani kaçır gibi yaparak düşmanı çembere almak ve yok etmek Türk boylarının ortak savaş taktiğidir ve Turan Taktiki (Kurt oyunu) olarak adlandırılmaktadır. Üstün fiziki güç gerektiren *Kurt oyunu* adlı savaş tekniği komutanların çok iyi organizasyon yapmaları ve askerlerin çok disiplin içerisinde olmaları ile kazanılmaktadır. Simeon bu taktiği çok mükemmel bir biçimde uygulamıştır. Kafesoğlu, *a.g.e.*, s.274-275.

⁶⁷⁰D. P. Hupchick, Simeon's Campaigns For Imperial Recognition, 894-927'', *The Bulgarian-Byzantine Wars For Early Medieval Balkan Hegemony: Silver-Lined Skulls and Blinded Armies*, Palgrave Macmillan, USA, 2017, s.182.

Bu arada tepelerin eteklerine saklanmış olan yedek birliklerde yerlerinden çıkarak Bizans'ın sol ve geri hatlarına doğru saldırıya geçmişlerdir. Bu sırada bazı Bulgar birlikleri de güneye doğru saldırıya geçerek Bizans ordu kampını istila etmek üzere harekete geçmiştir. Sonuçta da Bizans ordusu tamamen dağılmış ve bozguna uğramıştır. Saldırıdan sağ olarak kurtulabilenler kuzeye Mesembria şehrine veya Ankhilaos'un gerisinde kalan sınıra doğru kaçmışlardır. Bulgar ordusu geride kalanları ya öldürmüş ya da tutsak almıştır. Ankhilaos ovası öbek öbek ölü insanlar ile dolmuştur. Simeon neden olduğu anlaşılmayacak bir şekilde ölülerin savaş meydanında gömülmeden bırakılmasını emretmiştir. Yetmiş yıl sonra savaş meydanını ziyaret ederek tanık olduğu görüntüleri yazan Leon Diyakos, beyaz kemiklerin hâlâ gözüktüğünü yazmaktadır. Bizans'ın en büyük felaketi olan bu galibiyet Simeon'un en büyük zaferi olarak tarihe geçmiştir⁶⁷¹. Bu savaşta çarpışan Bulgar ordusu, Bulgarlar ile Bizans İmparatorluğu arasında iki yüz yıl süren hâkimiyet savaşları sırasında ortaya çıkan en mükemmel ordu olarak kabul edilmektedir. Simeon'un komutanlığındaki ordu, çok güvendikleri liderlerinin verdiği inanılmaz zor derecedeki görevleri büyük bir disiplin içerisinde yerine getirmiş, stratejisini çok iyi kurgulayan komutanları Simeon'a sorgusuz şekilde itaat ederek onun sayesinde savaştan zaferle ayrılmışlardır⁶⁷².

VI. Leon'a karşı yaptığı mücadelede ne kadar iyi bir devlet adamı olduğunu kanıtlayan Simeon, Ankhilaos savaşı ile de ne kadar büyük bir asker, üstün niteliklere sahip bir komutan olduğunu bir kez daha kanıtlayıp göstermiştir. Ankhilaos savaşı sonrasında Bizans'ın Trakya ve Makedonya themaları korumasız kalmıştır. Simeon orduyu süratli ve düzensiz bir şekilde İstanbul'a götürmek yerine ağır ağır yol almış, bu sırada askerlerinin düzenli bir şekilde Bizans kırsal bölgelerini yağmalamalarına izin vererek ödüllendirmiştir. Doğu Trakya Simeon'un askerleri tarafından istila edilmiştir. Bu arada Bizans, savaştan Mesembria'ya kaçan Leon Phokas ve askerlerini kurtarmak üzere gemi yollamış, ayrıca Karadeniz boyunca uzanan kıyılardan Bizans askerlerini toplayarak İstanbul'a getirtmiştir. Ankhilaos'dan kaçan askerler ile Heteireia ve Anadolu birliklerinin yer aldığı ayrı bir ordu kurmuş ve başkomutanlığına da tekrar Zoe'nin gözdesi Leon Phokas'ı getirmiştir. Komutan Leon

⁶⁷¹Leo the Deacon, *a.g.e.*, s.171-172; Luidprand, *a.g.e.*, s.124; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.245; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.116; Vasiliev, *a.g.e.*, s.401.

⁶⁷²Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.183-184; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.85-86; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.475.

başkent İstanbul'u korumak ve Simeon'a karşı savaşmak amacıyla emrindeki kuvvetler ile İstanbul yakınlarındaki Katasyrtai'de kamp kurarak hazırlıklara başlamıştır⁶⁷³.

Bu arada İmparatoriçe Zoe, Kağan Simeon'u durdurmak için Patrik Nikolas'tan yardım istemiştir. Patrik Nikolaos Simeon'a hitaben yazdığı dokuz numaralı⁶⁷⁴ mektubunda Simeon'a karşı yapılmış olan bu seferden haberi olmadığını belirterek şunları yazmıştır;

“Fakat insanlarımızın işlediği suç-ne yazık ki kötü insanların gücü için! -Onların planları ya da eylemleri hakkında elimde kesin bir bilgi olmadığı için bu olayın tam olarak nasıl gerçekleştiği konusunda bir söz söyleyemeyeceğim. Çünkü ben onların daha önce neler tasarladıklarını ve ne gibi hazırlıklar yaptıklarını bilmiyordum, bu sırra vakıf değildim (gerçeği söylemek gerekirse olmalıydım, hatta burada yönetmek üzere atanan kişileri kınamalıydım), büyük bir ordunun harekete geçirildiğinden bile haberim yoktu. Fakat onlar buraya ulaştıklarında bile doğal olarak böyle büyük bir kalabalığın burada niye toplandığını anlamakta ve gerçeği kavramakta güçlük çektim ve bana hükümet tarafından değil de başkaları tarafından ordunun niye burada toplandığı gerçeği açık açık söylendiğinde bu seferberliğin Bulgarlara karşı hazırlanmış büyük bir askerî harekât olduğunu anladım”⁶⁷⁵.

Görüldüğü üzere Patrik Nikolaos resmen yalan söyleyerek Simeon'u kandırabileceğini düşünmüş ve onun gönlünü almaya çalışmıştır. Yine Patrik Nikolaos Simeon'a karşı yapılan bu seferin haksız ama sebepsiz olmadığını söyleyerek, Trakya ile Makedonya valilerinin Simeon'un Trakya sınırında askerî hazırlık yaptığını, Bulgarların Bizans İmparatorluğu'na ait Dıraç ve Selanik şehirlerini işgal etmeleri üzerine savaşın gerçekleştiğini ve Bizans'ın Bulgar topraklarını işgal ettiğini anlatmaktadır. Şöyle ki;

“Babamız ve Efendimiz, bildiğiniz gibi Makedonya ve Trakya askerî valileri, işte o görevliler (söylendiğine göre) hem kendi mesajları ile hem de yolladıkları kuryelerin getirdikleri haberler ile günlük olarak olayları doğru bir şekilde bildirmektedirler-ve gerçekten de onların bütün söylediklerinin doğru olduğu konusunda şüphe yoktur ki-Bulgarların bizim bölgemiz içerisinde yer alan tüm bölgeleri yağmalamak, ganimet elde etmek gibi bir planları bulunmaktadır”. Onlar bu sözlerin doğru olduğunu, gerçekten de Bulgarların bu çeşit bir sefer planladıklarını, yani Bulgarların mevcut olan anlaşmayı tanımadıklarını iddia ederek, bundan feragat ettiklerini ifade ederek bunu kanıtladılar.

⁶⁷³Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.184; Runciman, *A History*, s.161; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.116; J. Haldon, *Byzantium at War*, Osprey Publishing, Oxford, UK, 2002, s.20.

⁶⁷⁴Patriğin Simeon'a yazmış olduğu en gurusuz ve en uzun mektuptur. Ankhilaos savaşından hemen sonra Simeon İstanbul'a varmak üzereyken yazılmıştır. Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.38; Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. IX, IX numaralı mektup Ankhilaos savaşından hemen sonra 20 Ağustos 917'de yazılmıştır.

⁶⁷⁵Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. IX, Lines, 68-88, s. 57-59 [İngilizce].

Bütün bunlar bize onların yürürlükte olan anlaşmaya daha fazla bağlı kalmaya niyetleri olmadığını göstermektedir. Daha sonra şöyle devam ettiler “Korsun’da askerî vali olarak görev yapan Phokas’ı tanıyorsunuz. Korsun valisi, durmaksızın yazdığı raporlarla Bulgarların Peçenekleri ve o bölgedeki diğer ulusları elde ederek Romalılara karşı yapılacak seferde onların yanında yer almalarını ve saldırmalarını sağlamak amacıyla her türlü gayreti gösterdiklerini belirtmiştir. Valinin yazdığı raporlar düzenli olarak elimize ulaşmaktadır; o yazdığı mektuplarla ve bu tür açıklamalarla sürekli olarak günlük problemlerle kulaklarımızı ve zihnimizi rahatsız ediyor”. Bunları açıkladıktan sonra Peçenek ulusundan 18 kadar elçinin kendilerine geldiğini belirterek sözlerine devam ettiler. Peçenekler, Bulgarlardan bir değil iki değil fakat tekrar tekrar kendilerine elçilerin yollandığını ve Bulgarların kendilerini onlarla birleşmek üzere davet ettikleri şeklinde raporlar verdiler: Gerçekten de Bulgarlar, Peçenekler ile işbirliği yapmak için çok fazla istekliydiler, öyle ki Bulgarlar Peçeneklerle ittifak kurarak onlarla birleşmeye ve hatta bunun için evlatlarının Peçenekler ile evlilik sözleşmesi bile yapmasına böylelikle ilişkilerinin bir sonuca bağlanmasını istemektedirler: Böylece bu tür raporlar yüzünden biz çok fazla telaşa kapıldık ve bundan sonra harekete geçerek yazılı beyanlarla ve sözlü mesajlarla Bulgarlar ile aramızda barış dolu bir ortam yaratma çabasına girdik. Bunda başarılı olamayınca gönülsüzde olsa yani Bulgarlara karşı bir askerî seferin daha uygun olacağına karar verdik. Bu seferin amacının sadece Bulgarların niyetini kontrol etmek olduğunu ve zor kullanarak hiçbir şekilde kan akıtmak ve katliam yapmak niyetinde olmadığımızı belirtmek isteriz (Niyetimizin hiçbir şekilde kuvvet kullanarak kan dökmek ve katliam yapmak olmadığını belirtmek isteriz)”⁶⁷⁶.

Patrik Nikolaos savaşın Bizans tarafından başlatıldığını itiraf ederken bile savaşın sorumluluğunu Simeon’a yüklemekte ve bütün bunların Simeon yüzünden meydana geldiğini iddia ederek onun barış şartlarına uymadığını, Trakya’ya asker yığmaya devam ettiğini, Peçenekler’e elçiler yollayarak onlar ile müttefik olmak istediğini ve hatta bunun için onlarla bir akrabalık ilişkisi kurmayı arzu ettiğini duyduklarını söylemektedir. Bu açıklamaların ne anlama geldiği pek açık değildir. Belki de Bizans Simeon’a karşı açmış olduğu savaşı haklı göstermek için bu durumu mazeret olarak ortaya koymuş olabilir. Belki de Peçenekler Simeon’la yapmış oldukları anlaşma gereği Bizans ile müttefik olmaktan vazgeçmişlerdir⁶⁷⁷. Fakat Patrik daha sonraki satırlarında askerî hazırlıkların yapıldığını Simeon’a haber vermeyi unuttuğunu söylemektedir ki;

⁶⁷⁶Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. IX, Lines, 89-120, s.59-61 [İngilizce]; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.575.

⁶⁷⁷Fine Jr, *a.g.e.*, s.149.

*“Onlar benim sana yazmamı istediler ve değersiz bir kişi olan ben (şimdi kendi günâhlarımı itiraf edeceğim ve kendi perişanlığımı mahkûm edeceğim) bu işte tembellik içerisinde bulundum- bunda biraz benim günâhlarımın sebep olduğu uyuşukluk, biraz da onların bana anlattıklarından çıkardığım sonuç etkili olmuştur. Onlar, bu seferberliği sırf ordu savaşa gidiyormuş gibi gösteri amacıyla tasarladıklarını, böyle bir seferin gerçek bir savaşı, ya da katliamı veya kan dökmeyi amaçlamadığını söylemişlerdir. Bu nedenle bende mektubumun acele yollanmasının gerekmediğini düşündüm”.*⁶⁷⁸

Bu sözler tabî ki koca bir yalandır. İstanbul’da yaşayan ve Niyâbet Heyeti üyesi olan bir devlet görevlisinin bu kadar büyük bir askerî hazırlıktan haberi olmaması düşünülemez. Bu da Patriğin ne kadar ikiyüzlü bir siyaset izlemekte olduğunu bir diğer kanıtıdır. Simeon’un Patriğe yazdığı mektubu ne yazık ki bilmiyoruz. Fakat Patriğin on numaralı mektubunda yazdıklarından verilen cevabın ne kadar kötü olduğu ve Simeon’un ne kadar kızdığı anlaşılmaktadır. Zaten Kağan Simeon bu tarihten sonra uzun bir süre Patriğin mektuplarına cevap vermeyecektir. Simeon Patrik Nikolaos’un on numaralı mektubunda belirttiği gibi;

*“Bilgece söylediğin gibi bir “Bunak” mıyım ben? Günâhlarım nedeniyle şerefimi iki paralık eden ve beni yerin dibine sokan Tanrıma şükürler olsun! Fakat yine de yüksek hoşgörün ve bilgeliğinle benim için dua et: Sevgili oğlum! Eğer ben seni “çok seven” yaşlı baban, sana, senin gibi genç bir adama, barış yap, uzlaş ve Hristiyan kanının dökülmesine engel ol diye yalvardığımda, bana bu şekilde hitap ediyorsan, sevgili oğlum barış için oğluna yalvaran babasını “bunak” diyerek aşağılayan o genç adama neler olur? Neler düşündüğüne, söylediğine ve neler yazdığına dikkat et!”*⁶⁷⁹

Mektuptan anlaşılan Simeon, büyük bir kızgınlıkla Patriği suçlamaktadır. Bu da gayet doğaldır çünkü Patrik ve Bizans 913 yılında yapılan Hebdomon antlaşmasına aykırı şekilde Bulgaristan’ı işgal etmeye kalkmış ve Simeon’un antlaşmadan doğan haklarını reddetmiştir. Patriğin bütün bunları unutmuş gibi hareket ederek Simeon’a mektup yazması, Simeon’un kendisine *bunak* diye hitap etmesine neden olmuştur.

Patriğin mektubuna rağmen Simeon yoluna devam etmiştir. Trakya üzerinden başkente doğru yürüyüşe geçen Bulgar ordusu gece vakti ansızın şehrin banliyösü Katasyrtai’de kamp kuran Bizans ordusuna saldırmıştır (Eylül 917). Strategos⁶⁸⁰ Nikolaos Dukas ve çok sayıda asker çarpışmada öldürülmüştür. Ne yapacaklarını bilemeyen Bizans askerleri şehrin duvarları ardına kaçarak saklanmışlardır. Bulgar birlikleri Katasyrtai’de

⁶⁷⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. IX, Lines, 121-141, s.61 [İngilizce].

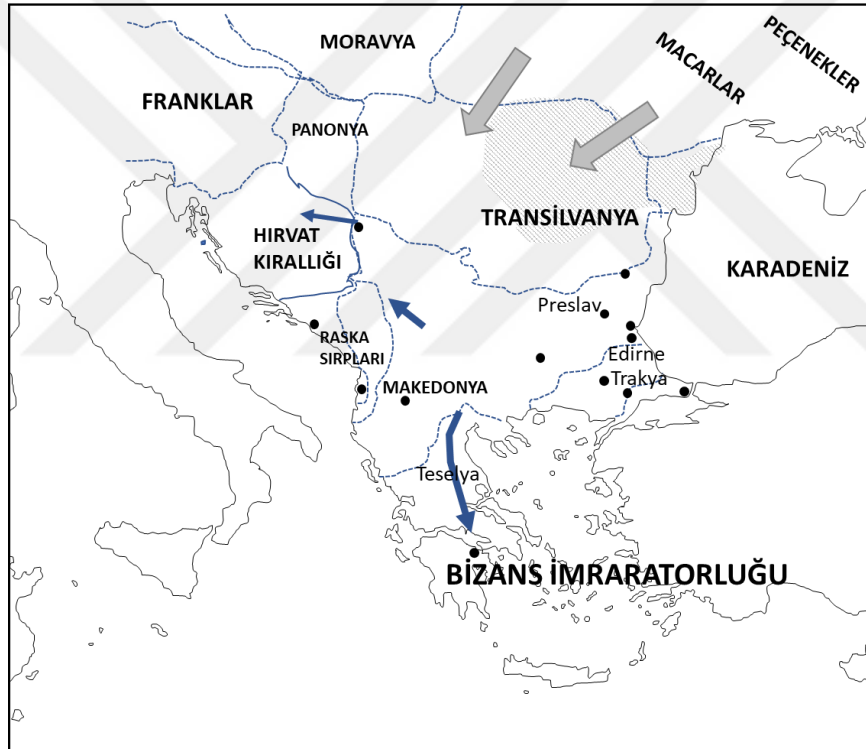
⁶⁷⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. X, Lines, 9-19, s.69-71 [İngilizce].

⁶⁸⁰Bölgesel askerî birliklerin komutanı. Aydın, *a.g.e.*, s.300.

Bizans kampını yağmalayıp yakıp yıkmıştır. Leon Phokas, Heteariarch Ioannes Garidas ve sağ kalan az sayıdaki asker kaçarak İstanbul'a sığınmışlardır. Katasyrtai savaşı 917'nin kışında veya 918 yılının başlarında gerçekleşmiş olmalıdır. Bulgarlar başkomutanları liderliğinde Ankhilaos'dan sonra Katasyrtai'de de arka arkaya iki muhteşem zafer kazanmışlardır⁶⁸¹.

Katasyrtai savaşı sırasında veya ondan sonra daha önce de belirttiğimiz gibi Patrik Nikolaos, Simeon'a yollamış olduğu on numaralı mektubunda Simeon'u İstanbul'u kuşatmaktan vazgeçirmek için çok uğraşmış ve tarihten örnekler vererek bu şehri almak isteyen ulusların başına neler geldiğini açıklamıştır⁶⁸².

Bu zaferlerden sonra Simeon, Orta ve Kuzey Balkanlar'a tam anlamıyla hâkim olmuştur (Resim-3). O aynı zamanda bölgesel bir güç olan Bulgaristan'ın Ortodoks Hristiyan

Kağanıdır. Fakat bu unvanının resmî olarak tanınması ancak Tanrının yeryüzündeki naibi Bizans imparatoru tarafından yerine getirilebilecektir. 913'te Hebdomon'da zayıf bir Niyâbet Heyeti tarafından genç Konstantinos adına verilmiş Kağanlık unvanı ancak kendi kızının VII. Konstantinos ile evlenmesi sayesinde güçlenmiş olacaktır. Fakat Zoe'nin darbesi ve

⁶⁸¹Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.245-246; Runciman, *A History*, s.161; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.57-85; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.39; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.116; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.475; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.186.

⁶⁸²Patrik bu mektupta Simeon'a Avarlar ile Bulgarların aynı kavim olduğunu ima ederek; siz ananızdan ayrıldınız demek isterken gizliden gizliye alay etmektedir. Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. X, Lines, 20-45, s.71 [İngilizce].

sonrasında Simeon'un antlaşmadan doğan bütün şartlarını reddetmesi onun unvanını tehlikeye düşürmüştür. Simeon dört yıl boyunca Bizans'ı sıkıştırmış fakat karşılığında sadece Bizans'ın saldırısı ile karşılaşmıştır. Şimdi tek yapacağı iş düşmanı büyük bir yenilgiye uğratmak ve ona yeni şartlar dayatmaktır. Fakat Bizans naipler konseyi 913 antlaşmasına uymayı reddettiği gibi savaşmaktansa duvarların arkasına sığınıp saklanmayı tercih etmiştir.

Resim-3. Kağan Simeon döneminde (893-927) Bulgar Kağanlığı'nın ulaştığı sınırlar⁶⁸³.

Bu durumda Simeon'un İstanbul'u almasından başka çaresi kalmamıştır. Fakat bu emeline ulaşması o kadar da kolay değildir, kaleyi o günün teknolojisi ile ele geçirmesi imkânsızdır. Ayrıca şehri kuşatma altına alsa bile Çanakkale ve İstanbul boğazlarını kontrol edecek donanmadan yoksun olması Simeon için zaman ve insan kaybından başka bir işe yaramayacaktır. Simeon Bizans başkentindeki dostları ve taraftarlarının yardımı ile gizlice saraya girip darbe yapmayı düşünmüş olabilir. Fakat ona göre bu hareketin çok fazla başarıya ulaşması mümkün değildir. Ayrıca Simeon şehirdeki dostları aracılığı ile Niyabet Heyeti'ne baskı yaparak Hebdomon'dan doğan haklarının ona geri verilmesini de sağlayabilirdi. Ancak Simeon İstanbul'da olmasının ve onları teşvik etmesinin dostlarının hayatlarını da tehlikeye atmak anlamına geleceğinden bu hareketinden vaz geçmiş olmalıdır. Bu nedenle İstanbul'da daha fazla kalmalarını gerektirecek bir sebep göremeyen Simeon İstanbul'dan ayrılarak Preslav'e gitmeyi ve gelişmeleri düşman topraklarında izlemektense kendi yurdunda olmayı tercih etmiştir. Nitekim Katasyrtai savaşından birkaç gün sonra ordusuna emir vererek kampı kaldırmalarını ve Bulgaristan'a dönmelerini istemiştir⁶⁸⁴.

Bu dönemde Raska Sırlarını kendisine bağlayan Simeon, Trakya ve İstanbul'a sefer yapmak yerine Yunanistan'a doğru akınlar yapmıştır (918). Bazı bilim insanlarına göre Simeon İstanbul'daki iç mücadeleler nedeniyle İstanbul'a sefer yapması sonucunda Niyâbet Heyeti'ni devirebileceği ve barış şartlarını dikte ettirebileceği görüşünü taşımamıştır zira o, İstanbul'u ele geçirmeden bunu yapamayacağının bilincinde olmuştur. Bu nedenle Bizans'ın Balkan topraklarını yağmalayarak imparatorluğa çok daha fazla zarar verebileceğini ve böylece Bizanslı hükümet yetkililerinin onun isteklerini kabul edebileceğini düşünmüştür. Bu tarihten sonra ilk beş yıl içerisinde Trakya ve Makedonya themalarını yakıp yıkarak harabeye çevirmiştir. Fakat Yunanistan'daki Bizans bölgeleri, Makedonya ve Trakya'ya göre akınlara

⁶⁸³Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.152.

⁶⁸⁴Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.186; Browning, *a.g.e.*, s.64 Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.117; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.55-85.

daha müsait ve yağmalamaya elverişli olduğu için 918 yazında ordusunu Sofya düzlüklerinde topladıktan sonra güneye Struma vadisini doğru inerek Bizans'ın Yunanistan'daki varlıklarını yağmalamaya başlamıştır. Selanik'teki Bizans kuvvetleri Simeon'a karşı koyamamış, Simeon'da şehre hiç uğramadan Hellas temasında yer alan Teselya'ya doğru yoluna devam etmiştir. Hellas'ta yer alan Thebes şehrini yakıp yıkmış, Korint körfezine kadar ilerleyerek Ege denizine varmıştır⁶⁸⁵. Yunanistan anakarasında, Selanik şehrinin kırsal kesimleri de dâhil olmak üzere Korint körfezine kadar olan bölgeleri yakmış, yıkmış, manastırları yağmalamış, binlerce kişinin dağlara kaçmasına neden olarak sayısız tutsak ve ganimet elde etmiştir. Bazı birliklerini elde edilen ganimetle birlikte ülkesine geri yolladıktan sonra geri kalan adamları ile kuzeye, Bulgaristan'a doğru yönelmiş, ana karayı bir kez daha yakıp yıkmıştır. Bundan sonraki yıllarda da Bulgar akıncıları Yunanistan'ın kırsal kesimlerine akınlar yapmaya devam etmişlerdir⁶⁸⁶.

Bu seferden sonra ülkesine dönen Simeon 918 kışını Bizans'tan gelecek haberlere odaklanarak geçirmiş, ancak bu arada boş durmamış Zahumljen Sırpları aracılığı ile Tarsus Araplarına mesaj göndererek onlardan donanma istemiştir⁶⁸⁷. Patrik Nikolaos on üç numaralı mektubunu muhtemelen Simeon'un Yunanistan seferi ile ilgili olarak yazmıştır. Simeon Patriğin mektuplarına cevap vermediği için mektup Simeon'un başkomutanına muhtemelen de Kavhan Theodore Sigritze'e yazmış ve Simeon'un bu kanlı seferi durdurması için kendisinden yardım istemiştir. Mektuptaki ifadeden;

“Geçmişte Simeon'a karşı duyduğün yakınlık dolayısıyla arzun dışında olmasına rağmen onun şan ve şerefi için hizmet etmenin yanı sıra pek çok önemli işlerde yaptın; ancak şimdi onun şan ve şerefi için veya ona karşı olan yakınlığını göstermek amacıyla ve efendine olan sevginden kaynaklanan büyük bir coşku ile yapacağın bu görevden daha önemli bir diğer görev bulunmamaktadır”.⁶⁸⁸

Mektuptaki ifade bu kişinin Simeon'a çok yakın olduğunu göstermektedir. Nitekim Nikolaos, Simeon'u ikna etmek için bu yakınlığı kullanmak istemiş ayrıca mektubu dinî motifler ve barış söylemleri ile doldurarak, Kavhan Theodore'yi etkilemeye çalışmıştır;

“Sevgili oğlum büyük devletlerin görevlileri olan kişiler büyük meziyetler ve başarılarla donatılmışlardır ve bilindiği üzere bunların bir kısmı daha çok danışman olarak hizmet vermektedirler. Senin ne kadar iyi bir kul olduğunun farkındayım ayrıca

⁶⁸⁵Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.246; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.576-577; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.188.

⁶⁸⁶Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.475; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.188-189.

⁶⁸⁷Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.189.

⁶⁸⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XIII, Lines, 24-45, s.91-93 [İngilizce].

*ben onlardan bahsetmesem de senin erdeminin büyüklüğüne uyan çeşitli düşüncelere ve hislere sahip olduğunu da biliyorum. Senin hakkında bu fikirlere sahip olduğumdan beri mektubumun konusunu değiştirmiş bulunuyorum. Mektubumun içeriği gerçekten önemli ve senin bilgeliğinle hak ettiğin başarılarla layık bir konudur. Konu Tanrımız Mesih'in bize ihsan etmiş olduğu barıştır; örneğin savaşımlardan kaynaklanan katliamların durması, dökülen kanın ve diğer bütün kötü muamelelerin sona ermesidir. Hiçbir şey barıştan daha önemli ve büyük olmadığı gibi bunun dışındaki hiçbir görevde insanoğlunun bilgeliğine ve büyük şanına uygun değildir. Bu konu hakkında en görkemli ve şefkatle sevdiğim oğluma yazdım. Onun erdem sahibi, dürüst, nazik ve mütevazı bir insan olduğunu biliyorum, her ne kadar benim günâhlarımın çokluğu onun ruhunda ümitsizliğe neden olsa da sözlerimi nezaketle dinleyeceğine eminim. Fakat her şeye karşın bu mektup aracılığı ile onun sadık bir bakanı ve ona yakın biri olarak senden bana yardım etmeni ve ona büyük bir şan ve şöhret sağlayacak bu işte benimle hareket etmeni rica ediyorum*⁶⁸⁹.

Simeon'un Nikolaos'un mektuplarına cevap vermemesi Patriği yıldırılmamış, Simeon'u razı edebilmek için başka bir seferde Bulgar başpiskoposuna mektup yazmış ve bir din adamı olarak Hristiyanlar arasında akan kanı durdurması için ona yardımcı olmasını istemiştir. Bunu yaparken de Simeon'u övmeyi ihmal etmemiş, bunun bir işe yarayacağını düşünmüş olmalıdır. Şöyle ki;

*"Kim arabulucu olacak? Kim, Tanrının yardımıyla insanoğlunun yıkımına sebep olacak bu yıkımı durdurabilecek? Kim Hristiyanların kanı ile kirlenen toprakları temizleyecek? Bunu bizden başka kim başarabilir? Bunu yapmak benim ve senin görevimizdir. Kalbimizden geçen her türlü düşüncenin farkında olan Tanrının da bildiği gibi başından itibaren savaşın başlamasını önlemek için elimden gelen gayreti gösterdim ve şeytan ortaya çıkıp her şeye hâkim olduğunda, Romalıların silahlarını bir kenara bırakmalarını, barışın peşinde koşmalarını, Bulgarları sevmelerini, onlara karşı bir baba gibi müşfik olmalarını tavsiye etmekten bir an bile vazgeçmedim. Ve Tanrı onların kalplerine dokundu, daha önce yaptıkları itaatsizliklere tövbe ettiler, daha sonra onlara takdim ettiğim gündem üzerinden harekete geçmeye istekli oldular; O günden bugüne kadar Romalılar barışın, sevgi bağlarının peşinde koştular ve sizinle (Bulgarlarla) savaşa neden olacak işlerden nefret ettiler"*⁶⁹⁰.

Görüldüğü üzere Bulgarlar ile Bizans arasındaki dostluğa atıf yapmakta ve birbirlerini seven iki ulusun şeytan yüzünden savaştığını belirtmektedir. Fakat Simeon haksız bir şekilde

⁶⁸⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XIII, Lines, 2-23, s.89-91 [İngilizce].

⁶⁹⁰Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XII, Lines, 15-54, s.83-85 [İngilizce].

kendisine savaş açan Bizans'a ve bunu kendisine bildirmeyen Patriğe cevap vermeye bile tenezzül etmemiştir.

Simeon 919 yazı geldiğinde her yıl yaptığı gibi seferlere başlamak için hazırlık yapmaya başlamıştır. Fakat Bizans'tan gelen haberler hiç de iç açıcı değildir. Zoe'nin başkanlığındaki Bizans yönetimi hiçbir şekilde Simeon'un isteklerini kabul etmeye yanaşmamaktadır. Zoe oğlu Konstantinos'un Simeon'un kızı ile evlenmesine asla razı gelmeyecek ama buna karşılık iktidarını kurtarmak için imparatorluk generallerinden destek arayacaktır ki bu sırada en güçlü aday da Leon Phokas'tır. Bu arada Nikolaos Mystikos tekrar Niyâbet Heyeti'nin başına geçmek için çabalasa da geçmişte sebep olduğu olaylar yüzünden fazla bir şansı olmamıştır. Her zaman olduğu gibi Nikolaos kurnaz bir şekilde bu durumdan yararlanmasını bilmiş, taht için çekişen generallerden Amiral Romanos Lekapenos ve Zoe'nin gözdesi Leon Phokas arasında bir seçim yaparak tercihinin Romanos Lekapenos'dan yana kullanmıştır⁶⁹¹. Zoe'nin danışmanı Parkaimomenos Konstantinos'un Romanos Lekapenos tarafından tutuklanması üzerine başlayan olaylar Zoe'nin kral naipliği görevini Patrik Nikolaos'a ve Magistros Stephanos'a bırakması ile sonlanmıştır. Patrik Nikolaos Parkaimomenos Konstantinos'un görevden alındığını Simeon'a bildirmiş ve Bizans ile Bulgarlar arasındaki sorunun tüm suçunu ona yükleyerek Romanos ve VII. Konstantinos'un suçsuz olduğunu iddia etmiştir:

*“Mektubunda ayrıca bizim taraftaki kötülüklerin nedeni olan ‘hadımlardan’ bahsetmişsin. Fakat oğlum bizim bu hadımların yaptıkları ile ilgili ne yapmamızı istiyorsun? Bu adamlar yaptıkları kötülüklerden dolayı hem Roma Devleti idaresi hem de Romalılar ve Bulgarların yaptığı ortak barış ve anlaşma dolayısıyla yeteri kadar rahatsız olmuşlar ve kafaları karışmıştır. Fakat bizim onların kötülüklerinin mirasçısı olmamamız gerekmektedir”*⁶⁹²

diye yazmıştır. Simeon'un Zoe hükümetinin devamlı olarak hadımlardan kurulu olduğu şeklindeki suçlamalarına karşılık, Nikolaos'da bütün kötülüklerin sebebi olan hadımların iktidardan uzaklaştırıldığını şimdi tekrar Bulgar-Roma antlaşmasına geri dönebileceklerini söylemektedir. Hatta *Bulgarlarla Antlaşma* adlı Hitabe'nin yazarı da Parkaimomenos Konstantinos'u savaş kışkırtıcılığı yapmakla suçlayarak, kinayeli bir biçimde; “ve ormana gidip vahşi havvana karşı harekete geçti, tozu kaldırdı ve ateşi yaktı öyle ki alevler her yanı sardı” diye anlatmaktadır. Bu arada Nikolaos'un tekrar naipler heyetinin başkanlığını ele

⁶⁹¹Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.117-118; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.246; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.475.

⁶⁹²Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVIII, Lines, 54-64, s.123-125 [İngilizce]; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.58; Treadgold, *A Concise History of Byzantium*, s.137.

geçirmek amacıyla yaptığı her türlü entrikanın bir faydası olmamış, VII. Konstantinos'un öğretmeni Theodoros'un yardımı ile 25 Mart 919'da saraya giren Romanos Lekapenos yönetimi ele geçirmiştir. Romanos birkaç ay sonra kızı Helena ile genç Konstantinos'u Ayasofya'da evlendirmiş ve *basileopator* unvanı ile onurlandırılmıştır. Bundan sonra Romanos Lekapenos taht yolunda engel olarak gördüğü Leon Phokas ve Zoe'den kurtulmuştur. Daha sonra bütün râkiplerini tek tek elimine eden Romanos'u engelleyecek hiçbir güç kalmamıştır. 24 Eylül 920 tarihinde VII. Konstantinos tarafından *ceasar*, 17 Aralık 920'de ise ortak imparator ilan edilmiştir⁶⁹³. İşte Simeon'un uzun yıllar peşinde koştuğu genç Bizans imparatorunun kayınpederi olma ve bunun sonucunda Bizans'ın müşterek hükümdar olma hayalini Romanos Lekapenos elde etmiş, Bizans İmparatorluğu'nun hâkimi olmuştur⁶⁹⁴.

3.3 Romanos Lekapenos Döneminde Bulgar-Bizans İlişkileri

Köylü bir aileden gelen ve imparatorluğun güvenilir amirali Romanos Lekapenos Bizans imparatorluk tahtına yukarıda bahsettiğimiz şekilde oturmuştur⁶⁹⁵. Bizans'tan gelen Romanos'un imparator olduğu haberi karşısında çok fazla öfkelenen Simeon, Trakya'ya doğru yeni bir sefere başlamıştır. 919 yılı yaz aylarının son günlerinde Bulgarlar bu defa Edirne'nin de ötesine geçerek bütün Trakya'yı İstanbul'a kadar yakıp yıkıp yağmalamışlardır. Simeon'un bu ataklarına ordunun bağlılığından emin olamayan Romanos Lekapenos hiçbir şekilde yanıt vermemiştir. Bölge orduları Bulgarların akınlarına cevap vermeyerek kalelerde saklanırken, Bizans askerî birlikleri (tagmata) ise İstanbul'da bekletilmişlerdir. Simeon akınlarına devam ederek Hellespont'a (Çanakkale Boğazı) kadar ulaşıp Lampsacus'da (Çanakkale) kamp kurmuştur. Simeon'un niyeti çok açıktır, orada Tarsus Arap donanması ile buluşacak ve daha sonra onların yardımı ile İstanbul'u kuşatacaktır. Patrik Nikolaos, o sırada ceasar olan Romanos'a yazdığı mektupta Bulgarların bu düşünce ve teşebbüsünden bahsederek tedbir almasını istemiştir;

⁶⁹³Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.119-120; Browing, *a.g.e.*, s. 65; Vasiliev, *a.g.e.*, s.401; Runciman, *A History*, s.163; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.62; Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500–1300)*, s.230; Jenkins, *Byzantium*, s.236; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.246; Vasiliev, *a.g.e.*, s.401; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.191.

⁶⁹⁴Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.246; Whittow, *a.g.e.*, s.290; Jenkins, *Byzantium*, s.237; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.120; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.476.

⁶⁹⁵Runciman, *A History*, s.163; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.62; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.577; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.117; Treadgold, *A Concise History of Byzantium*, s.137.

“Sevgili efendim ve oğlum, işittiğim bazı söylentilere göre (Tanrı bunu yanlış çıkarsın) Bulgarlar Lampsacus’a geçerek bazı zararlar vermişler. Şimdi bu söylenti gerçek olmasa bile bunları göz ardı etmeyelim fakat Tanrının yardımı ile bu bölgeyi güvenli hale getirelim; bu türden bir baskının oluşmasını önlemek amacıyla, daha çok önlem alınması daha akıllıca değil mi? Çünkü eğer sadece bu işin başlangıcında iseler ve Lampsacus bölgesine geçmek için cesaretlendilerse bundan böyle olayları yoluna koymak için daha fazla güce ihtiyacımız olacaktır. O halde şimdi bu konuda tüm fikirleri alarak gerekli özeni göstereyim böylece Tanrının da yardımı ile bu kötülük başlamadan sona ersin; bölgeyi korumak ve kurtarmak amacıyla eğer uygunsa ya başkentten yollanacak bir dizi gemi veya birkaç kadirga yeterli olacaktır⁶⁹⁶”.

Mektuptan da anlaşılacağı üzere Nikolaos’ın, Romanos’tan gerekli tedbirleri almasını ve Bulgarlardan gelecek tehlikeleri önlemesini istemesi üzerine tarihi kayıtlarda da görüleceği gibi Romanos’un olaylara müdahale ettiği ve Bizans donanmasının Arapların Çanakkale’ye ulaşmasını engellediği görülecektir⁶⁹⁷. Ayrıca Romanos, Bulgar tehlikesinden kurtulmak için bunların yeterli olmayacağını bilincindedir. Patrik Nikolaos’dan yardım isteyerek Bizans ile Bulgarların ateşkes yapmaları için ondan arabuluculuk yapmasını istemiştir. Patrik Simeon’a mektup yazarak onunla buluşmak istediğini belirtmişse de Simeon bu teklifi reddetmiştir. Bunun üzerine Patrik Nikolaos Simeon’un başpiskoposuna ve başkomutanına yazdığı mektuplarda onlardan Simeon’u ikna ederek iki ülke arasındaki savaşı durdurmalarını istemiştir⁶⁹⁸. Fakat bütün bu çabaların hiçbir faydası olmamış, Simeon Nikolaos’un mektuplarına cevap vermemiştir. Bulgarlar istedikleri gibi hareket etmeye devam ederek kırsal bölgeleri yağmalayarak yakıp yıkmışlardır. Romanos, bir taraftan Bulgarlar ile diplomatik görüşmeler yaparak onları durdurmaya çalışmış diğer taraftan da Bulgarların vasalı olan ülkelerde karışıklık çıkararak onların dikkatini İstanbul’dan Balkanlar’a, batı sınırlarına çekmeye çalışmış ve bu konuda da başarılı olmuştur. Bizans’ta yaşayan Raska Sırp prenslerinden Zahariye Pribislavyeviç’i Sırp Pavle’yi devirmek amacıyla Raska’ya yollamıştır. Zahariye Pribislavyeviç’in küçük bir askerî birlik eşliğinde Dıraç’a geldiğini duyan Simeon, Çanakkale’deki kampı kaldırarak Bulgaristan’a geri dönmüştür. Bu şekilde Bulgarların 919 yılının yaz aylarında yapmış olduğu sefer sona ermiştir. Pavle ile Zahariye

⁶⁹⁶Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XCV, Lines, 5-10, s.363 [İngilizce]. Patrik Nikolaos Romanos Ceasar iken bu mektubu yazmıştır.

⁶⁹⁷Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.48; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.87; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.577; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.193.

⁶⁹⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XI, Lines, 84, s.79[İngilizce], Ep. XII, Lines, 5-10, s.83[İngilizce], Ep. XIII, Lines, 2-23, s.91 [İngilizce].

arasındaki mücadeleyi Pavle kazanmış ve Zahariye'yi Simeon'a teslim edilmek üzere Preslav'a yollamıştır⁶⁹⁹.

920 yılı Romanos'un Bizans tahtı üzerindeki hâkimiyetini güçlendirdiği yıl olmuştur. Eylül 920'de ceasarlığa gelen Romanos, 17 Aralık 920'de damadı Konstantinos tarafından eş imparator ilan edilmiş ve Patrik Mystikos tarafından imparator olarak taçlandırılmıştır (920-944). VII. Konstantinos Porphyrogenetos'un ismi her ne kadar Romanos'un üstünde olsa da ülkenin gerçek yöneticisinin Romanos olduğu çok açıktır⁷⁰⁰. Bizans tahtında meydana gelen bu değişikliğin Simeon'u çok öfkeli edeceği de bilinmektedir. Fakat Romanos da Simeon'u meşgul etmek için tedbirler almaya ve onun batı sınırı ile ilgilenmesini sağlamak için elinden geleni yapmaya gayret göstermiştir. Zahariye'nin darbesi başarılı olmamış fakat Romanos bu defa Bizans'ın geleneksel silahı olan rüşvetle başarıyı yakalamaya çalışmış, 919-920 yılı kışında Sırp knyazı Pavle'yi ikna etmek amacıyla ona altın ve hediyeler yolladığı gibi bağımsızlık sözü vererek Sırları Bulgarlar ile iş birliği yapmaktan vazgeçirmeye çalışmıştır. Pavle'nin Romanos'un tekliflerine karşı daha fazla dayanmadığı ve Bulgarlara karşı tavır değişikliğine gittiği anlaşılmaktadır. Bulgar-Sırp sınırında çıkan çatışma neticesinde Pavle'in Sırp tahtında kalmasının Bulgar çıkarları açısından iyi olmayacağına hükmeden Simeon, Pavle'den kurtulmaya ve Sırp prensini elinde tutsak olarak tuttuğu Zahariye ile değiştirmeye karar vererek Bulgar askerlerini Pavle üzerine yollamıştır. Pavle güçleri ile Bulgarlar arasındaki mücadele konusunda çok fazla bilgi sahibi olmamıza rağmen Bulgar güçlerinin Sırları yenilgiye uğrattığını ve Zahariye'yi (920-924) yeni Raska lideri olarak Sırp tahtına geçirdiğini görüyoruz⁷⁰¹. Bu arada Bulgarların 919 yılı bahar aylarında başlattığı Sırp seferi neredeyse bir yıldan fazla sürmüş (919-920), bu durumdan yararlanan Romanos tahtını sağlamlaştırmıştır⁷⁰².

Sırp meselesini halleden Simeon gözünü Bizans'a çevirdiğinde Romanos'un karısı Theodora'yı imparatoriçe, oğlu Christoper'i de yardımcı imparator olarak ilan ettiğini görmüştür. Bu yeni durum en büyük arzusu ve hedefi Bizans tarafından resmî olarak imparator olarak tanınmak isteyen Simeon'un planlarını değiştirmesine ve Bizans'a karşı yeni bir sefer hazırlıklarına başlamasına neden olmuştur. Zaten Simeon 920 yılından 924 yılına

⁶⁹⁹Runciman, *The Emperor Romanus*, s.87; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.190-191; Vasiliev, *a.g.e.*, s.402.

⁷⁰⁰Fine Jr, *a.g.e.*, s.151; Whittow, *a.g.e.*, s.290; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.246; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.191.

⁷⁰¹Porphyrogenetos, *De Administrando Imperio*, Chapter 32, s.157; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.477; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.192.

⁷⁰²Whittow, *a.g.e.*, s.291.

kadar her yıl Bizans'a karşı seferler düzenlemiş ve başkent duvarlarına kadar gelmiştir⁷⁰³. Patrik Nikolaos, Romanos ve Simeon arasında arabuluculuk yapmaya devam ederek Simeon'a mektuplar yazmış ve yaşanan olaylar nedeniyle Romanos ile Konstantinos'un suçlanamayacağını zaten esas suçluların cezasını bulduğunu anlatmıştır⁷⁰⁴. Patrik Nikolaos bundan başka çok dindar bir kişi olduğunu düşündüğü Simeon'a Bizans'ta gerçekleşen olaylardan ve Kilisenin birleşmesinden bahsederek etkilemeye çalışmıştır; “*Sevgili oğlum sana şüphe götürmez bir biçimde duymaktan çok zevk alacağın sevinçli haberler getirdim. Bizim açımızdan bu durumu ilan etmek ise her şeyin ötesinde zamana ve olaylara uygun gözükmektedir. Tanrının Kilisesi birleşmiştir*”⁷⁰⁵. Nikolaos on dört numaralı mektubunda Simeon'u görmek istediğini eğer izin verirse barış şartlarını konuşmak üzere ilerlemiş yaşına ve sağlığının bozuk olmasına aldırmadan Simeon'un yanına gitmek istediğini yazmıştır;

“işte ben o zaman senin karşına çıkıp, orada sana kendi sesimle bunları ve şartların gerektirdiği her ne varsa anlatacağım, eğer senin yüce gönlün sadece barış yapılmasına rıza gösterirse, sana gelmek üzere yola çıkacağım ve yaşımdan veya hastalığımdan ya da yolculuğun zorluğundan dolayı hiç şikâyet etmeyeceğim. O halde sen şimdi bana, Tanrının senin kalbine Romalılar ve Bulgarların kurtuluşu için yapılacak güçlü bir barışı tevdi ettiğini beyan et, böylece bende kendim her neresi olursa olsun oraya gelip arzu ettiğim kadar özlemle sana bakabileyim ve nihayetinde Tanrının da onaylayacağı bizim ortak koşullarımıza uygun ve karlı bir barış anlaşması hakkında konuşabilelim”⁷⁰⁶.

Patriği hiçbir zaman affetmeyen ve bütün bu yaşananları unutmayacak olan Simeon bu mektuba ve patriğin Ankhilaos savaşından sonra yazdığı hiçbir mektuba cevap vermemiştir. Onun tek istediği imparatorluk statüsünün resmî olarak tanınmasıdır ve bu nedenle Romanos ve oğlunun tahttan indirilmesi için her türlü askerî ve siyasî gücü kullanmaktan kaçınmayacaktır. Tarihler 921 yılını gösterdiğinde Simeon, Bizans'a karşı askerî sefer için hazırlıklarını tamamlamıştır⁷⁰⁷.

⁷⁰³Simeon 917 yılından 927 yılına kadar üç defa İstanbul yakınlarına kadar gelmesine rağmen İstanbul'u almak için hiçbir çaba göstermemiştir. Todorov, *a.g.m.*, s.158; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.122.

⁷⁰⁴Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XIV, Lines, 97-102, 112-121, s.97-99 [İngilizce]; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.577.

⁷⁰⁵Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XIV, Lines, 17-47, s.93-95 [İngilizce]. Kilisenin birliği (Tomus-Union) Temmuz 920 yılında sağlanmıştır. Runciman, *The Emperor Romanus*, s.65.

⁷⁰⁶Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XIV, Lines, 128-155, s.99-101 [İngilizce]; Whittow, *a.g.e.*, s.291.

⁷⁰⁷Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.576-577.

Tarihi kayıtlardan ve Nikolaos'un Simeon'a yazdığı mektuplardan da anlaşıldığı üzere Romanos da Simeon'a karşı askerî hazırlıklar yapmıştır. Patrik, Simeon'u barışa razı edebilmek amacıyla yazdığı satırlarda Simeon'un gözünü korkutmaya çalışmıştır;

*“Askerî kuvvetlerin hazırlık yaptıklarını ve her tarafta anlatamayacağım kadar on binlerce toplanma ve seferberlik noktalarının olduğunu görüyorum. İşte bu nedenle böyle bir askerî seferberliğin sonuçlarının Romalılar ve Bulgarlar arasında çok sayıda katliamın gerçekleşmesine yol açacağını öngörerek inliyor ve ağlıyorum. Böyle bir çatışma Hristiyanlar için ortak bir felaket olacağı gibi Tanrımız Mesih’inde çok derin acılar duymasına neden olacaktır”*⁷⁰⁸

şeklinde ifadeler kullanarak Hristiyanlar arasında yaşanacak bir savaştan duyacağı üzüntüyü ifade etmiştir. Nikolaos aynı mektupta Romanos'un Tanrının lütfü ile Romalıların başına geçtiğini ve onun sayesinde kilisede yaşanan ayrılığa son verilerek Kilisede birliğin (Tomus Union) sağlandığını anlatarak dindar bir Hristiyan olan Simeon'un bu haberle çok sevineceğini tahmin etmiştir; *“Romanos devletimizin başına idare etmek üzere atandığında kiliseye uzun yıllar rahatsızlık veren, büyük karışıklık ve kargaşaya sebep olan suçlar ve saldırılar bitmiştir. Bunun yerini kilisenin ilişkilerinde barış ve sakinlik almış, kavga ederek bölüneneler Kutsal Ruhun lütfü ile birlik içinde toplanmışlardır”*⁷⁰⁹. Halbûki bütün bunlar Simeon'u daha fazla kızdırmaktan başka bir işe yaramamıştır. O, 913 yılında yapılan antlaşma sonrasında kendisine verilen sözlerin yerine getirilmesini istemiştir. Nikolaos'un on altı numaralı mektupta şu sözlerle kendisini kandırmak amacıyla yapmış olduğu evlilik teklifini;

*“Tanrı sırrına erişilmez hükmü ile İmparatorluğun tahtına efendi Romanos'un geçmesini sağlayarak düzeni yeniden kurdu (bunun işitmiş olabileceğini söylemeye cesaret edebildiğim gibi); şimdi sende ya kızlarından birini onun oğullarından biriyle hayatını birleştirmesine veya oğullarından birinin onun kızının eşi olmasına izin vererek onunla evlilik yoluyla ilişki kurabilir ve ona katılabilirsin. Eğer bunu yaparsan her iki bakımdan da bütün arzuların gerçekleşecektir, senin açıdan hem sana uygun olan ihtişama ve mutluluğa, hem de yönettiğin bütün Bulgar ulusunun da bu arzularına kavuşmasını sağlayabilirsin. Daha önce İmparatorla bir evlilik bağı kurmayı talep etmene rağmen bu isteğin böyle davranılmasını uygun gören kişiler tarafından reddedilmişti; şimdi ise bu çeşit bir evlilik bağıyla yükselmek senin gücüne bağlıdır”*⁷¹⁰

⁷⁰⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVI, Lines, 14-34, s.105-107 [İngilizce].

⁷⁰⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVI, Lines, 84-94, s.109-111 [İngilizce].

⁷¹⁰Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVI, Lines, 50-83, s.107-109 [İngilizce].

ve toprak vaatlerini elinin tersi ile itmiş, Romanos'un tahtan uzaklaştırılmasından başka bir şey istemediğini kesin olarak belirtmiştir. Patrik Nikolaos'un Simeon'a yazdığı on sekiz numaralı mektupta;

“Fakat sevgili oğlum, sen bu gibi yazmış olduğum meselelere aldırış etmeyerek, yaşlılığımı alay konusu yaptın ve şu “Bulgarların ölülerinin tekrar diriltilmesini arzu etmediğini söyleyerek imkânsız olanı talep etmiyorsun; sen sadece bunun yapılmasını emrediyorsun” gelişigüzel sözleri söyleyerek, Tanrının zaten senin için hazırlamış olduğu İmparatorluğunun tahtından vazgeçtiğini ilan ettiniz. Ancak bundan daha da fazla imkânsız olan şey nedir biliyor musun sevgili oğlum? Tanrının gizemli kararı ile onun büyük mirasını yönetmek üzere atanan bir kişinin bundan vazgeçmesi nasıl mantıklı bir karar olabilir? Hayır, sevgili oğlum; benim ağarmış saçlarımı alay konusu yapma: benim sana söylememe lüzum kalmaksızın taleplerinin imkânsız olduğunun farkındasın. Eğer akla yatkın bir başarı elde etmek istiyorsan, karşılanması kesinlikle mümkün olmayan taleplerinden vazgeç. Bu taleplerini daha kolay elde edilebilir olan diğerleri ile değiştir: örneğin bir miktar altın, bir parça eşya (giysi) ve hatta belki de bir toprak parçası. Eğer kalbinde bir parça Mesih'in barışı adına ilahi bir ilham kaynağı varsa, buna uygun ne istediğin varsa bize bildir. Bir şey söyleyeyim mi oğlum bütün kazançların, bütün elde edilen kazanımların ötesinde en büyük amaç, akan kanı sona erdirmek olmalıdır”⁷¹¹.

Nikolaos'ın burada önerdiği bir miktar altın, giysi ve toprak parçası Simeon'un hiç umurunda olmamıştır. On sekiz numaralı mektuptan da anlaşılacağı üzere Simeon uzun bir aradan sonra Nikolaos'un mektubuna cevap vermiş ancak onunla alay ederek aşağılamaktan kaçınmamıştır. Simeon ve Bulgar ordusu 921 yılında Bizans'ın kendisine karşı askerî bir operasyon yapmasına fırsat vermeden Makedonya ve Trakya bölgelerinden fırtına gibi geçerek İstanbul'a gelmiştir. Bulgar ordusu İstanbul yakınlarındaki Katasyrtai mevkiinde kamp kurmuş, Bizans başkenti etrafında yer alan kırsal bölgeleri yakıp yıkarak yağmamıştır. Başkenti alamayacağını bilen Simeon, Bizans başkentinde yaratacağı terör ile asilleri korkutacağını düşünmüştür. Mal ve mülklerini kaybetmek istemeyen asiller de bir süre sonra Simeon'un arzularına boyun eğecek ve Romanos'u tahtan indireceklerdir. Simeon'un başkentin çok yakınına kadar gelerek yapmış olduğu bu saldırılara cevap vermek zorunda kalan Romanos, Pathos Argyros komutasında küçük bir askerî birliği Bulgarların üzerine

⁷¹¹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVIII, Lines, 16-53, s.121-123 [İngilizce].

göndermiştir. Ancak Katasyrtai yakınlarında Thermopolis'te Bulgarların kurduğu tuzağa düşen Bizans askerî birliği şehre kaçarak canını zorlukla kurtarabilmiştir⁷¹².

Simeon komutasındaki Bulgar birlikleri bu kısa mücadeleden sonra Kosmidion'un karşısında Haliç'in kuzeyindeki asillerin mülklerine sistemli bir şekilde akınlar yaparak, yağmalamışlardır. Halkın tepkisinden çekinen Romanos bir kez daha Pathos Argyros komutasındaki askerî birlikleri (tagmata ve Hetaireia) donanma yardımı ile Haliç'in kuzeyine doğru geçirmiştir. Bizans ordusu başkentin kuzeyinde kırsal kesimde yer alan Pegai bölgesindeki ovaya Bulgar akınlarını durdurmak üzere savaş düzenine geçmiştir. Bizans ordusu, Leon Moroleon, Rector Ioannes ve patrician Photeinos isimli asillerden oluşurken donanmayı da Aleksios Mosele adlı amiral yönetmiştir. Amiral emrindeki kuvvetlerle beraber hem Bizans ordusunun geri kısmını koruyacak hem de orduya yardım edecektir. Simeon komutasındaki Bulgar ordusu ansızın tepelerden aşağıya doğru inerek Bizans birliklerini dağıtmıştır. Bozguna uğrayan Bizans askerlerinden bazıları gemilere doğru kaçarken, Bulgarlara karşı koymaya çalışan diğerleri de kendilerini korkunç bir çatışmanın içinde bulmuşlardır. Çatışmanın sonunda Bizans askerlerinin çoğu ölmüştür. Bozgun o kadar korkunç olmuştur ki Bizans askerleri gemilere kaçarken öldürülmüş, gemilere çıkmaya çalışan askerlerin bazıları Haliç'in sularında boğulmuş buna rağmen pek çoğu Bulgarlar tarafından tutsak alınmıştır. Kazanılan zaferden sonra Bulgarlar, savaş alanını yağmalamaya başlamışlardır. Bulgar askerleri daha sonra Haliç boyunca ve boğazın aşağı kesimlerinde yer alan saraylara saldırarak yakmışlardır. Bizans kaynakları bu durumu Bulgarların tüm boğazı ateşe verdikleri şeklinde açıklamışlardır⁷¹³.

Görüldüğü üzere Kağan Simeon komutası altındaki Bulgar ordusu bir kez daha üstünlüğünü kanıtlamıştır. Pegai savaşında Bizans'ı yendiği gibi başkent dışındaki tüm bölgeyi yakıp yıkmış, bölgedeki Bulgar kuvvetleri de kırsal kesimdeki kaleleri yerle bir etmiştir. Simeon'un deniz gücünden yoksun olduğunu bilen ve İstanbul'un duvarları arkasına saklanan Romanos ise stratejisini Simeon'a karşı koymaktan ziyade onun ve Bulgar ordusunun enerjisini harcayarak güçsüz kalması üzerine kurmuştur. Tarihe *Perikles*

⁷¹²Runciman, *The Emperor Romanos*, s.88; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.193; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.577; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.478; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.194.

⁷¹³Skylitzes, *a.g.e.*, s.208-209, Theophanes Continatus, s.130-131, Runciman savaşı 922 yılına tarihlemektedir. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.194; Whittow, *a.g.e.*, s.291; Runciman, *The Emperor Romanos*, s.88; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.577; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.123; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.478; Vasiliev, *a.g.e.*, s.402; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.195.

*Stratejisi*⁷¹⁴ olarak geçen bu taktiği kendisi için bir davranış biçimi haline getiren Romanos, ödediği bedel çok yüksek olmasına karşın Bulgarların bu akınlar sonucunda yıpranacağını ve en sonunda da Simeon’u barış masasına oturtacağını düşünmüştür. Romanos yine Patrik Nikolas’tan bir kez daha yardım isteyerek, Simeon ve kendisi arasında arabuluculuk yapmasını emretmiştir. Patrik yirmi numaralı mektubunda Hristiyanlar arasındaki savaştan duyduğu üzüntüyü belirtmiş ve Simeon’u görmek istediğini söylemiştir, fakat Simeon onun sözlerine güvenmediği gibi onunla alay etmiştir. Mektupta da görüleceği üzere Patrik bu durumda çok rahatsız olmuştur:

“Fakat görüldüğü gibi mektubun bana böyle bir ümit vermedi: sözlerinden anladığım kadarıyla aksine onların değerlendirdiğimde, benim görevimin değersiz olacağı ve hiçbir işe yaramayacağı anlaşılmaktadır. Yapmak istediğim görevi yapamayacağım yani bazı olayları değiştiremeyeceğim, senden yeteri saygıyı görmeyeceğim yani benim sevgili oğlumun babasının yaşına aldırmayacağı ve alçakgönüllü bir başrahibin onu ziyaret etmesine hürmet göstermeyeceği, aksine anladığım kadarıyla beni onu ziyarete giden herhangi diğer bir elçiden farklı görmeyeceği gözükmektedir. Bütün bu düşüncelere rağmen beni kabul etmek, babana, yaşlı bir başrahibe bu şekilde saygısızca davranarak sevgili oğlum, sana gelmem için beni kışkırtıyor musun? Yaşlı oluşuma ve yolculuk boyunca karşılaşacağım sıkıntılara ve zorluklara rağmen beni bu yolculuğu yapmam için teşvik mi ediyorsun? Bütün bunlara karşı ne söyleme mi ne düşünme mi bekliyorsun? Dünya üzerinde hangi evlat babasına şu mesajı göndererek şunları söyler: “Bana gel babacığım, böylece sözlerinizin hiçbir değeri olmadığını, başarmak istediğiniz hiçbir şeyi gerçekleştiremeyeceğinizi ve görevinizin hiçbir işe yaramayacağını size gösterebileyim”?
Şimdiye kadar hiçbir evladının babasına bu şekilde bir mesaj gönderdiğini duymadım”⁷¹⁵

diye yazmıştır. Simeon patriğin teklif ettiği altın, pahalı hediyeler ile toprakları bile istememiş, onun tek isteği sadece Romanos’un tahttan uzaklaştırılması olmuş ve bunda ısrarcı davranmıştır. Hatta Simeon Patrikten ölü Bulgarları diriltmesini değil sadece Romanos’un tahtan uzaklaştırılmasını istediğini bununla çok kolay bir iş olduğunu söyleyerek alay etmiş ve Bulgarların hayatını kaybetmesinin tek suçlusu olarak da kendisini işaret etmiştir. Nikolaos on sekiz numaralı mektupta;

“fakat sevgili oğlum, sen bu gibi yazmış olduğum meselelere aldırış etmeyerek, yaşlılığımı alay konusu yaptın ve şu “Bulgarların ölülerinin tekrar diriltilmesini arzu etmediğini

⁷¹⁴Perikles stratejisi özetle, rakibinin politik ve askeri yönden zayıf olduğu zamanı sabırla bekleyerek, onu güçsüz düşürecek ortamı yaratmak suretiyle, sıcak savaşa başvurmadan, büyük ve güçlü devletlerin desteklerini alarak dolaylı yollardan sonuca varmayı hedef alan bir anlayışa sahiptir. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.195.

⁷¹⁵Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XX, Lines, 29-47, s.133 [İngilizce].

söyleyerek imkânsız olanı talep etmiyorsun; sen sadece bunun yapılmasını emrediyorsun” gelişigüzel sözleri söyleyerek, Tanrının zaten senin için hazırlamış olduğu İmparatorluğunun tahtından vazgeçtiğini ilan ettiniz”

diyerek Simeon’un bir zamanlar rahip olmak için yapmış olduğu yemini ve Tanrının onun için hazırlamış olduğu tahtan vazgeçişini hatırlatmıştır⁷¹⁶. Anlaşıldığı üzere Simeon patrik ile görüşmeyi ve onun arabuluculuğunu kesin olarak reddetmiştir. 921 yılında Patrik Nikolaos Mystikos ile Simeon arasındaki yazışmalardan elde edilen tek olumlu sonuç esirlerin değişimidir ki patriğin bu konuda hiçbir katkısı olmamış olay tamamen Simeon’un insiyatifi ile gerçekleşmiştir. Patrik mektubunda Simeon’un Bizans askerlerini düşman yerine koyduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Sen şimdi bir çeşit takastan, bu insanları düşman yerine koyup sayarak, onları değiş tokuş yapmaktan söz ediyorsun. Tanrı korkusu içinde ve bundan sonraki kuşaklar göz önüne alınarak, Roma hükümeti senin bu isteğine razı olmaktadır. Fakat şüphesiz ki söz konusu takas, takas işlemlerine ait kanunlara uygun olarak müzakere edilecektir. Bu nedenle sizin elçilerinizin buraya gelmeleri ve Romalıların da size gitmeleri gerekmektedir. Böylece takas olacak kişilerin doğru bir uygulama ile değiştirilmesine dair yapılacak karşılıklı görüşmeler sonrasında görev, Romalıların ve Bulgarların yararına olacak şekilde başarıyla tamamlanacaktır”⁷¹⁷.

Bu sözleri ile yine Simeon’un isteklerinin de kabul edildiğine dikkat çekmektedir. Bulgarlar zafer kazanmalarına rağmen Heraklia’ya⁷¹⁸ doğru geri çekilmişler ve Trakya ile Makedonya Themalarını yağmalamaya devam etmişlerdir. Yine Patrik Nikolaos on dokuz numaralı mektubunda Simeon’a yalvararak onun yanına Selymbria’ya (Silivri) gelmek ve barış şartlarını konuşmak istediğini belirtmiştir⁷¹⁹. Yirmi numaralı mektuptaki patriğin ifadelerinden de anlaşılabacağı üzere;

“şunu söylüyorum: “İmparatorluk tahtına kadar yükselmiş olan bir kişinin İmparatorluğunu bırakmasına izin verin” diye açıklama yapmanı istemiyorum çünkü bu gerçekleşemez veya “Roma İmparatorluğu halkının ve efendilerinin seni imparatorları ve efendileri olarak kabul ettiklerini” yazmanı istemiyorum; çünkü böyle bir teklifi kimse dinlemeyecektir. Bunun yerine bir miktar altın veya eşyalar veya bağışlanacak bir parça

⁷¹⁶Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVIII, Lines, 16-53, s.121-123 [İngilizce].

⁷¹⁷Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XX, Lines, 169-191, s.141 [İngilizce].

⁷¹⁸Marmara Ereğlisi. Aydın, a.g.e., s.289.

⁷¹⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XIX, Lines, 40-54, s.129-131 [İngilizce].

toprak yani Bulgarların yararına olacak fakat aynı zamanda Romalılar için de çok fazla kayıp sayılmayacak koşullar yazman daha akıllıca olacaktır”⁷²⁰

sözleri ile ona istediğinin dışında birçok teklif yapmıştır ancak Simeon sadece Bulgarların imparatoru olarak değil Romalıların imparatoru olarak da taçlandırılmak istemiştir. Her ne kadar Bizans kaynakları aksini iddia etse de Simeon zaten 913 yılında yapılan taçlandırma töreninde patrik tarafından Bulgarların imparatoru olarak ilan edilmiştir. Simeon sadece kendisine verilmiş bu hakkın reddedilmesinden dolayı rahatsız olmuş ve bütün mücadelesini bu amaç uğruna vermiştir.

Buna rağmen Simeon’un İstanbul’a akın yapmak yerine batıya, Trakya’ya doğru geri çekilişini anlamak için olayları daha yakından incelemek ve bu sırada Bizans’ın içinde bulunduğu durumu belirtmek yararlı olacaktır. Olayları çok iyi analiz edebilme yeteneğine sahip ve dış dünyada gerçekleşen olaylardan haberdar olan Simeon’un bu hareketi tamamen akılcı bir dış politikaya dayanmaktadır. Simeon Romanos’un İstanbul surlarının dışına çıkarak kendisi ile savaşmayacağını iyi biliyordu. Bu arada Bizans’ın hâkimiyeti altındaki topraklarda isyanlar çıkmıştır. İtalya’da Calabria ve Longobardia’da çıkan isyanlar ve bu isyanı bastırmak için Bizanslı yetkililerin Peleponnese yarımadasında yaşayan Slavların vergilerini arttırması bu bölgedeki Slavların da isyan etmelerine sebep olmuştur. Simeon, Slav isyanını desteklemek üzere bazı birliklerini bu bölgeye göndermiştir. Böylece Bizans isyanlar ile uğraşarak zayıflayacak ve bu durumda Simeon’un işine gelecektir ancak 921 yılının son aylarına gelindiğinde Slav isyanı sona ermiş ve Simeon ordusu ile Bulgaristan’a geri dönmüştür ⁷²¹.

922 yılına gelindiğinde ise Simeon Bizans’a karşı yeni bir strateji uygulamaya karar vermiştir. Bizans birlikleri kalelere saklanarak kendisi ile savaşmak istememişse de Simeon Trakya ve Makedonya’da yer alan kalelere saldırarak Bizans’ı kalelerden mahrum edecek bir planı uygulamaya koymuştur. Bu taktik Simeon’a iki yönden fayda sağlamıştır. Bir kaleler ve etrafındaki topraklar Bulgar hâkimiyetine girecek, ikinci olarak bölge halkının ürettiklerine el koyabilecektir. Böylece Simeon hem Bulgar hazinesine gelir elde edecek hem de askerlerinin memnun olmasını sağlayabilecektir. Planını eğer tam olarak uygulayabilirse askerî ve ekonomik olarak zayıflayan Bizans’ın isteklerine boyun eğeceğini düşünmüştür. Simeon bütün bunların yanında İstanbul yakınlarında yaşayan asillerin mal ve mülklerini yakıp

⁷²⁰Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XIX, Lines, 21-39, s.129 [İngilizce].

⁷²¹Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.195-196; Runciman, *A History*, s.166; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.477; Vasiliev, *a.g.e.*, s.402.

yıkmaya ve yağmalamaya devam etmiştir. Amacı yukarıda da ifade ettiğimiz gibi zengin asilleri korkutarak onların üzerinde baskı kurmak ve onların da bir darbe ile Romanos'u tahtan indirmesini sağlamaktır. Ondan sonra gelen yeni imparatorun isteklerine uygun olarak hareket edebileceğini ve imparatorluğunu tanıyacağını düşünmüştür⁷²².

922'de Simeon artık her yıl geleneksel hale gelen akınlarına başladığında daha önce de anlattığımız gibi taktiksel olarak üç cepheye odaklanmıştır. İlk iş olarak Makedonya ve Trakya'daki askerî birlik kalelerinin ana merkezler Edirne ve Arkadiopolis ile bağlantısını keserek bu bölgelerde yer alan ikinci sınıf kale şehirlerin birçoğunu ele geçirmiştir ki Bizya'da bunlar arasında yer almaktadır. Askerî garnizonların Simeon'un eline geçmesi, Simeon'un Trakya'da hâkimiyetini pekiştirmiş ve bölgenin gelirlerinin Bulgaristan'a akmasına neden olmuştur. Bu akınlarla eş zamanlı olarak Simeon ikinci bir cephe daha açarak bazı askerî birliklerini İstanbul'a yollamıştır. Amacı bir önceki yıl yaptığı gibi İstanbul çevresindeki asillerin mal varlıklarına mümkün olduğunca fazla zarar vermektir. Hiçbir engelle karşılaşmadan İstanbul'a kadar gelen Bulgar birlikleri Haliç'in kuzeyine kadar akınlar yaparak Bizans'a ellerinden geldiğince zarar vermişler, saraylar, köprüler, kiliseleri yakıp yıkmışlardır. Bizans zenginlerinin varlıklarını yağmalamışlardır ki Romanos'un eşinin sarayı da bunlar arasındadır. Bulgarların, Bizans halkına ve en yakınlarına vermiş oldukları bu zararlar karşısında öfkeden deliye dönen Romanos, komutanları saraya çağırarak, Bulgar tehlikesinden kurtulmak ve Bulgarların boğaz kıyısındaki Pegae sarayını tahrip etmelerini önlemek için gerekli tedbirlerin alınmasını emretmiştir. Exkoubitoi komutanı Saktikios komutasındaki Bizans askerleri, saraydan ayrılarak gece vakti Bulgar kampına saldırmışlardır. Kampta bulunan ve sayıca az olan Bulgar askerleri iyi mücadele etmelerine rağmen yenilmişler ve birçoğu da öldürülmüştür. Bizans saldırısından yaralı olarak kaçan Bulgarlar arkadaşlarına haber vererek onlara geceki saldırıyı anlatmışlardır. Bu durum üzerine bölgeyi yağmalamakta olan Bulgar askerleri geri dönerek Bizans askerleri üzerine çullanmışlar ve zaten mücadeleden yorgun düşmüş Bizanslı askerler sayıca ve teknik olarak kendilerinden üstün durumdaki Bulgarlar karşısında geri çekilmekten başka bir çarelerinin olmadığını görerek, komutanları Saktikios tarafından Blakhernai Kapısına doğru geri çekilerek saraya sığınmışlardır. Komutan Saktikios aldığı yaraların etkisi ile aynı gece ölmüştür. Bizans akını başarılı olamamış, Bulgarlar akınlarına devam ederek her tarafı yağmalamışlardır. Yazın

⁷²²Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.196.

sonuna doğru Bulgar birlikleri Trakya'da bulunan Simeon ve ordusu ile birleşmek üzere İstanbul yakınlarından ayrılmışlardır⁷²³.

Simeon 922 yazında üçüncü cepheyi Yunanistan'daki Bizans mülkleri üzerine açmıştır. Yunanistan'da uzun yıllar Bizans hâkimiyet altında yaşayan Slavların Bizans'a karşı Bulgarlar ile seve seve ittifak yapacağını düşünmüş ve sefer öncesi yakın adamlarını Makedonya ve Yunanistan'a yollayarak Slav komutanların yönetiminde Slav birlikleri oluşturmalarını emretmiştir. Simeon'un bu planı başarılı olmuş, Bulgarların liderliğindeki Bulgar-Slav ordusu tüm Yunanistan'ı, Peloponnes Yarımadası da dâhil olmak üzere baştan başa yakıp yıkmış ve yağmalamıştır. Akınlar sona erdiğinde Bizans'ın tüm Hellas eyaleti ve kuzey Peloponnes Yarımadası Bulgar-Slav iş birliğinin hâkimiyeti altına girmiştir. Yunanistan'da Bizans'ın elinde birkaç önemsiz kaleden ve etkisiz bazı birliklerden başka pek bir şey kalmamıştır⁷²⁴.

Romanos her zamanki gibi İstanbul'da saraya saklanmış ve saldırılara hiçbir şekilde cevap vermediği gibi diplomatik yollardan Simeon tehlikesini ortadan kaldırmaya çalışıp Patrik Nikolaos'dan Simeon'a mektuplar yazmasını istemiştir. Patrik yaz boyunca süren Bulgar ataklarına karşı ısrarla mektup yazmayı sürdürmüş, hatta mektuplardan birinde Romanos'un Simeon'a karşı büyük bir sefer hazırlığı içinde olduğunu ve Bulgarlara karşı Kiyev Rusları, Peçenekler, Alanlar ve Macarlardan oluşacak büyük bir ordunun oluşturulmasında son aşamaya gelindiğini belirterek devamında;

*“senden (sevgili dostum) niye böyle büyük ve şiddetli bir kedere yakalanmış olduğumun sebeplerini dinlemeni istiyorum: (anladığım kadarıyla) senin hâkimiyetine ve ulusuna karşı şimdiye kadar gördüğüm en müthiş ortak seferberlik başlamıştır veya başlayacaktır. Ordu İmparatorluk inisiyatifi harekete geçmiş, senin hâkimiyetine ve ulusuna karşı yürümektedir-Ruslardan müteşekkil orduya, müttefik Peçenekler ve aynı zamanda Alanlar ve Batı Türkleri de⁷²⁵ eşlik etmekte olup hepsinin tek amacı sana karşı yapılacak bir savaşta yer almaktır”.*⁷²⁶

Diyerek Simeon'un gözünü korkutmaya ve barışa razı etmeye çalışmıştır. Nikolaos yine mektubunun devamında bu olaydan duyduğu üzüntüyü anlatmaya çalışmış ve;

“bu halet-i ruhiye içerisinde dahi Mesih aşkıyla dolu imparatorlara kalbimdeki derin kederi ifade etmekten, ne kadar acı çektiğimi göstermekten ve beni etkileyen sözleri sana

⁷²³Skylitzes, *a.g.e.*, s.210; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.198; Runciman, *A History*, s.166; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.123; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.198.

⁷²⁴Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.198.

⁷²⁵Batı Türkleri. Macarlar. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.199.

⁷²⁶Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXIII, Lines, 2-21, s.157-159 [İngilizce].

yazmaktan kaçınmadım. Tanrı tarafından Roma ulusunu yönetmek üzere atanan İmparatorlara söylediğim sözler, yakarışlar ve nasihatler aşağıdaki gibiydi; sizin sebep olduğunuz felaketlerden sonra bile çok sabırlı olmaları gerektiğini; ruhlarını yakan kin ve intikam duyguları ile hareket etmemelerini, ancak Bulgar ulusuna karşı ortaya koydukları bu büyük silahlanma ile bütün güçlerini sadece bu ulusları kaybetmek üzere sarf edeceklerini ve onları putperestliğin kucağına atacaklarını, şeytan tarafından sefil yollarla kandırılarak bizim düşmanımız ve hasımlarımız haline getirilmiş olmalarına rağmen Tanrımız Mesih'in adıyla anılan kardeşlerimiz ve evlatlarımız olan bu insanları yok edeceklerini söyledim”⁷²⁷

Diyerek imparatora Bulgarlara karşı sabırlı olmalarını istediğini, onlara karşı yapılacak böyle büyük bir silahlanmanın Bulgarları Hristiyanlıktan soğutarak yine eski dinlerine dönmelerine neden olacağını söylediğini belirtmiştir. Mektubunda Bizans alicenaplığına vurgu yapmaktan geri kalmayan Patrik Nikolaos, mektubunun devamında imparator Romanos'un Bulgarların her türlü saldırısına rağmen kendisini dinlediğini şu sözlerle ifade etmiştir;

“onlar hiçbir şekilde benimle bu konuda tartışmaya girmediler ve bu silahlanmanın Roma hâkimiyetine çok zarar vermiş olan Bulgarlara karşı yöneltilmiş bir harekât olduğunu inkâr etmediler; ancak gayet açık olarak başından beri arzulamış oldukları barışı samimi bir şekilde istediklerini belirttiler”.⁷²⁸

Nikhaos, Simeon'un da çok iyi bildiği yakın tarihten verdiği örnekte Selanik'e saldıran Leon'u hatırlatmış ve eğer Simeon onun yolundan giderse Romalılara düşmanlık yapması halinde yok olup gideceğini söylemiştir:

“Olaydan söz etmek istiyorum ki, eminim kesinlikle bu olayla ilgili haberler sana ulaşmıştır. Günâhlarımız yüzünden Selanik'i ele geçiren kötü şöhreti ile ün yapmış Leo Tripolis, günümüzde kimseye nasip olmamış bir şekilde muhteşem bir mevkie yükseltilmiş ve bu mevkiin verdiği aşırı gururla böbürlenerek bir sefere çıkmıştır: “Şehirlerin imparatoriçesine kadar uzanacağım ve hatta onu ele geçireceğim. Fakat ona sahip olmasam da Roma İmparatorluğunun bu imparatorluk şehrine kadar gelmiş ve mızraklarını ona karşı atmış olmak bile benim için övünç kaynağıdır!” İşte bu çeşit hayaller tasarlayarak çok mutlu olan bu arkadaş, Tanrının izni ile ilerledi”.⁷²⁹

Bu cümleler ile Tripolili Leon'un Limmi adasında Romanos karşısında aldığı yenilgiyi anlatmıştır. Nikolaos'un Simeon'a yazmış olduğu yirmi üç numaralı mektup Simeon'un

⁷²⁷Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXIII, Lines, 22-30, s.159 [İngilizce].

⁷²⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXIII, Lines, 46-60, s.161 [İngilizce].

⁷²⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXIII, Lines, 132-160, s.165-167 [İngilizce].

karakterini tahlil etmemiz açısından çok önemli olduğu gibi Simeon ve Patrik Nikolaos arasındaki ilişkinin ne zaman başladığı konusunda da bize sağlam bilgiler vermektedir. Bu konu ile ilgili bilgiler Simeon'un kişiliğini anlattığımız başlıkta verilecektir. 923 yılında Romanos'un Simeon'a karşı kurmaya çalıştığı ittifaklara dayanan ordu ile ilgili bilgiler, Nikolaos'un her zaman söylediği yalanlara dayanmaktadır. Zaten Simeon her yaz yaptığı gibi 923 yılında da sefer ayı geldiğinde akınlarına devam etmiş, Bizans ve oluşturmaya çalıştığı müttefik ordudan kendisine karşı herhangi bir direniş ile karşılaşmamıştır⁷³⁰.

Romanos belki askerî bir birlik oluşturamamıştır ama Bizans'ın geleneksel diplomatik ataklarına devam ederek Sırbistan'ı karıştırmaktan ve Bulgarlara karşı kışkırtmaktan geri durmamıştır. Simeon'un dikkatini Bizans topraklarından uzaklaştırmak için bir kez daha Sırp prensini ayartmaya ve onun Bizans hâkimiyetine girmesine çalışmıştır. Gerçekten de Simeon'a bağlılığı ile bilinen Prens Zahariye'yi elde etmek için her türlü oyunu oynayan Romanos bu emeline kavuşmuş, Zahariye'yi Bizans saflarına çekmeyi başarmıştır. Romanos, Prens Zahariye'nin 923 yılında Bulgarların Bizans topraklarına yapacağı akınları engelleyeceğini ummuştur.

923 yılının ilkbaharında Simeon her zamanki seferlerine Makedonya eyaletinin idari başkenti Edirne'ye saldırarak başlamıştır. İlk saldırıdan kurtulan Edirne'yi kuşatma altına alan Simeon, şehrin etrafında derin toprak tabyalar açarak şehrin dış dünya ile olan bağlantısını kesmiş ve her türlü yardımın gelmesini engellemiştir. Stratejisini İstanbul'u ele geçirmek üzerine kuran Simeon'un bu adımı bütün Trakya'yı ele geçirmeyi istediğini de göstermektedir. Böylece İstanbul'a gidecek yolda arkasında düşman bırakmayacaktı. Edirne şehri kalesi, Makedonyalı komutan strategos (vali) Moroleon tarafından müdafaa edilmektedir. Bizans kaynakları valinin şehri cesurca savunduğunu, Bulgar saldırılarını geri püskürttüğünü ama buna rağmen İstanbul'dan gerek askerî gerekse gıda yardımının gelmediğini ve şehirde çekilen kıtlık sebebiyle askerî birliklerin teslim olmak zorunda kaldığını ve şehri Simeon'a teslim ettiğini yazmaktadır. Yine Bizans kaynakları Leon Moroleon'un komutasında başarılı bir savunma yapan Bizans askerlerinin, bütün bir sefer sezonu boyunca Simeon'u oyaladığını ve bu yüzden Simeon'un seferine devam edemediğini ve bütün bir yazı boşa geçirdiğini kaydetmişlerdir. Bu duruma çok kızan Simeon, şehri ele geçirdikten sonra Edirne valisi Moroleon'u öldürmüştür. Simeon belki de seferine devam edecek ve İstanbul'a doğru ilerleyecektir fakat Sırbistan'dan gelen Sırpların isyan ettiği

⁷³⁰Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.199; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.123.

haberleri üzerine Edirne’de küçük bir askerî birlik bıraktıktan sonra ordusu ile geri çekilerek Trakya’dan ayrılmak zorunda kalmıştır⁷³¹.

Simeon, Sırp isyanını bastırmak ve Bulgar-Sırp sınırını güvenli hale getirmek için Kavhan⁷³² Sigritsa ve bolyar Marmais⁷³³ komutasındaki Bulgar ordusunu derhal Prens Zahariye üzerine göndermiştir. Bulgarlar, Zahariye’nin birliklerine karşı yaptıkları savaşı kaybederken, Kavhan Sigritsa ve bolyar Marmais bu savaşta hayatını kaybetmiştir. Prens Zahariye bu iki komutanın başlarını keserek imparator Romanos’a yollamıştır. Böylelikle hem Bizans’a karşı bağlılığını göstermek istemiş hem de Bulgarlara karşı kazanmış olduğu zaferin işareti olarak görmüştür⁷³⁴. Sırlara karşı kaybetmiş olduğu savaş ve seferin devam etmemesi gibi sebepler yüzünden Simeon büyük bir hayal kırıklığına uğramıştır. Bizans kaynaklarına göre Bizans ordusunun Edirne’ye yaklaşmakta olduğunu haber alan Bulgarlar, hiçbir direniş göstermeden Edirne’den ayrılmışlardır. Böylece Simeon 923 yılında yapmış olduğu seferini fazla bir kazanım elde edemeden sona erdirmiştir⁷³⁵.

923 yılında yaptığı seferin başarısızlıkla sonuçlanmasının Simeon’u çok da fazla etkilemediğini görüyoruz. Bundan sonra o bütün dikkatini Bizans İmparatorluğu’nun başkentini almaya vermiş ve hem İstanbul’u almak hem de resmî olarak imparator olarak ilan edilmek arzusunu hayata geçirmek için yeniden çalışmalara başlamıştır. Bu nedenle Simeon yeni bir strateji uygulamaya karar vermiş ve uzun zaman mektuplarına cevap vermediği Patrik Nikolaos’a mektup yazarak ondan Bulgaristan’a elçiler göndermesini istemiştir. Nikolaos çok güvendiği bir rahibi elçi olarak Simeon’a yolladığını;

“Fakat mektupta aynı zamanda barış görüşmelerini mükemmel bir şekilde yürütecek, senin tarafından gayet anlaşılır bir hale getirecek bir kişinin gönderilmesinden bahsetmişsin. Öyle ki aramızda artık en küçük bir şüphe kırıntısı bile kalmasın. Sana evlatlarımdan birini yolluyorum: şöyle ki o küçük yaşlarından itibaren benimle yaşamaktadır ve benim tarafımdan eğitilmiştir”

şeklinde söyleyerek Simeon’dan ona iyi davranmasını ve on beş günden fazla yanında alıkoymamasını istemiştir⁷³⁶. Simeon İstanbul’u tek başına, sadece kara ordusu ile

⁷³¹Skylitzes, *a.g.e.*, s.211; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.88; Runciman, *A History*, s.167; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.247; Vasiliev, *a.g.e.*, s.402.

⁷³²Bulgar Kağanı’nda handan sonra gelen en yüksek unvandır ayrıca başkomutanlık vazifesini de yüklenmiştir. Han’ın yokluğunda onun yerine vekâlet etmektedir. Fine Jr, *a.g.e.*, s.301.

⁷³³917 yılından itibaren Bulgarların Sırbistan’daki askeri operasyonlarını bu iki komutan yürütmüştür. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.200.

⁷³⁴Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.200.

⁷³⁵Runciman, *A History*, s.167; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.88.

⁷³⁶Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXII, Lines, 50-63, s.157 [İngilizce]; Runciman, *A History*, s.167.

alamayacağını çok iyi bildiği için donanma gücüne sahip bir müttefik ile iş birliği yaparak Bizans başkentine ortak saldırı yapmasının daha akıllıca olduğunu düşünmüş ve kendisine müttefikler aramaya başlamıştır.

923-924 kış ayları süresince Simeon tüm vaktini müttefik arayışları ve diplomatik yazışmalar ile geçirmiştir. Zahumlyen Sırp prensi Mihaylo Vişeviç'in yardımı ile Afrika'daki Mehdiya şehrinde ikamet eden Fatimî halifesi Ubeydullah Al-Mehdi'ye (904-934) bir elçilik heyeti göndermiştir. Bu sırada Fatimî halifesi Bizans İmparatorluğu ile savaş halindedir ve donanması güçlüdür. İşte bu yüzden Simeon İstanbul kuşatmasında onların deniz gücünden yararlanmak üzere ittifak yapmayı önermiştir. Uzun görüşmeler sonucunda İslâm dünyasında hâkimiyet kurma arayışında olan Ubeydullah, Simeon ile İstanbul'a yapılacak bir Bulgar-Fatimî ortak askerî seferini kabul etmiştir. Buna göre Bulgarlar karadan Fatimî birlikleri ise denizden İstanbul'a saldırarak ve hep birlikte 924 yaz aylarında İstanbul'u kuşatma altına alarak ele geçireceklerdir. İki ülke arasında varılan anlaşmaya göre şehir alındıktan sonra ganimetlerin yağmalanması yine birlikte yapılacak ayrıca Bizans İmparatorluğu iki ülke arasında eşit olarak bölüşülecektir. Bulgarlar ile Araplar arasındaki görüşmeler bütün kış boyunca devam etmiştir⁷³⁷.

İttifak kurmak amacıyla devletlerarasında diplomatik görüşmelerin sıkça yapıldığı aynı dönemde papanın iki temsilcisi Theophylact ve Carus İstanbul'a gelerek Patrik Nikolaos ile buluşmuşlardır. Papanın temsilcileri Bulgar-Bizans barışını gerçekleştirmek üzere Preslav'a gitmek ve papanın mektubunu Simeon'a ulaştırmak istemişlerdir. Patrik Nikolaos, Simeon'a yazdığı mektupta;

*“Tanrı katında her bakımdan makbul kutsal görevlilerini ve başrahiplerini göndermiştir; onun piskoposları arasında birincisi Theophylact adında bir kişidir; diğeri de piskopos olup rütbe sıralamasında birinci ile hemen hemen aynı derecede, adı Carus'dur. Bu adamları sana bir mektup ulaştırmak üzere gönderen Papa'nın amacı ve hedefi, Romalılar ve Bulgarlar arasında yaşanan bütün bu mezalimi sona erdirmek, kötülüklerin babası şeytanı rezil etmek ve Mesih tarafından onun ismi ile adlandırılmalarına izin verilen imtiyazlı kişilerin barış ile ödüllendirilmelerini istemektir. İsmi bütün kavrayışların ötesinde barış olan o Mesih ki, düşmanlığın yok edicisidir ve Onu Rab ve efendi olarak tanıyanlarla, sevgi bağı ile bağlanarak birlikte olmayı arzu etmektedir.”*⁷³⁸

⁷³⁷Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.200; Whittow, *a.g.e.*, s.291; Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500–1300)*, s.230; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.90; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.124; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.478; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.200.

⁷³⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXVIII, Lines, 2-24, s.191-193 [İngilizce].

sözleri ile papanın isteklerini sıralayarak durumu açıklamaya çalışmış ve bu kişilerin Bulgar-Bizans barışına yardımcı olacağına inandığını belirtmiştir. Fakat Patrik Nikolaos anlaşılmaz bir şekilde elçileri İstanbul’da alıkoymuş ve sadece durumu bildiren bir mektubu Simeon’a yazmakla yetinmiştir. Patriğin Eski Roma ile Yeni Roma arasında son zamanlarda gerçekleşen ittifaka fazla güvenmediği, Simeon’un kendi emellerine ulaşmak için onlarla ittifak yapmaktan kaçınmayacağını düşündüğü için bu şekilde davrandığı anlaşılmaktadır⁷³⁹.

Bu arada Romanos Simeon’a mektup yazarak Bulgarlar ile aralarında barış yapmak istemiş fakat Simeon Bizans tahtını gasp ettiğini düşündüğü ve zorba olarak nitelendirdiği Romanos’a cevap vermeye bile tenezzül etmeyerek onun yerine imparatorluk meclis üyelerine mektup yazmıştır. Simeon’a göre Romanos onun hakkını elinden alan bir zorbadan başka bir şey değildir. Nikolaos mektubunda;

“Tanrı tarafından atanan Roma halkının imparatorlarının mektubunu aldığı anda, onlara değil de Konsile cevap yazdın: ki bu çok tuhaf, yakışsız ve aynı zamanda senin kınanmana sebep olan bir davranış şekli. Dünya üzerinde kim bir prensten bir mektup alır ve onu hiçe sayarak emrindekilere cevap yazar? Kim efendiyi bir kenara bırakarak, onun gücünün kabul veya reddedilmesi tartışmalarını onun emrindekiler ile müzakere eder ve onların görüşlerinden yararlanmayı daha uygun görür? Hiç dünyada bunun gibi bir davranış biçimi işittin mi? Böyle saygısız bir davranış şekli bugüne kadar hiçbir yerde görülmemiştir ve bunu işiten insanların hepsinin bu hareketi yapan kişiyi yüksek sesle mahkûm edeceği kesindir”⁷⁴⁰

şeklinde konuşarak Simeon’un bu saygısız hareketlerinden dolayı kamuoyu tarafından cezalandırılacağını söyleyerek onu tehdit etmiş ve mektubu yazacağı kişinin imparator Romanos olması gerektiğini söyleyerek bir kez daha imparatorun kim olduğuna dair vurgu yapmıştır. Halbûki tarihi çok iyi bilen ve kaos durumunda diplomatik ilişkilerin ne kadar yararlı olduğunun bilincinde olan Simeon, Bizans ile ilişkilerinde nasıl hareket edeceği konusunda patrikten akıl ve ders alacak bir durumda değildir. Simeon’un imparatorluk meclis üyelerine mektup yazmasının amacı yabancı ve gaspçı (xenos kai allotrios) olarak nitelendirdiği Romanos’un hükümdarlığının meşruiyetinin Bizansın asilleri arasında sorgulanmasını sağlamak istemesi olmuştur. Ayrıca Simeon İstanbul’da kendisinin

⁷³⁹Runciman, *A History*, s.168; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.90; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.202-204.

⁷⁴⁰Jenkins-Westerink *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXVIII, Lines, 60-88, s.195-197 [İngilizce].

hükümdarlığını onaylayacak yeterli taraftar bulması halinde İstanbul'un kapılarının kendisine açılacağını da ümit etmiştir⁷⁴¹.

Halife Ubeydullah, Bulgarlar ile yaptığı anlaşmanın Simeon tarafından resmî olarak onaylanmasını istemiştir. Bu nedenle Tunus'taki görüşmelerini tamamlayan Bulgar heyeti yanlarında Fatimî elçileri ile Zahumlye'ye doğru yola çıkmışlardır. Fakat bu heyet İtalya'nın güneyinde Calabria yakınlarında Bizans imparatorluk donanması tarafından yakalanmıştır. Bulgarlar ile Fatimîler arasındaki müttefiklik ilişkisi bu olaylardan haberdar olmayan Bizans'ta büyük şaşkınlık yaratmış fakat imparator Romanos, akıllıca bir taktikle bu ilişkiyi sonlandırmayı bilmiştir. Bulgar heyetini hapsedmiş ama Fatimî heyetine büyük saygı göstererek onları en iyi şekilde ağırlamış, halifeye değerli hediyeler yollamıştır. Halife Ubeydullah'ta Bizans'ın bu davranışı karşısında çok duygulanmış hem Bulgarlar ile yapmış olduğu anlaşmadan vazgeçmiş hem de Bizans tarafından Fatimîlere ödenmekte olan yıllık vergiyi yarıya indirmiştir⁷⁴².

Bütün bu olaylar yaşanırken 924 yazında Simeon sınırı geçerek Bizans topraklarına girmiştir. Askerî birliklerinin sayısı hakkında elimizde kesin bir bilgi olmamasına rağmen Simeon'un şimdiye kadar yapmış olduğu seferlerde yer alan en büyük askerî kuvvet olduğu düşünülmektedir. Edirne ve Arkadiopolis (Lüleburgaz)'ı hiçbir direnme ile karşılaşmadan kolayca geçen Simeon, Trakya'yı bir kez daha yakıp yıkmış ve ağustos ayının sonlarına doğru İstanbul surları önüne gelmiştir. Ancak İstanbul'a ulaştığında Fatimîlerin kendisi ile yaptığı anlaşmayı bozduğunu ve Fatimî donanmasının İstanbul'a gelemeyeceğini öğrenmiştir. Buna rağmen geri dönmemiş ve elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışmıştır. Askerî karargâhını Blakhernia'da kuran Simeon bir taraftan şehrin etrafında hendekler açarak şehri kontrol altına almış diğer taraftan da İstanbul yakınlarındaki zengin asillerin evlerini yakıp yıkmaya ve onların Romanos'u ikna ederek kendi isteklerini karşılaması için zorlamaya çalışmıştır⁷⁴³.

Gerçekten de Bizans kaynakları aksini iddia edip Bulgar liderin şehrin aşılamaz duvarları karşısında ateşkese razı olup barış şartlarını konuşmak istediğini söylese de aslında Bulgarlar ve hükümdarları Simeon Bizans ve imparator Romanos'u zor durumda bırakmışlardır. Balkanlarda Bizans'a karşı girdiği her savaşı kazanan Simeon ve Bulgarlar o

⁷⁴¹Simeon, IX. yüzyılda Asi İslav Thomas ve VII. yüzyılda İran hükümdarı II. Yezdigerd'in (590-628) Bizans imparatorluk tahtındaki zorbalara karşı yapmış olduğu isyanların ve siyasi çabaların farkında olmalıdır. Modern tarihçiler Simeon'un da bu kişiler gibi zorba, gaspçı olarak nitelendirdiği Romanos Lekapenos'a karşı aynı siyaseti uyguladığını düşünmektedirler. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.78, s.191-192; Todorov, *a.g.t.*, s.162-163; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.123.

⁷⁴²Runciman, *The Emperor Romanos*, s.90; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.201; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.124; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.478; Vasiliev, *a.g.e.*, s.402.

⁷⁴³Skyllitzes, *a.g.e.*, s.211; Runciman, *The Emperor Romanos*, s.90; Runciman, *A History*, s.169; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.207.

dönemde Balkanları tam olarak hâkimiyetleri altına almışlar ve Bizans'ı askerî ve ekonomik olarak yıkımın eşiğine getirmişlerdir. Buna bir de Romanos'un idaresinden memnun olmayan Bizans asillerinin hoşnutsuzluğu da eklenince Romanos'un eli kolu bağlanmış ve Simeon'un istediği koşullar altında ateşkes yapmaya razı olmuştur. Eylülün ilk haftasında iki devlette iyi niyet gösterisinde bulunmuşlar ve ateşkesin ilk şartlarından biri olarak ellerindeki esir değişimini yapmışlardır. Simeon daha sonra patrik ile görüşmek istediğini söyleyerek onu yanına çağırmıştır. 913 yılında Hebdemon'dan sonra ilk defa karşılaşan bu iki devlet adamının görüşmesi tam bir başarısızlıkla sonuçlanmıştır. İki yüksek devlet görevlisi Patrician ve senatör Michael Stypiotes ve John Mysticus'la beraber saraydan ayrılarak Simeon ile buluşmaya giden patriği, Simeon çok soğuk bir şekilde karşılamıştır. Simeon'un neden böyle davrandığını Bizans kaynakları anlamakta zorlansa da olay Simeon'un uyguladığı strateji bakımından anlaşılabilir tarzdadır. 913'te Hebdemon'da Simeon, Nikolaos tarafından yani Niyâbet Heyeti başkanı tarafından imparator olarak ilan edilmiş ama patriğin yerine geçen bir diğer Niyâbet Heyeti başkanı İmparatoriçe Zoe onun imparatorluk unvanını reddetmiş ve Simeon'a karşı savaş açmıştır. Simeon kazanmış olduğu unvanın kabul edilmesi için uzun yıllar çabalamış bunun karşılığında patrik sadece dinî referanslarla dolu mektuplar yazarak onu kandırmaya ve bu işten vazgeçirmeye çalışmıştır. Halbûki bir din adamının verdiği sözlere sadık kalması ve güvenirliliğini kaybetmemesi gerekirken patriğin kendisini kandırmaya çalıştığının farkında olan Simeon belki de bu görüşmeye patriği hesaplaşmak için çağırmış ve daha sonra onunla görüşmek istemediğini söyleyerek kaba bir şekilde terslemiştir⁷⁴⁴. Simeon'un imparatorluk unvanının resmî olarak bir diğer imparator tarafından tasdik edilmesi çok daha gerçekçi ve geçerli olacaktır. Zaten Romanos'ta savaşı bitirmek konusunda Simeon ile görüşmelerde bulunmayı istemektedir. Bu nedenle Simeon'un Romanos ile görüşmek istediğini Bizanslı yetkililere bildirmesi üzerine Romanos'da bu teklifi hemen kabul etmiş ve görüşme gerçekleşmiştir⁷⁴⁵.

Simeon ile İmparator Romanos arasındaki tarihi görüşme Haliç'te Kosmidion (Eyüp)⁷⁴⁶ semtinde gerçekleşmiştir. Bizans ustaları tarafından kıyıya bağlı bir mendirek inşa edilerek çevresi güçlendirilmiştir. Mendireğin tam ortasına ise yüksekçe bir platform

⁷⁴⁴Skylitzes, *a.g.e.*, s.212; Runciman, *The Emperor Romanos*, s.91; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.203; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.124.

⁷⁴⁵Skylitzes, *a.g.e.*, s.212; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.247; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.203; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.124. Bizans kaynakları her zaman yaptıkları gibi burada da tarihi gerçekleri çarpıtarak Simeon'un Romanos'un sağduyusundan, mertliğinden ve bilgisinden çok etkilendiğini ve bu nedenle onunla görüşmek için ısrar ettiğini yazarak Romanos'u pohpohlamakta ve onun propagandasını yapmaktadırlar. Todorov, *a.g.t.*, s.165; Vasiliev, *a.g.e.*, s.402.

⁷⁴⁶Eyüp. Skylitzes, *a.g.e.*, s.212; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.124.

konulmuş ve bel hizasına kadar yükselen bir duvarla iki bölüme ayrılmıştır. İşte her iki imparator da bu platformda buluşarak konuşma yapmışlardır. Buluşma noktasına Simeon karadan, Romanos ise imparatorluğa ait bir gemi ile denizden gelmiş ve iki lider arasındaki konuşma bu duvarın üzerinden yapılmıştır. Fakat bir yüzyıl önce V. Leon ile Kurum arasında gerçekleşen görüşme ile ilgili anılar Bulgarların hafızasında hâlâ tazeliğini korumaktadır. Bulgarlar bir tuzak kurulmasını önlemek için görüşmeden önce rehine değişiminin gerçekleşmesini istemişlerdir. Her iki taraf birbirleri ile yeni bir rehine değişimi gerçekleştirmiştir. Bizans kaynakları iskele inşa edilirken Simeon'un nedensiz olarak İstanbul'un kırsal kesimlerini yağmalama emri verdiğini ve Bulgarların sadece kırsal alanları yağmalamakla yetinmeyip kutsal alanları da yakıp yıktığını yazmışlardır. Bunlar arasında Bizans'ta kutsal olarak kabul edilen ve zengin süslemeleri ile dikkat çeken, İmparator Justinianus tarafından dört yüzyıl önce inşa edilen Pagae'deki (Balıklı) Bakire Meryem Kilisesi de bulunmaktadır. Bizans halkı yaşananları dehşetle seyrederken, Simeon aslında bu icraatı ile Bizanslı yetkililere eğer istekleri kabul edilmezse yaşanacak olaylar hakkında bir fikir vermek istemiştir⁷⁴⁷.

9 Eylül Perşembe günü geldiğinde taraflar büyük buluşma için hazırlanmışlardır. Eyüp'ü çevreleyen tepelere yerleşen Bulgar birlikleri platformu görece şekilde konumlandırılmış olup Bizans saray çevreleri ve senatörler de İstanbul duvarlarının tepesinden biraz sonra gerçekleşecek buluşmayı büyük bir dikkatle izlemek üzere yerlerini almışlardır. Buluşmaya ilk olarak saltanat kayığı ile Romanos gelmiş, patrik Nikolaos ve Bizans ileri gelenleri Romanos'a eşlik etmişlerdir. Yine her zaman olduğu gibi Bizans kaynakları kendi imparatorları Romanos'u överek, onun son derece mütevazı bir biçimde platforma geldiğini ve kısa bir süre buradan ayrılarak Nikolaos'la birlikte Blakhernae'deki Virgin Kilisesinde (Kutsal Bakire) dâa ettiğini ve daha sonra Kutsal Bakire'nin pelerini kuşanarak korkusuzca buluşma noktasına geldiğini yazarak onu yüceltmek istemişlerdir⁷⁴⁸.

Bulgar Kağanı Simeon ise farklı duygular içerisinde olmuştur neredeyse on yıldan fazla Bizans'la mücadele ederek bunca uğraş verdiği emeline nihayet kavuşacaktır. Bu nedenle Simeon eline geçen bu fırsatı olağanüstü akıllıca değerlendirmek istemiş ve tüm Bizans halkı ile yüksek devlet görevlilerinin de hazır bulunduğu törende muhteşem bir gösteri

⁷⁴⁷Skylitzes, *a.g.e.*, s.212; Runciman, *The Emperor*, s.91; Runciman, *A History*, s.169; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.203; Todorov, *a.g.t.*, s.165; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.124; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.206-207.

⁷⁴⁸Runciman, *The Emperor Romanus*, s.91; Runciman, *A History*, s.170; Todorov, *a.g.t.*, s.165; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.124; Vasiliev, *a.g.e.*, s.402.

sergilemiştir⁷⁴⁹. Kaynakların yazdığına göre zırhlarını giyinmiş, altın ve gümüş silahlar taşıyan Bulgar askerleri güneşin altında pırıl pırıl parıldayarak büyük bir disiplin içerisinde saf tutup hükümdarları Simeon'u beklemişlerdir. Simeon küheylan bir atın üstünde tek başına yavaş yavaş tören alanına yaklaşırken her saniyenin tadını çıkarmıştır. O anda bile Bizanslıları aşağılamak ve güzel bir ders vermek için elinden geleni yapmış Ankhilaos savaşında kullandığı yaralanan atına binmiştir. Kaynaklar atın yarasının gayet belirgin olduğunu ve uzaktan görüldüğünü kaydetmişlerdir. Zaten Nikolaos bu görüşmeden sonra yazmış olduğu otuz bir numaralı mektupta Simeon'un atından;

“benimle alay ederek istihza ile savaşta binmiş olduğun atın yaralandığını ve bunun senin için çok önemli olduğunu söyledin ve bana küçümseyerek bakıp konuşmana devam ettin ve bunun benim dâalarımın yüzünden gerçekleştiğini (sonucun bu olduğunu) söyledin”

şeklinde bahsetmekte ve Simeon'un bu olaydan dolayı onu nasıl suçladığını anlatmaktadır⁷⁵⁰. Bu at ile tören alanına gelen Simeon, atın yarasını sembolik olarak kullanmış ve 917'de anlaşmaları bozarak sebepsiz kendisine saldıran Bizanslılara güvenilmeyeceğini göstermeye çalışarak onları aşağılamıştır⁷⁵¹. Simeon atının üzerinde ağır ağır ilerlerken Bulgar askerleri yüksek sesle Grekçe *“İmparator Simeon çok yaşa”* diye bağırarak onu selamlamışlardır⁷⁵². Bu haykırışlar platformda bulunanların hatta sarayın duvarlarından bakarak töreni seyreden Bizanslıların işitebileceği kadar yüksek sesle söylenmiştir. Simeon vakur biçimde platforma doğru ilerlerken Bulgar askerlerine emirler yağdırarak platformun ve etrafındaki bölgenin incelenmesini istemiştir. Askerlerin tuzak olup olmadığını kontrol etmeleri de yine Bizans'ı aşağılamak amacıyla yapılmıştır. Simeon daha sonra atından inerek iskeleye doğru yürümüş ve platformun ortasına kadar ilerlemiştir. Burada Romanos ile selamlaşan Simeon, duvarın üstünden onunla kucaklaşmıştır. İki hükümdar daha sonra önce konuşmaya sonra tartışmaya başlamışlardır. Modern tarihçilerden bazıları Simeon'un Grekçe bilen adamlarını bu görüşmede yanına aldığını belirtse de Grekçe'yi çok iyi bilen Simeon'un buna ihtiyacı yoktur. O görüşmede konuşulacak olanlar veya yapılacak anlaşma görüşme bittikten sonra Bizanslı

⁷⁴⁹Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.247; Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500–1300)*, s.231; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.91. Bu görüşme ilgili ile kaynaklarda yazılanların hepsi önyargılı olup taraflıdır. Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.125.

⁷⁵⁰Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXXI, Lines, 33, s.209 [İngilizce]; Todorov, *a.g.t.*, s.166.

⁷⁵¹Bizans elçisi Zemerkos, Göktürk hanı Şat'ı ziyaret ettiğinde Han da Romalılar için aynı sözleri ifade etmiştir. Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.203; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.91; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.576.

⁷⁵²Skylitzes, *a.g.e.*, s.212; Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500–1300)*, s.231; Todorov, *a.g.t.*, s.165.

devlet adamlarının yıllar önce yaptığı gibi inkâr etmelerine neden olacağından yanında tanıkların olmasını istemiş olabilir⁷⁵³.

Görüşmede ne konuşulduğu ve hangi anlaşmaların yapıldığı konusu karanlıkta kalmış olup Bizans kaynakları bu konu hakkında detaylı bilgiler vermemektedir. Hatta bu olayın yaşandığını daha sonra yazdıkları kaynaklarda tümüyle reddetmektedirler. Patrik Nikolaos bu tarihi görüşmeden sonra yazmış olduğu mektupta, görüşme boyunca Simeon'un devamlı olarak kendisi ile alay ettiğini belirterek;

“Benimle alay ederek istihza ile savaşta binmiş olduğun atın yaralandığını ve bunun senin için çok önemli olduğunu söyledin ve bana küçümseyerek bakıp konuşmana devam ettin ve bunun benim dâularımın yüzünden gerçekleştiğini (sonucun bu olduğunu) söyledin. Ve ben böyle bir şey olmadığını, savaşı asla teşvik etmediğimi ve böyle bir dâua yapmadığımı bilerek, buna karşı çıktığımda, Patrik tahtında oturan sen, bana savaşı veya bütün olayları engellemenin benim yetkim dâhilinde olduğunu ve tavsiyelerimi dinlemeyi reddedenleri geçici olarak Kiliseden uzaklaştırabileceğimi söyledin. İster beğen veya beğenme, senin benimle alay ederek, bana karşı yaptığın suçlamalarda kullandığın sözcükleri fark edeceğini biliyorum”,

Simeon'un kendisini savaşı durdurmamakla veya savaşı çıkaranları aforoz etmemekle ve patriklik görevine layık bir insan olmamakla suçladığını anlatmıştır⁷⁵⁴. Yine Bizans kaynakları Simeon'un görüşme sırasındaki hareketlerini ve konuşmalarını aşağılayarak onun yarı-Grek olduğunu, pagan ve barbar kişinin imparatorluk tahtında hak iddia etmesinin ne kadar saçma bir iddia olduğunu yazarken onu babası Boris-Mihail ile kıyaslamaktadırlar. Onlara göre Simeon, babası gibi prenslikle yetinse hiçbir sorun olmayacak, savaş yaşanmayacaktır. Fakat o imparator olmak isteyen zeki, yaramaz bir çocuk gibi davranmıştır. Bazı tarihçiler gerçekten de orta çağın bu güçlü lideri için bu ifadeleri kullanmakta ve Romanos'un bu görüşmede yaptığı söylevin Simeon'u korkuttuğunu düşünmektedirler. Romanos'un görüşmede yaptığı dinsel objelerle bezenmiş konuşmasını öve öve bitiremezler ve Romanos'u göklere çıkarırlar⁷⁵⁵. Romanos Simeon'a

“Ben duydum ki, sen inançlı ve kendini Hristiyanlığa adanmış bir insansın; fakat davranışlarının sözlerinle uyumlu olduğunu düşünmüyorum. Dinî bütün bir Hristiyan barışı ve sevgiyi memnuniyetle karşılar çünkü söylenildiği gibi Tanrı Sevgidir; fakat

⁷⁵³Skylitzes, *a.g.e.*, s.212-213; Runciman, *A History*, s.170; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.91; Todorov, *a.g.t.*, s.165.

⁷⁵⁴Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXXI, Lines, 34-69, s.209-211 [İngilizce]; Whittow, *a.g.e.*, s.291; Runciman, *The Emperor Romanus Lekapenus*, s.91; Todorov, *a.g.t.*, s.167; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.125.

⁷⁵⁵Runciman, *The Emperor Romanus*, s.93.

Tanrısız ve dinsiz (Hristiyan olmayan) bir adam katliamlardan ve günâhsız insanların kanını dökmekten zevk alır. Eğer inandığımız gibi sen gerçek bir Hristiyan isen yaptığın bu haksız katliama ve günâhsız insanların kanını akıtmaya bir son ver ve biz gerçek Hristiyanlarla barış yap-gerçek bir Hristiyan olduğunu iddia ediyorsun- Hristiyanların ellerini kardeş Hristiyanların kanı ile kirletme. Sen ölümlü bir fanisin; Ölümü, Yeniden dirilişi ve Hüküm Gününü bekleyen. Bugün yaşıyorsun ve yarın toz olacaksın; bir ateş tüm gururunu söndürecek. Tanrının önüne geldiğin zaman haksız katliamlarınla ilgili ne söyleyeceksin? Bu korkunç gerçeğe adil tanrı önünde nasıl yüzleşeceksin? Eğer bunları sadece zenginlik hırsı nedeniyle yapıyorsan, isteklerini fazlası ile yerine getireceğim; sadece ellerini uzat. Barışa, sevgiye ve kardeşliğe hoş geldin ki sende barış içerisinde sevgi ve huzur dolu bir hayat yaşayabilirsin böylece Hristiyanlar onları saran sıkıntılardan kurtulacak ve birbirlerini öldürmeye son verecektir. Kardeş Hristiyanları öldürmek amacıyla silaha sarılmak büyük bir günâhtır”⁷⁵⁶

diye konuşup Hristiyanların birbiri ile savaşmasının ne kadar kötü bir günâh olduğunu anlatmış, Simeon’da bu sözlerden dolayı çok üzülmüş ve kampı toplayarak İstanbul’dan ayrılmıştır. Bizanslı kronikçiler bu söylevin Romanos’a ait olduğunu söylemektedirler. Halbûki söylevdeki ifadeler, çağdaş kaynak Nikolaos’un Simeon’a yazdığı mektuplardaki ifadeler ile benzerlik göstermekte olup resmî bir rapor niteliğindedir. Bizans kronikçileri Eyüp’te gerçekleşen görüşmeyi dinî motiflerle süslemeyi tercih etmişler ve bunu Saba kraliçesi Belkıs’ın Hz. Süleyman ile yaptığı görüşme ile kıyaslayarak, Simeon’u İstanbul’u ziyarete gelen ve onun ihtişamı karşısında büyülenen yabancı bir hükümdarın ziyareti şeklinde yorumlamayı tercih etmişlerdir⁷⁵⁷. Modern tarihçiler ise Simeon’un Romanos’ta, Bizans İmparatorluğu’nun geçmişte ve geleceğe uzanan büyük ve köklü medeniyetini gördüğünü ve bu nedenle oradan ayrıldığını söylemektedirler. Hatta Nikolaos’un bu buluşmadan sonra yazdığı mektuplarda Simeon’a karşı daha sert ifadeler kullanmaktan çekinmediği ve altın ile değerli hediyelerle yetinmesini söylediğini görüyoruz:

“Mesih aşkı ile yanan imparatorumuz, Konsey, tüm devlet yetkilileri, generaller ve görevliler tarafından sana karşı bir sefer yapılması konusunda uyarılmasına rağmen benim alçakgönüllülükle yaptığım tavsiyelere uyararak benimle şu şekilde konuştu: “Anlaşıldığı kadarıyla karşıt görüşlü kişiler arasında parçalanmış gibi gözüküyorsun. Devlet görevlileri beni bir tarafta, siz başrahip beni kendi tarafınıza çekmeye çalışıyorsunuz. Bu durumda benim cevabım şu şekilde olacaktır: Kardeşime, makul ve akla yatkın miktarda altın, bir

⁷⁵⁶Skylitzes, a.g.e., s.213; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.92; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.121; Vasiliev, a.g.e., s.402.

⁷⁵⁷Todorov, a.g.t., s.166; Saba kraliçesi İsa’nın iradesine boyun eğerken, Kağan Simeon’da Bizans’ın büyüklüğünü kabul ederek ona boyun eğmiştir.

miktar devlet kıyafeti ve benim temin edebileceğim onu memnun edecek her ne isterse vermeye razı olduğumu yazınız. Eğer o barışı arzu ediyorsa ben hazır olacağım ve senin öğütlerine karşı çıkmayacağım”

sözleriyle Nikolaos, Romanos’un savaş taraftarlarına karşı barıştan yana olduğunu ve Simeon’a karşı savaşmayacağını söylemiştir. Buna rağmen eğer barışa razı olmazsa imparatorun ona karşı silahlanmaktan kaçınmayacağını da ekleyerek Simeon’u tehdit etmekten de geri kalmamıştır⁷⁵⁸. Toplantıda iki devlet arasında barış imzalanmış ve Romanos resmî olarak Simeon’un kendisi ile eşit imparatorluk statüsünü kabul etmiştir⁷⁵⁹.

Bizans kaynaklarında yazılı olan bu bilgilere inanmak ve bunlar üzerinden yorum yapmak fazlası ile zordur. Kaynaklarda Romanos’un Simeon’u azarladığı söylene de Simeon’un bunu dinleyeceği ve hiçbir karşılık vermediğini düşünmek gerçeklikten uzaktır. Zaten patrik Nikolaos’da mektubunda Simeon’un kendisini azarladığını ifade etmektedir. Simeon’un Romanos’u gaspçı olarak tanımladığını ve onun tahtan uzaklaştırılmasını istediğini de biliyoruz. Bu nedenle patriği azarlayıp Romanos tarafından küçük yaramaz bir çocuk gibi azarlandığını düşünmek gerçeklikten uzaktır. Simeon ile Romanos arasında iskelede yaşanan görüşme bugüne kadar karanlıkta kalmıştır. Bizans kaynaklarındaki bu bilgiler, Simeon’un ölümünden sonra yazılmıştır ve onlarda bu buluşmayı efsaneler ile süsleyerek Bizans’ın bu görüşmeden başarıyla çıktığını, Simeon’u barışa ve ülkesine geri dönmeye razı ettiklerini söyleyerek bunları gerçeklere dayanmayan resmî devlet görüşü haline getirmişlerdir⁷⁶⁰. Toplantıdan sonra ortaya çıkan gerçek ile Bizans kaynaklarının verdiği bilgileri ve yorumları karşılaştırdığımızda iki devlet arasında ateşkes imzalandığını ve Romanos’un resmî olarak Simeon’un kendisi ile eşit imparatorluk statüsünü kabul ettiğini görürüz. Ayrıca Romanos’un vermiş olduğu söylevden de anlaşılacağı üzere Bulgaristan’a ödenen yıllık vergi tekrar ödenmeye başlanmıştır. Buna karşılık Simeon’da daha önce Trakya ve Yunanistan’da ele geçirdiği bazı bölgeleri Bizans’a geri vermiştir. Karadeniz’deki kaleler Agathopolis ve Sozopolis Bizans’a geri verilirken Bulgarların altmış yıldan fazla ellerinde tuttıkları Develtus ve Ankhilaos’un da bu dönemde geri verilmiş olduğu düşünülmektedir⁷⁶¹. Buna karşın

⁷⁵⁸Jenkins-Westerink *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXXI, Lines, 70-92, s.211-213 [İngilizce].

⁷⁵⁹Whittow, *a.g.e.*, s.291; Runciman, *A History*, s.167; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.478; Vasiliev, *a.g.e.*, s.402.

⁷⁶⁰Fine Jr, *a.g.e.*, s.153; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.92; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.125. Todorov, *a.g.t.*, s.165-166; Bizans kroniklerinde Simeon’un toplantıda barışa razı olduğu şeklinde ifadeler bulunmasına karşın patrik Nikolaos’ın mektuplarında Simeon’un; “*Kendi ülkemden adil ve büyük bir barış yapmak üzere ayrıldım*” şeklindeki ifadesinden onun barış teklif ettiği anlaşılmaktadır. Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXXI, Lines, 15-17, s.207 [İngilizce].

⁷⁶¹Whittow, *a.g.e.*, s.291.

Simeon Yunanistan'ın kuzeyini, Vize kasabasını ve Karadeniz'de stratejik bir deniz üssü olan Mesembria'yı elinde tutmaya devam etmiştir⁷⁶².

Kronikçiler ne söylerse söylesinler Simeon amacına ulaşmıştır. Bizans imparatoru ve patriğin hazır bulunduğu bir toplantıda imparator olarak ilan edilmiş ve Bizans imparatoru ile eşdeğer statüye sahip bir imparator olarak resmen tanınmıştır. Simeon toplantıdan hemen sonra İstanbul'dan ayrılmıştır. Kaynaklar Romanos ve Simeon arasında hiçbir yazılı antlaşmanın olmadığını belirtmişlerdir. Gerçekten de iki imparator ateşkes yaparak savaşı önlemişlerse de yazılı olarak bir antlaşma imzalamamışlardır. Böyle bir antlaşma yapılmış olsa bile Bizans devlet görevlileri tarafından ortadan kaldırılmış olması da mümkündür. Kaynaklarda ne iskeledeki toplantının detayları ne de antlaşma ile ilgili bilgi bulabilmek mümkündür⁷⁶³. Zaten kaynaklarda böyle bir bilgiye rastlamak Bizans'ın verdiği ödünleri ve Simeon'un kazanmış olduğu hakları gösterecektir ki bu Bizans açısından büyük bir utanç vesilesidir. Yine kaynaklar, özellikle de Logothete, toplantıyı efsanevî bir üslûpla sembolik değerler üzerinden anlatmaya çalışarak olayları Bizans'ın gururunu okşayacak hale getirmiştir. Logothete'ye göre toplantının yapıldığı ve iki liderin bulunduğu bölgede iki kartal birbiri ile buluşmuş ve daha sonra birbirinden ayrılmışlardır. Bunlardan bir tanesi İstanbul surlarına doğru uçarken diğeri Trakya'ya doğru yoluna devam etmiştir. Kaynaklarda kehanet şeklinde açıklanan iki liderin durumu, iki imparatorun varlığına delalet etmektedir. Simeon imparator olarak Balkanları idare etmeye devam ederken Romanos Bizans İmparatorluğu tahtında kalarak onu yönetecektir. Yine de bu anlatım üzerinden olayı yorumlayanlar iki imparator arasında antlaşma olmadığını iddia etmişlerdir⁷⁶⁴. Ancak kronikçi Logothete'de Romanos Lekapenos ile Simeon arasında barışın gerçekleştiğini, Romanos'un Simeon'un imparator unvanını onayladığını ve kendisi ile eşit statüde olduğunu kabul ettiğini eserinde belirtmiştir⁷⁶⁵.

Simeon ve Romanos ateşkes ile yetinmiş, Bulgarlar ile Bizans İmparatorluğu arasında bir antlaşma imzalanmamıştır. Fakat bu tarihten sonra yaşanan olaylar incelendiğinde iki liderinde birbirlerine bazı sözler vermiş olduğu ve bunları yerine getirmeye çalıştığı görülecektir. Romanos, VI. Leon döneminde Bulgarlara ödenmekte olan yıllık vergi 100 'scaramangia' yı tekrar ödemeye başlamış, bunlara ek olarak yüklü miktarda tazminat ve

⁷⁶²Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.578; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.125.

⁷⁶³Browning, *a.g.e.*, s.67; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.125; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.248.

⁷⁶⁴Skylitzes, *a.g.e.*, s.213; Fine Jr, *a.g.e.*, s.154; Skylitzes, *a.g.e.*, s.212-213; Runciman, *A History*, s.169-170; Runciman, *The Emperor Romanos*, s.91-92; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.247; Whittow, *a.g.e.*, s.291; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.208.

⁷⁶⁵Whittow, *a.g.e.*, s.291.

değerli hediyeler vermeyi taahhüt etmiştir. Yine Bizans kaynakları görüşmenin ve Romanos'un o ünlü söylevinin etkisi geçince Simeon'un anlaşmaya uymayı reddederek eski uzlaşmaz tavrına geri döndüğünü ve Karadeniz'deki kaleleri vermeyi reddettiğini iddia etmişlerdir. Bunun üzerine Romanos'ta Bulgarlara ödemeyi taahhüt ettiği tazminatı vermemiş ama yıllık vergiyi ödemeye devam etmiştir.

Simeon en sonunda amacına kavuşmuş ve Bizans İmparatoru Romanos tarafından imparator olarak ilan edilmiştir. Fakat tarihçiler bu ilamın aynen 913'te Patrik Nikolas tarafından yapılmış olan ilan ile aynı olduğunu ve geçersiz sayılması gerektiği konusunda söz birliği içerisinde olmuşlardır. Onlara göre İstanbul'da mendirekte gerçekleşen seremonide dikkat çekici bir şekilde meşru İmparator VII. Konstantinos Porphyrogennetos yoktur. Simeon'un yıllardır gaspçı olarak nitelendirdiği Romanos'un hazır bulunduğu toplantıda Simeon imparator olarak tanınmıştır ancak bunun geçerliliği bulunmamaktadır gibi basit bahanelerin arkasına saklanmaktan kaçınmamışlardır. Tarihçilerin de belirttiği gibi Simeon'un Romanos'un onu imparator olarak ilan etmesine ihtiyacı yoktur. O bu törene, tüm İstanbul halkının gözleri üstünde olarak bir imparatora yakışır şekilde gelmiş ve Bizanslıları aşağıladıktan sonra amacına ulaşarak barış yapmadan İstanbul'dan ayrılmıştır⁷⁶⁶. Bizanslı kronikçilerin iddia ettiği gibi Romanos'un Simeon'u yaramaz bir çocuk gibi azarladığı ve Simeon'un bundan etkilenerek ateşkese razı olduğu ve İstanbul'dan ayrıldığı gibi gerçeklikten yoksun iddiaların herhangi bir karşılığı bulunmamaktadır. Aksine Simeon Patrik Nikolaos'u bu görüşmede azarlamış ve onunla alay etmekten kaçınmamıştır. Elimizde kanıt olmamasına rağmen Romanos'a karşı çok nazik davrandığını söylemek mümkün değildir. Zaten Romanos'un söylevi de Simeon'a barış yapması için yalvarmalar ve ricalarla dolu bir metinden başka bir şey değildir⁷⁶⁷.

Patrik Nikolaos'ın toplantı sonrası Simeon'a yazmış olduğu mektuplardan Simeon'un barış yapmadığı veya barış yapmak istemediği açıkça anlaşılmaktadır. Nikolaos Simeon'un sözlerine atıf yaparak;

“senin sözlerin şunlardı; “Kendi ülkemden adil ve büyük bir barış yapmak üzere ayrıldım”. Bunlar seninle ilk yaptığımız özel görüşmede ikimiz baş başa iken bana söylediğin sözlerdi ve daha sonra sen Tanrının taçlandığı imparatorumuzla konuştun ve onun ödül olarak verdiği hediyeleri kabul ettin. Senin şu sözleri söylediğini hatırlıyorum “aramızdaki bu savaş ne daha uzun sürecek ne de çatışmalarda kullanmamız için bize verilmiş olan zırhları

⁷⁶⁶Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.205; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.92.

⁷⁶⁷Zlatarsky, *a.g.e.*, s.455; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.121.

giymeye ihtiyacımız olacak”; ve daha sonra sen diğer şeyleri de içeren, savaşı tamamen sona erdirecek ve barışı tekrar sağlayacak sözleri de konuşmana ilave ettin. Bu durumda vicdanın daha sonra neler söylediğini sana hatırlatacaktır”⁷⁶⁸

diye belirtmiş ve Simeon’un adil bir barış yapmak istediğini söylemesine rağmen o tarihe kadar bunu gerçekleştirmediğine işaret etmiştir.

Simeon’un Bizans ile barış anlaşması yapmamasının pek çok sebebi vardır. Çünkü Bizans daha önce yapmış olduğu hiçbir barış antlaşmasına uymamış ya Simeon’u kandırmaya çalışmış ya da yaptıkları anlaşmaya ihanet ederek Bulgarlara savaş açmışlardır. Simeon’un yaşadıklarından ders almadığını söylemek mümkün değildir. Simeon bundan sonra attığı adımlarda daha dikkatli olacak ve Bizans’a asla güvenmeyecektir. Bulgaristan’a geri dönen Simeon Bizanslıların onun imparatorluğunu kabul edip etmediklerini test etmek amacıyla çeşitli yollara başvurarak onları kışkırtmaya çalışmıştır. Simeon bir imparatorlukta olması gerektiği gibi ilk iş olarak Preslav’da bulunan Bulgar Ortodoks başpiskoposluğunun derecesini yükseltmiş ve Bulgar Patrikliği haline getirmiştir. Böylelikle Bulgar Ortodoks patrikliği İstanbul’daki Ortodoks patrikliği ile eşit seviyeye gelmiş ve Bizans imparatorluk ideolojisine uygun şekilde Bulgaristan’da da devlet-kilise ortaklığı yaratılarak hakiki bir imparatorluk statüsüne sahip olduğunu göstermiştir. Bizans kaynakları Simeon’un bundan sonra bir adım daha atarak kendisini “*Bulgarların ve Romalıların İmparatoru*” olarak ilan ettiğini belirtirler. Fakat Bizans’ta eğitim alan ve imparatorluk ideolojisini çok iyi bilen Simeon dünyada tek bir imparatorun olacağını çok iyi bilmektedir. Bu nedenle kendi adına bastırdığı mühürlerde “*Romalıların İmparatoru*” unvanını kullanmıştır⁷⁶⁹. O şimdi hem Bulgarların hem de Bulgar hâkimiyetindeki topraklarda yaşayan Romalıların hükümdarıdır. Zaten Simeon bu tarihten sonra bastırdığı mühürlerde “*Tanrının yardımı ile Romalıların İmparatoru*” olarak adlandırılmakta ve ilk defa olarak tüm imparatorluk giysilerini kuşanmış bir şekilde resmedilmektedir⁷⁷⁰.

Simeon’un ne zaman *Romalıların imparatoru* unvanını aldığı konusu modern tarihçiler arasında tartışma konusu olmuştur. 918/919 yılında aldığını söyleyenler olduğu gibi 925 tarihinden sonra bu unvanı kullandığını iddia edenler de bulunmaktadır. Simeon’un 918/919 yılında bu unvanı aldığını söyleyenlerin tezi tamamen varsayıma dayalı olup kesin kanıtlara dayanmamaktadır. Onlara göre Simeon ilk önce Bizans Patriği Nikolaos tarafından

⁷⁶⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXXI, Lines, 24-33, s.209 [İngilizce].

⁷⁶⁹Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.206; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.247; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.578; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.125; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.479; Vasiliev, *a.g.e.*, s.402.

⁷⁷⁰Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.578; Fine Jr, *a.g.e.*, s.155.

913 yılında *ceasar* olarak taçlandırılmıştır. Tarihçilerin iddialarına göre bundan sonra Bulgarlar tarafından iki taçlandırma töreni daha yapılmıştır. Bunlardan birincisi 918 yılında gerçekleşmiş ve Simeon Bulgarların imparatoru olarak taçlandırılmıştır. Bir diğeri ise 925 yılında yapılmış ve Simeon Romalıların imparatoru olarak ilan edilmiştir. Bu tezi öne sürenler 918 yılında Bulgar kilisesi piskoposlarının, Bulgar kilisesinin bağımsızlığını ilan ettiğini ve içlerinden bir piskoposu Bulgar patriği olarak atadıklarını öne sürmektedir. Yine aynı yıl ilk Bulgar patriği seçilen Leontius, Simeon’u bütün Bulgarların meşru Kağanı olarak ilan etmiştir. Aslında bütün bu anlatılanlar tamamen iddialara dayanmaktadır. Bugüne kadar elimizdeki kaynaklara dayanarak Bulgar patrikliğinin 927’den önce kurulduğuna dair elimizde kesin bir kanıt yoktur.

Simeon’un 925’te Roma imparatoru olarak taçlandırıldığını öne sürenler ise 913 yılında Simeon’un Patrik Nikolaos tarafından Bulgarların Kağanı olarak ilan edildiğini ve 925 yılında ise Romalıların İmparatoru unvanını aldığını bunun içinde ikinci törenin Bulgaristan’da gerçekleştiğini iddia etmektedirler. Bu tezi öne süren tarihçiler, Romanos’un 925 yılında Simeon’a yazdığı mektupta kullandığı ifadeleri kanıt olarak ileri sürmektedirler. Her zaman olduğu gibi Simeon’un Romanos Lekapenos’a yazdığı mektup günümüze kadar ulaşamamıştır. Elimizde sadece Romanos’un Simeon’a yazdığı mektup vardır. Romanos mektubunda Simeon’un kendisini “*Romalıların ve Bulgarların İmparatoru*” olarak ilan etmesine karşı çıkararak, Simeon’un isterse kendisini Bağdat halifesi bile ilan edebileceğini fakat önemli olanın Tanrı tarafından atanmış olma durumuna ve Simeon’un savaşarak elde ettiği bölgelerde hâkimiyet kurarak imparator olamayacağına dikkat çekmesidir. Romanos yine aynı mektupta Simeon’un ülkesinde yaşayan yirmi bin Bulgarın Bizans’tan sığınma istediğini, Bulgarların Simeon’un imparatorluk yaptığı bir ülkede yaşamak istemediklerini yazmış ve onun nasıl Bulgarların hükümdarı olabileceğini sormuştur⁷⁷¹. Bunun üzerine Simeon Romanos’a küstah ve alaycı bir üslûpla cevap vermiş; Bizans’ın eğer gücü varsa Arapların elindeki topraklarını geri almasını istemiş ve mektubunun devamında da ateşkese göre Bizans’a geri vermesi gereken kaleleri geri vermeyeceğini ve imparatorluğun bu kaleleri muhafaza edemeyeceğini belirtmiştir⁷⁷².

Simeon gerçektende kendisini Roma imparatoru ilan etmiş ve bunu kanıtlamak istercesine kendi adına para bastırmıştır. Bununla birlikte onun Bizans tahtında hak iddia ettiğini söylemek pek doğru olmasa gerektir. O batıda kendi topraklarında ve daha önce

⁷⁷¹Fine Jr, *a.g.e.*, s.154-156; Whittow, *a.g.e.*, s.292; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.125; Todorov, *a.g.t.*, s.119.

⁷⁷²Runciman, *The Emperor Romanus*, s.93.

Bizans'a ait topraklarda yaşayan Romalıların ve yeni bir imparatorluğun hükümdarı olduğunu göstermek için bu unvanı kullanmıştır. Simeon “*Romalıların ve Bulgarların İmparatoru*” unvanını kullanırken Bizans İmparatorluğu yöneticilerini kızdırmak amacıyla hareket etmiş ve bunda da başarılı olmuştur⁷⁷³.

Romanos ve Simeon arasındaki haberleşmeler iki lider tarafından yapılmıştır. Romanos'un dış ilişkilerinden sorumlu ve Simeon'un arkadaşı patrik Nikolaos 925 yılında ölmüştür. Zaten Patrik Nikolaos Simeon'a yazmış olduğu son mektupta artık yaşlandığını ve kendisini iyi hissetmediğini belirtmiştir. Simeon'un bağımsız Bulgar Patrikhanesini kurması da yeni patriğin ve İmparator Romanos'un umurunda olmamış bu konu ile zerre kadar ilgilenmemişlerdir. Patrik Nikolaos 15 Mayıs 925'te ölmüştür⁷⁷⁴.

3.4 Sırplarla İlişkiler

VIII. yüzyılda Balkanlarda Bulgar ve Bizans hâkimiyetindeki topraklarda yaşayan Sırplar⁷⁷⁵, bu dönemde teşkilatlı bir devlet idaresinden yoksun olup kabile reisi olarak adlandırılan zupanlar (Jupanlar)⁷⁷⁶ tarafından yönetilmişlerdir. Sırp liderlerin bu dönemde siyasî olarak fazla güçleri olmadığı gibi idari teşkilatları da istikrarsız ve sağlam temellerden yoksun olmuştur. Zupanlar idaresinde yıllarca özgür bir şekilde yaşayan Sırplar, Bizanslılar tarafından sadece küçük garnizonlar tarafından denetlenmişlerdir. Bizans İmparatorluğu ve Bulgar Kağanlığı'nın siyasî ve kültürel etkisi altında olan Sırplar, iki devlet arasındaki hükümdarlık savaşları sırasında bu durumdan faydalanarak siyasî ve idarî yapılanmalarını tamamlayarak güçlü bir Sırp devleti kurmuşlar ve daha sonra IX. yüzyılda Sırp lider prens

⁷⁷³Stephenson, *a.g.e.*, s.23; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.206; Whittow, *a.g.e.*, s.292.

⁷⁷⁴Runciman, *The Emperor Romanus*, s.94; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.578; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.125; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.478.

⁷⁷⁵Sırplar, VII. yüzyılın ikinci çeyreğinde Avarların hakimiyetindeki topraklara göç ederek Kuzeybatı Balkanlar'a gelmişlerdir. Nüfuslarının azlığına rağmen askerî yetenekleri sayesinde VI. yüzyıl ve VII. yüzyılın ilk yarısında yani kendilerinden daha önce gelip Balkanlar'a yerleşmiş, nüfus olarak çok daha fazla sayıdaki diğer Slav gruplarını kendi otoriteleri altına alarak, onlarla karışmışlar ve Sırp ulusunu oluşturmuşlardır. Sırpların İran/Sarmat veya Slav asıllı oldukları düşünülmekte ise de onların etnik kökenleri ve nereden gelmiş oldukları konusundaki bilgilerimiz çok az ve sınırlıdır. Kimi bilim insanları Sorb olarak adlandırılan Sırpların diğer Slavlar ile Elbe boyunda, Aşağı Saksonya'da V. yüzyıla kadar yaşadıklarını iddia ederken, bazıları da Theophanes'in verdiği bilgilerin ışığında Sırplar'ın Orta ve Kuzey Polonya'dan göç ettiklerini ve bu bölgede Sorp etnik ismini taşıyan pek çok yer ismi bulunduğunu ifade etmektedirler. Tarihçi yazar Konstantinos Porphyrogenetos Hırvatlar dışındaki hemen hemen tüm Slavların Sırplar'dan geldiğini söylemektedir. Porphyrogenitus, *De Administrando Imperio*, s.161-163-165; Karatay, *Bulgarlar*, s.128-129; Fine Jr, *a.g.e.*, s.37.

⁷⁷⁶Bir ülkenin yöneticisi, hükümdarı. Fine Jr, *a.g.e.*, s.304.

(knyaz) Vlastimir'in önderliğinde bağımsızlıklarını kazanmışlardır (839-850 yılları arasında)⁷⁷⁷.

Vlastimir'in ölümünden sonra Sırplar bir kez daha Sırbistan'ı işgal etmeye hazırlanan Bulgarları yenmişlerdir. Güçlü siyasî varlık gösterme maalesef 860 yılında Vlastimir'in oğulları arasında başlayan iç savaşla sona ermiş ve ülkenin kuvvetli bir lider önderliğinde toparlanarak kuvvetlenmesinin önüne geçmiştir. Bundan sonra Bizans İmparatorluğu yöneticileri ve Bulgarlar Sırp tahtına kimin geleceğini veya kimin ineceğini tayin etmeye başlamışlardır. 920 yılında Bulgarlar Sırbistan'a hâkim olmuşlarsa da kısa süre sonra Sırplar tekrar bağımsızlıklarını kazanarak siyasî olarak Balkanlarda önemli rol oynamaya başlamışlar ve Bizans'ın vassalı olmuşlardır⁷⁷⁸. Simeon, 924 yılında İstanbul'a yaptığı seferden Preslav'a geri döndüğünde Bizans ile arasındaki sorunları hemen hemen halletmiş gibidir. Fakat batı sınırında Bizans'ın kışkırttığı Raska Sırpları boş durmamadıkları gibi sorun çıkartmaya başlamışlardır. Simeon Sırp Zacharias'ın daha önce Bulgarlara karşı yapmış olduğu savaşın acısını çıkarmak ve Sırp meselesini kökünden halletmek amacıyla Sırbistan üzerine bir sefer düzenlenmesine karar vermiştir. Boyarlardan Knin, Imnik ve Itsvoklii'nin komutasında büyük bir ordunun toplanmasını emretmiştir. Simeon, Preslav'da yaşayan, Sırp tahtında hak iddia eden ve eşi de bir Bulgar olan Çaslav (Tzeesthlav) Klonimiroviç'i de ordu ile birlikte Raska'ya yollamıştır. 924 yılının sonbaharında Bulgar birlikleri yanlarındaki Çaslav ile birlikte Raska'ya ulaşmışlar, ülkenin her bölgesine akınlar yaparak yakıp yıkıp istila etmişlerdir. Anlaşıldığı kadarıyla bu sefer Simeon sadece isyan eden Sırp prensini değiştirmekle yetinmemiş, Raska'yı ele geçirdikten sonra tam anlamıyla Sırpları hâkimiyeti altına almıştır. Sırp Prensi Zacharias, Bizans'tan yardım istemiş ancak Romanos Bulgarlar ile yapmış olduğu ateşkes anlaşması yüzünden Sırlara yardım edememiştir. Sırp prensi Bulgarlara karşı koyacak durumu olmadığını görünce Hırvatistan'a iltica ederek canını kurtarmayı tercih etmiştir⁷⁷⁹.

Sırp prensin kaçması üzerine başsız kalan Raska Sırpları Bulgarlara karşı daha fazla direnemeyerek teslim olmuşlardır. Bulgar komutanlar bütün Sırp derebeylerini ve Zupanları toplantıya çağırarak onlardan silahlarını bırakmalarını ve yeni prenslerine bağlılık yemini etmelerini istemişlerdir. Sırplar toplantıya gelerek Bulgarların isteklerini yerine getirmişler

⁷⁷⁷Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.19.

⁷⁷⁸Fine Jr, *a.g.e.*, s.110; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.19.

⁷⁷⁹Fine Jr, *a.g.e.*, s.263; Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.211; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.578; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.126; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.248; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.479.

ancak buna rağmen Bulgarlar yeni Sırp prensi de dâhil olmak üzere bütün Sırp derebeylerini tutuklayıp ülkelerine götürüp hapsedmişlerdir. Bundan sonra kendilerine karşı koyacak bir gücün olmaması Bulgar ordusunun Sırbistan'ı tamamen ele geçirmesine sebep olmuştur. Bu şekilde Simeon, Raska Sırp prensliğini Bulgar Kağanlığı'nın bir vilayeti haline getirmiş ve yeni kurulan Hırvat krallığı ile komşu olmuştur⁷⁸⁰.

3.5 Hırvatlarla İlişkiler

Hırvat lider Tomislav'ın (910-928) önderliğinde Dalmaçya ve Panonya Hırvatları bir araya gelerek tarihteki ilk Hırvat⁷⁸¹ krallığını kurmuşlardır. Güçlü bir lider olan Tomislav, Bizans ile iyi ilişkiler geliştirmek istemiştir. Hırvatlar ile Bizans İmparatorluğu arasındaki iyi ilişkiler, Bulgar Kağanı Simeon'un tepkisini çekmiş olmalıdır zira o Bizans'ın Raska Sırp'ları yerine Hırvatlar ile müttefik olacağını ve batı sınırında devamlı kargaşa çıkaracağını farkına varmıştır. Bu nedenle 926 yılının sonbaharında Alogobatur⁷⁸² liderliğinde güçlü bir orduyu Hırvatistan'a yollamıştır. Sava Nehri vadisinde ilerleyerek engebeli Dinar dağları bölgesine gelen Bulgar ordusu, dağ geçitlerinde Hırvat askerlerinin kurduğu tuzağa düştükleri için hemen savaşmaya başlamışlardır. Arazinin yapısının zorluğu ve Bulgar birlikleri arasındaki kopukluk Bulgarların yenilgisi ile sonuçlanmıştır. Bulgar birliklerinin kaybı çok fazla olmuş, ordunun çoğunluğu ve general öldürülmüştür. Hayatını kurtarıp ülkesine dönebilen çok az sayıdaki asker olanları Simeon'a anlatmıştır⁷⁸³.

⁷⁸⁰Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.248; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.207; Runciman, *A History*, s.175; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.217-218.

⁷⁸¹Tarihçi imparator Konstantinos Porphyrogennetos Avarlara karşı yardıma çağırdığı Hırvatlardan bahsederken onlarla ilgili gayet detaylı bilgiler verir ki bu da onların Türklerle ve özellikle Sarı Ogurlar ile bağlantılarını gözler önüne sermektedir. Şöyle ki: “*Hırvatlar, o yıllarda Bavyera'nın ötesinde, şimdi Beyaz Hırvatların yaşadığı yerde oturuyorlardı. Onlardan beş kardeş Kloukas, Lobelos, Kosentzis, Mouchlo, Khrobatos ve iki kız kardeşi Touga ve Bouga bir aile ayrılıp halklarıyla birlikte Dalmaçya'ya geldi ve oranın sahipleri olarak Avarlar'ı buldu. Birbirleriyle yıllarca savaştıktan sonra Hırvatlar üstün geldi ve Avarların bir kısmını öldürüp, kalanını da kendilerine tabi olmaya zorladılar. Ve böylece o zamandan beri bu toprağa Hırvatlar sahiptir ve Hırvatistan'da hâlâ Avarlardan gelen ve Avar diye bilinen kimseler vardır*”. Bu satırlardan da anlaşılacağı üzere Hırvatların lideri Khrobatos'ın liderliğinde kurulan devlete hükümdarlarının ismine izafeten zamanla Kürbat~Horvat~Hırvat olarak adlandırıldıkları anlaşılmaktadır. Porphyrogennetos, *De Administrando Imperio*, s.143; Fine Jr, *a.g.e.*, s.50; Karatay, *Bulgarlar*, s.122; Karatay, *Macarlar, Kökler ve Türkler*, s.57; O. Karatay, “Hırvatların Kökeni ve Ortaçağ Hırvat Tarihi”, *Balkanlar El Kitabı, Cilt I: Tarih*, Der., O. Karatay-B.A. Gökdağ, Araştırma ve Kültür Vakfı, İstanbul 2006, s.96; O. Karatay, “Oğurlar”, *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, Ed. O. Karatay-S. Acar, Kitabevi Yay., İstanbul 2013, s.246.

⁷⁸²Alogobatur belki de komutanın gerçek ismi olmayıp Bulgar komutan unvanı bagatur'un değişik bir şeklidir.

⁷⁸³Porphyrogennetos, *De Administrando Imperio*, s.158; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.249; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.578; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.479; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.220.

926 yılında yapılan Bulgar-Hırvat savaşı Simeon'un 895 yılında Macarlar karşısında almış olduğu yenilgiden sonra karşılaştığı ilk yenilgidir. Tarihçilerin bir bölümü, Kağan Simeon'un ordusunun büyük bir kısmını bu savaşta kaybettiğini iddia etseler de bu doğru değildir. Bulgar ordusunun sadece bir bölümü savaşmak için Hırvatistan'a gitmiştir. Simeon Hırvatları yenmek için daha fazla sayıda askere ihtiyacı olduğunun bilincindedir. Fakat bunun Bizans ile yapacağı mücadeleye sekte vuracağını bildiği için böyle davranmak zorunda kalmıştır. Bu nedenle de Hırvatlar ile barış yapmayı tercih etmiştir. Ülkesindeki dinî ve iç sorunlarla uğraşan Kral Tomislav da barış yapmaktan yana olmuştur⁷⁸⁴.

İşte tam da bu dönemde Papanın elçilik heyeti Preslav'da bulunuyordu (926 yılının sonları veya 927 yılının başlarında). Kağan Simeon imparatorluk unvanının İstanbul tarafından tanınmayacağını anladığı için İstanbul'dan umudunu kesmiş ve yıllar sonra Roma'ya başvurmuştur. Papa X. Ioannes'ın (914-928) elçilik heyeti başkan piskopos Madalbert ve Ioannes liderliğinde Kağan Simeon'un imparatorluk unvanını resmî olarak tanımak üzere Bulgaristan'a gelmişlerdir. Preslav'a gelen elçilerin Kağan Simeon'u imparator olarak ilan ettikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca bu elçilik heyeti Hırvat Tomislav ve Kağan Simeon arasında yapılacak barış görüşmelerinde aracı olmayı teklif etmişlerdir. Her iki liderde bir an önce barışın gerçekleşmesi konusunda istekli davranmışlar ve bu yüzden de barış anlaşması hızlı bir şekilde imzalanmıştır. Antlaşmanın içeriği konusunda ne yazık ki çok fazla bilgi sahibi değiliz. Yalnız bu antlaşmadan sonra Hırvatlar ile Bulgarlar arasında savaşın sona erdiğini, Sırp lider Zahariye'nin Raska'ya geri dönmediğini ve her iki ülke arasındaki sınırın daha önceki sınırla aynı kaldığı anlaşılmaktadır⁷⁸⁵.

Kağan Simeon, Papalığında onaylamasıyla uluslararası alanda resmî olarak imparator kabul edilmiştir. Bizans ve Hırvat hükümetleri ile yapmış olduğu antlaşmalar sayesinde Balkanların bu iki güçlü devleti de Bulgarlar açısından tehlike olmaktan çıkmış Simeon ülkesinin iç işleri ile ilgilenmeye başlamıştır. Simeon bu dönemde altmışlı yaşlarda olmalıdır zira Patrik Nikolaos'un ona yazmış olduğu mektuptan öğrendiğimize göre Simeon 923 yılında İstanbul'a yapmış olduğu sefer sırasında altmış yaşlarındadır.

⁷⁸⁴Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.126.

⁷⁸⁵Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.578; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.221.

3.6 Grek Halkı ile ilişkiler

Bulgar Kağanı Simeon'un hükümdarlığı döneminde Bulgarlar neredeyse bütün Balkanların efendisi haline gelirken Bizans İmparatorluğu Bulgarların yanında ikinci bir güç olarak kalmıştır (X. Yüzyıl). Bizans İmparatorluğu Yunan yarımadasında büyük şehirleri (Atina-Patra) hâkimiyeti altında bulundurmasına rağmen kırsal kesimler VI. ve VII yüzyıldan itibaren yoğun şekilde Slav akınlarına maruz kalmış ve Slavlar yarımadaının önemli bölgelerine geniş şekilde yayılmışlardır⁷⁸⁶. Slavlar ile Bulgarların çoğu zaman birlikte hareket ettiğini ve Bulgarların onların hamisi olduğunu düşündüğümüzde bu bölgelerde Bulgar nüfûzunun arttığını söylemek çok da yanlış olmayacaktır. Bulgarların hâkimiyeti Simeon'un babası Boris Han döneminde Makedonya'ya kadar uzanmış; bunun sonucunda ise Selanik şehri Bulgarlar açısından ayrı bir önem kazanarak Bulgar ticareti için ikinci önemli pazar yeri olmuştur. Bulgarların hâkimiyetinin Yunanistan yarımadasında kuzeyinde sağlamlaşması Simeon'un Balkanlarda ve Yunanistan'da yaşayan Grek halkı ile daha yakın ilişki kurmasına neden olmuş, tarihi kaynaklarda Kağan Simeon'un bu bölgelerde yaptığı mücadeleler anlatılmıştır⁷⁸⁷.

Bulgar Kağanı Simeon'un Grek halkı ile ilişkisi Simeon'un Bulgar ülkesinin sınırlarını Adriyatik ve Ege Denizi'ne doğru genişletmek ve buradaki Slav nüfusu hâkimiyeti altına almak arzusu üzerine başlamıştır. 901 veya 902 yılında Simeon Arnavutluk'un iç bölgesi Dıraç'da yer alan kaleleri ele geçirilmiş⁷⁸⁸, 904 yılında Makedonya'nın güney ve batı kesimlerine doğru yapılan seferler sonucunda Selanik kentine kadar ulaşılmış ve bu bölgelerdeki Slav boylar Bulgar hâkimiyeti altına alınmıştır. Böylelikle Kağan Simeon X. yüzyılın başlarında Balkanların güney ve batısında bölgesel olarak genişleme imkânı bulmuş, Makedonya'da kıyı şeridinin kuzeyinde kalan bütün Struma vadisini kontrolü altına almış, Makedonya ve Arnavutluk bölgesinde yaşayan Slav gruplarını da Bulgar Kağanlığı'nın batı sınırlarının içine dâhil ederek ve Ohrid'in güney ve batısında tam olarak hâkimiyeti sağlamıştır⁷⁸⁹. Bulgarların bu dönemde Makedonya'da yer alan Yunan şehirlerindeki halktan vergi topladıkları tarihî kaynaklarla da destelenmektedir⁷⁹⁰.

⁷⁸⁶Browning, *a.g.e.*, s.39-40.

⁷⁸⁷P. Stephenson, *Byzantium's Balkan Frontier*, Cambridge University Press, Cambridge, 2000, s.18.

⁷⁸⁸Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.4-5; Fine Jr, *a.g.e.*, s.140; Runciman, *A History*, s.151; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.166.

⁷⁸⁹Fine Jr, *a.g.e.*, s.140; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.167; Vasiliev, *a.g.e.*, s.401.

⁷⁹⁰Runciman, *A History*, s.151.

Simeon Bizans İmparatorluğu ile mücadele ederken stratejik olarak onların hâkimiyeti altındaki Yunanistan yarımadasına defalarca akınlar yapmıştır. 917 veya 918 yılında⁷⁹¹ gerçekleştirilen seferde Bulgar akıncıları Korint körfezine kadar ulaşmış, Yunanistan'ın iç bölgelerine nüfûz edilmiştir⁷⁹². Bu akınlar sırasında bölgedeki kaleler teslim alınarak, yağmalanmıştır. Bulgarlar bu tarihte Slav birlikleri ile Hellas ve kuzey Peloponnese yarımadasının büyük bir bölümünü hâkimiyetleri altına almışlar, yaklaşık olarak üç yıldan fazla bir süre ellerinde tutmuşlardır. Kuzey Yunanistan'ın işgal edilmesini din adamı Aziz Luka günlüklerinde paylaşmıştır. Onun verdiği bilgilere göre Bulgar hâkimiyeti on sene sürmüş, Aziz Luka Bulgarlardan kaçarak Patras'a sığınmış ve ancak Kağan Simeon'un ölümünden sonra geri dönebilmiştir⁷⁹³. Başka bir kaynak olan Nikolaos Mystikos'da yine bu dönemde Simeon'un başpiskoposuna ve komutanına yazdığı mektuplarda Hristiyanların çektiği çileleri ve yaşadıkları coğrafyada yapılan yağmaları anlatarak onlardan hükümdarları Kağan Simeon'u barışa razı etmelerini istemiştir. Bu mektuplar büyük bir ihtimalle Bulgarların Yunanistan'da yapmakta oldukları yıkımları durdurmak amacıyla yazılmıştır. Nikolaos, 918 yılında Simeon'un başpiskoposuna yazdığı mektupta Simeon'u kastederek;

“onun geçtiği ve bugüne kadar güzelliği ile meşhur toprakların çok önemli bir kısmı tenhâlâşmış ve ıssız haldedir. Kırsal bölgeler ise birçok tahıl alanı, birçok meyve bahçesi ve birçok üzüm bağları yerine acınacak durumda bir tahrip edilmişliğin içerisinde. Ona, dindar kimseler tarafından Tanrının şanı adına bin bir acı çekilerek yapılmış Tanrının kutsal evlerinden birçoğunun imha edilmiş olduğunu hatırlat. Bütün bunlara içinde keşişler ve rahibelerin hiç durmaksızın ilahilerini Tanrı'ya yolladıkları muhteşem manastırların yıkımını ve şimdi ıssız ve yıkıntılar halinde kalmış halini eklemeyi unutma. Ve her şeyin ötesinde katledilmiş-ne yazık ki kötü iblisin muazzam gücü ile-erkeklerin, rahiplerin, keşişlerin ve rahibelerin, bir ölüye yakışır şekilde gömülmeğe daha çok köpeklerin ve vahşi hayvanların avına maruz bırakılacak şekilde dağınık olarak yerlere atılmış cesetleri anlat”,

diye yazarak onun yapmış olduğu işlerin yanlış olduğunu ve Mesih adına bu duruma son verilerek barışa razı olmaları gerektiğini anlatmaktadır⁷⁹⁴. Bulgarların Yunanistan'da elde ettiği

⁷⁹¹Simeon'un Yunanistan seferi ile ilgili tarih tam anlamıyla kesin değildir. Bazı tarihçiler olayı 917 yılına tarihlerken diğerleri 916 yılına tarihlendirmektedir. Fakat Aziz Luka'nın anıları ile Kağan Simeon'un ölüm tarihini karşılaştırdığımızda büyük bir ihtimalle 917 ile 921 yılları arasında olması gerekmektedir. Browing, *a.g.e.*, s.64.

⁷⁹²Stephenson, *Byzantium's Balkan Frontier*, s.23; Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.226.

⁷⁹³Runciman, *The Emperor Romanus*, s.84.

⁷⁹⁴Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XII, Lines, 95-106, s.79-81 [İngilizce].

başarılarla rağmen hâkimiyetleri kalıcı olmamış, Simeon'un ölümünden sonra Yunanistan'daki topraklardan ayrılmak zorunda kalmışlardır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ASKERİ YAŞAMI, KİŞİLİĞİ, ÖLÜMÜ VE KÜLTÜREL FAALİYETLERİ

4.1 Asker olarak Kağan Simeon Yönetimi

Babası tarafından eğitim amacıyla İstanbul'a gönderilen ve daha sonra bir kiliseye girerek burada keşişlik eğitimi alan Kağan Simeon, Bulgarların hükümdarı olarak yönetimi ele aldığı anda belki de ne ülkesindeki Bulgar boyarları ne de hegemonya mücadelesi yaptığı siyasî râkipleri Bizans, Sırp ve Doğu Avrupa'nın diğer devletleri onun bu kadar başarılı bir hükümdar ve mükemmel bir asker olacağını beklemiyorlardı. Orta Çağ'da bir hükümdarın idarede başarılı olabilmesi için askerî olarak bazı kalıcı başarılarla imza atması ve kendini kanıtlaması gerekmekte idi. Kağan Simeon bu bakımdan tarihteki en güzel örneklerden biridir. Simeon tahta çıkışının hemen ardından Bizans İmparatorluğu ile Bulgarların ekonomik çıkarlarını korumak amacıyla savaşa girmiştir (894). Bizans kaynakları bu savaşı Simeon'un keyfi olarak çıkardığını söylese de gerçekte Bizans böyle genç ve tecrübesiz bir lidere ders vermek istemiştir. Fakat Simeon Bizans imparatorluk yetkililerine ne kadar yarıldıklarını çok kısa zamanda çok başarılı bir şekilde gösterecektir. Eğitim almak üzere İstanbul'a giden ve daha sonra keşiş olarak hayatını sürdüren Simeon'un askerî başarılarını izah etmek çok kolay değildir. Bu durumu Simeon'un Türk olması ile açıklamak uygun olacaktır. Bilindiği üzere Türklerde kadın-erkek, genç-yaşlı demeden herkes her an her durumda savaşa hazır bir şekilde bir yaşam tarzına sahip olmuştur. Kaynaklarda Türklerin, eğlenceyi ve spor yarışlarını bile askerî egzersizler şeklinde yaptıkları kaydedilmiştir⁷⁹⁵. Yönetimdeki yeteneği ise Simeon'un Bulgaristan'a döndükten sonra rahip olarak görev yaptığı Pliska'da babası ve saray çevreleri ile yakın temas halinde olmasından devlet işlerini takip etmesinden ve burada tecrübe kazanmasından kaynaklanmaktadır. Yani Simeon devlet idaresi konusunda tecrübesiz ve bilgisiz değildir⁷⁹⁶. Simeon tahta geçişinden hemen sonra Bizans ile aralarında başlayan ekonomik mücadele sırasında halkının çıkarlarını korumak için bir an bile tereddüt etmemiş, Bizans topraklarına seferler düzenleyerek Makedonya topraklarına girmiş ve Bizanslılara hiç ummadıkları ağır yenilgiler tattırmıştır (894). Zaten

⁷⁹⁵Kafesoğlu, *a.g.e.*, s.290-301; Feher, *a.g.e.*, s.270.

⁷⁹⁶Leszka, *Symeon I Wielki*, s.41.

halkını düşünen hükümdardan da başka bir tavır beklemek imkânsızdır. Bu ilk mücadelede rüştünü ispatlayan ve bir keşişten tam bir devlet adamına dönüşen Simeon, bu tarihten başlayarak ölümüne kadar Bizans İmparatorluğu ve Sırpların yanı sıra kuzeyinde yaşayan Peçenek ve Macarlar ile de mücadeleye girmiş ve hepsinde de başarılı olmuştur⁷⁹⁷.

Mükemmel bir komutanın sahip olması gereken vasıflara sahip olduğunu tespit ettiğimiz Simeon'un aynı zamanda çok iyi bir stratejist ve diplomat olduğunu görüyoruz. Bulgar ordusunun askerî olarak zayıfladığının farkına vardığında buna uygun kararlar alarak geri çekilmekten ve askerini koruma altına almaktan kaçınmamıştır. Yine 894 yılında Bizans İmparatorluğu'nun Macarlar ile müttefik olarak kendine saldırması üzerine geri çekilmiş, ordusunu koruma altına almıştır. Bu arada bir diplomat gibi Bizans ve Peçenekler ile görüşmeler yaparak onları oyalamış, yeteri kadar güçlendikten sonra zamanı geldiğine inandığında karşı hamleyi yapmaktan geri kalmamıştır. Simeon askerî başarılarla imza atarken diplomasiyi unutmamış, Bizans'ın Macarları müttefik olarak kullanmasına onlardan daha güçlü bir ulus olan Peçenekleri yardımına çağırarak karşılık vermiştir. İlk büyük zaferini, Bizans'a karşı kazanmış, Bizans imparatoru VI. Leon'un üzerine yolladığı Bizans ordusunu *Bulgarophygon*'da yenerek, tam anlamıyla yok etmiştir (897)⁷⁹⁸. Bulgarophygon savaşının I. Bulgar Kağanlığı'nın tarihinde çok önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu savaş Bulgarların Balkanlar'daki hâkimiyetini pekiştirerek bölgede kalıcı olmalarını sağlamıştır⁷⁹⁹.

Kağan Simeon 913 yılında başlatmış olduğu I. İstanbul seferinden sonra defalarca İstanbul'a seferler yapmış, Makedonya, Trakya ve Yunanistan'da Bizans hâkimiyetindeki bölgelere sayısız askerî seferler düzenlemiştir. Kağan Simeon yönetimindeki Bulgar ordusu bu şartlara uygun olarak yıllarca savaşmış ve büyük başarılarla imza atmıştır. Bu duruma uyum sağlayacak bir ordunun çok iyi yetiştirilmesi ve her daim savaşa hazır olması gerekmektedir. Kaynaklar Simeon liderliğindeki Bulgar ordusunun çok güvindikleri liderlerinin verdiği inanılmaz zor derecedeki görevleri büyük bir disiplin içerisinde yerine getirdiğini, stratejisini çok iyi kurgulayan komutanlarına sorgusuz şekilde itaat ederek onun sayesinde savaşlardan zaferle ayrıldığını belirtmişlerdir⁸⁰⁰. O dönemdeki Bulgar ordusu, belki de Bulgarlar ile Bizans İmparatorluğu arasında iki yüz yıl süren hâkimiyet savaşları sırasında ortaya çıkan en mükemmel ordu olarak kabul edilmektedir.

⁷⁹⁷Browning, *a.g.e.*, s.59; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.15.

⁷⁹⁸Runciman, *A History*, s.147; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.170.

⁷⁹⁹Whittow, *a.g.e.*, s.287.

⁸⁰⁰Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.183-184; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.85-86; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.475.

Kaynaklara göre Kağan Simeon ve Bulgar ordusunun Bizans'a karşı kazandığı en büyük zafer Ankhilaos savaşıdır (917). Bu savaşta Simeon Türk tarihinde birçok örneğini gördüğümüz sahta ric'at ve pusu⁸⁰¹ tekniğini kullanmış ve düşmana büyük bir yenilgi tattırırken ne kadar mükemmel bir komutan olduğunu kanıtlamıştır⁸⁰². Simeon bir komutan olarak tutarlı ve kararlı davranırken bununla koordineli şekilde bir devlet adamının yapması gereken bazı acımasız kararlara da imza atmaktan kaçınmamıştır. 894-896 Bizans-Bulgar savaşında Hazarlı muhafız alayı askerlerinin burunlarını kestirerek İstanbul'a yollaması ve 917 yılındaki Ankhilaos savaşından sonra Bizans ölülerinin savaş meydanında gömülmeden bırakılmasını emretmesi Bizans kronikçileri tarafından anlamsız ve acımasız bulunsa da Simeon, Bizans'a gerekli dersi vermesi açısından bunun elzem olduğu görüşündedir. Yetmiş yıl sonra savaş meydanını ziyaret ederek tanık olduğu görüntüleri yazan Leon Diyakos, beyaz kemiklerin hâlâ ortalıkta olduğunu belirtmiştir⁸⁰³. Gerçekten de Simeon açısından Ankhilaos savaşı sadece bir muharebenin kazanılması değildir. Ankhilaos zaferi sonrası Simeon haklı olarak patrik Nikolaos'a yazdığı mektupta imparatorluk unvanının kendisinin hakkı olduğunu ve bunun da bu zaferle birlikte Tanrı tarafından onaylandığını belirtmiştir. Nikolaos, Simeon'un bu iddialarına karşı çıkarak:

“Son yenilgimizin senin çılgın emellerinin gerçekleşmesini sağlayacağına sakın inanma ve böyle bir şeyi düşünme; eğer bunun gerçekleşeceğine inanırsan böyle bir şeyin çok saçma olduğunu düşünerek bunu reddet. Birincisi, sana karşı savaşan ordu Tanrının çok memnun olduğunda sırlarla dolu hazinesinden çıkardığı akıl sır ermez kararı ve adaletinin öne çıkması ile yenilmiştir; ikincisi ise insanoğlunun aklıyla kavradığı gibi yaptığımız hatalardan kaynaklanmaktadır. Eğer sen, kazandığın bu son zaferin senin ihtiraslarını tatmin ettiği sonucunu çıkarıyorsan veya eğer Roma ordusunun uğradığı bu yenilginin senin Roma İmparatorluğunu ele geçirmene yardım edebileceğini düşünüyorsan, çok genç ve çok tecrübesizsin”,⁸⁰⁴

şeklinde cevap vermiş ve Bulgarların zaferinin Tanrının iradesinden çok Simeon'un eylemlerinden kaynaklandığını belirtmiştir. Ankhilaos'dan sonra Simeon *barışsever*

⁸⁰¹M.J. Leszka, K. Marinov, *The Bulgarian State in 927-969, The Epoch of Tsar Petir I*, Jagiellonian University 2019, s.40; Stephenson, *Byzantium's Balkan Frontier*, s.23; Kafesoğlu, *a.g.e.*, s.274-275.

⁸⁰²Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.116; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.107; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.245; Browing, *a.g.e.*, s.63-64; Whittow, *a.g.e.*, s.290; Jenkins, *Byzantium*, s.235; Runciman, *A History*, s.161; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.55, s.85; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.575; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.178.

⁸⁰³Leo the Deacon, *a.g.e.*, s.171-172

⁸⁰⁴Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. X, Lines, 20-45, s.71 [İngilizce]; Nikolov, *Making a new basileus: the case of Symeon of Bulgaria (893-927) reconsidered*, s.102.

imparator unvanından vazgeçmiş ve mühürlerinde *zafer kazanan* imparator unvanını kullanmıştır⁸⁰⁵.

Simeon yönetimindeki, gözü pek ve amansız askerlerden oluşan Bulgar ordusu, her türlü koşulda savaşabileceklerini ispat ettikleri gibi savaş tarihinde pek rastlanmayan başarılarla da imza atmışlardır. Örneğin 917 yılındaki Ankhilaos savaşından sonra kaçarak toparlanmaya çalışan Bizans ordusunu İstanbul yakınlarında Katastry’de bir gece baskını ile tamamıyla yok etmişlerdir. O dönemde orduların gece muharebelerinden kaçındığını düşünürsek bu baskını yapan Bulgarların ne kadar gözü kara ve usta birer asker oldukları anlaşılabacaktır⁸⁰⁶. Tarihçi Zosimus’un da belirttiği gibi;

Hunlar, atlarıyla beraber hızlı bir şekilde daireler çizerek, uçar gibi hareket etmekteydiler. Savaş teknikleri mükemmel olan Hunlar, atlarıyla beraber yaptıkları ani ataklar ve geri çekilmelerle düşmanı şaşırtıyor, atlarını sürerken bile ateş ederek İskitlere büyük zararlar vererek onların çok büyük kıyıma uğramasını sağlıyorlardı,

Bulgarların da ataları Hunlar gibi savaştıkları, bir anda ortaya çıkarak ansızın saldırdıkları ve düşmanlarını yok ettikleri anlaşılmaktadır⁸⁰⁷.

Çok iyi bir asker ve mahir bir komutan olan Kağan Simeon, aynı zamanda askerinin hayatını ve sağlığını da düşünen bir hükümdardır. Doğuya Bizans’a doğru yapmış olduğu seferlerin daima ilkbahar ve yaz aylarına rast gelmesine özellikle dikkat etmiş, kışı memleketinde askerlerini dinlendirerek ve orduyu düzenleyerek geçirmiştir. 913 ve 924 yıllarındaki İstanbul seferleri sırasında İstanbul’u kuşatma altına aldığı anda orduyu, onların sağlığını düşünerek en makul bölgede konuşlandırırdığını kaynaklar özellikle belirtmektedir. Bu büyük komutan Bulgarların batıya Sırbistan, Hırvatistan ve Makedonya’ya yaptığı seferlerin idaresini komutanlarına bırakmış, batı seferlerine katılmamıştır. Tarihçilerinde belirttiği üzere 917 yılından 927’deki ölümüne kadar Bizans’la uzun ve kanlı bir savaşın içine giren Kağan Simeon en başarılı savaşlarından biri olan Ankhilaos’da gayet büyük bir zafer elde ederek Bizans karşısında güçlü duruma geçmiş ve onlardan her türlü tavizi alabileceğini göstermiştir. Yine bu zaferden sonra Simeon düzenli olarak Bizans topraklarına akınlar

⁸⁰⁵Todorov, *a.g.t.*, s.159; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.186.

⁸⁰⁶Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.245-246; Runciman, *A History*, s.161; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.57, s.85; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.39; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi*, s.116; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.475; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.186.

⁸⁰⁷Kazdal, *a.g.t.*, s.33.

yapmış ve Makedonya, Trakya ve Yunanistan'da Bizans İmparatorluğu'na ait bölgelerin büyük bir bölümünü işgal ederek hâkimiyeti altına almıştır⁸⁰⁸.

4.2 İstanbul Kuşatmaları ve Patrik Nikolaos'un Mektupları

Kağan Simeon 913 yılı da dâhil olmak üzere 917 yılından 927 yılına kadar üç defa İstanbul yakınlarına kadar gelen seferlerde bulunmuş ise de bizzat başkent İstanbul'a gelerek kuşatma altına aldığı iki büyük seferi söz konusudur. Her iki seferde de Kağan Simeon İstanbul'u ele geçirmeyi düşünmemiş, amacına sahip olduğu büyük askerî gücü kullanarak diplomatik yollarla erişmeyi planlamıştır⁸⁰⁹. İlk İstanbul seferini 913 yılında yaptığınd olup Bizans tahtında İmparator Aleksandros (913 yılında) oturmaktadır. 924 yılında ikinci İstanbul seferini yaptığınd ise Bizans'ta hâkimiyet İmparator Romanos Lekapenos'ın ellerindedir.

Kağan Simeon, 913 yılında İmparator Aleksandros'un Bulgarlara yıllık vergiyi ödemeyi reddetmesi üzerine İstanbul üzerine yürümüş ve ilk İstanbul kuşatmasını gerçekleştirmiştir. Ordusunu İstanbul surlarının önüne kadar getiren Simeon, orduyu Ayvansaray'dan (Blakhernai) Altın Kapı'ya kadar genişçe bir alanda konuşlandırmıştır. İki ay süren I. İstanbul kuşatması sırasında askerî gösteriler de sergileyen Simeon, İstanbul halkı ve saray çevrelerinde büyük korku ve endişeye sebep olmuş, halkın ümitsizliğe kapılmasına neden olmuştur⁸¹⁰. Kağan Simeon'un I. İstanbul seferi olaraktan adlandıracağımız bu seferin sonucunda Simeon, Hebdemon'da Patrik Nikolaos tarafından imparator (basileus) olarak taçlandırılmıştır. Bu tarihten yani 913 yılından sonra Simeon'un mühürlerine baktığımızda onun kendisini imparator (*βασιλεύς*-basileus), barışsever imparator (*εἰρηνοποιὸς βασιλεύς* *basileus*) olarak adlandırdığını görmek mümkündür⁸¹¹. Bugün bile tarihçiler arasında Simeon'un neden kendisini barışsever imparator olarak adlandırdığı tartışma konusudur. Dönemin kaynakları incelendiğinde o dönemin siyasî konjektörüne uygun olarak Simeon'un kendisine bu unvanı yakıştırdığı anlaşılabacaktır. O dönemde barış, son derece yüce bir değer olarak görülmekte ve Patrik Nikolaos, Simeon'a yazdığı mektuplarda onu barışa razı etmeye

⁸⁰⁸Leszka, Marinov, *The Bulgarian State in 927-969, The Epoch of Tsar Petur I*, s.40; Stephenson, *Byzantium's Balkan Frontier*, s.23; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.136; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.86; Marinow, *In The Shackles*, s.160.

⁸⁰⁹Todorov, *a.g.t.*, s.158.

⁸¹⁰Todorov, *a.g.t.*, s.163; Runciman, *A History*, s.155-156; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.82.

⁸¹¹Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.574; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.139.

çalışarak barışın iyilik getireceğini ve bunun da Tanrıyı memnun edeceğini belirtmektedir⁸¹². Zaten hem kendi ülkesinde hem de Bizans ile barış içerisinde olmak Simeon için o dönemde çok önemlidir ve *barışsever imparator* unvanı Simeon'un siyasal görüşlerine ve dönemin siyasal iklimine son derece uygundur. Bazı tarihçiler ise Simeon'un yeni bir hâkimiyet düzeni kurmaya çalıştığını iddia etmektedirler. Patrik Nikolaos'un dinî bütün, dindar bir rahip olarak tanımladığı Simeon, Hristiyan öğelere ve Bizans'ta *ceasaropachlık*⁸¹³ olarak tanımlanan, Bizans İmparatorluğu'nu bütün ulusların hamisi olarak gösteren idarî anlayışa karşı çıkmaktadır. O, Bizans'ın yerine yeni ve büyük bir imparatorluk kurmak hem Romaların hem de Bulgarların imparatoru olarak o topraklarda Simeon barışını tesis etmek istemiştir. Böylece Simeon Roma barışı (pax Romano) gibi Hristiyan ekümenik düzeni içerisinde yer alan kendi hükümdarlığında *Simeon Barışını* (pax Symeon) uygulamaya koyabilecektir⁸¹⁴.

Modern tarihçilerden bazıları patrik Nikolaos'un Simeon'a yazmış olduğu mektuplarda onu Bulgarların imparatoru ve otokrati olarak tanımladığını, zaten oğlu Petir'in da tahta geçtikten sonra bu iki unvanı kullandığını iddia ederek patriğin 913 yılında Simeon'u Bulgarların imparatoru olarak ilan ettiğini ve taçlandırdığını söylemektedirler⁸¹⁵.

Simeon imparator olarak taçlandırılmasının dışında Nikolaos ile yapmış olduğu barış antlaşmasına Bizans imparatorluk ailesi ile bir evlilik ittifakı maddesi de koydurmayı başarmıştır. Buna göre VII. Konstantinos ile Simeon'un kızı arasında bir evlilik gerçekleştirilecek ve böylece Simeon Bizans tahtına daha kolay ulaşabilecektir. Ancak bu son derece önemli antlaşmaya Bizans uymamıştır⁸¹⁶. Yıllar sonra Kağan Simeon'un oğlu Petir ile İmparator Romanos'un torunu Maria evlenecektir (927). VII. Konstantinos Porphreyregennetos, *De Administrando Imperio* adlı eserinde imparatorluk ailesinden bir kişinin Bulgar Kağanı ile evlenmesini eleştirecek, bu durumun Romanos'un suçu olduğunu, ancak onun Bizans imparatorluk ailesinden olmadığını ve bu yüzden de Roma geleneklerini bilmediğini belirtecektir⁸¹⁷.

⁸¹²Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVI, Lines, 95-106, s.111 [İngilizce].

⁸¹³Bizans imparatorluğunu Hristiyan devletler hiyerarşisinde önder olarak kabul eden görüş. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.244.

⁸¹⁴Leszka, *Symeon I Wielki*, s.41; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.574; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.244; Todorov, *a.g.t.*, s.122, s.146; Leszka, Marinow, *The Bulgarian State in 927-969. The Epoch of Tsar Petir I*, s.38.

⁸¹⁵Leszka, *Symeon I Wielki*, s.140; Vlasto, *a.g.e.*, s.173.

⁸¹⁶Runciman, *A History*, s.157; Todorov, *a.g.t.*, s.149; Nikolov, *Making a new basileus*, s.102.

⁸¹⁷Constantine Porphyrogenitus, *De Administrando Imperio*, s.73; VII. Konstantinos eserinde Tanrı tarafından Roma İmparatoru Büyük Konstantinos'a verilen üç değerli armağanın, imparatorluk giysileri ve tacı ile Grek ateşinin hiçbir zaman diğer milletlere, Hazarlar, Türkler (Macarlar, Peçenekler) ve Ruslara verilmemesi gerektiğini yazarken ayrıca bu milletler ile evlilik akdi yapılmamasını özellikle istemektedir. Çünkü Bizans'la evlilik bağı kuran milletler daha sonra tahta hak iddia edebileceklerdir. Todorov, *a.g.t.*, s.133-134.

Yine bazı tarihçiler Simeon'un Nikolaos'a yazmış olduğu mektuptaki cümleden;

*Tanrının seçtiği oğlum, yapmış olduğun işlerin anlatarak büyük (ilahi) Musa ve onun hatıralarını kastediyorsun. Fakat senin yaptığın işlerle Musa'nın ne alakası olabilir? Tanrıdan ne gibi ilhamlar aldın? Şu anda yapmakta olduğun işleri emreden İlahi Gücü nereden buldun? Hangi köleliği, hangi baskıyı gördün de sanki Tanrının insanların kurtarıcısı olarak ortaya çıktın?*⁸¹⁸

Simeon'un kendisini Musa ve Bulgarları da *yeni seçilmiş halk* olarak tanımladığını, böylece Roma imparatorluk kavramının sadece kendilerine ait olduğu iddiasında bulunan Bizans'a karşı tanrının kendisini ve halkını seçmiş olduğunu anlatmak istediğini belirtirler⁸¹⁹. Simeon'un bu iddiaları, onun Bulgar Kağanlığı'nı, kendisini Bizans ve Bizans imparatoru ile eşit konumda veya onlardan daha üstün gördüğünü ispatlamaktadır. Simeon'a göre Bizans'ın Bulgarlar ve diğer devletler karşısında hiçbir üstünlüğü bulunmamaktadır.

Kağan Simeon II. İstanbul seferini yaptığında Bizans tahtında I. Romanos Lekapenos (920-944) vardı. Bizans İmparatorluğu'nun Balkanlardaki topraklarının büyük bir bölümünü hâkimiyeti altına almış olan Simeon, Romanos Lekapenos'un Bizans imparatorluk tahtını gasp ettiğini düşünmüş ve onu “*yabancı*” ve “*davetsiz misafir*” olarak nitelendirmiştir. Roma imparatoru unvanının kendi hakkı olduğunu düşünen Simeon; “*kendi ülkemden adil ve büyük bir barış yapmak üzere ayrıldım*”⁸²⁰, şeklinde özetlenen cümleden de anlaşılacağı üzere İstanbul seferine çıkmıştır. Kağan Simeon 924 yılında İstanbul'u kuşatma altına alarak Ayvansaray'a (Blakhernai) yakın bir bölgede ordusunu konuşlandırmıştır. Barış görüşmeleri yapmak istediğini söyleyen Simeon ilk önce Patrik Nikolaos ve imparatorluğun yüksek devlet memurları ile görüştüktan sonra İmparator Romanos Lekapenos ile görüşmek istediğini belirtmiştir. Simeon'un bu tavrı karşısında çok memnun olan Bizans İmparatoru Romanos Lekapenos onunla Eyüp'te (Cosmidion) buluşarak barış görüşmelerine başlamıştır⁸²¹. Eyüp'te yapılan tören ve burada gerçekleşen olayla ilgili Bizans kaynakları belirsizliklerini korurlarken, olayları yorumlayan Bizans tarihçileri, Bizans yöneticilerinin hoşlanacağı tarzda ve Bizans siyasetine uygun sözlerle olayı çarpıtarak anlatmaya çalışmışlardır. Kronikçiler, daha önce de ifade ettiğimiz gibi Simeon'un İstanbul kuşatmasını ve Eyüp'teki görüşmeyi, Saba kraliçesi Belkıs'ın Hz. Süleyman ile yaptığı görüşme ile kıyaslayarak, İstanbul'u

⁸¹⁸Jenkins-Westerink *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. 25, Lines, 67-83, s.176.

⁸¹⁹Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.153; Leszka, *The Monk Versus*, s.61; Nikolov, *Making a new basileus*, s.102.

⁸²⁰Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXXI, Lines, 10-15, s.207 [İngilizce].

⁸²¹Runciman, *The Emperor Romanus*, s.90;

ziyarete gelen ve onun ihtişamı karşısında büyülenen yabancı bir hükümdarın ziyareti şeklinde yorumlamayı tercih etmişlerdir⁸²². Onlara göre Simeon bu görüşmede Romanos'un kişiliğine hayran kalmış ve Bizans İmparatorluğu'nun üstünlüğünü kabul etmiştir. Yine Bizans kaynakları Bizans İmparatorluğu'nun Simeon'a pek çok taviz vermek zorunda kaldığını, Romanos'un Simeon'un imparatorluk unvanını ve Simeon'un kendisi ile eşit statüde bir imparator olarak kabul ettiğini yazmışlardır. Zaten II. kuşatmadan önce patrik Nikolaos, Simeon'a yazdığı mektupta;

“hatta şu anda bile Mesih aşkıyla yanan imparatorumuzun sanki sen onun oğlu ve kardeşi imişsin gibi seninle barış bağıyla birleşmek üzere bağlantı kurmaya ve makul ölçülerde kalmak suretiyle siz efendimizi onurlandıracak istediği her şeyi yapmaya ve vermeye hazır durumda olduğunu söyleyebilirim”

diyerek İmparator Romanos'un Simeon'a vereceği tavizlerden bahsetmiştir⁸²³. Buna göre bu tarihten itibaren Simeon, Bizans imparatorunun oğlu olarak değil de imparatorun kardeşi olarak adlandırılacaktır. Ayrıca Bulgarlara daha önce ödenmekte olan yıllık vergi de ödenmeye devam edilecektir⁸²⁴. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Bizans kaynakları olayları Bizans halkını ve yöneticileri memnun edecek şekilde anlatmışlardır ancak Bulgarlar açısından durum Bizans'ın anlattığından çok daha başka türlü, Bulgarların ve Simeon'un amacına ulaşması olarak gerçekleşmiştir. Simeon İstanbul'a Bizans tahtını gasp ettiğini düşündüğü Romanos Lekapenos'un söylevini dinlemek ve onun erdemlerini övmek için gelmemiştir. Bulgar askerleri eşliğinde büyük bir gövde gösterisi yapan Simeon, Patrik Nikolaos ve saray ileri gelenlerini herkesin içinde aşağılamış, hakaretler etmiş ve barış uğruna geldiği bu büyük geziden amacına ulaşmış olarak yurduna geri dönmüştür⁸²⁵. Zaten kaynaklar Simeon'un saray ileri gelenlerinin ve tüm İstanbul halkının katıldığı muhteşem bir törende imparator ilan edildiğini yazmaktadır. Dönemin tarihi kaynakları ve özellikle arkeolojik kaynakları tarafsız gözle incelendiğinde Simeon'un bu görüşmeden hemen sonra 924 yılında kendisini *Bulgarların ve Romalıların imparatoru* olarak ilan ettiği görülecektir. Bu döneme ait mühürlerde Simeon ilk defa tam donanımlı imparatorluk elbiseleri ile resmedilmiş (Resim-4) ve Romalıların imparatoru (basileus) olarak kaydedilmiştir⁸²⁶. Simeon bundan başka Bulgar

⁸²²Todorov, *a.g.t.*, s.166; Saba kraliçesi İsa'nın iradesine boyun eğerken, Kağan Simeon'da Bizans'ın büyüklüğünü kabul ederek ona boyun eğmiştir.

⁸²³Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXIII, Lines, 93-131, s.177 [İngilizce].

⁸²⁴Stephenson, *Byzantium's Balkan Frontier*, s.23, s.37-38.

⁸²⁵Todorov, *a.g.t.*, s.165-167.

⁸²⁶Stephenson, *Byzantium's Balkan Frontier*, s.23; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.22-24; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.94; Simeon bu döneme ait mühürlerinde Bizans imparatorlarının giymiş

kilisesindeki en kıdemli rahibini patriklik makamına yükselterek Bulgar kilisesinin bağımsızlığını da ilan etmiştir. Simeon gibi büyük ve bilgili bir lider patriklik makamının bağımsızlığı gerçekleşmeden kendisinin imparatorluk unvanının geçerli olamayacağını farkındadır⁸²⁷.

Resim-4. Simeon'un mühürlerinin yeniden yapılandırılarak oluşturulmuş resim⁸²⁸.

4.3 Patrik Nikolaos'un Mektupları

X. Yüzyılın ilk çeyreğinde yani 913-925 yıllarında Bulgarlar ile Bizans İmparatorluğu arasında yaşanan olaylar sırasında uzun yıllar süren düşmanlıkla ilgili olarak Patrik Nikolaos ve Kağan Simeon birbirlerine diplomatik üslûpla yazılmış mektuplar yollamışlardır. Kağan Simeon bilindiği üzere uzun süre İmparator Romanos'u muhatap olarak kabul etmemiş; ancak 924 yılından sonra onunla iletişim kurarak mektuplar yazmıştır. İmparator Romanos Lekapenos adına mektupları, imparatorluk sekreteri Theodoros Daphnopates yazmıştır. Patrik Nikolaos'un Bulgar Kağanı Simeon'a yazdığı mektuplar ilk elden çağdaş kaynak olması bakımından son derece önemlidir ve *Bulgar dosyası* olarak adlandırılmaktadır⁸²⁹. Ne yazık ki

olduğu kostümlerin aynısını giymektedir, Elinde imparatorluk asası tutmakta olup ayrıca bir de küre ile resmedilmiştir. Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.140; Leszka, Marinow, *The Bulgarian State in 927–969*, s.41.

⁸²⁷Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.571; Todorov, *a.g.t.*, s.169.

⁸²⁸M.J. Leszka, K. Marinow, *The Bulgarian State in 927–969. The Epoch of Tsar Petir I*, Uniwersytet Łódzki, 2018, s.41. M.J. Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, Uniwersytet Łódzki, Łódź, 2013, s.242.

⁸²⁹Tarihçiler, Patrik Nikolaos'un mektuplarını inceleyip kronolojik olarak analizini yaptıklarında Nikolaos'un mektuplarının kronolojik sıraya göre dizilmediğini bana karşılık şaşırtıcı şekilde Kağan Simeon'a yazdığı mektupların kronolojik olarak birbiri ardına dizildiğini iddia etmektedirler. Bu durum bizim olayların

Simeon'un patriğe ve Bizanslı diğer yetkililere yazdığı bütün mektuplar kayıptır. Patrik Nikolaos, Simeon'a yazdığı mektuplarda Simeon'a dinî öğütler vererek onu Bizans İmparatorluğu ve Bulgarlar arasında yaşanacak kardeş kavgasından vaz geçirmeye çalışmış ve devamlı surette İncil'e atıf yapmıştır. Nikolaos'un mektuplarından 913 ve 925 yılları arasındaki olayları kronolojik olarak detaylandırmak kolay olsa da Nikolaos'un olayları ima yolu ile anlatmış olması mektupların analizini yapmamızı zorlaştırmaktadır⁸³⁰. Mektupların içeriğinden Nikolaos'un Simeon'u çok iyi tanıdığını ve İstanbul'da Simeon ile vakit geçirdiği sonucunu çıkarmamız mümkündür. Bir kişi ancak çok yakından tanıdığı bir insan hakkında bu kadar detaylı bilgiler verip bu kadar samimi konuşabilir⁸³¹.

Bulgar Kağanlığı'nın Bizans ile eşit statüye kavuşmasını sağlayan Kağan Simeon, 913 yılındaki İstanbul seferinden sonra Bizans İmparatorluğu tahtında hak iddia etmiş ve bu uğurda on dört yıl mücadele vermiştir⁸³². Patrik Nikolaos Mystikos ve daha sonra İmparator Romanos Lekapenos'un sekreteri Theodoros Daphnopates, mektup diplomasisi olarak da adlandırılacak şekilde Simeon'a yazmış oldukları mektuplarda Bulgar liderin bu iddialarına sadece karşı çıkmakla kalmamış, iddialarını çürütmek amacıyla yeni bir strateji geliştirerek onun imparatorluk iddialarının geçerliliği olmadığını kanıtlamaya çalışmışlardır. Bu iki devlet adamı Simeon'un iddialarına verdikleri cevaplarda, Simeon'un cümlelerini çarpıtarak değişik anlamlar vermişler ve Bizans görüşüne uygun hale getirmişlerdir⁸³³. Yine ikisi de Simeon'un imparatorluk iddialarını değersiz, önemli olmayan bir durum olarak göstermeye çalışmış ve devamlı olarak inkâr etmişlerdir. Simeon'u kasıtlı olarak tiranlıkla⁸³⁴, Hristiyan kanı akıtmakla suçlamışlar⁸³⁵ ve bu suçlamayla onu yaftalayarak üzerinde kalmasını sağlamışlardır. İşte bu çarpıtmalar nedeniyle modern tarihçiler 913 yılında İstanbul'da

tarihlendirilmesini aşağı yukarı doğru bir şekilde tahmin etmemize yaramaktadır. Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.37, Dip.no.144; Todorov, *a.g.t.*, s.122.

⁸³⁰Leszka, *Symeon I Wielki*, s.10.

⁸³¹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VII, lines 2-10, s.43 [İngilizce], Ep. XIV, lines, 2-10, s.93 [İngilizce].

⁸³²Todorov, *a.g.t.*, s.119.

⁸³³İmparatorluk geleneğini Roma'dan alan Bizans'a göre tanrı tarafından seçilmiş halk olan Romalılar ve onun devamı olan Doğu Roma, son imparatorluğun sahibidir ve imparatorluk hakkı sadece Doğu Roma'ya aittir. Dünyada tek bir imparator vardır o da Doğu Roma imparatorudur. Bu nedenle Patrik Nikolaos ve imparator Romanos Lekapenos, Kağan Simeon'un imparatorluk iddialarına karşı çıkarak devamlı surette reddetmiş, onun Romalı olmadığını söyleyerek iddialarının geçersiz olduğunu ispata çalışmışlardır. Todorov, *a.g.t.*, s.173.

⁸³⁴Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. V, lines 18-20, 64-73, 92-4, s.27-31-35 [İngilizce].

⁸³⁵Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVI, lines 14-34, s.105-107 [İngilizce].

yaşanan olayları değişik şekilde yorumlamışlar, Simeon'un Bulgarların mı yoksa Roma'nın mı imparatoru olmak istediği konusunda farklı çıkarımlar yapmışlardır⁸³⁶.

Bizans devlet adamları Simeon'u davasından vazgeçirmek için mektuplarda Bulgarlara karşı gerçek olmayan ittifaklardan ve askerî hazırlıklardan söz ederek devamlı olarak Simeon'u tehdit etmişler ve Bizans İmparatorluğu'nu Bulgarlara karşı güçlü göstermeye çalışmışlardır⁸³⁷. Yine patrik Bulgarlar ile Romalıların iki ayrı ulus olduğunu defalarca yinelerken, İmparator Romanos Lekapenos'da Simeon'un özellikle Roma vatandaşı olmadığını bu nedenle Roma imparatoru olmaya hakkı olmadığını ileri sürmüştür. Ayrıca Bizans siyasî ideolojisine göre kendisinin "*Hükümdar ve Halklar ailesi*" ideolojisine karşı çıkarak ekümenik düzene isyan ettiğini belirtmiştir. Patrik Nikolaos daha da ileri gitmiş Simeon'un kimliğinin belirsiz olduğunu yazarak onunla alay etmiş ve küçümsemeye çalışmıştır⁸³⁸. Yine imparatorluk geleneğini Roma'dan almış olduklarını iddia eden Bizans'a karşı Simeon ise, Bizanslıların yeteri kadar Romalı olmadıklarını ve tarihteki diğer imparatorlukların ve Bulgarların Doğu Avrupa'da Roma'dan daha eski olduğu savıyla karşı çıkmıştır. Simeon hiçbir zaman Romalı olduğunu söylememiş, böyle bir iddiada bulunmamıştır. O kazanmış olduğu zaferler ve güçle *Bulgarların ve Romalıların imparatoru* olmayı hak ettiğini düşünmüş ve Romalıların efendisi gibi davranmıştır. Mektupları incelerken göreceğimiz üzere Patrik Simeon'un bu iddialarına mektuplarda yanıt vermiş ve onu bu iddiasından vazgeçirmek için elinden geleni yapmaya çalışmıştır⁸³⁹.

Patrik Nikolaos Kağan Simeon'a ve Bulgar başpiskoposuna hitaben yazmış olduğu III ve IV numaralı mektuplarda, Ayasofya'ya sığınan Bulgar mültecilerden bahsetmektedir. Patrik, bu kişilerin; "*Bulgar olmadığını veya Bulgaristan'dan herhangi birinin kölesi*"⁸⁴⁰ olmadığını belirterek Bulgarlara iade edilmeleri karşılığında kendilerine merhamet gösterilmesi ve affedilmeleri tavsiyesinde bulunmuştur. Bu iki mektup, Patrik Nikolaos'un Bulgarlar ile yazışmalarının ilki olup bu mektuplarda yazılanlardan Bulgarlar ile Bizanslılar arasında o dönemde herhangi bir silahlı mücadelenin söz konusu olmadığı anlaşılmaktadır (Mayıs 912 / Temmuz 913)⁸⁴¹. Nikolaos III ve IV numaralı mektuplarda Simeon'u övmekte

⁸³⁶Todorov, *a.g.t.*, s.145, s.172; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.2-3.

⁸³⁷Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVI, lines 21-39, s.107 [İngilizce].

⁸³⁸Todorov, *a.g.t.*, s.145, s.183.

⁸³⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVIII, lines 33-35, s.123 [İngilizce].

⁸⁴⁰Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*. IV, lines 33-35, s.23 [İngilizce].

⁸⁴¹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.527.

ve onun adaletli davranacağını düşündüğünü belirtmektedir⁸⁴², ayrıca patrik her iki mektupta da Simeon'dan Bulgarların prensi olarak bahsetmektedir⁸⁴³.

Nikolaos'un Kağan Simeon'a yazmış olduğu V numaralı mektup bu ikili arasında gerçekleşen yazışmaların belki de en önemlisi ve en tanınmış metinlerinden biridir (Temmuz 913 yılında)⁸⁴⁴. Patrik özellikle ağlayarak yazdığını söylediği mektupta, Simeon'u, saldırgan bir barbar ve *Tiran* olmakla suçlamış, onun İstanbul'u ve tahtı kendi emelleri adına ele geçirmek istediğini ve hiçbir hakkı olmadığı halde çocuk İmparator VII. Konstantinos Porphyrogennetos'un hakkını gasp etmek istediğini yazmıştır. Nitekim mektupta patrik Simeon'u gaspçı olarak nitelendirmekte; *hangi kötü ruhlu şeytan, zaferlerini çekemeyenler, seni bu hale getirdi, bir gaspçının adını miras olarak almanıza neden oldu? "Tanrının atadığı prens" olarak anılmak zorba olarak adlandırılmaktan çok daha iyi değil midir?*⁸⁴⁵ ve Bulgarların meşru liderinin arkhon olarak adlandırılmasının önemine dikkat çekmektedir. Patriğin her zaman yaptığı gibi özellikle kullandığı muğlak ifadelerden Simeon'un neyi gasp etmek istediğini anlamak mümkün değildir. Simeon Roma imparatoru olmak isteyerek Bizans imparatorluk unvanını mı gasp etmek istemiştir yoksa Bulgar arkhonu unvanının yükseltilerek Bulgar imparatoru mu olmak istemiştir bunu anlamak mümkün değildir. Eğer bu düşüncede olmuş ise dünyada tek bir imparator olduğu gerçeğine dayanan Bizans resmî ideolojisine göre Bizans İmparatorluğu ile Bulgarlar arasındaki barış sona erecektir. Nikolaos, cümleleri özellikle anlamsız kalacak şekilde belli belirsiz bırakmış, Bizans kamuoyunun 913 yılında İstanbul'da yapılan törende kendisinin Simeon'u hangi unvanla taçlandığını anlamalarına engel olmak istemiştir⁸⁴⁶.

Aslında Nikolaos ilk başta Simeon'un İstanbul'a yaptığı seferin ve imparatorluk taleplerinin dedikodulardan ibaret olduğunu onun Bizans İmparatorluğu ile Bulgarlar arasında yapılan ebedî ve ezelî barışa, anlaşmaya zarar vermeyeceğini düşündüğünü söyleyerek Simeon'u müdafaa etmiş ama daha sonra İstanbul'a doğru yaklaşmakta olan Simeon hakkındaki söylentilerin gerçek olduğunu itiraf etmiştir⁸⁴⁷. Nikolaos her ne kadar bu mektupta Simeon'u iyi bir Hristiyan olarak nitelendirse de onun amacına erişebilmek adına

⁸⁴²Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. III, s.17, s.19, s.21 [İngilizce], Ep. IV, s.21, s.23, s.25, s.27 [İngilizce].

⁸⁴³Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. III, lines 50-60, s.21 [İngilizce], Ep. IV, lines 57-66, s.25 [İngilizce].

⁸⁴⁴Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.527.

⁸⁴⁵Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. V, lines 100-105, s.33 [İngilizce].

⁸⁴⁶Todorov, *a.g.t.*, s.145, s.170-171.

⁸⁴⁷Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. V, lines 58-9, s.29 [İngilizce].

Hristiyan kanı dökmekten geri kalmayacağını da belirtmiştir⁸⁴⁸. V numaralı mektubun en önemli bölümlerinden biri de patriğin Bulgarlar ile Bizans İmparatorluğu arasında Boris'in vaftiz edilmesi ile sağlanmış olduğunu belirttiği *ebedi barıştır*. Patrik, VI. Leon zamanında ihlal edilen bu barışın daha sonra Simeon tarafından yenilenerek kuvvetlendirildiğini belirtmekte ve onu anlaşılmayı ihlal etmekle suçlamaktadır; “*Sen aramızda yapmış olduğumuz anlaşmayı yani başlangıçta Romalılar ve Bulgarlar arasında yapılan barış müzakerelerine aykırı hareket ederek onu ihlal ettin. Vaftiz olmak amacıyla bize başvurduğunda; aynı zamanda daha önce yapılan barış yanlış bir şekilde bozulduğunda yaptığımız ikinci anlaşma, bunun yenilenmesini sağlamıştı ki sen ettiğin müthiş yeminlerle anlaşmayı onaylamış ve bozulmayacağını garanti etmiştin.*”⁸⁴⁹. Yukarıdaki cümlelerden de anlaşılacağı üzere Bizans İmparatorluğu’ndaki yöneticiler Bulgarların Hristiyan olması ile başlayan Bulgar-Bizans ilişkilerine ve aralarındaki barışa büyük önem vermişlerdir⁸⁵⁰.

Patrik Simeon’un Bizans tahtını ele geçirmek üzere İstanbul’a geldiğini düşündüğü için onu vazgeçirmeye çalışmıştır. Bu yüzden de V numaralı mektubunda tarihi çok sevdiğini bildiği Simeon’a tarihten örnekler vermiştir ki bu örneklerden biri de yukarıda bahsettiğimiz Pers kralı Chosroes’in Arcadius’un ölümü üzerine Roma imparatorluğuna karşı açmış olduğu savaştır⁸⁵¹. Patrik Nikolaos V numaralı mektupta Simeon’a hitap ederken devamlı olarak *Tanrının tayin ettiği Bulgarların prensi (arkhon)* unvanını kullanmaktadır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Patrik Nikolaos bunu kasıtlı olarak yapmış, Simeon’un bu unvanla yetinmesini isteyerek, daha fazla ileri gitmemesi için tehdit etmiştir⁸⁵².

Patrik Nikolaos VI numaralı mektubunu Simeon İstanbul’a yaklaştığında veya İstanbul surları önünde iken yazmış ve imparatorluk meclisinin aldığı kararları Simeon’a iletmıştır. Buna göre İmparator Aleksandros tarafından reddedilen fakat antlaşmalar gereğince Bulgarlara ödenmesi gereken yıllık verginin tekrar ödenmeye başlayacağını ve Develtos’ta bulunan Bulgarlara gönderileceğini bildirmiştir (Temmuz-Ağustos 913)⁸⁵³. Bizans İmparatorluğu’ndaki yetkililer iki ülke arasındaki sorunun İmparator Aleksandros’un hatası yüzünden meydana geldiğini düşünmüşler ve bunu düzeltmeye çalışmışlardır. Ancak çok geç

⁸⁴⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. V, lines 18-20, 64-73, 92-4, 160, 194-5, s.27-31-34-37 [İngilizce]; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.1.

⁸⁴⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. V, lines 25-30, s.27-29 [İngilizce].

⁸⁵⁰Bulgarlar Tanrıya teslim olarak kendilerini Bizanslıların kollarına bırakmışlardır. Todorov, *a.g.t.*, s.125.

⁸⁵¹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. V, lines 122-43, s.33-35 [İngilizce], lines, 189-207, s.37-39 [İngilizce].

⁸⁵²Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.8; Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. V, lines 11-31, s.27-29 [İngilizce]; Todorov, *a.g.t.*, s.145, s.126.

⁸⁵³Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.528.

kalmışlardır zira Simeon İstanbul'u kuşatma altına alarak surların dibine kadar gelmiştir. Bazı tarihçiler Nikolaos'un VI numaralı mektupta yazılı satırlarını kanıt olarak göstererek Simeon'un İstanbul'a gelmeden önce kendisini imparator olarak ilan ettiğini iddia etmektedirler. Buna göre Nikolaos'ın; *“Ayrıca bu anlaşma, senin hâkimiyetin altındaki topraklarda senin memurların (görevlilerin) tarafından uygulamaya konulacaktır. Bu anlaşmanın bu haliyle yeterli olduğu, başka taleplere gerek olmadığı ve hatta sizin imparatorluk görevlilerine iş yaptırma ve emir verme doğrultusundaki istekleriniz hiçbir şekilde karşılanmayacağı anlaşılmaktadır”* şeklinde ifade etmiş olduğu satırlardan hareketle Bizans elçilerinden Simeon imparator olsa bile onun emirlerine uymamalarının istediğini ve yine ancak imparator olan bir kişinin bu şekilde davranabileceğini iddia ederek bu noktaya vurgu yapmışlardır⁸⁵⁴. Bu teze göre Simeon, 913'te İstanbul'a gelmeden önce kendisini imparator olarak ilan etmiştir.

Nikolaos İstanbul önlerine kadar gelen Simeon'un yapacaklarından korktuğu için VI numaralı mektupta ona yalvarmış ve Bizans İmparatorluğu ile barış yapmasını istemiştir. Simeon ise patriğe verdiği cevapta amacına kan dökmeden ulaşamayacağını kendisinin de çok iyi bildiğini söyleyip onunla dalga geçmiştir. Nikolaos, Simeon'un bu sözlerine şu şekilde cevap vermiştir: *“Fakat bununla birlikte benim mektubumla sana gelen kişiler, döndükleri vakit bana gelerek, mektubumda senin amacının çok kan dökülmeden gerçekleşmeyeceğini söylediğinde sen cevap olarak benim sözlerimin ne anlama geldiğini çok güzel ifade etmişsin ve isteklerini elde etmenin çok fazla kan akıtma ile gerçekleştirebileceğini söylemişsin. Bu sözler karşısında son derece şaşırdım ve çok fazla müteessir oldum”*.⁸⁵⁵ Devamında Simeon'un davranışları karşısında çileden çıkarak, bu saçma sapan sözlerin kendisi tarafından söylenmeyeceğini belirtmiştir. Bu durum İstanbul'da retorik sanatı eğitimi alan Simeon'un, kelimeleri gayet güzel ve istediği şekilde kullanabildiğini ve muhataplarına zor anlar yaşattığını gösterdiği gibi imparatorluk hakkındaki görüşlerini de yansıtmaktadır. Simeon imparatorluk hakkına güç ve zafer ile ulaşabileceğinin çok iyi bilincindedir⁸⁵⁶.

Patrik Nikolaos tarafından Simeon'a yazılan VII. mektubun içeriği daha önce yazmış olduğu V. ve VI. mektuplarda kullanmış olduğu üslûptan çok farklıdır. VII. mektupta tarzını değiştirerek daha farklı, yumuşak bir üslûp kullanmıştır. Nitekim Simeon'a yazmış olduğu VII. numaralı mektupta bir patrikten daha ziyade Simeon'a babası veya bir arkadaşı gibi

⁸⁵⁴Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VI, lines 23-45, s.39-41 [İngilizce]; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.141.

⁸⁵⁵Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VI, lines 46-69, s.41-43 [İngilizce].

⁸⁵⁶Todorov, *a.g.t.*, s.145, s.159.

yaklaşmıştır: *“Sana karşı duyduğum coşkun sevginin, senin ve senin onurun için nasıl endişelendiğimin, bu dünyadaki zaferlerini nasıl düşünüyorsam, cennette selamete (günâhlarından kurtulup bağışlanman için) ermen ve mutlu olman için nasıl dâua ettiğimi biliyor olmalısın”*.⁸⁵⁷ Nikolaos mektubunu genelde Simeon’a sevgi dolu nasihatler, yalvarma ve ricalarla dolu cümlelerle bezemiştir. Ayrıca Simeon’dan Bizans ile Bulgarlar arasında barışı tesis etmesini isteyerek bunun için ona yalvarmıştır. Mektubun devamında patriğin Simeon’a İmparator VII. Konstantinos’a göndermiş olduğu mektup ile daha sonra yapmış olduğu düzenlemeler dolayısıyla teşekkür ettiği görülmektedir. Mektuptaki bu satırlar bize Bizans ile Bulgarlar arasında barışın gerçekleşmiş veya gerçekleşecek olduğunu ve Simeon’un bunun için gerekli hazırlıkları yaptığını ve daha sonra İstanbul’dan ayrılmak üzere olduğunu göstermektedir. Patrik Nikolaos VII. numaralı mektubunu Simeon’un iyiliği için dâua ettiğini söyleyerek bitirmiştir⁸⁵⁸. VII numaralı mektup VI. mektuptan hemen sonra yazılmıştır ancak ne zaman yazıldığı konusunda kesin bir tarih vermek mümkün değildir (Temmuz-Ağustos 913)⁸⁵⁹.

913 yılı sonbaharı geldiğinde Kağan Simeon Bizans ile barış görüşmelerini bitirmiş ve ülkesine geri dönmüştür. Birçok kişi gibi Simeon’da barışın uzun süreli olacağını düşünmüştür. Fakat aradan bir yıl geçmeden patriğin yazmış olduğu ve Simeon’u suçlayan mektup durumun hiç de öyle sanıldığı gibi sût liman olmadığını gösterecektir. 914 yılında yapılan saray darbesi ile İmparatoriçe Zoe patrik Nikolaos’un yerine Niyâbet Heyeti’nin başına geçmiş ve patriğin Simeon ile yapmış olduğu antlaşmayı ve Simeon’un imparatorluk unvanını tanımayı reddetmiştir⁸⁶⁰. Buna rağmen patrik 914 yılında Simeon’a yazdığı mektupta onu saldırganlıkla ve yemine sadık kalmamakla suçlamıştır. Mektupta Nikolaos; *“Tanrı her milletin sınırlarını belirlediği gibi, her birine bir unvan ve şeref bahsetti. Bunların birçoğu Tanrı tarafından kendilerine verilen bu şerefi muhafaza edip, uzun süre yaşadılar. Fakat diğer birçokları da bu lütfü hiçe sayıp, sanki bu ilahî armağanlar ve şerefler değersizmiş gibi, kendi hesaplarına daha fazla fayda elde etmek adına ısrar etmeyi sürdürdüler. Bu gibi uluslar kısa bir müddet için ilerleyip, yükselse de kısa bir süre sonra her şeylerini kaybederler. Eğer lütfedip ilişkilerimize bu bakış açısı ile bakabilirsek bunu başarabiliriz. Ne demek istediğimi düşün, eğer bazı unvanlar bahsettiğimiz kişiler memnun değil veya bu yapılanlardan hoşnut olmayıp kendisi için daha fazla şeyler elde etmek*

⁸⁵⁷Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VII, lines 2-10, s.43 [İngilizce].

⁸⁵⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VII, lines 11-43, s.43-45 [İngilizce].

⁸⁵⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.529.

⁸⁶⁰Todorov, a.g.t., s.121.

amacıyla çaba gösterirse, biz ona karşı nefret ve öfke ile harekete geçip kızmayacak mıyız”⁸⁶¹? diye ifade ederek Simeon’un elindeki unvanla yetinmesini, Bizans İmparatorluğu’ndaki ekümenik düzene karşı çıkmanın Tanrı’ya karşı çıkmak olduğunu hatırlatarak onu korkutmaya, sindirmeye çalışmıştır. Nikolaos’ın yazdıklarına baktığımızda; “*Sevgili oğlum bütün bu saydığım konuların dışında ayrıca başka diğer konuları da göz önünde bulundurmalısın: geçen sene birbirimiz ile karşı karşıya geldiğimizde, gerçekten dostça duygular içerisinde herkese barış içinde olacağına dair söz vermiştin; bundan sonra tüm çekişmeler ve suça neden olan olaylar sona erdirilmeli, her türlü kavgadan vazgeçilmelidir ve Tanrının yardımı ile Romalılar ve Bulgarlar arasında, daha önce hiç gerçekleşmemiş, daha önceki kuşakların hiç denemediği, gerçekten istikrarlı bir barış ortamı kurulmalıdır*”, Simeon’u barışa razı etmeye çalıştığını görüyoruz⁸⁶². Nikolaos mektubunda Roma ile Bulgarlar arasında yapılan 913 yılı barışının bozulmasının tek suçlusu olarak Simeon’u göstermekte ve bu şekilde Bulgarlar ve Simeon karşısında Bizans’ın haklılığını kanıtlamaya çalışmaktadır. Aslında 913 yılında yapılan antlaşmayı tanımayan Bizans’tır. Fakat diplomasi uzmanı Nikolaos, 913 yılındaki toplantıda Simeon’a söylemiş olduğu yalanların ortaya çıkmasından korkarak, her zamanki ustalığı ile Bizans’ın barış antlaşmasını bozmasını ve antlaşmanın şartlarını tanımamasından doğan haksızlığı saklamak adına Simeon’u suçlamaya devam etmiştir⁸⁶³. Yine VIII. mektuptan da anlaşılacağı üzere 913 yılında Hebdomon’da gerçekleşen barış görüşmeleri ve yapılan antlaşmadan sonra Simeon yemin töreninde barışı koruyacağına dair söz vermiştir: “*Geçen sene birbirimiz ile karşı karşıya geldiğimizde, gerçekten dostça duygular içerisinde herkese barış içinde olacağına dair söz vermiştin*”⁸⁶⁴. Modern tarihçilerden bazıları Simeon’un 913 yılında yapılan barış görüşmelerinde sonra Bizans ile yazılı hiçbir antlaşma yapmadığını iddia etmektedirler. Onlar Simeon’un barış ve dostluk adına sözler vermesine rağmen Bizans’la barış antlaşması yapmasının Bizans’ın üstünlüğünü kabul etmek anlamına geleceğini ve bu yüzden buna yanaşmadığını söylemektedirler⁸⁶⁵. Patrik Nikolaos’un bu mektubu Simeon’un Edirne şehrini kuşatması üzerine bahar veya yaz aylarında 914 yılında yazdığı iddia edilmektedir⁸⁶⁶.

⁸⁶¹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VIII, lines 63-87, s.49-51 [İngilizce].

⁸⁶²Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VIII, lines 88-119, s.51-53 [İngilizce].

⁸⁶³Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.24; Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.529.

⁸⁶⁴Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. VIII, lines 88-90, s.51[İngilizce]; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.24; Nikolov, *Making a new basileus*, s.103.

⁸⁶⁵Todorov, *a.g.t.*, s.121.

⁸⁶⁶Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.36; Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.529.

Patrik Nikolaos'un Simeon'a yazmış olduğu IX numaralı mektup, 20 Ağustos 917 yılında Bizans ordusunun Bulgarlar karşısında Ankhilaos'da aldığı büyük yenilgiden sonra yazılmıştır⁸⁶⁷. Patrik Nikolaos mektubunun ilk bölümünde Bizans İmparatorluğu ile Bulgarlar arasında yaşanan bu kardeş kavgasının, Hristiyanların kanı ile kirlenen dünyanın suçlusu olarak şeytanı ve şeytanın kandırdığı kişileri göstermiştir: *“Ne yazık ki bu uğursuz lanetli Şeytan, şimdi de bana çok üzüntü, gözyaşı ve kader veren bu acıları getirdi; şeytani bir planla Tanrı ve Mesih'in çocukları Roma ve Bulgar halkları arasındaki sevgi zincirini koparmıştır! Tanrının (Babamızın), Bulgarları dünyada barışı sağlamak amacıyla kalbinden çıkarıp kendi kavmi haline getirmesinden, Romalılar ile kardeş yaparak birleştirmesinden ve onlara bize ihsan edilen şerefin aynısını vererek, Hristiyanlar olarak adlandırılmalarını sağladığından beri şeytan, bu iyilikleri kıskanmakta, Bulgarlara verilen bu büyük şerefte daha fazla dayanamamakta ve-elinden geldiğince- ortak yaratıcımız Yüce İsa ve Tanrıyı incitmek amacıyla durmaksızın çaba sarf ederek Tanrı tarafından Bulgar milletine verilen bu ihsanı, onların elinden almaya çalıştığı anlaşılmaktadır”*⁸⁶⁸. Görüldüğü üzere Bulgarlara karşı yapılan bu büyük haksız Bizans seferinden Simeon'u haberdar etmediği için özür dilemektedir. Patrik Nikolaos'un 917'de yapılan bu haksız seferden şeytanı sorumu tutması, retorik sanatının en utanmaz örneklerinden biridir. Patrik daha da ileri giderek; *“Çünkü ben onların daha önce neler tasarladıklarını ve ne gibi hazırlıklar yaptıklarını bilmiyordum, bu sırra vakıf değildim (gerçeği söylemek gerekirse olmalıydım, hatta burada yönetmek üzere atanan kişileri kınamalıydım). Hatta büyük bir ordunun harekete geçirildiğinden bile haberim yoktu. Fakat onlar buraya ulaştıklarında bile doğal olarak böyle büyük bir kalabalığın burada niye toplandığını anlamakta ve gerçeği kavramakta güçlük çektim ve bana hükümet tarafından değil de başkaları tarafından ordunun niye burada toplandığı gerçeği açık açık söylendiğinde bu seferberliğin Bulgarlara karşı hazırlanmış büyük bir askerî harekât olduğunu anladım. Bunun üzerine en sonunda saraya girebilmek için izin istedim ve orada hükümet üyeleri ile yaptığım resmî görüşmede böyle büyük bir ordunun seferberliği konusundaki bilgiyi onların kendi ağızlarından öğrenmek için ısrar ettim. Bu benim görevim olduğundan ve böyle bir zamanda beni, şehrin rahibini kurula almadıkları için onları suçladım ve azarladım”*⁸⁶⁹. Bu sözleri ile yapılan hazırlıklardan haberi olmadığını, bütün olayların sorumluluğunun Niyâbet Heyeti'ne ait olduğunu söyleyerek onları suçlamıştır. Patrik Nikolaos anlaşılmaz şekilde yalan söylemeye devam etmiş ve gerçekleri saptırmaya

⁸⁶⁷Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.530.

⁸⁶⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. IX, lines 18-37, s.55 [İngilizce].

⁸⁶⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. IX, lines 68-88, s.57-59 [İngilizce].

çalışmıştır. Bizans ordusunun gerçekten de savaşmak için Bulgar topraklarına girmediğini aslında bütün bu yıkıma Simeon'un davranışlarının sebep olduğunu ifade etmiştir. Nikolaos seferin nedeni olarak Bulgarların Makedonya ve Trakya'da yapmış oldukları askerî harekâtları göstermiştir: *“Makedonya ve Trakya askerî valileri, işte o görevliler (söylendiğine göre) hem kendi mesajları ile hem de yolladıkları kuryelerin getirdikleri haberler ile günlük olarak olayları doğru bir şekilde bildirmektedirler-ve gerçekten de onların bütün söylediklerinin doğru olduğu konusunda şüphe yoktur ki- Bulgarların bizim bölgemiz içerisinde yer alan tüm bölgeleri yağmalamak, ganimet elde etmek gibi bir planları bulunmaktadır”*. Yine o, Kerson valisi Phokas'ın Bulgarlar ile Peçenekler arasında bir ittifak ilişkisi olacağını belirtmesi üzerine şu bilgiyi vermiştir: *“Peçenek ulusundan on sekiz kadar elçi bize geldi. Peçenekler, Bulgarlardan bir değil iki değil fakat tekrar tekrar kendilerine elçilerin yollandığını ve Bulgarların kendilerini onlarla birleşmek üzere davet ettikleri şeklinde raporlar verdiler: Gerçekten de Bulgarlar, Peçenekler ile iş birliği yapmak için çok fazla istekliydi, öyle ki Bulgarlar Peçeneklerle ittifak kurarak onlarla birleşmeye ve hatta bunun için evlatlarının Peçenekler ile evlilik sözleşmesi bile yapmasına böylelikle ilişkilerinin bir sonucu bağlanmasını istemektedirler”*. Bundan sonra Bizans birliklerinin Bulgarlara gözdağı vermek amacıyla Bulgar topraklarına girdiğini yazmıştır⁸⁷⁰. Nikolaos'un yazdığı satırlardan anlaşılacağı üzere 917 yılındaki Ankhilaos savaşına kadar Kağan Simeon, Bizans İmparatorluğu ve Bulgarlar arasında 913 yılında yapılmış olan barışa sadık kalmış ve korumuştur⁸⁷¹. Bizans siyasî öğretilerini tam anlamıyla içine sindirmiş olan Patrik Nikolaos aslında kelimenin tam anlamıyla bir patriğe yakışmayacak şekilde yalan söylemiştir. Bizans İmparatorluğu hiçbir resmî açıklamada bulunmadan kronik yazarı Simeon Logothete'nin de belirttiği gibi Simeon'u yok etmek amacıyla ilk darbeyi vurmuştur⁸⁷².

Patrik Nikolaos, IX numaralı ve X numaralı mektuplarda (918 yılı başları)⁸⁷³ bütün antlaşmaları hiçe sayan Bizans'ın kendisine haksızca saldırdığını düşünen Kağan Simeon'u sakinleştirmeye ve Simeon'un İstanbul'a yapacağını düşündüğü muhtemel bir seferi önlemeye çalışmıştır. Nitekim patrik X numaralı mektupta İstanbul'u almayı düşünen diğer milletlerden örnekler vererek Simeon'a; *“Çok uzun zaman önce Pers ordusu buraya geldi ve karargâhını kurdu, yaktı yıktı ve binaları tahrip etti aynı senin bugün aynısını yapmakla tehdit ettiğin gibi! Fakat yok edildiler ve bugün onlardan anıların dışında başka hiçbir şey kalmadı;*

⁸⁷⁰Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. IX, lines 89-120, s.59-61 [İngilizce].

⁸⁷¹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. IX, lines 220-221, s.65-67 [İngilizce].

⁸⁷²Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.41.

⁸⁷³Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.530.

bu arada Roma İmparatorluğu kendi ayakları üstünde sağlam bir şekilde duruyor. Perslerden önce Avar milleti ki siz onlarla aynı boy olup birbirinizden ayrıldınız⁸⁷⁴, (saygısızlık etmek istemem), köleler ve kaçaklar uzun süre, başkomutanı bir kadın ve hepimizin sevgili hanımefendisi olan bu şehrin duvarlarına kadar gelerek saldırdı; Yine onların da hepsi yok edildiler ve onların neslinden bir iz bile kalmadı. Fakat o (hanımefendi), bizim şehrimiz ve onun İmparatorluğu başlangıçtan beri tebessüm ediyor. Sana diğer bir zorbanın, seninki ile kıyaslanamayacak derecede daha büyük saldırısından bahsedeyim mi? Saracenlar (Araplar) on bin gemi, atları ve sayısız piyadeleriyle beraber bu aziz şehri, hakikaten Tanrının şehrini yedi yıl boyunca kuşatma altında tuttular. Hepsi birden yok oldu, sadece çok azı kendi ülkesine dönebildi; fakat o, güzel şehrimiz, başlangıçtan beri Tanrının lütfü ile onun ilahî kanatlarının altında korunarak, muazzam bir anıt gibi durmaktadır.”⁸⁷⁵ sözleri ile İstanbul’u almaya gelen milletleri ve sonlarının ne kadar korkunç olduğunu anlatmaya çalışarak Simeon’a tarih dersi vermiştir. Yine X numaralı mektuptan Simeon’un 917 Bizans seferi karşısında çok kızgın olduğunu ve kendisini uyarmayan patriğe yazmış olduğu cevabî mektupta onu basit bir piskopos yerine koyarak hitap ettiğini ve hakaretler yağdırdığını Nikolaos’un şu cümlelerinden anlıyoruz: “Sevgili oğlum ben seni sevdim ve hâlâ seviyorum, ben, senin de söylediğin gibi “bunak” baban: benim tavsiyelerim sana “bunakça” görünse bile, ama kesinlikle böyle değil. Seni yanlış yöne sevk eden bu kişilerin yanlışlarından kaçmalı ve bu deli zirvası arzularını fırlatıp atmalısın”⁸⁷⁶. Yine aynı mektupta patrik Nikolaos Simeon’a; “Atalarından aldığın bu büyük güçten memnun olmalı, sana hepimizin Rabbi olan Tanrı bilimini öğreten kişilerin efendisi olmayı arzu etmemelisin. Köle olmuş bir insan, başka biri tarafından kölelikten kurtarıldıktan sonra onun efendisi olmak istemez. Dûa et, bir zamanlar şeytanın köleleri gibi davranan sizler, Tanrının lütfü ile Roma İmparatorluğunu idare eden imparator tarafından özgür bırakılarak kölelikten kurtuldunuz. Seni özgürlüğüne kavuşturan bu kişilerin efendisi olmayı sakın düşünme. Bu kadar nankör olma; arkandan şöyle bir anı bırakma, bir zamanlar bir Bulgar prensi vardı ki o Bulgarları şeytanın köleliğinden kurtararak özgürleştiren kişileri kendi kölesi yapmak ve onların efendisi olmak istiyordu. Sana, senin gibi akıllı bir adama yazdığım bu şeyler (sana göre) “bunakça”. Fakat

⁸⁷⁴ Avarlar ile Bulgarların aynı kavim olduğunu ima ederek, siz ananızdan ayrıldınız demek isterken gizliiden gizliye alay ediyor.

⁸⁷⁵ Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. X, lines 20-45, s.71 [İngilizce].

⁸⁷⁶ Patrik Nikolaos, Romalıların hükümdarı olmak isteyen Simeon’a bu arzusunun vazgeçmesini tavsiye etmiştir. Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. X, lines 5-10, s.69-71 [İngilizce]; Nikolov, *Making a new basileus*, s.102.

eğer söylediğin gibi akıllı bir adamsan şu sözlerimle ne demek istediğini anlayacaksın, “bilge kişiyi eğitirsen daha bilge olur”⁸⁷⁷, şeklinde yazarak bir zamanlar Bizans İmparatorluğu’nun dinî öğretileri ile Bulgarların kölelikten kurtulduğunu ifade etmiş ve Simeon’u akıllıca davranmaya davet etmiştir. X. mektupta da görüleceği üzere patrik devamlı olarak Simeon’a olan sevgisinden bahsetmektedir. Mektuptaki satırlar; “*Sevgili oğlum ben seni sevdim ve hâlâ seviyorum*” şeklindeki ifade bize göre patrik ile Simeon’un hem daha önce tanışmış olduklarını hemde aralarında bir samimiyet olduğunu gösteren önemli bir kanıttır⁸⁷⁸. Ayrıca Bulgarlar ile Avarların birlikte İstanbul’u kuşatma altına aldığını ve Bulgarların onların kölesi (Avarlara bağlı boy) olduğunu ifade eden patrik, Simeon’u sakinleştirmeye ve İstanbul’a yapacağı bir seferden uzak tutmaya çalışmıştır⁸⁷⁹.

Kağan Simeon Ankhilaos savaşından sonra patriğin mektuplarına cevap vermemiştir. Çaresiz kalan patrik Nikolaos’da ne yapacağını şaşırılmış vaziyette, bu haksız ve nedensiz savaş yüzünden büyük bir öfke duyan Simeon’u sakinleştirmeye çalışarak barış yapması için yalvarmaya devam etmiştir. Patrik mektubunun ilk bölümünde Simeon’u ziyaret etmek istediğini fakat sağlığının buna elvermediğini belirttikten sonra Simeon’a barışın ne kadar yüce bir değer olduğunu anlatıp barışa razı etmeye ve bir babanın evlatlarına bırakacağı en büyük unvanın onun temiz ismi olacağını söyleyerek onu ikna etmeye çabalamıştır. Patriğe göre Simeon, Bulgarlar ve Bizans arasındaki kardeş kavgasına son vererek Tanrı katında (Mesih’e) ne kadar faydalı bir insan olduğunu kanıtlamalıdır. Yine Nikolaos, Simeon’un eskiden bir rahip olduğunu bildiği için ikisi arasındaki ilişkisinin bir baba evlat ilişkisinden daha yakın olduğunu belirtmiş ve Simeon’dan tavsiyelerine kulak vermesini isteyerek dinin ikna gücünü kullanmaya çalışmıştır. XI numaralı mektubun devamında Patrik Nikolaos, Simeon’un karakter özelliklerine vurgu yaparak onun ne kadar *bağışlayıcı, merhametli ve barışsever* bir insan olduğunu anlatmıştır⁸⁸⁰. Fakat mektuptaki en dikkat çekici ifade patriğin Simeon’un ne kadar akıllı ve bilge bir insan olduğuna dair yaptığı yorumdur. Patrik bu cümlesinde Bizans İmparatorluğu ve Bulgarlar arasında yaşanan olayların sorumlularının Niyâbet Heyeti üyeleri olduğunu ifade etmekte; “*Senin akıllı bir kişi olduğunu -gerçekten insanların en akıllısı olduğunu- ve bu konularda benim onlardan bahsetmeme gerek kalmadan senin olayların muhasebesini yapacağını biliyorum. Fakat ne yazık ki kötü kalpli*

⁸⁷⁷Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. X, lines 46-61, s.71-73 [İngilizce].

⁸⁷⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. X, lines 46, s.73 [İngilizce].

⁸⁷⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. X, lines 33-34, s.71 [İngilizce].

⁸⁸⁰Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XI, lines 94-139, s.79-81 [İngilizce]; XI. numaralı mektup 918/919 yılının kış aylarında yazılmıştır. Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.531.

şeytan ve şeytan yürekli danışmanlar yüzünden öfke, senin o merhametli kalbini ele geçirdi ve senin güçsüzlüğünden yararlanarak o eski haline, doğal dinginliğine dönmeni şeytanca engellemeye devam ediyor. Fakat sevgili oğlum bu ister şeytanın işi olsun, isterse acınacak ve rezil tekliflerle karşımıza çıkan Konsil üyelerinin teklifi olsun, artık daha fazla onlara bizim üzerimizden zafer kazanma fırsatı vermeyelim ve birbirimize karşı yaptığımız bu saldırıların yeterli olduğunu haykıralım. Bu uğursuz gidişatı başlatanların daha fazla seni yönetmesine izin verme; onların aslında sana karşı olan bu girişimleri senin yoldan çıkmaya sebep oldu. Bu kin, intikâm yeter: bu insanların çektiği acıları düşün, sana zarar vermeye çalışan insanların neden olduğu kederlerin kalbinde yarattığı öfkeyi dindir” diyerek Simeon’dan olayların muhasebesini iyi bir şekilde yapmasını ve aralarındaki savaşa son vererek barışa bir şans tanımasını istemektedir⁸⁸¹.

Bütün ısrarlara rağmen Simeon Nikolaos’un mektuplarına cevap vermemiştir. Bunda Bizans’ın ve patriğin ikiyüzlü politikaları, patriğin bir din adamına yakışmayacak hareketleri etkili olmuş ve sonucunda da Simeon Bizans’ın anlayacağı şekilde harekete geçmiştir. Simeon Yunanistan’daki Bizans mülklerine akınlar yaparak yakıp yıkmaya ve yağmalamaya başlamış, Bulgar birlikleri Yunanistan anakarasını geçip Korint körfezine kadar ulaşmışlardır. Bunun üzerine Patrik Nikolaos barışı sağlamak ve Bulgarlar ile Bizans İmparatorluğu arasında arabuluculuk yapmak üzere harekete geçmiş ve Simeon’un üstünde etkili olacağını düşündüğü kişi olan Bulgar başpiskoposuna mektup yazmıştır (918-919 kış ayları)⁸⁸². Patrik Nikolaos mektubuna kendisi gibi bir din adamı olan başpiskoposun da yaşanan olaylardan, Bulgar ve Bizans İmparatorluğu arasındaki savaştan büyük bir üzüntü duyduğunu bildiğini belirterek başlamış ve devlet yöneticilerinin kendi amaçları doğrultusunda her türlü davranışı sergileyebildiklerini fakat kiliseye hizmet eden din adamlarının barışın sağlanması için büyük emekler sarf etmesi gerektiğini belirtmiştir. Nikolaos başpiskoposun elinde bulundurduğu güç ile Simeon’u barışa razı etmesini, bunun içinde her yolu denemesini istemiştir. Nikolaos Mesih’in de barış için kendisini feda ettiğini ve bütün bu yaşananların şeytanın işi olduğunu belirttikten sonra başpiskopostan yaşanan olayları; “*Onun geçtiği ve bugüne kadar güzelliği ile meşhur toprakların çok önemli bir kısmı tenhâlâşmış ve ıssız haldedir. Kırsal bölgeler ise birçok tahıl alanı, birçok meyve bahçesi ve birçok üzüm bağları yerine acınacak durumda bir tahrip edilmişliğin içerisinde. Ona, dindar kimseler tarafından Tanrı’nın şanı adına bin bir acı çekilerek yapılmış Tanrının kutsal evlerinden birçoğunun imha edilmiş olduğunu*

⁸⁸¹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XI, lines 50-54, s.77 [İngilizce]; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.44.

⁸⁸²Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.531.

hatırlat. Bütün bunlara içinde keşişler ve rahibelerin hiç durmaksızın ilahilerini Tanrı'ya yolladıkları muhteşem manastırların yıkımını ve şimdi ıssız ve yıkıntılar halinde kalmış halini eklemeyi unutma! Ve her şeyin ötesinde katledilmiş-ne yazık ki kötü iblisin muazzam gücü ile erkeklerin, rahiplerin, keşişlerin ve rahibelerin, bir ölüye yakışır şekilde gömülmeğe daha çok köpeklerin ve vahşi hayvanların avına maruz bırakılacak şekilde dağınık olarak yerlere atılmış cesetleri anlat,” diye yazarak ondan bütün bunları Simeon'a kendi kelimeleri ile anlatmasını istemiştir⁸⁸³. Yukarıda anlatılanları değerlendirdiğimizde Simeon'un askerlerinin geçtiği bölgelerin yakılıp yıkıldığını ve bu şekilde ıssızlaştırıldığını anlıyoruz. XII numaralı mektupta patrik Nikolaos, başpiskopostan Kağan Simeon'u tehdit etmesini şu sözlerle istemiştir: “Onun, karısının, çocuklarının ve efendisi olduğu bütün bir ulusun, tanrı ile sohbet etmek amacıyla gittiği çok kutsal kiliselerinizi, ilahi ve tertemiz (günâhsız Meryem Ana) ekmek ve şarabınızı (İsa'nın kanı ve vücudu) ki o sanki bunları yer ve içerken kendisinin de aynı şekilde kutsandığına dair kesin umutlar beslemektedir. Bütün bunları ona giderek kendi kelimelerinle anlat ki hatta sen konuşmadan önce kendisi yaşanan olayları görecektir ve tehlikenin farkına varacaktır.” Bu cümlelerden anlaşılan onun şahsında ailesini ve lideri olduğu tüm Bulgar topluluğunu kilisedeki ayinlere katılmamlarını ve Tanrıya dâa etmelerini yasaklamasını istediğidir ki böyle bir isteğin amacı da Simeon'u korkutmaya çalışmasıdır⁸⁸⁴. Nikolaos aynı mektupta karışık duygular içerisinde kalarak hem umut hem de umutsuzluk içerisinde olduğunu belirtmiştir. Kağan Simeon'un kişisel özelliklerine değinirken; “Şeytan, benim adaletli, akıllı, barışsever Bulgarların efendisi sevgili oğlumun asil kalbi tarafından yönlendirilmesine, barışın nimetlerinden faydalanmasına ve eski yumuşaklığına dönmesine izin vermeyecektir”, diyerek şeytanın Simeon'u yoldan çıkaracağına inandığını söyleyip umutsuzluğunu ifade etmiştir. Yine aynı Nikolaos, mektubunda; “Zekâsını, kalbinin yumuşaklığını, yardımseverliğini, iyiliğini öğrenmek fırsatı bulmuş ve onun karakterinin acımazlığa ve asiliğe yabancı olduğunu anlamıştım. Bu nedenle barışı sağlamak, arabuluculuk yapmak amacıyla bu mektubu yazdım, ilk önce onu Bulgarların efendisi yapan Tanrının onu ikna edeceğine dair olan inancım, ikincisi de aynı zamanda onun kalbinin yumuşaklığı ve erdemlerinin benim ricam karşısında kayıtsız kalmayacağına dair büyük umudumun olması” cümlesi ile Simeon'un kişisel erdemlerinden dolayı hâlâ barışa dair umutlarını tüketmediğini anlatmaktadır⁸⁸⁵.

⁸⁸³Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XII, lines 94-119, s.87-89 [İngilizce].

⁸⁸⁴Jenkins-Westerink *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XII, lines 103-107, s.87-89 [İngilizce].

⁸⁸⁵Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XII, lines 77-79, 83-90, s.87-89 [İngilizce], lines 121-2, 129-30, s.89 [İngilizce].

Nikolaos, barış için çabalamaya devam etmiş ve Kağan Simeon'un en yakınındaki devlet adamlarından birine, başkomutanına bir mektup göndererek (XIII numaralı mektup)⁸⁸⁶ ondan Simeon'u barışa razı etmesi için yardımcı olmasını istemiştir. Nikolaos akan kanın durması, kötülüklerin sona ermesi ve barışın sağlanması için sağduyulu, faziletli ve geçmişte birçok önemli işler başarmış olan bu komutandan, çok daha büyük işler başarmasını istemiştir ki bu da ona göre Simeon'un ikna edilmesidir. Ona Simeon'un şan ve şöhretini koruması gerektiğini ve onu ikna ederse de dünyevî ve uhrevî hayatta çok büyük bir başarı elde etmesinin yanısıra çok büyük sevap kazanacağını söylemiş ve bu görevin çok önemli olduğunu anlatarak, bu hizmeti layığı ile yapmasının tam zamanı olduğunu belirtmiştir⁸⁸⁷. Patrik bu mektubu Simeon'un o sırada Yunanistan'a yapmış olduğu seferleri durdurmak amacıyla 918-919 yılı kış aylarında yazmış olmalıdır.

Patrik Nikolaos Simeon'un mektuplarına cevap vermemesini gurur haline getirmemiş ve ona mektup yazmaya devam etmiştir. Yazdığı XIV numaralı mektubunda çok dindar olduğuna inandığı Simeon'a kilise içindeki grupların ayrılığına son verilerek birliğin sağlandığını ve Simeon'un da bundan büyük memnuniyet duyacağına inanarak durumu ona bildirdiğini yazmıştır⁸⁸⁸. Nikolaos aynı mektupta Bulgarlar ile Bizans İmparatorluğu arasındaki barışın bozulmasına neden olarak şeytana uyan kişileri gösterip bunların yüzünden Simeon'un saldırgan politikalara başvurduğunu belirtmiş ve imparator VII. Konstantinos'un hiçbir suçu olmadığını öne sürmüştür. Nikolaos bu kişiler yüzünden Simeon'un Bizans'a karşı sonsuza kadar kin duymaması gerektiğini ifade ederken Bulgarlara elçi olarak yollanan kişilerinde serbest bırakılmasını rica etmiştir⁸⁸⁹. Patriğin XIV numaralı mektubunda Simeon hakkında neler düşündüğünü belirten şu paragraf dikkat çekicidir: *“Kim daha önceden Simeon'un bunları yapabileceğini tahmin edebilirdi, muazzam bilgeliğe sahip, cennetten kendisine ayrıcalık tanınmış Simeon, Bulgar Ulusunun şan ve şerefine doruğuna çıkmasını sağlamıştır. Kim, herkesten daha fazla her zaman dolandırıcılıktan nefret eder, kim adaleti onurlandırarak ona şeref payesi verir, kim haksızlıklar karşısında tiksindir, kim duygusal zevklerin üstündedir, kim dağlarda yaşayan bir keşiş gibi yemeğini kısıtlar, kim şarabın tadını tatmak istemez, kim sadece bu dünyada Tanrı tarafından kendisine verilen hükümeti yönetmekten başka bir görevi olmadığını iddia ederek diğerlerinden daha farklı kılınmıştır- kim (söylüyorum) Tanrının çok fazla sevdiği böyle bir adamın bu hale gelebileceğini,*

⁸⁸⁶Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s. 531. XII. Numaralı mektup 918/919 kış aylarında yazılmıştır.

⁸⁸⁷Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XIII, lines 2-23, s.89-91 [İngilizce].

⁸⁸⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XIV, lines 17-47, s.93-95 [İngilizce].

⁸⁸⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XIV, lines 109-111, s.99 [İngilizce].

kötülüklerin efendisi olabileceğini ve şimdi Romalılar ile Bulgarları kuşatabileceğini tahmin edebilirdi-bitmeyen katliamlar, büyük bir yıkım, ne yazık ki bakirelerin sık sık temiz hava almak üzere gezdikleri yerler, keşişlerin gece gündüz ilahiler söyleyip, tanrıyı övdükleri manastırlar ve Tanrı'nın kiliselerinin tahrip olmasına kim sebep olmuştur? Şehirler veya kırsal alandaki evler, insanların daha rahat bir hayat yaşamak amacıyla ektiği ürünler, umumi bir felakete uğramış ve insanları derinden yaralamıştır. Sana söylüyorum, dullar, yetimhaneler, kardeşlerinden ayrı kalan tarikat üyeleri, tutsaklar, köleler ve kısaca söylemek gerekirse bu sefil değişiklik, Bulgarlar ve Romalıların eski refahının karşılığı olarak, kötülerin savaşı yüzünden katlanmak zorunda kaldığımız bir olay mıdır?"⁸⁹⁰. Görüldüğü üzere Patrik burada Kağan Simeon hakkındaki görüşlerini yansıtmıştır. Ona göre mükemmel bir insan ve idareci olan Simeon Ankhilaos savaşına sebep olan kötü idareciler (İmparatoriçe Zoe başkanlığındaki Niyâbet Heyeti) yüzünden tam anlamıyla değişmiş ve Bulgar-Bizans İmparatorluğu arasındaki barışın yıkılmasına ve yaşanan tüm acıların sembolü haline gelmesine neden olmuştur. Yine Nikolaos o dönemde iktidarda bulunan kişilerin yanlış politikalarını; "Bu kişilerin bazıları kötü iblis ile ortaklaşa sana karşı savaş açmış veya kıvrak zekâlarıyla seni yanıltarak o yumuşak ruhunu bugün içinde bulunduğun duruma getirmişlerdir. Genellikle böyle bir olay sık sık gerçekleşir, küçük bir kıvılcım söndürülemez bir alev haline gelebilir. İşte bu yüzden bu çılgın adamların senin kalbinde tutuşturduğu kıvılcım, bugüne kadar söndürülmesi imkânsız büyük ateşi alev alev yakmıştır."⁸⁹¹ sözleri ile dile getirmiş ve bütün bu yaşananların sonucunda da Simeon Bizans İmparatorluğu'na karşı intikâm duyguları ile harekete geçmiştir. İşte bu nedenle yine aynı mektupta patrik, barış için arabulucu olmak arzusunda olduğunu bu nedenle de çok hasta olmasına rağmen Simeon'la görüşmek üzere Mesembria'a gitmek istediğini bildirmiştir⁸⁹². Nikolaos'un bu mektubu İstanbul Ortodoks kilisesindeki tarihi birleşmeden sonra yazmış olduğu düşünülmektedir (9 Temmuz, 920)⁸⁹³.

Nikolaos'un XV numaralı mektubu ise sevinç ve rahatlama duygularının yansıdığı satırlarla başlamaktadır. Simeon uzun bir aradan sonra patriğin mektuplarına cevap vermiş ve eğer patrik yanına gelebilirse onunla buluşabileceğini belirtmiştir. Bütün bu gelişmelerden çok memnun kalan Nikolaos, Simeon'un bulunduğu yere gelebileceğini ve Bulgar-Bizans

⁸⁹⁰Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XIV, lines 60-66, s.95-97 [İngilizce].

⁸⁹¹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XIV, lines 48-85, s.95-97 [İngilizce].

⁸⁹²Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XIV, lines 128-155, s.99-101 [İngilizce].

⁸⁹³Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XV, s.532.

uluslarının yararına olacak projelerini Simeon'a anlatarak onun da bunları kabul etmesini sağlayabileceğini anlatmıştır⁸⁹⁴. Bununla birlikte Nikolaos mektubunun devamında Simeon'dan tanrının emirlerine uygun davranarak Bizans tahtı üzerindeki iddialarından vazgeçmesinin daha doğru olacağını ve barış arzulayan bir hükümdar olarak erişilemez arzularından vazgeçmesini şu cümlelerle istemiştir: “*Romalılar ile Bulgarları kötü, sefil bir duruma getirmeyi amaçlayan projelerin ile planların hâlâ varsa ve eğer sen hâlâ Romalılar üzerinde bir imparatorluk kurmak gibi düşüncelere sıkı sıkı bağlıysan, bu şekilde dâa etmeyi bırakırım ve o zaman sana bir arabulucu, bir elçi olarak kendisi de Babası Tanrının iradesi ile elçi olan İsa Mesih'i öneririm ki o insanlara, dünyanın kuruluşundan beri şeytanın vahşice adam öldürerek insanoğlunu birbirine karşı kışkırttığını söylemiş ve rahmet mesajıyla bu sonsuz savaşı durdurduğunu, insanların arasındaki düşmanlık duvarını ortadan kaldırdığını ve insanoğluna barış ve kardeşlik getirdiğini ilan etmiştir.*”⁸⁹⁵ Devamında Simeon'un bu durumun aksine davranması halinde patriğin onun yanına gitmesinin hiçbir anlamı olmayacağını, yaşanan gelişmelerin kendisini alay konusu haline getireceğini bunun da yaşlı ve hasta bir patriğe yakışmayacağını ifade etmiştir. XV numaralı mektuptan da anlaşılacağı üzere 920 yılında Simeon, Bizans tahtı üzerinde hak iddia etmektedir. Romanos Lekapenos'un kendi hakkı olan imparatorluk unvanını gasp ettiğini öne süren Simeon, Bizans imparatorluk hakkının ona ait olduğunu öne sürmüştür. Mektubun yazılış tarihi Ağustos-Eylül, 920'dir⁸⁹⁶.

Nikolaos XVI numaralı mektubunu 17 Aralık 920'de Romanos Lekapenos'un taç giyme töreninden hemen sonra yazmış ve Tanrının iradesi ile Romanos'un imparatorluk tahtına geçtiğini, Simeon'un da buna rıza göstermesini istemiştir⁸⁹⁷. Patrik eğer Simeon isterse oğullarından veya kızlarından birinin Romanos ailesi ile evlilik bağı kurabileceğini böylelikle daha önce gerçekleşmemiş evlilik bağının bu dönemde yapılarak Bulgar ulusu ile Bizans İmparatorluğu arasındaki bağların kuvvetleneceğini şöyle ifade etmiştir: “*Tanrı sırrına erişilmez hükmü ile İmparatorluğun tahtına efendi Romanus'un geçmesini sağlayarak düzeni yeniden kurdu (bunun iştirilmiş olabileceğini söylemeye cesaret edebildiğim gibi); şimdi sende ya kızlarından birini onun oğullarından biriyle hayatını birleştirmesine veya oğullarından birinin onun kızının eşi olmasına izin vererek onunla evlilik yoluyla ilişki kurabilir ve ona katılabilirsin. Eğer bunu yaparsan her iki bakımdan da bütün arzuların gerçekleşecektir, senin açıdan hem sana uygun olan ihtişama ve mutluluğa, hem de yönettiğin bütün Bulgar*

⁸⁹⁴Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XV, lines 2-17, s.101-103 [İngilizce].

⁸⁹⁵Jenkins-Westerink *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XV, lines 31-61, s.103-105 [İngilizce].

⁸⁹⁶Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.532.

⁸⁹⁷Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.533.

ulusunun da bu arzularına kavuşmasını sağlayabilirsin. Daha önce İmparatorla bir evlilik bağı kurmayı talep etmene rağmen bu isteğin böyle davranılmasını uygun gören kişiler tarafından reddedilmişti; şimdi ise bu çeşit bir evlilik bağıyla yükselmek senin gücüne bağlıdır. Evlilik yoluyla Romalıların İmparatorunun akrabası olmayı arzulamaktaydın; şimdi önüne çıkan bu fırsat ile bu hediyeye erişmek imkânın doğdu”⁸⁹⁸. Partik böylece Simeon’un ve ulusunun arzu ettikleri her şeye kavuşabileceğini ve Simeon’un bu yeni teklifi kabul edeceğini ümit ettiğini belirtmiştir.

Patrik her ne kadar Simeon’a barıştan ve arabuluculuktan bahsetse de Simeon’u barışa razı edebilmek için başkent İstanbul’da yapılan askerî hazırlıkları anlatarak korkutmak istemiştir; “Askerî kuvvetler hazırlık yapıyorlar. Her tarafta anlatamayacağım kadar on binlerce toplanma ve seferberlik noktalarının olduğunu görüyorum. İşte bu nedenle böyle bir askerî seferberliğin sonuçlarının Romalılar ve Bulgarlar arasında çok sayıda katliamın gerçekleşmesine yol açacağını öngörerek inliyor ve ağlıyorum. Böyle bir çatışma Hristiyanlar için ortak bir felaket olacağı gibi Tanrımız Mesih’inde çok derin acılar duymasına neden olacaktır ki O, Hristiyan ırkını kendi mirası olarak elde edebilmek için kendi kutsal kanını vermekten kaçınmadı”⁸⁹⁹. Bu sözler ile Bizans ile Bulgarlar arasında yaşanacak bir savaşın katliama dönüşeceğini ve bu durumun Mesih ve kendisini çok derin acılara boğacağını söyleyerek Simeon’u tehdit etmiştir.

Nikolaos sürekli olarak Simeon’a yazmasına ve barış için yalvarmasına rağmen Simeon’un ona değer vermediğini, cevap vermeye bile tenezzül etmediğini anlatarak başladığı XVII numaralı mektubunu, İncil’den pasajlarla süslemiştir. Buna göre barışı reddetmek, Bizans ve Bulgarlar arasında yaşanacak bir savaşa yol açmak hem Mesih’i hem de onun temsilcisi olan Nikolaos’u üzecektir. Kilisenin başında bulunan Nikolaos görevi ve inancı gereği Tanrının çocuklarının birbirleri ile yapacağı mücadeleyi; *babalarına karşı savaşan oğullardan, oğullarına karşı savaşan babalardan, kardeşlerine karşı savaşan kardeşlerden*⁹⁰⁰, şeklinde ifade etmiş ve katliamları durdurmak ve Mesih’i memnun etmekle sorumlu olduğunu açıklayarak Simeon’dan bir baba, bir arkadaş olarak onun nasihatlarını dinlemesini, kardeşler arasındaki savaşa son vererek barışa bir şans vermesini ve gerçek mutluluğu bulacağı ahiretini kazanmasını istemiştir. Mektuptaki pasajlardan da görüleceği üzere Nikolaos, ilahî kitabın bir öğrencisi olduğunu söylediği Simeon’u bu yolla korkutmak üzere aşağıdaki gibi ağdalı dinî

⁸⁹⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVI, lines 50-3, s.107-109 [İngilizce].

⁸⁹⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVI, lines 14-34, s.105-107 [İngilizce].

⁹⁰⁰Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVII, lines 31-49, s.112.

öğütlerle bezeyerek yazdığı mektubunda; *İlahî kitabın bir öğrencisi olarak efendimiz Mesih'in havarilerine söylediği sözlerden habersiz olmazsın: "Sizi reddeden beni reddetti"* sözleri ile ona haber vermekte ve eğer kendisini dinlemeyecek olursa; *"Bu dünyada ve ahirette yükselerek, övgülere layık olmanı sağlayacak olan şöhret ve ün için"*⁹⁰¹ diyerek ahirette kötü bir üne sahip olacağını ima edip, sindirmeye ve barışa razı etmeye çalışmıştır.

Nikolaos, Bizans ile Bulgarlar arasındaki barışa razı olması ve Bizans'ın Bulgaristan sınırına gelmemesi için Bizans İmparatorluğu'nun tekliflerini sıralarken; *"Tanrının yardımı ile barış sağlanırsa ve sen ordularını geri çekmenin karşılığında Romalılardan isteyeceklerin konusunda talepte bulunabilirsin-ister toprak veya vergi veya başka bir şey ne istiyorsan sadece fikrini beyan et (sadece bu isteklerinin makul olmasına ve bizim gücümüzün ötesinde yıkıcı olmamasına dikkat et) ve bende bütün gücümle arabuluculuk yaparak, yalvararak şu anda Tanrının gölgesi altında Romalıları idare eden Majesteleri hükümdara karşı, senin isteklerin karşılanıncaya kadar her türlü marifetimi göstererek ikna etmeye çalışırım."*⁹⁰² diye yazmıştır. Bizans'ın Simeon'un toprak ve vergi ile ilgili her türlü talebini karşılamaya hazır olduğunu kendisinin bu taleplerin karşılanması için elinden gelen bütün gayreti göstereceğini söylemiştir. Yine bütün bu öğütler ve vaatler ile Simeon'u kandırmaya çalışan Nikolaos mektubunda onu şu sözler ile uyararak da engellemeye çalışmıştır: *"Bir kez daha askeri birlikler tekrar harekete geçerek, her bölgeden gönüllü askerler alınarak, sayısız askerden oluşan bir ordu toplanmaktadır ki, bunların hepsi bir araya geldiğinde bunları hangi memleketin barındırabileceğini veya bu büyüklükte geniş bir bölgenin bulunup bulunamayacağını gerçekten bilmiyorum"*. Nikolaos mektubunu bitirirken; *"Sevgili oğlum, senin savaşı kaçınılmaz bir sonuç olarak görmediğini ve kazanan tarafın yani zaferin kim tarafından kazanıldığının aşikâr biçimde belli olamayacağını, fakat geri kalan her şeyin belirsizlik içinde olacağını anlayacak kadar bilge bir kişi olduğunu biliyorum. Fakat kesin olan bir şey varsa oda: İster Bulgar kuvvetleri, çelik Romalılar tarafından yok edilecek olsun veya Romalılar Bulgarlar tarafından parça parça edilsin, Hristiyan kanı Hristiyanlar tarafından akıtılacak, dünya Hristiyan kanı ile kirletilecek, senin gibi Özel İnsanlar ve Oğulları için kendini feda eden Tanrımız Mesih bu yaşanan katliam felaketinden çok derin üzüntü duyacaktır."*⁹⁰³ diyerek Bulgarlar ile Romalıların birbirine karşı savaşmasının kardeş

⁹⁰¹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVII, lines 2-30, s.87-89 [İngilizce].

⁹⁰²Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVII, lines 145-168, s.119-121 [İngilizce].

⁹⁰³Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVII, lines 50-74, s.113-115 [İngilizce].

Hristiyan kanının akmasına sebep olacağını ve bu savaşın kazananı olmayacağını bilge Simeon'un çok iyi idrak ettiğini açıklayarak onun zekasına gönderme yapmıştır. Mektup 921 yılının şubat ayında yazılmıştır⁹⁰⁴.

Bugün elimizde Simeon'un Nikolaos'a yazmış olduğu mektuplardan bir tane bile bulunmamasına karşın Nikolaos'un ona yazmış olduğu mektuplar aradan yüzyıllar geçmesine rağmen günümüze kadar ulaşmıştır. Bunların arasında Nikolaos'un XVIII. numaralı mektubu kaynak olarak çok değerli ve önemlidir. Nikolaos mektubuna Simeon'un Bizans elçisini kabul etmesinden ve kendisine cevap vermesinden büyük bir memnunluk duyduğunu anlatarak başlamış ve yine dinî kinayeler ile sevgili oğlunun (Simeon'un) Tanrının ışığından yararlandığını söylemiştir. Hemen akabinde de Simeon'un barış antlaşması yapılması için öne sürdüğü şartların zorluğundan bahsederek; *“Bulgarların ölülerinin tekrar diriltilmesini arzu etmediğini söyleyerek imkânsız olanı talep etmiyorsun; sen sadece bunun yapılmasını emrediyorsun”* gelişigüzel sözleri söyleyerek, *Tanrının zaten senin için hazırlamış olduğu İmparatorluğunun tahtından vazgeçtiğini ilan ettiniz. Ancak bundan daha da fazla imkânsız olan şey nedir biliyor musun sevgili oğlum? Tanrının gizemli kararı ile onun büyük mirasını yönetmek üzere atanan bir kişinin bundan vazgeçmesi nasıl mantıklı bir karar olabilir? Hayır, sevgili oğlum; benim ağarmış saçlarımı alay konusu yapma: benim sana söylememe lüzum kalmaksızın taleplerinin imkânsız olduğunun farkındasın. Eğer akla yatkın bir başarı elde etmek istiyorsan, karşılanması kesinlikle mümkün olmayan taleplerinden vazgeç. Bu taleplerini daha kolay elde edilebilir olan diğerleri ile değiştir: örneğin bir miktar altın, bir parça eşya (giysi) ve hatta belki de bir toprak parçası. Eğer kalbinde bir parça Mesih'in barışı adına ilahi bir ilham kaynağı varsa, buna uygun ne istediğin varsa bize bildir. Bir şey söyleyeyim mi oğlum bütün kazançların, bütün elde edilen kazanımların ötesinde en büyük amaç, akan kanı sona erdirmek olmalıdır”*⁹⁰⁵, bunların karşılanmasının imkânsız olduğunu belirtmiştir. Anlaşıldığı kadarıyla Simeon Nikolaos'a yazdığı mektupta Romanos'un tahtan indirilmesini ve hakkı olan imparatorluk unvanının kendisine verilmesini istemiştir ki⁹⁰⁶ bu ona göre Bulgarların ölülerini diriltmek kadar zor bir iş olmayacaktır. Simeon bu sözlerle Nikolaos ile kinayeli bir biçimde alay etmekte ve yaşlılıktan dolayı onun verdiği sözleri unuttuğunu ve bunadığını söylemektedir. Mektupta Nikolaos dikkat çekici bir şekilde uzun bir aradan sonra Simeon'un barışsever kimliğine; *“senin gibi barışsever bir insana yalvararak*

⁹⁰⁴Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVII, s.533.

⁹⁰⁵Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVIII, lines 16-53, s.121-123 [İngilizce].

⁹⁰⁶Dujcev, *On The Treaty of 927 with The Bulgarians*, s.227; Nikolov, *Making a new basileus*: s.102.

yazmış olduğum mektupta sadece şeytanın kötülüklerini sona erdirilmesini ve Bulgarlar ile Romalılar arasındaki eski barışın tekrar yenilenmesi” (isteğine) atıf yapmıştır. Yine aynı mektupta Nikolaos’ın yazdığı satırlardan, Simeon’un 917 Ankhilaos savaşına neden olan hükümeti bütün kötülüklerin nedeni olarak gördüğünü ve “*hadımlar hükümeti*” olarak suçladığı anlaşılmaktadır; “*hadımlar*” dan bahsetmişsin. Fakat oğlum bizim bu hadımların yaptıkları ile ilgili ne yapmamızı istiyorsun? Bu adamlar yaptıkları kötülüklerden dolayı hem Roma devleti idaresi hem de Romalılar ve Bulgarların yaptığı ortak barış ve anlaşma dolayısıyla yeteri kadar rahatsız olmuşlar ve kafaları karışmıştır. Fakat bizim onların kötülüklerinin mirasçısı olmamamız gerekmektedir; aksine senin bilgeliğin ve Romalıların ihtiyatlı tedbirleri ile onların aptallıkları yüzünden gerçekleşmiş olan kötülükleri düzeltebiliriz.”⁹⁰⁷ Nikolaos’da Simeon’a verdiği cevapta bu kişilerin cezalandırıldığını, onların yüzünden Simeon’un kalbinin intikâm ateşi ile dolduğunu ve bu yüzden Bulgar-Bizans kardeş kavgasına izin vermemesi gerektiğini, Mesih’in de bundan büyük üzüntü duyacağını söylemiştir. Yine Nikolaos bu mektupta Bulgarlarla Romalıların arasındaki mücadelenin yani düşmanlığın başlangıcından itibaren dört yıl geçtiğini belirtmiştir ki bu da bize 20 Ağustos 917 yılındaki Ankhilaos savaşından mektubun yazıldığı tarihe kadar geçen süreyi göstermektedir. Bu nedenle mektubun Temmuz-Ağustos 921 yılı yaz ayında yazıldığı düşünülmektedir⁹⁰⁸.

XIX numaralı mektup Simeon’un Bizans’a karşı seferlerine başladığını ve Bizans topraklarına girdiğini göstermektedir. Çünkü barış şartlarını görüşmek üzere Bulgaristan’a giden Nikolaos’un elçileri Simeon’u bulamamışlardır. Nikolaos’un mektubundan da anlaşılabileceği gibi Simeon Nikolaos’a barış için tek şartının Romanos’un imparatorluğu bırakması olduğunu söylerken; “*İmparatorluk tahtına kadar yükselmiş olan bir kişinin İmparatorluğunu bırakmasına izin verin*” diye açıklama yapmanı istemiyorum çünkü bu gerçekleşemez veya “*Roma İmparatorluğu halkının ve efendilerinin seni imparatorları ve efendileri olarak kabul ettiklerini*” yazmanı istemiyorum; çünkü böyle bir teklifi kimse dinlemeyecektir. Bunun yerine bir miktar altın veya eşyalar veya bağışlanacak bir parça toprak yani Bulgarların yararına olacak. Aynı zamanda Romalılar için de çok fazla kayıp sayılmayacak koşullar yazman daha akıllıca olacaktır. Evet, Tanrının sevgilisi oğlum, amacını bu şekilde değiştirebilir ve arzuladığın barışa bu şekilde kavuşabilirsin ayrıca barışa hiçbir katkısı olmayan fakat savaşların ve katliamların oluşmasına yardımcı olan düşünceleri

⁹⁰⁷Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVIII, lines 16-20, s.121 [İngilizce].

⁹⁰⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVIII, s.534.

de bir kenara atabilirsin,”⁹⁰⁹ böyle bir teklifin kabul edilemeyeceğini, Simeon’un vergi ve toprakla yetinmesini tavsiye etmiştir. Nikolaos’ın bu mektubu yazarken Simeon’un ifadelerini kasıtlı olarak çarpıttığı ve başka anlamlar yüklediği görülmektedir. Simeon, “*yabancı ve davetsiz misafir*” olarak nitelendirdiği Romanos Lekapenos’u her zaman bir gaspçı olarak görmüş ve onun Bizans imparatoru olarak asla tanımamıştır⁹¹⁰. Bu nedenle Nikolaos’un yazdığı gibi Romanos’un tahttan indirilmesi veya imparatorluk unvanının geri alınması gibi bir talebi olamayacağı çok açıktır.

XIX numaralı mektupta Nikolaos Simeon ile buluşma isteğini yinelemiş ve barış şartlarını konuşmak için onun bulunduğu yere (Heraclea ve Selymbria’ya⁹¹¹) gelmek istediğini belirtmiştir. Mektuptaki ifadeden Simeon’un Bizans’a karşı çıkmış olduğu seferde İstanbul yakınlarına kadar geldiği ve bu bölgeleri yağmaladığı anlaşılmaktadır. Fakat Simeon bütün bu teklifleri reddetmiştir. Mektubunu Simeon’a dâalarla bitiren Nikolaos, ona en büyük mutluluğun edebî alemde olduğunu anlatarak edebî krallıkta mutluluklar dilemiştir. Nikolaos, başka çare kalmamış gibi Simeon’u dinî telkinlerle kandırmaya çalışmıştır⁹¹². Mektup, Simeon’un Bizans topraklarını işgal ettiği 921 yılının ilkbahar-yaz aylarında yazılmıştır⁹¹³.

XX numaralı mektup Nikolaos’un Simeon’un yazdıkları karşısında duymuş olduğu hayal kırıklıklarını anlattığı satırlar ile başlamaktadır. Simeon’un bulunduğu yere gitmek isteyen Patrik Nikolaos Simeon’un kendisini kabul edeceğini ve iki ulus arasındaki mücadeleye son vereceğini düşünmesine rağmen Simeon onu reddetmiştir. Hatta Simeon kendisini Tanrının yeryüzündeki elçisi olarak tanımlayan patriğin barış çabalarının hiçbir değeri olamayacağını söyleyerek onunla alay etmiştir. Nitekim Nikolaos’u havarilerle kıyaslamış; “*Havariler, olayların nasıl gerçekleşeceğini düşünmeksizin şüpheli işlerle uğraşmakta, bununla birlikte yukarıdan gelecek ödülü düşünerek hızla hareket edip çok çalışmaktadırlar*”⁹¹⁴ diyerek Nikolaos’un da onlar gibi şüpheli hareketler yaptığını yazmıştır. Nikolaos’a yazdığı satırlarda Simeon; “*Bana gel babacığım, böylece sözlerinizin hiçbir değeri olmadığını, başarmak istediğiniz hiçbir şeyi gerçekleştiremeyeceğinizi ve görevinizin hiçbir işe yaramayacağını size gösterebileyim*”. *Şimdiye kadar hiçbir evladın babasına bu şekilde bir mesaj gönderdiğini duymadım. Sana bir kez daha soruyorum evladım, babana böyle bir*

⁹⁰⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XIX, lines 2-20, s.127-129 [İngilizce].

⁹¹⁰Todorov, a.g.t., s.159; Leszka, *Symeon I Wielki a Bizancjum*, s.163.

⁹¹¹Marmara Ereğlisi ve Silivri kentleri.

⁹¹²Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XIX, lines 40-54, s.129-131 [İngilizce].

⁹¹³Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.534-535.

⁹¹⁴Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XX, lines 48-68, s.133-135[İngilizce].

*mesaj göndermek, hiç senin azametine ve o meşhur bilgeliğine yakışır mı? “Bu kadar zorluğa boşuna katlanıyorsun baba, oğlunun yanına gel böylece ümitlerinin yanlış olduğunu, seni kandırdığını, bu durumu bilen herkesin utanç duyduğunu görerek geri döneceksin.”*⁹¹⁵ diyerek Nikolaos’un herhangi bir elçiden farklı olamayacağını, hiçbir başarı elde edemeyeceğini zira Nikolaos’un kendisini kandırdığını ve onun yanına gelirse bu durumu bilen kişiler karşısında utanç duyacağını söylemiştir. Mektuptaki ifadeden Simeon’un yanında bulunan kişilerin 913 yılında Patrik ve Simeon arasında yapılan barış görüşmelerinde konuşulan maddeleri bildikleri ve bütün bu olayları reddeden Nikolaos’u yalancı olarak gördükleri ortadadır. Simeon açıkça Nikolaos’u yalancılıkla itham etmektedir. Yine de patrik, Simeon’u övmeye, onun bilgeliğini ve erdemlerini saymaya devam etmiştir. Nikolaos’un; *“Bu durum senin bilgeliğine, dindarlığına ve senin karakterinin çok fazla beğenilen özelliklerine uygun mu? Bunları söylerken oğlum, senin gibi Tanrının lütfü ile bilgelikle donanmış ve daha da bilge olacak bir insanın, beklentilerini yıkmayı planlamıyorum, fakat sana bazı şeyleri hatırlatmak ve senin durumunu belirtmek istiyorum”*⁹¹⁶ şeklindeki ifadelerinden Simeon’u gerçekten bilgeliğini takdir edecek kadar tanımış olduğu anlaşılmaktadır. XX numaralı mektubun en önemli paragrafı; *“Fakat Bulgarların efendisi onu elçi olarak kabul etmeye tenezzül etmez-onların benim bu olayda oynadığım rolü görmezden geleceklerini ve seni kınayıp, mahkûm etmeyeceklerini söyleyebilir misin?”*⁹¹⁷dir. Nikolaos’un Simeon’u Bulgarların efendisi olarak tanımlarken kullandığı kelime *otokrat*’tır. Bazı tarihçiler Simeon’un oğlu Petir’in hem imparator (*basileus*) hem de otokrat unvanını birlikte kullandığını söyleyerek Simeon’un da bu dönemde Bulgarların imparatoru olduğunu ve Patrik Nikolaos’un bunu ifade ettiğini söylemektedirler (921)⁹¹⁸.

Patrik mektubunun bundan sonraki satırlarında Antik Çağ Roma tarihinden örnekler vererek imparator Arkadius döneminde yaşanan olayları anlatmıştır. Bunu yaparken bile Simeon’un tarih sevgisini ve çalışkanlığını övmekten kendini alamamıştır; *“Senin ağırbaşlı, ciddi karakterini bildiğimden ve aynı ciddiyeti Antik Çağ Tarihi çalışmalarına uyguladığını gördüğümünden dolayı”*, şeklindeki ifadelerden sonra Arkadius döneminde yaşayan Gainas adlı bir isyancının sebep olduğu olayları anlatmış ve Gainas’ın Tanrının elçisi olan İoannes Chrysostom’la görüştüğünden sonra doğru yolu bulduğunu ve saldırılarına son verdiğini belirtmiştir. Nikolaos Simeon’a da aynı o havari gibi nasihat ederek; *“Siz bu makama*

⁹¹⁵Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XX, lines 29-47, s.133 [İngilizce].

⁹¹⁶Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XX, lines 2-28, s.133-135 [İngilizce].

⁹¹⁷Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XX, lines 127-156, s.137-139 [İngilizce].

⁹¹⁸Leszka, *Symeon I Wielki*, s.140; Vlasto, *a.g.e.*, s.173.

insanların prensi olarak yerleştirildiniz yoksa başka bir amaçla değil yani onların diğerlerini öldürmelerine liderlik yapmak amacıyla getirilmediniz, fakat böylece onların kurtuluşu ermelerini sağlayabilirsiniz. Neden sizin olmayan bir toprağı işgal etmek istiyorsunuz? Tanrının size bahsettiği toprak ile yetinin. Belki de kesin olarak elinde tutamayacağı bazı şeylerin arkasından neden açgözlü bir şekilde koşuyorsun? Sana verilecek olan uygun hediyeleri kabul et, Roma topraklarından çekil ve evine dön”⁹¹⁹. Simeon’dan imparatorla barış yaptıktan sonra evine dönmesini istemiştir. Kurnazca bir taktikle patriğin mektubunda özellikle Ioannes Chrysostom’u örnek alarak ona atıf yaptığı anlaşılmaktadır. Simeon’un Ioannes Chrysostom’a karşı derin bir sevgisi olduğu ve onun eserlerini toplayıp bir araya getirdikten sonra Slavca’ya çevrilmesini sağladığı bilinmektedir⁹²⁰. Mektup 921 yılının yaz aylarında yazılmıştır⁹²¹.

Simeon’un Nikolaos’un isteklerini kabul etmeye hiç niyeti olmamasına rağmen esirlerin değişimi konusunda onunla anlaşmak istediği ve bu nedenle mektubunda bu konuyu ifade ettiği anlaşılmaktadır. Nikolaos XXI numaralı mektupta; *“Değerli mektubunda ayrıca tutsakların değişiminden de söz edilmektedir; bu satırları okuduğumda (paragrafı), Hristiyanların Hristiyanlarla takas edilmesini sağlayan şeytanın gücünün ne kadar etkili olduğunu görerek gözyaşlarına boğuldum”*⁹²² şeklinde ifade ederken Hristiyanların kardeş olduklarını ve böyle bir takasın onlara yakışmadığını anlatmaya çalışmıştır. XXI numaralı mektupta çok ilginç bir şekilde Nikolaos, Simeon’un akrabaları ve ulusu içinde ona karşı olanlar bulunduğunu ve onların bile bu sonu gelmez savaşlar yüzünden Simeon’u suçlayarak, yaşanan olaylardan memnun olmadıklarını belirtmektedir. Buna rağmen Simeon, Nikolaos’un barış tekliflerini kabul etmemiş ve patrik bile olsa onun elçi olarak yanına gelmesini istememiştir; *“Bulgarlar ve Romalılar arasında birbirlerine karşı saldırılar ortaya çıktığında, yaşlı bir başrahip, bu iki ulusun karşılıklı yaptığı savaşı durdurmak amacıyla elçi olarak yola koyulur, amacı bu iki ulusu bir araya getirerek daha önceki barış dönemine geri döndürmektir, fakat Bulgarların efendisi onu elçi olarak kabul etmeye tenezzül etmez”*⁹²³ şeklindeki ifade bu durumu açıkça göstermektedir. Ancak Nikolaos barış adına her türlü çabayı göstermeye devam edeceğini tekrarladıktan sonra Simeon’a; *“senin tüm*

⁹¹⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XX, lines 88-126, s.135-137 [İngilizce].

⁹²⁰Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.8.

⁹²¹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.535.

⁹²²Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XX, lines 169-191, s.141 [İngilizce].

⁹²³Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XX, lines 127-156, s.137-139 [İngilizce].

suçlamalardan azade ilan edilmeni sağlayacak bir şekilde hareket etmeni ve azizlerin yer aldığı kutsal hayatın sayılı üyelerinden biri olmanı sağlamak amacıyla senin için dúa edeceğim”, diyerek onun gelecekteki hayatında azizler arasındaki yerini alması için dúa edeceğini belirtir ki Simeon’un belki de bir hükümdar olarak en zayıf tarafı budur. Bazı tarihçiler onun babası gibi azizlik mertebesine yükselmeyi çok istediğini ve bu nedenle bazı hareketlerini kısıtladığını iddia etmektedirler. Mektup 921 yılının yaz aylarında yazılmıştır⁹²⁴.

Simeon uzun bir aradan sonra patriğin yolladığı elçiyi kabul etmiş ve dönüşünde ona bir mektup yollamıştır. Bu nedenle XXI. mektup patrik Nikolaos’un memnurluk dolu satırları ile başlamaktadır. Nikolaos Simeon’un yazmış olduğu satırlara atıf yaparak; *“Mektubunu okurken ilk kelimelerde karşılaşmış olduğum itiraf gibi şu açıklamalardır; “Tanrının alçakgönüllülüğünü örnek alır”, onun mesihin alçak gönüllülüğünü örnek alan bir davranış sergileyeceğini düşündüğünü; “bu sözler, konuşmadan önce senin ne kadar alçakgönüllü olduğunu kanıtladı, sen ne hükümdarlığının ihtişamından çok fazla gururlandın ne de senin şanının yüceliği ile kıyaslanamayacak kadar basit bir kişi ile bizzat yazışmaktan çekindin. Bütün bunlar gerçekten övgüye değer olup senin mektubunun geri kalan kısımlarının da mantıklı bir şekilde, aynı mütevazılık içerisinde yazılmış olması ve senin mektubunda bahsettiğin şekilde “Tanrıyı örnek alarak, onun gibi davranmaktan” vazgeçmemiş olman gerekirken, fakat görüleceği şekilde mektubun bambaşka bir ruh hali içerisinde devam etmektedir: öyle bir ruh hali ki burada ne mütevazılıktan ne naziklikten ne merhametten veya başka bir davranıştan söz etmek mümkün değildir”*⁹²⁵, bunun da kendisini sevindirdiğini ve barış yolunda önemli adımlar atılabileceğine dair umutlarının yeşerdiğini kaydetmiştir. Fakat mektubun devamındaki satırları okuyan Nikolaos, Simeon’un bundan sonraki açıklamalarının yukarıda anlatılan alçak gönüllülükle ve merhametle bir ilgisi olmadığını söyleyerek hayal kırıklığına uğradığını belirtmiştir. Nikolaos Simeon’un Bizans tahtını ele geçirmek istediğini ve Bizans’a karşı yapmış olduğu tüm mücadelenin bu arzudan kaynaklandığını anlayarak hayal kırıklığına uğramıştır. Şimdi Simeon Bizans’a karşı verdiği bütün bu mücadelenin kendisine antlaşmalar yoluyla verilmiş bir hak olduğunu ve barışa olan saygısından dolayı gerçekleşmiş olduğunu ifade ederek bunun da Tanrının arzusu ile yapıldığını söylemektedir. Nikolaos Simeon’un iddialarına verdiği cevapta; *“Eğer bir kardeş veya oğullarından biri imparatorluğunu ve idaren altındaki halkı ele geçirmek üzere sana gelmiş olsaydı ve sana şunları söyleseydi “sizinle barış ve uyum içerisinde yaşamak için bunu yapıyorum veya bunu*

⁹²⁴Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXI, lines 2-22, s.535.

⁹²⁵Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXI, lines 2-22, s.141-143 [İngilizce].

*yapmaya çalışıyorum*⁹²⁶, onun davranışlarının barış ve antlaşma ile bir alâkâsının olamayacağını, Simeon'un ve Bulgarların onları karanlıklardan kurtaran ve varlık sebebi olan ataları Bizans İmparatorluğu'na karşı böyle hareket etmelerinin *prens ve halklar idaresi ideolojisi* ile uyuşmadığını, Simeon'un ve Bulgarların da ataları gibi Bizans'ın hâkimiyetini kabul etmeleri ve böylece barış içinde yaşamaları gerektiğini anlatmaya çalışmıştır. Patrik Simeon'un barış hakkındaki konuşmalarına şu şekilde yanıt vermiştir; "*Barış istiyorsun: güzel sözler konuşup, bununla beraber kötü davranışlar sergiliyorsun. Barış demek diğerlerinin sahip olduklarına gıpta etmemek, burada olmayanların hakkını gasp etmemek, eline silah almamak, savaş için bahaneler üretmemek, akan kandan zevk almamak ve insanları tutsak etmemektir fakat sen (oğlum) "Tanrının arzusu bu şekilde" diye konuşuyorsun. Ne kadar zamandır senin gibi bilge bir insan şarlattanların saçma sapan laflarını dinliyor. Ne zamana kadar bu kişilerin şeytanca planlarını sana dikte ederek kötülükleri ile senin kulaklarını doldurmalarına izin vereceksin*"⁹²⁷. Görüldüğü üzere bazı kişileri dinlememesini ve bütün bu yaşananları Tanrının arzusu olarak belirtmesinin yanlış olduğunu çünkü bu sözlerin ancak ve ancak şeytanın bir aldatmacasından ibaret olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Bizans İmparatorluğu'nda imparatorluk hakkının Tanrı tarafından verildiğine inanılmaktadır. Bulgar Kağanı Simeon'da patriğe yazdığı mektupta, bütün bu mücadeleyi Tanrının isteği ile yapmış olduğunu ve Tanrının onu imparator olarak seçtiğini iddia etmiştir. Nikolaos, Simeon'un söylediklerine karşı çıkarak, Simeon'un danışmanları veya yanında bulunan şarlattanlar tarafından yanlış yönlendirildiğini söyleyerek barışın ancak Simeon'un iddialarından vazgeçmesi ile mümkün olabileceğini belirtmiştir⁹²⁸.

Nikolaos XXI numaralı mektupta Simeon'un ona yazdığı mektupta bahsetmiş olduğu; "*Karatavuk, kısa kuyruklu maymun ve küçük karga hikâyelerini ne amaçla anlattığını anlamış değilim*"⁹²⁹ diyerek hikâye kahramanlarına niye atıf yaptığını anlayamadığını ve bu hayvanların insanoğlunu taklit etmelerine rağmen insanoğluna yakışır faaliyette bulunmadıklarını dikkat çekici şekilde anlatmıştır. Aslında dindar bir insan olan Simeon İncil'i çok iyi bilmesine ve kavramları çok hünerli bir şekilde kullanmasına rağmen kara tavuk kinayesi ile patrik Nikolaos'u ima etmek istemiştir. İncil'de bütün kötülüklerin anası olarak

⁹²⁶Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXI, lines 83-104, s.147 [İngilizce].

⁹²⁷Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXI, lines 162-184, s.151-153 [İngilizce].

⁹²⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXI, lines 62-82, s.145-147 [İngilizce]; Todorov, *a.g.t.*, s.160; Nikolov, *Making a new basileus*: s.102.

⁹²⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXI, lines 105-127, s.147-149 [İngilizce].

geçen bu hayvan, aynı Nikolaos gibi konuşmakta, bağırmakta fakat faydalı hiçbir hareket yapmamaktadır. Ayrıca kara tavuk acımasızlığı ve katliamları da temsil etmektedir. Şehvet, açgözlülük ve kötülük gibi temel içgüdüleri temsil eden kısa kuyruklu maymun ile Romanos'u, küçük karga kinayesi ile de VII. Konstantinos'u anlatmaya çalışmıştır. Nikolaos mektubunu Simeon'a barış yapması için öğütler vererek ve rehin olarak tuttuğu elçileri geri göndermesini isteyen ricası ile bitirmiştir⁹³⁰. Mektup 921 yılının sonu veya 922 yılında yazılmıştır⁹³¹.

Nikolaos'un Simeon'a yazmış olduğu XXII numaralı mektup da yine mektuplarına karşılık vermeyen Simeon'a duyduğu üzüntüyü anlatan kelime ve sitemler ile başlamaktadır. Fakat Nikolaos İmparator Romanos tarafından Simeon'a yazılan ve Simeon'un barış yapma arzusu içinde olduğunu gösteren mektubu görerek buna istinaden; *"Mektupta Tanrı tarafından, onun inayeti ile merhametli ve sükûnetli ruhunun en sonunda savaşın sona ermesi, katliamların, akan kanın durması ve Romalılar ile Bulgarlar arasındaki barışın yinelenmesi konusunda istekli olduğu anlaşılmaktadır ki bu barış, Tanrımız, ortak babamız ve hepimizin efendisi olan Mesih tarafından bize hediye edilmiştir"*⁹³² diye yazmıştır. Bu mektupla büyük bir rahatlama içerisine girdiğini söyleyen Nikolaos'a göre Romalılar ve Bulgarlar arasındaki savaşlar ve barışın kesintiye uğraması hep uğursuz şeytanın eseridir. Şimdi ulu Tanrı, bilge ve merhametli Simeon'un ruhunu barış düşünceleri ile aydınlatacak, Bulgarlar ve Bizanslılar yani Hristiyan kardeşler barışın nimetlerinden yararlanacaklar ve mutlu olacaklardır. Mektupta da görüldüğü üzere Nikolaos yazmış olduğu paragrafta Hristiyan kardeşliğine atıf yaparak Simeon'u ikna etmeye çalışmıştır⁹³³. Nikolaos mektubunu bitirirken Simeon'un barış görüşmeleri için istemiş olduğu elçiyi yollayacaklarını ifade ettikten sonra onun ne kadar iyi bir başpiskopos olduğunu belirterek, Simeon'un onu esir almamasını, ülkesine bir an önce geri göndermesini isteyen dileklerle son vermiştir⁹³⁴. Mektup 921 yılının sonu veya 922 yılında yazılmıştır⁹³⁵.

XXIII numaralı mektup Nikolaos'ın ne kadar hoşgörülü ve adaletli bir patrik olduğunu gösteren satırlarla başlamaktadır. Onun da deyimi ile patrik inanılmaz bir biçimde sadece Bulgarları değil ayrım yapmaksızın Bulgarlarla Bizanslıları aynı derecede önemseydiğini ve barış yapmaları için yüce Tanrıya dâa ettiğini belirttikten sonra bilge ve merhametli oğlunun

⁹³⁰Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXI, lines 185-200, s.153 [İngilizce].

⁹³¹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.535.

⁹³²Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXII, lines 12-17, s.155 [İngilizce].

⁹³³Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXII, lines 22-34, s.155 [İngilizce].

⁹³⁴Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXII, lines 50-63, s.155 [İngilizce].

⁹³⁵Jenkins-Westerink *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.536.

bunu anlayacak olgunlukta olduğunu söylemektedir. Nikolaos'un karakteri gereği bundan sonra Simeon'u tehdit edeceği çok ayan beyan ortadadır ki mektubun devamında bunu yaptığını görüyoruz: *"Ve senden (sevgili dostum) niye böyle büyük ve şiddetli bir kedere yakalanmış olduğumun sebeplerini dinlemeni istiyorum: (anladığım kadarıyla) senin hâkimiyetine ve ulusuna karşı şimdiye kadar gördüğüm en müthiş ortak seferberlik başlamıştır veya başlayacaktır. Ordu İmparatorluk inisiyatifi harekete geçmiş, senin hâkimiyetine ve ulusuna karşı yürümektedir-Ruslardan müteşekkil orduya, müttefik Peçenekler ve aynı zamanda Alanlar ve Batı Türkleri de eşlik etmekte olup hepsinin tek amacı sana karşı yapılacak bir savaşta yer almaktır"*⁹³⁶. Bir taraftan Bulgarlara karşı büyük bir seferberliğin başlamakta olduğunu ve bu nedenle büyük bir acı duyduğunu belirtirken, diğer taraftan da barış yapılması ve bu seferberliğin durması için İmparator Romanos'a yalvarmış, kardeşleri ve evlatları Bulgarların yok edilmelerini önlemeye çalıştığını yazmıştır. Nikolaos onların cevaplarını şu şekilde anlatmıştır: *"Onlar hiçbir şekilde benimle bu konuda tartışmaya girmediler ve bu silahlanmanın Roma hâkimiyetine çok zarar vermiş olan Bulgarlara karşı yöneltilmiş bir harekât olduğunu inkâr etmediler; ancak gayet açık olarak başından beri arzulamış oldukları barışı samimi bir şekilde istediklerini belirttiler: ve bana şunları söylediler: "Babamız ve Mesih sürüsünün Çobanı, Bulgar Ulusunun bize yapmış olduğu birçok zulüm ve gaddarlığa rağmen biz kararımızı değiştirmedik; onların döktükleri kardeşlerimizin kanını hesaba katmadan, kötü iblisin etkisi altında kalarak halkımız üzerinde yapmış oldukları geniş çapta tahribata rağmen kararımızı değiştirmeyeceğiz; ayrıca ne onların bunca yıl ve şimdi de ulusumuzu kışkırtmak amacıyla yaptıkları yıkımlar nedeniyle yaşadığımız acıları göz önünde bulunduracağız ve ne de gelecekte bizi etkilemeye devam edecek olan bu tahribatı düşüneceğiz. Hayır: bunu yapmayacağız: sen bize, yani imparatorluk makamına rica ederek bu görevi üstlendiğinden dolayı böyle bir girişimde bulunmayacağız. O halde eğer arzu ediyorsan şimdi ona yaz ve katliamlar ile savaş yerine barışı isteyip istemediğini sor, eğer sözlerinle onu ikna etmeyi başarırsan bizim de senin isteklerine karşı çıkmadığımızı göreceksin"*⁹³⁷. Bu şekilde âlicenap İmparator Romanos'un Nikolaos'un arabuluculuk yapacağı bir Bulgar-Bizans barışını kabul edeceklerini bildirdiğini anlatmıştır. Bu satırlardan sonra Nikolaos, Simeon'a yalvararak inadından vazgeçmesini, Bizans ve müttefiklerinin Bulgar ulusu yok oluncaya kadar savaşacağını yazmıştır. Tarihi

⁹³⁶Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXIII, lines 2-21, s.157-159 [İngilizce].

⁹³⁷Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXIII, lines 40-65, s.159-161 [İngilizce].

kayıtlar incelendiğinde Bizans İmparatorluğu’nun Alan, Peçenek, Rus ve Batı Türkleri (Macarlar) ile birlikte ortaklaşa Bulgarlara karşı böyle bir seferberlik hazırlığı içinde bulunduğuna dair bir kayda rastlamıyoruz⁹³⁸. Nikolaos sırf Simeon’u korkutmak ve tehdit etmek için bu satırları yazmıştır. Ayrıca Nikolaos’ın bu mektubu İmparator Romanos’un Simeon’u barışa razı etmesini istediği için yazdığı bilinmektedir.

XXIII numaralı mektupta dikkat çekici bir paragraf daha bulunmaktadır ki burada Nikolaos, Aziz Pavlus’un öğretileri ile büyüyen Simeon’a; *“Gün ve gün o adil ruhunu kutsal havarilerin öğretilerinden hayat veren akarsular ile yıkadığını biliyorum: “Kötülüğü yenmeye çalışma, fakat kötülüğün üstesinden iyilikle gelmeye çalış”; “Öfkenizin üzerine güneş batmasın”; O halde çocukluğundan beri bu öğretilerle büyümüş ve onları çalışmış birisi olan sen nasıl olurda bu şekilde hareket edebilirsin, nasıl? Çünkü ben senin ruhunun çağılayan sular içinde bir ateş gibi parlayarak büyüüp, geliştiğini çok iyi biliyorum”*⁹³⁹ diye yazmıştır. Bu paragraf Nikolaos’un Simeon’u çocukluğundan beri tanıdığını ve onun nasıl bir eğitim aldığını çok iyi bildiğini göstermektedir. Nikolaos mektubunda soru sormaya devam ederek bu şekilde eğitim almış birisinin Bulgarlar ve Bizans arasındaki bu kadar acımasız ve kötü bir savaşın devamını nasıl isteyebildiğini de sorgulamıştır. Nikolaos, Simeon’a İmparator Romanos’un onunla barış yapmak istediğini; *“hatta şu anda bile Mesih aşkıyla yanan imparatorumuzun sanki sen onun oğlu ve kardeşi imişsin gibi seninle barış bağıyla birleşmek üzere bağlantı kurmaya ve makul ölçülerde kalmak suretiyle siz efendimizi onurlandıracak istediği her şeyi yapmaya ve vermeye hazır durumda olduğunu söyleyebilirim. O halde onun bugüne kadar görmüş olduğu bu kötü ve zalim manzaralar yeterli olmalıdır. Amacını bir Hristiyan’a ve bilge bir kişiye yakışır şekilde değiştir. Barışın o mükemmel ve huzur yoluna geri dön”*⁹⁴⁰ diye söylerken imparatorun Simeon’u oğlu veya kardeşi gibi gördüğünü ve onunla makûl şartlar altında barış yapmaya hazır olduğunu belirtmiştir. Burada oğul kelimesi, Bulgar hükümdarını hâlâ Bizans’ın prens ve halklar idaresi kavramına göre yerel idareci olarak gösterse de kardeş kelimesi, Bizans’ın Bulgar hükümdarını denk imparator olarak kabul etmeye hazır olduğunu da göstermektedir.

Nikolaos tüm yazdıklarına ve tüm vaatlerine karşın yine de Simeon’un ne yapacağını bilememiş ve onun İstanbul’a gelerek şehri kuşatma altına almasından endişe etmiştir. Bu nedenle Selanik’i ele geçiren Leon Tripolis’i örnek vererek *“Şehirlerin imparatoriçesine*

⁹³⁸Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.199.

⁹³⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXIII, lines 66-92, s.161-163[İngilizce].

⁹⁴⁰Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXIII, lines 93-131, s.163-165 [İngilizce].

kadar uzanacağım ve hatta onu ele geçireceğim. Fakat ona sahip olmasam da Roma İmparatorluğunun bu imparatorluk şehrine kadar gelmiş ve mızraklarımı ona karşı atmış olmak bile benim için övünç kaynağıdır!” İşte bu çeşit hayaller tasarlayarak çok mutlu olan bu arkadaş, Tanrının izni ile ilerledi. Bu adanın adı Lemnos olarak adlandırılmaktadır. Oraya ulaştığında abartılı hayallerinin aksine Tanrının ona layık gördüğü gerçek adalet ile karşılaşmıştır. Ve işte gördüğün gibi (benim sevgili oğlum) Tanrı ne kadar uzun süre sabrederek tahammül göstermiştir”⁹⁴¹. Daha sonra onun Limmi adasında Bizans donanması tarafından büyük bir yenilgiye uğradığını anlatmış ve Leon Tripolis gibi Simeon’nun da büyük hayaller peşinde koşmamasını, barış yaparak savaştan vazgeçmesini öğütlemiştir. Mektup 922 yılının son aylarında yazılmıştır⁹⁴².

922 veya 923 yılında yazılmış olan XXIV numaralı mektupta⁹⁴³ Patrik Nikolaos yine alışagelmış olan cümleleri ile Simeon’a barışın faydalarını anlatmış ve Bulgarlar ile Bizans İmparatorluğu arasında yaşanan kardeş kavgasına son verilerek Mesih’in memnun edilmesi gerektiğini belirtmiştir⁹⁴⁴. Mektupta patrik yaşlandığını ve hasta olduğunu; *hatta şimdi bile ölümün kıyısında bulunmaktayken-mütevazı kalbim, Tanrımız İsa Mesih’in evlatlarının yaşadığı bu büyük zulüm ve şeytanın onlar için hazırlamış olduğu suçlar nedeniyle çekilen bu büyük cezadan (suç ne olursa olsun) dolayı kederlerle parçalanırken bu dünyadan ayrılmama izin verme, şeytanın akıl almaz zulmünü tatmin edebileceğini düşünme”* diye belirterek, ölmeden önce iki ulus arasındaki barışın tesis edildiğini görmeyi umut ettiğini sözlerine eklemiştir⁹⁴⁵.

Kaynak açısından XXV. numaralı mektubun içeriğinin ilk bakışta pek önemli olmadığı ve sadece Nikolaos’un Simeon’a vermiş olduğu dinî öğütlerden ibaret olduğu düşünülebilir. Fakat mektup dikkatlice incelendiğinde burada Simeon’un Bizans’a karşı neden bu mücadeleyi verdiği ve neyi amaçladığı gayet güzel anlaşılmaktadır. Nikolaos’a göre Simeon kendini Musa yerine koymaktadır ki bu durum Bizans imparatorunu Firavunla eş değer tutan Simeon’un halkını özgürleştirme mücadelesi anlamına gelmektedir. Nikolaos; “Oğlum! Yapmış olduğun işleri anlatarak büyük (ilahi) Musa ve onun hatıralarını kastediyorsun. Fakat senin yaptığın işlerle Musa’nın ne alâkâsı olabilir? Tanrıdan ne gibi ilhamlar aldın? Şu anda

⁹⁴¹Jenkins-Westerink *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXIII, lines 132-160, s.165-167 [İngilizce].

⁹⁴²Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.536.

⁹⁴³Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.537.

⁹⁴⁴Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXIV, Lines, 44-69, s.171 [İngilizce].

⁹⁴⁵Jenkins-Westerink *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXIV, Lines, 2-29, s.167-169[İngilizce].

yapmakta olduğu işleri emreden İlahi Gücü nereden buldun? Hangi köleliği, hangi baskıyı gördün de sanki Tanrının insanlarının kurtarıcısı olarak ortaya çıktın?”⁹⁴⁶ Şeklindeki cümlelerinde Simeon’un sözlerine bir anlam veremeyerek, sorular sorup sitem etmiştir. Halbûki o dönemde Bizans imparatorluk ideolojisinde *Musa peygamber* metaforu imparatorluk gücünü temsil etmektedir. Simeon’da mektubunda Musa peygambere atıf yaparak aynı onun gibi Tanrının arzusu ile imparator olduğunu iddia etmiş ve Bulgar halkını vaat edilen topraklara götürme görevinin kendisine verildiğini yazmış olmalıdır. Simeon’un bu ifadeleri kendisini Bizans imparatoru ile eşit ve hatta ondan daha üstün bir imparator, halkını da Bizans imparatorluk halkı ile aynı seviyede gördüğüne işaret etmektedir⁹⁴⁷.

Nikolaos bütün mektuplarında yaptığı gibi bıkmadan usanmadan bu mektubunda da barış için Simeon’a yalvarmayı sürdürmüş ve onu ikna etmek amacıyla babası Boris Han ve onun faaliyetlerini anlatmaya başlamıştır. Nikolaos, Simeon’a Bizans ile barış yaparak Hristiyan kardeşliğine büyük katkı yapan babasının çok büyük işler başardığını ve ahirette azizlerle beraber olduğunu ayrıca eğer babası Boris-Mihail’in o dönemde yaşıyor ve Simeon’un yaptıklarını görmüş olsa ne kadar derin bir acı hissedeceğini ve üzüntü duyacağını eklemiştir. Nikolaos, mektubunun bu kısmında Simeon tahta çıkmadan evvel babası Boris-Mihail’in yaptığı söyleve dikkat çekerek Simeon’un bunu çok iyi hatırlıyor olması lazım geldiğini de belirtmiştir. Boris Han oğlu Vladimir’in tekrar eski Türk dinine geri dönmesi ve Almanlarla ittifak yapmak istemesi üzerine yaşadığı manastırdan çıkarak Vladimir’i tahtan indirmiş ve yerine diğer oğlu Simeon’u getirmiştir. Boris Han, Simeon’un tahta çıkışından sonra yaptığı konuşmada eski düzene geçilmesi halinde bu kişilerin kendi tarafından cezalandırılacağını belirtmiş ve onları lanetlemiştir⁹⁴⁸. Bulgar kaynaklarına göre babasının ölümünden sonra Simeon, Boris-Mihail’in azizler mertebesine yükselmesini sağlamış ve bu kültü iktidarını sağlamlaştırmak için kullanmıştır. Patrik Nikolaos’un da bu durumu bildiği ve Simeon’u yumuşatmak için mektuplarında devamlı olarak Boris-Mihail’e vurgu yaptığı anlaşılmaktadır⁹⁴⁹.

Nikolaos Bizans’a karşı mücadele eden Simeon’a sürekli bu durumu hatırlatmıştır.⁹⁵⁰ Böyle düşünmemize sebep mektupta Nikolaos’ın Simeon’dan tekrar barış yapmasını şu

⁹⁴⁶Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXV, Lines, 67-83, s.177 [İngilizce].

⁹⁴⁷Todorov, *a.g.t.*, s.160.

⁹⁴⁸Kayapınar, *Tuna Bulgar Devleti (679-1018)*, s.630-640, s.635; Browing, *a.g.e.*, s.57; Obelensky, *a.g.e.*, s.133.

⁹⁴⁹Nikolov, *Making a new basileus*: s.104-105.

⁹⁵⁰Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXV, Lines, 15-66, s.175-177 [İngilizce].

sözlerle istemiş olmasıdır; “Barışın peşinden koşmaya ve onu sonlandırmaya çalış”, istediklerinin yerine elde edebileceğin makûl teklifler yap ki bu şekilde Romalılar bunları kolayca verebilsinler; eğer arzu edersen altın, gümüş ve makûl ölçüler içinde bir parça toprak, Bulgarların hoşlanacağı, Romalıların ise vermekten kaçınmayacağı diğer hediyelerden bahsediyorum”⁹⁵¹. Daha sonra söylediklerinin gerçekleşmesi için hangi şartların gerekli olduğunu açıklamıştır. Nikolaos, daha önce Bizans’la savaşan Simeon’un kendi ataları da dâhil diğer milletlerin barış antlaşması yapmaları karşılığında sadece *haraç* adı verilen bir vergi aldıklarını ve bununda Romalılar tarafından makûl kabul edildiğini fakat Simeon’un barış için öne sürdüğü: “*Senin olmayan bir devletin toptan ilhakını ve senin bütün bir ulusun ve egemenliğinin efendisi olma konusundaki ısrarın son derece zorluklarla dolu bir konu olup Roma İmparatorluğuna karşı ve tamamen imkânsızdır.*”⁹⁵² Bizans İmparatorluğu’nun efendisi olma ısrarının, karşılanamaz bir şart olarak gözüktüğünü ve bunun olamayacağını söylemiştir.

Nikolaos mektubunu bitirirken her ne kadar savaş içinde olsalar ve Simeon mektuplarında tecavüzkâr davransa da âlicenap ve asil İmparator Romanos’un Simeon’a yazdığı mektupta, imparatorluk doğası gereği Simeon’a *kardeşim* ve *sevgili arkadaşım* şeklinde hitap ettiğini anlatmıştır. Bu sözler Simeon’un eşit imparator olarak kabul edildiğini gösterse de bundan sonraki satırlarda Nikolaos İmparator Romanos’un Simeon’u bir baba gibi şefkatle kucakladığını söylerken Bizans’ın devlet hiyerarşisi içinde Simeon’un bir prens ve evlat olduğunu vurgulamak istemiştir⁹⁵³. Mektup 922/Temmuz 923 yılında yazılmıştır⁹⁵⁴.

Nikolaos’un XXVI. mektubu modern tarihçilerin sıklıkla atıf yaptığı paragraf ile öne çıkmıştır. Nikolaos’ın Bulgarlar ve Bizans İmparatorluğu arasında sağlamak istediği barış ile ilgili kullandığı cümledeki üslûp tarihçilerin Nikolaos’u aciz ve korkak olarak tanımlamalarına neden olmuştur⁹⁵⁵; “*Ve bu nedenle bir kez daha yalvarıyor, bir kez daha tavsiyelerde bulunuyor, kanlı gözyaşları ile bu mektubumu sana yazıyorum. Gerçekten de eğer mektubumu gözyaşlarından oluşan mürekkebi ile yazmak mümkün olabilseydi, gözyaşlarımın kandan azıcık farklı bir maddeden oluştuğunu görebilecektin. Nasıl olmasın, geriye dönüp yaşadığımız acılara ve felaketlere baktığımda, orada şeytanın ısrarla insanlar üzerinde sonuna kadar oynamaya devam ettiği eşsiz tiyatro oyununun sebep olduğu*

⁹⁵¹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXV, Lines, 84-100, s.177-179 [İngilizce].

⁹⁵²Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXV, Lines, 97-100, s.179 [İngilizce].

⁹⁵³Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXV, Lines, 135-140, s.181 [İngilizce].

⁹⁵⁴Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.537.

⁹⁵⁵Whittow, *a.g.e.*, s.286; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.200; Fine Jr, *a.g.e.*, s.133.

kötülükler yüzünden yaşanan Hristiyan katliamını ve kanını, piskoposluk mekânlarının, manastırların, özel mülklerin hepsinin imhasını ve daha sonra ulusa miras olarak bu hikâyelerin bırakılacağını görüyorum. Bu nedenle (sevgili oğlum) Tanrının taçlandığı İmparatorlarımıza sözlü olarak beyan ettiğim gibi sana da yazdığım bu mektup da aynısını söylüyorum. Yüzünü barışın nimetlerine ve senin kurtuluşunu sağlayacak konulara doğru yönelt; bu tehlikeli, öldürücü kavgaya devam etme; çocukların ve kocaların yok olmasını, katliamları ve kanı tercih etme; Romalılar ve Bulgarlar arasında gerçekleşmiş barıştan elde edilen iyi ve güzel şeyleri hatırla.”⁹⁵⁶

Nikolaos, Bizans İmparatorluğu ve Bulgarlar arasındaki mücadelede yaşanan acıları; “Bir düşün (oğlum) bazıları piskoposlara ait diğerleri ise sadece manastır seviyesinde Tanrının kiliselerinin yıkımı; rahiplerin öldürülmesi, bakirelerin ırzına geçilmesi, keşişlere kötü davranılması. Tanrının bütün bunları unutacağını, göz ardı edeceğini mi düşünüyorsun? Uzun süre devam eden bu acılar, bugüne kadar merhametli, hoşgörülü ve senin din değiştirmenden dolayı beklentiler içinde olan Tanrının, öfke içerisinde harekete geçmesine neden olmayacak mıdır? O bu katillerin hepsinden yaptıklarından dolayı öç almayacak mıdır? Kimin zekâsı böyle bir şeyi beğenip onaylayabilir?”⁹⁵⁷ anlattıktan sonra Simeon’dan iyi bir isim bırakmak istiyorsa savaşa son vermesini istemiştir. Nikolaos’a göre eğitilmiş ve tarih meraklısı bir kişi olan Simeon bunu anlayacak kapasitededir. Mektup 922/Temmuz 923 yılında yazılmıştır⁹⁵⁸.

XXVII numaralı mektuba Nikolaos, Simeon’un ona yazmış olduğu mektuplardaki olumsuz cevaplardan duymuş olduğu hayal kırıklığını anlatarak başlamıştır. Mektupta bizim açımızdan Nikolaos’un atıf yaptığı iki önemli olay yer almaktadır. Bunlardan birincisinde Nikolaos, Simeon ile buluşmalarını ve kendisinin Simeon’un bilgeliği karşısında duymuş olduğu hayranlığı şu sözlerle anlatmıştır: “Özellikle (Tanrının yücelttiği oğlum) senin bilgeliğinin büyüklüğüne, yayılan söylentilerden değil de bizzat şahit olmuş biri olarak biliyorum ki: bir araya gelip, karşılıklı sohbet yaptığımız o zaman süresi, kısa olmasına rağmen senin kusursuz muhteşem bilgeliğin konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olmama yardımcı oldu. Tanıdığım bu değerli ve kaliteli insan”⁹⁵⁹. Bazı tarihçiler bu cümleye atıf yaparak Nikolaos ile Simeon’un ilk defa 913 yılında karşılaştıklarını söylemektedirler. Fakat Nikolaos Simeon’un karakter özellikleri hakkında o kadar detaylı ve sağlam bilgiler

⁹⁵⁶Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVI, Lines, 19-34, s.183 [İngilizce].

⁹⁵⁷Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVI, Lines, 51-75, s.185[İngilizce].

⁹⁵⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.538.

⁹⁵⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXVII, Lines, 15-20, s.187 [İngilizce].

vermektedir ki o kısa zaman içerisinde Nikolaos'un Simeon'un bilgeliğini ve erdemlerini anlamasına imkân yoktur. Simeon'un bu özelliklerini ancak onu çok yakından tanıyan biri bu kadar iyi bilebilir ve anlatabilir. Ayrıca Nikolaos, Simeon'a yazmış olduğu bir diğer mektupta da çok uzun süredir arkadaş olduklarını belirtmiştir; “*ne kadar uzun süredir arkadaş olduğumuzu düşün*” şeklindeki bir ifade ancak çok uzun zaman birbirini tanıyan insanların birbirine söyleyebileceği bir hitap şeklidir⁹⁶⁰. Nedense dönemin tarihçileri ve onları kaynak olarak kullanan günümüz tarihçileri patriğin Bulgarlara ve Simeon'a karşı bu kadar zayıf ve aciz olmasının bu eski ilişkiye dayanmış olabileceğinin açığa çıkmasından endişe ederek Simeon ve patrik Nikolaos'un daha önce tanışmış ve birbirleri ile dost olmuş olabileceğini kabul etmek istememektedirler. Yine bu mektupta Nikolaos, Simeon'a barış döneminde doğduğu için *barışın oğlu* olduğunu ve bu iltifatla donanmış birinin barışın erdemlerini çok iyi anlayıp makûl barış şartları öne sürmesinin mantıklı olacağını söylemektedir⁹⁶¹.

XXVII numaralı mektuptaki ikinci önemli paragraf, Nikolaos'un Simeon'un imparatorluk iddiaları ile ilgili olarak yaptığı önemli açıklamadır. Nikolaos, Simeon'a yazdığı şu satırlarda; “*tüm Batı'nın egemenlik hakkı Roma İmparatorluğuna aittir. Bu nedenle bu taleplerinden vazgeç, Tanrı aşkına mümkün olanı ve senin yararına olacak talepleri teklif et: bizim yapacağımız öneriler senin yararına olacaktır, eğer onları kabul edersen-bugüne kadar Roma İmparatorluğunu vergiye bağlayan atalarınızın ve senin dâhil hiç kimsenin bilmediği kazançlar elde edeceksin.*”⁹⁶² diyerek onun Bizans'ın batı eyaletlerinin üzerinde hak talep ederek onların imparatoru olmak istediğine dair bir atıfta bulunup reddetmesini istemiş ve eğer barış yapılacaksa da bazı tavizler vermesi gerektiğini belirtmiştir. Zaten bu mektubun yazıldığı tarihten kısa bir süre sonra 925 yılında Simeon kendisini *Bulgarların ve Romalıların imparatoru* olarak ilan etmiştir. Nikolaos mektubuna son verirken Blachernae kilisesinin skeuophylax'ını⁹⁶³ Simeon'a elçi olarak yolladıklarını ve onun makûl tekliflerini beklediklerini yazmıştır⁹⁶⁴. Mektup, 922/Temmuz 923 yazılmıştır⁹⁶⁵.

XXVIII numaralı mektup, Nikolaos'un papanın elçileri Theophylact ve Carus'un İstanbul'a ulaştıklarını bildiren satırlar ile başlamaktadır⁹⁶⁶. Nikolaos, papanın yaşanan olaylardan duyduğu üzüntü sebebiyle ki bütün bunlar Nikolaos'a göre Simeon'un yüzünden

⁹⁶⁰Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXXI, Lines, 70-92, s.211 [İngilizce].

⁹⁶¹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXVII, Lines, 25-30, s.187 [İngilizce].

⁹⁶²Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXVII, Lines, 70-80, s.191 [İngilizce].

⁹⁶³Bir din adamı, genellikle bir rahip, kutsal değerli eşyalara ve kutsal gemilere bakmak üzere atanmıştır.

⁹⁶⁴Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXVII, Lines, 85-90, s.191 [İngilizce].

⁹⁶⁵Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.532.

⁹⁶⁶Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXVIII, Lines, 4-10, s.193 [İngilizce].

gerçekleşmiştir; “tutsaklık, yangın, kiliselerin tahribatı, bakirelere tecavüz, dullar ve yetimler- ama bunu görmemiş olsa da (öyle değil mi) yine de sadece işittiği olaylar, onun kalbini şiddetli bir şekilde incitmiş ve duyduğu amansız acı ile bütün bunlara daha fazla tahammül edemeyerek, Tanrı katında her bakımdan makbûl kutsal görevlilerini ve başrahiplerini göndermiştir”⁹⁶⁷. Bu sözleri duyan papa daha fazla dayanamayarak Simeon’a İstanbul üzerinden elçilerini yollamış ve Bulgarlar ile Bizans’ın barış yapmalarını istemiştir. Fakat Nikolaos daha önceki tecrübelerine dayanarak bu kişileri Simeon’un yanına yollamamış, İstanbul’da kalmalarını tercih ederek sadece papanın mektubunu Simeon’a ulaştırmıştır⁹⁶⁸. Patrik Simeon’dan havarilerin lideri papanın tavsiyelerine uymasını, onu reddetmesine rağmen papayı reddetmemesini önermiştir. Bu arada İstanbul kilisesi ile papalık arasında yaşanan ikiliğin de sona erdiğini Simeon’a söylemeyi unutmamıştır⁹⁶⁹.

Nikolaos mektubunu sonlandırmadan önce yaşanan başka bir olaydan dolayı Simeon’a kırılgan olduğunu belirtmiştir. Simeon Bizans imparatoruna değil de Bizans senato üyelerine mektup yazmıştır; “Tanrı tarafından atanan Roma halkının imparatorlarının mektubunu aldığı anda, onlara değil de Konsile cevap yazdın: ki bu çok tuhaf, yakışsız ve aynı zamanda senin kınanmana sebep olan bir davranış şekli”⁹⁷⁰ demiştir, Yani Nikolaos bu durumun yakışsız olduğunu efendiye mektup yazması gereken Simeon’un hizmetlilere yazmasının kınanacak bir davranış olduğunu ifade etmiştir. Halbûki daha önce de ifade ettiğimiz gibi Simeon gaspçı olarak nitelendirdiği Romanos’un kendi hakkı olan imparatorluğu çaldığını ve onun suç işlediğini iddia ederek hakkı olan imparatorluk tacını istemiştir⁹⁷¹. Bu durum bize Simeon’un Romanos’un imparatorluğunu tanımadığını göstermektedir. Mektup 922/Temmuz 923 tarihinde yazılmıştır⁹⁷².

XXIX numaralı mektup Simeon’un Trakya ve Makedonya’ya yapmış olduğu son büyük sefer sırasında yazılmış olmalıdır (Eylül 924)⁹⁷³. Simeon artık tekrar İstanbul surları önündedir. Mektupta Nikolaos Simeon’a sitem edip, Simeon’un Bizans imparatoru Romanos’a yazdığı mektuplarda kullanmış olduğu üslûptan şikâyetçi olmuştur. Bu durum

⁹⁶⁷Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXVIII, Lines, 10-25, s.193 [İngilizce].

⁹⁶⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXVIII, Lines, 35-41, s.193-195 [İngilizce].

⁹⁶⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXVIII, Lines, 58-65, s.195 [İngilizce].

⁹⁷⁰Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXVIII, Lines, 66-88, s.195-197 [İngilizce].

⁹⁷¹Dujcev, *On The Treaty of 927 with The Bulgarians*, s.227.

⁹⁷²Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXVIII, Lines, 66-88, s.539.

⁹⁷³Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXVIII, s.540.

bize Simeon'un hiçbir şekilde Romanos'un imparatorluğunu tanımadığını göstermektedir. Nikolaos'un bu mektubunda dikkat çekici bir nokta daha bulunmaktadır ki o da Simeon'un yaptıklarını; *“Tanrının evi olan kiliselerin harabe haline gelmesi, günâhlarımızdan arınmak için Tanrıya yaptığımız şükür dâularının ve dinî ayinlerin kutlanmasının yürürlükten kaldırılarak durdurulması (ohhh, işte bu acılarımın en büyüğü). Yalvarırım, kırsal kesimdeki yıkılmış manastırları, piskoposlar tarafından idare edilen ve yakılıp yıkılan kutsal yerler ve diğer kiliseleri, oralarda Tanrı'nın yüceliği adına yapılmakta olan ibadetlerin durdurulmasını hesaba katarak bir daha düşünmeni istiyorum. Diğer yapmış olduğun kötülükleri saymıyorum bile- bakirelerin ırzına geçilmesini, keşişlere saygı gösterilmemesini, Tanrının rahiplerinin aşağılanarak hor görülmesini, göz önüne aldığımızda bütün bunların onların rütbelerinin köleleştirilmesinden ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.”*⁹⁷⁴ anlatırken onun kiliselere verdiği inanılmaz zararlardan bahsetmiştir. Nikolaos'un yazdıkları arasında ilginç olan detay yıkılmış olan bu kiliselerdeki ibadetlerin durdurulmasıdır. Ayrıca Nikolaos bu mektupta Simeon'un yaşı ile ilgili de bizi bilgilendirmektedir; *fakat gençliğimiz geçtiğinde, özellikle altmışıncı yılımıza yaklaşırken ve tahminime göre ya yaklaşıyorsun veya içindesin* şeklindeki ifadeler Simeon'un mektubun yazıldığı tarihte (923/ 924) altmış yaşında veya altmış yaşına yaklaşmakta olduğunu göstermektedir⁹⁷⁵. Nikolaos bir kez daha Simeon'dan babasını tesis ettiği barışı korumasını ve adına layık bir barış antlaşmasını yapmasını istemiştir⁹⁷⁶.

XXX numaralı mektup, Romanos ve Simeon'un İstanbul'da Eyüp'te gerçekleşen buluşmalarından sonra yazılmıştır. Nikolaos, Simeon'un bu törende yapmış olduğu konuşmaları ona hatırlatmakta ve barışı sağlamaya çalışmaktadır⁹⁷⁷. Anlaşıldığı kadarıyla 924 yılında gerçekleşen görüşmeden sonra Simeon'un barış şartlarına uymayacağını düşünen Nikolaos, Simeon'a mektup yazarak onun şartlara uymasını dilemiştir⁹⁷⁸. Mektup 24 Kasım 924 tarihinden sonra yazılmıştır⁹⁷⁹.

XXXI numaralı mektubuna başlarken bunun son mektubu olduğunu yazan Patrik Nikolaos Mystikos gerçekten de 925 yılında ölmüştür⁹⁸⁰. Anlaşıldığı kadarıyla Nikolaos,

⁹⁷⁴Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXIX, Lines, 14-40, s.199 [İngilizce].

⁹⁷⁵Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXIX, Lines, 45-50, s.201 [İngilizce].

⁹⁷⁶Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXIX, Lines, 93-114, s.203 [İngilizce].

⁹⁷⁷Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXX, Lines, 2-20, s.205 [İngilizce].

⁹⁷⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXX, Lines, 21-46, s.205-207 [İngilizce].

⁹⁷⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.540.

⁹⁸⁰XXXI numaralı mektup, Ocak-Bahar 925 yılında yazılmıştır. Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.540.

Simeon'un 924 yılında Bulgarlar ile Bizans İmparatorluğu arasında yapılan barış antlaşmasındaki şartlara uymadığını ve Simeon'un bunları ihlal ettiğini görerek ona bu mektubu yollamıştır. Nikolaos Simeon'a seslenerek; *"Kendi ülkemden adil ve büyük bir barış yapmak üzere ayrıldım". Bunlar seninle ilk yaptığımız özel görüşmede ikimiz baş başa iken bana söylediğin sözlerdi ve daha sonra sen Tanrının taçlandığı imparatorumuzla konuştun ve onun ödül olarak verdiği hediyeleri kabul ettin. Senin şu sözleri söylediğini hatırlıyorum "aramızdaki bu savaş ne daha fazla sürecek ve ne de çatışmalarda kullanmamız için bize verilmiş olan zırhları giymeye ihtiyacımız olacak"; ve daha sonra sen diğer şeyleri de içeren, savaşı tamamen sona erdirecek ve barışı tekrar sağlayacak sözleri de konuşmana ilave ettin. Bu durumda vicdanın daha sonra neler söylediğini sana hatırlatacaktır. İşte bunlar benim bu son mektubu yazmama neden oldu"*⁹⁸¹ diye yazmıştır. Barış yapmak üzere İstanbul'a gelen Simeon'a sözlerini hatırlatarak barışı bozmamasını, şan ve şeref sahibi bir hükümdara yakışır şekilde verdiği sözleri tutmasını istemiştir.

Nikolaos mektubunda daha sonra 924 yılında Simeon ile yaptığı iki görüşmeye atıf yapmış ve ikinci görüşmede yanlarında imparator Romanos'un da bulunduğunu söylemiştir. Fakat Simeon ikinci görüşmede patriğe çok kötü davranmış, patriği suçlayarak hakaretler yağdırmıştır. Patrik mektubunda bu konuşmaları şu şekilde vermiştir: *"Benimle alay ederek istihza ile savaşta binmiş olduğun atın yaralandığını ve bunun senin için çok önemli olduğunu söyledin ve bana küçümseyerek bakıp konuşmana devam ettin ve bunun benim dûalarımın yüzünden gerçekleştiğini (sonucun bu olduğunu) söyledin. Ben ise böyle bir şey olmadığını, savaşı asla teşvik etmediğimi ve böyle bir dua yapmadığımı bilerek, buna karşı çıktığımda, sen bana Patrik tahtında oturduğumu, bana savaşı veya bütün olayları engellemenin benim yetkim dâhilinde olduğunu ve tavsiyelerimi dinlemeyi reddedenleri geçici olarak kiliseden uzaklaştırabileceğimi söyledin."*⁹⁸² Burada Simeon'un bu sözleri 917'de Ankhilaos savaşında atının yaralanması sebebiyle söylediğini iddia ediyorsa da bizce Simeon patriğin 917'deki Bizans seferinden önce kendisini haberdar etmemesi, 913'te Simeon'u imparator olarak ilan etmesine rağmen bu hareketinin arkasında durmaması ve Romanos'u Bizans imparatoru olarak ilan etmesi sebebiyle yapmıştır.

Nikolaos mektubunu bitirirken Simeon'dan barışa uygun davranmasını istemiş ve bu arada Romanos'un askerî ve sivil kesimlerin Simeon ile savaş yapılması konusundaki teşviklerine rağmen Romanos'un barış konusunda istekli olduğunu ve antlaşmanın şartları

⁹⁸¹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXXI, Lines, 24-33, s.209 [İngilizce].

⁹⁸²Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXXI, Lines, 34-69, s.209-211 [İngilizce].

uyarınca Simeon'a; "*Kardeşime, makûl ve akla yatkın miktarda altın, bir miktar devlet kıyafeti ve benim temin edebileceğim onu memnun edecek her ne isterse vermeye razı olduğumu yazınız. Eğer o barışı arzu ediyorsa ben hazır olacağım ve senin öğütlerine karşı çıkmayacağım.*"⁹⁸³ dediğini yazarak istediği her şeyi vermeye hazır olduğunu belirtmiştir. Bu cümlede dikkat çekici olan Bizans imparatoru Romanos'un Simeon'un aksine patriğin öğütlerine uymaya hazır durumda olmasıdır. Nikolaos'un son cümleleri yine barış olmuş, Bulgarlar ve Bizans'ın barış içerisinde yaşaması için dâualar etmiştir.

4.4 Mektupların Tahlili ve Simeon'un Kişiliği

Babası Boris-Mihail tarafından yapılan bir darbe ile Bulgar tahtına çıkan Simeon, 913 yılında *Kağan* veya Yunanca *Basileus* (Yu. βασιλεύς) unvanı alan ilk Bulgar hükümdarıdır. Kağan Simeon çok iyi bir hükümdar ve cesur bir asker olmasının yanı sıra karakter olarakta üstün vasıflara sahiptir. Gerçekten de pek çok kaynakta Simeon'un aynı babası gibi dürüst, ağırbaşlı, vakur bir hükümdar olduğu yazılmıştır. Bizanslı din adamı Ohridli Theophylact, çok dindar bir Hristiyan olan Simeon'un sağlam ahlakî değerlere sahip olduğunu ve yaşantısında da buna dikkat ederek çok güzel bir şekilde uyguladığını yazmaktadır. Bizans kaynakları da dâhil olmak üzere pek çok kaynak adaletle çok fazla önem veren Simeon'un adil bir hükümdar olduğu kadar çok hoşgörülü ve hümanist bir insan olduğunu da belirtmektedir⁹⁸⁴.

Kaynaklarda çocukluk ve gençliğinde çok zeki ve akıllı bir öğrenci olduğu belirtilen Simeon aynı zamanda çok çalışkan bir insandır. Hükümdar olduktan sonra sahip olduğu bilgilerin yardımı ile ilk önce etrafındaki boyarları ve daha sonra halkını bilgilendirerek onların da eğitilmesine önderlik etmiş, çok iyi bir öğretmen ve çok iyi bir eğitimci olduğunu da kanıtlamıştır. Kaynaklar onun bir arı gibi çalışkan olduğunu, sahip olduğu bilgileri (bal) ve erdemleri etrafındaki boyarlara aktardığını ve onları aydınlattığını söylemektedir. Erdemlerinin farkında olan Simeon *bilgili ve ahlâklı* bir rehber olarak halkını aydınlatırken kendisini Musa peygamber ile kıyaslayacak kadar donanımlıdır⁹⁸⁵. Dindar bir kişi olan Simeon yaşadığı sürece dininin gereklerini yerine getirdiği gibi hüküm sürdüğü topraklarda

⁹⁸³Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXXI, Lines, 133-152, s.215 [İngilizce].

⁹⁸⁴Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.572; Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XII, lines 77-79, 3-90, s.87 [İngilizce]; lines 121-2, 129-30, s.89 [İngilizce]; Dujcev, *a.g.m.*, s.239.

⁹⁸⁵Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.347; Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500–1300)*, s.214; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.572.

İncil'in kutsal vaazlarının geniş halk yığınları tarafından öğrenilmesine ve devamlı olarak okutulmasına çok fazla önem vermiş, Bulgarlar ve Slavlar arasında Ortodoks Hristiyanlığın yayılarak kökleşmesini sağlamıştır⁹⁸⁶. Çok iyi derecede Grekçe bilen ve konuşan Simeon, öğrenciliği döneminde Eski Antik çağ dönemi edebiyatçılarının eserlerini de okumuş ve araştırmıştır ki bu bilgilerle donanımlı olması döneminin kronikçileri tarafından Yarı-Grek (Hemi-Argus) olarak adlandırılmasına sebep olmuştur. Buna karşın Simeon'a karşı düşmanca hisler besleyen muhalifler vardır ki bunların arasında 927 yılında Bizans sarayında okunmuş olan Hitabe'nin isimsiz yazarı da vardır ve bu kişinin İmparator Romanos'un sekreteri Theodoros Daphnopates olduğu tahmin edilmektedir. Nitekim bu kişi, 924 yılında Romanos ve Simeon arasında gerçekleşen görüşmede Simeon'un Grekçe'yi barbar aksanı ile konuştuğunu ve pek çok gramer hatası yaptığını yazmıştır⁹⁸⁷.

Kitapları çok seven ve okuyan Simeon'un tarihî ve edebî eserlere karşı çok fazla ilgisi olduğu tarihi kayıtlardan da anlaşılmaktadır. Patrik Nikolaos Simeon'a yazdığı mektupta;

*“Sevgili oğlum, sanki ben senin yanındaymışım ve söylediklerimi mantıklı bir şekilde dinliyormuş gibi davranmanı ve böylece senin bu konuşma karşısında dikkatli olmaya devam ederek benim söylediklerime biraz daha kulak vermeni istiyorum. Ben senin bu yazacaklarımdan habersiz olmadığını farz ediyorum ve gerçekten de ben bunları sana söylemesem bile, senin ağırbaşlı, ciddi karakterini bildiğimden ve aynı ciddiyeti Antik Çağ Tarihi çalışmalarına uyguladığını gördüğümünden dolayı, senin gerçekleri bildiğini tahmin edebiliyorum. Fakat bu konularda bilgili olduğunu bilmeme rağmen yine de bu hikâyeyi, bir not olarak bu konuları bilen birisine anlatmak isterim”*⁹⁸⁸

diye yazarken Simeon'un karakteri hakkında da bize bilgi vermiştir. Buna göre Simeon ağırbaşlı, ciddi bir insandır ve çalışmayı çok sevmektedir. Ayrıca Antik Çağ tarihine de çok meraklıdır ve bu konuyla ilgili kitapları okumuştur. Patrik Nikolaos mektuplarında Simeon'un çalışkanlığına ve dindarlığına vurgu yaparken onun İsa'nın havarilerinden Aziz Pavlus'un öğretilerini çok iyi bildiğini ve içselleştirdiğini söylerken kendisinin de bunun farkında olduğunu belirtmiştir⁹⁸⁹.

⁹⁸⁶Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.568.

⁹⁸⁷Fine Jr, *a.g.e.*, s.132; Dujcev, *a.g.m.*, s.241; Vlasto, *a.g.e.*, s.170.

⁹⁸⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XX, Lines, 90-95, s.135-137 [İngilizce]; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.8; Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXVI, Lines, 51-75, s.185 [İngilizce].

⁹⁸⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXIII, Lines, 100-105, s.163 [İngilizce]; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.346.

Simeon'un Antik çağ edebiyatına meraklı olduğunu gösteren en önemli kaynak patrik Nikolaos'un mektuplarıdır. Patrik, Simeon'a yazdığı mektuplarda iki defa Homeros'un *İlyada* adlı destanına, üç defa Plato'ya bir defa da Demosthenes'e atıf yapmıştır⁹⁹⁰. Nikolaos, Homeros'a atıf yaptığı satırlarda;

*“Eğer birçok dilde konuşma yapmak imkânım olsaydı, eskilerin deyişi ile ben bu hediyeği kullanmama imkân verdiği için Tanrıya şükrederdim ve belki de dûaların yardımı ile yeterince ağlayıp sızlanarak hem senin asil Efendine hem de Tanrıya bizi kötülüklerden koruması için yalvarırdım”*⁹⁹¹

diye yazarak Simeon'a yalvarmıştır. Simeon dinî eserlere de çok önem vermiş, dinî eserlerin pek çoğunu Grekçe'den Slavca'ya çevrilmesine öncülük etmiştir. Slav dinî edebiyatında yer alan birçok kitabı ya kendisi tercüme etmiş veya yakınındakileri tercüme etmesi için teşvik etmiştir. Bunun yanı sıra çok güzel çalgı çaldığı ve sesinin Kral Davud'a benzediği, şarkı söylediği de iddia edilmektedir⁹⁹². Bizans'ta dinî eğitim alan Simeon bunu bütün hayatı boyunca uygulamış ve bir din adamı gibi aşırı dindar, mütevazı bir şekilde yaşamıştır. Onu tanıyanlar Bulgar hükümdarının son derece alçakgönüllü ve dünya nimetlerine zerre kadar değer vermeyen bir insan olduğunu söylemektedirler. Patrik Nikolaos Mystikos, Simeon'a yazmış olduğu mektupta onun karakterinin özelliklerine şu şekilde atıf yaparak Simeon'un nazik, dürüst ve merhametli bir insan olduğunu ifade etmiştir;

*“Benim merhametli oğlum, hiçbirinizin veya bizim veya senin merhametli kalbinden ve sükûnetinden haberi olan başka hiçbir kimsenin daha önce göze alamadığı yollara başvurdu. Kim daha önceden Simeon'un bunları yapabileceğini tahmin edebilirdi? Muazzam bilgeliğe sahip, cennetten kendisine ayrıcalık tanınmış Simeon, Bulgar ulusunun şan ve şerefî doruğuna çıkmasını sağlamıştır. Kim, herkesten daha fazla her zaman dolandırıcılıktan nefret eder, kim adaleti onurlandırarak ona şeref payesi verir, kim haksızlıklar karşısında tiksindir, kim duygusal zevklerin üstündedir, kim dağlarda yaşayan bir keşiş gibi yemeğini kısıtlar, kim şarabın tadını tatmak istemez, kim sadece bu dünyada Tanrı tarafından kendisine verilen hükûmeti yönetmekten başka bir görevi olmadığını iddia ederek diğerlerinden daha farklı kılınmıştır-kim?”*⁹⁹³.

⁹⁹⁰Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, s.627; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.13.

⁹⁹¹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XI, Lines, 87-88, s.79 [İngilizce].

⁹⁹²Bazı yazarların Zlatostruy adlı eserin önsözünde yer alan ve Simeon'u övgü adlı şiirde yer alan “*played on golden streams*” cümlesini yanlış yorumlayıp, Simeon'un bir müzik aleti çaldığını söylemişlerdir. Halbuki Simeon'u övmek için yazılmış olan şiirde kinaye yapılarak onun tıpkı kral Davud gibi eserleri topladığı anlatılmaya çalışılmıştır. Simeon, Ioannes Chrysostom'un eserlerini toplayıp bir araya getirmiş ve bunların Slavca'ya çevrilmesini sağlamıştır. Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.8.

⁹⁹³Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XIV, Lines, 60-66, s.95-97 [İngilizce]; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.13.

Yine aynı mektuptaki ifadelere baktığımızda Nikolaos'un Simeon'u *bilge* olarak tanımladığını görmekteyiz ki Simeon, Nikolaos'un bilge olarak tanımladığı tek kişidir. Nikolaos mektupta kendi kendisine sorular sorarak Simeon'a övgüler yağdırırken bize Simeon'un kişisel özellikleri hakkında da bilgi vermeye devam etmiştir. Ona göre Simeon adaletten ayrılmayan, yalan söylemeyen, ülkesini iyi yönetmekten başka bir şey düşünmeyen ve dünya zevklerine zerre değer vermeyen bir hükümdardır.

Yine Bulgar-Bizans savaşı sırasında Bizans elçisi olarak görev alan Leon Khoirosphaktes'de Simeon'a yazmış olduğu mektupta onun adaletli ve insan sevgisi ile dolu bir kişi olduğunu belirterek onu tanıyan herkesin bunu onaylayacağını belirtmiştir. Leon mektubunda; *“Zira siz insanlık duyguları ile adaleti birbirine harmanlıyorsunuz ve bu herkes tarafından biliniyor”* şeklinde yazarak Simeon'u anlatmıştır⁹⁹⁴. Zaten Simeon'un 886 yılından itibaren Bizans ile harp etmesinin sebebi de Bizans İmparatorluğu'nun ona ve Bulgarlara karşı yapmış olduğu haksızlıklar karşısında adaleti araması ve Bizans'ın antlaşmalara uymasını sağlamaya çalışması yüzünden gerçekleşmiştir. Yine elçi Khoirosphaktes'in yazmış olduğu mektuplardan Simeon'un retorik sanatının inceliklerini çok iyi bildiğini ve hitabetinin eşsiz olduğu anlaşılmaktadır⁹⁹⁵.

Kağan Simeon İstanbul'da uzun yıllar kalmıştır. Bu durum İstanbul'da aynı çevrede bulunan ve aynı okulda eğitim görmüş olan Patrik Nikolaos ve elçi Leon ile karşılaşmış olması ve birbirlerini tanımış olma ihtimalini çok güçlendirmektedir. Her ne kadar Bizans kaynakları aksini iddia ederek Patrik ile Simeon'un 913 yılında ilk defa karşılaşp görüştüklerini söyleseler de Patrik Nikolaos ile Simeon'un birbirlerini tanımış olma ihtimalleri çok fazladır. Yazışmalardan da anlaşılacağı üzere patrik Simeon'u çok iyi tanımakta ve onun karakterinin üstün vasıflarını çok iyi bilmektedir ki bu kavramları ve tanımları yapmak öyle küçük bir toplantıdan sonra mümkün değildir.

Çok iyi bir insan ve başarılı bir idareci olmasının yansira savaşlarda uyguladığı strateji, disiplin ve askerinin ona bağlılığını ve sadakatini sağlayan Simeon, iyi bir komutan ve askerî lider olduğunu da döneminde Bulgar ülkesinin sınırlarını genişleterek ve Doğu Avrupa'nın en güçlü devletlerinden biri haline getirerek göstermiştir. Kağan Simeon 917 yılında gerçekleşen Ankhilaos savaşında uyguladığı strateji ile Bizans İmparatorluğu'na yüzyılın en büyük yenilgisini yaşatmış, hükümdarlığı döneminde önce *Bulgarların basileusu* (βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων) unvanını elde etmiş ve daha sonra Doğu Roma İmparatorluğunun çıkarlarına

⁹⁹⁴Kolias, *a.g.e.*, s.22.

⁹⁹⁵Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500–1300)*, s.214.

aykırı olarak bu unvana *Romalıların basileusunu* (καὶ τῶν Ῥωμαίων) eklemiştir. Mühürlerde görüleceği üzere Simeon'un kostümü de Doğu Roma imparatorununkinden benzer olarak tasarlanmıştır. Simeon evrensel olarak onuruna yakışır şekilde Orta çağ Bulgar döneminin en büyük hükümdarı olarak değerlendirilmiş ve bu nedenle *Büyük-Veliki* sıfatı ile onurlandırılan tek Bulgar hükümdarı olmuştur⁹⁹⁶.

Çok iyi bir devlet adamı olan Simeon aynı zamanda vatansever ve milletini çok seven bir kişiliğe sahip olmuştur. Halkının iyiliğini ve çıkarlarını düşünen ve onlar için her daim savaşı göze alan Simeon, savaşırken bile ihtiyatı elden bırakmamış gerekli gördüğü durumlarda diplomasiyi devreye sokarak müzakere etmesini bilmiş ve mücadelenin sonunda ne kadar iyi bir antlaşma yapabileceğini göstermiştir. Simeon yeri geldiğinde amacına ulaşabilmek için elçileri bile gereksiz detaylar ile oyalamış, bu arada elini güçlendirebilmek için zaman kazanmıştır. Onun ne kadar iyi bir müzakereci olduğunu 894-896 yılları arasında süren savaşta izlediği politikaya bakarak anlayabiliriz⁹⁹⁷. Yine halkının çıkarları gereği savaşmasını bildiği gibi halkının çıkarları adına barış yapmasını da bilmiş ve kaynaklarda barışsever bir hükümdar olarak adlandırılmıştır. Nikolaos, pek çok mektubunda zeki, yumuşak kalpli, yardımsever bir insan olarak tanımladığı Simeon'un bağışlayıcı, merhametli karakterine vurgu yaparken onun ne kadar barışsever olduğu anlatmıştır⁹⁹⁸. Simeon'un yaşadığı coğrafyanın kişiliğinde önemli etkileri olduğunu da gözden kaçırmamak gerekmektedir. Balkan dağlarında (Haemus)⁹⁹⁹ doğup büyüyen Simeon'un sert kişiliğinin oluşmasında bu coğrafyanın payı büyüktür. Kaynaklarda onun çok gururlu, azimli, ihtirashı olduğu da yazılmıştır¹⁰⁰⁰.

Bizans çıkarlarına karşı geldiği için Bizans kaynaklarında yazılan düşmanca tasvirlere rağmen dönemin Bulgar kaynakları Kağan Simeon'dan gerçeği arayan, sağlam karakterli, anlayışlı bir yargıç, mütevazı bir imparator olarak bahsetmişlerdir. Yüksek ahlakî değerlere sahip Simeon hem kendisinin hem de devlet idaresinde yer alan devlet görevlilerinin ahlâklı kişiler olmasına dikkat etmiştir¹⁰⁰¹.

⁹⁹⁶Stephenson, *Byzantium's Balkan Frontier*, s.23.

⁹⁹⁷Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.164; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.20-21; Leszka (Łódź), *The Monk Versus*, s.69.

⁹⁹⁸Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XI, lines 94-139, s.79-81 [İngilizce]; Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XII, lines 77-79, 3-90, s.87-89 [İngilizce]; lines 121-2, 129-30, s.89 [İngilizce].

⁹⁹⁹K. Marinow, "The Haemus Mountains and the Geopolitics of the First Bulgarian Empire: An Overview", *Зборник Радова Византолошког Института* 51, 2014, s.17-32.

¹⁰⁰⁰Marinow, *In The Shackles* s.168.

¹⁰⁰¹Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.348.

4.5 Dönemin Kaynaklarının Simeon'a Bakışı

Bulgarların *Büyük* (Veliki) olarak adlandırılan tek lideri Kağan Simeon hakkında dönemin kaynaklarında yazılmış olan tanımlamalar çok değişik ve ikirciklidir. Simeon'u tanımlarken Bulgar ve Bizans kaynaklarının kullanmış olduğu farklı dil, Simeon'un Bizans'ın çıkarlarına aykırı davranmış olmasından kaynaklanmaktadır. Simeon'un babası Boris-Mihail döneminde başlayan Bizans-Bulgar barışının Simeon döneminde de devam edeceğini düşünen Bizans imparatorluk yetkilileri Simeon'un uyguladığı aykırı dış politika karşısında onu yermeye ve eleştirmeye başlamışlardır. Buna rağmen Bizans imparatorluk yetkilileri dönemin kaynaklarında Simeon'un üstün kişilik meziyetlerini ve karakterini anlatan tanımlamalar yapmaktan da geri durmamışlardır. Simeon'la ilgili neredeyse tek kaynağımız olan Patrik Nikolaos'un yazmış olduğu mektuplardaki Simeon tasviri, olağanüstü bir kişiliği tanımlamaktadır. Her ne kadar modern tarihçiler Simeon'u öven bu satırların onu pohpohlayarak İstanbul'u kuşatmaktan vazgeçirmek amacıyla yazıldığını iddia etseler de bu anlatımlarda gerçeklik payı olduğunu düşünmek gerekmektedir. Simeon gibi akıllı bir devlet adamı patriğin gerçek olmayan övgülerine kanacak kadar saf değildir ve ayrıca patrik Nikolaos'da Simeon'un böyle yalan ifadelerle kandıramayacak kadar zeki olduğunun farkında olan akıllı bir müzakereci ve diplomattır¹⁰⁰². Zaten patrik yazmış olduğu mektuplarda Simeon'u hem övmüş hem de yermiştir. Örneğin patrik Nikolaos Mystikos, Simeon'a yazmış olduğu V. numaralı mektupta Simeon'u *saldırgan bir barbar, hukuk ve kural tanımaz bir Tiran ve amacı için kan dökmekten çekinmeyen bir kişi* olarak tanımlamıştır¹⁰⁰³. Fakat aynı patrik Nikolaos, Simeon'a yazmış olduğu bir diğer mektubunda onu övmüş ve eski bir rahip olan Simeon'un hükümdar olduktan sonra bile Tanrının hizmetinde olmaktan büyük bir memnuniyet duyarak ibadet ettiğini ve onu memnun etmeye çalıştığını anlatarak şunları söylemiştir;

“Kulağıma kadar gelen bilgiler yani adaleti ile nam salmış, Tanrının atadığı iyi kalpli, dindar, adil, kötülüğün düşmanı, gerçeğin sevdalısı, yalanın düşmanı prens nerede? Neden bunları tek tek sıralıyorum biliyor musun, çünkü seninle ilgili olarak kulağıma gelen yani senin adaletli ve halkına uğur getiren namın, benim çok sevinmeme, memnun olmama, gurur duymama, Tanrıya müteşekkik olmama ve hepimizin yaratıcısı, Tanrımız ve

¹⁰⁰²Fine Jr, *a.g.e.*, s.133.

¹⁰⁰³Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. V, lines 18-20, s.27 [İngilizce].

efendimiz Bulgarlara böyle bir lider ve yönetici nasip ettiği için ona hamd etmeme sebep oluyor”.

Bu şekilde Bulgarların böyle bir hükümdara sahip olduklarından dolayı Tanrıya şükrettiklerini söylemiş ve Simeon’un dindarlığına vurgu yapmıştır¹⁰⁰⁴. Yine patrik Nikolaos Mystikos Simeon’a yazdığı XI numaralı mektupta Simeon’u *bilge* olarak tanımlamış ve onun ne kadar zeki ve gururlu bir insan olduğunu söyledikten sonra adaletli, bağışlayıcı, merhametli ve barışsever kimliğine dikkat çekmiştir¹⁰⁰⁵. Nikolaos bir başka mektubunda (XII numaralı mektupta) Simeon’u merhametli, adil, barışsever, nazik ve bilge bir kişi olarak tanımlamıştır¹⁰⁰⁶. Patrik XIV numaralı mektupta Simeon’u şu sözlerle övmüş, göklere çıkarmıştır;

“Kim daha önceden Simeon’un bunları yapabileceğini tahmin edebilirdi, muazzam bilgeliğe sahip, cennetten kendisine ayrıcalık tanınmış Simeon, Bulgar ulusunun şan ve şeref doruğuna çıkmasını sağlamıştır. Kim, herkesten daha fazla her zaman dolandırıcılıktan nefret eder, kim adaleti onurlandırarak ona şeref payesi verir, kim haksızlıklar karşısında tiksindir, kim duygusal zevklerin üstündedir, kim dağlarda yaşayan bir keşiş gibi yemeğini kısıtlar, kim şarabın tadını tatmak istemez, kim sadece bu dünyada Tanrı tarafından kendisine verilen hükümeti yönetmekten başka bir görevi olmadığını iddia ederek diğerlerinden daha farklı kılınmıştır-kim (söylüyorum)?”¹⁰⁰⁷.

Yukarıdaki satırları yorumladığımızda Simeon’un bilge, dürüst, yalan konuşmayan, hak-hukuk peşinde koşan, herkesin hakkına saygılı, merhametli, sade bir yaşamdan hoşlanan, fazla yemek yemeyen, çok dindar, dünyevi zevklerin dışında bir keşiş yaşamına sahip son derece mütevazı bir insan olduğu anlaşılmaktadır. Yine satırlara baktığımızda Kağan Simeon’un en önemli karakteristik özelliğinin Bulgar ulusu için çalışmak olduğunu ve Bulgar ulusunun çıkarlarından başka hiçbir şeyi düşünmediğini görürüz. Ayrıca Nikolaos Simeon’un idaresindeki Bulgar ulusunun diğer uluslar arasında şan ve şeref doruklarına yükseldiğini söylemiştir¹⁰⁰⁸.

Patrik Nikolaos, Simeon’un harika bir insan olduğunu ve akıl, bilgi gibi Simeon’un sahip olduğu erdemlerin diğer insanlarla kıyaslanamayacak kadar yüksek olduğunu ifade

¹⁰⁰⁴Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. V, lines 32-57, s.29 [İngilizce].

¹⁰⁰⁵Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XI, lines 122-139, s.81 [İngilizce].

¹⁰⁰⁶Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XII, lines 77-79, 3-90, s.87 [İngilizce]; lines 121-2, 129-30, s.89 [İngilizce].

¹⁰⁰⁷Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XIV, lines 60-66, s.95-97 [İngilizce].

¹⁰⁰⁸Fine Jr, *a.g.e.*, s.133.

etmekten de çekinmemiştir¹⁰⁰⁹. Patrik Nikolaos XVIII numaralı mektubunda dikkat çekici bir şekilde Simeon'un barışsever kimliğine; “*Senin gibi barışsever bir insana yalvararak yazmış olduğum mektupta sadece şeytanın kötülüklerini sona erdirilmesini ve Bulgarlar ile Romalılar arasındaki eski barışın tekrar yenilenmesi*”¹⁰¹⁰ istiyorum diyerek atıf yapmıştır. Bu da bize Simeon'un mühürlerinde kullandığı *barışsever imparator* unvanının sadece onun tarafından değil de başkaları tarafından da kabul gördüğünün işaretidir. Patrik Nikolaos XXI numaralı mektubunda Simeon'un alçak gönüllü bir yönetici olduğunu ve hükümdarlığının ihtişamından ve gücünden etkilenmeden bir hükümdardan beklenmedik şekilde herkesle konuşabildiğini ifade etmiştir¹⁰¹¹. Patrik Nikolaos XXIII numaralı mektubunda Simeon'un çok dindar bir kişi olduğunu ve ruhunun havarilerin öğretileri ile dolu olduğunu, V numaralı mektubunda ise Simeon'un dinsel öğretileri tam anlamıyla sindirmiş olduğunu yazarak onun dindarlığına atıf yapmıştır¹⁰¹². Yine Nikolaos'un Simeon'a yazmış olduğu XXVIII numaralı mektuptan Simeon'un kişiliği ile ilgili çok enteresan bilgiler elde edilmektedir. Patrik mektubunda Simeon'un; “*senin mektubun, sadece göz boyayıcı hikâye ve şakalardan ibaret*” diye yazarak onun yaptığı şakaları anlatmaktadır. Buda Simeon'un nüktedan ve hoşsohbet bir insan olduğunu göstermektedir¹⁰¹³. Ayrıca Nikolaos'a dayanarak Simeon'un mantıklı ve serinkanlı bir insan olduğu söylenebilir¹⁰¹⁴. Simeon'un alçakgönüllü ve mütevazı bir insan olduğunu defalarca açıklayan Patrik Nikolaos, bir diğer mektubunda onun çok güzel bir şekilde konuştuğunu ve bilgece sözler söylediğini belirtir. Bu durum Hitabe'nin yazarı olan Theodoros Daphnopates'in ifade ettiği gibi Simeon'un; “*Grekçe'yi barbar aksanı ile konuşuyordu*” tanımlamasından çok farklı olup, Simeon'a karşı düşmanca hisler besleyen Bizans yazarlarının objektiflikten uzak görüşleridir¹⁰¹⁵.

894-896 Bulgar-Bizans savaşında Simeon'a elçi olarak gönderilen Leon Khoirosphaktes'te Simeon'a yazdığı mektuplarda Simeon'un insan sevgisine ve merhametine atıf yapmış ve onun ne kadar adaletli bir hükümdar olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Leon

¹⁰⁰⁹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XX, lines 127-156, s.137-139 [İngilizce].

¹⁰¹⁰Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XVIII, lines 16-20, s.121 [İngilizce].

¹⁰¹¹Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXI, lines 2-22, s. s.141-143 [İngilizce].

¹⁰¹²Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXIII, lines 66-92, s.161-163 [İngilizce].

¹⁰¹³Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXVIII, lines 89-105, s.197 [İngilizce].

¹⁰¹⁴Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXIX, lines 55-70, s.201 [İngilizce].

¹⁰¹⁵Jenkins-Westerink, *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Ep. XXX, lines 2-20, s.205 [İngilizce].

mektuplarında Simeon'u Bulgar Kağanlığı'ndaki diğer hanlar ile kıyaslayarak Simeon'un şimdiye kadar gelmiş geçmiş arkonlar arasında en nazik idareci olduğunu belirtmiştir¹⁰¹⁶.

Yine dönemin kaynakları arasında yer alan Romanos Lekapenos'un sekreteri, aynı zamanda “*Bulgarlarla Antlaşma*” adlı *Hitabe*'nin yazarı olduğu tahmin edilen Theodoros Daphnopates'de¹⁰¹⁷ *Hitabe*'de Simeon'u kinayeli bir şekilde suçlamaktadır. Antik Çağ edebiyatı ve tarihi ile İncil'e atıf yapılarak yazılmış olan *Hitabe*'de Simeon veya diğer karakterlerin hiçbir şekilde adı geçmemektedir. Tarihçilerin son yıllarda yapmış oldukları araştırmalar neticesinde “*Bulgarlarla Antlaşma*” adlı *Hitabe*'nin Bizans İmparatorluğu ile Bulgarlar arasında yıllarca süren korkunç savaşların sonucunda 927 yılında yapılmış olan barışın önemini belirtmek amacıyla yazılmış olduğu anlaşılmıştır. Theodoros Daphnopates *Hitabe*'de Bulgar hükümdarı Simeon'u seçilmiş kişileri tutsak eden Firavun olarak tanıtır. *Hitabe*'de Simeon, bir Tiran (gaspçı), hakikatin düşmanı gibi tasvir edilerek Eski ve Yeni Ahitte yer alan değişik Tanrı tanımaz şahsiyetlerle, Typhon (Tayfun)¹⁰¹⁸, Goliath (Golyat)¹⁰¹⁹, Holophernes¹⁰²⁰ ve hatta şeytanın kendisi ile bir tutularak onlara benzetilmektedir¹⁰²¹.

Hitabe'de yer alan paragrafta; *Bir anda hırs nehri [veya: şan, şöret peşinde – K.M.], özellikle kasırga [veya: hortum – K.M.] şiddetli yağmur ve dolu– bunlar ve diğerleri ve hatta Haemus ve Ister'i (Tuna nehri) sallayan bundan daha güçlü doğal olaylar – Arkhon'un ruhunda patlayacaktır, Heamus dağlarına ve Tuna nehrine atıf yapılarak bunların Simeon üzerindeki etkileri ile Simeon'un arzularına yenilerek kurulu düzene karşı gelmesi tasvir edilmiştir. Metinde Simeon'un eski Türk dinine dönüş yaptığı ve Antik çağ tanrılarından Typhon'un onun ruhuna yerleşerek çılgınca hareket etmesine sebep olduğu anlatılmıştır. Burada çılgınca hareketten kasıt;*

“Simeon zorla imparatorluk tacını ve hükümdarlığı gasp etti. Avrupa'yı taçtan mahrum etti ve bu durum Balkan Yarımadası ve Trakya'nın gelecekteki on bir sene boyunca harap olmasına, mahvolmasına neden oldu”dur¹⁰²².

¹⁰¹⁶Kolias, *a.g.e.*, Ep.7, s.83; Ep.9, s.85; Ep.6, s.81-83.

¹⁰¹⁷Modern tarihçilerden bazıları “*Hitabe*”nin yazarının patrik Nikolaos Mystikos olduğunu iddia etmelerine rağmen antlaşmanın yapıldığı tarih olan 927 yılında patrik Nikolaos ölmüştür ve bu *Hitabe*'yi yazmasına imkân yoktur. Fakat Nikolaos'un mektupları ve anlatım üslubu ile *Hitabe*'nin içeriğindeki fikirlerin çok benzer olması o dönemdeki yaygın zihniyet ile açıklanabilmektedir. Dujcev, *a.g.m.*, s.231.

¹⁰¹⁸Yunan mitolojisinde Gaia ve Tartarus'un küçük oğulları yarı insan yarı hayvan korkunç bir varlıktır. Kurulu düzene isyan ederek tanrılara karşı hareket etmiştir. Marinow, *In The Shackles*, s.169-170.

¹⁰¹⁹M.Ö. 11. yüzyılda yaşadığına inanılan ve Eski Ahit ile Kuran'da bahsi geçen savaşçı dev. İsrail Krallığı'nın hükümdarı Davud (İslam'da Davud peygamber) ile yaptığı ve kaybettiği düello ile bilinir.

¹⁰²⁰Pagan tanrılara tapan bir putperest. Babil Kralı Nebukadnezar (M.Ö. 604-562)'in komutanı. Hatip'e göre Simeon çağdaş Holpohernes'tir. Marinow, *In The Shackles*, s.185.

¹⁰²¹Marinow, *In The Shackles*, s.189.

¹⁰²²Dujcev, *a.g.m.*, s.238.

Simeon'un günâhkâr arzularını gerçekleştirme uğruna tanrının düzenine ve Bizans imparatorluk hiyerarşisine karşı çıkmak istemesi kendini Roma imparatoru olarak ilan etmek istemesidir¹⁰²³. Simeon'un kendisini Roma imparatoru olarak ilan etmesi, onun Tanrı'nın kurmuş olduğu Hristiyan hiyerarşiye karşı isyanı olarak yorumlanmış¹⁰²⁴ ve Eski Ahit'te yer alan bütün tanrı düşmanlarının yerine konularak, Firavun¹⁰²⁵, Goliath, Hadad (şeytan)¹⁰²⁶ olarak tanımlanmasına neden olmuştur¹⁰²⁷. Yine Hitabe'de Simeon, tanrının evini ve kilisenin birliğini yok eden Davud peygamber olarak adlandırılmış, imparator Romanos ise birliği sağlayarak, barışın gerçekleştirdiği için Süleyman peygamberle özdeş tutulmuştur¹⁰²⁸.

Theodoros Daphnopates Hitabe'de barışa engel olan Simeon'un Tanrı tarafından ortadan kaldırılarak yerine oğlu Petir'in getirildiğini ve 927 yılında gerçekleşen barıştan daha önce; "*batının kurtları*" olarak adlandırılan Bulgarların artık İskit veya barbarlar olarak değilde Tanrı'nın izni ile "*neşeli çocuklara*" dönüşen Hristiyan Bizanslıların kardeşi olarak kabul etmemiz gerektiğini söylemiştir¹⁰²⁹.

Hiç şüphesiz bu üst düzey Bizans yetkilisinin Bizans imparatorluk düzenini yıkmakla suçladığı Simeon için bu tanımlamaları yapması gayet normaldir. Buna karşılık yine dönemin Bulgar kaynaklarına baktığımızda orada Simeon'un bu yakıştırmalarla hiçbir alâkâsının olmadığı görülecektir. Exarch Ioannaes tarafından yazılmış olan "*Kağan Simeon'a Övgü*" adlı bir kaside de Simeon, alim, dindar ve bilge bir lider olarak tanımlanarak övülmüştür¹⁰³⁰.

¹⁰²³Marinow, *In The Shackles*, s.173.

¹⁰²⁴Bizans imparatorluğu siyasî ideolojisine göre Bizans hükümdarı sadece Tanrıdan imparatorluk almış bir yönetici değil de (ἐκ Θεοῦ, yani Tanrının ilahi görev vermesi veya seçmesi) Tanrıdaki imparator (ἐκ Θεοῦ: Tanrının Tanrısı) olarak görev yapar, ki bu da bununla ilgili Tanrı'nın içinde (ἐνθεος) veya Tanrıdan esinlenmiş (yaratıcı), Tanrı ile dolu gibi Tanrının sahip olduğu gibi terimler ile açıklanmaktadır. İşte bu nedenle Bizans imparatoru Tanrı'yı içinde yaşatan kişi olarak tanımlanmaktadır. Simeon ise isyan ederek tanrısal düzene karşı gelmiştir. Marinow, *In The Shackles*, s.171.

¹⁰²⁵Eski Ahit'e göre adaletsizliğin, tutsaklığın ve karanlığın hükümdarı olarak gösterilen Firavun, aynı Simeon gibi tanrının yeryüzünde kurduğu düzene, yasalara ve hiyerarşiye karşı çıkmıştır. Marinow, *In The Shackles*, s.179.

¹⁰²⁶Marinow, *In The Shackles*, s.183.

¹⁰²⁷Marinow, *In The Shackles*, s.183; K. Marinov, "Peace in the House of Jacob: A Few Remarks on the Ideology of Two Biblical Themes in the Oration 'On the Treaty with the Bulgarians'", *Bulgaria Mediaevalis, Volume 3*, 2012, s.85-93, s.91.

¹⁰²⁸Marinov, *Peace in the House of Jacob*, s.91-93.

¹⁰²⁹Dujcev, *a.g.m.*, s.237; Jenkins, *a.g.m.*, s.289; Obelensky, *a.g.e.*, s.159.

¹⁰³⁰Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.346; Runciman, *A History*, s.138-139; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.9-10; Petkov, *a.g.e.*, s.92-93.

4.6 Kültürel Değişim, İmar Faaliyetleri

İyi ve adil bir hükümdar olan Simeon aynı zamanda iyi bir öğretmen ve entelektüel bir kişi idi¹⁰³¹. Döneminde Bulgar ülkesini imar etmeye, kültürel olarak halkını kalkındırmaya çalışarak bu çalışmalara bizzat başkanlık etmiştir. Bizans başkentinde uzun yıllar yaşayan Simeon, Bizans'taki yapıların ihtişamından çok etkilenmiş Bulgar Kağanı olduktan sonra Bulgar başkenti Preslav'ın¹⁰³² da bir Kağana yakışır şekilde aynı İstanbul gibi olmasına gayret etmiş ve kenti saraylar, kiliseler ve görkemli yapılar ile donatmıştır. Ayrıca döneminde Preslav'da bir de kütüphane kurmuştur¹⁰³³. Bulgar başkenti olmadan önce de Preslav, boyarların¹⁰³⁴ yaşadığı önemli bir idari ve askerî merkez olmuştur. Simeon hükümdar olduktan sonra Preslav şehrini güzelleştirmeye ve yeniden imar etmeye karar vermiştir. İlk önce Preslav'daki kaleyi büyüterek, Preslav'ın merkezinde yer alan imparatorluk sarayını bu yapıyla birleştirmiştir. Bu yapı sıra sıra dizilmiş taş evler ve kare meydanlar ile çevrelenmiş olup şehrin sokakları kireç taşından imal edilmiş taş levhâlar ve taşlarla döşenmiştir. Simeon Preslav'daki sarayın Bulgar hükümdarına ve Bizans başkentindeki saray ile yarışır seviyede olmasını istediği için yeniden inşasına karar vermiştir. Simeon tarafından mermerler ve fresklerle donatılan sarayın muhteşem bir görüntüye sahip olduğu kaynaklarda anlatılmaktadır. Simeon'un idarî merkezinde onunla çalışan devlet görevlileri ve boyarlarda onu taklit ederek şehrin her tarafını köşkler ve saraylarla donatmışlardır. Devlet adamları kendilerine ait köşkerin yanı sıra kiliselerde inşa ettirmişlerdir. X. yüzyılın başında Preslav'da en az yirmi beş kilisenin olduğu tahmin edilmektedir. Fakat bunların içinde Simeon tarafından Ticha nehrinin kıyısında yaptırılan *Altın Kilise* en görkemlisidir. Altın Kilise'nin dört

¹⁰³¹Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.348

¹⁰³²Preslav şehri iç içe geçen dairesel bir plan üzerine kurulmuştur. Şehir iç ve dış şehir olarak iki bölümden oluşmaktadır. Yüzölçümü Pliska'dan küçüktür. Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.218.

¹⁰³³Preslav şehri Bulgar Bilimler Akademisi profesörlerinden S. Stanchev başkanlığında yapılan kazılar ile ortaya çıkarılmıştır. Şehirde yer alan bazı dini yapıların daha önce Eski Türk dinine uygun olarak kullanıldığı ve daha sonra bu yapıların Hristiyan yapılara dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır. Browing, *a.g.e.*, s.96-97; Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.214.

¹⁰³⁴Bulgar Kağanlığı'ndaki askeri aristokratlara verilen isim. İlk dönemlerde boyarlar genellikle Türk-Bulgar olmalarına rağmen daha sonra Slavlaştıkları tahmin edilmektedir. Fine Jr, *a.g.e.*, s.300; Bulgar aristokrat sınıfının ana gövdesini oluşturan boyarların Bulgar Kağanlığı'nda konumlarını belirlemek bir hayli güçtür. Kaynaklara göre Bulgar boyarları *Büyük, İç ve Dış* olarak üçe ayrılmıştır. Büyük boyarlar genellikle Bulgar hanının yakın çevresindeki çalışma arkadaşlarından oluşmakta iken İç boyarlar, başkentteki yüksek devlet görevlilerini, Dış boyarlarda on eyalete bölünmüş Bulgaristan'da eyaletlerdeki devlet görevlilerini tanımlamaktadır. Büyük ve İç boyarlar Bulgar hanına karşı sorumlu iken Dış boyarlar eyaletlerdeki yöneticiye tabii idiler. Fine Jr, *a.g.e.*, s.120; Runciman, *A History*, s.284; Browing, *a.g.e.*, s.125; Leszka, Marinow, *The Bulgarian State in 927-969*, s.262.

sütununda Ariuşçulara karşı İskenderiyeli Athanasius'un dört vaazı Preslavlı Konstantine tarafından tercüme edilerek kazılmıştır (906-907). Bu ilahi vaazlar daha sonra Simeon'un emri ile keşiş Theodore Doksov tarafından kopya edilmiştir¹⁰³⁵. Theodore Doksov'ın tercümelerinde Simeon, aynı babası Boris-Mihail gibi *knyaz* olarak adlandırılmıştır¹⁰³⁶. Muhteşem bir yapı olarak kabul edilen ve aynı zamanda *Yuvarlak Kilise* olarak adlandırılan bu yapının o dönem bile Bizans'ta bir benzerinin olmadığı söylenmektedir¹⁰³⁷.

Ioannes Exarch *Shestodniev* adlı eserin sonuç bölümüne yerleştirdiği Simeon'la ilgili kasidede Preslav'daki yapılar ile ilgili bilgiler vermektedir. Exarch Preslav sarayının ihtişamına övgüler yağdırarak şu şekilde anlatmıştır;

“Mütevazı, fakir bir yabancı çok uzaklardan Preslav'a gelip prens Simeon'un sarayına yaklaştığında, gördükleri karşısında şaşkınlıkla afallar; mermer kapılara yanaşarak içeri girmek için izin ister; içeri girdiğinde her iki tarafta mermerler, tahtalar ile dekore edilmiş, boyanmış evler görür; daha da ilerlediğinde yüksek duvarlı saraylar ve kiliseler görür ki bunlar taşlarla, tahtalarla ve renkli boyalarla süslenmiştir. Bu yapıların içlerinde mermerler bulunmakta olup bakır, gümüş ve altınla dekore edilmiştir. Hasırdan yapılmış bir kulübede yaşamakta olan ve yaşadığı yerde hiç böyle yapılar görmemiş olan fakir adam bu yapıları ne ile karşılaştıracağını bilememekte, sanki aklını kaybetmiş gibi yapılara şaşkınlıkla bakmaktadır”. Yine Ioannes, Preslav'da yer alan saray kompleksini gören bu insanın yaşamış olduğu şaşkınlığını şu sözlerle ifade etmektedir; *“Yıldızlar, güneş ve ayla süslenmiş olan bir cennet görüntüsü içerisinde, ağaç ve çimenlerle süslenmiş dünya ve aklınıza gelebilecek tüm balıklar ile dolu deniz bu insanın üzerine doğru gelir ve o aklını kaybeder”*¹⁰³⁸.

Kiliselerdeki heykeller Bulgaristan'daki sanatçılar tarafından imal edilmiş olup, heykellerin çoğunluğu hayvan motifleri ile süslenmiştir ki bu durum Bizans sanatında pek fazla görülmeyen bir unsur olup eski Türklerdeki hayvan sevgisi ile açıklanabilir¹⁰³⁹.

¹⁰³⁵Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.220; Whittow, *a.g.e.*, s.287; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.572-573. Bu ilahi vaazların daha sonra Rusça tercümeleri de yapılmıştır. Vlasto, *a.g.e.*, s.178. Bu vaazların çevirisinde *“Bu Boris yeth behti yılında Bulgarları Hristiyan yaptı”* şeklinde bir not düşerek Bulgarların Hristiyan olduğu tarihle ilgili bilgi vermiştir. Tekin, *a.g.e.*, s.24; Karatay, *Bulgarlar*, s.248.

¹⁰³⁶Todorov, *a.g.m.*, s.139.

¹⁰³⁷Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.218-220; Runciman, *A History*, s.141; İnce oyulmuş yazıtları, seramik süslemeleri ve diğer özellikleri ile Altın kilise çok gelişmiş ve karmaşık yapısı ile Bulgar mimarisinin en güzel ve en eşsiz örneklerinden birini temsil etmektedir. Browning, *a.g.e.*, s.97; Whittow, *a.g.e.*, s.287; Fine Jr, *a.g.e.*, s.133; Vlasto, *a.g.e.*, s.171.

¹⁰³⁸Runciman, *A History*, s.141; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.573.

¹⁰³⁹Browning, *a.g.e.*, s.97; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.572-573. Eski Türklerdeki hayvan kültü, hayvanlara saygı

Şehri yüksek ve görkemli yapılarla tekrar inşa eden Simeon şehrin bol ve temiz su ihtiyacını dış şehirden merkeze doğru gelen su kemerleri ile sağlamıştır. Ayrıca Preslav'ın dış şehrinde yer alan kalenin kapıları da yeni tekniklerle küçük birer kaleye dönüştürülerek güçlendirilmiş ve şehir düşmanların saldırılarına karşı korunaklı hale getirilmiştir¹⁰⁴⁰.

Preslav'ın bir bölümünü ticaret merkezi haline getiren Simeon burada meslek sahiplerinin uzmanlaştığı dükkânlar açmıştır. Bulgaristan'da kırmızı boyalı ve sırlı çanak çömlek yapımı çok ileri seviyeye ulaşmıştır. Günümüzde yapılan arkeolojik çalışmalarda bu seramiklerden çok fazla bulunmuştur. Seramik, taş, cam, ahşap ve metal işçiliği ile uğraşan Bulgarlar, seramik işçiliğinde özellikle fayans yapımında çok usta olmuşlardır. Bulgar çinileri Bizans'a ve Rusya'ya ithal edilmiştir¹⁰⁴¹. Preslav'da seramik işçiliği çok ileri seviyede olmasına rağmen Preslav yakınlarında yer alan Tuzlalāka seramik süslemelerin merkezi durumunda olmuştur.

Dindar bir insan olan Simeon manastır hayatını teşvik etmiştir. IX. Yüzyıl başlarında Simeon tarafından Preslav ve çevresinde sekiz manastır inşa edilmiştir. Bu manastırlarda dinî eğitim ve ibadetin yanında keşişlerin de çalıştığı atölyeler bulunmaktadır. Bu atölyelerden elde edilen kilden yapılmış objeler, seramik dinî süsler, mermer heykeller, mozaik yapımı, cam ve kemik eşyalar çok iyi kalitede olup hem iç piyasada hem de dış ülkelere satılmıştır. Son yapılan kazılardan anlaşıldığına göre Preslav yakınlarında bulunan Patleina'daki manastırda çok fazla sayıda seramik dinî obje ele geçirilmiştir. Bu objelerin içinde en önemlisi ve en eskisi olağanüstü güzellikte olan Aziz Theodoros'un anıtsal dinî resmi¹⁰⁴².

Simeon Bulgar ülkesini sadece mimarî açıdan değil aynı zamanda kültürel açıdan da kalkındırmak istemiş, ülkesinde bilimin ilerlemesi ve Hristiyanlığın kabulü için çok çalışmıştır¹⁰⁴³. İstanbul'dan Bulgaristan'a geri döndüğünde Preslav yakınlarında Tiča (Akova)'da kağanlığa ait yeni bir manastır inşa etmiştir. Bu manastırda İstanbul'da Slav okulunda okuyan ve Methodius'un öğrencileri olan kişilerde görev yapmışlardır. Gelecekte çok önemli görevler alacak olan bu kişiler arasında Ohridli Clement, Naum ve Preslavlı Konstantine'yi sayabiliriz¹⁰⁴⁴. İstanbul'dan dönerken yanında çok fazla sayıda kitap getiren Simeon, Preslav'da *Pliska-Preslav* adı verilen bir edebiyat okulu kurmuş ve burada Kiril alfabesi kullanarak Slavca eğitim yapılmasına öncülük etmiştir. Hükümdar olduktan hemen

¹⁰⁴⁰Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.573; Vlasto, *a.g.e.*, s.172; Browing, *a.g.e.*, s.98.

¹⁰⁴¹Fine Jr, *a.g.e.*, s.133; Browing, *a.g.e.*, s.97.

¹⁰⁴²Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.219-220.

¹⁰⁴³Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.2.

¹⁰⁴⁴Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.216; Fine Jr, *a.g.e.*, s.132.

sonra da İncil’de yer alan Yunanca dinî öğretilerin, dâaların, ilahilerin ve vaazların Slavca’ya tercüme edilerek halkın anlayacağı dilde ibadet yaparak bu dini yaygınlaştırmaya çalışmış ve İncil’in Slavca nüshası ile açıklayıcı vaazları derlenerek Slav kiliselerinde her pazar okunmaya başlanmıştır. Simeon Hristiyan öğretilerin sadece kiliselerde değil halk arasında da yayılmasına önem vermiş ve sosyal hayatı düzenleyen kuralları bu öğretilere uygun şekilde düzenlenmesine önderlik etmiştir¹⁰⁴⁵. Bundan başka yine 894 yılında öğretmen olarak meziyetlerine büyük hayranlık duyduğu Clement’i¹⁰⁴⁶ piskopos rütbesi ile Makedonya’daki (Dragvista veya Velitza) yeni kurmuş olduğu piskoposluk makamına atamış ve Clement’in ilk Slav piskopos olarak ayinleri yönetmesini istemiştir. Ayrıca döneminde Ohrid’te piskopos Clement’in başında bulunduğu Makedonya okulu açılmış ve dinî eğitim verilen bu okulda da kutsal kitapların ve kroniklerin tercümesi yapılmaya başlanmıştır. Clement, Bulgaristan’da ilk Slavca ayinler düzenleyen piskopostur. Aziz Clement’in hayatının anlatıldığı esere göre 886-907 yılları arasında bu okulda üç bin beş yüz kişinin yanısıra Clement’in hocalığında Bulgar rahipler de eğitim görmüştür. Clement, Bulgar rahiplere kilise ayinlerini yönetmesi için dersler vermiş ve İncil’in kutsal öğretilerini Bulgar rahiplere öğretmiştir. Bu nedenle kendisi Yeni Korintliler için yeni aziz Pavlus olarak adlandırılmıştır. Clement bundan başka İncil’in gündelik hayata dâhil yorumlarını barındıran ve en cahil Bulgar vatandaşının bile anlayabileceği vaazlar yazmıştır. Bu vaazlar günümüze kadar ulaşmıştır. Simeon Clement’in emekli olmasını reddetmiş ve Clement 917 yılında ölünceye kadar Ohrid piskoposu olarak görev yapmıştır. Simeon onun emekli olmasını “*imparatorluk için kötü bir kayıp*” olarak nitelendirecek kadar eğitime önem vermiştir. Clement’in Ohrid piskoposluğu görevine atanmasından sonra Makedonya okulunun başına Naum geçmiş ve 910 yılında ölünceye kadar bu görevde kalmıştır. Naum ve Clement’in Ohrid’de din adamalarının yetiştirilmesi için yapmış oldukları çabalar ve Slavca yapılan ayinler sonrasında Bulgaristan’da Bizanslı rahiplerin etkisi azalmış, Bulgar kökenli rahipler Ortodoksluğu Slav ve Bulgarlar arasında yaymaya başlamıştır. Ayrıca Bulgar kiliselerinde Yunan rahiplerinin etkisi azaldığı gibi Yunanca ibadette yerini Slavca’ya bırakmış Slavca ayinler yaygınlaşmıştır¹⁰⁴⁷.

¹⁰⁴⁵Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.572.

¹⁰⁴⁶Piskopos Clement, Boris-Mihail han tarafından Ohrid piskoposluğu görevine getirilmiştir. Fine Jr, *a.g.e.*, s.128.

¹⁰⁴⁷Clement Makedonya’da Bulgar Han’ının temsilcisi olarak bulunmakta ve onu temsil etmektedir. Bu nedenle ayrıca siyasî bir kimlikte taşımaktadır. Fine Jr, *a.g.e.*, s.128, s.134; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.348-349; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.568-570; Vlasto, *a.g.e.*, s.170.

Tam bir kitapsever olan ve sarayını kitaplarla dolduran Kağan Simeon ilk iş olarak bizzat kendisinin de başında bulunduğu çok sayıda Grekçe kitabın Slavca'ya tercüme edilmesi projesine girişmiştir¹⁰⁴⁸. Kağan Simeon, hükümdar olduktan sonra da bu projelerin takipçisi olmuş ve tercümelerin yapılmasını teşvik etmiştir. Simeon sadece dinî kitapların değil duygusal hikâyelerin de tercüme edilmesini istemiştir. Tercüme yapılan eserler arasında Bizans kilisesinin azizlerinin eserleri ile hukukî eserler de bulunmaktadır. Bundan başka Bizans kronikçilerine ait eserlerde tercüme edilmiştir. Bu kroniklerden birinde İmparator Agustus'tan İmparatoriçe Zoe ve oğlu VII. Konstantinos'a kadar geçen sürede hükümdar olan kişiler kısaca anlatılmıştır¹⁰⁴⁹. Simeon döneminde büyük bir külliyyat, yani azizlerin dinî öğretilerinin yer aldığı bir Bizans ansiklopedisi de tercüme edilmiştir. *Sbornik* adlı bu derleme Kiyev knyazı Svyatoslav'ın (1073-1076) adı ile adlandırılmakta olup ondan bize gelen tek nüshada saklanmıştır. Bu külliyyatta büyük bir ihtimalle Exarch Ioannaes tarafından yazılmış olan "Kağan Simeon'a Övgü" adlı bir kaside de yer almaktadır. Kaside de Simeon, boyarları tarafından İskenderiye'deki büyük kütüphane kurucusu Ptolemy'e benzetilmektedir; "*Simeon aynı İskenderiye büyük kütüphanesinin kurucusu Ptolemy'i gibi en önemli kutsal kitapları toplamış hatta sarayını bu kitaplar ile doldurduğu için unutulmazlar arasına girmiştir*". Kaside de özellikle Simeon'un olağanüstü çalışkanlığına, bilgeliğine ve dindarlığına vurgu yapılmakta ve "*Aziz Basileios'un fikirleri ile donanmış Simeon Aziz Basileios'un yazdığı her eseri bal peteği gibi kalbine işlemiştir ve boyarlarını bu bal (bilgi) ile eğitmektedir*" yazılmıştır. Kaside de bütün bu çalışmaların dindar Kağan (*blagoveren*) olarak nitelendirilen Simeon'un liderliğinde ve onun emri üzerine yapıldığı anlatılmakta ve bu nedenle onun ruhunun diğer azizler seviyesine yükseltilmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır¹⁰⁵⁰. *Sbornik* adlı eserin daha sonra Kirillo-Beloozerski manastırında kopyalanan nüshasında da görüleceği üzere Simeon, *Kağanların Kağanı muhteşem Simeon* olarak adlandırılmıştır (1073). Simeon'un hükümdarlığının ilk dönemlerinde onun emri ile yazılmış eserlerde de görüleceği üzere ilk olarak kendisini knyaz olarak tanımlamış ancak yıllar sonra kendisini Kağan olarak

¹⁰⁴⁸Din adamı patrik Photios'un öğrencisi olan Simeon, onun tarafından ileri sürülen kavram gereği bir hükümdarın görevinin ülkesindeki insanların eğitimi olduğuna inanmaktadır. J. Shephard, "Byzantium Expanding, 944-1025", *Cambridge Medieval History III*, Cambridge University Press, Cambridge 1999, s.567-570.

¹⁰⁴⁹Fine Jr, *a.g.e.*, s.132-133, s.168; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.567-568, s.576; Todorov, *a.g.t.*, s.140.

¹⁰⁵⁰Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.346; Runciman, *A History*, s.138-139; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.9-10; Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.214; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.568, s.576; Ptolemy hakkındaki bilgiler, büyük bir ihtimalle Malalas'ın kroniğinden alınmıştır. Todorov, *a.g.t.*, s.174; Vlasto, *a.g.e.*, s.176; Petkov, *a.g.e.*, s.92-93.

adlandırmıştır. Fakat bunun ne zaman olduğu yani tarihi konusunda tarihçiler arasında fikir ayrılıkları bulunmaktadır¹⁰⁵¹.

Simeon'un da başında bulunduğu tercüme ekibi Ioannes Hrisostomos'un vaazlarını tercüme ettikten sonra bunları Zlatostroy adı verilen bir kitapta bir araya getirerek derlemiştir. Zlatostroy adı verilen kitabın önsözünde;

“Dindar Simeon eski, yeni bütün kitapları, dinî ve dinî olmayan yazıları okumuş ve çalışmıştır. Her şeyden çok İncil'den etkilenmiş, bütün kilise gelenekleri, adetleri ve bilgilerini araştırmış ve daha sonra ilahi Ioannes Hrisostomos'un bilgeliğinden etkilenerek, onun kitaplarında yer alan bütün vaazlarını seçmiş, “Golden Stream” (Altın Nehir) adlı tek bir kitapta toplamıştır,”

şeklinde yazılarak Simeon'un çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir. Aslında Simeon bu vaazları bir araya getirerek toplama işlemini koordine etmiş ancak tercümeleri diğerleri yapmıştır. Modern tarihçiler Simeon'un gerçektede insanüstü bir uğraş verdiğini belirtmişlerdir. Simeon, Ioannes Hrisostomos'un çok geniş kapsamlı eserlerinin tamamını okumuş ve bunların hepsini tercüme etmek yerine bazı bölümlerin tercüme edilmesini isteyerek bunları işaretlemiştir. Simeon'un eserlerin tercümesi yapılırken aslına yani Grekçe orijinallerine sadık kalınmasını istediği bunun için de tercümeleri orijinal metinler ile yapılmasını sağladığı anlaşılmaktadır¹⁰⁵². Bu çalışmalar sırasında Simeon'un yanında olan Ioannes Exarch, onun zekâ ve davranışlarını Hexaameron (Altı Gün) adlı eserin başlangıç kısmına koyduğu önsözde şu şekilde tasvir etmektedir: *“Hakikati arayan imparator Simeon, yüksek bir tahta mütevazî bir biçimde oturarak gerçeği araştırıyordu”*. Ioannes, tercüme edilecek konular hakkında Simeon'un hızlı bir şekilde karar verdiğini, kabul veya reddettiğini söylemektedir¹⁰⁵³.

Simeon döneminde Bulgarlara ait ilk eser, kendisi de bir Bulgar olan Hrabr'ın (Cesur Biri) Slavca yazmış olduğu ve Slavca'nın Grekçe kadar kutsal olduğunu ve Grekçe'nin Slavcadan daha üstün olmadığını anlatan savunma tezidir. Hrabr'ın bu eseri Krill alfabesinin Bulgaristan'da resmî dil olarak kabul edilmesinden ve kiliselerde Slavca ibadetlerin başlamasından sonra Bizans protestolarına karşı yazdığı tahmin edilmektedir. Hrabr, Grekçe, İbranice ve Latince kutsal metinlerin Tanrı tarafından yazıldığını iddia edenlere karşılık Grekçe'nin pagan Grekler tarafından bulunduğunu; Slavca'nın Aziz Konstantine ve Methodius tarafından oluşturulup, kutsal kitabın onlar tarafından tercüme edildiğini ve bu

¹⁰⁵¹Todorov, a.g.t., s.139-140.

¹⁰⁵²Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.9; Shephard, *Bulgaria: Cambridge Medieval History III*, s.572.

¹⁰⁵³J Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.348.

nedenle de Slavcanın Grekçe'den daha kutsal olduğunu savunmuştur. Yine bu eseri Slavcanın Tanrı tarafından onaylanmış olduğunu savunmak amacıyla yazmıştır¹⁰⁵⁴.

Bundan başka bir Bulgar olan Exarch Ioannes'in Şestodnev (Altı Gün) adlı eseri de Bulgar edebiyatının ilk eserleri arasında yer almaktadır. Şestodnev, yaradılıştan başlayarak dinî konular hakkında bilgi vermektedir. Eserin büyük bölümü Aziz Basileious'un Hexaameron adlı eserinin tercümesi olup eserde insan vücudu hakkında da bilgiler bulunmaktadır¹⁰⁵⁵. Eserin giriş bölümü Kağan Simeon'u yücelten bir övgü ile başlamakta ve onun hakkında bize çok değerli bilgiler vermektedir. Eserde ayrıca Preslav'daki saray ile o dönemde yaşayan Bulgarın davranışları ile ilgili bilgilerde bulunmaktadır¹⁰⁵⁶. Ioannes Preslav'da yaşayan Simeon'un sarayını ve bir insanın onun görüntüsü karşısında duyacağı duyguları şöyle anlatmıştır:

“Yıldızlar, güneş ve ayla süslenmiş olan cennetin görüntüsü, ağaç ve çimenlerle süslenmiş dünya ve aklınıza gelebilecek tüm balıklar ile dolu deniz onun üzerine doğru gelir ve o aklını kaybeder. Evine geri döndüğünde kendi evini beğenmez ve cennet kadar yüksek bir bina inşa etmek ister, ‘Bütün bunların ortasında incilerle süslenmiş giysisi, boynunu saran madalya zinciri ve kolları bileziklerle kaplı, mor bir kuşakla beli sarılmış ve yanı başında altın kılıcı ile Simeon oturmaktadır’”¹⁰⁵⁷.

Ioannes Exarch bundan başka Simeon'un emri ile bazı ilahilerde bestelemiştir. Bu ilahilerden birinde saray adamlarının davranışları konusunda ikazlarda bulunulmuş ve iyi bir devlet adamında bulunması gereken meziyetlere dikkat çekilmiştir. Bunu yorumlayan tarihçiler Simeon'un çevresinde yüksek ahlâklı kişiler görmekten zevk aldığını söylemektedirler. Yine Simeon'un akrabalarından Theodore Doksov Simeon'un emri ile Aziz Athanasius'un *Arianlara Karşı Tezi* adlı çalışmayı tercüme etmiştir. Ayrıca aynı dönemde Papaz Gregory, Doğu Roma tarihçisi Malalas'ın kroniğini ve Simeon için Homeros'un *Troy* adlı eserini eski kilise Slavca'sına tercüme etmiştir. Simeon'un Malalas adlı eseri tercüme ettirmesinin en önemli nedenlerinden biri de Malalas'ın eserinde Roma tarihinden önceki çağlara, Helenistik döneme vurgu yapmasıdır. Simeon, Malalas'ın eserinde Bulgarlarla ilgili bilgileri okumuş ve buna atıf yaparak imparatorlukta hak talep etmiştir.

¹⁰⁵⁴Runciman, *A History*, s.139-140; Fine Jr, *a.g.e.*, s.134-137; Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.215-216.

¹⁰⁵⁵Ioannes Exarch bu eserle ilgili yapmış olduğu yorumda Aristo'nun Hayvanlar Alemi adlı kitabından alıntı yaparak yazmıştır. Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.217.

¹⁰⁵⁶Fine Jr, *a.g.e.*, s.132-133; Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.217-218.

¹⁰⁵⁷Runciman, *A History*, s.141; Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.217-218.

Adaletli bir insan olarak bilinen ve adil kararlar almaya çalışan Simeon'un ülkesinde kanunların yerleşmesi için yaptığı çalışmalar dikkate değerdir. Büyük bir imparatorluk kurma eğiliminde olan Simeon, Bulgar ülkesindeki yurttaşlarının tek tip, standart kanunlara sahip olmasına çalışmış ve ülkesinde imparatorluk hukuk düzenine uygun olarak adaletin sağlanması için çaba göstermiştir. İşte bu nedenle döneminde Bizans'tan kanunlarla ilgili hukuk kuralları tercüme edilerek “*İnsanlar için Kanun*” (Zakon Sudnii Luidem)¹⁰⁵⁸ başlığı altında neşredilmiş ve ülke içinde yaygınlaştırmaya çalışılmıştır¹⁰⁵⁹. Yine X. yüzyılın ikinci yarısı veya XI. yüzyılın başlarında yazıldığı tahmin edilen Aziz George'nin Mucizeleri adlı eser, Simeon dönemi ve Macarlar hakkında efsanevî bilgiler vermektedir¹⁰⁶⁰. Bize göre Simeon döneminde onun direktifleri ile hazırlanmış en önemli eserlerden biri de “*Bulgar Hakanları Listesi*” adı verilen Pliska veya Madara'da taşa oyulmuş olan yazıttır. Rusya'da üç değişik nüsha halinde bulunan eserin sadece Bulgar hükümdarlarının kronolojik tarihini açıklamak için yazıldığı düşünülmemektedir. Orta çağ da bu gibi şecere ve aile kronikleri hükümdarların nüfûzunu arttırmada ve bağlı olduğu hanedanlığın gücünü göstermek amacıyla kullanılmaktadır. Simeon bu eseri hazırlarken atalarının Balkan yarımadasındaki tarihi haklarına vurgu yaparak bu toprakların çok uzun zamandır atalarının hâkimiyetinde olduğunu göstermek istemiştir. Simeon atası Tuna Bulgarlarının kurucusu Asparuh ve onun atalarının soyunun Dulo hanedanlığına dolayısıyla büyük Hun kağanı Attila'ya dayandığını iddia ederken Bizans karşısında küçülmemiş, imparatorluk hakkının Bizans imparatorlarından daha çok kendisine ait olduğunu kanıtlamaya çalışmıştır¹⁰⁶¹.

Simeon döneminde çok karışık olan Glagolitik alfabe, Kiril alfabesi ile değiştirilmiş ve o günden itibaren Bulgarların resmî edebi dili olmuştur. Yine Simeon döneminde Preslav'da kurulan Edebiyat okulunda Kiril alfabesi kullanılarak Slavca eğitim yapılmıştır. Modern tarihçiler Simeon döneminde ortaya çıkarılan eserler hakkında övgüyle konuşmakta ve onun döneminde Bulgar edebiyatının altın çağını yaşadığını belirtmektedirler. Bütün bu çalışmalara, Slavcanın halk ve kilise içinde yaygın olarak kullanılması konusundaki arzuya rağmen Preslav'daki sarayda dil olarak Grekçe kullanılmaya devam etmiştir. Ayrıca Preslav

¹⁰⁵⁸Slavca olarak yazılmış olan bu kanunlar demeti, III. Leon'un *Egloga* adlı kanunlar kitabından alınarak derlenmiştir. Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.572.

¹⁰⁵⁹Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.348-350; Runciman, *A History*, s.139; Petkov, *a.g.e.*, s.48; Fine Jr, *a.g.e.*, s.168; Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.217; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.570, s.572; Todorov, *a.g.t.*, s.174; Vlasto, *a.g.e.*, s.178.

¹⁰⁶⁰Petkov, *a.g.e.*, s.44-48.

¹⁰⁶¹Nikolov, *a.g.m.*, s.162-165; Browing, *a.g.e.*, s.77; Leszka-Marinow, *The Bulgarian State in 927-969. The Epoch of Tsar Petir I*, s.36.

ve Bulgaristan'daki yazıtlarda ve Simeon'un mühürlerinde Yunan alfabesi kullanılarak Yunanca yazılmıştır. Yine din konusunda kendi kendine yeterlilik iddiasında bulunarak bağımsız kilisesini kuran Simeon döneminde dinî bilgilerinin kaynağı da Bizans İmparatorluğu'nun teolojik çevreleri olmaya devam etmiştir¹⁰⁶². IX. yüzyıl sonu ve X. yüzyılın ilk on yılında, Simeon döneminde yazılmış bazı dinî eserlerin orijinalleri ne yazık ki kayıptır. Bu eserlerin XI. ve XII. yüzyılda Rusya'da bire bir kopyalanarak yapılmış olan nüshâları günümüze kadar ulaşmıştır. Eserlerin içeriği kadar eserlerde yer alan Knyaz Boris-Mihail ve Kağan Simeon'un minyatürleri de kaynak olarak çok fazla önem arz etmektedir. İkonalarla bezenmiş minyatürlerden Bulgar hükümdarlarının devlet ve kilise ilişkileri ile imparatorluk ideolojisini anlamamız mümkün olmaktadır (Ek-2b)¹⁰⁶³. Preslavlı Konstantin tarafından kilise Slavcası ile yazılmış *Öğretici İncil* olarak adlandırılan ilk eserde Boris- Mihail hanın en erken dönemden kalma bir minyatürü de bulunmaktadır. Minyatürün arka planı altın renkli, haçlarla kaplanmış kemerle süslü olup kilise olarak tasvir edilmiştir. Başında haleli tacı ve mor pelerini ile görüntülenen Bulgar Han'ı, Bulgar halkını Hristiyanlık ile aydınlatarak Hristiyanlığın Bulgaristan'da yerleşmesini sağladığı için *Aziz Boris* olarak adlandırılmaktadır¹⁰⁶⁴. Romalı Hipolit'ten derlemeler adını taşıyan diğer eser de Kağan Simeon'un bir minyatürünü barındırmaktadır. Minyatürün arka planı yine kilise şeklinde tasvir edilmiş olup yerlerde bulunan seramikler, Preslav'daki gül şeklindeki seramikler ile birebir aynıdır. Pelerini, ayakkabıları ve haleli tacı kırmızı renkte resimlenmiş olan Kağan Simeon, sol elinde tek kubbeli altın bir kilise figürü taşımaktadır ki bu kilise Preslav'daki Altın Kilise'nin aynısıdır. Preslav'daki kilisenin kurucusu olan Simeon bu minyatürde devletin ve kilisenin başı ve aynı zamanda Bizans siyasî düşüncesinde olduğu gibi Tanrının yeryüzündeki gölgesi ve ilahi monarşinin temsilcisi olarak da tasvir edilmiştir¹⁰⁶⁵.

¹⁰⁶²Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.573.

¹⁰⁶³Bulgaristan'ın imparatorluk ideolojisi Romalı Eusebius'un, imparatorluk ve Hristiyan imparator üzerine geliştirdiği ilahi monarşi kavramına dayanmaktadır. Tanrının yeryüzündeki valisi olan imparator aynı zamanda hem peygamber ve hem de kilisenin başıdır. Eserlerdeki minyatürleri incelediğimizde Bulgaristan'da da aynı ideolojinin korunduğu görülecektir. A. Džurova, "Once Again about the Iconography of Bulgarian Rulers Prince Boris (Knyaz Boris) and King Simeon (Tsar Simeon) —9th–10th Century", *Ios.or.js.*, 2012, s.157-158; Kazhdan, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, Vol. II, s.751-752.

¹⁰⁶⁴Džurova, *a.g.m.*, s.158.

¹⁰⁶⁵Džurova, *a.g.m.*, s.158, s.169.

4.7 Simeon'un Ölümü

Kağan Simeon 27 Mayıs 927 tarihinde kalp krizi geçirerek ölmüştür. Bizans kronikçileri her olayı kendi arzularına göre yazdıkları için onun Hırvat savaşında aldığı yenilgiyi içine sindiremediği ve bu yüzden sağlığının gitgide bozularak yaşamını yitirdiğini kaydetmişlerdir. Ancak bazı yıllık yazarları da Kağan Simeon'un İstanbul'a doğru yeni bir sefer hazırlığında olduğunu ve yolda öldüğünü iddia etmişlerdir. Her iki görüşte çok fazla kaynağa ve delile dayanmamaktadır. Kağan Simeon'un Hırvat savaşında yenilgi aldığı doğrudur ancak bu yenilgiyi yaşayan ordusunun sadece küçük bir bölümüdür. Esas Bulgar ordusu bütün gücü ile varlığını korumuştur. Zaten bu durumun böyle olduğu Kağan Simeon'un ölümünden sonra onun yerine geçen oğlu I. Petır zamanında Bulgarların George Sursubul liderliğinde Trakya'ya yaptıkları seferde görülmüştür¹⁰⁶⁶.

Bizans İmparatorluğu Kağan Simeon'un yaşamı boyunca onunla mücadele etmek ve onu dizginlemek konusunda başarılı olamamıştır. Bu nedenle Bizans kronik yazarları Kağan Simeon'un ölümünü de yine Bizans tarih yazımına uygun şekilde, sanki Simeon'a karşı yapılmış bir savaşı kazanmış gibi kahramanlık hikâyesi ile süsleyerek vermekten kaçınmamışlardır. Buna göre o devirde insanlar, bazı cisimler ve heykellerin insan hayatı ile bağlantılı olduğuna inanmaktadırlar ve bu nedenle bu cisimlere verilecek her türlü zarar onun canlı eşinin aynı felaketle karşı karşıya gelmesine neden olacaktır¹⁰⁶⁷. Mayıs 927 yılında Bizans'ta yaşayan Ioannes adlı bir müneccim imparator Romanos'tan pazar yerinde yer alan ve Simeon'a benzeyen bir sütunun bir kılıç darbesi ile yıkılmasını ister. Romanos'ta bu isteği yerine getirir. Aynı saatlerde Bulgaristan'da Kağan Simeon ölür (27 Mayıs 927)¹⁰⁶⁸. Yine bir Bizans kaynağı olan ve 927 yılında yazılan Hitabe'de de Tanrının Simeon'u cezalandırarak ölümüne neden olduğu efsanevî bir biçimde anlatılarak İncil'e atıf yapılmıştır¹⁰⁶⁹. Bizans kaynakları Kağan Simeon'u ne şekilde anlatırlarsa anlatsınlar Simeon'un tarihteki önemini ve yerini asla değiştiremezler. Ayrıca Kağan Simeon'un kurmuş olduğu muazzam güçlü kağanlık ve bağımsız Bulgar Ortodoks kilisesinin ülkede yerli Slav diliyle ayinler yapması ilerleyen dönemde Bizans ekümenesinde yer alan diğer devletlerin özellikle Sırp ve Rusların kültürel ve dinî hayatlarını etkilemiş ve bu devletlerin yükselmesinde önemli pay sahibi olmuştur.

¹⁰⁶⁶Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.579; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi (M.S. 803-1081)*, s.126; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.479; Treadgold, *A Concise History of Byzantium*, s.137 Vasiliev, *a.g.e.*, s.402; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.225.

¹⁰⁶⁷Runciman, *A History*, s.176-177.

¹⁰⁶⁸Skylitzes, *a.g.e.*, s.215; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.578; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.228.

¹⁰⁶⁹Dujcev, *a.g.m.*, s.237.

4.8 Kağan Simeon'dan Sonraki Dönem: Kağan Petır Dönemi (927-969) ve Petır'ın Kağan/İmparator (Basileus) Unvanının Bizans İmparatorluğu Tarafından Kabul Edilmesi

Kağan Simeon iki evlilik yapmış, birinci evliliğinden Mihail adlı bir oğlu olmuş ancak Simeon onun kendi yerine geçmesini istemediği için veliaht olarak göstermemiş, Mihail¹⁰⁷⁰ de bunun üzerine rahip olarak manastırda yaşamını sürdürmüştür. Simeon ikinci evliliğini ise Bulgarların önde gelen boyarlarından ki Türk kökenli olma ihtimali çok fazladır birinin kızı ile yapmış ve bu evliliğinde de Petır, Ioannes¹⁰⁷¹ ve Bayan (Benjamin) adlı oğulları olmuştur. Simeon'un kız evlatları olduğu da bilinmektedir. Simeon çok dindar bir kişi olmasına rağmen küçük oğlu Bayan eski Türk geleneklerini takip etmiş ve kam olmayı seçmiştir¹⁰⁷². Bizans kaynakları Petır'ın kardeşleri Bayan ve Ioannes'in *Bulgar elbisesi* giydiğini yazmaktadır. Burada bu kişilerin hâlâ Bulgar öz kimliklerini koruduklarına dair kinayeli bir atıf yapılmış olduklarına dair bir ihtimal görüyor olsak da Petır'ın Bulgar karşıtı kişiliğine karşı kardeşlerinin Bulgar milliyetçiliğine odaklandığını anlatmak istemiş olma itimalleri de olabilir. Simeon ölümünden sonra yerine ikinci evliliğinden olan büyük oğlu Petır'ın geçmesini istemiş ve bunun için gerekli düzenlemeleri yapmıştır. Simeon'un veliaht olarak büyük oğlu Mihail yerine neden Petır'ı seçmiş olduğu konusunda elimizdeki kaynaklar yetersiz kalmaktadır. Kanaatimizce Petır'ın annesi bunda etkili olmuştur. Petır'ın küçük yaşta olmasından dolayı Simeon, Petır'ın dayısı George Sursubul'u saltanat vekili olarak tayin etmiştir. Simeon'un ölümünden sonra onun vasiyeti gereği yerine ikinci evliliğinden en büyük oğlu Petır geçmiş (927-969) ama gerçekte ülkenin idaresini dayısı George Sursubul eline almıştır¹⁰⁷³.

¹⁰⁷⁰Simeon'un en büyük oğlu Mihail mühürlerinde hem *kanartekin* hem de *bagatur* olarak adlandırılmıştır. Onun zamansız olarak tahtta çıkmak istediği fakat mücadeleyi kaybederek manastıra çekildiği anlaşılmaktadır. Petkov, *a.g.e.*, s.35.

¹⁰⁷¹Simeon'un ikinci erkek çocuğu olan Ioannes'e ait mühürlerde onun tahtın varisi olması nedeniyle hem *kanartekin* hem de *bagatur* olarak tanımlandığı görülmektedir. Ioannes'in babasına karşı isyan ettiği ve mücadeleyi kaybettiği düşünülmektedir. Petkov, *a.g.e.*, s.34-35; Leszka-Marinow, *The Bulgarian State in 927-969*, s.262.

¹⁰⁷²Karatay, *Bulgarlar*, s.248; Todorov, *a.g.e.*, s.32; Cremonalı elçi Luidprand İstanbul'da bulunduğu süre içerisinde Simeon'un oğlu Bayan ile ilgili duyduklarını eserinde yazmaktadır. Buna göre Bayan eski Türk dini uygulamaları yapmakta ve kam törenlerinde kurta dönüşmektedir. Liudprand, *a.g.e.*, s.124-125; Skylitzes, *a.g.e.*, s.215; Fine Jr, *a.g.e.*, s.163.

¹⁰⁷³Skylitzes, *a.g.e.*, s.215; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.127; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.222; Fine Jr, *a.g.e.*, s.160; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.96; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.479; P. Stephenson, *The Legend of Basil the Bulgar-Slayer*, Cambridge

Petr'ın hâkimiyetinde onun babasının dış politikasını devam ettireceği ve Bizans'a karşı seferlerini sürdüreceği düşünülmüştür. Gerçektende ilk aylarda Bulgarlar, Bizans topraklarına karşı geleneksel seferlerine devam etmişler ve ilk önce Makedonya vilayetine daha sonra da Trakya'daki Bizans topraklarına saldırarak bu bölgeleri yerle bir etmişler ve buradaki Bizans ahalisinin nüfusunu azaltmışlardır. Bulgarların ve özellikle ülkeyi yöneten George Sursubul'un bu şekilde davranmasının nedeni ülke içindeki savaş yansısı ve Bizans karşıtı boyarların güvenini tazelemek arzusundan ileri gelmiş olabilir¹⁰⁷⁴. Fakat Simeon'un ölümünden sonra iç ve dış tehditler ile karşı karşıya kalan Bulgar ülkesinde durum hiç de görüldüğü gibi güllük gülistanlık gitmemiştir. Bulgarların komşuları Hırvatlar, Macarlar ve Peçenekler Bulgar ülkesini istila etmek için hazır beklerken, Bulgar boyarları da Petr'ın yerine kardeşi Ioannes'in geçmesini istemişlerdir. Bütün bunlara ek olarak Bulgar tarım toprakları çekirgelerin saldırısına uğramış, ülke açlık tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Bizans kronikleri imparator Romanos'un da Bulgaristan'a karşı sefer hazırlıkları içinde olduğunu yazmaktadır. Bu durum karşısında Bulgar Kağanı Petr ve saltanat naibi George Sursubul Bizans ile antlaşma yapmanın kendileri açısından daha güvenilir olacağını düşünmüşler ve gizlice başkent İstanbul'a Ermeni rahip Kalokir'i yollamışlardır. Elçinin görevi Bizans'a barış ile ilgili bir teklif sunmaktır¹⁰⁷⁵.

Bizans İmparatorluğu ile Bulgar yetkililerin yapmış olduğu görüşmeler sonucunda 927 yılının Ekim ayında İstanbul'da barış antlaşması yapılmıştır. Barış antlaşmasının imzalanması ile Bulgar Kağanı Petr ile Bizans İmparatoru Romanos Lekapenos'un torunu Maria Lekapena'nın (911-962) evliliği de onaylanmıştır¹⁰⁷⁶. Kraliyet düğünü Ekim 927 yılında İstanbul'da Pegae kilisesinde gerçekleşmiştir. İstanbul patriğinin yönettiği ve yeni evli çifti

University Press, Cambridge UK, 2010, s.12; Leszka, *Symeon I Wielki* s.232; Vlasto, *a.g.e.*, s.179; R. J. Crampton, *A Concise History of Bulgaria*, Cambridge University Press, UK 1997, s.18; Feher, *a.g.e.*, s.59; George Sursubul, Bulgar Devleti hiyerarşisinde iç boyar olarak görev yapmaktadır. Leszka-Marinow, *The Bulgarian State in 927-969*, s.262.

¹⁰⁷⁴Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.579; Stephenson, *Byzantium's Balkan Frontier*, s.23; Leszka-Marinow, *The Bulgarian State in 927-969*, s.47; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi (M.S. 803-1081)*, s.126.

¹⁰⁷⁵Leszka-Marinow, *The Bulgarian State in 927-96.*, s.47; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.97; Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500-1300)*, s.231; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.222; Fine Jr, *a.g.e.*, s.61; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.479-480; Runciman, *A History*, s.178.

¹⁰⁷⁶Maria, İmparator Romanos'un büyük oğlu Kristophoros'un kızıdır. Kristophoros babası tarafından yardımcı imparator ilan edilmiştir (921). Kristophoros tahtta VII. Konstantinos'tan sonra gelmesine ve üçüncü sırada olmasına rağmen 927 yılında Bulgarlarla yapılan barış görüşmeleri sırasında Bulgarların ısrarları üzerine ikinci sıraya geçirilmiş ve Romanos'tan sonra tahtın varisi olarak gösterilmiştir. Bazı tarihçiler bu durumu Bulgarların barış için öne sürdükleri bir talep üzerine, Bulgar Kağanı Petr'ın gelecekteki imparatorun kızı ile evlenme arzusunun yerine getirilmesi olarak gösterebilir de bu Romanos'un tahtı oğullarına bırakmak için yaptığı manevradan başka bir şey değildir. Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.132, s.140; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi (M.S. 803-1081)*, s.122; Fine Jr, *a.g.e.*, s.161; Runciman, *A History*, s.179.

taçlandırdığı törende gelin Maria'nın ismi değiştirilmiş ve kendisine barışı simgeleyen *İrene* adı verilerek tekrar vaftiz edilmiştir¹⁰⁷⁷. Bu evliliğe Bizans kaynaklarının neden bu kadar ilgi gösterdiği ve neden diğer Bizans kraliyet evliliklerinden daha fazla anlattığı konusu ise Simeon'un başarılarında gizlidir. Antlaşmanın maddeleri ile ilgili olarak ne yazık ki elimizde hiçbir yazılı belge bulunmamasına rağmen evlilikle ilgili bütün detayların en ince ayrıntısına kadar verilmesi de hem yukarıda ifade ettiğimiz gibi Simeon'un başarılarında hem de bir Bizans hükümdar ailesinden birinin gelin gitmesinden kaynaklanmıştır. Antlaşmanın şartlarını bu tarihten sonra yaşanan gelişmelere bakarak anlayabiliyoruz. Anlaşıldığı kadarıyla iki ülke arasında üç ana başlıkta: toprak kazanımları, ekonomik ve unvanla ilgili haklar konusunda anlaşmaya varılmıştır. Buna göre Bulgar-Bizans sınırları 897 ve 904 yılında yapılan antlaşmalar ile belirlenmiş olan bölgelerden geçecek, Makedonya'daki Bulgar hâkimiyeti devam edecektir. Bizans, Bulgarlara yıllık vergiyi ödemeye devam edecek, esirlerin değişimi yapılacaktır. Yıllar sonra zamanın Bizans İmparatoru Nikophoros Phakos (963-969), Maria'nın ölümünden sonra bu paranın Maria'nın güvenliği için verildiğini söyleyerek vergiyi ödemeyi reddetmiştir¹⁰⁷⁸. Bizans kronikçileri Logothete ve Theophanes Continuatus yazdıkları eserlerde Romanos dönemini aklamaya çalışarak yapılan barışı ve evliliği büyük bir başarı gibi göstermeye çalışmışlardır¹⁰⁷⁹. Yine 927 yılında yapılan barışla ilgili olarak yazılan Hitabe'de de Romanos Lekapenos, barışın ve zaferin şampiyonu olarak gösterilmiş ve yüceltilmiştir¹⁰⁸⁰. Buna rağmen tarihçi-İmparator Konstantinos Porphyrogennetos, bu evliliği eleştirmiş ve Bizans hükümdar ailesinden bir kişinin Bulgarlar ile evlenmesini Romanos'un sarayda doğmamış ve avam tabakadan gelmiş bir idareci olmasına bağlamıştır¹⁰⁸¹. Antlaşmaya göre Bulgar-Bizans sınırları 897 ve 904 yılında yapılmış antlaşmalara uygun şekilde düzenlenecek, Makedonya'daki Bulgar varlığı kabul edilecektir. Bizans, Bulgarlara yıllık vergiyi ödemeye devam edecek, esirlerin değişimi yapılacaktır¹⁰⁸².

Yine antlaşmaya göre 927 yılından sonra Bizans, Petir'ı resmî olarak sadece Bulgar Devleti'ne ait olmak şartı ile Bulgarların imparatoru (basileus) olarak tanımayı kabul etmiştir.

¹⁰⁷⁷Skyllitzes, *a.g.e.*, s.216; Runciman, *A History*, s.180; Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.127; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi (M.S. 803-1081)*, s.126; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.223; Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, s.479; P. Magdalino, "The Medieval Empire (780-1204)", *The Oxford History of Byzantium*, Ed. Cyril Mango, Oxford University Press, New York 2002. s.175; Leszka, *Symeon I Wielki*, s.233.

¹⁰⁷⁸Fine Jr, *a.g.e.*, s.161;

¹⁰⁷⁹Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.127-129; Treadgold, *Recovery and Victory (780-1025)*, s.137; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.249; Runciman, *The First Bulgarian Empire*, s.180.

¹⁰⁸⁰Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.130; Dujcev, *a.g.m.*, s.237.

¹⁰⁸¹Constantine Porphyrogenitus, *De Administrando Imperio*, çeviren ve notlandıran., İ. Aslan, İstanbul, 2020, s.47; Marinow, *In The Shackles*, s.163.

¹⁰⁸²Leszka, Marinow, *The Bulgarian State in 927-969*, s.51.

Petr'ın basileus olarak tanınmasının arkasında Simeon'un başarıları yatmaktadır. Fakat Bizans İmparatorluğu bunu kabul etmek yerine Hitabe'de de görüleceği üzere barışın Simeon'la değil de oğlu Petir'la yapıldığı; *“fakat aynı yaşlı kral Davud gibi Tanrının ona Tanrının evini inşa etmesine izin vermemesi gibi, aynı sebepten dolayı Simeon'un da barış yapmak gibi bu kutsal işi gerçekleştirmesine Tanrı izin vermemiş, bunun onun oğlu Kağan Petir tarafından yapılmasını arzu etmiştir. Petir tahta geçmiş ve barış imzalanmıştır”* şeklinde kaydetmiştir. Yukarıdaki ifadeler, Simeon'un yıllarca elde etmek için uğruna savaştığı ve hiçbir zaman Bizans tarafından resmen onaylanmayan imparatorluk unvanını oğlu Petir'a vermeyi kabul ettiklerini göstermektedir¹⁰⁸³. Bu yeni durum Yeni Roma (Bizans) tarafından başka hiçbir ülkeye tanınmamış bir hak olarak gösterilirken yaşanan bu yeni gelişmeler Bulgarları fazlasıyla memnun edecektir. Kaynaklara göre Bizans İmparatorluğu'nun yıllarca Simeon'dan esirgemiş olduğu haklar oğlu Petir'a büyük bir memnuniyetle verilmiştir. Bulgarları memnun eden bir diğer gelişme de Bulgar elçileri ile ilgilidir. Bulgar elçileri hükümdarlarının imparator olarak tanınması sonucunda Bizans sarayında diğer ülkelerin elçilerine tanınan haklardan daha fazlasını elde ederek üstün konuma gelmişlerdir. Antlaşmanın diğer önemli maddelerinden bir tanesi de Bulgar hükümdarları Boris ve Simeon'un uzun yıllar özerk olmasını istedikleri Bulgar Ortodoks patrikliğinin bağımsızlığının onaylanmış olmasıdır. Fakat Bizans İmparatorluğu bunun için tek bir koşul öne sürmüştür ki bu da Bulgar patriklik makamının Preslav'dan Silistre'ye nakledilmesi olmuştur¹⁰⁸⁴. Bizans İmparatorluğu'nun vermiş olduğu tavizler, Bulgar-Bizans barışının kalıcı olmasını sağladığı gibi Bizans İmparatorluğu'nun Bulgaristan üzerindeki nüfûzunun da giderek artmasına neden olmuştur. İlerleyen yıllarda görüleceği üzere Petir, Bizans karşısında söz dinleyen, itaatkâr bir damat olmuş, Bulgarların *sevgilisi* olarak adlandırılan karısı Maria ise Bulgar İmparatorluğunu kocası ile idare ederek imparatoriçe konumuna yükselmiştir. Petir dönemin mühürlerine baktığımızda daha öncekilerden farklı olarak Maria ile Petir'in mühürlerde birlikte ve yan yana resmedildiğini hatta bazı mühürlerde nadir olarak da olsa Maria'nın elinin Petir'in elinin üstünde çizilmiş olduğu görülecektir. Bu durum Maria'nın Bulgar İmparatorluğunu Petir ile yönettiğinin en önemli kanıtlarından birisidir¹⁰⁸⁵.

¹⁰⁸³Dujcev, *a.g.m.*, s.237; Jenkins, *The Peace with Bulgaria (927) celebrated by Theodore Daphnopates*, s.289; Runciman, *A History*, s.182; Feher, *a.g.e.*, s.59; Leszka, Marinow, *The Bulgarian State in 927–969*, s.49.

¹⁰⁸⁴Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.579; Runciman, *A History*, s.181-182; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi (M.S. 803-1081)*, s.126; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.224; Marinow, *In The Shackles*, s.163; Vlasto, *a.g.e.*, s.179.

¹⁰⁸⁵Shephard, *Emergent Elites and Byzantium*, s.143-147; Shephard, *Cambridge Medieval History III*, s.579; Petkov, *a.g.e.*, s.34; Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*, s.227; Yine Petir'in

Petr karakter olarak babası Simeon'a hiç benzememektedir. Bulgaristan'da halk tarafından bir aziz olarak görülmesine rağmen siyasî ve askerî yönden çok zayıftır. Babasının vasiyeti üzerine tahta geçmiş ve onun yıllar boyunca elde ettiği kazanımlar üzerinden iktidarını sürdürmüştür. Petr hâkimiyetinin ilk dönemlerinde kardeşleri Mihail ve Ioannes'in isyanları ile uğraşmıştır (927-930). Kardeşleri boyarların desteğini almalarına rağmen yine de başarılı olamamışlar ve Peter bu isyanları kolayca bastırmıştır¹⁰⁸⁶. Bunun dışında dış ilişkilerde de Petr'ın başarılı olduğunu söylememiz zordur. Onun döneminde babası Simeon'un hâkimiyet altına aldığı Raska Sırları, Çaslav liderliğinde bağımsızlığını elde etmiş ve Bizans etkisi altına girmiştir (931). Ayrıca Makedonya'nın bazı kısımları da tekrar Bizans hâkimiyeti altına alınmıştır. Bizans ile iyi ilişkiler sürdürmek isteyen Kağan Petr bu duruma ses çıkarmamış, babasının aksine silahlı mücadeleye girmekten kaçınmıştır. Petr'ın tahta çıkışından birkaç yıl sonra Macarlar (934) ve Peçenekler Bulgar ülkesine yıkıcı akınlar yapmışlar (943) ancak Petr ülkesinin toprak bütünlüğünü koruyamadığı gibi Tuna'nın kuzeyindeki toprakları bu iki ulusa terk etmek zorunda kalmıştır. Kağan Petr kırk iki yıl boyunca Bulgaristan'ı yönetmesine rağmen ülkesindeki boyarlar üzerinde hâkimiyet kuramadığı gibi Bulgaristan'ın bütünlüğünü de koruyamamıştır¹⁰⁸⁷. Yine Petr döneminde Bulgaristan'da yayılmaya başlayan kilise düşmanı tarikatlar, sapkınlık olarak görülen Bogomilizm¹⁰⁸⁸ adlı inançta Bulgaristan'da kargaşanın başlamasına ve isyanların çıkmasına neden olmuştur¹⁰⁸⁹.

Petr'ın karısı Maria'nın ölümünden sonra Bizans İmparatorluğu'nun Bulgarlara yaptığı yıllık ödemeyi reddetmesi ve elçileri aşağılayarak geri göndermesi sonucunda Bizans İmparatorluğu ile Bulgar Kağanlığı'nın dostça ilişkileri bozulmuştur (965). Bizans imparatoru Nikophoros Phokas, Bulgarları yenmek için Kiyev Knyaz'ı Svyatoslav ile iş birliği yaparak onunla anlaşmış, bunun sonucunda da Ruslar, Bulgaristan topraklarına saldırarak Kuzey Dobruca'da Bulgar ordusunu büyük bir yenilgiye uğratıp Bulgaristan'ı işgal etmişlerdir (967).

mühürlerinde Bulgar hükümdarlarının ilk defa olarak *Kağan* unvanını kullanmaya başladıkları görülecektir. Petkov, *a.g.e.*, s.34.

¹⁰⁸⁶Fine Jr, *a.g.e.*, s.162; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.226; Runciman, *The Emperor Romanus*, s.101.

¹⁰⁸⁷Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi (M.S. 803-1081)*, s.170; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.224-226; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.250; Vasiliev, *a.g.e.*, s.403; Vlasto, *a.g.e.*, s.179; Fine Jr, *a.g.e.*, s.159.

¹⁰⁸⁸Bogomilizm'in vaazcısı ve öğreticisi Basileios adlı bir keşiştir. Kâinata meydana gelen bütün olayların ruh ve madde gibi iki kudret arasındaki mücadeleden kaynaklandığını öne süren bu düalist görüş, kilise ve onun temsilcileri tarafından büyük tepki ile karşılanmıştır. F. Rodoplu, "Bulgar Tarih yazımında II. Bulgar Devletinin Kuruluşu ve Kuman/Kıpçaklar", *Basılmamış Doktora Tezi*, İstanbul, 2019, s.38-39. Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.250-251.

¹⁰⁸⁹Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.250; Feher, *a.g.e.*, s.60.

Bu duruma daha fazla dayanamayan Petir tahtan çekilerek bir manastıra kapanmış ve 969 yılında da ölmüştür. İyi bir insan fakat kötü bir hükümdar olan Petir'ın yerine İstanbul'da rehin olarak tutulan oğlu II. Boris Preslav'a giderek tahta çıkmıştır. II. Boris, Kağan unvanını ve Bulgaristan kanunlarını muhafaza etmek şartı ile Svyatoslav'la anlaşmış ve ülkenin idaresini ona bırakmıştır¹⁰⁹⁰. Bu arada Bizans'ta taht değişikliği olmuş ve Nikophoros Phokas'ı öldüren Ioannes Tzimiskes (Çimiskes) (969-976) iktidara gelmiştir¹⁰⁹¹. Rusların Bulgarlardan daha tehlikeli olduğunu düşünen Ioannes Tsimiskes, 971 yılında Bulgaristan'a bir sefer düzenlemiş, Preslav ve Silistre Bizans orduları tarafından zapt edilerek Svyatoslav yönetimden uzaklaştırılmıştır. Bulgarları korumak üzere Bulgaristan'a giren ve işgal eden Ioannes Tzimiskes, Kağan II. Boris'i esir alarak İstanbul'a getirmiştir. Bu şekilde Bizans Bulgarlardan ve Simeon'dan intikâmını tüm İstanbul halkının gözleri önünde almıştır. Zafer alayı ile İstanbul'a giren kafilenin en arkasında Bizans zaferinin simgesi Bulgar Kağanı ve ailesi yürüyerek imparatoru takip etmiştir. Genç Boris, Ayasofya'daki sunağın üzerine Bulgar Kağanlık tacını¹⁰⁹² ve diğer Kağanlık sembollerini bırakmıştır. Yine sarayda yapılan diğer bir törende ise tacı ve tahtı resmen bıraktığını açıklamaya zorlanmıştır. Çok değil yarım asır önce Bizans tarafından Petir'a verilen imparatorluk unvanı, Bizans tarafından geri alınmış, Bulgar patrikliği feshedilmiş ve Bulgaristan Bizans'ın ait bir eyaleti haline getirilmiştir¹⁰⁹³. Bundan başka imparator Ioannes Tzimiskes, Bulgaristan'da yaşayan boyarları, İstanbul ve Anadolu'ya getirerek orada iskân edilmelerini sağlamıştır. Bu boyarlara Bizans İmparatorluğu'nda yüksek rütbe ve görevler verilmiş Bulgaristan liderlerden yoksun bırakılmıştır¹⁰⁹⁴.

Bizans her ne kadar Bulgaristan'ı topraklarına katmış, Asparuh'un kurduğu kağanlık yıkımın eşiğine gelmiş olsa da ülkenin batı kısımları Bizans egemenliği altına girmemiş ve Makedonya'da çıkan isyan Bizans'ı bir süre daha uğraştırmış ve bu şekilde Bulgar Kağanlığı'nın ömrü 42 yıl daha uzamıştır. Bizans, imparator Tzimiskes'in ölümü sonrasında iç ve dış önemli sorunlarla boğuşurken, Makedonya eyalet valilerinden komes Nikolaos ve oğulları dört kometopulos David, Moissei, Aaron, Samuel'in başlattığı ayaklanma, Bizans'a karşı bir bağımsızlık mücadelesine dönüşmüş, kardeşler arasındaki liderlik mücadelesini

¹⁰⁹⁰Fine Jr, *a.g.e.*, s.182; Runciman, *A History*, s.204; Feher, *a.g.e.*, s.60.

¹⁰⁹¹Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.272.

¹⁰⁹²Bizans'a getirilen imparatorluk sembolleri arasında Simeon'un tacı da bulunmaktadır. Browing, *a.g.e.*, s.73.

¹⁰⁹³Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.274; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi (M.S. 803-1081)*, s.182; Vlasto, *a.g.e.*, s.180; Feher, *a.g.e.*, s.60; Fine Jr, *a.g.e.*, s.188; Timothy E. Gregory, *Bizans Tarihi*, çev. Esra Ermert, YKY, İstanbul 2008, s.271; Browing, *a.g.e.*, s.73; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.124.

¹⁰⁹⁴Fine Jr, *a.g.e.*, s.188.

kazanan Samuel (997-1014), başkentleri Okhrida ve Prespa olan Bulgar Kağanlığı'nın yeni Kağanı olmuştur¹⁰⁹⁵.

Bizans'ta yaşanan iktidar değişikliği ve genç imparator II. Basileios'un (976-1025) Anadolu'da çıkan isyanlar¹⁰⁹⁶ nedeniyle merkezî idarede baş gösteren zayıflıklar, Kağan Samuel'in Balkanlar'da rahatça hareket etmesine neden olmuştur. Simeon'un bir zamanlar yaptığı gibi resmî olarak kendini Kağan ilan eden Samuel¹⁰⁹⁷, Selanik'e kadar tüm Makedonya arazisini, Tuna ve Balkan sıradağları arasındaki eski Bulgar bölgesini, Teselya ve Dyrrhakhion dâhil olmak üzere Arnavutluğa kadar olan bölgeyi hâkimiyeti altına almış, Bulgar patrikliğini Okhrida'da yeniden tesis etmiştir. Bizans'ın Bulgar Kağanlığı'nın devamı olarak kabul ettiği bu yeni devlet, idari ve dinî bakımdan Simeon ve Petır hanedanlığının bir devamı olmuştur¹⁰⁹⁸.

Kağan Samuel hâkimiyetinin ilk yıllarında Bizans İmparatorluğu ile doğrudan mücadeleye girmekten kaçınmış daha çok Bulgar Kağanlığı'nın kuzeyinde yer alan Bizans müttefikleri Sırp bölgelerine akınlar yapıp Dalmaçya kıyılarına ve güneyde Peloponnes'e kadar ulaşmıştır¹⁰⁹⁹. Bizans imparatoru II. Basileios'un bu yeni gelişmelerden rahatsız olduğu ve gerekli tedbirleri alarak en tehlikeli düşmanın karşısına çıkmak isteyeceği çok açıktır. II. Basileios 986 yılında Bulgar Samuel karşısında aldığı yenilginin acısını unutmamıştır. Bulgaristan'a sefer yapmak için en iyi zamanı kollamış ve askerlerinin bu seferde karşılaşacakları zorlukları çok iyi bildiğinden onları en iyi şekilde eğitmeye çalışmıştır¹¹⁰⁰. II. Basileios 995 yılında doğuda Fatımîlere karşı kazandığı zaferle bölgede Bizans'ın üstünlüğünü kabul ettirdikten sonra batıya Samuel'e karşı sefer hazırlıklarına başlamıştır. İmparator, 1001 yılında Sofya bölgesine doğru ilerleyerek buradaki müstahkem kalelerini eline geçirip bölgede kontrolü sağlamış ve Samuel'in Tuna kenarında yer alan eski Bulgar arazisi ile ilişkisini kestikten sonra Bizans orduları Preslav ve Pliska'yı işgal etmiştir. Bu

¹⁰⁹⁵Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.279-280; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.242; Runciman, *A History*, s.219; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi (M.S. 803-1081)*, s.192; Browing, *a.g.e.*, s.73; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.124.

¹⁰⁹⁶Anadolu kuvvetlerinin başkomutanı Bardas Phokas ile Bardas Skleros arasındaki imparatorluk mücadelesi, II. Basileios'un Kiyev knyazı Vladimir'i yardıma çağırmasıyla sona ermiştir (989 yazı). Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.282; Gregory, *a.g.e.*, s.272.

¹⁰⁹⁷Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.272.

¹⁰⁹⁸Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.280-281; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.267; Fine Jr, *a.g.e.*, s.191-193; Burada ilginç olan Bizans kaynaklarının Simeon'dan bahsettiklerinde *knyaz* ve *arkhon* unvanını kullanırken Samuel'e Kağan unvanını yakıştırmalarıdır. Todorov, *a.g.t.*, s.243.

¹⁰⁹⁹Samuel, Diokleia Sırplarına saldırarak bölgeyi kontrolü altına almış, Bosna ve Dalmaçya kıyılarına kadar hakimiyetini genişletmiştir (996). Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.280; Norwich, *a.g.e.*, s.206; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.273.

¹¹⁰⁰Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.281; Fine Jr, *a.g.e.*, s.192; Browing, *a.g.e.*, s.74; Runciman, *A History*, s.225.

operasyon savaşın kaderini değiştirmiştir. Samuel'in topraklarını ikiye bölen II. Basileios, her iki bölgede de istediği noktaları seçerek askerî seferler yapmış ve askerî üstünlüğün Bizans'a geçmesini sağlamıştır¹¹⁰¹.

II. Basileios bundan sonra güneye dönerek Makedonya topraklarına girmiş, Berrhoia Servia ve Voden şehirlerini zaptettikten sonra Kuzey Yunanistan'ı ele geçirerek Teselya'da Bizans hâkimiyetini yeniden sağlamıştır. Samuel imparatorun dikkatini dağıtmak için Edirne şehrine saldırırsa da başarılı olamamış, Bizans Vidin ve Üsküp'ü ele geçirmiştir (1004). Skylitzes II. Basileios'un başarılarını; *“Basileios hiç ara vermeden her sene Bulgaristan'ı istila etmeyi sürdürdü ve karşısına çıkan her şeyi yakıp yıktı.”* diye anlatmıştır¹¹⁰². Yine Skylitzes Bulgar Kağanı Samuel'in Basileios karşısında zor durumda kaldığını; *“tüm cephelerin paramparça olduğunu ve ordusunun çöktüğünü”* bu cümlelerle ifade etmiş ve Samuel'in imparator karşısında yapılacak bir savaşta hiç şansının olmadığını belirtmiştir¹¹⁰³.

Gerçekten de 1014 yılında Bizans ile Bulgarlar arasında gerçekleşen Kleidion savaşında (Makedonya'nın kuzeyinde Struma nehrinde) II. Basileios büyük bir zafer kazanmış, Bulgar Kağanı Samuel savaş meydanından zorlukla kaçmıştır. Bulgaroktonos (Bulgar Kasabı) lakâbı ile anılacak olan zalim II. Basileios, savaş meydanında ele geçirdiği on dört bin Bulgar tutsağın gözlerine mil çektirmiş, tek gözü kör edilmiş bir rehberle ve yüz kişilik gruplar halinde Samule'e yollamıştır (4 Ekim 1014). Bu duruma daha fazla dayanamayan Kağan felç geçirmiş ve iki gün sonra da ölmüştür (6 Ekim)¹¹⁰⁴. Önce Samuel'in oğlu Gabriel Radomir ve daha sonra Samuel'in diğer akrabaları Bizans'a karşı direnerek bağımsızlıklarını korumaya çalışmışlarsa da II. Basileios, 1018'de Ohrid'e girerek dul İmparatoriçe ve hanedanlığın ileri gelenlerinin itaatlerini kabul etmiş ve bu şekilde Bulgaristan tamamıyla Bizans hâkimiyetine girmiştir. İmparator itaat altına alınan Bulgaristan'ı baştanbaşa gezdikten sonra Atina'ya gitmiş ve Tanrının Anası olarak adlandırılan Parthenon tapınağında dâualar ederek şükranlarını sunmuştur. 1019 yılında görkemli bir zafer alayı ile Altın Kapı'dan İstanbul'a giren II. Basileios'un arkasında İmparatoriçe Maria, eski Bulgar patriği Davud, Samuel'in akrabaları ve Bulgar boyarları da yerlerini almışlardır¹¹⁰⁵.

¹¹⁰¹Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.275; Stephonson, *The Legend Basil Bulgar Slayer*, s.18; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.286-287; Browing, *a.g.e.*, s.74-75.

¹¹⁰²Skylitzes, *a.g.e.*, s.330.

¹¹⁰³Skylitzes, *a.g.e.*, s.330.

¹¹⁰⁴Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.289; Kayapınar, *Bulgarların Balkanlara Göçü*, s.125; Jenkins, *Byzantium: The Imperial Centuries*, s.327.

¹¹⁰⁵Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.288; Hupchick, *The Bulgarian-Byzantine Wars*, s.307; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi (M.S. 803-1081)*, s.210-211; Runciman, *A History*, s.252; Feher, *a.g.e.*, s.62.

Tahta çıktıktan sonra neredeyse ömrünün kırk yılını Bulgar Kağanlığı'nı ortadan kaldırmaya adanmış olan II. Basileios Bulgarlara karşı büyük bir zafer kazanmış, Bulgar Kağanlığı'nın toprakları Bizans hâkimiyetine girmiştir. VII. yüzyıldan beri ilk defa Balkan yarımadasının güneyi tam anlamıyla Bizans'ın kontrolüne geçmiştir. II. Basileios, Bulgaristan'da idarî ve dinî yapılarda düzenlemeye gitmiş bunu yaparken Bulgar âdet ve koşullarını göz önünde tutmuştur. İstilâ edilen Bulgaristan toprakları Bizans İmparatorluğu topraklarında uygulanan thema sistemine göre yeniden teşkilatlandırılmıştır. Merkezi Üsküp olan Güneybatı Bulgaristan toprakları *Bulgar* teması, merkezi Silistre olan Kuzey Bulgaristan toprakları ve Dobruca *Paristrion* veya *Paradunavon* teması, Tuna ve Sava nehirleri kenarındaki sınır bölgesi de merkezi *Sirmium* teması olarak teşkilatlandırılırken, Kağan Samuel'in ele geçirdiği Bizans teması topraklarında da yeni düzenlemeler yapılmıştır. Zadar, Dubrovnik ve Adriyatik sahilindeki topraklar *Dalmaçya* temasına dâhil edilirken, Duklja (m: Karadağ), Zakhlumia (m: Bosna Hersek), Raska (m: Sırbistan) ve Bosna toprakları, Hırvatistan gibi Bizans İmparatorluğu'nun hâkimiyeti altına alınarak vassal hükümdarlar tarafından yönetilmesine izin verilmiştir. Okhrida patrikliği başpiskoposluk seviyesine indirilmiş olmasına rağmen başpiskoposa bazı imtiyazlarda verilmiştir. İstanbul patrikliğine değil de Bizans imparatoruna bağlı olan Okhrida başpiskoposluğu Bulgaristan'daki bütün piskoposların yöneticisi durumunda olmuştur¹¹⁰⁶.

Böylece 681 yılında kurulan ve Tuna Bulgar Kağanlığı olarak da adlandırılan I. Bulgar Kağanlığı'nın 1018 yılında Balkanlardaki hâkimiyeti sona ermiştir. Bulgar toprakları 169 yıl Bizans hâkimiyetinde kalmış, 1187 yılında Petro (Theodor) ve Asen kardeşler¹¹⁰⁷, Kuman/Kıpçak Türklerinin'de yardımıyla isyan ederek bağımsız II. Bulgar İmparatorluğu'nu kurmuşlardır. Bizans'ın Paristrion temasında kurulan devletin başkenti Veliki-Trnova olurken bu şehirde Trnova başpiskoposluğu tesisi edilmiştir. Asen (1187-1196) Trnovo'daki Demetrios kilisesinde başpiskopos tarafından Kağanlık tacı ile onurlandırılmış ve II. Bulgar İmparatorluğu'nun (1185-1393) ilk Kağanı olmuştur¹¹⁰⁸.

Petro (1196-1197) ve Asen kardeşlerin Bulgaristan'da kurduğu devlet yeni olmaktan ziyade eski Bulgar Kağanlığı'nın bir devamıdır. Bağımsız Bulgar kilisesini tekrar tesis eden

¹¹⁰⁶Fine Jr, *a.g.e.*, s.200-201; Norwich, *Bizans, Yükseliş Dönemi (M.S. 803-1081)*, s.211; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.288-289; Gregory, *a.g.e.*, s.275; Jenkins, *Byzantium: The Imperial Centuries*, s.327;

¹¹⁰⁷Ostrogorsky, *a.g.e.* s.537.

¹¹⁰⁸A. Kayapınar, "II. Bulgar Krallığı", *Balkanlar El Kitabı, Cilt I: Tarih*, Der., O. Karatay-B.A. Gökdağ, Araştırma ve Kültür Vakfı, İstanbul 2006, s.234; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.376; M. Uydu Yücel, "Balkanlarda Peçenekler, Uzlar ve Kumanlar", *Balkanlar El Kitabı, Cilt I: Tarih*, Der., O. Karatay-B.A. Gökdağ, Araştırma ve Kültür Vakfı, İstanbul 2006, s.208; Fine Jr, *a.g.e.*, s.247; Crampton, *a.g.e.*, s.24.

Petro (Theodoros) ve Asen, Bulgar halkını bir araya getirmek için eski Bulgar Kağanlığı Kağanı Simeon'un kendisini imparator olarak ilan ettikten sonra uygulamış olduğu imparatorluk ideolojisi ile uyumlu imparatorluk eylemlerinin aynısını yaparak kendilerini ilk olarak Bulgarların İmparatoru ve daha sonra da Romalıların İmparatoru olarak ilan etmişlerdir¹¹⁰⁹. Modern tarihçiler Petro ve Asen kardeşlerin *Bulgarların ve hatta Romalıların İmparatoru* olmak iddiasında bulunduklarını bunu yaparken de Kağan Simeon'un imparatorluk ideolojisinden yararlandıklarını öne sürmektedirler. Theodoros, Bulgar Kağanı Petır'ın ismini alarak kendisini Bulgar Kağanı olarak ilan ettiğinde eski Bulgar Kağanlığı ile bağına göstermek istediğini yazmıştır¹¹¹⁰ ki Simeon da Bulgarların asil Dulo soyundan geldiğini kanıtlayan *Bulgar Hakanları Listesi*'ni yayınlamaya Bulgarların da Romalılar kadar imparator olmaya hak sahibi olduğunu kanıtlamak istemiştir. Bizanslı tarihçi Niketas Khoniates, Theodoros (Petro)'ın mor ayakkabılar giydiğini ve başında küçük altın bir taç olduğunu yazmaktadır ki bu Kağan Simeon'un 913 yılında *geçici taç* ile imparator olarak taçlandırılması olayı ile çok yakından ilgilidir. Yine Kağan Simeon kendisini *Musa* yerine koyarak Tanrının kendisini ve Bulgar halkını *seçilmiş ulus* olarak gördüğünü bu nedenle Bulgar imparatoru seçilmiş olmasını ilahi kehanetler ile açıklarken; Bulgarlar, Selanik'in Normanlar tarafından alınarak Bizans hâkimiyetinden çıkmasından sonra bu şehrin koruyucusu Aziz Demetrios'un başkent Trnova'ya geldiğini öne sürerek Petro ve Asen'in Bulgar hükümdarı olmaya hak kazandığını ve Bulgar Devleti'nin bağımsızlığını gösteren ilahi bir işaret olduğunu düşünmüşlerdir. Gerçekten de Trnova'daki kiliseye bu azizin ismi verilmiş, Asen burada Kağanlık tacını takmıştır¹¹¹¹.

Kaynaklar incelendiğinde II. Bulgar İmparatorluğu'nu kuran Petro ve Asen kardeşlerin esas hedeflerinin Kağan Simeon'dan onlara miras kalan imparatorluk ideolojisini kullanarak, Bizans hâkimiyetinde olan topraklarda yeni büyük bir imparatorluk kurmak olduğu görülecektir (*Renovatio Imperii Bulgarorum et Graecorum*). Büyük bir imparatorluk kurma ideolojisi yeni Kağanların sadece düşüncelerinde kalmamış II. Bulgar Devleti Kağanlarından biri olan Petro bunu gerçek hayatta da uygulamıştır. Arkeolojik kayıtlar incelendiğinde o döneme ait çok sayıdaki paranın üzerinde *Theodoros Romalıların İmparatoru* yazılı olduğu görülecektir. Bu durum Bozhilov'unda işaret ettiği gibi Simeon'un

¹¹⁰⁹Tarihçiler Petro'nun 1185'te kendisini Bulgar Kağanı olarak ilan ettiğini ve hemen arkasından Asen'in de kendisini Kağan olarak ilan ettiğini bu nedenle devlet içerisinde bir süre iki başlılık yaşandığını yazmaktadırlar. Kayapınar, *II. Bulgar Krallığı*, s.236.

¹¹¹⁰Simeon'da *Bulgar Hakanları Listesi*'ni hazırlayarak, Bulgarların Hunlarla ve Attila ile bağına ortaya koymuştur. Browing, *a.g.e.*, s.77; Obelensky, s.286.

¹¹¹¹Ostrogorsky, *a.g.e.*, s.376; Kayapınar, *II. Bulgar Krallığı*, s.234; Todorov, *a.g.t.*, s.204.

Bizans İmparatorluğu toprakları üzerinde kurmayı düşündüğü yeni ve büyük bir imparatorluk (pax Symeon) hayali ile tıpatıp uyuşmaktadır¹¹¹².

Simeon'un kurduğu Büyük Bulgar Kağanlığı'nda olgunlaşan Bulgar kimliği, Bulgarların millet olmalarını sağladığı gibi; Simeon'un imparatorluk ideolojisi, bağımsız devlet olarak yaşama arzusu Bulgarların Osmanlı idaresine karşı isyanlarını tetikleyen önemli bir faktör olmuştur¹¹¹³. 1789 Fransız ihtilali ile başlayan milliyetçilik akımları Osmanlı idaresi altında yaşayan Bulgarları da etkilemiş ve 1841 yılında başlamak üzere 1876'ya kadar gerçekleşen Bulgar isyanları, Bulgaristan'daki Osmanlı idaresinin güç durumunda kalmasına neden olmuştur. Bulgarlar Osmanlı idaresine başkaldırarak 11 Mart 1870 tarihinde Bulgar Kilisesi'nin bağımsızlığını kazanmışlardır. Nihayet 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında Rusların yanında yer alan Bulgarlar, Berlin antlaşması ile amaçlarının bir kısmını gerçekleştirebilmişler, Osmanlı'ya bağlı vassal bir Bulgaristan Prenslğine sahip olmuşlardır. Bulgar yöneticileri de prens unvanı ile adlandırılmışlardır. Fakat 1908 yılında Bulgar Prensi Ferdinand Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilan etmiş (nezavisimost) ve bununla uyumlu olarak Kağan unvanı almıştır. Bulgaristan'ın hem egemen hem de bağımsız bir devlet olduğunu ilan ederken bile Kağan unvanı ile egemenliğin ayrılmaz olduğunu göstermek istemiştir. Modern tarihçiler bu yıllarda yaşanan gelişmeleri tamamen Simeon'un Bizans'a karşı yapmış olduğu imparatorluk mücadelesine bağlamaktadırlar. Onlara göre *arkhon* unvanlı Bulgar prensi Simeon Bizans'a karşı verdiği hâkimiyet mücadelesinde önce Bulgarların daha sonra da Romalıların imparatoru unvanını elde etmiş, Bizans hâkimiyet sahasında hem Bulgarların imparatorluğunu hem de kendisinin imparatorluk unvanını tescil ettirmiştir. Zaten Simeon'dan bin yıl sonra diğer devletlerin Bulgar Kağanlığı'nı kabul etmelerinin altında yatan sebep de budur¹¹¹⁴.

¹¹¹²Zaten Asen'in ölümü üzerine tahta çıkan kardeşi Bulgar Kağanı Kaloyan, papaya yazdığı mektuplarda kendisini "*eski Kağanların yani Simeon, Petro ve Samuel'in halefi*" olarak tanıtmıştır. Kayapınar, *II. Bulgar Krallığı*, s.236; Todorov, *a.g.t.*, s.205; Leszka, Marinow, *The Bulgarian State in 927-969*, s.38.

¹¹¹³Boris hedefine ulaşmış, Slavlar ile Eski Bulgarları (Türkler) Bulgar milleti olarak tek devlet altında birleştirmiştir. Browing, *a.g.e.*, s.77; M. A. Yalçinkaya "Osmanlılar Döneminde Bulgaristan", *Balkanlar El Kitabı, Cilt I: Tarih*, Der., O. Karatay-B.A. Gökdağ, Araştırma ve Kültür Vakfı, İstanbul 2006, s.328;

¹¹¹⁴Todorov, *a.g.t.*, s.117-119; Yalçinkaya, *Osmanlılar Döneminde Bulgaristan*, s.328.

SONUÇ

Babasının arzusu üzerine eğitim için Bizans'ın başkenti İstanbul'a giden Simeon, Magnavra okulundaki eğitimin ardından yine İstanbul'da bir manastıra girerek keşiş olmuş ve bu şehirde geçirdiği yılların ardından memleketi Bulgaristan'a giderek Preslav'da bulunan Panteleimon manastırında rahip ve bilim adamı olarak çalışmalarına devam etmiştir. İstanbul'da bulunduğu yıllarda Photios gibi entelektüel bir hocadan dersler alan Simeon burada aldığı eğitimin kendisine kazandırdığı bilgileri içselleştirerek hiç unutmamış, zamanı geldiğinde Bulgaristan'ın çıkarları ve kendi amaçlarını gerçekleştirmek için kullanmaktan kaçınmamıştır. Bizans başkentinde bulunduğu yıllarda şehrin ihtişamından ve edebi zenginliğinden çok etkilenen Simeon, yurduna döndükten sonra Bulgaristan'da ve özellikle Preslav'da mimarî çalışmalara hız vermiş, Preslav'ın güzelleşmesi için elinden geleni yapmıştır. Ülkesine geri döndükten sonra Simeon'un hayatını rahip olarak sürdüreceği ve Bulgar patrikliğinde başpiskopos olarak görev alacağı tahmin edilirken babası Boris-Mihail ağabeyi Vladimir-Rasate'yi bir darbe ile tahtan indirip yerine onu tahta geçirmesi üzerine hayatı başka bir yönde ilerlemiştir. Babası onu iktidara getirdikten sonra tekrar manastıra çekilmiştir.

Eski rahip yeni hükümdar Simeon'un bu tarihten sonraki siyasî, askerî ve ilmî faaliyetleri onun karakteri ile uyumlu olarak zaferler ve başarılar ile dolu geçmiş, kendisini ve Bulgarları tarih sahnesinde özel bir yere konumlandırmıştır. Bulgarların çıkarlarını korumak amacıyla sayısız askerî sefere çıkmış, Bizans, Sırlar ve Macarlar karşısında zaferler kazanarak ülkesinin sınırlarını genişletmiş ve en sonunda Bulgaristan'ı Doğu Avrupa'nın en güçlü devletlerinden biri haline getirerek Veliki (Büyük) unvanı ile onurlandırılmıştır. Simeon'u büyük yapan sadece kazandığı savaşlar değildir. O ülkesinin edebî, dinî ve kültürel alanda gelişmesi için bizzat çalışmalar yapmış veya bu çalışmalara önderlik etmiştir. Simeon'un hamisi olduğu Bulgar-Slav edebiyatı dönemi, Bulgar kültürünün *Altın Çağı* olarak adlandırılmıştır. Din ve dil alanında yapmış olduğu çalışmalarla hem ülkesindeki halkın kendi dili ile ibadet etmesini sağlamış hem de Slav dünyasında Ortodoks Hristiyanlığın yayılmasına öncülük etmiştir. Bulgaristan patrikliğini Bizans kilisesinden ayırarak bağımsızlığını kazandırması Bulgarların ve Slav halkların Bizans etkisinden kurtulmasına ve daha sonra da kendi kültür dairesi içinde gelişerek büyümelerine katkı sağlamıştır. Slav edebiyat dünyasının gelişmesinde ve yayılmasında da Simeon'un etkisi çok fazla olmuştur.

Simeon'u büyük yapan belki de Bizans'ın *ceasaropachlık* olarak tanımlanan ve Bizans İmparatorluğu'nu bütün ulusların hamisi olarak gösteren anlayışına karşı çıkması olmuştur. Simeon, Bizans yerine daha büyük bir devlet kurmak hem Bulgarların hem de Romalıların imparatoru olarak o topraklarda Simeon barışını (*pax Simeon*) gerçekleştirmek istemiştir. Bu amacına ulaştığı ve kendisini Roma imparatoru olarak ilan ettiği tarihi kaynaklarla da kanıtlanmasına rağmen Bizans gururu ve kibri bu durumu hiçbir zaman kabul etmemiş, Bizanslı devlet adamları yazdıkları mektup ve kayıtlarda bu duruma şiddetle karşı çıkmışlardır. 913 yılında Hebdemon'da gerçekleşen törende patrik Nikoloas tarafından imparator olarak ilan edilmesine rağmen daha sonra yazılı kaynaklarda bu törende Simeon'un başına taç değil de *patrik başlığı* veya *sezar başlığı* takıldığı yazılmış ve çeşitli bahanelerle Simeon'un imparator ilan edilmesini yalanlamaya çalışmışlardır. Hangi tören yapılmış, hangi başlık takılmış olursa olsun kaynaklarında gösterdiği üzere resmî taçlandırma töreninin yapılmış olması Simeon'un hukukî olarak imparator ilan edildiğini göstermektedir. Burada bir diğer önemli hususta imparatorluk sekreteri Theodoros Daphnopates'in yıllar sonra 927 yılında yazmış olduğu Hitabe'de; *Simeon, zorla imparatorluk tacını ve hükümdarlığı gasp etti, Avrupa'yı taçtan mahrum etti* şeklindeki sözleridir. Bu sözcüklerde Simeon'un imparator olarak ilan edilmiş olduğunun en önemli göstergesidir.

Günümüz tarihçileri Bulgaristan'ın meşru hükümdarı olan Simeon'un imparator unvanı almasından daha çok hangi milletin imparatoru olarak taçlandırıldığı konusunda tartışmaya girmişlerdir. Simeon Roma imparatoru mu yoksa Bulgar imparatoru mu olarak taçlandırılmıştır sorusu yüzyıllardır tartışmaların ana konusu haline gelmiştir. Bize göre Simeon *Romalıların İmparatoru* olarak taçlandırılmıştır. Dönemin Bizans kaynakları incelendiğinde 913 yılında Bizans tahtında meşruiyetini hiç kimsenin kabul etmediği bir çocuk imparator vardır ve patrik hiçbir şekilde onu tanımamaktadır. Bu nedenle Patrik Nikolaos, yine aynı yıl İstanbul'a büyük bir sefer yapan Simeon'u Roma imparatoru olarak ilan etmekte hiçbir sakınca görmemiştir. Böylece hem meşruiyetini tanımadığı çocuk hükümdardan kurtulmuş hem de Simeon'un onun hamiliğini üstlenerek ülkesine geri dönmesini sağlamıştır. Bu suretle Bizans'ı geçici olarak Bulgarların ve Simeon'un saldırılarından kurtarmıştır. Zaten Patrik İstanbul'u kuşatan Simeon'un isteklerine karşı çıkabilecek durumda olmadığı için onun bütün isteklerini kabul etmiştir. Ancak daha sonra Nikolaos'un yerine geçen Niyâbet Heyeti Simeon'la yapılan antlaşmanın bütün maddelerini ve unvanını tanımayı reddetmiştir. Karakter olarak çok dürüst bir insan olan Simeon, Nikoloas'un yalanları ve Bizans'ın bu yeni komplosu karşısında suskun kalmamıştır. O, Bulgarların Balkanlar'da ve Anadolu'da Bizans'tan çok daha önce yaşamış olduklarını

bilmekte ve bu toprakların kendi hakkı olduğuna inanmış ve bu yüzden patriğin ve Bizans ileri gelenlerinin yalanlarına karşı çıkmıştır. Simeon bundan sonra Bizans siyasî geleneğini kendi amaçları doğrultusunda kullanarak bütün siyasî ve askerî mücadelesini kendisinin imparatorluk unvanını tescil ettirmek ve Bulgar Kağanlığı'nı büyütmek için vermiştir.

Gerçekten de Simeon'un vermiş olduğu mücadele, Balkanlar'da Bulgar Kağanlığı'nın kalıcı olarak yerleşmesine neden olduğu gibi bin yıl sonra bile Bulgarlar, bağımsızlıklarını ve yeniden Bulgar Devleti statüsüne sahip olabilmeyi Simeon'un o topraklarda kurduğu hâkimiyete ve imparatorluk geleneğine borçludurlar. Boris-Mihail'in Slavlar ve Bulgar Türklerinden oluşturduğu Bulgarlar tek millet olabilmeyi başarmışlardır. Tarihteki diğer Bulgar devletleri zaman içerisinde yıkılıp dağılmalarına rağmen bugün Bulgaristan dimdik ayaklarının üstünde kalabilmeyi başarmış ve modern dünyada diğer devletler arasındaki yerini koruyabilmiştir.

KAYNAKÇA

Ahmetbeyoğlu, A.: “Avrupa Hunları”, *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, Ed. O. Karatay-S. Acar, Kitabevi Yay., İstanbul 2013, s.107-187.

Avrupa Hun İmparatorluğu, TTK Yay., Ankara 2001.

“Bulgar Hakanlar Listesi”, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, S.14, 1994, s.1-8.

“Bulgarları Oluşturan Boylardan Kutrigular ve Utrigurlar”, *Tarih Dergisi*, S.51, İstanbul 2010, s.1-20.

Grek Seyyahı Priskos (V. Asır)’a Göre Avrupa Hunları, TDAV Yayınları, İstanbul 1995.

“Kubrat Han ve Büyük Bulgarya Devleti’nin Kuruluşu”, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, S.13, Bahar 2007, s.35-42.

“Madara Kaya Kabartması ve Kitabeleri”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız Hatıra Sayısı, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1994, s.35-54.

“Tarihçi Theophanes Confessor ve Eserinin Türk Tarihi Açısından Ehemmiyeti”, *Sosyoloji Dergisi*, 3., S.19, 2009/2, s.285-296.

“Yurt Tutan Hükümdar Asparuh Han ve Tuna Bulgar Devleti’nin Kuruluşu”, *Omeljan Pristak Armağanı*, Sakarya 2007, (Bahar 2007), s.395-402.

Arrowsmith, A. *A Compendium of Ancient and Modern Geography, for the use of Eton School*, London 1831.

- Artamanov, M. İ.: *Hazar Tarihi Türkler, Yahudiler, Ruslar*, çev. D. Ahsen Batur, Selenge Yayınları, 3. bs., İstanbul 2008.
- Aydın, H.: “Bizans Kaynağı Theophanes Confessor’un Kroniğinde Türkler: 284-813”, *Kronik Yay.*, İstanbul 2021.
- Baştav, Ş.: “Hazar Kağanlığı Tarihi”, *Tarihte Türk Devletleri I*, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yay., Ankara 1987, s.139-181.
- “İtil (Volga) Bulgar Devleti”, *Tarihte Türk Devletleri I*, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yay., Ankara 1987.
- Beksaç, E.: “Balkanlarda Tarih Öncesi ve Erken Uygarlıklar”, *Balkanlar El Kitabı, Cilt I: Tarih*, Der., O. Karatay-B.A. Gökdağ, Araştırma ve Kültür Vakfı, 2006 İstanbul, s.37-52.
- Bolat, H.: “Ioannes Sklitzes’in Bizans Tarihi İsimli Eserinin XII-XXIII. Bölümlerinin Çevirisi (959-1057)”, Marmara Üniversitesi, *BYLT*, İstanbul 2016.
- Browning, R.: *Byzantium and Bulgaria, A Comparative Study Across The Early Medieval Frontier*, Londra 1975.
- “Notes on the Scriptor Incertus de Leone Armenio”, *Byzantion*, 35,1965.
- Buray, J. B.: *History of the Later Roman Empire, Volume I*, Dover Publications Inc., New York 1958.
- Confessor, T.: *The Chronicle Of Theophanes Confessor*, Trans; Cyril Mango and Roger Scott with the assistance of G. Greatrex, New York 1997.
- Crampton, R. J.: *A Concise History of Bulgaria*, Cambridge University Press, UK 1997.

- Curta, F.: *Eastern Europe in the Middle Ages (500–1300)*, Brill NV, Leiden 2019.
- Southeastern Europe in the Middle Ages, ca. 500-1250*. Cambridge University Press, Cambridge 2006.
- Çelik B.: “10. Yüzyıl Bizans Kaynakları VI. Leon, I. Nikholas (İstanbul Patriği), Diyakoz Leon’un Eserlerinde Türkler”, İstanbul Üniversitesi, *BYLT*, İstanbul 2020.
- Çoban, E.: “Ana Hatlarıyla Erken Dönem Macar Ortaçağına Bakış”, *Balkanlar El Kitabı, Cilt I: Tarih*, Der., O. Karatay-B.A. Gökdağ, Araştırma ve Kültür Vakfı, 2006 İstanbul, s.165-184.
- Dennis, G. T.: *The Taktika of Leo*, Text, Translation, and Commentary, Dumbarton Oaks, Washington 2014.
- Dujcev, İ.: “On The Treaty of 927 with The Bulgarians”, *Dumbarton Oaks Papers* 32 (1978); 29-75.
- Duran, A.-
- Orhun, F. Ç.: “Macarlar, Macaristan ve Turancılık”, *History Studies*, 11/2, Nisan 2019, s.557-571.
- Dvornik, F.: *The Slavs Their Early History and Civilization*, American Academy of Arts and Sciences, Boston 1956.
- Džurova, A.: “Once Again about the Iconography of Bulgarian Rulers Prince Boris (Knyaz Boris) and King Simeon (Tsar Simeon) —9th–10th Century”, *Iop.or.jp.*, 2012.
- Eckhart, F.: *Macaristan Tarihi*, Macarcadan Çeviren: İbrahim Kafesoğlu, 2. Basımı, TTK. Yay., Ankara 2010.
- Fehér, G.: *Bulgar Türkleri Tarihi*, TTK. Yay., Ankara 1984.

- Fine Jr, J. V. A.: *The Early Medieval Balkans. A Critical Survey from the Sixth to the Late Twelfth Century*, Ann Arbor 1983.
- Golden, P. B.: *Hazar Çalışmaları*, çev. Egemen Çağrı Mızrak, Selenge Yayınları, İstanbul 2006.
- “Rusya’nın Orman Kuşağı Halkları”, De. Denis Sinor, *Erken İç Asya Tarihi*, İstanbul 2012.
- Türk Halkları Tarihine Giriş*, çev. O. Karatay, Ötüken Yay., İstanbul 2013.
- Gregory, T. E.: *Bizans Tarihi*, Çev. Esra Ermert, YKY, İstanbul 2008.
- Gumilëv, L. N.: *Hazar Çevresinde Bin Yıl*, çev. D. Ahsen Batur, Selenge Yay., İstanbul 2003.
- Haldon, J.-
Brubaker, L.: *Byzantium in the Iconoclast Era c. 680–850: A History*, Cambridge University Press, UK 2015.
- Haldon, J.: *Byzantium at War*, Osprey Publishing, Oxford, UK 2002.
- Hupchick, D. P.: “Interlude: From Bulgar State to Bulgaria, 816-893”, *The Bulgarian - Byzantine Wars for Early Medieval Balkan Hegemony: Silver-Lined Skulls and Blinded Armies*, Palgrave Macmillan, USA 2017, s.123-147.
- “İnterlude: From Wary Peace Through Rus’ İntervention, 927-971”, *The Bulgarian -Byzantine Wars For Early Medieval Balkan Hegemony: Silver-Lined Skulls and Blinded Armies*, Palgrave Macmillan, USA 2017, s.221-246.

“Introduction; The Belligerents”, *The Bulgarian-Byzantine Wars For Early Medieval Balkan Hegemony: Silver-Lined Skulls and Blinded Armies*, Palgrave Macmillan, USA 2017, s.1-45.

“Krum’s Campaigns of Expansion, 809-814”, *The Bulgarian-Byzantine Wars For Early Medieval Balkan Hegemony: Silver-Lined Skulls and Blinded Armies*, Palgrave Macmillan, USA 2017, s.67-122.

“Prelude: Establishment and Survival of the Bulgar State, 679-803”, *The Bulgarian-Byzantine Wars For Early Medieval Balkan Hegemony: Silver-Lined Skulls and Blinded Armies*, Palgrave Macmillan, USA 2017, s.47-65.

“Samuil’s Campaigns to Preserve Bulgaria and Bulgarian Defeat, 976-1018”, *The Bulgarian-Byzantine Wars For Early Medieval Balkan Hegemony: Silver-Lined Skulls and Blinded Armies*, Palgrave Macmillan, USA 2017, s.247-319.

Simeon’s Campaigns For Imperial Recognition, 894-927”, *The Bulgarian-Byzantine Wars For Early Medieval Balkan Hegemony: Silver-Lined Skulls and Blinded Armies*, Palgrave Macmillan, USA 2017, s.149-219.

İbn Fazlan; *Seyahatnâme*, Önsöz ve Tercüme: Ramazan Şeşen, Bedir Yay., İstanbul 1995.

Ilieva, A.-Tomov, T.; *The Shape of the Market: Mapping the Book of the Eparch*, *BMGS* 22, 1998, s.105-116.

Jeffreys, E.-Jeffreys,

M.- Scott, R.: *The Cronicles of John Malalas*, Australian Association for Byzantine Studies vol. 4, Melbourne 1986.

Jenkins, R. J. H.: *Byzantium: The Imperial Centuries AD 610-1071*, Canada 1996.

“The Peace with Bulgaria (927) celebrated by Theodore Daphnopates”,
[in:] *Polychronion. Festschrift F. Dolger zum 75. Geburtstag*, ed. P.
Wirth, Heidelberg 1966 *The Peace with Bulgaria (927) celebrated by
Theodore Daphnopates*, s.287-303.

Jenkins, R. J. H.-

Westerink, L. G.: *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Dumbarton Oaks,
Washington 1973.

Kafesoğlu, İ.: “Bulgarların Aslı”, *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay.*, Ankara
1985.

“Türk Bulgar’ların Tarih ve Kültürüne Kısa Bir Bakış”, *GAAD*, S. 11,
İstanbul 1983, s.91-123.

Türk Milli Kültürü, Ötüken Yay., İstanbul 2010.

Karatay, O.: “Avar Hâkimiyeti ve Balkanların Slavlaşması”, *Balkanlar El Kitabı*,
Cilt I: Tarih, Der., O. Karatay-B.A. Gökdağ, Araştırma ve Kültür Vakfı,
2006 İstanbul, s. 86-94.

Bulgarlar: Yitik Bir Türk Kavmi, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018.

“Doğu Avrupa’nın Esrarengiz Kavmi: Suvarlar”, *TDİD*, C. 10, S. 1,
İzmir 2010, s.99-106.

“Doğu Avrupa Türk Tarihinin Anahatları. Altın Orda Öncesi Dönem”,
Karadeniz Araştırmaları III, (Güz 2004), s.1-70.

Hazarlar: Yahudi Türkler, Kripto Yay., Ankara 2015.

“Hırvatların Kökeni ve Ortaçağ Hırvat Tarihi”, *Balkanlar El Kitabı*,
Cilt I: Tarih, Der., O. Karatay-B.A. Gökdağ, Araştırma ve Kültür Vakfı,
İstanbul 2006, s.95-104.

“Macarlar”, *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, Ed. O. Karatay-S. Acar, Kitabevi Yay., İstanbul 2013, s.409-448.

Macarlar, Kökler ve Türkler, Ötüken Yay., İstanbul 2020.

“Oğurlar”, *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, Ed. O. Karatay-S. Acar, Kitabevi Yay., İstanbul 2013, s.241-250.

“Tuna Bulgarları”, *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, Ed. O. Karatay-S. Acar, Kitabevi Yay., İstanbul 2013, s.273-294.

“Tuna Bulgar Devleti’nin İlk Asrı; Balkanlarda Tutunma ve Pekişme (681-803)”, *TDİD*, Kış 2010, s.1-8.

Karpat, K.: “Balkanlar Madde”, *İ.A.*, C. 5, İstanbul 1992.

Kayapınar, A.: “Bulgarların Balkanlara Göçü ve Tuna Bulgar Devleti”, *Balkanlar El Kitabı, Cilt I: Tarih*, Der., O. Karatay-B.A. Gökdağ, Araştırma ve Kültür Vakfı, 2006 İstanbul, s.105-126.

“II. Bulgar Krallığı”, *Balkanlar El Kitabı, Cilt I: Tarih*, Der., O. Karatay-B.A. Gökdağ, Araştırma ve Kültür Vakfı, 2006 İstanbul, s.232-251.

Kayapınar, L.: “Bizans Kaynaklarının Neşri: Türkiye’deki Durum”, *Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu*, Ankara Mart 2010, ed. Prof. Dr. Mehmet Öz, Ankara 2011, s. s.141-205.

Kazdal, A.: “Bizans Kaynaklarından Zosimus ve Malalas’ın Eserlerinde Türkler (Tercüme, Tahlil)”, *Basılmamış YLT*, İstanbul 2015.

- Kazhdan, A.: *The Oxford Dictionary of Byzantium, cilt. I, II, III*, Oxford University Press, Oxford-1991.
- Kelly, C.: *Attila, Hunlar ve Roma İmparatorluğunun Çöküşü*, çev. Turhan Kaçar, Alfa Yay., İstanbul 2008.
- Koç, D.: “Rus Kaynaklarına Göre İlk Müslüman Türk Devleti: İtil Bulgar Devleti”, İ.Ü. Sos. Bil. Ens., *Basılmamış Doktora Tezi*, İstanbul 2010.
- Kolias, G.: *Leon Choirosphactes, Magistre, proconsul et patrice*, Athens 1939.
- Kurat A. N.: *IV- XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, TTK. Yay., Ankara 1972.
- Küçüksipahioğlu, B.: “Ankhialos Savaşının sonuna kadar Bizans- Bulgar İlişkileri”, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S.14, 2008, s.209-226.
- Lang, D. M.: *The Bulgarians From Pagan Time To The Ottomon Conquest*, Thames and Hudson 1976.
- Leo the Deacon.: *The History of Byzantine Military Expansion in the Tenth Century*, A. M. Talbot and D. F. Sullivan, eds. And trans., Washington, DC, 2005.
- Leszka, M. J.: *Symeon I Wielki a Bizancjum*, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2013.
- “The Monk versus the Philosopher From the History of the Bulgarian Byzantine War 894–896”, *Studia Ceranea* 1, 2011, s.55-70.
- Liudprand: *The Complete Works of Liudprand of Cremona*, Trans. Paola Squatriti, The Catholic University of American Press, Washington, D.C. 2007.
- Magdalino, P.: “The Medieval Empire (780-1204)”, *The Oxford History of Byzantium*, Ed. Cyril Mango, Oxford University Press, New York 2002.

- Marinow, K.: “In The Shackles of The Evil One Portrayal of Tsar Symeon I the Great (893–927) in the Oration “On the Treaty with the Bulgarians”, *Studia Ceranea I*, “A Journal of the Waldemar Ceran Research Centre for the History and Culture of the Mediterranean Area and South-East Europe” 1, 2011, s.157-190.
- “Peace in the House of Jacob: A Few Remarks on the Ideology of Two Biblical Themes in the Oration ‘On the Treaty with the Bulgarians’”, *Bulgaria Mediaevalis*, Volume 3, 2012, s.85-93.
- “The Haemus Mountains and the Geopolitics of the First Bulgarian empire: An Overview”, *Зборник Радова Византолошког Института 51*, 2014, s.17-32.
- Marshall, L. D.: *The Bulgarians From Pagan Time to The Ottoman Conquest*, Thames and Hudson 1976.
- Mladjov, I.: “The Crown and the Veil: Titles, Spiritual Kinship, and Diplomacy in Tenth-Century Bulgaro–Byzantine Relation”, *History Compass*, Vol., 13, April 2015, s.171-183.
- Moravcsik, G.: *Türk Tarihinin Bizans kaynakları*, çev. Hüseyin Namık Orkun, Sümer Basımevi, Ankara 1938.
- Mutafçıyev, P.: *Bulgarlara ve Bizans’a Dair Bir Kitap*, çev. A. N. Ş. Taş, Janet 45 Yay., 2006.
- Nenov, K. “Early Medieval Bulgarians Seals from an Auction”, *Bulgaria Mediaevalis*, Volume 4-5, Sofia 2014, s.23-37.
- Nikolov, A.: “Making a new basileus: the case of Symeon of Bulgaria (893-927) reconsidered”, Rome, Constantinople and Newly-Converted Europe. *Archaeological and Historical Evidence*, Volume 1, 2012, s. 101-108.

“The Perception Of The Bulgarian Past İn The Court Of Preslav Around 900 AD”, *Studies in Medieval Bulgaria and Byzantium*, Ed. Vassil Gjuzelev and Kiril Petkov, The American Research Center, Sofia 2011, s.157-171.

Nikophoros Patriarch of Constantinople.: *Short History*, Trans: Cyril Mango, Washington 1990.

Norwich, J. J.: *Bizans, Yükseliş Dönemi (M.S. 803-1081)*, Kabalcı Yay., İstanbul 2012.

A Short History of Byzantium, Penguin Books, London 2013.

Obelensky, D.: *The Byzantine Commonwealth, Eastern Europe 500-1453*, Cardinal, 1974 London.

Ostrogorsky, G.: *Bizans Devleti Tarihi*, çev. Fikret Işıltan, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 5. Baskı, Ankara 1999.

O v č a r o v, D.: *Bălgarski srednovekovni risunki-grafiti*, Sofija 1982.

Özey, R.: “Balkanların Coğrafi Yapısı”, *Balkanlar El Kitabı*, Cilt I: Tarih, Vakfı, 2006 İstanbul, s.13-34.

Petkov, K.: *The Voices of Medieval Bulgaria, Seventh-Fifteenth Century*, Brill, 2008.

Porphyrogenitus C.: *De Admnistrando İmpreio*, Yunanca Metni Editleyen Gyula Moravcsik, İngilizceye çev. R. H. J. Jenkins, Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies Trustees for Harvard University, Washington 1967.

Porphyrogenitus, K.: *De Administrando Imperio*, çev. ve not., İ. Aslan, İstanbul 2020.

Râsonyı, L.: *Tarihte Türklük*, TKAE. Yay., Ankara 1971.

Rodoplu, F.: “Bulgar Tarih yazımında II. Bulgar Devletinin Kuruluşu ve Kuman/Kıpçaklar”, *Basılmamış Doktora Tezi*, İstanbul 2019.

Rona-Tas, A.: “Kubrat Han’ın Büyük Bulgar Devleti”, *Türkler Ansiklopedisi*, C.2, Ankara 2002, s.625-629.

Hungarians and Europe in the Early Middle Ages: An Introduction to Early Hungarian History, Central European University Press, UK 1999.

Runciman, S.: *A History of the First Bulgarian Empire*, Londra 1930.

The Emperor Romanus Lekapenus and his reign, Cambridge University Press, 1988.

Schwarz, K.: “Nomads of The Western Eurasian Steppes, Oğurs, Onoğurs and Khazars”, *P. Golden, Ed. Cătălin Hriban Studies on the Peoples and Cultures of the Eurasian Steppes*, Bükreş 2011.

Shephard, J.: “Bulgaria: the other Balkan Empire”, *Cambridge Medieval History III*, Cambridge University Press, Cambridge 1999, s.567-585.

“Byzantium in equilibrium, 886-944”, *Cambridge Medieval History III*, Cambridge University Press, Cambridge 1999, s.553-566.

Emergent Elites and Byzantium in the Balkans and East-Central Europe, V, Variorum Collected, UK 2011.

Skylitzes, J.: *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, İngilizceye çev. John Wortley, Cambridge University Press, New York 2010.

Stephenson, P.: “About The Emperor Nikephoros And How He Leaves His Bones in Bulgaria” A context for the Controversial Chronicle of 811, *Dumbarton Oaks Papers* 60 (2006), s.87-109.

Byzantium's Balkan Frontier, Cambridge University Press, Cambridge 2000.

P. Stephenson.info

The Legend of Basil the Bulgar-Slayer, Cambridge University Press, Cambridge, UK 2010.

Syrien, M.: *Chronique de Michel le Syrien Patriarche Jacobite d'Antioche*, Yay. J. B. Chabot, C.II, Paris 1901.

Taşagıl, A.: *Gök-Türkler I*, TTK Yay., Ankara 2003.

“İdil Bulgar Hanlığı”, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.21, İstanbul 2000.

Tekin, T.: *Tuna Bulgarları ve Dilleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 530, Ankara 1987.

Thompson, E. A.: *The Huns*, Blackwell Publishing, UK 2006.

Todorov, B. A.: “The Bulgarians between the Two Romes: The Discourse of Power in Medieval Bulgaria”, *PHD dissertation*, University of California, Los Angeles 2007.

Tolan, Ö.: “Avrupa Hunlarında Devlet Teşkilatı ve Sosyokonomik Yapı”, *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl 7, S. 20, Aralık 2014, s.97-127.

Tougher, S.: *The Reign of Leo VI (886–912). Politics and People*, Leiden–New York–Koln 1997.

Toynbee, A.: *Constantine Porphyrogenetius and His World*, Oxford University Press, 1973.

- Treadgold, W.: *Byzantium and Its Army 284-1081*, Stanford University Press, USA 1995.
- “Recovery and Victory (780-1025)”, *A Concise History of Byzantium*, Palgrave, New York 2001.
- The Early Byzantine Historians*, New York: Palgrave Macmillan, 2007.
- “The Long Revival”, *A History of the Byzantine State and Society*, Stanford University Press, Standford California 1997.
- The Middle Byzantine Historians*, Palgrave Macmillan, USA 2013.
- Üren, U.: “Büyük Bulgar Devleti”, *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, Ed. O. Karatay-S. Acar, Kitabevi Yay., İstanbul 2013, s.251-271.
- Vasiliev, A. A.: *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, çev. Arif Müfid Mansel, c.1, Maarif Matbaası, Ankara 1943.
- Vlasto, A. P.: *The Entry of the Slavs Into Christendom: An Introduction to the Medieval History of The Slavs*, Cambridge University Press, UK 1970.
- Whittow, M.: *The Making of Orthodox Byzantium, 600–1025*, Barkeley–Los Angeles 1996.
- Yalçinkaya, M. A.: “Osmanlılar Döneminde Bulgaristan”, *Balkanlar El Kitabı, Cilt I: Tarih, Der.*, O. Karatay-B.A. Gökdağ, Araştırma ve Kültür Vakfı, İstanbul 2006, s.320-330.
- Uydu Yücel, M.: “Balkanlarda Peçenekler, Uzlar ve Kumanlar”, *Balkanlar El Kitabı, Cilt I: Tarih, Der.*, O. Karatay-B.A. Gökdağ, Araştırma ve Kültür Vakfı, İstanbul 2006, s.185-214.

“Hazar Kağanlığı”, *Türkler Ansiklopedisi*, C.2; Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.149-179.

İlk Rus Yıllıklarına Göre Türkler, TTK. Yay., Ankara 2007.

“Peçenekler”, *Doğu Avrupa Türk Tarihi*, Ed. O. Karatay-S. Acar, Kitabevi Yay., İstanbul 2013, s.449-540.

Türkistan’dan Tuna’ya Peçenekler, Doğu Kütüphanesi, İstanbul 2020.

Zenbilci, İ. K.: “Aziz Demetrios: Selanik’in Koruyucu Azizi, Yaşam Öyküsü ve Mucizeleriyle İlişkili Belgeler, Kültü ve Tasvirleri”, *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, C., 3, S. 2, Aralık 2020, s.361-382.

Zimonyi, İ.: “Bulgarlar ve Ogurlar”, *Türkler*, C.II, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.203-220.

Živković, T.: “The Urban Landcape of Early Medieval Slavic Principalities in the Territories of the Former Praefectura Illyricum and in the Province of Dalmatia (ca. 610–950)”, *The World of The Slavs*, Studies on the East, West and South Slavs: Civitas, Oppidas, Villas and Archeological Evidence (7th to 11thCenturies AD), Belgrade 2013, s.15-33.

Zlatarski, V.: *İstoriya na Bulgarskata Dirjava prez Srednite Vekove: Pirvo Bulgarsko Tsarstvo T. I/II*, Akademično İzdatelstvo Prof. Marin Drinov, Sofya 2002.

EKLER

Ek-1. Kağan Simeon’a ait bir ikonun yeniden yapılandırılmış hali. A. Džurova, “Once Again about the Iconography of Bulgarian Rulers Prince Boris (Knyaz Boris) and King Simeon (Tsar Simeon) -9th–10th Century”, *Īop.or.jp.*, 2012, s. 160.

Ek-2a. Bulgar prensi Simeon'a ait mühürler (Bulgar Arkonu). K. Nenov, Early Medieval Bulgarians Seals from an Auction, *Bulgaria Mediaevalis*, Volume 4-5, Sofia, 2014, s. 26.

Ek-2b. Bulgarların İmparatoru (basileios) Simeon'a ait mühürler. K. Nenov, Early Medieval Bulgarians Seals from an Auction, *Bulgaria Mediaevalis*, Volume 4-5, Sofia, 2014, s. 27.

Ek-3. V Numaralı Mektup¹¹¹⁵

Bulgar Kağanı Simeon'a

Sevgili oğlum herhâlde bu mektubun mürekkeple değil de gözyaşlarım ile yazılmış olduğunu tahmin edebilirsin: yakından bakıldığında görüleceği gibi günahlarımınla çepeçevre kuşatılmış olan ben, senden gelen ve benim mektubumu talep eden haberler nedeniyle gözyaşları içerisinde kalarak bu mektubu yazıyorum. Kendimi büyük bir alçakgönüllülükle ona adadığım ve onun kutsal mekânının değersiz bir hizmetkârı olduğum günlerin hatırına, O Tanrımız, efendimiz bizi korusun, iblisin bizi yenmek amacıyla getireceği, dünya üzerinde yaşayan her neslin nefret ve tikslenme ile karşıladığı sona erdirilmesi asla mümkün olamayacak bu çeşit zalimliklerden ve tüm kötülüklerden uzak tutsun!

Mektubumu daha fazla uzatmadan Tanrıya karşı nefret dolu ve insanlık için çok tiksindirici olan bu kötü bilgileri seninle açıkça paylaşmak istiyorum. Onların getirdiği haberlere göre en bilge, en akıllı ve en iyi Hristiyan, Hristiyanlara karşı yaptığı yanlış seferden dolayı tövbekâr olan sen, bir kez daha bu seferin hatırasını şimdiye kadar görülmemiş kadar kötü ve Tanrıya karşı daha fazla nefret dolu bir başka seferle örtmeye çalışıyorsun. Savaş için, sana hiçbir kötülüğü olmamış, günahsız, küçük yetim bir çocuğun, imparatorun oğlunun hakkını gasp etmeye kararlı olduğun ve bunu yaparken yani gasp etmenin Tanrının ve insanların gözünde ne kadar tiksindirici olduğunu düşünmediğin anlaşılmaktadır. Tanrının insanların haklarını gasp edenlerden nefret ettiğini ve her yaştan insanın gaspçıları vahşi hayvanlar olarak gördüğünü ve onlardan nefret ettiğini bilmiyor musun? Hayır, bütün bunların hiçbirini dikkate almıyorsun ve Yetimlerin babasını da (insanların babası) hesaba katmıyorsun ki O, bu kişilerden nefret eder, iğrenir ve sadece bir imparatora değil mütevazı bir yetime karşı yapılan yanlış harekettin bile intikamını alır. O ki kendi krallığının efendisi olup, yargılama yetkisine sahiptir ve hükümdar olarak yaptırımlar uygulayabilir. Sen aramızda yapmış olduğumuz anlaşmayı yani başlangıçta Romalılar ve Bulgarlar arasında yapılan barış müzakerelerine aykırı hareket ederek onu ihlal ettin. Vaftiz olmak amacıyla bize başvurduğunda; aynı zamanda daha önce yapılan barış yanlış bir şekilde bozulduğunda yaptığımız ikinci anlaşma, bunun yenilenmesini sağlamıştı ki sen ettiğin müthiş yeminlerle anlaşmayı onaylamış ve bozulmayacağını garanti etmiştin.

¹¹¹⁵ Jenkins, R. J. H.- Westerink, L. G., *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Dumbarton Oaks, Washington 1973.

Sevgili oğlum bu yaptığın nedir? Sende olduğunu düşündüğüm gurur nerede? Kulağıma kadar gelen bilgiler yani adaleti ile nam salmış, Tanrının atadığı İyi kalpli, dindar, adil, kötülüğün düşmanı, gerçeğin sevdalısı, yalanın düşmanı prens nerede? Neden bunları tek tek sıralıyorum biliyor musun, çünkü seninle ilgili olarak kulağıma gelen yani senin adaletli ve halkına uğur getiren namın, benim çok sevinmeme, memnun olmama, gurur duymama, Tanrıya müteşekkir olmama ve hepimizin yaratıcısı, Tanrımız ve efendimiz Bulgarlara böyle bir lider ve yönetici nasip ettiği için ona hamd etmeme sebep oluyor. Gece ve gündüz büyük bir memnuniyetle yaptığım dualar nerede? Ben (alçakgönüllülükle ve kutsal mekânın değersiz bir hizmetlisi olarak) senin adına yaptığım duaları, senin soyundan gelecek kişiler, Bulgar Ulusunun başında onları yönetmeye devam etsin, evlatların senin başarmış olduğun işlerde daha fazlasını yapsın diye gökyüzüne yolladım. Söyle nerede, seninle ilgili anlatılan muhteşem ve güzel hikâyeler nerede? Bütün bunların tam tersi, üzücü, Tanrıya ve İnsanoğluna karşı nefret dolu, insanın yüzünü kızartan ve yüzümü (sakalıma) ıslatan hikâyeler nereden çıktı? Orada mısın-kendi kendime mi konuşmuyorum, o kim mi? Ben ki onun meziyetlerine hayran olan kişiyim, fakat adalete inanan diğerleri senin arkadaşın olmasa da-ki onlar bütün bunları işitince kalpleri rahatsız olmayacak, üzülmecekler, gözyaşları içinde kalıp kederlenmeyecekler. İnsanoğlu için bundan daha elem verici, bundan daha acınılası bir durum olabilir mi, erdemleriyle şöhret kazanmış, ölümsüzleşmiş, iyi ahlak ve dindar kişiliğiyle kendine ve gelecek kuşaklara örnek olmuş bir insan birdenbire değişerek bütün bunlardan uzaklaşıp kötü örnek olabilir mi? Ne yazık ki başımdaki felaketler, sefaletim ve gördüğün gibi sonsuz olan büyük günahlarım için çok üzgünüm! Yaradılıştan beri insanoğlunun kötülüğünü isteyen düşmanı şeytan, iyiliği ve güzelliği sürekli olarak kıskanmakta ve sürekli olarak bütün enerjisini insanoğlunu doğru yoldan çıkararak felakete sürüklemek amacıyla harcamaktadır.

Ben, sevgili Oğlum her geçen gün senin ruhunun asaletine yakından tanık oldum ve kalbinde sadece kusursuz ve masum bir yönetim anlayışından başka bir şey olmadığını gördüm. Bazılarının daha önce fısıldadığı şimdi ise kelimelere dökerek söylediği bu lafların saçmalık olduğunu, onların senin güzel meziyetlerinin düşmanı olduğunu ve sana iftira atmak amacıyla bu masalı uydurduklarını düşünmekteyim; onların birçoğuna da söylediğim gibi tanrı tarafından atanan prense yapılan bu suçlamanın hiçbir dayanağı yoktur. Söylediğim gibi dindarlığı seven, hakikatleri konuşmaktan zevk alan, adalete saygı duyan, iyi bir şöhret ve hatıra bırakma konusunda istekli olan bir kişi, asla başkalarının hakkına göz dikmez. Çünkü zorba olan kişi, bütün güzel erdemlere yabancı olup onun sefil ruhu kötülük yapmak arzusuyla

alev alev yanmaktadır. Bütün zorbalar, dinsiz, sahtekâr, vahşi kanun tanımaz, adaletsiz ve tüm bunların hepsinden daha kötüsü, Tanrının takdiri ilahisine veya hükmün verildiği kıyamet gününe inanmayı ve tanrının hükmü altındaki insan ilişkilerine yaptırım uygulamayı, kurallara uymayı ve insanoğluna verilen yetkilere saygılı olmayı reddeder; fakat sadece deliliğe varan bir küstahlık, kendini beğenmişlik ve tanrıtanımazlıkla hareket ederler. Böylece seni zorba olmak istemekle suçlayanlara dedim ki: “Efendiler, benim en sevdiğim ilahi oğluma karşı şu hukuk tanımaz, adaletsiz hain dillerinizi susturun, dünyanın en dindar, en dini bütün, en dürüst insanına karşı”! Ve sadece bunları söylemedim ayrıca şunları da ekledim: “Kalbi kötülükle dolu olan insan sadece kötülük getirir, kalbi iyilikle dolu olan insan ise iyilik getirir. Benim oğlum sadece iyilik yapmaktan zevk alır: o, son derece mükemmel bir kişidir ve o bütün gücüyle ulusunun üzerinden kötülükleri defetmeye ve ulusunu doğru yola sevk etmeye çalışır; O şimdiye kadar tanıdığım en dindar kişidir, işittiğime göre onun idaresi altında yaşayan insanlar inanç bakımından mükemmel durumda ve ona sadıktırlar; o şimdiye kadar tanıdığım en adil insandır ve idaresi altında yaşayan herkes yüksek sesle bunu açıkça haykırmaktadır. Çünkü adil olmayan günahkâr insanların hiçbiri kendisi ile övünemez. Bu nedenle, tanıdığım en dindar, en adil, en doğru ve diğerlerine bu şekilde davranmayı öğreten bir kişi, nasıl bu hale gelebilir ve yanlış davranışlarda bulunup, inançsız ve günahkâr olabilir? Tanrı aşkına halkının prensi olmuş bir kişi, halkına erdemli olmayı öğretirken eğer bu şekilde davranırsa ve ahlaki olarak en aşağılık biçimde zayıflarsa kendisinden utanmayacak mıdır? Bir insanın zorba olmasından daha tiksindirici ne olabilir? Tanrı Korusun o kadar da kötü bir şey yok! Ayrıca bu bilgiler bizi aydınlatmaktan daha çok, halkının üzerinde parlayan güneşi karartmak amacıyla yapılmış bir iftirada olabilir.

Böylece sevgili oğlum, kararlı bir şekilde bu duruşumu koruyarak, imparator ve diğerleri ne zaman senin gasp etme tutkusu ile yandığını veya gasp etmekten söz etse, bunu yalanlayarak aksini ispatlamaya çalıştım. Fakat şimdi ne söyleyeceğim? Daha önce senin adına söylediğim bütün şeyler, bütün övgülerim, senin meziyetlerin hakkında yaptığım bütün samimi takdirler, hepsi bana karşı dönmüş durumda: Benim dilimi bağlayacaklar, bir zamanlar senin meziyetlerini savunmak amacıyla onları yalanladığım için utanç içinde kalarak yüzlerine bakmama izin vermeyecekler ve beni tasvip etmeyecekler. Neler oluyor sevgili oğlum! Hangi kötü ruhlu şeytan, zaferlerini çekemeyenler, seni bu hale getirdi, bir gaspçının adını miras olarak almanıza neden oldu? “Tanrının atadığı prens” olarak anılmak zorba olarak adlandırılmaktan çok daha iyi değil midir? Hangi iblis zehrini benim oğlumun kulaklarına püskürttü? İlahi adalet önünde hepimiz korku ile ürpermiyor muyuz? Mesih’in

yeryüzünde göklere çıkartıp büyüttüğü bu imparatorluğun mahvolacağı düşüncesi ile korkmuyor muyuz? Görmüyor musun oğlum nereye gidiyoruz, yapmak istediğin şey nedir! Tanrı kibirle dolmuş kalplerden nefret eder ve çok fazla gururlanan kişileri bastırmaya çalışır; çok kısa bir süre için onların böyle davranmalarına izin verse bile daha sonra onu tahtından indirmeyi bilir. Dünya üzerinde hiçbir adam kendi başına başarıya ulaşamaz; sen, aklınla, bilgeliğinle, benim sözlerime ihtiyaç duymaksızın, kaç kişinin kötü tavsiyelere uyarak daha sonra değiştiğini ve kötü durumlara düşerek pişmanlık içinde tövbe ettiğini, akılsızlıkları yüzünden kendilerini suçladıklarını biliyor musun?

Gerçekten oğlum bütün söylediklerimi bir kenara koyarsak, çok ihtirash, arzularının peşinde kendinden geçmiş bir halde ve kimseyi dinlemeden dik başlı olarak orada hareket eden kimdir? Bir veya iki gün önce bir isyancı gibi inançsız, cüretkâr ve acımasız bir şekilde, sadece öç almak duygusuyla hiçbir şekilde daha önce uyarmaksızın aniden sarayının önünde ortaya çıkan kişi kimdir? Gerçekten de onun bu saygısız, gözü pek ve düşüncesiz davranışları, asilerin davranışları ile uyuşmaktadır. Hiç kimsenin bu işten özellikle hesapsızca düşünmeden hareket edenlerde dâhil, sadece tanrı tarafından ödüllendirilenler hariç, kazançlı çıkabileceğini düşünüyor musun? Yine tekrar ederek söylüyorum ki eğer biz başkalarını yaptıkları yanlışlardan ötürü onları cezalandırırken kendimiz adalet ve hukuku ihlal edersek bu yaptıklarımızdan dolayı utanç duymayacak mıyız? Kutsal yeminlerimizi bozduğumuz zaman bunun ne kadar ahlaka uygun olduğuna nasıl karar vereceğiz? Bu bizim inancımızı reddetmek ve dinimize arkamızı dönmek anlamına gelmiyor mu? Bu Hristiyanlığımıza son vermek demek değil mi? Çünkü bir erkek Hristiyanlığın heybetli sırlarına hakaret ettiğinde artık kendisini nasıl Hristiyan olarak adlandırabilir?

Seni kalbimden yükselen bu büyük acıyla ve sana karşı duyduğum sıcak sevgi ile uyarıyorum. Başından beri kalbimi alev alev tutuşturan bu sevgi hala büyük bir ısıltı ile parlamakta ve sana uzun bir mektup yazmama neden olmaktadır; gerçi ansızın ortaya çıkan bu felaketin ve siz majestelerinin zarar görmesi için çalışan kötü ruhlu şeytanın art niyetinin bunda da payı bulunmaktadır. Bu benzeri görülmemiş teşebbüsün yarattığı şaşkınlıktan dolayı konuşmakta güçlük çekiyorum. Şimdi size eski bir hikâyeyi anlatacağım ve bu mevzuyu bitireceğim. Pers İmparatorluğunun gücünü, zenginliğini ve başından beri durmaksızın Romalılar ile devamlı savaştıklarını sizde bilirsiniz Majesteleri; en sonunda adetleri olduğu üzere Roma İmparatoru Arcadius öldüğünde ve imparatorluğu üç yaşındaki oğlu Theodosius'a bıraktığında Romalılara karşı silahlanarak ayaklanmalarına rağmen, insan ilişkilerinden ve yöneticilikten anlamayan çocuk yaşta bir yöneticiye sahip imparatorluk ile

savaşmanın adil ve insanca olmadığını düşündüler: onlar yalnızca Arcadius'a karşı sürdürmekte oldukları savaşı bitirmekle kalmadılar, ayrıca Pers kralı burada Constantinople'daki belli başlı senatörlere de bir elçilik heyeti yolladı. Chosroes adlı bu kral, bütün Persliler arasında kana susamışlığı ile çok kötü bir ün kazanmıştır. Buna rağmen bu kral önde gelen senatörlere elçilik heyeti yolladıktan başka sürmekte olan savaşı sona erdirdiğini ve küçük imparatoru koruyacağını ilan etmiştir. Ayrıca herhangi biri silahlanıp ona karşı ayaklanmaya kalkarsa, onun yani Chosroes'un bütün gücüyle küçük imparatorun arkasında olarak onu savunacağını, ordusunu yanına alarak onun şehrine gideceğini, büyük bir şevkle ileriye atılacağını, olayları yaratanları yok etmeye çalışacağını ve hepsini denize dökeceğini belirtir.

Acımasız bir barbarın ve tanrı tanımaz kralın insanlığını görüyor musun? Kralın fazlasıyla saygıya değer olan bu kararının farkında mısın? Çünkü bir adamın yetim bir çocuğun mülkünün peşinde olup onu elde etmek istemesi, onun sadece canı ruhlu bir kişi olduğunu göstermez, fakat aynı zamanda onu bir eşkiya ve zorba olduğuna işaret eder. Anlaşıldığı üzere yetim ve küçük bir imparatorun mülkünü zorla elde etmek isteyen kişi de sadece gaspçı gibi değil aynı zamanda haydut, zorba ve insanoğlunun gördüğü en zalim kişi gibi hareket eder: ki bu durumun farkına varan barbar kral, İsa ve bizim tanrımızdan haberi olmamasına rağmen sahip olduğu krallık onurunu ayaklar altına almaya utanmış, haydut ve zorba olmak gibi bir şerefsizliği taşımak istememiştir. Hatta kendisini savaşa, yani imparatora karşı teşvik edenlere (o dönemde de birçok canı ve haydut, aynı bugün senin büyüklüğünü överek aynı şekilde hareket etmeni isteyenler gibi kralı bunu yapması için razı etmeye çalışmaktadır) dönerek, onların öğütlerinin hem adil hem de uygun olmadığını söylemiştir: Şeytan ruhlu kişiler kadar iyi insanların da servet edinmek ve hâkimiyet kurmak olasılığı vardır, fakat adil bir hükümdar olarak ün kazanmak, bunu kalıcı olarak yaşatmak veya yaptıklarının karşılığında ceza olarak kaybetmek, tek başına bilge bir insanın yapacağı bir şey değildir, onların aynı zamanda üstün meziyetlerle şereflendirilmiş olması, gelecek kuşaklara iyi bir isim bırakmak adına hayatları pahasına savaş vermeleri gerekmektedir. Ne diyorsun sevgili oğlum, bütün bunlar yani zorba olmak amacıyla yanıp tutuşman akıllıca mıdır, -sen ki iyi bir Hristiyan'sın ve kutsal zaferlerin mirasçısı olmak arzusundasın-senin seviyenin, Güneş ve Ay'ı tanrı olarak kabul eden bir barbarın, ateşe tapan bir tanrı tanımazın altına düşmesine izin verecek misin? Dünyada iyi bir ad bırakarak ona hâkim olmaya çalışmak, güneşi seyretmekten daha akıllıca bir şey değil midir?

Oğlum sana daha önce de söylediğim gibi ben, iyi bir Hıristiyan olan, en adil, en akıllı, her türlü şekilde tanrıya hizmet etmeye çalışan ve onun memnun etmek amacıyla yanıp tutuşan seni, katıksız bir sevgi ile bütün kalbimle sevmiştim: bütün bunlardan daha da önemlisi daha önce Hıristiyanlara karşı yapmış olduğun seferlerden ötürü hiç bıkmadan gece gündüz tanrıya yalvardığını duyduğumda çok fazla etkilenmiştim: Hıristiyanlara karşı işlemiş olduğun bu günahtan kurtulmak, kendini temizlemek amacıyla oruç tutarak, ağlayarak, yürekten tövbe ederek yaptığın ibadetler gerçekten takdire şayandır. Senin iyi niyetli amacını ve meziyetlerini anlatan raporu okuduğumda bu sevgim bir kez daha arttı ve seni bütün kalbimle sevdim ve şimdi bana ulaşan bu uğursuz ve kötü haberleri işittikçe sana karlı olan sevgim yok olmaya başlıyor. Bu şekilde olayları sessiz kalarak geçiştiremem mümkün değil, bunun yerine ağlayarak ve inleyerek bu mektubu sana yollamayı yeğledim: ilk önce tanrıya dualar ederek, ondan senin kalbine ulaşmasını, amacının onu memnun edecek şekilde değişmesini ve hayırlara vesile olmasını istedikten sonra senin suçsuz, mükemmel bir bireye dönüşmeni arzulayarak ona yakardım; daha sonra Tanrı, senin yaşananları görmeni sağlayacak, kargaşa ve boş sözlerle kafanı dolduran kişilerden uzaklaşmanı ve uzlaşmanın (barışın) daha iyi olduğunu kavramana yol açacaktır, böylelikle sen benim sözlerimi duyabileceksin ki bu sözler seni benim istediğim doğru yola doğru gitmeye ikna edecektir. Biz bugün yaşanan, ellerinden geldiği kadar bizi büyük bir acı ile etkileyen ve etkilemekte olan, senin büyük başarılarına zarar veren kötü haberleri işitmek yerine senin için daha olumlu ve faydalı haberleri duyabileceğiz. Bütün bunlar senin şu anda kendinden utanç duymamanı sağlayacağı gibi gelecekte de alnına kara bir leke ve utanç olarak yazılmayacaktır, İsa ve Tanrının kudretli adını önemsemeyenler ve onlara iman etmeyenlere ahirette verilecek olan ceza hiçbir şekilde ertelenemez. Hiç şüphe yok ki, sende benim bu konuda kuvvetli bilgilere dayandığımı biliyorsun ki, anlaşmalara uymayan, ettiği yemine sadık kalmayan ve kendi ırkına ait olmayan bir imparatorluğu ele geçirmeye çalışan kişi de onun kudretli adını zerre kadar önemsemyordur.

Şimdi bütün bu anlattıklarımı şunu eklemek istiyorum, manevi baban (en azından bir insan), bir rahip ve kutsal yapının bir (değersiz) kölesi olarak, kutsal ruhlardan (Tanrı, Oğul ve Kutsal ruh) aldığım yetki ile günahkârları zincirlerle bağladığım gibi (bu arada kendim de ilk günahkârlar arasındayım) seni de Tanrı, oğlu ve Kutsal Ruh'a bağlayarak onlara mahkûm ettim. Eğer böyle bir niyetin varsa yani dedikodularında işaret ettiği gibi Constantinople'ü zorla ele geçirmek konusunda kararlıysan, bu amacından vazgeçmeli, egemenliğin altındaki topraklara geri dönmeli ve daha önce yapmış olduğumuz gerçek anlaşma ile yetinmeli ve buna

bir zarar vermemeye çalışmalısın: senin de çok iyi bildiğin gibi inat etmeyi sürdürürsen yani bu şehri alma ısrarını, seni de asırlar boyunca çözülmez zincirlerle kutsal ruhun kölesi haline getirir, aforoz eder ve gizemli sırlara ulaşmanı yasaklarım. Ahiret gününde senin yanındaki yerimi alıp, söylemem gerekenleri söyleyerek sana karşı tanıklık yapar ve senin bu şehre karşı işlemek istediğin suçu ve günahlarından kurtulmak için hiç çaba sarf etmediğini, bütün bunları göz ardı ettiğini söylerim. Ayrıca benim seni kurtarmak için çok fazla istekli olduğumu, senin bu ölümcül, keder verici isyanını sona erdirmek için çok çaba sarf ettiğimi, seni günah işlemekten kurtarmaya ve sonsuza kadar aforoz edilmeni önlemeye çalıştığımı da söylerim. Fakat bu arada yani şimdi değersiz ellerimi cennete doğru kaldırarak, senin kötü emellerin ve haksız yere kurbanın olan bizler arasındaki sorunla ilgili olarak en adil kararı verene kadar yüce tanrıya yaptığım duaya devam etmek istiyorum.

Ek-4. VI Numaralı Mektup¹¹¹⁶

Bulgar Kağanı Simeon'a

Sevgili Oğlum sana daha önce yazdığım her şey, Bulgar ve Romalıların ortak çıkarları gözetilerek yazılmıştı. Şimdi buna benzer şekilde yazdıklarım da aynı şevkle ve amaç doğrultusundadır: Şu an bildiğim tek şey, böyle bir olayın her ikimizin hâkimiyeti ve hâkimiyetimiz altındaki topraklarda yaşayan insanlar için büyük bir felaket olacağıdır. Ülkelerimiz arasındaki itilaflar ve acımasızlık kutsal mekânın koruyucusu (ki buna rağmen değersiz bir patrik) olan benim kalbimde derin bir kaygıya neden olmaktadır. Fakat sadece bu nedenden dolayı değil aynı zamanda yaşamış olduğum uzun sefil hayatın sonuna yaklaştığımdan dolayı da bu kaygı daha da fazlalaşmaktadır. Eskiçağ ve günümüz tarihinden alınma olayları tarayarak yaptığım inceleme sonunda, bugüne kadar yaşanan mücadelelerden ortaya çıkan huzursuzluklardan hiç ders alınmadığı anlaşılmaktadır. Aslında insanoğlunun arasındaki kavgalar ve çekişmeler sonucunda yaşanan acı ve felaketlerden edindiğimiz tecrübeler bize bu durum hakkında bilgi vermektedir. Yine tekrarlayarak yazıyorum, iki erkek arasında yapılan mücadele o kadar acımasız boyutlara ulaşabilir ki, her ikisinden biri çok büyük zarar görmesine rağmen barış, ancak bu ikisi arasındaki sorunun çözülmesi ile sağlanabilir. Fakat bundan daha da zalim olanı bir ülkede komşular arasında ve şehirlerarasında verilen mücadeledir. Fakat tüm insanların anladığı üzere bir ulus diğer bir ulus ile mücadele etmeye başlar ve hiçbir şekilde aralarında anlaşma sağlanamazsa, işte o zaman yaşanacak olan acımasızlığı tarif edecek kelime bulmakta zorlanıyorum. Burada daha

¹¹¹⁶ Jenkins, R. J. H.- Westerink, L. G., *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Dumbarton Oaks, Washington 1973.

fazla senin sağduyundan ve mükemmel bilgeliğinden bahsetmek istemiyorum, bu konu hakkında daha önce konuştuğum için daha fazla bahsetmeye gerek duymuyorum. Bu nedenle sevgili oğlum benim sözlerime gerek kalmadan bu konunun avantajlarını, senin doğruları yaptığını ve barış için çalıştığını diğerlerine göstererek onlara tavsiyeler verebilir ve onları yönlendirebilirsin.

Şimdi konu hakkında konsülün vermiş olduğu kararı, mektubumu taşıyan kişiler sana ulaştırmak üzere gönderilmişlerdir. Onlar kendi ifadeleri ile benim mektubumu anlatacaklar ve olaylar hakkında seni bilgilendirecektir: anlayacağın üzere, “eğer senin kararın değişmeyecek ve daha önce askerlerini topladığın yere tekrar getirmeyeceksen, seni yeminle temin ederim ki Bulgarlar, Romalılara hiçbir şekilde zarar vermeyecek veya Romalılar Bulgarları incitecek bir hareket yapmayacaktır”. Böylelikle başlangıçtan itibaren uyguladığımız gibi ‘**anlaşma**’ hayata geçerek işlemeye başlayacaktır. Anlaşma, senin isteğin doğrultusunda Roma İmparatorluğu tarafından daha önce sana yollandığı gibi bu defa Develtos’a kadar gönderilecektir. Ayrıca bu anlaşma, senin hâkimiyetin altındaki topraklarda senin memurların (görevlilerin) tarafından uygulamaya konulacaktır. Bu anlaşmanın bu haliyle yeterli olduğu, başka taleplere gerek olmadığı ve hatta sizin imparatorluk görevlilerine iş yaptırma ve emir verme doğrultusundaki istekleriniz hiçbir şekilde karşılanmayacağı anlaşılmaktadır”. Ayrıca benim bu mektubu sana yazmamın bir diğer sebebi de bu tür kararları alırken her iki ulusun başına gelecek böyle bir felaketten bizi kurtarman için sana yalvarmak ve yardım dilemektir. Ne demek istediğimi anlıyorsunuz! Romalılar ve Bulgarları kastediyorum. Tanrı korusun! Eğer sükûnetli (barış dolu) bir siyaset izlenmezse: sizin şeref ve itibarınızın bütün bunlardan ayrı kalması, yaşanan olaylar sebebiyle sahip olduğunuz muhteşem adınızın kötüye çıkıp lekelenmemesi, geride iyi bir iz bırakmanız mümkün olamayacağı gibi her iki ulusun göreceği de sadece felaketler olacaktır ve sen bu felaketlere uğrayan kişiler tarafından sonsuza değin lanetleneceksin. İşte evladım bir baba olarak, yaratılmışların en muhteşemimin yücelttiği bir patrik olarak (değersiz olmasına rağmen), bu yüzden seni uyarıyorum ve bu yüzden sana yalvarıyorum, eğer yaptığın bu eylemler, tanrının ilahi amacına aykırı olup, değersizse bütün bu olanlardan ona karşı kim sorumlu olacak?

Fakat bununla birlikte benim mektubumla sana gelen kişiler, döndükleri vakit bana gelerek, mektubumda senin amacının çok kan dökülmeden gerçekleşmeyeceğini söylediğinde sen cevap olarak benim sözlerimin ne anlama geldiğini çok güzel ifade etmişsin ve isteklerini elde etmenin çok fazla kan akıtma ile gerçekleşebileceği söylemişsin. Bu sözler karşısında son derece şaşırdım ve çok fazla müteessir oldum. Şu anda onların gerçeği söyleyip

söylemediklerini ya da bunun bir yalan olduğunu veya bana bu bilgileri getiren kişilerin özellikle bu haberleri uydurduklarını düşünmekteyim. Nasıl böyle bir şey düşünebilirsin veya nasıl böyle bir açıklama yapabilirsin? Aklım insanoğlunun savaşları ve münakaşaları sonucunda yaşanan felaketlerle doluyken, sana şunu söylemek isterim, eğer senin bu seferin gerçekleşir ve mücadeleye devam etmekteki ısrarını sürdürürsen korkarım ki zorunlu olarak çok fazla kan akmaya devam edecektir. Fakat onlar ya bütün bunları hayal ettiler veya senin ağzından çıkan sözleri işittiler ki böyle bir dil en azından küçük bir çocuğun değil benim gibi yaşlı ve yalnız bir başrahibin (buna değmeyecek olmama rağmen) bile kullanacağı sözler değildir. Bir mücadele başladığı zaman bunun sonucunda zorunlu olarak yaralanmaların ve kanın akmayacağını kimse tahmin edemez mi? Fakat akan kandan sorumlu olan kişi, arzu ettiği başarıyı yakalayabilecek midir? Bu gerçekçi olmaktan çok uzak ve belli değildir. Gün ve gün çatışmanın patlak vermeye başladığını gözlemleyemiyor musun? Bir taraf düşman topraklarını, mülklerini ele geçirmek arzusu ile sefere hazırlanırken; diğerleri buna karşı çıkarak düşmanın mülkünü zapt ederek eşit şekilde paylaşmayı istemektedir. Olağan talihsizlikler her iki tarafta da yaşanır ve olay her iki kesiminde amaçlarına asla uygun olmayacak biçimde gerçekleşebilir. Bir kesim tuzağa düşürülerek yok edilirken, diğeri de yakalanarak topluca imha edilir ve öldürülür.

Bu nedenle sevgili oğlum benim sözlerimi saptırma veya bir başkasının sözlerimi çarpıtarak kendi emellerine uygun hale getirmesine izin verme! Benim olayların ne anlama geldiğini bilmediğimi, asla bunu yapmaya niyetlenmediğimi ve asla konuşmadığımı hayal et: gerçekten de hiç düşündün mü, herhangi bir delinin dışında hiç kimse asla böyle bir şey söylemez. Daha önce de söylediğim gibi bu şekilde konuşan insanların aptallığı karşısında muazzam şaşkınlık duymaktayım: Tanrım! Bu söylemler, aptallığında ötesinde çok korkunç ve böylesi bir konuşma edebi cehennemde bile dikkate alınmaz. Tıpkı saçma sapan konuşmaların, Mesih'in mahkemesinden suçsuz bir şekilde geçemeyeceği gibi bu çeşit iftalar yapan insanlardan daha günahkâr kim olabilir? Şimdi eğer kalplerinden geçen bu kelimeleri ağızlarından salyalar akıtarak bana açıklayanlar, daha sonra amaçlarının ve zihinlerinden geçen fikirlerin kusurlu olduğunu, kandırılarak veya yanıltılarak bu kusurları işlediklerini belirttikten sonra bunların söyledikleri görüldüğü kadar zararlı olmayabilir. Fakat eğer bütün bunlar senin gibi bilgeliği ile ünlü, yüce bir efendinin imalatı ise o zaman Tanrıya sana merhamet göstermesi, beni senin iftiralarından koruması, tanrının bu dünyada ve edebi âlemde seni bağışlaması için yalvarmaktan başka çarem kalmıyor. Ondan seni,

insanoğlunun suçlamalarından uzak tutacak şekilde olayları çözmeye, düşünmeye ve harekete geçmeye izin vererek bu sayede edebi mahkemeye suçsuz çıkmanı sağlamasını istedim.

Ek-5. VIII Numaralı Mektup¹¹¹⁷

Bulgar Kağanı Simeon'a, Aynı Kişiye

Sevgili oğlum sıklıkla kalbimden gelen büyük bir keder ve gözyaşları ile yazdığım gibi şimdi de bu mektubu aynı duygularla ağlayarak ve yas tutarak yazıyorum. Nasıl kederlenmem? Ben tanrı tarafından, onun göstermiş olduğu merhamet ile başrahip olmak şerefi bahşedilen mütevazı bir insan olarak, nasıl göğsümü parçalayarak ağlamam? Bu dönemde bizim yaşadığımız olaylardan haberdar olan herhangi bir insan bile-sadece şehirde ikamet edenler değil, fakat insanlardan ayrı olarak yaşayan, evleri dağ başında ve çölde olanlar-bu haberleri gözyaşları dökmeden izleyebilir mi? Dünyadaki iyiliklerin sahibi Tanrıyı büyük üzüntülere boğan, bütün kötülüklerin yaratıcısı ve efendisi şeytanı sevindiren olaylar yaşandığında nasıl gözyaşı dökmeden durabilirim? Sevgili oğlum böyle bir harekette bulunmak, Romalılar ve Bulgarlar arasında arkadaşlığın, barışın ve birleşmenin yerine bölünmenin, nefretin ve düşmanlığın doğmasına yol açmak, dünyanın en zalim suçu değil midir? Bu iki ulus arasındaki ayrılık, Romalılar ile Bulgarların silahlanarak birbirlerine saldırdıklarında ve düşmanlık ile birbirlerini tam ortadan bölen bir duvar inşa ettiklerinde gerçekleşmiştir ki bu duvar daha sonra sana hâkim olan dinsizlik ile inşa edilmiştir. Buna karşın dünyayı seven, kendi yaratılışını çarmıh aracılığı ve oğlunun ölümü ile kendisine döndüren yüce Tanrı, senin de onun bilgisinin ışığı ile aydınlanman lazım geldiğine inanarak sana izin verdiğinde, aranızdaki düşmanlık duvarını tam ortadan aşağıya çekip yıktığında, seni Tanrının ışığının ihtişamı ile şereflendirdiğinde, Romalılar ile siz Bulgarlar imanla ve sevgiyle birbirinize bağladığınızda, işte o zaman aranızdaki düşmanlık, silahlanma sona erecek, bölünmüşlük sevgi ve birlik ile yer değiştirecek, hepiniz birbiriniz ile dost olacaksınız.

Fakat şimdi elimizde ne var? Ne yazık ki sadece şeytan iblisin kötülüğü! Senin, Tanrının lütfu ile şereflendirilmenin, böyle büyük sevginin ve böyle uzun bir dostluğun üzerinden çok uzun yıllar geçtikten sonra yerini kötü iblise bıraktı ve arkadaşlığın, birliğin yerine bir kez daha bölünmeyi ve düşmanlığı içimize yerleştirdi; iblis, korkusuzca, canavarca bir acımasızlıkla, elinden geldiğince saldırarak Tanrının yarattığı büyük işi, Bulgarlar ve Romalılar arasındaki birliği yok etmeye çalışmaktadır. O yani iblis bu zaman zarfında hiçbir

¹¹¹⁷ Jenkins, R. J. H.- Westerink, L. G., *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Dumbarton Oaks, Washington 1973.

şeye saygı göstermediği gibi uzun yıllar bu iki ulus arasında bir dantel gibi işlenmiş dostluğa da saygı göstermemiş ve hatta bu dostluğu yok etmek amacıyla inatla uğraşmaya devam etmiş ve bizi tanrı gibi yapan ilahi sevginin yok edicisi şeytan, Bulgarlar ile Romalıların birbirlerine kin duyarak, nefret içerisinde anlaşmazlığa sürüklenmesini zevk içerisinde seyretmiştir. İşte sevgili oğlum benim kederimin sebebi bu günlük meselelerdir; bu keder, gözyaşlarımın sel olup akmasına, günlük yemeğim olmasına neden olmuştur. Şimdi senin meşhur bilgeliğini ve meziyetlerini göz önünde tutarak sana kendine gelmen için yalvararak nasihatler ediyorum ve senin, biz Romalılar ve Bulgarların ister istemez ortak felaketi olacak böyle bir düşmanlık ve bölünme ile karşı karşıya kalmamasını sağlamanı öneriyorum. Şimdi sevgili oğlum sana şu şekilde yalvarıyor ve öğüt veriyorum: Rabbimizin önerilerini hatırlıyor musun ve onun nasıl konuştuğunu, ‘*Ama kim bana iman eden bu küçüklerden birini günaha düşürürse, boynuna kocaman bir değirmen taşı asılıp denizin dibine atılması kendisi için daha iyi olur*’. Şimdi bu sözleri akıllıca düşün: Eğer sadece küçüklerden birine karşı böyle bir suç işlediği zaman onun için yukarıda yazılan ceza öngörülüyorsa, çok büyük bir suçun, değil bir, beş, on, yüz, fakat insanoğlunun sayamayacağı kadar büyük sayıda insana karşı işlenmesi durumunda ne söyleyeceğiz? Sadece küçüklerden birine karşı değil de bütün dünyevi kuralların üstündeki bir imparatorluğun başındaki yegâne imparatora karşı işlenmesi durumunda ne yapacağız? Sevgili oğlum, şu sözlerin kime ait olduğunu düşünmeni isterim! Orada hiçbir melek konuşamayacak, onların arasında Tanrının inayetine erişmiş hiç kimse olmayacak ne bir havari ve ne de bir peygamber, fakat yarattığı bütün evreni bir araya toplayacak olan sadece o, büyük yaratıcının kendisi ve onları yargılayacağı o büyük mahkeme olacaktır. Düşün sevgili oğlum -sana yalvarıyorum-bu büyük suçu bu sözlerle ispatlayacağı ve kendi adaleti ile yargılayacağı işte o saatte, biz o zaman ne söyleyeceğiz, kendimizi ne ile savunacağız? Bu korkunç cezadan kurtulmak amacıyla ne gibi bir mazeret öne süreceğiz? Veya o şunları da ileri sürerse: ‘*İnsan bütün dünyayı kazanıp da canından olursa, bunun kendisine ne yararı olur? İnsan kendi canına karşılık ne verebilir?*’. O zaman ne yapacağız, bize ne olacak? O zaman kendimizi savunmak adına ne gibi bir mazeret bulacağız? Sevgili oğlum, kendi adıma ben, o saat gelmeden önce şimdi sözcükleri kullanırken bile dehşet içindeyim ve titremekteyim. Benim düşüncelerime göre eğer sende akıllı bir insan ve sağduyu sahibiyse şu anda dehşet içinde olmalısın ve titremelisin; Bununla beraber her ne kadar senin, bugün çiçek açan yarın sararıp solan dünya şanına daha çok tamah ettiğin gözükmekteyken, bundan kat ve kat daha fazla olan ilahi ve sosuz cenneti arzulaman daha mantıklıdır.

Sevgili oğlum hem bana acı veren bu büyük keder ve seninle olan dostluğum nedeniyle, sözlerimi bir parça daha fazla uzatmaya mecburum; sabırsızlanmadan beni dinleyecek misin? Tanrı her milletin sınırlarını belirlediği gibi, her birine bir unvan ve şeref bahşetti. Bunların birçoğu Tanrı tarafından kendilerine verilen bu şerefi muhafaza edip, uzun süre yaşamışlardır. Fakat diğer birçokları da bu lütfu hiçe sayıp, sanki bu ilahi armağanlar ve şerefler değersizmiş gibi, kendi hesaplarına daha fazla şey elde etmek adına ısrar etmeyi sürdürdüler. Bu gibi uluslar kısa bir müddet için ilerleyip, yükselse de kısa bir müddet sonra her şeylerini kaybederler. Eğer lütfedip ilişkilerimize bu bakış açısı ile bakabilirsek bunu başarabiliriz. Ne demek istediğimi düşün, eğer bazı unvanlar bahşettiğimiz kişiler memnun değil veya bu yapılanlardan hoşnut olmayıp fakat kendisi için daha fazla şeyler elde etmek amacıyla çaba gösterirse, biz ona karşı nefret ve öfke ile harekete geçip kızmayacak mıyız? O halde bu nedenle: ölümlü ve yanlı işler yapabilen insanların durumuna uygun bir ödül bahşettiğimizde, o bundan memnun kalmayıp, kendisine verilen hediyeye karşı minnet duymadan fakat buna ilaveten devamlı olarak kendi adına çaba göstermeye devam eder, diğerlerinden daha farklı biri olmaya çalışarak bunu arzularsa, biz ona karşı büyük bir kızgınlık duyarak, hiddetleniriz ve belki de verdiğimiz şerefi elinden alarak onu her şeyden mahrum edebiliriz ve gerçekten onu şerefsiz bir insan yapabiliriz. Aslında o kendi sahip olduğu sezgilere dayanarak ona yakışandan daha fazlasını elde etmek istemektedir; biz bütün bunlardan şunu, yani Tanrının kendisine bahşettiği onurla yetinmeyen kişilerin onun tarafından bertaraf edileceği sonucunu çıkarmayacak mıyız? Tanrı kendilerine şan ve şeref bahşettiği kişilerin bununla yetinmeyip, sınırların dışına çıkmaları karşısında öfkelenmeyecek midir? Sakın bu mektubu yazarken seni yalan sözlerle kandırmaya çalıştığımı düşünme! Ben yalancı değilim ve bu kişilerin avukatlığını yapmıyorum fakat ben sadece hepinizin kurtuluşu için dua eden ve bu çeşit davranışların gerçekten Tanrıyı mutsuz ettiğine kanaat getirmiş kutsal evin bir papazıyım (değersiz olsa da).

Sevgili Oğlum bütün bu saydığım konuların dışında ayrıca başka diğer konuları da göz önünde bulundurmalısın: geçen sene birbirimiz ile karşı karşıya geldiğimizde, gerçekten dostça duygular içerisinde herkese barış içinde olacağına dair söz vermiştin; bundan sonra tüm çekişmeler ve suça neden olan olaylar sona erdirilmeli, her türlü kavgadan vazgeçilmelidir ve Tanrının yardımı ile Romalılar ve Bulgarlar arasında, daha önce hiç gerçekleşmemiş, daha önceki kuşakların hiç denemediği, gerçekten istikrarlı bir barış ortamı kurulmalıdır. Böyle bir iyi niyetin var mı sevgili oğlum? Barışa dair verdiğin sözlerle ne oldu? Tanrının memnunlukla karşıladığı insanların duyunca memnun olduğu o güzel sözler nerede?

Geleceğe dair tereddütsüz bir şekilde arzu ettiğimiz, kötü şeytanın artık Romalılar ve Bulgarlar arasında suç işlemelerine neden olacak gücü kalmayacağına veya onun bu sevgiyi yok etmeyeceğine dair güzel umutlarımıza ne oldu? Bütün bunları göz önünde bulundurarak-Tanrı tarafından akılla şerefendirilmiş ve iyiyi kavramakta son derece hızlı olan sen-iblisin emellerine ulaşmak için hangi yolları deneyeceğini düşünmeni tavsiye ederim: o çok şahbazdır ve ilahi âlemin kurtuluşunu engelleyecek her türlü kurnazlığı sergilenmekten kaçınmamaktadır. İnsanoğlunu ve özellikle Tanrı tarafından bol ihsanlar ile donatılmış kişileri kıskanmaktadır. Sevgili oğlum, şeytan senin tanrı tarafından, ihtiyatlı, akıllı, faziletli, dürüst ve faydalı diğer özelliklerin nedeniyle avantajlı kıldırıldığını ve sevdireldiğini gördü ve sana karşı çok güçlü bir hasetle için için yanmakta ve her türlü hileyi kullanarak sana karşı olan husumetini yerine getirmeye çalışmaktadır. Fakat onun entrikalarının seni yolundan döndürmesine izin verme; aksine iyilikler ve güzellikle donanarak o kadar zenginleş ki böylelikle çok daha alçak gönüllü olarak onun sana kuracağı komplolardan kaçabilirsin. Tanrı sana yeryüzünde şan ve şeref bahşetti, sen bundan daha fazla olarak ilahi olanları da elde etmeye çalışmalısın. Bütün bunları gurura kapılarak, kalbini gerçeklere kapayarak, aşırı kibir göstererek veya anlaşmaları ihlal ederek ve atalarımızın yıllar önce yeminler ederek verdiği sözler ile senin de sadece daha önceki gün yeminler ederek verdiğin sözleri bozarak değil de mütevazı ruh hali ile kazanabilirsin. Eğer bir kişi senin adına yeminler ederek söz verir ve daha sonra bu yemini bozarsa kaçınılmaz bir biçimde ölümle cezalandırılır ve bir kişi ettiği yeminin başına Yaratıcı ve Hepimizin Efendisi olan Tanrının adını koyar ve daha sonra bunu ihlal ederse onun *on bin defa* ölüm cezası ile cezalandırılması gerekmez mi? O zaman ne mi olur? Çünkü tanrının inayetini ile o tarifi imkânsız acılar içinde kıvrandır, Tanrı cezayı hemen anında tam olarak uygulamaya koymaz, biz onu aşağılayacak veya küçük görecektir durumda mıyız? İnanıyorum ki cezadaki bu çeşit bir gecikme, bizim daha sonra çok daha acımasız bir şekilde cezalandırılmamıza, daha uzun süre daha fazla acı çekmemize neden olur.

Belki de mektubumu gereğinden fazla uzattım; bu yüzden bir tek şey daha söyleyip mektubuma son vereceğim. Ben ne bir peygamberim ne de peygamberler gibi geleceği görmekle şerefendirilmiş bir insanım; fakat sadece lekesiz, tertemiz Kilisenin bir papazı (değersiz olsa da) ve oğlunun kurtuluş için çalışan, buna özen gösteren bir babayım ve bu nedenle geleceği görerek seni uyarmak ve önceden güvence vermek istedim. Suçun sebeplerini aramayı bırakıp, Kutsal Kilisenin tahrip olmasına ve Romalılar ile Bulgarlar arasında çok uzun süredir varlığını sürdürmekte olan barış ve sevgi ortamının yok olmasına neden olan gururunu terk et; Tanrının lütfu ile her iki ulusun gözyaşları ve felaketler olmadan

mutlu bir şekilde yönetildiği daha önceki düşünce yapısına geri dön: Tanrının bizi uyarmakta olduğu gerçeğini anladığımdan beri, onun bizden intikam alacağını ve hiç kimsenin bizi onun elinden kurtaramayacağı görüyorum.

Ek-6. IX Numaralı Mektup¹¹¹⁸

Bulgar Kağanı Simeon'a, Aynı Kişiye

Gözyaşlarının sel gibi aktığı duruma ne diyorsun? Yaşadığım acıları ifade etmek için hangi sitemleri yapayım? Benim bütün kederim, Mesih ve Tanrı kullarının karşı karşıya kaldığı, Tanrı ve çok sevdiği insanlar için çarmıha gerilerek ölümü göze aldığı bütün acılar gibidir. Bütün bunlar için nasıl feryat ederek hayıflanmam? Veya bu ıstırabı ve kalbimim parçalanmasını teselli etmek için ne yapabilirim? Eyvah ne yazık ki Evrenin yaratılışından beri insanoğlundan nefret eden şeytanın kötülüğü, İlahi ruhun yaratılışından sonra ona duyduğu kıskançlık ile bilenerек artmıştır. Şeytan ki İnsanoğlunun yaradılışından beri onun yıkılması ve mahvolması için ona kılavuzluk etmektedir. O, kirli, fitnelerin kaynağı, başından bugüne kadar insan ırkına karşı öfke dolu olup, onları birbirine karşı tahrik ederek kışkırtmış ve bundan hiçbir zaman vazgeçmemiştir-hayır, insanoğlu bu dünyada ikamet ettiği sürece de hiçbir şekilde durmayacaktır. Şeytanın açık açık bize karşı komplo kuramadığı için biz onun komplolarını ve tahribatı birbirimiz aracılığı ile yapmaktayız. Bunların dışında başından beri onun en delice amaçlarından biri de aynı tohum ve rahimden gelen kardeşlerin ellerine silah tutuşturarak birbirlerine karşı savaştırmaktır; Genellikle oğullarından önce ölmeyi dileyen ve bunun için dua eden babalar bile oğullarını katleder; arkadaşlar dostluklarını unuttur.

Ne yazık ki bu uğursuz lanetli Şeytan, şimdi de bana çok üzüntü, gözyaşı ve kader veren bu acıları getirdi; şeytani bir planla Tanrı ve Mesih'in çocukları Roma ve Bulgar halkları arasındaki sevgi zincirini koparmıştır! Tanrının (Babamızın), Bulgarları dünyada barışı sağlamak amacıyla kalbinden çıkarıp kendi kavmi haline getirmesinden, Romalılar ile kardeş yaparak birleştirmesinden ve onlara bize ihsan edilen şerefın aynısını vererek, Hristiyanlar olarak adlandırılmalarını sağladığından beri şeytan, bu iyilikleri kıskanmakta, Bulgarlara verilen bu büyük şerefe daha fazla dayanamamakta ve-elinden geldiğince- ortak yaratıcımız Yüce İsa ve Tanrıyı incitmek amacıyla durmaksızın çaba sarf ederek Tanrı

¹¹¹⁸ Jenkins, R. J. H.- Westerink, L. G., *Nicholas I Patriarch of Constantinople Letters*, Dumbarton Oaks, Washington 1973.

tarafından Bulgar Kavmine verilen bu ihsanı, onların elinden almaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Görünüşe göre son olarak baca deliklerine kadar şeytanın kötülükleri ile dolu gemi, yıkmak ve yok etmek amacıyla üzerimize doğru ilerleyerek (Kutsal Havarinin sözlerini kullanarak), senin ırkından bazı kimseler ve bizim aramızdaki bazıları aracılığı ile bu acınası, seni ve bizi kedere boğan işi başarıyla gerçekleştirdiler, büyük bir katliam yaşandı ve Mesih'in mirası yok edildi. Bu kıyıma sebep olan kişiler bunu kirli elleriyle veya dinsizlere bir ders vermek amacıyla değil de fakat sadece temizlenip yıkanarak yaptılar ve kendilerini şeytanın kötülüğünden koruyacak olan haç işaretini yaparak cennetteki kutsal babamıza doğru kaldırdılar.

Bütün bunların sonucunda bana ne olacak? Ne yapabilirim? Derdimi kime anlatacağım? Kime, önyargı ile kızgınlıkla hareket ederek, işledikleri cinayet ve yaptıkları katliamlarla dünyayı ve havayı kirletenlere mi, bu haberler ile sadece dünya üzerindeki Hristiyanları değil fakat cennetteki melekleri de çok fazla üzen kişilere mi anlatacağım? Gerçekten de onlar çok üzgündürler ve eğer onların mizaçları ağlamaya müsait olsaydı, hepimizin efendisi olan Tanrı bu haberler üzerine kederlendiğinde onlar gözyaşlarını dökeceklerdi. Sevgili oğlum muhakkak sen Tanrıyı büyük kederlere boğanın kim olduğunu tahmin edebilirsin! O ki günahkârların ölmesini değil de bilakis çok fazla kişinin ölümünü arzulayarak yaşamak isteyen kimsedir. Böyle bir durumu günahkârların babası şeytandan başka arzulayan hiç kimse yoktur ki onlar günah işlemeyi ve insanlara günah işletirmeyi severler.

Fakat daha ne kadar uzun bir süre ağlayıp sızlayarak şikâyetle bulunacağım? Kötü geçmişini geride bırakmalı (ölümleri hayata döndüremeyiz) ve ileriye bakıp yakın gelecek ile ilgili konuşmalıyız. Sevgili oğlum, benim gelecek ile ilgili samimi arzum-*her ne kadar sen, benim sana bir babanın evladına duyduğu sevgiyi kullanarak, yaptıklarınla kalbimi acılara boğup beni hayal kırıklığına uğrattıysan da*-şimdiye kadar yapılmış olanlarla yetinmemektir; kötü ruhlu şeytanın Hristiyanlara karşı yapmış olduğu adi katliamı durdurmalı; İsa'nın, Tanrının ve iman sahibi bağışlayıcı meleklerin kederlenmesine sebep olan iblisin elindeki gücü yok ederek, insanları hor görmesini ve onların yaşadıkları felaketlerden zevk almasını önlemeliyiz. Şeytanın kötü işlere asla başlamamasını ve insanoğlunun doğru yoldan ayrılmamasını sağlamamız hayırlı olacaktır; fakat hayatın günahlar ve hatalarla dolu olduğu gerçeğini göz ardı etmeden böyle bir olay yaşandığı vakit, bize düşen görev, Tanrının da inayeti ile yapılan günahı bağışlatmanın yollarını aramaktır. Geçmişte Bulgarlar ve Romalılar arasında acı ve en üzücü olaylar yaşandı ve bitti ki tanrı bunların unutulması için yeterli

zamanı verdi. Günah Bulgarlar ve Romalılar arasında eşit şekilde paylaştırıldığı için böylece her iki ulus arasında uzun bir süre utanacak veya kınanacak bir **olay** (günahı bahsediyor) gerçekleşmeyecektir.

Senin görevin ki oğlum, bunu benim sözlerime gerek kalmadan anlayacağını; senin vicdanının sesini dinleyerek, ihtiyatlı bir şekilde hareket edeceğini ve kesinlikle adaleti sağlayacağını, hatta benim söylememe gerek kalmadan işlenen suç (günahı) fark edeceğini biliyorum. Fakat insanlarımızın işlediği suç ne yazık ki kötü insanların gücü için, onların planları ya da eylemleri hakkında elimde kesin bir bilgi olmadığı için bu olayın tam olarak nasıl gerçekleştiği konusunda bir söz söyleyemeyeceğim. Çünkü ben onların daha önce neler tasarladıklarını ve ne gibi hazırlıklar yaptıklarını bilmiyordum, bu sırra vakıf değildim (*gerçeği söylemek gerekirse olmalıydım, hatta burada yönetmek üzere atanan kişileri kınamalıydım*) ve hatta büyük bir ordunun harekete geçirildiğinden bile haberim yoktu. Fakat onlar buraya ulaştıklarında bile doğal olarak böyle büyük bir kalabalığın burada niye toplandığını anlamakta ve gerçeği kavramakta güçlük çektim ve bana hükümet tarafından değil de başkaları tarafından ordunun niye burada toplandığı gerçeği açık açık söylendiğinde bu seferberliğin Bulgarlara karşı hazırlanmış büyük bir askerî harekât olduğunu anladım. Bunun üzerine en sonunda Saraya girebilmek için izin istedim ve orada hükümet üyeleri ile yaptığım resmi görüşmede böyle büyük bir ordunun seferberliği konusundaki bilgiyi onların kendi ağızlarından öğrenmek için ısrar ettim. Bu benim görevim olduğundan ve böyle bir zamanda beni, şehrin rahibini kurula almadıkları için onları suçladım ve azarladım. Konsey üyeleri onları kınamayayım diye kendilerini savunmak amacıyla, ellerinden geldiğince saçma sapan mazeretler ileri sürdüler; sana karşı yapılmış olan bu seferberliğin amacının savaş veya öldürme veya kan dökmek olmadığını özellikle belirttiler-fakat sevgili oğlum şimdi sen sadece onların gerçekten bana neler söylediklerini duyacaksın:

“Babamız ve Efendimiz, bildiğiniz gibi Makedonya ve Trakya askeri valileri, işte o görevliler (söylendiğine göre) hem kendi mesajları ile hem de yolladıkları kuryelerin getirdikleri haberler ile günlük olarak olayları doğru bir şekilde bildirmektedirler-ve *gerçekten de onların bütün söylediklerinin doğru olduğu konusunda şüphe yoktur ki-* Bulgarların bizim bölgemiz içerisinde yer alan tüm bölgeleri yağmalamak, ganimet elde etmek gibi bir planları bulunmaktadır”. Onlar bu sözlerin doğru olduğunu, gerçekten de Bulgarların bu çeşit bir operasyon planladıklarını, yani Bulgarların mevcut olan anlaşmayı tanımadıklarını iddia ederek, bundan feragat ettiklerini ifade ederek bunu kanıtladılar. Bütün bunlar bize onların yürürlükte olan anlaşmaya daha fazla bağlı kalmaya niyetleri olmadığını göstermektedir.

Daha sonra şöyle devam ettiler ‘‘Cherson’da askeri vali olarak görev yapan Bogas’ı tanıyorsunuz. Cherson valisi, durmaksızın yazdığı raporlarla Bulgarların Peçenekleri ve o bölgedeki diğer ulusları elde ederek Romalılara karşı yapılacak seferde onların yanında yer almalarını ve saldırılarını sağlamak amacıyla her türlü gayreti gösterdiklerini belirtmiştir. Valinin yazdığı raporlar düzenli olarak elimize ulaşmaktadır; o yazdığı mektuplarla ve bu tür açıklamalarla sürekli olarak günlük problemlerle kulaklarımızı ve zihnimizi rahatsız ediyor’’. Bunları açıkladıktan sonra Peçenek ulusundan 18 kadar elçinin kendilerine geldiğini belirterek sözlerine devam ettiler. Peçenekler, Bulgarlardan bir değil iki değil fakat tekrar tekrar kendilerine elçilerin yollandığını ve Bulgarların kendilerini onlarla birleşmek üzere davet ettikleri şeklinde raporlar verdiler: Gerçekten de Bulgarlar, Peçenekler ile işbirliği yapmak için çok fazla istekliydiler, öyle ki Bulgarlar Peçeneklerle ittifak kurarak onlarla birleşmeye ve hatta bunun için evlatlarının Peçenekler ile evlilik sözleşmesi bile yapmasına böylelikle ilişkilerinin bir sonuca bağlanmasını istemektedirler: ‘‘Böylece bu tür raporlar yüzünden biz çok fazla telaşa kapıldık ve bundan sonra harekete geçerek yazılı beyanlarla ve sözlü mesajlarla Bulgarlar ile aramızda barış dolu bir ortam yaratma çabasına girdik. Bunda başarılı olamayınca gönülsüzde olsa yani Bulgarlara karşı bir askeri seferin daha uygun olacağına karar verdik. Bu seferin amacının sadece Bulgarların niyetini kontrol etmek olduğunu ve zor kullanarak hiçbir şekilde kan akıtmak ve katliam yapmak niyetinde olmadığımızı belirtmek isteriz (Niyetimizin hiçbir şekilde kuvvet kullanarak kan dökmek ve katliam yapmak olmadığını belirtmek isteriz). Eğer tanrı bunu uygun görür ve bizim bunu yapmamıza izin verirse, onları barışa razı edebilir ve aramızdaki arkadaşlık bağlarını kuvvetlendirebiliriz. Babamız ve efendimiz olarak bizi koruyun; bize kızıp gücenmeyin.’’

Benim açımdan onların bu sözlerine güvenmemek olamazdı; onları suçladım, azarladım ve hepsini lanetledim, fakat hepsi aynı şeyi söylüyordu ve bunun yanı sıra onlardan planları hakkında sana bilgi vermelerini istedim. Onlar benim sana yazmamı istediler ve değersiz bir kişi olan ben (şimdi kendi günahlarımı itiraf edeceğim ve kendi perişanlığımı mahkûm edeceğim) bu işte tembellik içerisinde bulundum- bunda biraz benim günahlarımın sebep olduğu uyuşukluk, biraz da onların bana anlattıklarından çıkardığım sonuç etkili olmuştur. Onlar, bu seferberliği sırf ordu savaşa gidiyormuş gibi gösteri amacıyla tasarladıklarını, böyle bir seferin gerçek bir savaşı, ya da katliamı veya kan dökmeyi amaçlamadığını söylemişlerdir. Bu nedenle bende mektubumun acele yollanmasının gerekmediğini düşündüm. İşte sevgili oğlum, orduların bu acı veren karşılaşması öncesinde benim bütün bunları yani maksadımı sana yazmam gerektiği halde bu sebeplerde

mektubumun gecikmesine neden olmuştur. Fakat sevgili oğlum şimdi düşüncelerini anlatma sırası sende, içindeki öfkeden, ruhuna acı veren bu durumdan kurtulman ve olayları ortalama zekâyâ sahip akıllı bir adam gibi değerlendirmen için sana yalvarıyorum: Trakya ve Makedonya valileri yukarıda yazdıklarını bize rapor ettiklerinde ve diğer yandan Bogas ve Patzinacia (Peçenek Yurdu) elçileri bu haberlerin doğru olduğunu defalarca ifade ettikten ve bu beyanlar karşısında korkuya kapılıp dehşete düştüklerinde onlar, bu uğursuz haberlerle tehlike içerisine düştüklerinde ne yapmalı ve ne planlamalıydılar? Bunun cevabını biliyorum, senin olayları adaletli bir şekilde değerlendirebilecek kadar akıllı olduğunu ve onların kurtuluşları için her şeyi mantıklı bir biçimde tasarlayarak planlamalarını ve bunu gerçekleştirmelerini kabul edeceğini biliyorum.

Bu yüzden veya benim anladığım kadarıyla onlardan elde edilen bilgiler, güvenceler ve Peçeneklerden gelen elçilere dayanarak ordunun toplandığını ve seferberliğin gerçekleştiğini varsayalım: onlar savaşa katılmak veya senin halkını yok etmek amacıyla hareket etmemişlerdir, onların niyeti, bir taraftan kendi güvenliklerini sağlamaya çalışırken bir taraftan da söyledikleri gibi yalnızca senin seferini kontrol altında tutarak, senin Roma topraklarını işgal etmeni önlemektir ki onlar sefil Bogas ile Peçenek elçilerinin ve askeri valilerin sözleri ile ikna olmuşlardır. Söylediklerine göre işte bu konu, onların orduyu toplamalarına ve Peçeneklere elçi yollamalarına sebep olmuştur. Ve ben oğlum onlara inandım, erkeklerin ortak özelliği olan bu geleceği planlama niyeti ve senin de buna yabancı olmadığını biliyorum: çocuklar aileleri ile kavgalı olduğunda ve babaları kendi hesaplarına göre her türlü çabayı deneyip evlatlarının bu başkaldırısını önlemekte başarısız kaldıklarında ve onlara karşı olan sevgilerini kaybettiklerinde, çare olarak olayın dışında kalan kişilerden yardım istemek zorunda kalabilirler ve bu yolla hatta çocuklarının arzularına rağmen onları korkutup ıslah edebilirler ve bu benim anladığım kadarıyla onların sana karşı tasarlamış olduğu bir plandır. Kötü İblisin Romalılar ve Bulgarlar arasındaki itilafları körüklediği günden beri onların babaları olan kişiler kendi imkânlarını kullanarak evlatlarını kendi taraflarına çekemedikleri vakit senin önünde onları korkutmak amacıyla basit bir savaş gösterisi yapmakta kesin kararlıdır. Söylediklerine göre onların amacı seni tekrar geri kazanıp kucaklamaktır yoksa onların da beyan ettikleri gibi katliama ve kan dökmeye kadar varacak gerçek bir savaş yapmak gibi bir niyetleri yoktur. Fakat aslında onlar olayın gerçek yüzünü göremediler, kendilerinin kötü iblisi temsil ettiklerini ve böyle bir mazeretin arkasına saklanarak Hristiyanlara sadece ıstırap ve sonsuz bir acı getirdiklerinin farkına varmadılar: şeytan genellikle kendi hesabına, insanoğlu tarafından kendisine mazeret verilme bile

vahşice saldırılarını ebedileştirmektedir ve amacına erişebilmek için genellikle tekrar tekrar bazı küçük olayları kullanarak inanılmaz derecede büyük kötülüklere sebep olabilmektedir; hatta şimdi Bulgarlar ve Romalılar arasında gerçekleşmekte olan bu büyük eşsiz felaket- Tanrı günahlarımı affetsin-ortaya çıkmak için böyle bir sebep buldu.

Ne söyleyeceğini biliyorum- adil bir şekilde, senin adaletine karşı çıkacak başka bir kaynak bulamadığımız sürece-: sen kesinlikle şunları söyleyeceksin “ Eğer onlar sadece savaş gösterisi yapıyor ve amaçları sadece bununla sınırlı ise o zaman neden Bulgar topraklarını işgal ettiler ve aramızda düşmanlık olmadığı halde düşmanca davrandılar?” Sevgili oğlum, bütün bunları ben kendim hatta senin söylediklerini işitmeden önce onlara söyledim ve yapılanlardan dolayı onları suçladım ve azarladım. Bunun karşısında bile kendilerini savunacak bir sebep buldular: bununla beraber onların bu savunmasının doğru olup olmadığını sen bilirsin. Onlar, Roma toprakları olan Dyrrhacium ve Thessalonica’nın Bulgarlar tarafından zorla istila edildiğini söylediler. Buna rağmen onlar gerçekten de usulüne uygun bir şekilde askeri akınlar yapmak gibi bir niyetleri olmadığını belirtiyorlar. Gerçekten böyle bir olay oldu mu bilemiyorum fakat onlar bu konudaki ısrarlarını sürdürdüler, ben senin ferasetine ve vicdanının gerçeği saklamayacağına güvenerek bu konu hakkında senin bilgilerinin güvenilir olduğuna inanıyorum.

Fakat sevgili oğlum burada onlar tarafından yapılan bu savunmaları ben yeteri kadar tatmin edici bulmadım ve bu nedenle küfürlerle, azarlayarak ve onları lanetleyerek karşı çıktım ve bu şekilde davranmaya devam edeceğim. Ama ben senden şimdi, sanki ben senin yanındaymışım, kollarımı boynuna dolamışım gibi bana bu iyiliği yapman için sana yalvarıyorum: bu zulmün durmasını sağla: bizim kendimizi tanımamızı sağla ve Mesih’in çocukları gibi düşünmemize yardımcı ol; bizim ırklarımız bölünmüş olsa da hala iman dolu tek bir vücuduz ve başımızda tek bir Mesih’imiz var ve her birimiz bir diğerinin kardeşi, kardeşlerden hiçbiri bir diğerine karşı isyan etmek istemez: bu konuda aziz kutsal havarinin (efendimizin) söylediği gibi “Aile üyelerinden biri acı çektiğinde bu acı bütün ailenin acı çekmesine neden olur”.Biz Hristiyanlar olarak bu çağrıya kulak vermemezlik yapmayalım.

Ne yazık ki yaşadığımız acılar dayanılmaz noktadadır! Onları yani barışın sağlanması için eğitilen bütün erkekleri, şeytan birbiri ile kavga ettirmiştir: onlar ki insanoğluna karşı yumuşak, nazik olması gereken kişiler, öfke prensinin hiddetine yenik düşerek birbirlerine karşı kızgınlıkla hareket etmişlerdir. Yaşlılardan Mesih’i tanıyanlar, onun kutsal adı ile adlandırılmışlardır. Onlar, yeryüzünü kendi kanlarını dökerek kutsallaştırmışlar, havayı

güzel kokularla doldurmuşlar, şeytanın zalimliklerini ayıplamışlar, meleklerin dans etmesini ve neşe içinde sıçramasını sağlamışlar ve kendilerini kurban ederek efendimizi yüceltmışlerdir. Fakat bir de bugüne bak, onlar ki Mesih adına hareket ettiğini söyleyenler kendi kanları ile dünyayı kirletmekte, havayı kötü kokularla doldurmakta, şeytanın dans etmesine neden olup, olaylar nedeniyle meleklerin üzülmelerini ve Efendimizi ağaca çivileyenlerden daha fazla onun acı duymasına neden olmaktadırlar. Ben gerçeği anlatıyorum, bana kulak ver ve öğren. Efendimiz haç adına, yaralarından dolayı acı içinde olmasına rağmen o bu yaraları onların uğruna, onların günahlarından kurtulmasını sağladığı için memnunkulla karşıladı; fakat bugün burada yaşadığımız acıdan dolayı hiçbir yerde sevinç yaşanmayacak. Benim bu söylemim doğru değil mi, bu acınası sefil hayatımı mahveden büyük felaketler yaşandığında ilk önce gözyaşlarım sel gibi akmayacak mı? Hayatımı bu çeşit acılar için yaşamadığıma göre bütün bu olanlardan önce şimdi vakitlice ölebilirdim! Fakat sevgili oğlum eğer sen bizim için babanın bağrından kopup gelen, acılar çekerek acılara dayanmış ve bizim özgür olmamızı sağlamış Mesih ve Tanrı'yı kederlendirmemek konusunda hiçbir şekilde endişelenmiyorsan, eğer sen insanoğlunu seven, şeytanın nefret ettiği, insanoğlunun neşeyle dolmasına ve sevinçle zıplamasına neden olan meleklerin hüzünlenmesini hiç dert etmiyorsan; bütün bunlara karşın kendi itirazımı ekleyeceğim-*eğer sen benim mütevazı görüşlerime ve bir babanın dualarına ihtiyaç duyarsan*; seni daha fazla kötülük düşünmemeye veya manevi babamızın evlatlarına ve tanrı tarafından taçlandırılmış imparatorumuza karşı yeni bir savaş başlatmaman konusunda seni uyarmak isterim; eğer ona karşı bir sevgi duymamış isen bunun sebepleri arasında onun henüz çocukluk çağında olması ve yakın geçmişte kötü olanın işlediği suçlar yüzündendir. Ancak sen Tanrının yardımını ile onu sevdiğinde barışla ödüllendirileceksin. Yaşayarak, imparatorun, babasının saltanatının ilahi hatıralarını taşıyan varisi olduğunu öğreneceksin, böylece o babasının mirasçısı olarak babasının duyduğu yakınlığı, sevgiyi ve sıcak ilgiyi sana doğru yöneltecektir.

Sevgili oğlum yukarıda yaptığım bütün bu yakarışları gör ve ayrıca şunu da ihmal etme. Bizim Tanrımız ve Mesih şöyle der: "sizi reddeden beni reddetmiş olur"-Kutsal mabedin günahkâr da olsa bir rahibi olarak, kutsal ruhtan aldığım yetki ile çözeceğim ve bağlayacağım. Bak bu nedenle tekrar söylüyorum ve dediklerimi ihmal etme: seni çözülmez ve kırılmaz zincirlerle Baba, oğul ve Kutsal Ruh'a bağlayarak onlara boyun eğmeni ve bir daha senin kendi topraklarının dışına çıkmamanı, ne senin ve ne de senin ordunun kimseye zarar vermemesini veya kötülük yapmasını veya diğer toprakları zapt etmeni ve üzerinde yaşayan insanları tutsak almanı engelleyeceğimi beyan ediyorum ki Bulgarlara bilgi

verildiğinden beri o insanları idare yetkisi, ilahi vaftizle Hepimizin Tanrısı Mesih'e verilerek, Hristiyan hükümdarlığına tahsis edilmiştir ve Bulgarlar ile Romalılar arasında yapılan anlaşmalarla her iki ulusun hâkimiyetindeki topraklar belirlenmiştir.

Mesih'imın ve Tanrının ilahi sözlerini sana yolluyorum-bunu size bir hediye olarak değil de bir şefaatchi olarak, benim tavsiyelerimi sağduyunla değerlendirmen ve kötü kalpli şeytan tarafından yoldan çıkarılıp suç işlemene rağmen yumuşak bir kabin olduğuna inandığım için yapıyorum-; onun yaşadıklarını, insanoğlunun kurtuluşu için çektiği acıları ve ilahi kanını dünyada barışın sağlanmasını için akıtmasını sanki görüyormuş gibi dikkatle seyretmeni istiyorum; benim sözlerimden ve öğütlerimden utanç duyma ve onları babasına saygı duyan bir evlat gibi kabul et; ve bu hayattan ayrıldığında güçlü Tanrımız ve Kurtarıcımızın şanına yakışır iyi bir ad bırak (ve şunu söyleyebilir miyim aynı zamanda benim şanıma da) ve benim seninle gurur duymamı sağla ki ben benim mütevazı yaşıma saygıda kusur etmeyen çok itaatkar bir oğlum olduğumu, bir keresinde kötü şeytanın ortaya çıkardığı ve bastırılamaz bir alevle büyüttüğü kötülükler ile inanılmaz suçlar karşısında senin ona bu fırsatı vermediğini ve senin onun tutuşturduğu bu yangını uzun süre devam etmesine ve onun gururlanmasına izin vermediğini: fakat senin yaşlı babanın gözyaşlarını, kederini ve üzüntüsünü önemsediğini ve ruhunun suhuleti ve şefkati ile içindeki şiddeti teslim almasını bildiğini; ve öfkeni yenerek, savaşı ve savaşın acımasızlığını, barış, sevgi ve dostluğa çevirdiğini söyleyebileyim. Bu barış tanrının bize bir hediyesi olabilir! Fakat bugüne kadar ne yazık ki sadece şeytanın kötülükleri var! - Tanrı bugüne kadar barışın ihlal edilmesine izin verdi, fakat bugünden itibaren şeytanın yaptığı kötülükleri durdurarak onun kıskançlığını önleyecek bir biçimde hareket edebilir ve Barış, Tanrımız ve Babamız olan Mesih'i kendi babaları olarak kabul eden ve onun uzun sürecek olan şanı, şerefi ve mirasını için dua eden kişiler tarafından koruma altına alınır.

Bu mektubu sana getiren kişiye karşı nazik ol ve ona iyi davran; biraz onun sahip olduğu erdemler yüzünden, bu kişi Olympus Dağında inzivaya çekilmiş bir başrahiptir ve bununda ötesinde ilahi ruhtan aldığı güçle Alanlar arasında Hristiyanlığın yayılmasını sağlamış (inanç tohumları ekmiş) ve Tanrı tarafından kutsal havariler ile eşit bir başrahip olarak atanmıştır. İşte Tanrı tarafından onun sevgisi ile ödüllendirilen sevgili oğlum! Bütün bu yazdıklarım onu sana tanıtmak ve güvenebileceğini göstermek istediğim önemli konulardır ve eğer benim sözlerimin senin için bir değeri varsa ki böyle olduğu konusunda en ufak bir şüphem yok, onu benim sözlerime yakışır şekilde senin içten misafirperverliğinden zevk duymasını ve mümkün olduğu kadar çabuk bize geri dönmesini sağla. Mesih, Tanrımız senin

ruhunu ve vücudunu korusun! Düşünen, okuyan ve gelecekte yüce Tanrının şanına uygun bir mirasçı olabilmek amacıyla yapacağınız işler, ihtişamlı ve gerçekten Tanrı tarafından kutsanmış, memnuniyet verici ve hoştur. Tam da bunu yaparak Tanrıyı memnun ettiğinde, o diğer tanrıların aralarında paylaştığı gibi senin de ölümsüz zenginliklerden faydalanmanı sağlayacak.

ÖZGEÇMİŞ

Ayşe Kazdal, İlk, Orta ve Lise öğrenimini İstanbul Üsküdar ilçesinde tamamladı.

2009-2012 yıllarında İstanbul üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünde Lisans öğrenimini tamamladı.

2012-2015 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Türk Tarihi Ana Bilim Dalı'nda "Bizans Kaynaklarında Zozimus ve Malalas'in Eserlerinde Türkler" adlı tezle yüksek lisansını tamamladı.

2015 yılında girdiği İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Türk Tarihi Ana Bilim Dalı'nın doktora programında "Tuna Bulgar Kağanı Simeon ve Dönemi (863-927)" adlı tez ile doktorasını yapmaktadır.